

المکالم الکلیة فی الأسئـول

فی أحادیث الرسل ﷺ

دانراوی: ماموستا شیخ مه‌نصور عه‌لی ناصف

وهرگیرانی: نوری فارس حه‌مه‌ خان

محمود أحمد محمد

بنیاد چوته‌ و موسسه‌ ره‌رشته‌ نه‌ چاپدانی کردوه

دارالعرفه

بیروت - لبنان

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.afhamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

التَّاجُ

الْجَامِعُ لِلْأُصُولِ

فِي أَحَادِيثِ الرَّسُولِ ﷺ

دانراوی: ماموستا شیخ مه‌نصور علی ناصف

وه‌رگی‌رانی: نوری فارس جه‌مه‌ خان

محمود أحمد محمد

پییدا چوته‌وه‌و سه‌ریه‌رشتی له چاپدانی کردووه

به‌رگی یه‌که‌م - چاپی چواره‌م

دارالمعرفة

بکروت. لبنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

التَّائِبُ الْجَائِعُ لِلْصَّوْلِ

وه رگیزانی: نوری فارس حمه خان

پیداچونه وهو سه ره رشتی له چاپدانی: محمود أحمد محمد

چاپ: چواره م

سالی چاپ: ۲۰۰۸

نایب و دیزاین: که زال حسین / کومپیوتتری شانی

تیراژ: ۲۰۰۰ دانه

ژماره ی سپاردن:

هه له گری: لافه هوشیار محمد علی - که جزای م. نوری فارس

له سه ره ئه رکی کتیبخانه ی ئارام له چاپ دراوه و مافی چاپکردنه وه ی

پارێزراوه بو کتیبخانه ی ناوبراو.

ژماره سپاردنی (۲۳۹۳) ی سالی ۲۰۰۸ ی پیدراوه

ئەم پەراوە پىرۈزە ئەسەرفەرمائىشتى دانەرەكەى پوختەى
جەدىتەكانى ئەم پەراوە پىرۈزانەىيە :

(۱) صحيح البخارى

(۲) صحيح مسلم

(۳) سنن أبى داود

(۴) جامع الترمذى

(۵) الْمُجْتَبَى لِلنَّسَائِي

پیشہ کی

بہ پیشہ ووسی وەرگیت

سوپاس و ستایش و حمدیکی زۆرو بئ شومار بۆ زاتی خودای پەروردگار،
صهلات و سهلام و دروودیکی بیپایان و بۆندار، ئەوەندە زۆربێ کە نەیت لە ژمار، بۆ گیانی
پاکى رههبرى نازدار، حهزەتی موحەمەدی گەرەو سەردار، پەیتا پەیتا لەسەری بئ
دروود هەزار بە هەزار، بۆ سەرگیانی خۆی و کەس و کاری، لەگەڵ هاوڕێ و پەیرەو
دۆست و یاری، خودایە! بیکەى بە دیاریی دەسمان لە رۆژی شادبوون بە دیداری کە
دادەنیشی لەسەر حەوزی کەوتەری بۆ پیشوازی لە گەلی بەهرەدارى.

لە پاش حەمدو سوپاسی خداو ناردنی سهلام و دروود بۆ سەرگیانی پیغهەمبەری
خوا، عەرزم ئەمەیه: هەرچەند ژيانى دنیا زۆر شیرین و خوش و دلگیرەو، خوشی و
جوانیی ئەم جیهانە و ئادەمیزاد مەست و سەرخۆش دەکا، بگرە گەلی جار و
دەستخەپۆ و دەستە شکینی دەکا هەتا سەری لووتی نەدا لە بەردی ئەلحەد سەرخۆی
نایەتەو و مەستی بەری ناداو باوهر بە ژيانى دواى ناکا، هەرچەندە ئەمە وایەو، زۆربەى
خەلک (لەم رۆژەى ئێمەدا، لەم سەردەمى ماددە پەرستییەدا) بەم دەردو موحیبهتە مال
وێران و دووچارو کۆلەوارو موبتەلایە، بەلام لەگەڵ ئەمیشە لە سایەى خودای گەرەو،
هیشتا پەیرەوانى راستى هەرماون پەیاپەى خەریکن و کۆشش دەکەن و خەبات دەگێرن و
رچە دەشکێنن، وە خودا یاریی ئەم رێبەرە رچەشکێنانه هەردەمیئن و پەستاپەستا مۆم
هەل دەکەن بۆ روونکردنەو و رێگەى ژيان، لە خودا بەزیادبێ ئەوەتانی هیشتاکوونى و
بە بەرچاوەوە کە ئالای ئیسلام (بە کوێرایى چاوى دوشمنانیەو) لە سەرانبەرى
جیهاندا، بەو پەرى سەربەزى و سەربلندی و شانازییەو شەو و پۆژ، خوش خوش
دەشەکیتهو، وەك بارەشینىكى فینك دلى هەموو موسولمانى فینك دەكاتەو.

ئەمە لەلایى، لە لایەكى تریشەو هەموو هۆشمەندى، گشت دانایى، هەموو زانایى
باش باش دەزانى کە راست و راستى راستەو، حەق و حەقیقەت هەیهو، حەقائىقى ئەشیا
وەك زانایان فرموویانە ثابتە، وە ئەوەى رێگەى راست بگرێ و بە دەم دەست هەمیشە
لایەنى حەق بگرێ ئەو ئەو کەسە بەلگە نەویستە کە بەردەوام لەناو بەندەکاندا
سەربەرزو سەربلندەو لەلای خودای گەرەو سەرور و سوورو سەرفرازو چاو رۆشنەو
لە هەردوو جیهاندا بەقەدر بەرپۆز مەزنە.

ہر وہک لہ ہممو لایہ کیش دیارو ئاشکراو عایانہ ئہ گہر دین (یاخود بہ کوردیہ کہی خومان بلّین: ئاین) شاریگہی حەق و حەقیقەت و سەرچاوەی راست و راستی نہبێ، یاخود خوانە خواستە ئیسلام ریگہی راست نہبێ، ئیتەر نہ حەق و حەقیقەت ہہیہ و نہ ریگہی راست!

برالہ! ئہی برای موسولمان! ئہی برای کوردی مەردی خاوەن ئیمان! بزائە دین و ئاین یاسایہ کی ہەق و ریگہیہ کی راست و لہ کۆن و نویندا ہەر بوو و ہەردەبێ، ئەم نووری خودایہ، ئەم گەوہەری شەوچرایہ، ئەم تاقە تروسکە ی ہیوایہ، بۆ ئەم شەوہ زەنگی ژیان ی دنیا یہ، ہەر دەمینێ ہەتا دنیا دنیا یہ، راستە ناو بە ناو و جارہ جارہ مینا و بلووری ئەم چلچرای شەوچرای خودایہ گەرد دەگرێ و بە فیتی شەیتان و دەستە ی شەیتان شاپەری شاگولہ کانی کزو سیس و ژاکا و دەبێ، راستە کہ ئەمە وایہ، وەئێ چونکہ دین دینی خودایہ و پە یوہندی تایبەتیی بہم و بہوہ نیہ، ہەر ئەوہندە دەزانی لہ پەر، لہ ناکاو، دەستێ لہ پشت پەردە ی غەیبہ و پەیدا دەبێ، گەرد و تەپ و تۆز لہ روی گول دەسپێ و، ہەوری بارانی رحمت ہل دەکاو، شینایی و سەوزایی لہ ہممو لایئ سەوز دەکاو، سیلاو و لاڤاوی رحمت ماکا و ماکا و، جۆبار جۆبارو رووبار رووبار بۆ سەر مەزراکان ہەلدەکا، ئیتەر ہەر ہەردیہ و تارای سەوزو سووری پۆشیو و گول و گولزار لہ ناویا کەرویشکە دەکا و ہەر شیوو دۆلہ (بەنان) بە نان ناز روی خۆی داپۆشیو و گولہ مەشقە لانی سووری لہ سەر لاسکی سەوزی لہ ئالای یاقووتی ئالی سەرزمووت دەکاو، سەر روی زەوی سەرانسەر پەردەبێ لہ نووری نہجات و ہەر نووری ئیمان و تاریکی کوفر شەق دەکا، بہ کورتی و پوختی خودای گەورہ بہ بارانی رحمتی بہ پینی ئایہ تی:—

{إِنَّا نَحْنُ الذَّكْرُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}.

کہ خۆی فەرموویہ تی. سەر روی زەمین سەرتاپا پەر لہ لالہ و گولالہ و بۆن و بەرامە ی خوش دەکا، جادیمنی مزگوتەکان، ئەلقە ی ذیکری خودای میہربان، کوپی زاناکان دەق لہ دیمەنی باخچەکانی بەہشت دەکا، بۆیہ حەزرت (درویدی خودای لہ سەربێ) فەرموویہ تی:—

{إِذَا مَرَّتُمْ بِرِیَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا}.

چونکہ بە راستی ئەم دووچە شەمەندازە دل فرینە لہ یەک دەکا! ئای بۆ ئەو زەمانە چەن خوش و ناسک و نازدارو جوانە، کہ مەلا، یا صوفی، یا دەرویش یا فەقی بہ کامی خۆی دەگا و پەر بہ دل ئۆخە ی دەکا و پەر بہ دەم ھاوار دەکا: ئۆخەیش! دەستە ی دۆستان! مژدەبێ لیتان کەوا دەولەتی قورئان سەرلەنوێ گیتی پەر لہ نووروداد و عدالەت و خودا پەرسیی راست و دروست دەکا، جا ئەو رۆژہ ئەو رۆژہ یە کہ بہ نووری ئیسلام چلکی دنیا دەشۆرێ و بہ فرمانی خودای مەزن دەوران دەگوێرێ!

جا خودا یاربئ و خودا حزکا ئەم رۆژی خودایە زۆر دور نیە و لەخودا بەزێاد بئ ئەوەتانئ کەناری ئاسمان تەواو روون بۆتەو و هاکا هەتاوی نوئ بوونەو و ئیسلام لەکەل گزنگیدا.

جا عەرزەم ئەمەییە لە لایەکەو، لەلایەکی تریشەو عەرزەم ئەمەییە لە خزمەتقانا: بەرای من ئەم کتیبە بەنرخ و بئ هاوتایە، ئەم گەوهری شەوچرای چۆلەچرایە (کە مامۆستا مەلا مەنصور عەلی ناصیف دایناو و من کردوومە بە کوردی و وەرەم گێراو تە سەر زمانی شیرینی کوردی، خودا بیپارێزئ لە کینەو چەپۆلەئ ناخەزی و لە فیتی نەیارئ نامەردی) بەرای من ئەم کتیبە نوێکەرەو ئایینە لەم چەرخەئ ئیمەداو شەمالئکی خوش و فینک و دڵ خوشکەرەو بە ئیزنی خودا بە فەرمانی خودا بۆ سەدەکانی دوا ئیمە دەبئ بە پیشەرەو و پیشمەرگ، وە هەتا هەتایە وەك رشتهی مرواری لەمل جوانترین حۆری و پەریدا ئەم نامە پیرۆزە پڕ لە گەوهر و جەواھیراتە لە ئەستۆی زەمانەدا دەمینئ و وەك شاکاری یادی مەردان لە گوئی مەردانی خودادا دەرنگیتەو، لە دلی پیاوانی یەزدانی میهرەبانا قورس دەبەستئ.

بەندەیش (کە نیمچە مەلایەکی دڵسۆزی ئەم دین و میللەتەم و حەز بە سەر بەرزئ و سەرکەوتنی کوردان و قورئانەکیان دەکەم) لەکانی دلمەو داوا لە خودای گەورەو سەرور دەکەم:—

یەکەم: کە دەنگی زوڵالی قورئان لە چیا سەر بەرزەکانی کوردستان نەبرئ و ئەم نەغمەئ داوود ئاسایە، تیکەل بە میشک و خوین و دلی هەموو منالئکی کورد ببئ هەتا هەتایە، لەو دەمەئ دایە بۆی دەکا لایەلایە، تا ئەو دەمەئ دەچیتەو ناودووتوئ ئەم خاک و شاخ و چیا.

دووەم: داوای ئی دەکەم کە ئەم ئاواتە کەرەییەم بێنیتەدی ئەم وەرگەرەو منیش (وەك ئەصلەکی کە وەك رۆح وایە بۆی) برەو پێیداو پەخش و بلای بکاتەو بەناو موسوڵمانانداو بیکا بەمایەئ خوشی و بەختیاری و سەر بەرزئ هەردوو جیهانمان. ئامین خودای میهرەبان. ئای کە بەهرەییەکی چەن گەورەو جوانە، خەلاتئکی چەن گرانبەهاو دەرەخشانە، پیاو (ئەگەر لە قەرەشەو بوو) لەناو ریزی بەرزئ زانایانا: لە قەلەم بدري، بە تايبەت لەناو فرموو دەرەزانەکان و قورئان پەرورەکانا ئیتر پەنا بەخودا هەرخۆی پەناي هەموانە.

نوری فارس

٩/ رمضان: ١٤٠٧ هـ

تیبینیہ ک:-

مہولہ وی (رحمتی خودای لبی) دہفرموی: (ذیکری صالحان رحمتی وا پی) جا ٹیمتثال بہم ٹہرہ موبارہ کی ٹم زاتہ موبارہ کو ٹیقتیدا بہ نہجی سہلہ فی صالح و چاوکردن لہ ریبازی پیشینانی باشمان لیڑدا دہقی ٹم فرمایشتہی بہہشتی ماموستا مہلا رہشید بہگی بابان نہقل دہکم، کہ لہ وہصیت نامہکیدا فرمویہتی لہ سہرہتی بہرگی یہکہمی (اقران النیرین) کہکیدا نووسراوہ، ٹم زاتہ موبارہ کہ کہ باشرین سہرہشقہ بق ٹیمہمانان دہفرموی:

لہ کؤکردنہوہیاو نووسینیا لہ بہرپیری و دہست لہرزین و فوتووری عہقل و ذیہن و شوعوور زؤر زہمہم تیا کیٹشاوہ، رہنگہ لہ تہرجہمیشیا غہلہطو سہہوم زؤربی، ٹومیدم لہ خزمہتتانا وایہ کہ غہلہطی یا سہہویکتان بہرچاوکرد زؤرم لہ سہرو گویلاک بدہن تا ٹیصلاحی ٹہکن. مہیشیلن بفہوتی و مہحوبیتہوہ، لہ ٹہلی خوی مہنہ مہکن، نہ مہشتیکہ بق عہوام و نا ٹاشنا بہعولوومی عہرہیبیہ کراوہ، عولہما ٹیحتیاجیان پیی نیہ. ٹہوی عہرہبی ٹہزانی ہمرہمتنی حہدیتہکہی بنووسن، چونکی جامیعی ہموو موسلیم و بوخارییہ، حہدیشیکیان ٹی تہرک نہکراوہ، ٹہوان لہبہر موختہصہریہتی ٹیستیفادہی ٹی ٹہکن، ٹہوی عہرہبی نازانی ہمر کوردیہکہی بنووسن، فہقہط ہہردو لا ہمر دوولای بنووسن بی فائیدہ نابی. فرمایشتہکہی ماموستا مہلا رہشید لیڑدا تہواو بو، ٹم زاتہ زاناو دانایہ ہیچی بؤمنی ہیچ و پوچ نہہیشٹوتہوہ کہ لہم بارہیہوہ بیلیم، تہنیا ٹم پوونکردنہوہیہ نہبی، کہ جہنابی ٹہو رووی قسہی لہ ہموو موسولمانیکی پاکو، کوردیکی مہردی کورد خوا بووہ، بہہوی سہروہصیہتہکانیہوہ، کہ ماموستا مہلا حوسہینی پیسکہندی و ماموستا مہلا سہلامی کوری بوون، سہلامی خودایان لہسہربی وہک خوی دہفرموی، بہندیش ہہروہا رووی دہم لہ ہمان کہسانہو دہیدم بہگوی ہمان مہردانا، بہلام بہہوی لویکی کوردی جوانمہردی خوینگہرمی زانای ٹیسلام پہروہری کورد خواوہ، کہ ٹہویش جہنابی بہرپزو ہیڑا ماموستا مہحمود ٹہحمہد موحمہمہدہ، خودا فرصہتی بداو دہست بگری بہ عہمری کہ ٹیستا جہنابی مودیری مہکتہبہی ٹہوقافی مہرکہزییہ لہ شاری سلیمانی.

ٹہمہ لہلای. لہ لایہکی تریشہوہ ماموستای دانہر (پرگؤڑہکہی لہ نووربی) لہ پاش ہموو حہدیشیکہوہ، ناوی موحمہددیشہکانی نووسیوہ، لہ پیشہکییہکہی خویدا ٹہمہی بہجوانی روون کردوتہوہ، وہ زؤرتیرینی کات (لہ شہرحہکیدا) سہند (رشتہی) حہدیسہکہی روون کردوتہوہ، کہ صہحیحہ، یا حہسہنہ، یا ضہعیفہ.. تاد، بہلام من

لہ بہر ئیختیصارو کورتہ باری لہ دواى گشت حەدییثیکەوہ رەمزی ناوی موحەدییثەکەم نووسیوہ، یا ناوی موحەدییثەکەم بە تەواوی نووسیوہ، رەمزەکانیش ئەمانەن:

﴿ب: بوخاری - م: مسلیم - د: ابو داود - ت: ترمیزی - ن: نەسائی - ماچە: ابن ماچە - ش: شیخان - واتە: بوخاری و موسلیم - ئە: ئەحمەد - ما: مالک - س: سند - ص: صحیح - ح: حسن - س/ص: سند صحیح - س/ح: سند حسن﴾.

بۆ راقەکردن و لیکدانەوہی واتاو مانای ئایەت و فەرموودەکانیش بەھرم لہم سەرچاوانە وەگرتووہ: (غابة المامول شەرحی تاجول نوصول)، قەسطەلانی شەرحی بوخاری، شەرحی شەرقاوی لەسەر تەجریدی بوخاری، شەرحی نەوہوی لەسەر صەحیحی موسلیم، (النهاية في غريب الحديث والاثار)، تەفسیری نامی، تەفسیری خال، تەفسیری بەیضاوی، تەفسیری جەلالەین، تەفسیری شوبەر، تەفسیری مەداریک، المنجد. فتح الباری شەرحی صەحیحی بوخاری، عومرە تولقاری شەرحی صەحیحی بوخاری.

وشە کوردییەکانیشم بەپێی ئەم سەرچاوانە ساخ کردۆتەوہ: فەرھەنگی خال، فەرھەنگی مەھاباد، فەرھەنگی مەردوخ، المرشد، دورشتە، ئەحمەدی: ئەستیرە گەشە، فەرھەنگی کەرکوک (کە ئەمەیان دانراوی خۆمەو هیشتا ھەر گەڵەلەییەو نەتەواوبووہو نەپاک نووسی کراوہ، لہ سەرەتاکەییەوہ نووسیومە: مەبەستم لہم دەفتەرە دوو ئامانجی سەرەکییە:

یەگەمیان: ئەمەییە (خوا یاریی) لہ پاشەپۆژا ببی بە گەڵەلەیی فەرھەنگیکی ئەدەبی داگر لہ عەرەبییەوہ بۆ کوردی.

دووھەمیان: ئەوہییە: کە ئیستا خۆم خەریکم حەدیسەکان دەکەم بە کوردی بیکەم بە مامۆستای خۆم و بیکەم بە سەرچاوەی موفرەداتی تەرجمەکەو ئەو مامۆستایانە بکەم بەسەر مەشق کە لەپیش مندا کتیبی ئایینیان کردووہ بە کوردی وەک مامۆستای خال و خاوەنی تەفسیری نامی.. تاد، ھەتا نەبێ بە پاشا گەردانی زاراوان.

نوری فارس

۱۹۸۲/۵/۱۱

خطبة الكتاب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نحمدك اللهم على نعمة التوفيق ونسألك اللهم الهداية الى اقوم طريق، ونصلي ونسلم على نبيك ورسولك سيدنا محمد الذي بعثته للناس رحمة وانطقته بالهدى والحكمة وعلى آله وصحبه الذين حفظوا هدايه وبلغوه ورأوا نوره. اما بعد.. فإن علم الحديث من أجل العلوم قدرا واعظمها نفعا، لأن موضوعه سنن الرسول وآثاره القولية والفعلية، وفي هذه خير الناس وهدايتهم وفوزهم وسعادتهم. فالمشتغل به داع يدعو الى الحق وسراج يهدي الى الرشده حتى قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): (نضر الله امرأ سمع منا حديثا فحفظه حتى يبلغه). وقال ايضا: (من حفظ على امتي أربعين حديثا من امر دينها بعثه الله يوم القيامة فقيها عالما) وفي رواية: (كتب في زمرة العلماء وحشر في زمرة الشهداء) (والامور بمقاصدها). فلهذا ولما فطرني الله عليه من حب الحديث والشغف به فكرت في جمع كتاب في الحديث، واستشرت اهل العلم به، واستخرت الله تعالى فلاح لي لوائح التيسير واستضاءت لي مصابيح التبشير، فاعتمدت على ربي واجمعت امري وشرعت في تأليفه على بركة الله تعالى، فاستحضرت اصح كتب الحدث واعلاها سنداً وهي صحيح البخاري وصحيح مسلم وسنن ابي داود وجامع الترمذي والمجتبى للنسائي (رضي الله تعالى عنهم) وهذه هي الأصول الخمسة التي اشتهرت في الامة وارتضتها لما لها من المكانة العليا في الحديث ولانها جمعت من الشريعة ما عزَّ وغلا ثمنه بل هي الشريعة كلها كما قال الامام النووي (رضي الله عنه): ما شذ عن الأصول الخمسة من صحيح حديث الرسول (صلى الله عليه وسلم) الا النذر اليسير، ولا شك ففيها حاجة الانسان لسعادة الدنيا والآخرة، ثم نظرت فيها نظرة عامة وطفقت ادمجها كلها بتنامها في مؤلف واحد اهدب كتبه تهذيبا واحرر ابوابه تحريرا لكي اشفي به غليلي واتحف به عشاق علم الحديث.

اصطلاح الكتاب

رغبة في الاختصار المألوف اكتفيت من الروايات المكررة باجمعتها
للاحكام، كما اكتفيت من السند براوي الحديث في اوله ومخرجه في آخره،
وقصدا للافادة بأحسن اسلوب التزمت في النقل ما يقع اختياري عليه من لفظ
البخاري أو مسلم فيما اشتركا فيه ولو مع غيرهما، فان اشترك البخاري مع غير
مسلم نقلت لفظ البخاري، وان اشترك مسلم مع غير البخاري نقلت لفظ مسلم،
وان كان الحديث مرويا لاصحاب السنن نقلت لفظ ابي داود، وان نقلت غيره
بينته وربما قلت رواه الترمذي وصاحبا، وان قلت رواه الشيخان عنيت
البخاري ومسلما وان قلت رواه الثلاثة اردت الشيخين وابا داود، وان قلت
رواه الاربعة قصدت الثلاثة والترمذي، وان قلت رواه الخمسة عنيت الاربعة
والنسائي، وان قلت رواه اصحاب السنن قصدت ابا داود والترمذي
والنسائي، ولو اختلف النظام عن هذا بينته بالنص عليه.

وكل موضوع يدل على عمل مرتب كالصلاة والحج وضعت احاديثه
على وفق الترتيب الذي امر به الشارع، واما في غير ذلك فقد كنت في الغالب
اقدم ما برويه الكثير على غيره حتى اختم الباب بالاحاديث الفردية ان كانت،
مراعيا تقديم الصحيح على غيره الا ما يقتضي خلاف ذلك كتقديم منسوخ
على ناسخه ومجمل على مفسره.

تقسيم الكتاب

اقسام الكتاب اربعة: القسم الاول في الايمان والعلم والعبادات، القسم الثاني، المعاملات والاحكام والعبادات، القسم الثالث في الفضائل والتفسير والجهاد، القسم الرابع في الاخلاق والسمعيات.

وقد رتبت قسمي العبادات والمعاملات على الابواب الفقهية لانه الكثير المألوف ولانه اورفى واسرع في شفاء الغليل من كل موضوع يريده الطالب.

وقد ابتدأته مستعينا بالله في رجب الفرد سنة احدى واربعين وثلاثمائة بعد الالف من هجرة المصطفى (صلى الله عليه وسلم) واتمته بتوفيق الله تعالى في صبيحة الاثنين المبارك الخامس والعشرين من ذي الحجة سنة سبع واربعين وثلاثمائة بعد الالف الهجري.

ولا اقول في عملي هذا: اني وفيت بالمراد، ولكنني اجهدت نفسي على قدر طاقتي لعلي اوافق الصواب، فان اصبته فذاك ما اردت ورجوت والافما انا الا انسان شأنه الخطأ والنسيان. واني اضرع الى الله تعالى ان يكسوه ثوب الاخلاص وان يجمله بحلة القبول فهو سبحانه خير مسئول واکرم مأمول.

وقد اسميته: (التاج الجامع للاصول في احاديث الرسول (صلى الله عليه وسلم)).

اسأله تعالى ان يجعله فالاً حسناً على البلاد، وان ينفع به العباد انه سميع مجيب.

(منصور علي ناصف الحسيني)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی ئیسلام و ئیمان و باوهر

(حهوت باسه)

۱) باسی یه کهم: روونکردنه وهی ئیسلام و ئیمان و باوهر:

کتاب الاسلام والايمان: (وفیه سبعة ابواب)

الباب الأول: فی بیانهما

۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

واته: عهبدولای کوردی عومهر (خوایان ئی زانی بن) گوته: پیغه مبهه (سرووی خودای لهسهرین) دهفه رموی: ئیسلامه تهی لهسهه نهه پینچ بنیاته دامه زراوه:

یه کهم: شهاده‌ی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَمُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ): شایه تهی دهدهم به زمان و به دل باوهر ده کهم که هه ریه زدان خودایه و هیهج خودای تر نییه و موحه مه د پیغه مبهه و فروستاده‌ی نهوه

دووهم: راگرتنی نوێژو کردنیه تهی به پیکوپیک.

سییهه: زهکات دان.

چوارهم: جهجکردن.

پینجهه: روژوو گرتنی ره مه زان.

(بوخاری و موسلیم و تیرمیذی و نه سائی نهه فهرمووده یان گیاره ته وه).

(۱) بخاری: ۸. طرفه فی: ۴۵۴.

٢- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ. قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ". قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَاتِهَا. قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأُمَةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِجَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ. قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ: لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ". قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزِيدَ فِي رِوَايَةٍ: فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ، ثُمَّ تَلَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ) الْآيَةَ ثُمَّ أَذْبَرَ فَقَالَ: رُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا، فَقَالَ: هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ يُعَلِّمُ النَّاسَ دِينَهُمْ^(٢).

واته: عومەری کوپری خەططاب (خودای ئی زانی یێ) گوئی: روژی له خزمەتی پیغه‌مبەردا بووین (دروودی خودای لەسەری) له و کاتەدا لەناکاو پیاویکی بەرگ سپی وەك چپری شیر، موورەشی قەترانی هاتە ناومان، نە بە دیمەن لە ریبواری دەکرد، نە کەسیشمان دەمان ناسی، جا چوو لەلای حەزەردا دانیششت و هەردوو چۆکی خۆی نا بە هەردوو چۆکی پیغه‌مبەره‌وه و هەردوو لەپی خۆی لەسەر هەردوو رانی خۆی دانا و بە‌پێزەوه دانیششت و گوئی: ئە‌ی محەممەدا! ئیسلامە‌تیم پێ بلی: پیغه‌مبە‌ریش (دروودی خودای لەسەری) فەرمووی: ئیسلامە‌تی

ئەو تانێ کە شایەتی بەدی: کە هەر خودا خودایەو هیچ خودای تر نییە وە
 موخەممەد پیغەمبەر و رابەری ئەو، وە ئەوەتە کە نوێژ بکە و زەکات بەدی و
 رۆژووی رەمەزان بگەری و حەجی مائی خودا بکە، ئەگەر تەوانای رێگەوبانت
 ببی پیاو کە بە پیغەمبەری گوت: راست دەفەرمووی! عومەر گوتی:
 قسە کە ئیمان پێ سەیر بوو، چۆن لە پیغەمبەر دەپرسی و کەچی پێی دەلی:
 راست دەفەرموی، ئینجا گوتی: ئەی موخەممەد! ئیمان و باوەڕم بۆ روون
 بکەرەو، فەرمووی: ئەوەتا کە باوەڕ بکە بە خودا و بە فریشتەکانی خودا و بە
 نامەکانی خودا و بە پیغەمبەرەکانی خودا، وە باوەڕ بکە بە رۆژی دوایی وە
 بە قەزا و قەدەر و چارە نووسی خودایی بە چاک و بە خراپی. گوتیەو: راست
 دەفەرموی، ئینجا گوتی: ئەی چاکە چییە؟ فەرمووی: چاکە ئەوەیە کە بە
 چەشنێ خودا بپەرستیت کە وەک چاوت لە خودا بێ وابی، خو ئەگەر تۆیش
 ئەو نابینیت بێگومان کە ئەو تۆ دەبینی ئینجا گوتی: پێم بفەرمو: قیامت
 کە یە؟ فەرمووی: منیش هەر وەک تۆی ئی دەزانم گوتی: دە باشە، نیشانەکانیم
 پێ بفەرمو، فەرمووی: ئەوەتە کە منال بە چاوی کارەکەر و نوکەر تەماشای
 دایک و باوکی خۆیان بکەن، وە ئەوەتە بە چاوی خۆت ببینی: کە پێخاوس و
 رەش و رووت و رەجال و شوان و گاو و بێن بە خاوەن مۆلک و سامان و
 خانووبەرە و کۆشک و تەلاری ئی رابکێشن و فیزو دەعیە پێو بکەن. عومەر
 گوتی: ئینجا کابراکە رویششت، جا لە پاش ماوەی پیغەمبەر (دروودی خودای
 لەسەرب) فەرمووی پێم: ئەی عومەر! دەزانی ئەو پرسیار کەرە کێ بوو؟ گوتم:
 نەخەیر، خودا و پیغەمبەر دەزانن، فەرمووی: ئەو جوبرائیل بوو هاتبوو کە
 بەو شیوەیە ئێوە فیری دین و ئایینی خۆتان بکات (ش/د/ت/ن) لە گێڕانەو
 _ریوایەتیکدا ئەمەشی زیاتر: فەرمووی: یەکیکە لەو پێنج شتانە کە
 هەر خودا بۆخۆی دەیزانی ئینجا حەزەرە (دروودی خودای لەسەرب) ئەم ئایەتە ی بە
 تەواوی خویندەو:

{إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ - ۳۴/۴۱}

واته: به راستی بهس خودا دهزانی رۆژی قیامت که‌ی ده‌بی له پاشدا که پیاوه‌که رۆیشت پیغه‌مبهر (درودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: بیگی‌رنه‌وه بۆلام ئه‌وانیش که چوون بیهیننه‌وه بۆ لای هیچیان نه‌دی. جا پیغه‌مبهر فهرمووی: نه‌وه جوهرائیل بوو هاتبوو که خه‌لکه‌که فی‌ری ئایینی ئیسلام بکات.

(۲) باسی دووهم: نیشانه‌کانی باوهری ته‌واو:

الباب الثاني: في أوصاف الإيمان الكامل

۳- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتَّنَاسُيُ^(۱).

واته: له نه‌سه‌سی کو‌ری مالیکه‌وه (خوای ئی رازی بن) له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فهرمووی (درودی خوای له‌سهرین): که‌ستان به ته‌واوی باوهر ناهینئ و به ئیماندارئ ته‌واو حسیب ناکرئ هه‌تا منی خوشتر نه‌وی له باوک و له دایک و له منالی خو‌ی و له گشت خه‌لکی تریش سه‌رجه‌م. (ش/ن).

۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۲).

واته: دیسان له نه‌سه‌وه له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فهرمووی: (درودی خوای له‌سهرین) که‌ستان به ته‌واوی ئیمان و باوهر ناهینئ هه‌تا هه‌رچی بۆ خو‌ی پی خوشه بۆ برای موسولمانیشی پی خوش نه‌بی (ش/ت/ن).

۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا

(۱) بوخاری: ۱۵ ، ۱۴. ایمان. مسلم. ایمان: ۱۶۷ ، ۱۶۶ نسائی: ۵۰۲۸.

(۲) بخاری. ایمان/ ۱۳. مسلم ایمان: ۱۶۸ ، ۱۶۹. نسائی: ۵۰۳۱.

(٥) مسلم. إيمان: ٢٣٧. ترمذي. مناقب: ٣٧٦. نسائي. إيمان: ٥٠٣٣.

خۆش بوێ موسولمانه، وه ئه‌وه‌ی رقی له‌من بێ ناپاک و دوروو مونا‌فقه (م/ت/ن).

۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ: وَالْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ^(۶).

واته: له عه‌بدوللای کو‌پی عه‌مه‌وه (خودایان ئی رازی بێ) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رمووی: (دروودی خوای له‌سه‌رین): موسولمانی ساخ ئه‌و موسولمانه‌یه که موسولمانانی تر سه‌لامه‌ت و رزگارین له‌ زیانی ده‌ست و زمانی، وه موها‌جیرو کو‌چکه‌ریش ئه‌و که‌سه‌یه که ره‌وبکا له‌و شته‌ی که خودا قه‌ده‌غه‌ی کردووه نه‌هی ئی کردووه (ش/ت/ن) تیرمی‌ذی و نه‌سائی و ئه‌مشیان له‌م فه‌رمووده (حه‌دیث)ه زیاد کردووه: (خاوه‌نی ئیمان و به‌روا داری ته‌واویش ئه‌و که‌سه‌یه که مه‌ردوم – به‌ سه‌رو سامان و به‌مال و به‌گیان – لێی ئه‌مین و ئاسووده بن و مه‌ترسییان لێی نه‌بێ).

۹- وَعَنْهُ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: تُطْعَمُ الطُّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(۷).

واته: دیسان ئه‌و گو‌تی: پیاوی له پیغه‌مبه‌ری پرسی (دروودی خوای له‌سه‌رین) چی شتی له ئایینی ئیسلامدا زۆر چاکه؟ فه‌رمووی: نان‌به‌ به‌و سلاویش له هه‌موو که‌سێ بکه، چ بیناسی و چ نه‌یناسی (ش/ن/د).

(۶) بخاری. ئیمان: ۱۰، ۶۴۸۴. مسلم. ئیمان: ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲ ترم‌ذی. زهد. ۲۵۰۴. نسائی. ئیمان: ۵۰۱۴

(۷) بخاری. ئیمان: ۱۲، ۲۸، ۶۲۳۱. مسلم. ئیمان: ۱۵۹. أبو داود. ادب: ۵۱۹۳. نسائی. ئیمان: ۵۰۱۵. ابن ماجه.

أطعمه: ۳۲۵۳.

۱۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ^(۸).

واته: ئەبو ھورەیرە (خودای ئی زانی بێ) لە پیغەمبەرەو دەفەرموێ: ئیمان (واته: باوهر: بپروا) حەفتاو ئەوەندە لقه، یا فەرمووی: شەست و ئەوەندە لقه، گەورە ترینی ئەو لقانە وشە (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) یە، وە ھەرە خوارووەکیان لا بردنی ئازاری سەر رێگەو بانە، وە شەرم و حەیا بەشیکیە لە بەشەکانی باوهر (ش/د/ت/ن).

۱۱- عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الدِّينُ النَّصِيحَةُ، قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۹).

واته: تەمیمی داری (خوای ئی زانی بێ) لە پیغەمبەرەو دەفەرموێ: (دیوێی خوای لەسەربێ): دین (واته: ئایین) بریتییه لە ئامۆژگاری و دلسۆزی و ساغی. ئیمەش گوتمان: بەرابەر بەکی؟ فەرمووی: بەرابەر بەخوداو قورئان و پیغەمبەر و پێشەوایانی موسولمانان و تیکرای موسولمانان (ش/د/ت/ن).

۱۲- عَنْ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

واته: عەباسی کوپی عەبدولموطەلیب (خوای ئی زانی بێ) لە پیغەمبەرەو دەفەرموێ: ھەر کەسێ خودا بەخودای خوێ بزانی و ئیسلام بە ئایینی خوێ و موخەمەد بە پیغەمبەری خوێ ئیتر تام و چەشی باوهر دەچیژی (م/ت).

(۸) بخاری. ایمان: ۹. مسلم. ایمان: ۱۵۲. أبو داود. السنة: ۴۶۷۶. ترمذی. ۲۶۱۴. نسائی. ایمان: ۵۰۱۹، ۵۰۲۰.

(۹) ذكره البخاري تعليقا في باب: الدين النصيحة. الإيمان مسلم. ایمان/ ۱۹۴. أبو داود. أدب: ۴۹۴۴. نسائی البيعة: ۴۲۰۸.

(۱۰) مسلم. ایمان: ۱۵۰ ترمذی: ایمان: ۲۶۲۳.

۱۳- وَلَآئِي دَاوُدَ: مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَأَبْغَضَ لِلَّهِ وَأَعْطَى لِلَّهِ وَمَنَعَ لِلَّهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ الْإِيمَانَ^(۱۱).

واته: پیغه‌مبهر (درویدی خوی لسه‌رین) ده‌فهرموی: هر که‌سنی خوشه‌ویستی هه‌موو شتیکی ساخ له‌بهر ره‌زای خودایی، وه پق و پق لی گرتنی له هر شتی دیسان هر له‌بهر ره‌زای خودایی، وه به‌خشین و نه‌به‌خشینیشتی دیسان هر له‌بهر ره‌زای خودا بی، نه‌وه نه‌وه که‌سه به‌راستی باوهری ته‌واو ته‌واوه (د - س/صا).

۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره (خوی لی رازی بی) له پیغه‌مبهره‌وه (درویدی خوی لسه‌رین) ده‌فهرموی: نه‌و موسولمانانه که به‌ته‌واوی باوهریان به‌خودا ته‌واوه نه‌وانه‌ن که خوویان جوانه‌و ره‌فتاریان شیرین و په‌سهنده، چاترین و سه‌رده‌سته‌کانی نیوه نه‌و که‌سانه‌تانن که بوژنی خوویان زور چاک و باشن! (د/ت - س/ح).

۱۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي الزَّهْدِ وَابْنُ مَاجَةَ^(۱۳).

واته: دیسانه‌وه له‌وه‌وه له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فهرموی: (درویدی خوی لسه‌رین): نیشانه‌ی نسیلامبوونی مروؤ به شیوه‌یه‌کی جوان نه‌وه‌یه که هه‌رچی له‌مه‌به‌ست و نامانجی نه‌وه‌وه دووره وازی لی بیئی (ت-س/ماجه).

۱۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَأَشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ. (الآيَةُ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۴).

(۱۱) بستم صالغ (شرحه).

(۱۲) بستم حسن (شرحه).

(۱۳) رواه الترمذي بستم غريب (شرحه).

واته: ئەبو سه‌عید (خوای ئی رازی بن) له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فه‌رموئ: (درویدی خوای نەسرین): ئەگەر دیتان که‌وا پیاوئ خووی گرتوه به‌ هاموشوئ مزگه‌وته‌وه ئیتر شایه‌تی ئیمان و باوهری بو‌ بدن که‌ ئەو پیاوه‌ خواهن ئیمانە، چونکه‌ خودای گه‌وره‌ لهم باره‌یه‌وه ده‌فه‌رموئ:

{إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ - ۱۸/۹}.

واته: به‌راستی که‌سی مزگه‌وت و مالی خودا ئاوه‌دان ده‌کاته‌وه و دروستی ده‌کا که‌ باوهری به‌خوداو به‌ روژێ قیامه‌ت هه‌بئ، وه هه‌روه‌ها به‌ریکوپییکی نوێژبکا و به‌جوانی زه‌کات بدا، وه له‌به‌ر ئەوه‌ که‌ باوهری وه‌هایه‌: که‌ خێرو شه‌ر هه‌ر له‌لای خودایه‌، له‌ خودا نه‌بئ له‌ که‌سی تر نه‌ترسئ، جا ئەم که‌سانه‌ هیوا وایه‌ له‌و خوداپی‌داوانه‌ بن که‌ شاره‌زای ریگه‌ی ره‌زای خواوو ریگه‌ی به‌خته‌وه‌ری هه‌ردوو دنیا بوون (ت- س / ح).

۳) باوهر زیاده‌وه‌که‌م ده‌کا و ده‌سه‌سه‌ زیانی پی‌ ناکه‌یه‌نی:

يزيد الايمان وينقص ولا تضره الوسوسة:

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تَلَّيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ - ۲/۸}.

واته: موسو‌لمانی به‌راستی که‌ ناوی خودا له‌لاینا برا، دلیان ده‌ترسئ و له‌سام وه‌هه‌یه‌تی خودا ده‌له‌رزئ، وه کاتئ ئایه‌ته‌کانی خودایان به‌سه‌ردا ده‌خوینریته‌وه و قورئانیان بو‌ ده‌خوینریته‌وه باوهریان زیاد ده‌کا و دلیان داده‌مه‌رزئ، وه هه‌میشه‌ پشت به‌ خودای خو‌یان ده‌به‌ستن.

۱۷- عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَوَّلُ مَنْ بَدَأَ بِالْخُطْبَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ يَوْمَ الْعيدِ مَرْوَانُ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: الصَّلَاةُ قَبْلَ الْخُطْبَةِ. فَقَالَ: قَدْ تَرَكْتُ

مَا هَذَاكَ. فَقَالَ: أَبُو سَعِيدٍ: أَمَّا هَذَا فَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ يَدُهُ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَلْيَسَاهِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَلْيُكَلِّهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

واته: طاریقی کوپی شیهاب (خوای نازی بن) گوتی: یه کهم کهس که له پییش نویژی جه ژندا خوتبه‌یدا، مه‌پوان بوو، جا پیاوئ بوئ هه‌لساو گوتی: نویژی جه ژن له پییش خوتبه‌دایه، مه‌پوان گوتی: نه‌وهی تو ده‌یلیی تهرک کراوه! جا نه‌بو سه‌عید گوتی: نه‌م پیاوه نه‌رکی سه‌رشانی خوئ به‌جئ هیئا، به‌گوئی خوئم له ده‌می هه‌زهره‌تم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: (دروودی خوای له‌سه‌ری): هه‌رکه‌سی له ئیوه شتیکی نارپه‌وای دی با به‌زه‌بری ده‌ست و هیزی بازوو له‌ناوی ببا، جا نه‌گهر به‌ده‌ست نه‌یتوانی به‌زمان و به‌قسه و ناموژگاری، نه‌گهر به‌زمانیش نه‌یتوانی به‌دل پیی ناخوش بی، نه‌م که‌سه‌یش که به‌س به‌دل پیی ناخوشه باوهری ته‌واو کره، نه‌گینا به‌ده‌ست و به‌زمانیش به‌ره‌لستی ده‌کردو ده‌ره‌ست نه‌ده‌بوو له پیناوی هه‌قا هه‌رچی به‌سه‌ر به‌اتبایه. (م/د/ت/ن).

۱۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ وَأَكْثِرْنَ الْإِسْتِغْفَارَ فَإِنِّي رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ فَقَالَتْ: امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ جَزَلَةٌ: وَمَا لَنَا (يَا رَسُولَ اللَّهِ) أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: تُكْثِرْنَ اللَّغْنَ وَتُكْفِرْنَ الْعَشِيرَ وَمَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أُغْلِبَ لَذَى لُبِّ مِنْكُنَّ قَالَتْ: (يَا رَسُولَ اللَّهِ) وَمَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ وَالدِّينِ؟ قَالَ: أَمَّا نُقْصَانُ الْعَقْلِ فَشَهَادَةُ امْرَأَتَيْنِ تُغْدِلُ شَهَادَةَ رَجُلٍ فَهَذَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ، وَتَمَكُّثُ اللَّيَالِي مَا تُصَلِّي، وَتُفْطِرُ فِي رَمَضَانَ، فَهَذَا نُقْصَانُ

(۱) مسلم. ایمان: ۱۷۵. أبو داود. صلاة: ۱۱۴۰، ۴۳۴۰. ترمذی. فتن: ۲۱۷۲. نسائی. ایمان: ۵۰۲۳، ۵۰۲۴. ابن

الدِّينَ. وَعِبَارَةُ الْبُخَارِيِّ: أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تُصُمْ؟ قُلْنَ: بَلَى قَالَ: فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ دِينِهَا. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(٢).

واته: ئیبنو عومەر (خوای ئا رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خوای لەسەری): فەرمووی: ئەو ژن گەل! خێرو خێرات زۆر بکەن و زۆریش بپارێنەوه داوای ئی بووردن لە خودا بکەن، چونکە من لە شەوی مێعراجدا دیم کە ئیوه زۆرینە‌ی دۆزەخ بون ئافرەتێکی بە دەمو و پلێان گوتی: ئەو پیغه‌مبەری خوا! لەبەر چیمان کەوا ئیمە زۆربە‌ی خەڵکی ئاگرین؟ فەرمووی: زۆر ڕەف و نەفرین دەکەن و سەپلە‌یی لەگەڵ مێرد دەکەن و چاکە‌ی ئەوتان لەبەرچاوانیە، کەسم نە‌دیوه کە وەک ئیوه هەم کەم هۆش و هەم کەم ئایین بێ، کەچی لەگەڵ ئەو‌ه‌شا پیاو بە‌و هەموو زیرەکی و زرنگییە‌وه دە‌یخە‌لە‌تین و بو‌ری دە‌ده‌ن، ژنە‌کە‌ش گوتی: ئەو پیغه‌مبەری خودا! کەم هۆشی و کەم ئایینییه‌کە‌مان کامە‌یه؟ فەرمووی: کەم هۆشییه‌کە‌تان بریتییه‌لە‌وه کە شایە‌تی دوو ژن بە‌شایە‌تی تاقە پیاوی حسیبه، ئە‌مه کەم هۆشییه‌کە‌تان، ئافرە‌تیش لە‌کاتی بێ نو‌یژیدا چە‌ن شە‌وی دە‌مینیتە‌وه نە‌ نو‌یژ دە‌کا و نە‌ پۆ‌ژووی رە‌ه‌زان دە‌گرێ، ئە‌مه‌ش کەم ئایینییه‌کە‌تان) عیبارە‌تی بوخاری بە‌م شیوه‌یه: ئە‌و ئە‌وه نیە ژن کە دە‌کە‌ویتە‌ بێ‌نو‌یژییه‌وه نە‌ نو‌یژ دە‌کا و نە‌ بە‌پۆ‌ژوو دە‌بێ؟ ژنە‌کان گوتیان: بایه. فەرمووی: دە‌ ئە‌وه نیشانە‌ی کەم ئایینییه‌تی (ش/د/ت/ن).

١٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ مَنْ خَلَقَ كَذَا، مَنْ خَلَقَ كَذَا حَتَّى يَقُولَ لَهُ مَنْ خَلَقَ رَبَّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَ ذَلِكَ فَلَيْسَتْ عِزَّةٌ بِاللَّهِ وَلَيْتَهُ. رَوَاهُ الْأَلَاكَةُ^(٣).

واته: ئە‌بو هورەیره لە پیغه‌مبەر‌وه دە‌فەر‌مو‌ی: (درویدی خوای لەسەری): شە‌یتان دێ بە‌لای یه‌کی‌کتانە‌وه دە‌چی‌ته‌ بن کلێ‌شە‌یه‌وه ختە‌ختە‌ی دە‌دا و دە‌لێ: کێ ئە‌مه‌ی دروست کردووه؟ کێ ئە‌وه‌ی دروست کردووه؟ تا بە‌رە‌بەرە

(٢) بخاري، الحيض: ٣٠٤، ١٤٦٢، ١٩٥١ مسلم، إيمان: ٢٢٨، ٢٣٩ نسائي: العيدين: ١٥٧٥، ١٥٧٨، ابن ماجه:

(٣) بخاري: بدء الخلق: ٢٢٧٦، مسلم، إيمان: ٢٤٢، أبو داود، السنة: ٤٧٢١، تحفة الأشراف: ١٤١٦.

دهلئ: ئه‌ی کئ خودای توی دروست کردوه، که کارگه‌یشت به‌م راده‌یه په‌نا بگرن به خوداو وازیبنن. (ش/د).

۲۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ مَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ مَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ فَيَقُولُ اللَّهُ، فَمَنْ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً فَلْيَقُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ^(۴).

واته: دیسان له‌وه‌وه پیغه‌مبه‌ر ده‌فه‌رموی (دروودی خوی له‌سهرین): شه‌یتان دئ به‌لای یه‌کیتانه‌وه تا له خشته‌ی ببا دهلئ: کئ ئاسمانی دروست کردوه، کئ زه‌وی دروست کردوه، ئه‌ویش دهلئ: خودا، جا هر که‌سئ له‌م بابه‌ته‌وه تووشی شتئ بوو بابلئ: باوهرم هه‌یه به خوداو به پیغه‌مبه‌رانی خودا. (ش).

۲۱- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يَزَالُونَ يَقُولُونَ مَا كَذَبَ مَا كَذَبَ حَتَّى يَقُولُوا هَذَا اللَّهُ خَلَقَ الْخَلْقَ فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ - رَوَاهُ الشَّيْخَانِ^(۵).

واته: ئه‌نه‌س له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموی (دروودی خوی له‌سهرین): خودای خاوه‌ن شان و شکو ده‌فه‌رموی: ئومه‌ته‌که‌ت ده‌لئین: ئه‌مه‌واو ئه‌وه‌وا، تا به‌ره‌به‌ره سه‌رده‌کیشتئ بو ئه‌وه ده‌لئین: باشه ئه‌وا خودا ئه‌م خه‌لک و جیهانه‌ی دروست کردوه ئه‌ی کئ خودای دروست کردوه. (ش).

۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْوَسْوَسةِ قَالَ: تِلْكَ مَخْضُ الْإِيمَانِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۶).

واته: عه‌بدوللا (خوی ئی‌زازی بئ) گوئی: له‌باره‌ی وه‌سوه‌سه‌وه له پیغه‌مبه‌ریان پرسئ (دروودی خوی له‌سهرین) فه‌رموی: وه‌سوه‌سه‌هه‌یج نیه ئه‌وه نیشانه‌ی باوهری په‌تیه (م).

(۴) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۳۶. مسلم. ایمان: ۳۴۱.

(۵) مسلم. ایمان: ۳۴۹. تحفة الأشراف: ۱۵۸۰.

(۶) مسلم. ایمان: ۳۴۰.

۴- باسی سییه‌م: باسی که‌وره‌یی نایین:

الباب الثالث: في فضائل الدين:

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا - ۳/۵}

واته: خودای خاوه‌ن شان و شکۆ له قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رموی: من خۆم نایینی ئیسلام بو ئیوه په‌سه‌ند کردووه.

۲۳- عَنْ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَخَدَعَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أُلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ عَلَيْهِ مِنْ عَمَلٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

واته: عوباده‌ی کوپی صامیت (خوای نازنی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (برووی خوای نه‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌ر که‌سێ شایه‌تی بدا که بیجگه له یه‌زدانی پاک خودای تر نیه‌و هه‌ر بو‌ خوای خودایه‌و تاک و ته‌نیا یه‌و هاو به‌شی نیه‌، وه شایه‌تی بدا که موحه‌مه‌د به‌نده‌و پیغه‌مبه‌ری خودایه‌، وه عیسا‌ش به‌نده‌و پیغه‌مبه‌ری خودایه‌و به‌ فه‌رمووده‌ی خودا له مه‌ریه‌م بووه‌و ره‌حه‌تیکه‌و خودا ناردوویه‌تی، وه شایه‌تی بدا که به‌هه‌شت راسته‌و دۆزه‌خ راسته‌، هه‌ر که‌سێ ئه‌م شایه‌تییه‌ بدا له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه‌ خودا ده‌یخاته به‌هه‌شته‌وه‌، ئیتر کرده‌وه‌ی هه‌رچی بێ. (ش).

۲۴- عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغَفَّارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَانِي جِبْرِيلُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَبَشَّرَنِي أَنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِكَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ، قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ، ثُمَّ قَالَ: فِي الرَّابِعَةِ: عَلَى رَغْمِ أَلْفِ أَبِي ذَرٍّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

(۱) بخاری: ۳۴۲۵. مسلم: ئیمان: ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱.

(۲) بخاری: ۱۲۳۷، ۱۴۰۸، ۲۲۸۸، ۲۲۲۲، ۵۸۲۷، ۶۲۶۸، ۶۴۴۳، ۶۴۴۴. مسلم: ئیمان: ۲۶۸، ۲۶۹.

واته: ئەبو زه‌پری غه‌ففاری (خوای ئی زازی بێ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: جوبرائیل (درویدی خوای له‌سهرین) هات بۆ لام ئەم مژده‌یه‌ی بۆ هینام: که هه‌ر که‌سێ له ئۆمه‌تم له‌سه‌ر ئیمان به‌ری و له‌کاتی مردندا هیچ هاوبه‌ش بۆ خودا په‌یدانه‌کا ده‌چیته‌ به‌هه‌شت، منیش گوتم: با داوینپیسیش بکاو بادزیش بکا؟ فهرمووی: به‌لێ، با زیناش بکاو با دزیش بکا دیسان گوتم: با زیناش بکاو با دزیش بکا؟ فهرموویه‌وه، به‌لێ با زیناش بکاو با دزیش بکا تا له‌سه‌ری جاری چواره‌مدا فهرمووی: به‌ کویرایی چاوی ئەبو زه‌ره‌وه. (ش/ت).

۲۵- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أَخْبِرُ بِهِ النَّاسَ فَيَسْتَبْشِرُوا قَالَ: إِذَا يَتَكَلَّمُوا وَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَأْتِمًا^(۲).

واته: موغازی کوپی جه‌به‌ل (خوای ئی زازی بێ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: هه‌ر که‌سێ شایه‌تی بدا، به‌زمان و به‌دل باوهری پیی هه‌بی: که هه‌ر خودا خودایه، موحه‌مه‌د فروستاده‌ی ئه‌وه، ئیتر خودا هه‌م له‌ش و هه‌م گیانی ئه‌و که‌سه‌ قه‌ده‌غه‌ ده‌کا له‌سه‌ر ئاگری دۆزه‌خ، منیش عه‌زیم کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بۆ ئەم مژده‌ خو‌شه‌ به‌خه‌لک رانه‌گه‌یه‌نم، تاخو‌شییان تێ بکه‌وی، فهرمووی: ئاخ‌ر سارد ده‌بنه‌وه‌و پشتی ئی ده‌که‌نه‌وه، جا موغاز له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگا ئەم فهرمووده‌یه‌ی راگه‌یان‌دو گێڕایه‌وه بۆ موسوڵمانان، نه‌بادا به‌شاردنه‌وه‌ی گونا‌ه‌باربێی (ش/ت).

۲۶- وَعَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رِذْفَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عُفَيْرٌ فَقَالَ: يَا مُعَاذُ هَلْ تَذَرِي مَا حَقَّ لِلَّهِ عَلَى الْعِبَادِ وَمَا حَقَّ الْعِبَادُ عَلَى اللَّهِ؟

قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَحَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا. قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أُبَشِّرُ النَّاسَ؟ قَالَ: لَا تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَكَلَّبُوا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٤).

واته: دیسان ئەو گوتی: لە پاشکۆی پیغەمبەردا بووم (دروودی خوای لەسەربین) بە سواری کەری پێیان دەگوت عوفەیر، پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: ئەو موعاد! ئایا دەزانێ ماف و هەقی خودا لەسەر بەندەکانی خۆی چیه ماف و هەقی بەندەکانیش لەسەر خودای خۆیان چیه؟ گوتم: خودا و پیغەمبەر خۆیان باش دەزانن، فەرمووی: مافی خودا — لەسەر بەندەکان — ئەوەتانی کە هەر خودا بپەرستن و هیچ هاوبەشی بۆ دانەنێن، مافی بەندەکانیش لەسەر خودای گەورە و مەزن ئەوەیه کە هەرکەسێ هاوبەشی بۆ پەیدا نەکا ئازار و سزای نەدا گوتم: ئەو پیغەمبەری خودا! دەبا ئەم مژدە خوشە بە خەڵک بدەم؟ فەرمووی: نەکە، مژدەیان نەدەیتێ ئەگینا پشت بەمە دەبەستن و پشتی ئی دەدەنەو و لەکردنی کاری باش سارد دەبنەو (ش/ت).

٢٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: إِيْمَانٌ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ. قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: حَجٌّ مَبْرُورٌ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٥).

ئەبو ھورەیرە گوتی: لە پیغەمبەریان پرسی (دروودی خوای لەسەربین): چ کاری زۆر خێر و گەورەیه، فەرمووی: ئیمان و باوەڕ بەخودا و بە پیغەمبەری خودا گوترا: ئینجا چی تر؟ فەرمووی: خەبات و غەزا و تیکۆشان لە رێگەی خودادا گوترا: ئینجا چی تر؟ فەرمووی: حەجی دروست (ش/ن).

(٤) بخاری: ٥٩٦٧، ٦٢٦٧، مسلم: ئیمان: ١٤٢.

(٥) بخاری: ٣٦، ١٥١٩، مسلم: ئیمان: ٢٤٤.

٢٨- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ، وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِمِثْلِهَا وَفِي رِوَايَةٍ إِلَّا أَنْ يَتَحَاوَرَ اللَّهُ عَنْهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(٦).

دیسان له‌وه پیغه‌مبەر ده‌فه‌رموئ: (دیو‌دی خ‌وای له‌س‌ه‌رین): کات‌ی یه‌ک‌ی له‌ ئی‌وه به‌ جوان‌ی موس‌ول‌مان بو‌و، ئی‌تر ه‌هر چا‌که‌ی‌ی ب‌کا یه‌ک به‌ ده‌ تا یه‌ک به‌ ه‌وت سه‌د بو‌ی ده‌نوس‌ری، وه‌ ه‌هر خ‌راپه‌ی‌ی ب‌کا یه‌ک به‌ یه‌ک بو‌ی ده‌نوس‌ری. له‌ گ‌ی‌ران‌ه‌وه‌یه‌کا: مه‌گ‌هر خ‌ودا چ‌او‌پ‌و‌شی لی ب‌کا‌و له‌س‌ه‌ری نه‌نوس‌ی.

٢٩- عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ شَعِيرَةٍ مِنْ إِيْمَانٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ بُرَّةٍ مِنْ إِيْمَانٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ ذَرَّةٍ مِنْ إِيْمَانٍ؟ قَالَ: أَبُو سَعِيدٍ: فَمَنْ شَكَّ فَلْيَقْرَأْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ^(٧).

ئه‌نه‌س له‌ پیغه‌مب‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ (دیو‌دی خ‌وای له‌س‌ه‌رین): ه‌هر‌که‌س‌ی ب‌ل‌ئ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) و سه‌نگ‌ای‌ی ده‌ن‌که ج‌و‌ی‌ی ئی‌مان و با‌وه‌ڕ له‌ دل‌یا ب‌ئ، یا سه‌نگ‌ی ده‌ن‌ک‌ئ گ‌ه‌نم، یا سه‌نگ‌ی می‌روو له‌ ورده‌ی‌ی له‌ شا‌گری د‌وزه‌خ ده‌رده‌چ‌ئ، ئه‌بو سه‌عید ده‌ل‌ئ: ئه‌گ‌هر که‌س‌ی له‌م با سه‌دا گ‌وما‌نی ه‌یه‌ یا بو‌ راست و دروس‌تی ئه‌م ق‌سه‌یه‌ با ئه‌م ئایه‌ته‌ بخ‌و‌ین‌ئ: {إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ}: خ‌ودا به‌قه‌د تو‌زئ، یا به‌قه‌د تو‌س‌قا‌ل‌ئ ز‌و‌رو س‌ته‌م له‌که‌س نا‌کا - ٤/٤٠.

٣٠- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْيَهُودِ قَالَ: لَهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، آيَةٌ فِي كِتَابِكُمْ تَقْرَءُوهَا لَوْ عَلَيْنَا مَعَشَرَ الْيَهُودِ نَزَلَتْ لَا تَخَذَلْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيْدًا. قَالَ: أَى آيَةٍ؟ قَالَ: (الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ

(٦) بخاری: ئی‌مان: ٤٢. مسلم: ئی‌مان: ٣٣١.

(٧) بخاری: ئی‌مان: ٤٤، ٤٤٧٦، ٦٥٦٥، ٧٤١٠، ٧٤٤٠، ٧٥٠٩، ٧٥١٠، ٧٥١٦. مسلم: ئی‌مان: ٤٧٧.

الإِسْلَامَ دِينًا). قَالَ عُمَرُ: قَدْ عَرَفْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ وَالْمَكَانَ الَّذِي نَزَلَتْ فِيهِ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ قَائِمٌ بِعَرَفَةَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۸).

واته: پیاویکی جوله‌که به عومهری وت: ئەو فەرمان‌پەرەوای موسولمانان نایەتی له قورئانە‌که تاندا هه‌یه ده‌وری ده‌که نه‌وه، ئە‌گەر ئەو نایە‌ته بو ئی‌مه بهات‌بایه که کۆمه‌لی جووله‌که‌ین روژی هاتنی ئەو نایە‌ته‌مان هه‌موو سالی ده‌کرد به جه‌ژن. عومهر (خوای ئازادی بن) گو‌تی: کام نایە‌ته‌یه؟ گو‌تی: {الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا}.

واته: ئە‌م‌ڕۆ من ده‌ستوری ئایینی ئی‌ه‌وم ته‌واو‌کرد بو‌تان و نازو نی‌عمه‌ت و به‌هره‌ی خو‌م روژاند به‌سه‌رتانا، وه‌ک فه‌ت‌ح‌ی مه‌که‌و گه‌لی شتی تر، وه‌ ئایینی ئی‌سلام کرد به‌ ئایینتان، عومهریش گو‌تی: خو‌شمان گه‌لی باش ده‌زانین هه‌م ئەو روژه‌و هه‌م ئەو شو‌ینه‌ی که ئەم نایە‌ته‌ی تیا هاته‌ خواره‌وه بو پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ربن) که روژ روژی هه‌ینی بوو، وه‌کات کاتی جه‌ژنی قوربان بوو، پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ربن) ئەو ده‌مه له‌کی‌وی عه‌ره‌فه وه‌ستابوو خه‌ریکی کردنی هه‌ج‌ج‌ول ویدا‌عبوو، واته: ئی‌مه‌ش ئەو روژه‌مان کرد‌وه به جه‌ژن له دو‌ولاوه، چون‌که هه‌م روژی عه‌ره‌فه‌و هه‌م روژی هه‌ینی جه‌ژنی گه‌لی ئی‌سلامه (ش/ت).

۳۱- عَنْ جَابِرٍ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْمُوجِبَاتُ؟ فَقَالَ: مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ^(۹).

واته: جابیر (خوای ئازادی بن) گو‌تی: پیاو‌ی هاته‌ خزه‌تی چه‌زه‌ت (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ربن) گو‌تی: ئە‌و پی‌غه‌مبه‌ری خو‌دا! ئەو دو‌وشته چی و چین که یه‌کی‌کیان ده‌بی به‌ه‌وی چوونه به‌ه‌شت و ئە‌و‌یتریان ده‌بی به‌ه‌وی چوونه دو‌ژه‌خ؟ فەر‌مو‌وی: هه‌ر که‌سێ له‌سه‌ر ئی‌مان و باوهر به‌خو‌دا به‌مری و هه‌یج

(۸) بخاری. ایمان: ۴۵، ۴۴۰۷، ۴۶۰۶، ۷۲۶۸. مسلم. تفسیر. ۷۴۴۱، ۷۴۴۲، ۷۴۴۳.

(۹) مسلم. ایمان: ۳۶۵.

هاوبەش دانەننی بۆ خودا، ئەو دەچیته بەهەشت، وە هەرکەسێ هاوبەش بۆ خودا دابنێ و لەسەر ئەو حالە بمری و تەوبەیی ئی ئەکا، ئەو دەچیته ناو ئاگری دۆزەخ. (م).

٣٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لَأُمِّي مَا حَدَّثْتُ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ يَتَكَلَّمُوا أَوْ يَغْمُلُوا بِهِ. رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ^(١٠).

واتە: ئەبو ھورەیرە لە پیغەمبەرەو دەفەرموی: (دروودی خۆی لەسەری): ئەو دڵە راوکی و وراویە کە لە بابەت تاوانەو بە دڵی ئۆمەتە رادەبووری خودا چاوپۆشی لەو دەکا بە مەرجێ بە قسە نەیلین و بە کردەویش نەیکەن. (م).

٣٣- وَلِلْبَحَارِيِّ تَعْلِيْقًا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَبُّ الدِّينِ إِلَى اللَّهِ الْخَنِيفَةُ السَّمْحَةُ^(١١).

واتە: پیغەمبەر (دروودی خۆی لەسەری) دەفەرموی: خۆشەویستترین دین و ئایین لای خودا ئەم ئایینە پاک و بێ گەرد و دوور لە باطیل و شتی پڕپووجەییە، وە ئەم ئایینە خۆش و ئاسانەییە!

(بوخاری ئەم ھەدیثە بە تەعلیق رێوایەت کردووە)

٣٤- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنَّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْبَرُوا عَلَيْهِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ^(١٢).

واتە: ئیبنو عەبباس (خۆی ئازای بێ) لە پیغەمبەرەو دەفەرموی (دروودی خۆی لەسەری): خودا تۆڵەو عیقابی ئەم سێ جۆرە گوناھەیی لەسەر ئۆمەتە ھەلگرتووە:

یەكەم: گوناھێ کە خاوەنەکەیی بە ھەلە بیکا.

دووھەم: گوناھێ خاوەنەکەیی لە بیرى نەبێ.

سێھەم: ئەو شتانەیی بە زۆر پێیان بکەن، (ئیبنو ماجە).

(١٠) بخاري. عتق: ٢٥٢٨، ٥٢٦٩، ٦٦٦٤. مسلم. إيمان: ٣٢٧، ٣٢٨.

(١١) بخاري. إيمان. باب رقم ٢٩ قبل رقم: ٣٩ فتح الباری مباشرة.

(١٢) ابن ماجه. طلاق: ٢٠٤٠، ٢٠٤٤.

۵) خودا ته نیا نایینی نسیسلام قه ببول ده کا:

فصل - لا یقبل الله إلا الدین الإسلامی:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ - ۸۵/۳}

واته: هه رکه سئ په پره وی هه نایینیکی تر بکا جگه له نایینی نسیلام، نه وه خودا نه و نایینه ی تری ئی وهرناگری و لیئ قه بول نا کا، وه نه و کهسه له پاشه روژا له تا قمی زیان کرد و وه کان ده ژمیوری.

۳۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

واته: ئیبنو عومهر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درودی خوای له سهرین) ده فهرموی: له لایه نی خواوه فهرمانم پئ کراوه که جهنگ له گهل نه م خه لکه دا بکه م هه تا گه واهو شایه تی ددهن که هه خودا خودایه و خودای تر نییه و موچه ممه د پیغه مبهه ری خودایه، وه هه تا نویژ ده که ن و زه کات ددهن، جا هه کاتی نه مه یان کرد ئیتر سه رومالیان و گیان و سامانیان له من قه دهغه ده که ن، مه گهر نه و هه ق و مافه ی که نسیلام دایناوه، ئیتر له وه دوا حیساب و ئی پرسینه وه یان له سه ر خودایه و خودا خوئی نا گای له دلایانه (ش/د/ت/ن).

۳۶- عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأَحِلَّتْ لِي الْمَغَانِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي،

(۱) بخاری: ۱۳۹۹، ۱۴۵۷، ۲۹۴۶، ۶۹۲۴، ۷۲۸۲، ۱۴۰۰، ۱۴۵۶، ۶۹۲۵، ۷۲۸۵، مسلم: ۱۲۴ - ۱۳۰ أبو داود:

۱۵۵۶، ۱۵۵۷. ترمذی: ۳۶۰۷. نسائی: ۲۴۴۲، ۳۰۹۱، ۳۰۹۲، ۳۰۹۳، ۳۹۸۰، ۳۹۸۱، ۳۹۸۳، ۳۹۸۵.

وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُنْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۲).

له جاییره وه له پیغه مبه ره وه (درو دی خوی له سهرین) ده فره موی: خودا ئه م پینج به هره یه به من داوه، له پیش مندا ئه م پینجه ی به که سی تر نه داوه: یه که م: تاماوه ی مانگه ری یه ک دوژمن له سام و شکوی خۆم و له شکرم زنده قیان ده چی و وره به رده دن، ئه مه بووه به هو ی سهر که وتن بو ئیمه.

دووهم: سهر رووی زه وی هه مووی بو ئیمه کراوه به مزگه وت و خۆله که ی پاکه وه که ره که ئاو نه بوو ته یه مووی پی ده که ی، جا له له بهر ئه مه هه که سی له ئۆمه تم له هه را نوژی ئی بوو بانوژی خوی بکا (ئیتر مزگه وت و ئاو بوون له وی یا نه بوون قه یناکا).

سییه م: مائی تالانی کافرانی ش بو من هه لال کراوه، له پیش مندا بو که سی تر هه لال نه بووه.

چواره م: تکاو شه فاعه تم پی خه لات کراوه له روژی قیامه تدا تکا ده که م بو ئۆمه تم بو خاس و خراپیان.

پینجه م: جاران پیغه مبه ره کان هه که سه یان له سهر ده می خویا ره وانه ده کرا بو سهر هوزه که ی خوی به تایبه تی، به لام من خودا ره وانه ی کردوم بو سهر به ره ی ئاده می زاد به گشتی (ش/ت/ن).

٦) باسی چواره م: باوهر به چاره نووس (قه ده ن):

الباب الرابع: فی الإیمان بالقدر

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ۚ ٥٤/٤٩}.

ئیمه هه موو شتی کمان به پیی چاره نووسی خودایی دروست کردوه.

٣٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمَّا قَضَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابٍ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالزَّمَكِيُّ^(١).

ئەبو ھورەیرە لە پیغەمبەرەو دەفەر مووی: (دردی خوی لەسەری) کاتی خۆدا ی گەورە بە شکۆ پێیاریدا ئەم خەڵک و جیهان و بوونەوەرە دروست بکا، لەنامەیەکا نووسی: رەحمەت و میهرەبانی من پێش رق و خەشەم دەکەوی، بەحری رەحمەتەم ھەرکاتی ھاتە جۆش و خروۆش، ئاگرو بلیسە ی کوورە ی رق و غەضەبم دەکوژینیتەو، وە ئەو نامە یەش (کە ئەمە ی تیا نووسراوە) لەلای خۆدا خۆیەتی لە سەر و تەخت و بارەگا (عرش) ھەو دایناوە! (ش/ت).

٣٨- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَا تُنْتَجُ الْبَهِيمَةُ بِهَيْمَةِ جَمْعَاءَ هَلْ تُجْسُونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ. ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَأَقْرَأُوا إِنَّ شَيْئَكُمْ (فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ - رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(٢)).

واتە: دیسان ئەو گوئی: پیغەمبەر (دردی خوی لەسەری) فەر مووی: ھەموو مندالی کاتی لەدایک دەبێ بە سروشت، بەخۆداکرد، ئامادە یە بو خۆدا ناسین، بەلام لەو ھەو ھاوک و دایکی و نەریت و دەستوورو ھاوی ناو کوومەل دەیگوین و لەپێ دەری دەکەن، جا یا دەیکەن بە جوولەکا یا بەگاوری یا بە ئاگر پەرست، بەئێ ھەموو مندالی لە سەرەتاو بە خۆداکرد لەسەر ئایینی راست و دروست لەدایک دەبێ ھەرۆک چۆن بەچکە ی ئاژەل و مالات بە تەواوی و بەبێ کەموکوپی لەسەرەتاو لەدایک دەبن: ئەو تانی نابینن کە بەچکە ی ئەو بەچکانە لەکاتی لەدایک بووندا لووتی پرابی، یا گوئی قرتابی، یا کەمی و کووپی و ناتەواویەکی ھەبێ!

(١) بخاری. بدأ الخلق: ٣١٩٤، ٧٤٠٤، ٧٤٢٢، ٧٤٥٧، ٧٥٥٣، ٧٥٥٤. مسلم. توبة: ٦٩٠٣، ٦٩٠٤، ٦٩٠٥.

(٢) بخاری. جنائز: ١٣٥٩، ١٣٥٨، ٤٧٧٥، ٦٥٩٩. مسلم. قدر: ٦٦٩٧، ٦٦٩٩، ٦٧٠٠.

ئینجا ئەبو هورهیره گوتی: ئەگەر حەزیزیش دەکەن بۆ پەشتیوانی ئەم
باسە ئەم نایەتە بخویننەوه:

{فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ
{۳۰/۲۰}.

واتە: ئەو سیفەت و سروشتە خودا کردە بگرن کە خودای گەوره له
سەرەتاوه بەره‌ی ئاده‌میزای له‌سەر دروست کړوه، ئەوه نایینی راستی
دەستکردی خودا خۆیەتی، بۆیه هەرگیزاو هەرگیز گوێرانی بۆ نیه. (ش/د/ت).

۳۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اخْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى عَلَيْهِمَا
السَّلَامُ عِنْدَ رَبِّهِمَا فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى قَالَ: مُوسَى أَلْتَ آدَمُ الَّذِي خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ
وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَسْجَدَ لَكَ مَلَائِكَتُهُ وَأَسْكَنَكَ فِي جَنَّتِهِ ثُمَّ أَهْبَطْتَ النَّاسَ
بِخَطِيئَتِكَ إِلَى الْأَرْضِ فَقَالَ: آدَمُ أَلْتَ مُوسَى الَّذِي اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِرِسَالَتِهِ وَبِكَلَامِهِ
وَأَعْطَاكَ الْأَلْوَحَ فِيهَا تَبَيَّنَ كُلُّ شَيْءٍ وَقَرَّبَكَ نَجِيًّا فَيَكُمُ وَجَدْتَ اللَّهُ كَتَبَ التَّوْرَةَ
قَبْلَ أَنْ أُخْلَقَ قَالَ: مُوسَى بَارِيعِينَ عَامًا. قَالَ: آدَمُ فَهَلْ وَجَدْتَ فِيهَا (وَعَصَى آدَمُ
رَبَّهُ فَعَوَى) قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: أَفَتَلُومُنِي عَلَى أَنْ عَمِلْتُ عَمَلًا كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى أَنْ أَعْمَلَهُ
قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بَارِيعِينَ سَنَةً؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى.
رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

واتە: دیسانەوه گوتی: پێغه‌مبەر (درودی خۆی له‌سەربێ) فەرمووی: ئادەم و
مووسا (درودی خۆیان لێبێ) له خزمەتی پەروەردگاریاندا بوو بەدەمه‌ قالیان، له
ئەنجامدا ئادەم مووسای بوێدا، مووسا فەرمووی: تۆ ئەو ئادەمه‌ی کە
خودای گەوره بەدەستی خۆی دروستی کردی و له گیان و رحمة‌تی خۆی
گیانی کرد بە بەرتاو بەفریشتەکانی خۆی فەرموو کورنووشیان بۆ بردی و له
بەهەشتی خۆیا دایانی، کەچی بە تاقە گوناھێ ئەم خەڵکەت له بەهەشت
دەرکردو داتیپەراندن بۆ سەر زه‌وی! ئادەمیش فەرمووی: تۆش ئەو

(۳) بخاری. قدر: ۶۶۱۴. مسلم. قدر: ۶۶۸۴، ۶۶۸۵، ۶۶۸۶. أبو داود: السنة: ۴۷۰۱. ابن ماجه. قدر: ۸۰.

موسایه‌ی که خودا په‌سه‌ندی کردی و کردیتی به پیغهمبه‌رو قسه‌ی له‌گه‌ل کردی و له‌چهن ته‌خته له‌وحيکا ته‌وراتی بۆ ناردی، که باس و خواسی هه‌موو شتیکیان تیاوو، سه‌ره‌پای ئەمانه‌ش نزیک‌ی کردیته‌وه له‌ خوڤیه‌وه و رازو گوفتوگو‌ی له‌گه‌ل کردی، ئاده‌م وتی: باشه، ئەدی وه‌ک له‌ ته‌وراتا دیوته به‌چهند سال له‌پیش دروستکردنی مندا خودا ته‌وراتی نووسیوه؟ موسا فه‌رمووی: به‌ چل سال ئاده‌م، فه‌رمووی: باشه ئەم ئایه‌ته‌ت له‌ ته‌وراتا دیوه که ده‌فه‌رمووی: {وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى - ۱۲۱/۲۰} واته: ئاده‌م له‌ فه‌رمانی خودا ده‌رچوو، وه‌ ئەو ئاواته‌ جوانه‌که‌مانه‌وه بوو له‌ به‌هه‌شتا له‌ ده‌ستی ده‌رچوو، فه‌رمووی: به‌ئێ فه‌رمووی: ده‌ ئیتړ چۆن سه‌ره‌زنه‌شتم ده‌که‌ی له‌سه‌ر کردنی کاری که خودا به‌ر له‌وه که من دروست بکا به‌چل سال له‌سه‌ری نووسیوم که ئەو‌کاره‌ بکه‌م؟ پیغهمبه‌ر (دودی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: جا ئاوا ئاده‌م موسای به‌زاند (ش/د/ت/ن).

۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (مَنْى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ قَالَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، نُطْفَةٌ ثُمَّ يَكُونُ عِلْقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، يَكْتُبُ رِزْقَهُ وَأَجَلَهُ وَعَمَلِهِ وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ. فَوَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَإِذَا خُلِيَ وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۴).

واته: عه‌بدوللای کو‌ری مه‌سه‌عوود (خوی ئی زانی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ری راستگو که فه‌رمایشتی جیگه‌ی باوهره‌ ده‌فه‌رمووی (دودی خوی له‌سهرین): هه‌ریه‌کی له‌ئیه‌وه که خودا دروستی ده‌کا چل روژ به‌ تۆمه‌یی (نوطفه‌یی) له‌ سکی

(۴) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۰۸، ۳۳۳۲، ۶۵۹۴، ۷۴۵۴. مسلم. قدر: ۶۵ - ۶۸. أبو داود. قدر: ۴۷۰۸. ترمذی. قدر: ۲۱۳۷.

دایکیا کۆ ده‌کرێته‌وه‌و ده‌مینێته‌وه‌، ئینجا به‌ چل رۆژی تریش ده‌بێ به‌ پارچه‌ خوینێکی مه‌یوو، ئینجا به‌ چل رۆژی تریش ده‌بێ به‌ پارچه‌ گوشتی به‌قه‌د پاروویی، ئینجا گیانی به‌ به‌را ده‌کری، جا خودای گه‌وره‌ فه‌رمان ده‌کا به‌و فریشته‌یه‌ که‌ گیان ده‌کا به‌ به‌ریا ئه‌م چوار وشه‌یه‌ بنووسی:

یه‌که‌م: رزق و رۆزی چیه‌و چی نیه‌.

دووهم: ئه‌جه‌ل و ئاکامی که‌یه‌و که‌ی نیه‌.

سێهه‌م: کار و کرده‌وه‌ی.

چوارهم: به‌ده‌خت و به‌دکار ده‌بێ یا کامه‌ران و به‌ختیار ده‌بێ. ده‌سا به‌و تاقه‌ خودایه‌ که‌ هه‌ر خۆی خودایه‌ که‌سی واهیه‌ کردار و ره‌فتاری وه‌ک کردار و ره‌فتاری به‌هه‌شتی وایه‌، له‌ خه‌لک وایه‌ که‌ به‌هه‌شتیه‌، به‌لام نامه‌ی چاره‌نووسی ده‌ست پێشکه‌ری ئی ده‌کا و ده‌ست ده‌کا به‌ کردنی کاری خه‌لکی دۆزه‌خ و ده‌چیته‌ دۆزه‌خه‌وه‌، که‌سی و اشتان هه‌یه‌ به‌ کردار و ره‌فتار بێ له‌ دۆزه‌خی ده‌چی، له‌ خه‌لک وایه‌ جه‌هه‌نمه‌یه‌، به‌لام نامه‌ی چاره‌نووسی پێش ده‌ستی ئی ده‌کا و خاتیمه‌ی به‌ خێر ده‌گه‌ڕی و ده‌ست ده‌کا به‌ کردنی کرده‌وه‌ی باش و ده‌چیته‌ ناو به‌هه‌شت و ده‌بێ به‌ به‌هه‌شتی! (ش/د/ت/).

٤١- عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ شَيْءٍ بِقَضَاءٍ وَقَدَرٍ حَتَّى الْعَجْزُ وَالْكَيسُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَمَالِكٌ^(٥).

واته‌: ئیبنو عومه‌ر (خوای ئی رازی بن) گوتی: پێغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموی: هه‌موو شتی به‌سه‌ر نه‌قیشت و خودا کرد و قه‌زا و قه‌ده‌ره‌، ته‌نانه‌ت گێلی و ژیریش! (ش/مالک).

٤٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: جَاءَ مُشْرِكُو قُرَيْشٍ يُخَاصِمُونَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْقَدَرِ فَتَرَكْتُ (يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُقُوا مَسَّ سَقَرٍ إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ^(٦)).

واته: ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بێ) گوتی: بپەرستەکانی قورەیش دەهاتن له بابەت سەرنقیشتەوه مله ملیان لهگەڵ پیڤه‌مبەردا دەکرد (درودی خوای لەسەربێ) وه دهیان گوت: چاره‌نووس و سەرنقیشت و قەزاو قەدەر نیه و شت هه‌تا روونەدا خودا نایزانێ جا ئەم ئایه‌ته هاته خواره‌وه:

{يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ خَلْقْنَاهُ بِقَدَرٍ ۝٤٨/٤٩-٥٤}.

واته: له‌و رۆژهدا كه له‌ناو ئاگری دۆزه‌خ دا، له‌په‌و روو به‌سەر ده‌موچاودا راده‌كێشری‌ن و به‌كێش ده‌كری‌ن، به‌ته‌وسه‌وه پێیان ده‌لێ‌ن: بچێ‌ژن پیاچزانی ئاگری سوور، بێگومان ئیمه هه‌موو شتی‌گمان به‌پێی سەرنقیشت و قەزاو قەدەر دروست کردووه. (م/ت).

٤٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ. رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٦).

واته: عه‌بدوللای کوپی عه‌مری کوپی عاص گوتی: پیڤه‌مبەر (درودی خوای لەسەربێ) ده‌فه‌رموی: خودا په‌نجا هه‌زار سال له‌پێش دروستکردنی ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا سەرنقیشتی هه‌موو شتی‌کی نووسی. (م/ت).

٤٤- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْلِمَ أَهْلُ الْجَنَّةِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: نَعَمْ قِيلَ فَفِيمَ يَعْمَلُ الْعَامِلُونَ؟ قَالَ: كُلُّ مُسَرٍّ لِمَا خُلِقَ لَهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(٧).

واته: عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خوای ئی رازی بێ) گوتی: گوترا: ئەه‌ی پیڤه‌مبەری خودا! ئایا کێ به‌هه‌شتیه‌و کێ دۆزه‌خیه‌، دیاری کراون یانا؟ فه‌رموی: به‌ئێ دیاری کراون گوتیان: جا كه‌وابێ ئەم خه‌لكه بو‌ خوێان

(٦) مسلم. قدر: ٦٦٩٤. ترمذی. قدر: ٢١٥٧.

(٧) مسلم. قدر: ٦٦٩٠. ترمذی. قدر: ٢١٥٦.

(٨) بخاری. قدر: ٦٥٩٦، ٧٥٥١. مسلم. قدر: ٦٦٧٩. أبو داود. قدر: ٤٧٠٩.

ماندوو ده‌که‌ن، له‌پای چى کار ده‌که‌ن بیه‌که‌ن و نه‌ی که‌ن جی‌که‌یان له‌وه پێش دیاری کراوه؟ فه‌رموو: هه‌رکه‌سێ له‌ نه‌زه‌لدا، له‌ عیلمی خودادا بو کۆی دروست کرابێ رێگه‌ی نه‌و شوینه ده‌گرێ و له‌سه‌ر نه‌م بنیاته به‌ختیار رێگه‌ی چاکه ده‌گرێ و به‌دکار رێگه‌ی خراپه ده‌گرێ، به‌م پێیه‌ کارى باش نیشانه‌ی به‌هه‌شته‌و کارى خراپ نیشانه‌ی دۆزه‌خه (ش/د/ت).

٥٤- عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ مِنَ أَصْلِ الْإِيمَانِ: الْكَفُّ عَمَّنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تُكْفَرُهُ بِدَلْبٍ وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ وَالْجِهَادُ مَا ضِيَ مِنْهُ بَعَثَنِي اللَّهُ إِلَى أَنْ يُقَاتَلَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ الدَّجَالُ لَا يُبْطِلُهُ جُورُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(٩).

واته: نه‌ه‌س له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ: (درودی خوای له‌سه‌رین): نه‌م سێ یاسایه له‌ بنیات و بناغه‌ی باوهر و ئیمان:

یه‌که‌م: نه‌وه‌ی گوته‌ی (لا اله الا الله)، ئیتر وازی ئی دینین و به‌هیچ گوناوه‌ی به‌کافری دانانیین و به‌کردنی هیچ کرده‌وه‌یه‌کی ناپه‌سه‌ندیش له‌ ئیسلامه‌تی ده‌ری ناکه‌ین.

دووهم: غه‌زاو خه‌بات و تیکۆشانیش بو به‌رزکردنه‌وه‌ی ئالای ئیسلام هه‌ر ده‌مینێ و هه‌ر به‌رده‌وام ده‌بێ، له‌و ده‌مه‌وه که خودا منی ره‌وانه کردوو بو سه‌ر نه‌م خه‌لکه، تا نه‌و خه‌له که دوا دوایی نه‌م ئۆمه‌ته ده‌جه‌نگن و غه‌زا ده‌که‌ن له‌گه‌ڵ جه‌جالدا، نه‌سته‌می سه‌ته‌مکارو نه‌ زۆری زۆردارو نه‌ دادی دادپه‌روه‌رو نه‌ عه‌دلی عا‌دل، پو‌وچ و به‌تالی ناکاته‌وه.

سێهه‌م: باوهر به‌ چاره‌نووس و سه‌رنقیشت. (د/س).

٥٦- وَقَالَ: عِبَادَةُ بَنُ الصَّامِتِ لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ وَمَا أَخْطَاكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ: لَهُ

(٩) رواه أبو داود بسند صحيح. (شرحه)

اَكْتُبْ. قَالَ: رَبِّي وَمَاذَا اَكْتُبُ قَالَ: اَكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ". يَا بُنَيَّ اِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

واته: عواده‌ی کوپری صامیت به کوپه‌که‌ی خوی گوت: کوپری شیرینم! هه‌رگیزاو هه‌رگیز تامی جه‌وه‌ری باوەڕ ناچێژی هه‌تا نه‌مه نه‌زانی: که هه‌رچی تووشت ده‌بی نه‌ده‌بوو که نه‌یه‌ته ریته و ئه‌وه‌شی تووشت نابێ ناگونجی که‌بیته ریته! به‌گوویی خۆم له‌ ده‌می پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌ربێ) ژنه‌وتم ده‌یفه‌رموو: یه‌که‌م شت که خوا دروستی کرد قه‌له‌م (پینووس: خامه) بوو، فه‌رمووی پیتی: بنووسه، قه‌له‌م گوتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم! چی بنووسم، فه‌رمووی: سه‌رنقیشت و به‌سه‌رهاتی هه‌موو شتی به‌ دوورو درێژی بنووسه، له‌ به‌نه‌په‌ته‌وه تا ئه‌وده‌مه‌ی کۆتایی جیهان دی! کوپه‌که‌م! من بو‌خۆم له پیغه‌مبه‌رم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: هه‌ر که‌سی له‌سه‌ر ئه‌م باوە‌ره نه‌مری له (ئۆمه‌تی) من نیه (د/ت - س/غ).

٤٧ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِأَرْبَعٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ بَعَثَنِي بِالْحَقِّ وَيُؤْمِنُ بِأَلْمَوْتِ وَيُؤْمِنُ بِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَيُؤْمِنُ بِالْقَدَرِ^(۱۱).

واته: عه‌لی (خوای ئی زانی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌ربێ) ده‌فه‌رمووی: هه‌یچ یه‌نده‌یی باوە‌ری دانامه‌زێ تا باوە‌ر به‌م چوارشته نه‌کا: یه‌که‌م: شایه‌تی بدا که هه‌ر خودا خودایه‌ و خودای ترنیه، وه من پیغه‌مبه‌ری خودام و خودا ره‌وانه‌ی کردووم له‌گه‌ڵ ئایینی راست و دروستا. دووهم: باوە‌ر بکا به‌ مردن.

سێیه‌م: باوە‌ر بکا به‌ زیندوبوونه‌وه له‌ پاش مرن.

(۱۰) بَسْنَدٌ غَرِيبٌ وَلَكِنْ يُؤَيِّدُهُ مَا فِي الْبَابِ (شرحه)

(۱۱) بَسْنَدٌ صَحِيحٌ (شرحه).

چوارەم: باوەڕ بکا بە چارەنووسی خودایی و سەرنقیشت! (ت-س/ص).

۴۸ - عَنْ أَبِي عَزَّةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَضَى اللَّهُ لِعَبْدٍ أَنْ يَمُوتَ بِأَرْضٍ جَعَلَ لَهُ إِلَيْهَا حَاجَةً. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

واتە: ئەبو عەزە لە پێڤەمبەرەوه (بریدی خۆی لەسەربە) دەفەرموێ: کە خوا لە چارەمی بەندەیه‌کی نووسی کە لەخاکێ بمرێ، لەخاکە کاریکی بۆ دەسازینێ (جا ئەو بەندەیه بۆ ئەو کارە دەچێ بۆ ئەوێ وە لەوێ دەمرێ!) (ت-س/ص).

۷) دەستەمی بیدەتکارەکان وەك قەدەرییه و مۆرجینە

أصحاب البدع كالقدرية والمرجئة

۴۹ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْقَدَرِيَّةُ مَجْهُوسٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ إِنْ مَرَضُوا فَلَا تُعَوِّدُوهُمْ وَإِنْ مَاتُوا فَلَا تَشْهَدُوهُمْ^(۱).

واتە: ئێبنو عومەر لە پێڤەمبەرەوه (بریدی خۆی لەسەربە) دەفەرموێ: قەدەرییه‌کان واتە: ئەوانە‌ی کە نە‌فی قەدەر دە‌کەن و دە‌لێن: سەرنقیشت و چارەنووس نیە مە‌جووسی ئەم ئۆمەتەن، ئە‌گەر نە‌خۆش کە‌وتن سە‌ریان ئی مە‌دەن و ئە‌گەر مردیشن مە‌چنە سە‌ریان (د-س/ص).

۵۰ - عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُجَالِسُوا أَهْلَ الْقَدَرِ وَلَا تُفَاتِحُوهُمْ رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۲).

واتە: عومەر لە پێڤەمبەرەوه (بریدی خۆی لەسەربە) دەفەرموێ: لە‌گە‌ڵ قەدەرییه‌کان دامە‌نیشن و قە‌سە‌و‌باسیان بۆ دامە‌زێ‌نن (د).

(۱۲) بسند صحيح (شرحه).

(۱) بسند صحيح (شرحه).

(۲) سكت عنه الشارح (مترجم).

۵۱- وَقِيلَ لَا بَنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِنَّهُ قَدْ ظَهَرَ قِبَلَنَا نَاسٌ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيَتَقَفَّرُونَ الْعِلْمَ - وَذَكَرَ مِنْ شَأْنِهِمْ - وَأَنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ لَا قَدَرَ وَأَنَّ الْأَمْرَ أُنْفٌ. قَالَ: فَإِذَا لَقِيتَ أُولَئِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُمْ وَأَنَّهُمْ بُرَاءٌ مِنِّي وَالَّذِي يَخْلِفُ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ لَوْ أَنَّ لَأَحَدِهِمْ مِثْلَ أَحَدٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

واته: گوئرا به ئیبنو عه‌مه‌ر: ده‌سته‌یی له‌لای ئیمه په‌یدابوون، قورئان ده‌خوینن و عه‌ودالی خویندن و شه‌یدای عیلم و زانستن و حالیان وا وایه، که‌چی ده‌لین: گوایه چاره نووس و سه‌رنقیشت نیه و کاروبار تاروونه‌دا که‌س له‌وه پی‌ش نایزانی؟ گوئی: کاتی ده‌گه‌یت به‌وانه پی‌یان بلی: که‌ من له‌و که‌سانه به‌ریم و ئه‌وانیش له‌من به‌رین، ده‌سا به‌و خودایه (که‌ عه‌بدوللای کوپی عومه‌ر سویندی پی‌ ده‌خوا) گریمان هه‌ریه‌کی له‌مانه به‌قه‌د چیا‌ی ئوحد زی‌ر ببه‌خشیت‌وه له‌ ریگه‌ی خودادا خودا لی‌ی گیراناکا هه‌تا باوهر به‌ سه‌رنقیشت نه‌کا (م/د).

۵۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَوْ فِي أُمَّتِي خَسَفٌ وَمَسْخٌ أَوْ قَذْفٌ فِي أَهْلِ الْقَدَرِ^(۴).

واته: دیسان له‌وه‌وه پی‌غه‌مبه‌ر (برودی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: له‌م ئۆمه‌ته‌دا یا فه‌رموی: له‌م ئۆمه‌ته‌ی مندا ده‌سته‌یی له‌ قه‌ده‌رییه‌کان به‌ناخی زه‌ویدا رو ده‌چن و ده‌سته‌یه‌کی تریان ده‌بن به‌ به‌رازو مه‌یموون یا فه‌رموی: ده‌سته‌یه‌کی تریان له‌ ناسمانه‌وه به‌رده‌باران ده‌کرین! (ت-س/ص).

۵۳- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي لَيْسَ لَهُمَا فِي الْإِسْلَامِ نَصِيبٌ الْمُرْجِئَةُ وَالْقَدَرِيَّةُ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۵).

(۳) مسلم. ایمان: ۹۲. أبو داود. قدر: ۴۶۹۵.

(۴) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۵) بسند صحيح (شرحه).

واته: ئیبنو عه‌باس (ره‌زای خودایان نبی) له پیغه‌مبه‌روه (دردی خوی له‌سربین) ده‌فه‌رموی: دوو تاقمه - له‌م ئومه‌ته‌ی من - به‌شیان به‌نیسلامه‌تییه‌وه نیه: یه‌ک مورجینه (مورجینه: به‌ره‌فیرقه‌یه‌کن له‌به‌ره‌کانی نسیسلام، ده‌لین: تاوان له‌گه‌ل ئیماننا زیانی نیه) دوو: قه‌ده‌رییه (ت-س/ص).

۵۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبِي اللَّهِ أَنْ يَقْبَلَ عَمَلَ صَاحِبٍ بَدْعَةٍ حَتَّى يَدْعَ بِدْعَتَهُ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ^(۶).

واته: دیسان له‌وه، وه پیغه‌مبه‌ر (دردی خوی له‌سربین) ده‌فه‌رموی: خودا کرده‌وه‌ی هیچ بیدعاتکاری گیرا نا‌کا هه‌تا واز له‌بیدعه‌تکارییه‌که‌ی نه‌هینن (ئیبنا ماچه - س/ض = رشته‌ی لاوان).

۸) باسی پینجه‌م: باسی په‌یمان به‌ستن (به‌یعه‌ت)

الباب الخامس: في البيعة

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ -

۱۰/۴۸}.

واته: بیگومان نه‌و که‌سانه‌که ده‌ست ده‌نینه‌ناو ده‌ستی توو په‌یمانته‌ی له‌گه‌ل ده‌به‌ستن نه‌وه په‌یمان له‌گه‌ل خودادا ده‌به‌ستن، ده‌ستی خودا له‌سه‌روو ده‌ستی نه‌وانه‌وه‌یه.

۵۵- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَحَوْلَهُ عِصَابَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ بَايَعُونِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا، وَلَا تُسْرِقُوا، وَلَا تَزْنُوا، وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ، وَلَا تَأْتُوا بِبُهْتَانٍ تَفْتَرُونَهُ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلِكُمْ، وَلَا تَغْصُوا فِي مَعْرُوفٍ، فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ، وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ، وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ سَتَرَهُ اللَّهُ، فَهُوَ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ، وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ. فَبَايَعَنَاهُ عَلَى ذَلِكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

(۶) بسند ضعیف ولکنه من باب الترهیب (شرحه).

(۱) بخاری. ایمان: ۱۸، ۲۸۹۲، ۲۸۹۳، ۳۹۹۹، ۴۸۹۴، ۶۷۸۴، ۶۸۰۱، ۶۸۷۳، ۷۰۵۵، ۷۱۹۹، ۷۲۱۳، ۷۴۶۸. مسلم.

حدود: ۴۴۳۶. ترمذی. حدود: ۱۴۳۹. نسائی. بیعة: ۴۱۸۹، ۴۲۲۱، ۵۰۱۷.

واته: عوباده‌ی کوپری صامیت (خوای ئی رازی بن) گوتی: دهسته‌یی — له یارانێ پیغه‌مبەر (درودی خوای له‌سهرین) له دهووری بوون، فهرمووی پێیان: به‌لێن و په‌یمانم له‌گه‌ڵ بکه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه: که هاوبه‌ش شه‌ریک بوخوا دائه‌نێن و دزی و حیزێ نه‌که‌ن و ده‌ست پاک و داوین پاکین و مندالی خۆتان له‌به‌ر نه‌بوونی نه‌کوژن و له خۆتان‌ه‌وه له خۆت و خۆپای بوختانیان بو هه‌ڵ نه‌به‌ستن، وه له کردنی چاکه‌و پیاوه‌تی سه‌ره‌پێچی مه‌که‌ن و لاریتان نه‌بێ له‌کاری خێر، جا هه‌ر که‌سیکیان ئه‌م په‌یمان‌ه‌ی هه‌تا سه‌ر برده‌سه‌ر ئه‌وه پاداشی باشی ده‌که‌وێته سه‌ر خودا، وه ئه‌وه‌یشی تووشی شتێ بوو له‌مانه، و له‌م جیهانه‌دا تۆله‌ی ئه‌وه‌ی ئی سه‌ندرائه‌وه ده‌بێ به‌ که‌فره‌ت بۆی و ئه‌و تۆله‌یه‌ی بریتیی تاوانه‌که‌ی ده‌که‌وێ، وه ئه‌وه‌یشی تووشی شتێ بوو له‌مانه به‌لام له جیهانه‌دا خودا بۆی پۆشی ئه‌وه کاری ده‌که‌وێته لای خودا، جا ئه‌گه‌ر خودا حه‌زبکا ئه‌وا لێی ده‌بووری ئه‌گینا تۆله‌ی ئه‌وه‌ی له‌و جیهانه‌دا ئی ده‌سنێ عوباده گوتی: جا ئی‌مه‌یش له‌سه‌ر ئه‌وه په‌یمانمان پێدا (ش/ت/ن).

٥٦- وَفِي رَوَايَةٍ لِلشَّيْخَيْنِ: بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَعَلَى أَنْ لَا تُنَازَعَ الْأَمْرَ أَهْلُهُ وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيُّمًا كُنَّا لَا نَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمَةً^(٢).

واته: له گێڕانه‌وه (ریوایه‌ت) یکی شه‌یخه‌یندا: به‌یعه‌ت و په‌یمانمان دا به پیغه‌مبهری خودا له‌سه‌ر گوێ رایه‌لی و فهرمانبه‌ری له‌کاتی خۆشی و ناخۆشییدا و له‌ حالێ ناسووده‌یی و ته‌نگانه‌دا، ئه‌گه‌رچی فهرمانپره‌واکانمان خۆخوێشمان له‌گه‌ڵدا بکه‌ن و نازی ئه‌م و ئه‌و بده‌ن به‌سه‌ر ئی‌مه‌دا، وه له‌سه‌ر ئه‌وه‌یش که گه‌پو گێچه‌ڵ نه‌که‌ین به‌و که‌سانه که بوون به‌ سه‌ره‌و کارو فهرمانپره‌وای موسوڵمانان (مه‌گه‌ر له‌ حالێکا که به‌ ته‌واوی له‌ رێی راست لاده‌ن و به‌ به‌رچاوه‌وه بێ که خودا حه‌ز به‌ره‌فتارو کرداریان ناکا) وه له‌سه‌ر

(٢) بخاری. احکام: ٧١٩٩، ٧٢٠٠، مسلم. إمارة: ٤٧٤٥. نسائي. بیعة: ٤١٦٠، ٤١٦١، ٤١٦٢، ٤١٦٣، ٤١٦٤، ٤١٦٥.

ابن ماجه. جهاد: ٢٨٦٦.

ئەویش که هەمیشە راست بپۆین و لەبەر خودا لەسەر قسە‌ی هەق لە لۆمەو سەرزدەنشتی کەس نەترسین.

٥٧- وَفِي رَوَايَةٍ أُخْرَى: وَأَنْ لَا تَنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ، قَالَ: إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا، عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ^(٣).

واتە: لە گێڕانەوه‌یه‌کی تردا: وە لەسەر ئەووە که گەپو گێچەل نەکەین بەسەردارو فەرمانەرەوای موسولمانان. فەرمووی (درودی خوای لەسەربین): مەگەر کوفریکی پەتی و بێ باوەرپییه‌کی ئاشکرایان بەچاوی خۆتان ئی بینن، کەبێی بە بەلگەیه‌کی روشن و بە مەهانەیه‌کی رەوا بۆتان لەلای خودا (ئەوجا هەقتان هەیه بەزەبری شیرو تیر بایان پێی بدەنەووە بۆ سەر شەقامەپێی ئیسلام).

٥٨- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالتَّضَحِّ لِكُلِّ مُسْلِمٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٤).

واتە جەریری کۆری عەبدوللا (خوای ئی زازی بێ) گوتی: بەلێن و پەیمانم دا بە پیغه‌مبەر (درودی خوای لەسەربین) لەسەر ئەووە که نوێژ بکەم و زەکات بدەم و نامۆزگاری خیری هەموو موسولمانیکیش بکەم (ش/ت).

٥٩- عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنَّا إِذَا بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ يَقُولُ لَنَا فِيمَا اسْتَطَعْتُ^(٥).

واتە: ئیبنو عومەر گوتی: جاران که پەیمانمان دەبەست لەگەڵ پیغه‌مبەردا (درودی خوای لەسەربین) لەسەر ئەووە بە گوێی بکەین و لە فەرمانی دەرئەچین، دەیفەرموو: (ئەوێندە که لەتواناتانا هەیه و دەتوانن) (ش).

٦٠- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُبَايِعُ النِّسَاءَ بِالْكَلامِ بِهَذِهِ الْآيَةِ (لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا) قَالَتْ: وَمَا مَسَّتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَ امْرَأَةٍ، إِلَّا امْرَأَةٌ يَمْلِكُهَا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ^(٦).

(٣) بخاري. فتن: ٧٠٥٥، ٧٠٥٦. مسلم. إمارة: ٤٧٤٨. ابن ماجه. جهاد: ٢٨٦٦.

(٤) بخاري. إيمان: ٥٧، ٥٨، ٥٢٤، ١٤٠١، ٢١٥٧، ٢٧١٤، ٢٧٥١، ٧٢٠٤. مسلم. إيمان: ١٩٧، ١٩٨.

(٥) بخاري. أحكام: ٧٢٠٢. مسلم. إمارة: ٤٨١٣.

واته: عائیشه (خوای ئی زانی بئ) گوته: جاران پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین) که په‌ییمان و به‌یعه‌تی وهرده‌گرت له ئافره‌تان ته‌نیا به‌ده‌م و به‌قسه (نه‌ک به‌ته‌وقه‌کردن) په‌یمانی ئی وهرده‌گرتن له‌سهر ره‌فتارکردن به‌م ئایه‌ته:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُنَاقِبَنَّكَ عَلَى أَنْ لَمْ يَشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ قَبَاطُهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ - {۱۲/۶۰}.

واته: ئه‌ی پیغه‌مبهر! کاتی ئافره‌ته‌ موسولمانه‌کان هاتن بۆلات که په‌ییمان و به‌یعه‌تت بده‌نئ، له‌سهر ئه‌وه په‌یمانیان ئی وهر‌بگره‌ که: به‌ هیچ جوړئ هاوبه‌ش بۆ خودا بریار نه‌ده‌ن و دزی نه‌که‌ن و حیززی نه‌که‌ن و مندالی خو‌یان نه‌کوژن و کچی خو‌یان زینده‌ به‌چال نه‌که‌ن و بوختانی دیو له‌ نیوان ده‌ست و پی‌ی خو‌یاند نه‌که‌ن، واته: مندالی بی‌گانه‌ نه‌ه‌ینن له‌ به‌ینی ده‌ست و پی‌ی خو‌یان داینبینن و به‌ دروو نا‌ه‌ق بی‌که‌ن به‌ مندالی می‌رده‌که‌یان، وه‌ له‌ کردنی کاری خیردا نا‌فه‌رمانی تو نه‌که‌ن و سه‌رپیچی له‌ فه‌رمانی تو نه‌که‌ن جا له‌ پاش ئه‌مه‌ له‌خودا بی‌اری‌ره‌وه‌ بۆیان که‌لیان خو‌ش بئ، به‌راستی خودا تاوان‌به‌خش و میهره‌بانه‌. عائیشه ده‌ی‌گوت: قه‌ت نه‌بووه‌ ده‌ستی پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین) له‌ ده‌ستی هیچ ئافره‌تی بکه‌وی، مه‌گه‌ر ئافره‌تی که‌ حه‌لالی خو‌ی بووبئ! (ش).

۹) باسی شه‌شه‌م: باسی ره‌فتارکردن به‌ قورئان و به‌سوننه‌تی

پیغه‌مبهر (درودی خوای لی‌بی)

الباب السادس: في الاعتصام بالكتاب والسنة

قَالَ اللَّهُ جل شأته: {وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا} - {۱۰۳/۳}.

واته: خودای گه‌وره‌و شکۆمه‌ند ده‌فه‌رموئ: هه‌مووتان ده‌ست‌بگرن به‌ که‌مه‌ندی په‌یمانی خوداوه‌ که‌ ئایینی پاکی ئی‌سلامه‌ وه‌ له‌یه‌ک جوئ مه‌بنه‌وه‌و له‌ خزمه‌تی حه‌ق جیامه‌بنه‌وه‌.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا} ١-٥٩/٧.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرمووی: ئه‌وه‌ی پێغه‌مبهر پێتان ئه‌دا له‌مال و له‌ ئه‌مرو فهرمان و ئه‌حکام، به‌ره‌زامه‌ندی وهری بگرن و ئه‌وه‌یش که قه‌ده‌غه‌ی ده‌کا لێتان، وه‌ نه‌هی ده‌کا له‌ کردنی، مه‌ی که‌ن و وازی لێ بێنن.

وَقَالَ تَعَالَى: {قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَأَتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ} ٣١/٣.

خودای گه‌وره ده‌فهرمووی: بڵێ ئه‌گه‌ر ئێوه به‌راستی خوداتان خوش ده‌وی ده‌بێ په‌په‌وه‌ی من بکه‌ن و شوێنی من بکه‌ن، له‌ بیرو باوه‌په‌ر ره‌فتار، کردار و وتاردا، وه‌ له‌ خوو ره‌وشتا، جا ئه‌وسا خودایش ئێوه‌ی خوش ده‌وی و له‌ تاوانه‌کانتان خوش ده‌بێ.

٦١- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا مَا مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمًا فَقَالَ: يَا قَوْمِي إِنِّي رَأَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنِي، وَإِنِّي أَنَا التَّذِيرُ الْعَرِيَانُ فَالْتَّجَاءَ. فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ فَأَذْلَجُوا، فَأُطْلِقُوا عَلَى مُهْلَتِهِمْ وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ فَأَصْنَبَحُوا مَكَانَهُمْ، فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ، فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَنَحَهُمْ، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي، فَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ، وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ مَا جِئْتُ بِهِ مِنَ الْحَقِّ^(١).

واته: ئه‌به‌و مووسا (خوای ئی رازی بێ) گووتی: پێغه‌مبهر (درو‌ی خوای له‌سهر بێ) فهرمووی: داستانی من و داستانی ئه‌و ئایینه‌ی خودا به‌منا ناردویه‌تی وه‌ک داستانی پیاوی وایه‌ بجێته‌ ناو هۆزه‌که‌ی بڵێ: ئه‌ی خزمینه‌! من به‌هه‌ردوو چاوی خۆم له‌شکه‌ره‌که‌ی دوژمنم دی (ها‌کا دابارین به‌سه‌رتانا) ئه‌وا من وه‌ک ترسینه‌ریکی راست و دل‌سوژ ئاگادارم کردنه‌وه‌و ئه‌رکی سه‌رشانی خۆم به‌جێ هێنا، ده‌ی فریاکه‌ون و خۆتان قورتارکه‌ن. جا تاقمه‌یی له‌ هۆزه‌که‌ی به‌ گوێی بکه‌ن و به‌زوویی شه‌وپه‌وه‌ی بو‌ بکه‌ن و به‌شینه‌یی ده‌ربازبێن، به‌لام تاقمه‌یه‌کی

(١) بخاری. رفاق: ٦٤٨٢، ٧٢٨٢. مسلم. فضائل: ٥٩١٢.

تریان باور نه‌کهن و له شوینی خویان تا به‌یانی بمیننه‌وه، جا له‌گه‌ل به‌یانا له‌شکره‌که بدهن به‌سهریاناو ته‌فرو توونایان بکه‌ن و قه‌لاچویان تی بخه‌ن، جا ئه‌م داستانه په‌ندو نمونه‌یه هم بو ئه‌و که‌سانه که به‌گوئی من بکه‌ن و په‌پره‌وی نایینی من بکه‌ن، وه هم بو ئه‌و که‌سانه‌ش که له‌من یاخی ده‌بن و ئه‌و نایینه راست و دروسته‌ی که من هی‌ناومه به دروئی ده‌زانن (ش).

۶۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَتَتَّبِعُنَّ سَنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ شِبْرًا بِشِيرٍ، وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا فِي جُحَرَ ضَبٍّ لَاتَّبَعْتُمُوهُمْ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: فَمَنْ. فِي رَوَايَةٍ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَفَّارِسَ وَالرُّومَ؟ قَالَ: وَمَنِ النَّاسُ إِلَّا أَوْلَئِكَ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ^(۲).

واته: ئه‌بو سه‌عید (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروئی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: بست به بست و هه‌نگاو به هه‌نگاو لاسایی میلیله‌ته‌کانی پیش خو‌تان ده‌که‌نه‌وه و چاو له‌خوو و ره‌وشته ناله‌باره‌کانیان ده‌که‌ن، به راده‌یه‌کی وا ئه‌که‌ربیت و ئه‌وان خویان بترنجیننه ناو‌کونی بز نژوه ئیوه‌ش چاویان ئی ده‌که‌ن و خو‌تانی تی ده‌ترنجینن و ده‌لی: دیاره سودیکی هه‌ر هه‌یه!!

گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! مه‌به‌ست له میلیله‌ته‌کانی پیش ئیمه کییه، مه‌به‌ست لییان جووله‌که‌کان و گا‌وره‌کانه؟ فه‌رمووی: ئه‌ی کی؟ له گیرانه‌وه‌یه‌کا: گو‌ترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! واته: چاو له میلیله‌تی فارس و میلیله‌تی روم ده‌که‌ین؟ فه‌رمووی: به‌لی مه‌به‌ست له خه‌لک ئه‌وانه ئه‌گینا مه‌به‌ست کیی تره؟ (ش).

۶۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَخَذَتْ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ. فِي رَوَايَةٍ: مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ، رَوَاهُ اللَّائِكَةُ^(۳).

(۲) بخاری. احادیث الانبیاء: ۳۴۵۶، ۷۳۲۰. مسلم. علم: ۶۷۲۳.

(۳) بخاری. صلح: ۳۶۹۷. مسلم. اقضية: ۴۴۶۷، ۴۴۶۸. أبو داود. السنة: ۴۶۰۶.

واته: له عائیشه‌وه (خوای ئی زازی بێ) پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: هه‌رکه‌سێ شتیکی ناشایسته‌ له‌م ئایینه‌ی ئیمه‌ زیاد بکا که په‌یوه‌ندی پیوه‌ نه‌بێ ئه‌وشته‌ قه‌بوول نیه‌و ده‌دریته‌وه‌ دواوه‌. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: - هه‌رکه‌سێ کارێ بکا که فه‌رمان و ره‌زای ئیمه‌ی له‌سه‌ر نه‌بێ ئه‌و کاره‌ قه‌بوول نیه‌و ده‌دریته‌ دواوه‌ (ش/د).

٦٤- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِذَعَةٍ وَكُلُّ بِذَعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتَّنْسَائِيُّ وَالْفِظُّ لَهُ^(٤).

واته: جابیر له پیغه‌مبه‌ره‌وه (درودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: راستترین فه‌رمایشت فه‌مووده‌ی خوایه (که قورئانی پیروژه) و جوانترین هیدایه‌ت و رینموونیش هیدایه‌ت و رینمایی موحه‌مه‌ده، وه خراپترین کاروباریش ئه‌و کاروبارانه‌ن که تازه‌ قه‌للان و له‌ سه‌رده‌می مندا نه‌بوون و له‌پاش من زانیانی ئیسلام ره‌زایان له‌سه‌ریان نه‌بووه، وه هه‌موو تازه‌ قه‌للایه‌کیش کاریکی ناشایسته‌یه، وه هه‌موو شتیکی ناشایسته‌ش سه‌رکه‌ردانی و گوهراییه، دیاره‌ که هه‌موو گوهراییه‌کیش ئه‌نجامی ناو ئاگری دۆزه‌خه (ن/ش).

٦٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَلْبَابِهِمْ^(٥).

واته: ئه‌بو هوره‌یره‌له پیغه‌مبه‌ره‌وه (درودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: ئه‌وه‌ی گوتم مه‌یکه‌ن توخنی مه‌که‌ون، وه ئه‌وه‌ی گوتم بیکه‌ن چه‌ند له‌ توانا‌تانا هیه بیکه‌ن زۆر لێ مه‌کوڵنه‌وه‌و چه‌ندو چۆنی له‌سه‌ر مه‌که‌ن چونکه‌ نه‌ته‌وه‌کانی پیش ئیوه‌ له‌به‌ر ئه‌وه‌ له‌ناوچوون چونکه‌ پرسسیاری زۆریان له‌ پیغه‌مبه‌ره‌کانیان ده‌کردو له‌ دژیان ده‌وه‌ستان. (ش/ت).

(٤) بخاری. اعتصام بالکتاب والسنة: ٧٢٧٧ مسلم. جمعة: ٢٠٠٢. نسائي. عیدین: ١٥٧٧.

(٥) بخاری. اعتصام بالکتاب والسنة: ٧٢٨٨ مسلم. فضائل: ٦٠٦٦.

۶۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَجَعَلَتْ الدَّوَابُّ وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهَا، فَأَنَا آخِذٌ بِحُجْرِكُمْ وَأَنْتُمْ تَقَحَّمُونَ فِيهَا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٦).

واته: دیسان گوتی: پیغهمبهر (دردی خوی لهسیرین) فهرمووی: وینهی من و وینهی ئومهتم وه وینهی پیاوی وایه، ئاگریکی کردبیته وه جانهمهرو پهپولهییکی زوری تی وروکابن و پهیتا پهیتا تی بکهون و بسووتین ئه وه تانی من کهمهرم گرتوون و بهزور دورتان دهخهمه وه له ئاگره که، کهچی ئیوه بهزور خوتان له دهستم راده پسکینن و خوتانی تی فپی ددهن! (ش/ت).

۶۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبِي، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَا أَبِي؟ قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبِي. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(٧).

واته: دیسان گوتی: پیغهمبهر (دردی خوی لهسیرین) دهفهرمووی: ئومهتم ههموویان دهچنه بهههشت مهگهر ئهوانه که مل نادهن گوتیان: ئه ی پیغهمبهری خود! ئهوانه کامانهن که مل نادهن!؟ فهرمووی: ئه وهی بهگووی من بکا دهچیته بهههشت، وه ئه وهی بهگووی من نهکا بهمهعنا مل بهفهرمانی من ناداو له فهرمانی من دهردهچی (ب).

۶۸- عَنْ جَابِرٍ يَقُولُ: جَاءَتْ مَلَائِكَةُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ نَائِمٌ فَقَالَ: بَعْضُهُمْ: إِنَّهُ نَائِمٌ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبَ يَقْظَانُ. فَقَالُوا: إِنَّ لِصَاحِبِكُمْ هَذَا مَثَلًا فَاصْبِرُوا لَهُ مَثَلًا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّهُ نَائِمٌ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبَ يَقْظَانُ فَقَالُوا مَثَلُهُ كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى دَارًا وَجَعَلَ فِيهَا مَأْدُبَةً وَبَعَثَ دَاعِيًا فَمَنْ أَجَابَ الدَّاعِيَ دَخَلَ الدَّارَ وَآكَلَ مِنَ الْمَأْدُبَةِ وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّاعِيَ لَمْ يَدْخُلِ الدَّارَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنَ الْمَأْدُبَةِ، فَقَالُوا: أَوْ لَوْهَا لَهُ يَفْقَهُهَا، فَقَالَ: بَعْضُهُمْ: إِنَّهُ نَائِمٌ، وَقَالَ: بَعْضُهُمْ: إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبَ يَقْظَانُ، فَقَالُوا: فَالدَّارُ الْجَنَّةُ وَالدَّاعِي

(٦) بخاری. علم: ۷۹. مسلم. فضائل: ۵۹۱۲، ۵۹۱۴.

(٧) بخاری. اعتصام بالكتاب والسنة: ۷۲۸۰.

مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَنْ أَطَاعَ مُحَمَّدًا فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَى مُحَمَّدًا فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، وَمُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَّقَ بَيْنَ النَّاسِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالزُّمَلِيُّ^(٨).

واته: جابیر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جارئ پیغه‌مبهر (درودی خوای لسه‌ربئ) ده‌خه‌وئ، فریشه دینه دیاری هه‌ندیکیان ده‌لئین: ئەمە نووستوو، هه‌ندیکی تریشیان ده‌لئین: به‌چاو نووستوو به‌لام به‌دل وریایه چونکه پیغه‌مبهران دلایان نانوی جا گوتیان: ئەم برادره‌ی ئیوه مه‌ثل و وینه‌یه‌کی هه‌یه، ئەو مه‌ثل و وینه‌یه‌ی خوئی بو‌روون بکه‌نه‌وه. هه‌ندیکیان گوتیان‌وه: ئاخر خه‌وتوو، هه‌ندیکی تریشیان گوتیان‌وه: به‌چاو نووستوو به‌لام به‌دل وریایه، ئینجا گوتیان مه‌ثل و وینه‌ی ئەم پیاوه وه‌ک پیاوئ وایه، که‌وا خانووی دروست بکاو شاییه‌کی بو‌بکاو بانگه‌ر بنیئرئ که‌ه‌ک خولک بکا بو‌سه‌رشایی ئیتر ئەوه‌ی به‌ده‌نگی بانگه‌ره‌که‌وه بچئت ده‌چئته‌ ناو خانووه‌که‌وه له‌نانی شاییه‌که‌ ده‌خوا، ئەوه‌شی نه‌چئ به‌ده‌نگی بانگه‌ره‌که‌وه نه‌ده‌چئته‌ ناو خانوکه‌وه نه‌له‌نانی شاییه‌که‌ش ده‌خوا. ئینجا فریشه‌که‌کان گوتیان: ئاده‌ی ئەم مه‌ته‌له‌ی بو‌لئیک بده‌نه‌وه با باش تیئ بگا، جا دیسان هه‌ندیکیان گوتیان: ئاخر خه‌وتوو، وه‌هه‌ندیکی تریشیان گوتیان: چاو خه‌وتوو، دل خه‌به‌رداره‌! ئینجا گوتیان: خانووه‌که‌ به‌هه‌شته، بانگه‌ره‌که‌ش موحه‌مه‌ده (درودی خوای لئین) ئیتر ئەوه‌ی فه‌رمانی موحه‌مه‌ده له‌گوئ بگرئ له‌راستیدا فه‌رمانی خودا له‌گوئ ده‌گرئ، وه‌ ئەوه‌ی له‌ موحه‌مه‌د یاخی بئ و له‌ فه‌رمانی ئەو ده‌رچئ ئەوه به‌راستی له‌خودا یاخی ده‌بئ و له‌ فه‌رمانی خودا ده‌رده‌چئ، وه‌ موحه‌مه‌ده (درودی خوای لئین) پاک و پیسی ئەو خه‌لکه‌ له‌یه‌ک جوئ ده‌کاته‌وه چونکی ئەوه‌ی په‌یره‌وی ئەوه په‌یره‌وی خودای میهره‌بانه، وه‌ ئەوه‌ی له‌ دژئ ئەوه ئەوه له‌ حیزب و پارتی شه‌یتانه (ب/ت).

٦٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى الْمَقْبَرَةَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ وَدِدْتُ أَنَا قَدْ رَأَيْتُنَا إِخْوَانًا". قَالُوا: أَوْلَسْنَا إِخْوَانَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: أَأَنْتُمْ أَصْحَابِي وَإِخْوَانُنَا الَّذِينَ لَمْ يَأْتُوا بَعْدُ فَقَالُوا كَيْفَ نَعْرِفُ مَنْ لَمْ يَأْتِ بَعْدُ مِنْ أُمَّتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا لَهُ خَيْلٌ غُرٌّ مُحَجَّلَةٌ بَيْنَ ظَهْرَيْنِ خَيْلٍ دُهُمٌ بِهِمْ أَلَا يَعْرِفُ خَيْلَهُ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: فَإِنَّهُمْ يَأْتُونَ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنَ الْوُضُوءِ وَأَنَا فَرَطُهُمْ عَلَى الْحَوْضِ أَلَا لِيَدَادُنْ رَجُلَانِ عَنْ حَوْضِي كَمَا يَدَاؤُ الْبَعِيرُ الصَّالُّ أُنَادِيهِمْ أَلَا هَلُمَّ. فَيَقَالُ: إِلَهُمُ قَدْ بَدَّلُوا بَعْدَكَ. فَأَقُولُ: سُحْقًا سُحْقًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ خَرَّازٍ بِغَضِهِ^(٩).

واته: ئەبو ھورەیرە (خوای ئازادی بن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربین)

چوو بۆ سەر گۆرستانەکه، فەرمووی:

(السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ):

سلواتان ئی بێ، مەبەستم لەو موسولمانانەیه که ئەم گۆرستانە بوو بە مائی دواروژیان (دروود سلواتان ئی بێ) ئەی دانیشتوانی شاری خاموشان! ئیমেیش (خوا ھەزکا) دەگەینەو پێتان. ئینجا ھەزەرت فەرمووی: خۆزگەم براکانی خوشمان دەبینی یارانیش گوئیان: ئەی پیغەمبەری خودا! بۆچی براکانت زیاد لە ئیمە کیی ترن؟ فەرمووی: ئیو بەراو ھاوپی و یارانێ منن، بەلام براکانمان ئەو موسولمانانەن که هیشتا نەھاتوون و جارێ لە دایک نەبوون گوئیان: ئەی پیغەمبەری خودا! ئەو چۆن ئەوانە دەناسی ئەو لە ئۆمەتت که هیشتا لە دایک نەبوون و لە جیھانا نایان بینی؟ فەرمووی: پیم بلین ئەگەر پیاوی رەوگە ماینیکی مارۆی چوارپەل سپی ھەبێ و لەناو رەوگە ماینیکی رەشی پەتی دابی ئایا رەوگەکی خۆی نانا سیت ئەو؟

گوئیان: بەلێ ئەی پیغەمبەری خودا! فەرمووی: دەسا ئۆمەتی منیش لە قیامەتا که دین بۆلام خۆم لەسەر ھەوزی کەوتەر چاوەنواریان دەکەم،

هه‌مویان قه‌ش و مارۆو چوارپهل سپین و ئه‌و شوینانه‌ی ئه‌ندامیان که ئاوی ده‌سنوێژ ده‌یانگریته‌وه‌ سپی و گه‌ش و جوانن: ئاگادار بن که‌ ئی که‌س له‌سه‌ر چه‌وزی که‌و‌ته‌ر گوڕییان ئی ده‌کری و ده‌رده‌کری له‌و‌ی وه‌ک چۆن و‌شتری بزری ئاوه‌کی ده‌رده‌کری، خۆم له‌و‌ی بانگیان ئی ده‌که‌م وه‌رن بۆ سه‌ر چه‌وزه‌که‌م، خۆ ئیوه‌ له‌ ئۆمه‌تی من بوون فریشته‌ ده‌لیت: ئه‌وانه‌ له‌پاش تو وه‌رگه‌رابوون! جا منیش ده‌لیم: که‌وايه‌ ده‌چیش له‌ چاره‌یان له‌وه‌ ئه‌ولاتر برۆن! (م/ن).

٧٠- عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا بَعْدَ صَلَاةِ الْعِدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةٌ مُودِعٌ فَمَاذَا تَعْمَلُ إِنَّا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا وَإِيَّاكُمْ وَمُخَدَّاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا ضَلَالَةٌ فَمَنْ أَذْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بَسُنَّتِي وَسُنَّةُ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَصُوا عَلَيْهَا بِالتَّوَّاجِدِ^(١٠).

واته: عیرباضی کوپی ساریه (خوای ئی زانی بن) گوئی: روژی، له‌پاش نوێژی به‌یانی، پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سه‌ربن) ئامۆژگارییه‌کی شیرین و ته‌میییه‌کی دلگیری کردین، چاوی هه‌ینایه‌ گریان و دلی خسته‌ ترس و له‌رزین، تا پیاوی گوئی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فه‌رمایشته‌کانت له‌قه‌سه‌ی که‌سه‌ی ده‌چی که‌ له‌سه‌ر ئۆغری و مال ئاواپی و خودا حافیزی بکا، که‌وايه‌ فه‌رمانت به‌چییه‌ پیمان، ئامۆژگارییه‌که‌مان به‌فرموو. فه‌رمووی: ئامۆژگاری ئه‌وه‌تان ده‌که‌م که‌ له‌خودا بترسن و ته‌قوای خودا بکه‌ن و گوپی رایه‌ل و فه‌رمانبه‌ر بن و له‌ فه‌رمانی سه‌رکارو فه‌رمانه‌وه‌ای خۆتان ده‌رمه‌چن، ئه‌گه‌ر چی قوله‌ ره‌شیکی چه‌به‌شه‌ییش بوه‌ به‌ فه‌رماندارتان، چونکه‌ ئه‌وه‌ی له‌ ئیوه‌ بمینی ناکوکییه‌کی زۆر ده‌بینی، وه‌ خۆتان بیاریزن له‌ کارو باری تازه‌ قه‌للأ، چونکه‌ ئه‌وانه‌ هو‌ی سه‌رئی شیوان و هه‌وینی گومرایین، جا ئه‌گه‌ر که‌سه‌ی له‌ ئیوه‌ که‌وته‌ ئه‌و روژانه‌ و شتی له‌وانه‌ی تووش بوو با ده‌ست بگری به‌ سوننه‌ت و یاسای خۆم و

(١٠) رواه أبو داود والترمذي بسندین صحیحین (شرحه).

په‌پره‌وی ره‌ووش‌ت و ره‌فتاری جی نشینه باشه شاره‌زاکانم بکا، وه به‌ده‌م و ده‌ست یاسای خۆم و جی نشینه باشه‌کانم بگرن و به پیلووی چاو بی پاریزن! (د/ت-س/ص).

۷۱- عَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ مُتَكِنًا عَلَى أَرِيكَتِهِ يَأْتِيهِ الْأَمْرُ مِمَّا أَمَرْتُ بِهِ أَوْ نَهَيْتُ عَنْهُ فَيَقُولُ لَا أَذْرِي مَا وَجَدْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ أَتَّبَعْنَاهُ^(۱۱).

واته: ئەبو رافیع (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سه‌ری) فهرمووی: نامه‌وی پیم بگاته‌وه که: یه‌کێ له ئیوه له‌سه‌ر قه‌نه‌فه‌ی کشخه به‌که‌ش و فش دابنیشی، وه‌کاتی فهرمانی له‌و فهرمانانه‌ی منی پی بگات که من فهرمانم کردووه به‌کردنیان یا به‌نه‌کردنیان.. بلی: ئیمه نه‌مانه نازانین هه‌رچی له‌قورئانبی په‌پره‌وی نه‌وه ده‌که‌ین ره‌فت به‌هیچی ترناکه‌ین!.

۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: افْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى أَوْ ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَتَفَرَّقَتِ النَّصَارَى عَلَى إِحْدَى أَوْ ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَتَفَرَّقَ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: ثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةً فِي الْجَنَّةِ وَهِيَ الْجَمَاعَةُ. رَوَى الثَّلَاثَةُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

واته: ئەبو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) له پیغه‌مبهره‌وه (درودی خوای له‌سه‌ری) ده‌فهرمووی: جووله‌که بوون به‌هه‌فتاو یه‌ک تیپ یا فهرمووی: بوون به‌هه‌فتاو دوو تیپ، وه‌گاوربوون به‌هه‌فتاو یه‌ک تیپ یا فهرمووی: بوون به‌هه‌فتاو دوو تیپ، وه‌ئومه‌تی من ده‌بن به‌هه‌فتاو سی تیپ له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا نه‌مه‌ی زیاده: هه‌فتاو دوو تیپیان له‌دۆزه‌خدان، تاقه‌تیپیکیان له‌به‌هه‌شتدان که تیپی جه‌ماعه‌ت و کۆمه‌لی موسولمانان (د/ت-س/ص).

۷۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا: كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْإِمَامُ مَالِكٌ^(۱۳).

(۱۱) رواه أبو داود والترمذي: بسندين صحيحين (شرحه).

(۱۲) رواه أبو داود والترمذي بسندين صحيحين (شرحه).

(۱۳) لم ينسب الشارح درجته (مترجم).

دیسان گوتی: پیڤه‌مبەر (درودی خوای له‌سەربەن) فەرمووی: دوو شتم له‌ناودا به‌جێ هیشتوون هەرگیز سەرتان ئی ناشیوی به‌مەرجێ دەست به‌و دوو بگرن: یەك قورئان كه‌ نامه‌ی خودایه‌، یەك ریبازو فرمایشتی پیڤه‌مبەری خودا (درودی خوای له‌سەربەن) (ئیمامی مالیک).

٧٤- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنِّي تَارَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تُضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِثْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَى الْحَوْضِ فَالْظُّرُّوا كَيْفَ تَخْلَفُونِي فِيهِمَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ^(١٤).

واته: زهیدی کوپی ئه‌رقه‌م (خوای ئی زانی بێ) گوتی: پیڤه‌مبەر (درودی خوای له‌سەربەن) فەرمووی: دوو شتتان له‌ناودا به‌جێ ده‌هێلم هه‌تا ده‌ست به‌ که‌مه‌ندی ئه‌و دوو بگرن له‌پاش خۆم قه‌ت گومرا نابن، یه‌کییان که‌ له‌وی تریان گه‌وره‌تره‌ قورئانه‌، که‌ نامه‌ی خودایه‌، که‌ که‌مه‌ندی په‌یمانی خودایه‌ له‌ ئاسمانه‌وه‌ خودا ئه‌م که‌مه‌نده‌ی داهێشتوو ه‌ بۆ به‌نده‌کانی خۆی له‌سه‌ر رووی زه‌وی خوشی له‌و که‌سه‌ که‌ ده‌س ده‌گری به‌و که‌مه‌ندو گوریسه‌و خۆی رزگار ده‌کا له‌ زیندانی ئه‌م جیهانه‌ پیسه‌ ئه‌وه‌که‌ی تریشیان که‌سوکاره‌که‌ی خۆمه‌، ئه‌م دوو ه‌یش هەرگیز له‌ یه‌کتری دانابرین تا پیکه‌وه‌ به‌ جووت دینه‌وه‌ بۆلای خۆم بۆ سه‌ر چه‌وزی که‌وتەر، ده‌سا که‌وايه‌ ئیوه‌یش له‌پاش خۆم له‌باتی من چاوی خیرتان لییان بێ و له‌به‌ر خاتری من ریزیکی باشیان ئی بگرن (ت/م).

٧٥- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ: يَا بُنَيَّ إِنْ قَدَرْتَ أَنْ تُصْبِحَ وَتُمْسِيَ لَيْسَ فِي قَلْبِكَ غِشٌّ لِأَحَدٍ فَأَفْعَلْ، ثُمَّ قَالَ: لِي: يَا بُنَيَّ وَذَلِكَ مِنْ سُنَّتِي وَمَنْ أَحْبَبَ سُنَّتِي فَقَدْ أَحْبَبَنِي وَمَنْ أَحْبَبَنِي كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(١٥).

واته: ئه‌نه‌س (خوای ئی زانی بێ) گوتی: پیڤه‌مبەر (درودی خوای له‌سەربەن) پێی فەرمووم: کوپی خوشه‌ویستم! تا ده‌توانی نیازی گزی و ناپاکیکردن له‌ خه‌لك له‌ دای خۆت

(١٤) مسلم. فضائل: ٦١٧٧، ٦١٧٨.

(١٥) فی العلم بسند حسن (شرحه).

دهرکه وه بزانه سینه‌ی بی کینه سفره‌ی یه‌زدانه ئینجا فهرمووی پیم: کوپی شیرین! سینه‌ی ساف و بی کینه ره‌وشت و یاسای منه، وه نه‌و که‌سه‌ی که یاساو ره‌وشتی من زیندوو ده‌کاته‌وه نه‌وه به راستی منی خوش ده‌وی وه نه‌و که‌سه‌ی منی خوش ده‌وی نه‌وه له به‌ه‌شتا له‌گه‌لما ده‌بی. (ت-س/ح).

۱۰) باسی جه‌وته‌م: نیقتیصادو میانه‌ره‌و له هه‌موو کاریکا (به‌مه‌رجی

به‌رده‌وامی له‌سه‌ری) له‌لای خودا زور باش و په‌سه‌نده:

الباب السابع: الاقتصاد في العمل والدوام عیله أحب إلى الله

۷۶- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا امْرَأَةٌ فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ قَالَتْ: فُلَانَةٌ. تَذَكَّرُ مِنْ صَلَاتِهَا. قَالَ: مَهْ، عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيقُونَ، فَوَاللَّهِ لَا يَمَلُّ اللَّهُ حَتَّى تَمَلُّوا وَكَانَ أَحَبَّ الدِّينِ إِلَى اللَّهِ مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

عائیشه (خوای ئی زانی بی) گوئی جاری که پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) هات بۆلام ئا‌فره‌تی‌کم له لایبوو، فهرمووی: نه‌م ژنه کییه؟ گوتم: نه‌مه فیساره ئا‌فره‌ته له نوێژکردن و خودا په‌رستیدا مانه‌ندی نیه! فهرمووی: وسبه! نه‌وه‌نده خوا په‌رستی بکه‌ن که له‌تواناتانابی، چونکه به‌خودا هه‌تا ئیوه وهرس نه‌بن خودا وهرس نابیی، وه باشترین ئایینداری له‌لای خودا نه‌وه‌یه که خاوه‌نه‌که‌ی به‌رده‌وام بی له‌سه‌ری (ش/د/ن).

۷۷- عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لِأَخْشَاكُم لِلَّهِ وَأَتْفَاكُم لَهُ، وَلَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنِّي سَتُنِي فَلَيْسَ مِنِّي. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

(۱) بخاری. ئیمان: ۴۳، ۱۱۵۱. مسلم. صلاة المسافرين: ۸۲۴.

(۲) مسلم. نکاح: ۳۲۸۹. نسائی. نکاح: ۳۲۱۷.

واته: ئەنەس (خوای ئی رازی بێ) لە پیڤەمبەرەوه (دروودی خوای لەسەری) دەفەرموئ: (ئەدی بەخودا خو من لە هەموویشتان زۆرتر لە خودا دەترسم و زۆرتر خۆم دەپاریزم لە نافەرمانی و بێ گوییی ئەو بەلام لەگەڵ ئەمەشا بەرپۆژووش دەبم و بەرپۆژووش نابم شەو نوێژ دەکەم و بەشی خۆشم دەخەوم و ژنیشم هیناوه و بەپیی یاسای خودا لەگەڵی رادەبویرم، جا ئەمە رەفتارو یاساو ئایینی منه، ئەوەی لاری لێی بێ لەمن نیە (ش/ن).

٧٨- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ: لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّكَ تَقُومُ اللَّيْلَ وَتَصُومُ النَّهَارَ؟ قُلْتُ إِنِّي أَفْعَلُ ذَلِكَ. قَالَ: فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ هَجَمْتَ عَيْنَكَ وَكَفَهْتَ نَفْسَكَ، وَإِنَّ لِنَفْسِكَ حَقًّا، وَلِأَهْلِكَ حَقًّا، فَصُمْ وَأَفْطِرْ، وَقُمْ وَكَمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(٣).

واته: عەبدوللای کوپی عەمر (خوای ئی رازی بێ) گوئی: پیڤەمبەر (دروودی خوای لەسەری) فەرمووی پیم: دەلین: تۆ بەشەو هەر شەو نوێژ دەکەیت و بە روژیش هەر بەروژوو دەبیت! گوتم: بەلێ وا دەکەم، فەرمووی: ئاخر ئەگەر وابکە ی چاوت کز دەبێ و دلت جارپس دەبێ و لە ئەنجاما کول دەبیت و کۆل دەدەیت! لە راستیدا تۆ بەش بە حالی خۆت مافی حەسانەوه و حەوانەوت هەیە، وه خیزانەکەت بەشی خۆی مافی هەیە لە سەرت، که وابوو تۆ دەبێ مافی هەموو خاوەن مافی بدە، جا کەواتە ناو بەناو بەروژوو بەو، ناو بەناو بەروژوو مەبە، وه بەشەو شەو نوێژیش بکەو بەشی خۆتیش بخەوه! (ش).

٧٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ، وَلَكِنْ يُشَادُّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ، فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَأَبْشِرُوا، وَاسْتَعِينُوا بِالْغَدْوَةِ وَالرَّوْحَةِ وَشَىءٍ مِنَ الدُّلْجَةِ^(٤).

(٣) بخاري. صوم: ١٩٧٥، ١٩٧٩، ٣٤١٩. مسلم. صيام: ٢٧٣٠.

(٤) بخاري. ئيمان: ٢٩، ٥٦٧٣، ٦٤٦٣، ٧٢٣٥.

واته: ئەبو هورەیره له پیغه‌مبەرەوه (برووی خۆی لەسەری) دەفه‌رموی: ئایین ئاسانه ئەگەر کەسێ له‌خۆی گران نه‌کا، هەرگیز نه‌بووه یه‌کێ ئایین له‌خۆی گران بکا و به‌توندی باوه‌شی پیا بکا و تاسەر بیباته‌سەر! به‌لکوو ئەو کەسانه له‌ئه‌نجامدا ئایین به‌زاندوونی و کۆلی پێ داو، جا که‌واته هەر له‌سه‌ره‌تاوه ملی رێگه‌ی راست بگرن و ئەوه‌نده‌ی بۆتان ده‌لوێ درێغی له‌کردنی کاری باش مه‌که‌ن و مزگینێ خۆتان وه‌ربگرن، ئیوه‌یش وه‌ک رێبوا‌ری چالاک له‌م سێ کاته‌دا تێکۆشن و خودا په‌رستی و به‌نده‌گی خۆتان بکه‌ن و بیکه‌ن به‌ده‌سمایه‌ی خۆتان: سەر له‌به‌یانیان و سەر له‌نیواریان و ده‌مه‌و پارشیو (ب).

٨٠- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَمَرَهُمْ أَمْرَهُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ بِمَا يُطِيقُونَ قَالُوا: إِنَّا لَسْنَا كَهَيْئَتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. فَيَغْضَبُ حَتَّى يُعْرِفَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ ثُمَّ يَقُولُ: إِنَّ أَثْقَاكُمْ وَأَعْلَمَكُمْ بِاللَّهِ أَنَا. رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ (٥).

عائیشه (خۆی ئی زانی بێ) گوئی: پیغه‌مبەر (برووی خۆی لەسەری) ده‌ستووری و بوو کاتێ فه‌رمانی به‌یارانی ده‌کرد بۆ کردنی کاری، داوا‌ی شتیکی ئی نه‌ده‌کردن که له‌تا‌قه‌ت و ته‌وانایانا نه‌بوایه. گوئیان: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خودا! ئاخ‌ر ئی‌مه وه‌ک تۆ‌نین، تۆ‌له‌کو‌و ئی‌مه له‌کو‌و، تۆ خودای گه‌وره له‌گو‌نا‌ه‌ی به‌رو دوات خۆش بووه، پیغه‌مبەری‌ش تو‌وره ده‌بوو به‌ره‌نگی‌کی و له‌رووی دیار‌بوو، وه‌ده‌یفه‌رموو: من له‌هه‌مووتان با‌شت‌ر له‌خودا ده‌ترسم وه‌له‌هه‌مووش‌تان با‌شت‌ر ده‌یناسم (ب).

٨١- وَسئِلْتُ عَائِشَةَ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْصُ شَيْئًا مِنَ الْأَيَّامِ؟ قَالَتْ: لَا، كَانَ عَمَلُهُ دِيمَةً، وَأَيُّكُمْ يُطِيقُ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَطِيعُ. رَوَاهُ الْإِسْلَامُ^(٦).

واته: پرسسیان له عایشه: ئایا پیغه‌مبەر (دروودی خوای لیسرین) هیچ رۆژیکی هه‌لده‌بژاد بۆ کردنی کاره‌ی باشه‌کان به‌تایبه‌تی؟ گوتی: نه‌ه، نه‌وه‌ی ده‌یکرد هه‌میشه‌ی ده‌یکرد (وه‌لای نه‌ه‌و پینج شه‌مه‌ه‌ه‌ینی و رۆژه‌کانی تر جیاوازی نه‌بوو) له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شا کێتان وه‌ک ئه‌وتان پێ ده‌کری (ش/د).

٨٢- وَعَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ سئِلَ: أَيُّ أَلْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: أَذْوَمُهُ وَإِنْ قُلَّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالزَّمَذِي^(٧).

واته: عایشه گوتی: له‌ پیغه‌مبهران پرسی (دروودی خوای لیسرین) کام کاره‌ی له‌ لای خودا زۆر خێروگه‌وره‌یه‌؟ فه‌رمووی: کاریکی باش که‌ خاوه‌نه‌که‌ی هه‌میشه‌ بیکاو تاسه‌ر ته‌رکی نه‌کا با که‌میشه‌ بێ! (ش/ت).

(٦) بخاری. رفاق: ٦٤٦٦، ١٩٨٧. مسلم. صلاة المسافرين: ٨٢٦. أبو داود. صلاة: ١٣٧٠.

(٧) بخاری. رفاق: ٦٤٦٥. مسلم. صلاة: ٨٢٧.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی نیازو نیاز پاکی (نییه‌ت و نیخلاص)

(سئ باسه)

(۱) باسی یه‌که‌م: باسی نیازو نیازپاکی و سوودیان

کتاب النية والإخلاص (وفیه ثلاثة أبواب)

الباب الاول: في النية والإخلاص ومزاياهما

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ، أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ} — ۳۹ / ۲-۳.

واته: به‌نده‌یی هه‌ر بۆ خودا بکه‌ له‌ حالیکدا که به‌ نیازیکی پاک
 نایینداری بۆ خودا بکه‌ی، وه‌ بزانی که خودا به‌س کرده‌وی پاک و بی‌گه‌ردو
 چاکی ده‌وی وه‌ هه‌ر دینی بی‌ تۆزو گه‌ردو پاکی ده‌وی.
 {وَقَالَ: - وَمَا أَمُرُوا إِلَّا لِیَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ - ۵/۹۸}.

خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ئەمه‌ له‌ کاتی‌کدا ئەمه‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ هاتوه‌
 بۆلایان داوای شتی زیاده‌ی ئی نه‌کردوون و فه‌رمانیان پی نه‌کراوه‌ به‌وه‌ نه‌بی
 که به‌نده‌یی و په‌رستشی خودا بکه‌ن له‌ حالیکدا که به‌ نیازیکی پاک
 نایینداری بۆ بکه‌ن وه‌لابدن له‌ هه‌موو بیرو باوه‌ریکی خواروو خێچ.

۸۳- عَنْ عُمَرَ عَنِ الْبَيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا الْأَعْمَالُ بِالْأَيَّامِ وَإِنَّمَا
 لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَاجَرَتْهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ
 وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهَاجَرَتْهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ. رَوَاهُ
 الْخَمْسَةُ^(۱).

واته: عومه‌ر (خوای ئی زانی بی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌ری)
 ده‌فه‌رموی: هه‌موو کرده‌وه‌یی به‌پی‌ی نیازو نییه‌ته‌که‌یه‌تی وه‌ هیچ کارێ به‌بی

(۱) بخاری. بدء الوحی: ۱، ۵۴، ۲۵۲۹، ۳۸۹۸، ۵۰۷۰، ۶۶۸۹، ۶۹۵۳. مسلم. إمارة: ۴۹۰۴. أبو داود. طلاق: ۲۲۰۱، ترمذی. جهاد: ۱۶۴۷. نسائی. طهارة: ۷۵، ۲۴۳۷، ۳۸۰۳.

نیازو خواستی دل دانامه زری، وه هه موو که سیکیش به پاداشی نیازو نییه تی خوی دهگا (چ چاک چ خراپ) که وابوو هه که سئی مه بهستی له کوچ کردنه که ی له مه که وه بو مه دینه ره زای خوداو پیغه مبه ربی نه وه کوچ کردنه که ی قه بو له وه به پاداشی گه وره دهگا، وه هه که سیکیش کوچ کردنه که ی له بهر کاریکی دونیایی بی که دهستی بکه وی، یا خود له بهر نافرته بی که ماره ی بکا نه وه کوچ کردنه که ی به پیی نیازه که یه تی و هیچ خیری ناگا له سه ری (ش/د/ت/ن).

۸۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِيمَا يَرَوِي عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً. رَوَاهُ الْخُمْسَةَ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۲).

واته: ئیبنو عبباس (خوای ن رازی بی) گوئی: پیغه مبه ر (درووی خوای له سه ربی) ده گپریته وه له خودای گه وره بو هاوتاوه ده فره موئی: خودا هه موو چاکه یه که وه هه موو خراپه یه که ی له (لوح المحفوظ) نووسیوه وه بهم شیوه یه روونی کردوونه ته وه بو هه موو که سئی: نه گهر که سئی ویستی چاکه یی بکاو بو نه کرا نه وه خودا له لای خوی چاکه یه که ی ته وای بو ده نووسی، وه نه گهر که سئی ویستی چاکه یی بکاو له هه مان کاتدا کردی نه وه خودای سه ردارو سه روه ره له لای خوی له ده چاکه وه تا حه وت سه د چاکه تا نه وه نده ی خودا خوی حه زکا چاکه ی بو ده نووسی، وه نه گهر که سئی ویستی خراپه یی بکا به لام نه یکرد نه وه خودا له لای خوی چاکه یه که ی ته وای بو ده نووسی، وه نه گهر که سئی ویستی خراپه یی بکا وه کردی نه وه خودا به یه که خراپه ده ی نووسی. (ش/ت/ن).

(۲) بخاری. رقائق: ۶۹۱، مسلم. ایمان: ۳۳۰ هه تا. ۳۳۱. نسائی. تفسیر: ۲۰۷۳

۸۵- عَنْ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَمَا ثَلَاثَةٌ تَقْرَأُ يَمْشُونَ أَخَذَهُمُ الْمَطَرُ، فَأَوَّأُوا إِلَى غَارٍ فِي جَبَلٍ، فَالْحَطَّتْ عَلَى فَمِ غَارِهِمْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ فَانْطَبَقَتْ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ: بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ الظُّرُوءُ أَعْمَالًا عَمِلْتُمُوهَا صَالِحَةً لِلَّهِ فَادْعُوا اللَّهَ بِهَا لَعَلَّهُ يَفْرُجُهَا عَنْكُمْ. قَالَ: أَحَدُهُمْ: اللَّهُمَّ إِنَّهُ كَانَ لِي وَالِدَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَلِي صَبِيَّةٌ صِغَارٌ كُنْتُ أَرْعَى عَلَيْهِمْ، فَإِذَا رُحْتُ عَلَيْهِمْ حَلَبْتُ، فَبَدَأْتُ بِوَالِدَيَّ أَسْقِيهِمَا قَبْلَ بَنِيَّ، وَإِنِّي اسْتَأَخَرْتُ ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمْ آتِ حَتَّى أَمْسَيْتُ، فَوَجَدْتُهُمَا نَائِمَيْنِ، فَحَلَبْتُ كَمَا كُنْتُ أَحْلُبُ، فَقُمْتُ عِنْدَ رُءُوسِهِمَا، أَكْرَهُ أَنْ أَوْقِظَهُمَا، وَأَكْرَهُ أَنْ أَسْقِيَ الصَّبِيَّةَ، يَتَضَاغُونَ عِنْدَ رِجْلِي حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، فَإِنِ كُنْتُ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُهُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فَرْجَةً تَرَى مِنْهَا السَّمَاءَ. فَفَرَجَ اللَّهُ فَرَأَوْا السَّمَاءَ. وَقَالَ: الْآخَرُ: اللَّهُمَّ إِنَّهَا كَانَتْ لِي بِنْتُ عَمٍّ أَحَبَّتُهَا كَأَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءَ، فَطَلَبْتُ مِنْهَا فَأَبَتْ حَتَّى أَتَيْتُهَا بِمِائَةِ دِينَارٍ، فَبَعَيْتُ حَتَّى جَمَعْتُهَا، فَلَمَّا وَقَعْتُ بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَتَقِي اللَّهَ، وَلَا تَفْتَحِ الْخَائِمَ إِلَّا بِحَقِّهِ، فَقُمْتُ، فَإِنِ كُنْتُ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُهُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ عَنَّا فَرْجَةً. فَفَرَجَ. وَقَالَ: الثَّالِثُ اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَأَجَرْتُ أَحْمِرًا بِفَرَقِ أَرْزٍ، فَلَمَّا قَضَى عَمَلَهُ قَالَ: أَعْطِنِي حَقِّي. فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ، فَرَغِبَ عَنْهُ، فَلَمْ أَزَلْ أَرْزِعُهُ حَتَّى جَمَعْتُ مِنْهُ بَقْرًا وَرُعَاتَهَا فَبَجَاءَنِي فَقَالَ: أَتَقِي اللَّهَ. فَقُلْتُ اذْهَبْ إِلَى ذَلِكَ الْبَقَرِ وَرُعَاتِهَا فَخُذْ. فَقَالَ: أَتَقِي اللَّهَ وَلَا تَسْتَهْزِئُ بِي. فَقُلْتُ إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ فَخُذْ. فَأَخَذَهُ، فَإِنِ كُنْتُ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ مَا بَقِيَ، فَفَرَجَ اللَّهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَخَرَجُوا يَمْشُونَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

واته: ثیبنو عومہر (خوای نازی بن) گوتی: حہ زرت (دیودی خوای لہسہرین) فہرموی: جاری سئی کہس بہ ریگیہہکا دہرؤیشتن، باران دای گرتن جا پہنایان بردہ بہر ئہ شکہوتئی لہ کیوئی، تاویڑئی لہ کیوہکہوہ گل بووہو دہرگای ئہ شکہوتہکہی قہ پاتکرد، جا لہناو خوینادا گوتیان: سہیریکنہ بزائن چی کردہوہیہکی باشتان کردوہ بو خودا بہو کردہوانہ لہ خودا

بپاریئنه وه سا به شکوو خودا دهر ووتان ئی بکاته وه. یه کیکیان گوتی: خودایه! خوٚت ئاگاداری که من باوک و دایکیکی پیرو ئیختیارم هه بوون و چهن مندائیکی وردیشم هه بوون، شوانیم بۆ دهکردن، هه موو جارئ که دهگه پامه وه بۆ ماله وه رانه کهم دهکرده په چه وه و شیرم ده دۆشی و له پێشدا دهرخواردی باوک و دایکمم ده دا ئه و جا به شی مناله کانیشم ده دا، تا روژئ دره نگم به سهرهات و که هاتمه وه شه و بوو، روانیم باوک و دایکم خه ووتوون، منیش وهک جارن شیرم دۆشی و به دیار سه ریانه وه راوه ستام (تا که ی خه بهریان بۆ وه شیره که یان بخۆنه وه) به لام هه زم نه کرد که خه بهریان بکه مه وه و پێشم ناخۆش بوو که بهر له وان شیر بدهم به منداله کان، مناله کانیش (له و ماوه یه دا له بهر پیمما) له برساندا ههر دهر و و و کان وه، تا شه به قیدا ئه مه حالمان بوو، جا ئه ی خودایه! تۆ ده زانی ئه گهر ئه مه م له بهر ره زامه ندیی تۆ کردو وه ئه و دهر و و یه کمان ئی بکه ره وه که له بهر یی کمان بۆ بکه ره وه که ئاسمانی لی وه ببینن! جا خودا که له بهر یکی بۆ کردنه وه و ئاسمانیان لی وه دی، یه کیکی تریان گوتی: خودایه! خوٚت ئاگاداری که کچیکی ئاموزام هه بوو، چهنده پیاو هه ز له ئافرهت ده کا ئه وه نده هه زم لیی بوو، که دا وای ئیشی خراپه م لی کرد خوئی نه دا به ده سته وه تا سه د دیناری زی پری نه ده می، منیش تی کو شام تا ئه و پاره یه م کو کرد وه و بۆم بردو پیمدا جا کاتئ له نا و لنگیا دانیشتم و ویسم به ده سستی بگرم، کچه که گوتی: ئه ی عه بدوللا! ئه ی به نده ی خودا! له خودا بترسه و ئه م مۆره به نا ره و مه شکینه، ئیتر منیش هه لسام و وازم ئی هی نا و پاره که یشم دایه به خو پایی بۆ خوئی جا ئه ی خودایه! تۆ ده زانی ئه گهر ئه مه م له بهر ره زامه ندی تۆ کردو وه ئه و دهر و و یه کمان ئی بکه ره وه، جا خودا دهر و و یه کی تری ئی کردنه وه و، تا دوو به شی تا و ی ره که له سه ر دهر گا که لا چوو سی هه میشیان گوتی: خودایه! تۆ خوٚت ئاگات لییه که من جاری به قزنا خئ برنج کری کار یکم به کری گرت، که ئی شه که ی ته و او کرد گوتی: کری که م بده ری، منیش گوتم: کری که ت ئه وه تانی، که چی به دلئ نه بوو، وه ری نه گرت، ئیتر له وه دوا هه موو وه رزی ئه و چه لتوو که م ده چاند، تا وازو ربوو گا که لی و

چەن شوانىكىم پىكىرى، تا رۆژى كرىكارەكەم هاتەوہ بۆلام وتى: لە خودا بترسە كرىكەم بەدرى. منيش گوتم: بپرو ئەو گاكەلەو شوانەكانى ببە بۆخۆت. گوتى: لەخوا بترسە گالتەم پى مەكە، منيش گوتم: بەراستەم، گالتەت پى ناكەم هەمووى ببە، جا ئەویش هەمووى برد بۆ خۆى. جا ئەى خودايە! تۆ دەزانى ئەگەر ئەمەم لەبەر خاترى تۆ كردووہ ئەوا دەرگای ئەشكەوتەكەمان بە تەواوى بۆ بكەرەوہ، جا خودا دەرگاكى تەواو بۆ كردنەوہ. لە گىرانبەيەكا: (ئەو جا هاتنە دەرەوہو رۆيشتن). (ش/ن).

٨٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَسْعَدَ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلَنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوْلُ مِنْكَ، لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدَ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

واتە: ئەبو ھورەیرە (خوای ئازى بن) گوتى: ئەى پىغەمبەرى خودا! كى شادمانترین كەسە بە شەفاعەت و تكای تۆ لە رۆژى قیامەتدا؟ فەرمووی: ئەى ئەبو ھورەیرە! خۆشم گومانم وابوو كە كەس لە پىش تۆدا ئەمەم ئى نەپرسى وە تۆ یەكەم كەسبى كە ئەم پرسىارەم ئى بكەى، چونكە دەتبینم ئەوئەندە ھەرىس و سووریت لەسەر فەرموودەو ھەدیث: لە رۆژى قیامەتدا بەختەوہرتین كەس بەتكای من ئەو كەسەيە كە بەدلىكى ساف و بىگەرد یا فەرمووی: كە بەسىینەيەكى ساف بلى: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ: ھەر خودا خودايەو ھىچ خودای تر نیە (ب).

١٢- باسى دووہم: ئادەمیزاد لەسەر نیازى باشى رووت پاداشى باش وەردەگرى: (الباب الثاني: یشاب المرء على نيته فقط)

٨٧- عَنْ مَعْنِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ أَبِي يَرِيدُ أَخْرَجَ دُكَّانِيرَ يَتَصَدَّقُ بِهَا فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَجِئْتُ فَأَخَذْتُهَا فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا إِيَّاكَ

أَرَدْتُ. فَخَاصَمْتُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: لَكَ مَا نَوَيْتَ يَا يَزِيدُ، وَلَكَ مَا أَخَذْتَ يَا مَعْنُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الزَّكَاةِ^(١).

واته: مه‌عن‌ی کوپی یه‌زید (ره‌زای خودایان لیب‌ی) گوتی: یه‌زیدی باو‌کم چه‌ند دیناری له‌لای پی‌اوئی له‌ مزگه‌وت داده‌نئی بوئی بکا به‌ خیر، منیش چووم پاره‌که‌م برد بوخووم و هی‌نام بو لای باو‌کم، باو‌کم گوتی: به‌خو نابئی، من مه‌به‌ستم تو نه‌بووه، منیش بو دادخوایی و سکا لا‌کردن بردم بو لای چه‌زرت (دروودی خوای له‌سرب‌ی) فه‌رمووی: تو به‌نیازی خو‌ت گه‌یشتیت ئه‌ی یه‌زید! وه‌تویش ئه‌وه‌ی بردووته هی خو‌ته ئه‌ی مه‌عن! (ب).

۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَابْنُ مَاجَهَ.

واته: ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئا‌زای بن) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سرب‌ی) فه‌رمووی: خودا ته‌ماشای شکل و شی‌وه‌و مال و سامانتان نا‌کا، به‌لام ته‌ماشای دل و دهر‌وون و کرده‌وه‌ی پاکتان ده‌کا (م/ ئیب‌نو ما‌جه).

۸۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقِ بَلَّغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ الْأُبُخَارِيُّ وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ: مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الْقَتْلَ فِي سَبِيلِهِ صَادِقًا مِنْ قَلْبِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ الشَّهِيدِ^(۲).

واته: سه‌هلی کوپی حه‌نیف له‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئی: (دروودی خوای له‌سرب‌ی): هه‌رکه‌سئی به‌ راستی (به‌دل) له‌ خودا داوای شه‌هیدبوون بکا خودا پایه‌ی شه‌هیدی ده‌داتئی، با له‌سه‌ر نوینی خو‌شی بمرئی به‌ده‌ردی خودا (م/د/ت/ن) گپ‌رانه‌وه‌ی تیرمی‌دی به‌م شی‌وه‌یه: هه‌رکه‌سئی به‌راستی به‌دل له‌ خودا داوا بکا که له‌ری‌گه‌ی ئه‌ودا بکوژئی ئه‌وا خودا پاداشی شه‌هیدی ده‌داتئی.

(۱) بخاری. علم: ۹۹، ۶۵۷۰.

(۲) مسلم. إمارة: ۴۹۰۷، أبو داود. صلاة: ۱۵۲۰. ترمذی. فضائل: ۱۶۵۲.

۹۰- عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ أَمْرٍ إِذْ تَكُونُ لَهُ صَلَاةٌ بَلِيلٌ يَغْلِبُهُ عَلَيْهَا نَوْمٌ إِلَّا كُتِبَ لَهُ أَجْرُ صَلَاتِهِ وَكَانَ نَوْمُهُ عَلَيْهِ صَدَقَةً. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَانِي (۴).

واته: عائیشه (خوای فی رازی بن) له چه زرده توه ده فهرموی: (دیویدی خوای له سربین): هر که سنی فیری شه و نویژی و شهوی خه و زوری بویننی و بوی نه کری و بخهوی خودا پاداشی شه و نویژی به قد جارانی بو ده نووسی و خه وه که شی به خیر بو ده نووسی (د/ن).

۹۱- عَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَمَارِيِّ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ أَفْسِمَ عَلَيْهِنَّ: مَا نَقَصَ مَالٌ عَبْدٍ مِنْ صَدَقَةٍ وَلَا ظَلَمَ عَبْدٌ مَظْلَمَةً فَصَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ بَابَ مَسْأَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا وَأَحَدَتْكُمْ حَدِيثًا فَاحْفَظُوهُ قَالَ: إِمَّا الدُّنْيَا لِأَرْبَعَةِ نَفَرٍ عَبْدٍ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَيَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ وَيَعْلَمُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا فَهَذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٍ رَزَقَهُ اللَّهُ عِلْمًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ مَالًا فَهُوَ صَادِقُ النَّيِّ يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بَيْنَتِهِ فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ وَعَبْدٍ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ عِلْمًا فَهُوَ يَخْطُ فِي مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَلَا يَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ وَلَا يَعْلَمُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا فَهَذَا بِأَخْبَثِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٍ لَمْ يَرْزُقْهُ اللَّهُ مَالًا وَلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بَيْنَتِهِ فَوَزَرُهُمَا سَوَاءٌ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۵).

واته: نه بو که بشه ی نه نمار ی (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبه ر ده فهرموی: (دیویدی خوای له سربین) سویند له سهر ثم ثم سنی شته ده خوم:

یه که م: مالی بهنده به خیر کردن که م ناکات.

دووهم: هر که سنی یه کن سته می لی بکاو شه ویش سه برو نارام بگری له بهر باری خودا دا خودا سه ره رزی دین و دونیای ده کا.

(۴) سکت عنه درجته الشارح (مترجم).

(۵) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

سییه‌م: هه‌رکەسێ دەرگای سواڵ له‌خۆی بکاته‌وه‌ خودا دەرگای هه‌ژاری بو‌ ده‌کاته‌وه‌! یا هه‌زه‌رت (درویدی خوای له‌سهرین) قسه‌یه‌کی ئا‌وای فه‌رموو فه‌رمووشی: گوێ بگرن قسه‌یه‌کتان بو‌ ده‌که‌م له‌ به‌ری بکه‌ن جا فه‌رمووی: جیهان ته‌نها بو‌ ئەم چوار که‌سه‌یه‌:

یه‌که‌م: که‌سێ خودا مائی ره‌حمه‌ت و عیلم و زانستی به‌ به‌ره‌که‌تی پێ عه‌تا کردبێ، ئە‌ویش ته‌ق‌وای خودایان پێ بکا‌و سیله‌ی ره‌حمیان پێ به‌جێ بینێ و ماف و هه‌قی خودایان ئی بدا ئە‌مه‌ گه‌وره‌ترین پایه‌ی هه‌یه‌.

دووهم: که‌سێ خودا زانستی پێ ببه‌خشێ به‌لام مأل و دارایی نه‌داتێ، ئە‌ویش به‌نیازیکی پاک بلی: خۆزگه‌ مالم ده‌بوو منیش وه‌ک فیساره‌ که‌س خێرو خێراتم پێ ده‌کرد، ئە‌مه‌ (به‌هۆی نیازی پاکیه‌وه‌) له‌گه‌ڵ که‌سی یه‌که‌مدا له‌ پاداشدا چون یه‌کن.

سییه‌م: که‌سێ خودا مائی پێ بدا به‌لام عیلم و زانستی پێ نه‌دا، جا خۆی به‌ نادانی چه‌پ و گو‌وپی تیا بکا‌و ته‌ق‌وای خودای پێ نه‌کا‌و مافی خزم و خویشی ئی نه‌دا وه‌سیله‌ی ره‌حمی پێ به‌جێ نه‌هێنێ و مافی خودای لینه‌دا، ئا ئە‌مه‌ پیست‌ترین پایه‌ی هه‌یه‌.

چواره‌م: به‌نده‌یی خودا نه‌مال و نه‌ زانستی پێ نه‌دابێ که‌چی بلی: بریا مالم ده‌بوو منیش وه‌ک فیساره‌ که‌س به‌ نه‌قامی خه‌رجم ده‌کرد، جا ئە‌م نه‌گبه‌ته‌ (به‌هۆی نیازی پیسیه‌وه‌) له‌ تۆله‌ی تا‌وانا له‌گه‌ڵ که‌سی سییه‌مدا چون یه‌کن! (ت-س/ص).

١٣) باسی سییه‌م: هه‌ره‌شه‌کردن له‌ ریاکاری و روا‌له‌ت‌کردن و ریا‌بازی

الباب الثالث: في التحذير من الرياء

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا - ١٨/١١٠}.

واته: خودای گه وره و شکومه ند ده فهرموئ: ههر که سئ به هیوایه که بگا به خزمه تی خودای خوئی و شادمان بی به ره زای خودای خوئی با هه می شه کاری باش بکاو له عیباده ت و خودا په رستیدا هاوبه ش بو خودا په یدا نه کا.

۹۲- عَنْ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَمِعَ سَمَعَ اللَّهُ بِهِ وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

واته: جوندوب (خوای ن رازی بی) گوئی: پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهرین) فهرمووی: ههر که سئ بو ناوبانگو و شوهرت چاکه و خودا په رستی بکا، له روژی قیامه تدا خودا به په ندی ده کا، وه ههر که سئ بو رواله ت ههر کاری بکا له روژی قیامه تدا خودا په رده ی له روو هه ل ده مالی و ریا بازییه که ی ناشکرا ده کا (ش/ت).

۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشُّرْكِ مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي تَرَكَتُهُ وَشِرْكُهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۲).

واته: نه بو هورهیره (خوای ن رازی بی) گوئی: پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهرین) ده فهرموئ: خودای گه وره و بی هاوتا ده فهرموئ: من له هه موو که سئ زیاتر بی نیازم به شه ریک و هاوبه ش، جا ههر که سئ کاری بکاو که سئ تر بکا به هاوبه شی من له و کاره دا نه وه به خوئی و به هاوبه شه که یه وه تووپی ده دم (م).

۹۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأْتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَةً فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ. قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ. فَقَدْ قِيلَ. ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأْتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَةً فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ

(۱) بخاری. رفاق: ۶۴۹۹. مسلم. زهد: ۷۴۰۱، ۷۴۰۲.

(۲) مسلم. زهد: ۷۴۰۰

وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ. قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعْلَمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ. وَقَرَأْتُ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ. فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأَتَى بِهِ فَعَرَفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أُلْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ. فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ.^(٣)

واته: دیسان ئهو گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) دهفهرموئ: یهکهس کهس که له روژی قیامهتدا مهحکهمه دهکری و حوکم دهدری پیاوهیکه شهید کراوه، دهیهینن لهبهردهم خودادا رایدهوهستیئن خودا چاکهکانی خویی یهکه یهکه بیر دهخاتهوه ئهویش یهکه به یهک پییان لی دهئی، جا خودا دهفهرموئ: باشه لهباتی ئهو چاکانه تو چی کاریکی باشت کردووه بو من؟! دهئی: منیش له پیناوی تودا جهنگم کردووه لهگهل دوزمنی تودا شهرم کردووه هتا له ئهجامدا به دهستی دوزمن شهیدکراوم! یهزدان دهفهرموئ: دروئکرد، بهلام تو بویه غهزات کرووه هتا بلین: ئازایه، وه ئهم قسهیهشیان له جیهاندا پی گوتویت (واته تو بهمافی خوئ گهشتویت!) جا ئهوجا خودا فرمان دهدا لهسهر روو بهکیشی دهکن تا تووپی ددهنه ناو ئاگری دوزخهوه، وه دووه کهس کهمهحکهمه دهکری پیاویکه له جیهاندا زاناو ماموستاو قورئانخوین بووه، دهیهینن، خودا ههرچی چاکهیهکی لهگهل کردووه دهیانخاتهوه بیرى ئهویش یهکه به یهک پییان لی دهئی، جا خودا دهفهرموئ: باشه تو لهباتی ئهوانه چی کاریکی باشت کردووه لهبهر خاتری من؟ دهئی: منیش عیلم و زانست فیربووم و خهلکی ترم فییری زانین کردو لهبهر رهزای تویش قورئانم دهخویند، دهفهرموئ: درو دهکهی، بهلام تو بویه فییری زانین بووی تا بلین: زانایه، وه بویه قورئانیشت خویندووه تا بلین: قورئانخوینه، وه ئهم قسهیهشیان له دنیاادا پی گوتوویت، ئهوجا به فرمانی خودا لهسهر سک

به‌کیشی ده‌که‌ن و توو‌پی ده‌ده‌نه ناو ئاگره‌وه، سییه‌م که‌س که‌مه‌حکه‌مه ده‌کری پیاویکه که خودا له دنیا‌دا داراو ده‌وله‌مندی کردووه له هه‌موو چه‌شنه مالیکی پی داوه، که دهی هیئن خودا هه‌موو چاکه‌کانی خو‌یی وه بیر ده‌خاته‌وه ئه‌ویش پییان لی ده‌نی ده‌فه‌رموی: چیت پی کردن؟ ده‌لی: هه‌رچی تو پیت خوشبی که مالی تیا به‌خت بکری له‌وه‌دا مالی خو‌م خه‌رج کردووه، ده‌فه‌رموی: درو‌ده‌که‌ی، به‌لام تو بویه وات ده‌کرد تا بلین سه‌خی و جوامیره، وه ئه‌و قسه‌یه‌ش له دنیا‌دا کراوه، ئه‌وجا به‌فه‌رمانی خودا له‌سه‌ر ده‌م رای ده‌کیشن و ده‌یبه‌ن توو‌پی ده‌ده‌نه ناو ئاگره‌وه (م/ت/ن).

٩٥- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ جُبِّ الْحُزْنِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا جُبُّ الْحُزْنِ؟ قَالَ: وَادٍ فِي جَهَنَّمَ تَتَعَوَّدُ مِنْهُ جَهَنَّمُ كُلُّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَدْخُلُهُ؟ قَالَ: الْقُرَاءُ الْمُرَاوُونَ بِأَعْمَالِهِمْ^(٤).

واته: دیسان ئه‌و گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خوی له‌سه‌رین) فه‌رموی: په‌نا‌بگرن به خودا له ده‌ره‌ی‌خه‌م! گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌ره‌ی‌خه‌م چییه؟ فه‌رموی: شیویکه له دۆزه‌خا هه‌موو روژی دۆزه‌خ خوی سه‌د جار په‌نا ده‌کری به خودا له ده‌ستی گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وه کی تئ ده‌چی؟ فه‌رموی: ئه‌و قورئان خوینانه‌ی تئ ده‌چن که بو چاوه‌و رواله‌ت قورئان ده‌خوینن (ت-س/ح).

٩٦- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ: رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجُلُ يَعْمَلُ الْعَمَلَ فَيُسِرُّهُ فَإِذَا أُطْلِعَ عَلَيْهِ أَعْجَبَهُ ذَلِكَ! قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَهُ أَجْرَانِ أَجْرُ السِّرِّ وَأَجْرُ الْعَلَانِيَةِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(٥).

واته: دیسان ئه‌و گوتی: پیاوی گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیاو هه‌یه به نه‌ینی کاری ده‌کا، به‌لام که ئاشکرا بوو پیی خوشه که وا خه‌لک باسی کاره‌باشه‌که‌ی ده‌که‌ن به باشه ئایا خیری ده‌مینن؟ فه‌رموی: ئه‌وه دوو

(٤) رواه الترمذي في الزهد بسند حسن (شرحه).

(٥) رواه الترمذي في الزهد بسند حسن (شرحه).

جوڑہ پاداشی بوّ ھہیہ: یهك پاداشی کاری باشی نهیّنی كه بیّ روپایی بیّ و ساف و ساغ بوّ خودابیّ، یهك پاداشی باشی کاروکردهوی ناشکرا كه دهبیّ بهسەر مهشقی جوان بوّ خه‌لکی تریش (ت-س/ح).

۹۷- عَنْ أَبِي سَعْدٍ بْنِ أَبِي فَضَالَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جَمَعَ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ نَادَى مُنَادٌ مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ لِلَّهِ أَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ أَغْنَى الشُّرَكَاءَ عَنِ الشُّرْكِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۶).

واته: ئەبو سه‌عدی کوپی فه‌ضاله گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: له‌ روژی قیامه‌تا کاتی که خودا خه‌لک کوّ ده‌کاته‌وه بوّ حیساب و لیّ پرسینه‌وهی ئەو روژه‌ی که شک و گومانی تیانیییه، به‌ فه‌رمانی خودا جارچییه‌ک جار دده‌ا به‌ناو عه‌شاماته‌که‌دا: هه‌ر که‌سی له‌ دنیا‌دا کاریکی کردووه بوّ خوداو له‌ هه‌مان کات‌دا که‌سیکی تری کردووه به‌ هاوبه‌شی له‌ کاره‌دا، ئەوه با داوای پاداشی خوی له‌ غه‌یری خودا بکا، چونکه خودا له‌ هه‌موو که‌سی زیاتر بیّ نیازه به‌ هاوبه‌ش (ت-س/ح).

(۶) فی التفسیر بسند حسن • شرحه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی زانین (علم)

(سیّ باسو باشه‌کی (خاتمه) به‌که)

۱۴) باسی به‌که‌م: باسی فه‌زل و گه‌وره‌یی زانین و زانایان

(کتاب العلم: (وفیه ثلاثه أبواب وخاتمة)

الباب الاول: فی فضل العلم والعلماء)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ — ۲۸/۳۵}.

واته: به راستی کهس له خودا ناترسی به ته‌واوی به‌نده زاناکانی نه‌بی.

{قَالَ: تَعَالَى — هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فرموی: نایا چۆن ده‌بی که زاناو نه‌زان چون یه‌که بن؟

وَقَالَ تَعَالَى: {وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ لَضَرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ — ۴۳/۲۹}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فرموی: (ئه‌م وینه‌و نمونه جوانه به‌نرخانه

به‌یان ده‌که‌ین بۆ کۆمه‌لی ئاده‌میزاد، به‌لام ته‌نیا زانا هۆشمه‌نده‌کان مانایان ده‌زانو له مه‌به‌سته‌که باش تی ده‌گه‌ن).

۹۸ — عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ

فِي الدِّينِ، وَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ وَاللَّهُ يُعْطِي، وَلَنْ تَزَالَ هَذِهِ الْأُمَّةُ قَائِمَةً عَلَى أَمْرِ اللَّهِ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

واته: موعاوییه (خوای نازی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فرموی: (دیودی خوای

له‌سهرین): هه‌ر که‌سی که خودا ویستی تووشی خیرو خوشی بکا شاره‌زای

نایینی ده‌کا، من ته‌نیا ئه‌وه‌نده‌م به‌ده‌سته که ئه‌م فه‌رمایشت و شه‌ریعه‌ته

دابشه‌ش بکه‌م و به‌س، به‌لام به‌شی گه‌وره یا بچوک ئه‌وه به‌ده‌ست خودا

خۆیه‌تی و خودا خۆی ئه‌وه ده‌دا یا، نایدا، وه ئه‌م ئۆمه‌تی ئیسلامه‌یش هه‌ر

(۱) بخاری. ایمان: ۷۱، ۳۱۱۶، ۳۶۴۱، ۷۳۱۲، ۷۴۶۰. مسلم. زکاة: ۲۲۸۹، ۲۲۸۶.

دہرؤن لہ سہر ئہم ئایینی خودایہ تانزیکی قیامت، وہ ئوہی لہ دثیان بی زیانیان پی ناگیہ نی (ش/ت/ن)۔

۹۹- عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَمَا جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسُ مَعَهُ، إِذْ أَقْبَلَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ، فَأَقْبَلَ الثَّانِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَذَهَبَ وَاحِدٌ، قَالَ: فَوَقَفَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةً فِي الْحَلْقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا، وَأَمَّا الْآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ، وَأَمَّا الثَّالِثُ فَأَذْبَرَ ذَاهِبًا، فَلَمَّا فَرَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكُمْ عَنِ النَّفَرِ الثَّلَاثَةِ أَمَّا أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَى اللَّهِ، فَأَوَاهُ اللَّهُ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَحْيَا، فَاسْتَحْيَا اللَّهُ مِنْهُ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَأَعْرَضَ، فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۲).

واتہ: ئہبو واقیدی لہیثی (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہسریں) لہ مزگہوت دانیشتبوو، خہ لکہ کەیش لہ دەوری دانیشتبوون خەریکی طاعەتی خودا بوون لہو کاتەدا سئ کەس هاتن، دوانیان هاتنە بەرەوہ بو لای پیغہمبہر (درویدی خوای لہسریں) وہ یەکیکیان رویشت. گوئی: جا دوو کەسەکە لہ دیار پیغہمبہر راوہستان تایەکیکیان کەلینیکی لہ ئەلقەہی کوڤرەکەدا بەدی کردوو تیا دانیشت، وہ ئوہی تریشیان لہ پشتیانەوہ دانیشت، وہ سیہەمیشیان هەلی تۆاندو رویشت، جا کە پیغہمبہر (درویدی خوای لہسریں) ئی بووہوہ فەرمووی: با باسی حالئ ئہم سئ کەسەتان بو بکەم: یەکیکیان هانای بردە بەر خوداو خودا هانایدا، یەکیکیشیان شەرمی کردوو خودایش شەرمی لہوکرد، ئوہی تریشیان پشتی هەلکردو بەمەجلیسی ئیمہ رازی نەبوو خودایش پشتی لہو هەلکردوو لیئ تووڤرە بوو (ش/ت/ن)

۱۰۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسِّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ

فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمْ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: نه‌بو هوره‌یره (خوای ن زانی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ: (دیویدی خوای له‌سهرین): ههر که‌سێ موسو‌لمانی له مه‌ینه‌تێ له مه‌ینه‌ته‌کانی جیهان رزگار بکا خودا له پاداشی نه‌وه‌دا مه‌ینه‌تێ له مه‌ینه‌ته‌کانی روژی قیامه‌تی بو چار ده‌کاو رزگاری ده‌کا لی. وه ههر که‌سێ ده‌س‌گیرویی هه‌ژارو نه‌دارایی بکا له دنیاو له قیامه‌تا خوداش ده‌س‌گیوویی نه‌و ده‌کا، وه ههر که‌سێ عه‌یب و نه‌نگی موسو‌لمانی بپو‌شی، یا جه‌سته‌و له‌شی به پو‌شاکێ داپو‌شی نه‌وه خودا نه‌و که‌سه له‌هر دوو جیهاندا به به‌رگی ره‌حمه‌تی خوێ داده‌پو‌شی، وه خودا له‌پشتی نه‌و به‌نده‌یه که پشتی برای ده‌گری، ههر که‌سێ ری‌گه‌ی زانین بگری و وی‌لی دوا‌ی زانست و زانین بی خودا ری‌گه‌ی به‌هه‌شتی بو خوش ده‌کا، وه ههر کو‌مه‌لی له مائی له مائه‌کانی خودادا کو‌ببنه‌وه و نامه‌ی خودا بخوینن له‌ناو خو‌یا‌نا ده‌وری بکه‌نه‌وه واته‌و مانای لی‌ک بدنه‌وه نه‌وه بی‌گومان که‌وا دل‌نیایی به‌سه‌ریانا داده‌باری و ره‌حمه‌ت و می‌هره‌بانی دایان ده‌پو‌شی و فریشته ده‌وریان لی ده‌دن، وه خودایش له باره‌گای خوێ له‌لای مه‌له‌ئی نه‌علا باسی چاکه‌یان ده‌کا، وه ههر که‌سێ کارو کرده‌وه‌ی خوێ دوا‌ی بخا بنه‌چه‌و ره‌سه‌نی پێشی ناخا (م/د/ت).

۱۰۱- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضَاءً لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْحَيَاتِ فِي الْمَاءِ وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ

(۳) مسلم. الذکرو الدعاء: ۶۷۹۲، ۶۷۹۵. أبو داود. أدب: ۴۹۴۶ ترمذی. دعوات: ۳۲۷۸.

الْكُؤَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَكَّةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوْرَوْا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِثْمًا وَرَوَّاهُ الْعِلْمَ فَمَنْ أَتَى بِهِ أَحَدٌ بِحَظٍّ وَافِرٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاللَّفْظُ لَهُ^(۴).

واته: نه‌بو دهردا (خوای ئی رازی بن) گوتی: له پیغه‌مبهرم بیست ده‌یفهرموو (دروودی خوای له‌سهرین): که‌سی ریگه‌یی بگری به‌شوین فی‌ربوون و زانستا بگه‌ری، خودا ریگه‌ی به‌ه‌شتی بو ئاسان ده‌کا، فریشته‌کانیش کاتی قوتابییه‌ک یا فی‌رخ‌وازی ده‌بینن له‌خو‌شی ئه‌و قوتابییه‌ ده‌نیشنه‌وه ده‌وره‌ی ئی ده‌ده‌ن، دانیش‌توانی ئاسمانه‌کان و زه‌مین هه‌موو ده‌پارینه‌وه بو زانا، هه‌تا ماسیش له‌ئاوا له‌خودا ده‌پاریته‌وه بو‌ی! باوو قه‌درو گه‌وره‌یی زانا له‌چاو شو‌فیلکه‌ی خودا په‌رستدا وه‌ک باوو قه‌درو گه‌وره‌یی مانگ وایه له‌چاو ئه‌ستیره‌کانی تردا، بیگومان که زاناکان میراتبه‌رو که‌له‌پوور گری پیغه‌مبهره‌کانن، دیاره که پیغه‌مبهره‌کانیش دینارو درهم و زی‌رو زیویان به‌که‌له‌پوور له‌پاش خو‌یان به‌جئ نه‌ه‌یشته‌وه، به‌لکوو عیلم و زانست که‌له‌پووری ئه‌وانه، جا به‌راستی ئه‌و که‌سه‌ی له‌م که‌له‌پووره‌ی به‌ر بکه‌وی به‌شی فره‌گه‌وره‌یه! (ت-س/منقطع-د).

۱۰۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ فَضْلٌ: آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۵).

واته: له‌عه‌بدوللای کو‌ری عه‌مره‌وه پیغه‌مبهر ده‌فه‌رموی: (دروودی خوای له‌سهرین): زانین بریتییه له‌م سئ شته وه زیاد له‌م سئ شته خیره: یه‌که‌م: زانینی ئایه‌تیکی موحه‌کم له‌قورئان که مانایه‌کی رو‌شنی هه‌بئ و حوکه‌مه‌که‌ی دامه‌زرا‌یی و نه‌سخ نه‌بوویته‌وه.

دووهم: زانینی یاسایه‌کی دامه‌زراو له‌ره‌وشت و سوننه‌تی پیغه‌مبهر

(دروودی خوای له‌سهرین).

(۴) بسند منقطع (شرحه).

(۵) رواه أبو داود بسند فيه عبد الرحمن الأفریقی (شرحه) فی حدیثه مناکیر (تهذیب التهذیب)

سییه‌م: زانینی یاسای میرات و کهله‌پوور به‌شکردن به‌ریکۆپییکی (د/ئیبینو ماجه).

۱۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَصَلَتَانِ لَا تَجْتَمِعَانِ فِي مُنَافِقٍ حُسْنُ سَمْتٍ وَلَا فِقْهٌ فِي الدِّينِ^(۶).

واته: ئه‌بو هورهیره (خوای ئی رازی بێ) له پیغه‌مبه‌روه ده‌فه‌رموێ: (دروودی خوای له‌سه‌رین): دوو نیشانه‌هه‌ن، له ئاده‌میزادی ناپاک و دوو‌پوودا قه‌ت کۆ نابنه‌وه: یه‌کێ شیوه‌ی شیرین، یه‌کێ: شاره‌زایی له ئایین! (ت/سند غریب).

۱۰۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْكَلِمَةُ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى^(۷).

واته: دیسان ئه‌و گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموێ: فه‌رمایشتی جوان و قسه‌ی به‌نرخ و وته‌ی پر حیکمه‌ت و مانا، نیچیری پیاوی موسولمانه‌، بۆیه له هه‌ر لا چنگی بکه‌وێ هه‌ر له‌خۆی جوانه له گیرانه‌وه‌یه‌کا: هه‌ر که‌سێ منه‌ی عیلم و زانست بکا و بکه‌رێ به‌دوای فی‌ربوونی زانینا ئه‌وه ده‌بێ به‌ که‌فه‌ره‌تی گونا‌هی رابووردووی (ت/سند غریب).

۱۰۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَقِيهٌ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ^(۸).

واته: ئیبینو عه‌بباس (خوای ئی رازی بێ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموێ: شه‌ریعه‌تزانێ یا مه‌لایێ، یا زانایه‌کی ئایینی بۆ شه‌یتان له هه‌زار سو‌فی و سو‌فیلکه‌ ترس و زیانی زۆر تره‌. (ت-سند غریب).

۱۰۶- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ: دُكِرَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَالْآخَرُ عَالِمٌ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى

(۶) سند غریب (شرحه).

(۷) سند غریب (شرحه).

(۸) سند غریب (شرحه).

الْعَابِدِ كَفَضَلِي عَلَى أَذْنَاكُمْ". ثُمَّ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَتَّى النَّمْلَةَ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوتَ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرِ^(۹).

واته: ئەبو ئومامەى باهیلی (خوای ئا زانی بئ) گوئی: باسی دوو پیاو کرا له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌سهرین) یه‌کیکیان سوڤیلکه‌بوو، ئەوی تریان زانا‌بوو، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: ریزو گه‌وره‌یی زانا له‌چاو سوڤی و سوڤیلکه‌دا وه‌ک ریزو گه‌وره‌یی من وایه له‌چاو که‌مترین که‌ستانا. (له پاشا فه‌رمووشی (دروودی خوای له‌سهرین): خودا خو‌ی و فريشته‌کانی و خه‌لکی ئاسمانه‌کان و خه‌لکی زه‌وی هه‌موویان سه‌لاوات ده‌ده‌ن له‌ دیداری ئەو که‌سانه‌ که خه‌لک فی‌ری چاکه‌ ده‌که‌ن و ده‌بن به‌ مامۆستای خێرو چاکه‌ بو مەردووم، هه‌تا می‌رووله‌ له‌ناو شاره‌که‌یداو ماسی له‌ناو ئاودا سه‌لاواتیان له‌سه‌ر ده‌ده‌ن و دووعاو ن‌زای خێریان بو ده‌که‌ن) (ت- سند غریب).

۱۰۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَنْ يَشْبَعَ الْمُؤْمِنُ مِنْ خَيْرٍ يَسْمَعُهُ حَتَّى يَكُونَ مُنْتَهَاهُ الْجَنَّةُ. رَوَى هَذِهِ الْخَمْسَةَ التِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

واته: ئەبو سه‌عیدی خودری (خوای ئا زانی بئ) گوئی: چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: موسو‌لمان له‌بیست‌ن و له‌فی‌ربوونی خێرو چاکه‌ قه‌ت تی‌ر نابئ هه‌تا نه‌مرئ و له‌ به‌هه‌شتا هه‌وار هه‌ل نه‌دا! (ت-س/ تیرمی‌زی به‌ سه‌نه‌دی چه‌سه‌ن).

۱۰۸- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةٌ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ^(۱۱).

(۹) سند غریب (شرحه).

(۱۰) سند حسن (شرحه).

(۱۱) بسند حسن (شرحه).

واته: عوسمان (خوای ئی رازی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ: (درویدی خوای
 له‌سهرین): له روژێ قیامه‌تا سێ ده‌سته له‌لای خودا تکا ده‌که‌ن بۆ مه‌ردوم:
 ده‌سته‌ی یه‌که‌م: پیغه‌مبه‌ران،
 ده‌سته‌ی دووهم: زانایان.
 ده‌سته‌ی سێهه‌م: شه‌هیدان، (ئیبنو ماجه - س/ح).

(۱۵) باسی دووهم: راگه‌یانندی زانین پێویسته، وه‌ بلاوکردنه‌وه‌یشی زۆر
 خێروگه‌وره‌یه: (الباب الثاني: في وجوب تبليغ العلم وفضل نشره)
 {قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا
 تَكْتُمُونَهُ ۚ - ۱۸۷/۳}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: ئه‌ی خوشه‌ویست! باسی ئه‌و چاخ و
 چه‌رخه بکه بۆ یارانت که خودا عه‌ده‌و په‌یمانی وه‌رگرت له‌و زانایانه که
 نامه‌ی خودایان پێ دراوه که به‌پراستی مه‌به‌ست و مانای ئه‌و نامه‌ی خودایه
 رووناک بکه‌نه‌وه بۆ هه‌موو که‌سێ وه‌ له‌ که‌سی نه‌شارنه‌وه.

۱۰۹ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِيُبَلِّغِ
 الشَّاهِدُ الْغَائِبَ، فَإِنَّ الشَّاهِدَ عَسَى أَنْ يُلْبِغَ مَنْ هُوَ أَوْعَى لَهُ مِنْهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

واته: ئه‌بو به‌که‌ره له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ: (درویدی خوای له‌سهرین): با
 ئه‌وه‌ی حازره‌و گوئێ له‌م فه‌رموودانه‌و به‌یانی شه‌ریعه‌ته‌یه هه‌رچی ده‌ژنه‌وئ
 به‌پێی توانا رایبگه‌یه‌نئ به‌و که‌سانه که لی‌ره حازرنین، سا به‌شکوو حازره‌که
 ئه‌م زانین و فه‌رمایشتانه رایبگه‌یه‌نئ به‌که‌سیکی تر که دوورنیه ئه‌و له‌م باشتر
 لی‌یان تی‌بگا‌و چاکتر له‌به‌ریان بکا (ش).

۱۱۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 قَالَ: بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ
 مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّخِذْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

(۱) بخاری. علم: ۶۷، ۱۰۵، ۱۷۴، ۲۱۹۷، ۴۴۰۶، ۴۶۶۲، ۵۵۵۰، ۷۰۷۸، ۷۴۴۷. مسلم. حدود: ۴۳۵۹.

(۲) بخاری. انبیاء: ۳۴۶۱.

واته: عه‌بدوللای کوپی عه‌مر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: ئه‌گه‌ر ته‌نیا یه‌ک ئایه‌تیشتان له‌لایه‌نی منه‌وه‌ راگه‌یان‌دوو‌ه به‌ موسولمانان بیکه‌ن و رای بگه‌یه‌نن پێیان، قسه‌و باس و خواسی به‌نی ئیسائیل (نه‌وه‌ی ئیسرائیل) یش بگێر‌نه‌وه‌ له‌ناو خوتانا، بۆ په‌ند دادن و ئامۆژگاری قه‌یناکا، هه‌ر که‌سی‌کیش به‌ ئاره‌زوو به‌ده‌م منه‌وه‌ درۆ بکا، با جیگه‌ی خو‌ی له‌ دۆزه‌خا خوش بکا (ب/ت).

۱۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكْتَمَهُ أَلْجَمَهُ اللَّهُ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: ئه‌بو هوره‌یره له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ده‌فه‌رموی: (درویدی خوای له‌سهرین) هه‌ر که‌سێ له‌ زانستێ پرسیا‌ری ئی بکه‌ن و هه‌شاری بداو وه‌لامی پرسیا‌ره‌که نه‌داته‌وه‌ ئه‌وه‌ له‌ روژی قیامه‌تا خودا لغاوی ئاگرینی له‌ده‌م ده‌کا! (د/ت-س/ح).

۱۱۲- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا، فَكَانَ مِنْهَا نَقِیَّةٌ قَبِلَتِ الْمَاءَ، فَأَبْتَتِ الْكَلَأَ وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ، وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتِ الْمَاءَ، فَنَفَعَ اللَّهُ بِهَا النَّاسَ، فَشَرَبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا، وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ أُخْرَى، إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً، وَلَا تُنْبِتُ كَلَأً، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقِهَ فِي دِينِ اللَّهِ وَنَفَعَهُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ، فَعَلِمَ وَعَلَّمَ، وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا، وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۴).

واته: ئه‌بو موسا (خوای ئی رازی بئ) گوتی: هه‌زده‌ت ده‌فه‌رموی: (درویدی خوای له‌سهرین): ئه‌م هیدا‌یه‌ت و رێنمووی و زانسته‌که خودا به‌منا ناردوو‌یه‌تی بۆ ئه‌م خه‌لکه‌ وه‌ک بارانیکی زۆر وایه‌ که‌ بباری له‌ خاکی، به‌شیکی خاکیکی پاک و به‌پێزبێ و باراناوه‌که‌ بگه‌یه‌ته‌ خو‌ی و له‌وه‌رو گه‌یا‌یه‌کی زۆری پێ سه‌وز بێ، وه‌

(۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۴) بخاري. علم: ۷۹. مسلم. فضائل: ۵۹۱۲.

به‌شیکی تری زه‌وییه‌کی ره‌قهن و روتهن بی شینایی و سه‌وزایی نه‌پوینئ
به‌لام ئاوه‌که قووت نه‌داته‌وه به‌لکوو گلی بداته‌وهو بیئ به‌گو‌ماوو خودا بی‌کا
به‌مایه‌ی خیرو خوشی و سوود بو خه‌لک: به‌م ره‌نگه هم خو‌یان لیئ
بخونه‌وهو هم ئازهل و مالاتی پیئ ئاوبده‌ن و هم که‌شتوکالی له‌به‌را بکه‌ن وه
به‌شیکی تریشی ده‌شتانی و شو‌ره‌کات بی نه‌ئاو گل بداته‌وهو نه‌له‌وه‌پیش
سه‌وز بکا، جا ئه‌م خاک و بارانه نمونه‌و وینه‌یه بو ئه‌و که‌سه خودا پیداو‌انه
که له‌ئایینی خودا شاره‌زا ده‌بن و به‌فه‌رمانی خودا له‌م ئایینی منه سوود
وه‌رده‌گرن و هم خو‌یان فی‌ری زانین ده‌بن و هم خه‌لکی تریش فی‌ر ده‌که‌ن و له
هه‌ردوو جیه‌انا سه‌ریان به‌رز ده‌بیته‌وه، هه‌ر وه‌ک نمونه‌و وینه‌شن بو ئه‌و
که‌سانه‌یش که سه‌ریان پیئ به‌رز نابئ و ئه‌و هیدایه‌ت و دینه راسته‌ی که
خودا به‌منا ناردوویه‌تی نایانه‌وئ و وه‌ری ناگرن (ش)

۱۱۳- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَاللَّهِ
لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِهَذَاكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَّكَ مِنْ حَمْرِ أَلْتَمَمَ. رَوَاهُ الثَّلاثَةُ^(۵).

واته: سه‌هلی کو‌پی سه‌عد (خو‌ای ئی زانی بیئ) گو‌تی: که‌زرت (درو‌دی خو‌ای
له‌سه‌ربن) له‌غه‌زای خه‌یبه‌ردا به‌ئیمامی عه‌لی فه‌رموو: به‌خودا ئه‌گه‌ر به‌هو‌ی
رابه‌ری تو‌وه خودا تاقه‌یه‌ک که‌س شاره‌زای ری‌گه‌ی راست بکا ئه‌وه له
هه‌موو مائی دنیا چاک‌تره‌ بو‌توا! (ش/د).

۱۱۴- عَنْ بَنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا حَسَدَ
إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَسَلَّطَ عَلَى هَلَكِهِ فِي الْحَقِّ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ
الْحِكْمَةَ، فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۶).

واته: ئیبنو مه‌سه‌وود (خو‌ای ئی زانی بیئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خو‌ای له‌سه‌ربن)
ده‌فه‌رموئ: که‌سوودی و به‌خیلی به‌که‌س دروست نیه به‌م دوو که‌سه نه‌بیئ:
یه‌ک به‌پیاوئ خودا مائی ره‌حه‌تی بداتی وه‌خو‌شی ده‌ستی تی بجئ له

(۵) بخاری، جهاد: ۲۹۴۲، ۳۰۰۹، ۳۷۰۱، ۴۲۱۰، مسلم، فضائل: ۶۱۷۳.

(۶) بخاری، علم: ۷۳، ۱۴۰۹، ۷۱۴۱، ۷۳۱۶، مسلم، ۱۸۹۱، ۱۸۹۲، ۱۸۹۳.

ریگهی راستا داغانی بکا، یه‌ک به پیاوئ که خودا دانایی و پهن‌دیاری پی‌بدا، جا هم خوی ره‌فتاری پی بکاو هم فی‌ری خه‌لکی تریشی بکا (ش/ت).

۱۱۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَصَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا قَبْلَهُ كَمَا سَمِعَ قَرُبٌ مُبْلَغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ. وَفِي رَوَايَةٍ: نَصَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيثًا فَخَفِظَهُ حَتَّى يُبَلِّغَهُ قَرُبٌ حَامِلٌ فَقَهْرُهُ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ وَرُبَّ حَامِلٍ فَقَهْرُهُ نَيْسَ بِفَقِيهِ^(۷).

واته: دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فرموی: خودا گه‌شی و خوشی بخاته نه‌و که‌سه که شتی له ئیمه ده‌بیستی وه چونی ده‌بیستی ناوا رای ده‌گه‌یه‌نی به موسولمانان، چونکه زور که‌س له وانه‌ی که نه‌و فرمایشته‌یان پی ده‌گاته‌وه گه‌لی باشت تیی ده‌گن له زور له‌و که‌سانه‌ی که به گویی خویان له ده‌می منی ده‌بیستن! (ت-س/ص-د).

له گیرانه‌وه‌یه‌کا: خودا رووی نه‌و که‌سه شه‌وقدارو گه‌ش کا که فرموده‌یی له ئیمه ده‌بیستی و له‌به‌ری ده‌کا تا ده‌یگه‌یه‌نی به جیگهی خوی، چونکه زور شه‌ریعت هه‌لگر هه‌یه شه‌ریعت‌ه‌که له‌به‌رده‌کا تا ده‌یگه‌یه‌نی به که‌سیکی تر که نه‌و له‌م باشت لیی تی ده‌گا، وه زور شه‌ریعت له‌به‌ر هه‌یه که خوی شه‌ریعت‌زان نیه.

۱۱۶- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَذَرِيِّ أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَحْمِلُهُ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ أَبْدَعَ بِي. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) آيَتِ فُلَانًا فَأَتَاهُ فَحَمَلَهُ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۸).

واته: نه‌بو مه‌سعوودی به‌دری (خوی لی‌زانی بن) گوتی: پیاوئ هاته لای پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) داوای و لاخی سواری لی کرد بو خوی گوتی:

(۷) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۸) بخاري. جهاد: ۲۸۴۲. مسلم. جهاد: ۴۸۷۶، ۴۸۷۷، ۴۸۷۸، ۴۸۷۹. أبو داود. جهاد: ۲۵۰۹. ترمذي. جهاد:

په‌کم که‌وتوو له‌به‌ر بئ و لا‌خی . پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: بچو
 بو‌لای فیساره که‌س ئه‌ویش چوو بو‌لای، کابرا و لا‌خیکی سواری دایه،
 پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی خیری نیشانی که‌سی
 بدا خوشی به‌قه‌د خیرکه‌ره که‌ خیری ده‌گا (ش/د/ت).

۱۶) سه‌ریاسی: ده‌شی زانین بنووسریته‌وه تا نه‌فه‌وتی

فرع - یکتب العلم لصیانته

۱۱۷- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيٍّ: هَلْ عِنْدَكُمْ كِتَابٌ؟
 قَالَ: لَا، إِلَّا كِتَابُ اللَّهِ، أَوْ فَهَمُّ أُعْطِيَهُ رَجُلٌ مُسْلِمٌ، أَوْ مَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ. قَالَ:
 قُلْتُ فَمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ قَالَ: الْعَقْلُ، وَفَكَأُ الْأَسِيرِ، وَلَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ^(۱).

واته: ئه‌بو جوحه‌یفه (خوای ئی زانی بئ) گو‌تی: به‌ ئیمامی (علی) م گو‌ت:
 ئیوه که‌ خانه‌واده‌ی پیغه‌مبه‌رن (دروودی خوای له‌سهرین) ئایا هیچ نامه‌و
 نووسراویکی تایبه‌تیتان له‌لا هه‌یه که‌ له‌لای خه‌لکی تر نه‌بئ، وه‌ک هه‌ندی
 که‌س ئه‌م داوایه ده‌که‌ن؟ عه‌لی گو‌تی: نه‌ه، شتی وامان له‌لا نیه، جگه‌ له
 قورئان که‌ نامه‌ی خودایه، که‌ ئه‌ویش له‌لای هه‌موو موسو‌لمانی هه‌یه،
 مه‌گه‌ر تیگه‌یشتن و فه‌ممی که‌ خودا بیدا به‌ بازی پیاوی موسو‌لمان، له‌گه‌ل
 ئه‌وه‌ی له‌م تو‌ماره‌دا نووسراوه (که‌ له‌ کیلانی شمشیره‌که‌ما هه‌لم گرتوو
 تا نه‌فه‌وتی) گو‌تم: باشه ئه‌م تو‌ماره‌ چی ئی نووسراوه؟ گو‌تی: باسی
 چو‌نی‌تی خویندان و ئه‌ندازه‌و چه‌شنی خوینبایی و باسی سه‌رانه‌و
 بارمه‌ی دیل و ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌یش: که‌ موسو‌لمان له‌ باتی کافرو بئ بپروا
 نا‌کو‌زریته‌وه! (ش/ت).

۱۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَامٌ فَتَحَ
 مَكَّةَ فِي الْحَدِيثِ الطَّوِيلِ: اكْتُبُوا لِأَبِي شَاهٍ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ.

واته: ئەبو هورهیره (خوای ئی رازی بێ) گوتی: له سالی فهتحي مهككه‌دا پيغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرين) دوانیکی دوورو دريژي دا پياویکی يه‌مه‌نی كه‌ناوی ئەبو‌شاه بوو گوتی: (ئه‌ی پيغه‌مبهری خودا! بفهرموو كه‌ ئه‌م فهرمايشته بنووسن بۆم!) پيغه‌مبهریش (دروودی خوای له‌سهرين) فهرمووی: بۆ ئەبو شاهي بنووسن (ش/ت).

١١٩- وَعَنْهُ يَقُولُ: مَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَدٌ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْهُ مِنِّي إِلَّا مَا كَانَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَلَا أَكْتُبُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٣)

واته: دیسان گوتی: كه‌س له یارانێ پيغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرين) به‌قه‌د من فهرمووده‌ی پيغه‌مبهری له‌ لانیه‌، مه‌گهر عه‌بدوللای کوپی عه‌مر، ئەو له‌ من زیاتر فهرمووده‌ی هه‌زه‌تی له‌ لایه‌، چونكه‌ ئەو خوینده‌واربوو ده‌ینووسی به‌لام من خوینده‌وارنیم و نازانم بنووسم (ب/ت).

١٢٠- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ أَسْمَعُهُ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُرِيدُ حِفْظَهُ فَتَهْتَنِي قُرَيْشٌ وَقَالُوا: أَتَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ تَسْمَعُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَشَرٌ يَتَكَلَّمُ فِي الْغَضَبِ وَالرَّضَا فَأَمْسَكَتُ عَنِ الْكِتَابِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَوْمَأَ بِأَصْبَعِهِ إِلَيَّ فِيهِ فَقَالَ: أَكْتُبْ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا حَقٌّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(٤).

واته: عه‌بدوللای کوپی عه‌مر (خوای ئی رازی بێ) گوتی: هه‌رچیم له‌ پيغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرين) ده‌بیستت ده‌م نووسی هه‌تا له‌به‌ری بکه‌م، به‌لام قوڤه‌یش نه‌یان هیشتیم و گوتیان: چوون شتی وا ده‌که‌ی، مه‌ینووسه‌ چونكه‌ پيغه‌مبهریش (دروودی خوای له‌سهرين) هه‌ر ئاده‌میزاده‌و له‌ تووڤه‌یی و شینه‌یی دا قسان ده‌کا، له‌به‌ر ئەوه‌ مه‌رج نیه‌ كه‌ هه‌رچی فهرموو ئیتر شه‌ریعت بێ، جا منیش وازم له‌ نووسین هیئا تا ئه‌م باسه‌م گێڤایه‌وه‌ بۆ هه‌زه‌ت (دروودی خوای

(٣) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه. جلد/٣ص ٤١ حاشية رقم: (٨).

(٤) سكت عنه الشارح (مترجم).

له‌سهرین) جا چه‌زهرت (دروودی خوی له‌سهرین) په‌نجه‌ی خوی دانا له‌سهرده‌می موباره‌کی، فهرمووی: ههرچی له‌م ده‌مه ده‌بیستی بینوسه، ده‌سا به‌و که‌سه که‌گیانی منی به‌ده‌سه نه‌وه‌ی راست و دروست نه‌بی له‌م ده‌مه ده‌رناچی! (د).

۱۷) باسی سییه‌م: باسی ده‌ستوورو نادابی زانین

الباب الثالث: فی آداب العلم

۱۲۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ كَانَ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَعَادَهَا ثَلَاثًا حَتَّى تُفْهَمَ عَنْهُ، وَإِذَا أَتَى عَلَى قَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ سَلَّمَ عَلَيْهِمْ ثَلَاثًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

واته: نه‌سه (خوی ئی زانی بن) گوتی: ده‌ستووری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) وابوو که‌ قسه‌یه‌کی ده‌کرد له‌ بابته‌ ثایینه‌وه‌ سئ جار دووباره‌ی ده‌کرده‌وه، تاباش له‌ قسه‌که‌ی تیښگن، وه‌ که‌ ده‌چوو بو‌ ناو کو‌مه‌ئی، کاتئ سلوی ئی ده‌کردن (نه‌گهر گوییان ئی نه‌بوايه) تا سئ جار سلوه‌که‌ی دووباره‌ ده‌کرده‌وه (ب/د).

۱۲۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَسْرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَبَشِّرُوا وَلَا تُنْفَرُوا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

واته: دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) فهرمووی: کار ناسان بکه‌ن، وه‌کار گران مه‌که‌ن وه‌ مژده‌ی خو‌ش به‌ خه‌لک بده‌ن، وه‌ به‌ هه‌ره‌شه‌و گو‌ره‌شه‌ی زور خه‌لک له‌ دین مه‌ته‌کی‌ننه‌وه‌ (ش).

۱۲۳- عَنْ أَبِي وَائِلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُدَكِّرُ النَّاسَ فِي كُلِّ خَمِيسٍ، فَقَالَ: لَهُ رَجُلٌ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ لَوَدِدْتُ أَنَّكَ ذَكَّرْتَنَا كُلَّ يَوْمٍ. قَالَ: أَمَا

(۱) بخاری. ایمان: ۹۴، ۹۵، ۶۲۴۴.

(۲) بخاری. ایمان: ۶۹، ۶۱۲۵. مسلم. مغازی: ۴۵۰۲.

إِنَّهُ يَمْنَعُنِي مِنْ ذَلِكَ أَنِّي أَكْرَهُ أَنْ أُمْلِكُكُمْ، وَإِنِّي أَتَخَوَّلُكُمْ بِالْمَوْعِظَةِ كَمَا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَخَوَّلُنَا بِهَا، مَخَافَةَ السَّامَةِ عَلَيْنَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ (۳).

واته: ئەبو وائیل گوتی: عەبدوللای کۆپی مەسعوود دەستووری وابوو هەموو روژێ پێنج شەموانی تەمی و ئاموژگاری خەڵکەکی دەکرد، روژێ پیاوی پێی گوت: ئەی باوکی ئەورەحمان! خۆزگەم هەموو روژێ ئەم تەمی و ئاموژگارییەت دەکردین. گوتی: ئەدی من لەبەر ئەوە وا ناکەم حەز ناکەم وە رێستان بکەم منیش وەك جارانێ پیغەمبەر (دروودی خۆی لەسەربێ) چۆن ئەو ناو بەناو پەندی دادەداین و ئاموژگاری دەکرین نەبادا ئەگەر هەموو روژێ پەندمان دادا، جارس بێن، منیش ئیستا لەگەڵ ئیویدا ئاوا دەکەم چاو لەو دەکەم (ش/ت).

۱۲۴- قَالَ: أَنَسٌ «رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ» إِنَّهُ لَيَمْنَعُنِي أَنْ أَحَدَ تَكُمُ حَدِيثًا كَثِيرًا أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَعَمَّدَ عَلَى كَذِبٍ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ (۴).

واته: ئەنەس (خۆی ئی زانی بێ) گوتی: بۆیە من فەرماشتی زۆری حەزەرتان بۆ ناگیرمەوێ چونکە حەزەرت (دروودی خۆی لەسەربێ) دەفەرموێ: هەر کەسێ بەقەستی بەدەم منەوێ درۆ بکا با جیگەکی خۆی لە ئاگری دۆزەخدا خوش بکا (ش/د/ت).

۱۲۵- وَلِمُسْلِمٍ إِنْ كَذَبَا عَلَى لَيْسَ كَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ، فَمَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ (۵).

واته: پیغەمبەر (دروودی خۆی لەسەربێ) دەفەرموێ: درۆکردن بەدەم منەوێ وەك درۆکردن بەدەم کەسی ترەوێ نییە، هەر کەسێ بەقەستی بەدەم منەوێ درۆ بکا با جیگەکی خۆی لەناو ئاگری دۆزەخدا خوش بکا (م).

(۲) بخاری. علم: ۷۰. مسلم. توبه: ۷۰، ۷۰۵۸.

(۴) بخاری. العلم: ۱۱۰، ۱۰۹، ۱۰۶، ۶۱۹۷. مسلم. مقدمة: ۳، ۲، ۴.

(۵) مسلم. مقدمة: ۵، ۲۱۵۴، ۲۱۵۵، ۲۱۵۶. بخاری. جنائز: ۱۲۹۱.

۱۲۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا، يَنْتَزِعُهُ مِنَ الْعِبَادِ، وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ، حَتَّى إِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِمًا، اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَالًا فَسُئِلُوا، فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ (٦).

واژه: عه‌دوللای کوری عه‌مر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رموئی: ئه‌وه نه‌بی که خودا له‌پر عیلم و زانین له به‌نده‌کانی خوئی بگریته‌وه، به‌سهرین بیسهریته‌وه له سینگیان، به‌لام خودا به‌رو دوا زانا‌کان ده‌باته‌وه بو لای خوئی، تاوای لی دی عیلم و زانین نامینی و هه‌ل ده‌گیری، جا کاتی نه‌زانین ماو نه‌زانا ما، ئه‌وجا ره‌شه خه‌لکه که، سه‌روکی نه‌زان و نه‌دان داده‌نین بو خویان و، ده‌ست ده‌که‌ن به‌ پرسیارکردن لییان، جا ئه‌وانیش به‌ نه‌زانی و نادانی فه‌توایان بو ده‌ده‌ن، جا هه‌م خویان له‌ ری ده‌ر ده‌چن و هه‌م خه‌لکی تریش له‌ری ده‌رده‌که‌ن! (ش/ت).

۱۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أُفْتِيَ بِغَيْرِ عِلْمٍ كَانَ إِثْمُهُ عَلَى مَنْ أَفْتَاهُ وَمَنْ أَشَارَ عَلَى أَخِيهِ بِأَمْرٍ يَعْلَمُ أَنَّ الرُّشْدَ فِي غَيْرِهِ فَقَدْ خَانَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَه.

واژه: ئه‌بو هوره‌یره (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئی: هه‌ر که‌سێ یه‌کێ به‌ نه‌زانی فه‌توای بو بدا ئه‌وه گونا‌هی به‌ ئه‌ستوی ئه‌و که‌سه‌یه که به‌ نه‌زانی فه‌توای بو ده‌دا، وه هه‌ر که‌سێ هه‌ر کاری نیشانی برایه‌کی موسولمانی خوئی بداو پیی بلێ که بیکا، وه له‌ هه‌مان کاتدا به‌شزانی که کردنی ئه‌و کاره‌ باش نیه‌، یا به‌ پیچه‌وانه‌وه، ئه‌وه سوور ئه‌و که‌سه‌ گزی و نا‌پاکی له‌و براموسلمان‌ه‌ی خوئی ده‌کا! (د/ ئیینو ما‌جه).

۱۲۸- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَقْبِضُ عَلَى النَّاسِ إِلَّا أَمِيرٌ أَوْ مَأْمُورٌ أَوْ مُخْتَلٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ (٨).

(٦) بخاری. علم: ۱۰۰، ۷۳۰۷. مسلم. ۶۷۳۷. ترمذی: ۲۶۵۲.

(٨) بسند حسن (شرحه).

واته: عه‌وفی کوپری مالیک (خوای لُ‌رازی بِن) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سربین) ده‌فه‌رموئ: که‌س هه‌قی ته‌مئ و ئاموژگاریکردنی خه‌لکی نیه بیجگه له‌م دوو که‌سه. یا فه‌رمانپه‌وا خوئی یا که‌سئ که فه‌رمانپه‌وا ریگه‌ی ئه‌وه‌ی پی‌ بدا، ئیتر له‌م دوو که‌سه بترائئ هه‌ر که‌سیکی تر له خوئی‌هه‌ شتی وا بکا ئه‌وه بو فیزو ده‌عیه ده‌یکا، بو ره‌زای خودا نایکا (د/ئه‌حمه‌د-س/ح).

۱۲۹- عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَأْتِي أَبَا سَعِيدٍ فَيَقُولُ مَرْحَبًا بِوَصِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ النَّاسَ لَكُمْ تَبَعٌ وَإِنَّ رَجُلًا يَأْتُوَكُمْ مِنْ أَقْطَارِ الْأَرْضِ يَتَفَقَّهُونَ فِي الدِّينِ فَيَذَا أَتَوْكُمْ فَاسْتَوْصُوا بِهِمْ خَيْرًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ^(۹).

واته: ئه‌بو هاروونی ئه‌ل-عه‌بدی گوتی: جاران که ده‌چوین بو لای ئه‌بو سه‌عید ده‌یگوت: خو‌ش هاتن و به‌خیر بئین، ده‌رباره‌ی ئیوه پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سربین) ئاموژگاری ده‌کرین: ده‌یفه‌رموو: خه‌لکی تر په‌یپه‌روی ئیوه‌ن و چاو له ئیوه ده‌که‌ن ئه‌ی خه‌لکی شاری مه‌دینه! پیاوان له دووره و لاته‌وه له هه‌موو لایه‌که‌وه دئین بو لاتان، تاکوو شاره‌زای ئایین ببن، جا که‌دئین بو لاتان وه‌سیت بئ لیتان چاوی خیرتان لیان بئ و قه‌دریان بزائن! (ت - سند غریب - ئیبنو ماجه).

۱۸) لایاسئ: زانین ده‌بئ هه‌ر بو‌ره‌زامه‌ندی خودای که‌وره‌بئ:

فرع: يلزم أن يكون العلم لله تعالى

۱۳۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا يُنْتَفَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَجِدْ عَرَفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ^(۹).

(۹) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

(۱) سكت عنه الشرح (مترجم).

واته: ئەبو هورهیره (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی زانستی فی‌ر ببی - له‌و شتانه‌که‌ به‌ زانستی ئایینی داده‌نریت، ده‌بی مه‌به‌ست له‌ فی‌ر بوونیان ره‌زامه‌ندی خودا بی - به‌لام ئەو بو‌ئوه‌ی بی که‌ پ‌رو پیتی ئەم جیهانه‌ی پی کو‌ بکاته‌وه‌ ئەوه‌ ئەو که‌سه‌ له‌ روژی قیامه‌تدا بو‌ن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شت نا‌کا (د/ ئیبنو ماجه‌).

۱۳۱- عَنْ أَبِي عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا لِيُغَيِّرَ اللَّهُ أَوْ أَرَادَ بِهِ غَيْرَ اللَّهِ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ^(۲).

واته: ئیبنو عومه‌ر (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی زانستیکی شه‌رعی فی‌ر بی بو‌ غه‌یری خودا یا فه‌رمووی: مه‌به‌ستی پی غه‌یری خودا بی با پ‌رواته‌ ناو دو‌زه‌خه‌وه‌ (ت - س/ح - ئیبنو ماجه‌).

۱۳۲- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيُجَارِيَ بِهِ الْعُلَمَاءَ أَوْ لِيُمَارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ أَوْ يَصْرِفَ بِهِ وُجُوهَ النَّاسِ إِلَيْهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ^(۳).

واته: که‌عبی کو‌ری مالیک (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی بو‌ ئەوه‌ فی‌ری عیلم و زانست ببی که‌ پی بی به‌ هاوشانی زانایان، یاخود بو‌ ئەوه‌ که‌ ده‌مه‌ ده‌می و ده‌مه‌وه‌ری پی بکا له‌گه‌ل گه‌وج و نه‌فامان، یا بو‌ ئەوه‌ که‌ خه‌لک رووی ده‌می تی بکه‌ن و ناو بانگ ده‌ربکا له‌ ناویان ئەوه‌ ئەو که‌سه‌ خودا بو‌ خو‌ی ده‌یخاته‌ ناو ناخی دو‌زه‌خه‌وه‌! (ت - سند غریب - ئیبنو ماجه‌).

(۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۳) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

۱۹) پاشه‌کی: شوینه‌واری عیلم و زانست هه‌تا هه‌تایه ده‌میتنی

خاتمه: یبقی أثر العلم خالدا

۱۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ يَتَّبِعُهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ يَتَّبِعُهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

واته: ئەبو هورەیره (خوای فی رازی بێ) گوئی: حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموێ: هەر کەسێ رێگەی راست نیشانی خەڵک بەدا خوێشی بەقەد ئەو کەسانە کە بەگوێی دەکەن خێری دەگا، بەبێ ئەو کە هیچ لە خێری ئەوان کەم بکاتەو. وە هەر کەسێ رێگەی خراپ نیشانی خەڵک بەدا خوێشی بەقەد ئەو کەسانە کە بە گوێی دەکەن گوناھی دەگا، بەبێ ئەو کە هیچ لە گوناھی ئەوان کەم بکاتەو! (م/د/ت).

۱۳۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

دیسان گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموێ: کاتی ئادەمیزاد دەمرێ هەموو کردەووەیکی کۆتایی دی ئەم سێ شتە نەبێ: یەكەم: خێریکی نەبڕاو (وەك مزگەوت و کاریزو شتی وەقف).

دووهم: زانینی بەسوود.

سێیه‌م: منداڵ و وەچەیه‌کی باش کە دەو‌عا و نزای باشی بۆ بکا (م/د/ت/ن).

۱۳۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ أَوْ مُصْحَفًا وَرَّكَهُ أَوْ

(۱) مسلم. علم: ۶۷۴۵. أبو داود. السنة: ۴۶۰۹. ترمذی. علم: ۲۶۷۴.

(۲) مسلم. وصية: ۴۱۹۹. ترمذی. احکام: ۱۳۷۶. نسائی. وصايا: ۳۶۵۲.

مَسْجِدًا بَنَاهُ أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ تَلَحُّقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَابْنُ بَيْهَقٍ وَابْنُ خُزَيْمَةَ^(۳)

دیسان گوتی: پیغهمبەر (دیوودی خوی لهسربین) دهفهرمووی: موسولمان (له پاش مردنیشی) خیری ئەم کردووهو چاکانه‌ی خویی پی دهگاته‌وه: خیری ئەو زانینه که فی‌ری خه‌لکی تری کردووهو له‌ناو خه‌لکا بلاوی کردوته‌وه، وه خیری ئەو منداله باشه که له‌پاش خوی به‌جیی هیشتوو، وه خیری ئەو مزگه‌وته که دروستی کردوو، یا ئەو دیوه‌خانه که دروستی کردوو بو ری‌بوارو ره‌فته‌نی یا ئەو جو‌گایه که هه‌لی گرتوو، یا ئەو قورئانه که به‌میرات به‌جیی هیشتوو بو که‌سوکاری، هه‌روه‌ها پاداشی هه‌موو وه‌قف و خیریکی تریش که موسولمان (له‌حالی له‌شساغی و ژیا‌نی خویا) له‌مالی خوی جیا‌ی ده‌کاته‌وهو ده‌یکا به‌خیرو وه‌قف، سه‌رجه‌م خیرو پاداشی ئەمانه ده‌گاته‌وه پی‌ی له‌پاش مردنی خوی! (ئیب‌نو م‌اجه -س/ح- به‌یه‌قی/ئیب‌نو خوزه‌یمه).

۱۳۶- عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ عَلَيْهِ مِثْلُ وَزْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

واته: جه‌ری‌ری کو‌ری عه‌بدوللا (خوی ئی‌زای بێ) گوتی: پیغهمبەر (دیوودی خوی له‌سربین) فه‌رمووی: هه‌رکه‌سێ (له‌ئیس‌لاما) ره‌ووش‌ت و یاسایه‌کی جوان دابه‌ینێ وه‌خه‌لک چاوی ئی بکه‌ن و ره‌فتاری پی بکه‌ن، چ له‌ژیا‌نیا چ له‌پاش مردنی، ئەوه له‌پاداشی ئەوه‌دا به‌قه‌د پاداشی ئەو که‌سانه که به‌و یاسایه‌کار ده‌که‌ن خیرو پاداشیش بو ئەو که‌سه ده‌نووس‌ری، به‌بێ ئەوه که هیچ له‌خیری ئەوان که‌م بکاته‌وه، وه هه‌رکه‌سێ (له‌ئیس‌لاما) یاسایه‌کی ناشرین دابه‌ینێ و خه‌لک چاوی ئی بکه‌ن و ره‌فتاری پی بکه‌ن، چ له‌ژیا‌نیا چ له‌پاش

(۳) رواه ابن م‌اجه بسنن حسن (شرحه).

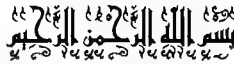
(۴) مسلم. علم: ۶۷۴۱، ۲۳۵۱، ۲۳۴۸، ۶۷۴۴.

خوی، ئەو بەقەد گوناھی ئەوانەى کارى پى دەکەن گوناھیش بۆ ئەو کەسە دەنوسرى بەبى ئەو کە هیچ لە گوناھی ئەوان کەم بکاتەو. (م/ت).

۱۳۷- عَنْ عَوْفِ الْمُزَنِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيْلَالِ بْنِ الْحَارِثِ: اَعْلَمُ. قَالَ: مَا اَعْلَمُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: اَعْلَمُ يَا بِلَالُ قَالَ: مَا اَعْلَمُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: اَلَّهُ مِنْ اَحْيَا سُنَّةٍ مِنْ سُنَّتِي قَدْ اُمِيتَتْ بَعْدِي فَإِنَّ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ ابْتَدَعَ بِذَعَةٍ ضَلَالَةٍ لَا يَرْضَاهَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ آثَامٍ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَوْزَارِ النَّاسِ شَيْئًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاللَّهُ اَعْلَمُ^(۵).

واتە: عەوفى ئەل-موزەنى (خوای ئازى بى) گوتى: پىڤەمبەر (دروى خوای لەسەرى) بە بىلالى کوپى حارىشى فەرموو: (بزانە) بىلال گوتى: ئەى پىڤەمبەرى خودا! چى بزانم؟ فەرموو: (بزانە ئەى بىلال) بىلال گوتى: ئەى پىڤەمبەرى خودا! چى بزانم؟ فەرموو: (بزانە کە ھەر کەسى دەستووو ياسايى زىندوو بکاتەو لەو دەستووو ياسايانەى من کە لەپاش خۆم کوپى کراونەتەو، ئەو بەقەد ئەوانەى کار بەو دەستووو ياسايە بکەن خپرو پاداشى بۆ ھەيە، بەبى ئەو کە هیچ لە پاداشى ئەوان کەم بکاتەو و ھەر کەسى رەوشتىكى تازە قەللاى ناپەوا بەرپا بکا کە خودا پىڤەمبەرى خودا پەسەندى نەکەن و رەزايان لەسەرى نەبى ئەو بەقەد ئەوانەى کار بەو رەوشتە ناشايستە دەکەن گوناو تاوانى بۆ ھەيە، بەبى ئەو کە هیچ لە گوناھی ئەوان کەم بکاتەو (ت-س/ح).

(۵) رواه الترمذي بسند حسن (شه = شرحه).

نامه‌ی پاکى و خاوينى (طهارة)

(هشت باسه)

(۲۰) باسى يه كه م: باسى سوودو به هردى خاوينى

كتاب الطهارة: (وفيه أبواب ثمانية)

الباب الأول: في فضائل الطهارة

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ} - {١٠٨/٩}.

لهو مزگه و ته‌دا هه‌يه چهن پياويكى وا كه حه‌زيان له پاکى و خاوينيه‌و
حه‌زده‌كه‌ن خويان و جل و به‌رگيان پاك رابگرن، دل و ده‌رونيان پاك بكه‌نه‌وه
له گونا‌هو تاوانبارى، وه خودا نه‌و كه‌سانه‌ى خوش ده‌وى كه خويان پاك و
خاوين راده‌گرن.

۱۳۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أُمَّتِي
يُذْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ
غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۱).

واته: نه‌بو هوره‌يره (خوى نى رازى بن) گوتى: پيغه‌مبه‌ر (درودى خوى له‌سهرين)
فه‌رموى: له روژى قيامه‌تا نو‌مه‌تى من پييان ده‌لين: قه‌شى چوار پهل سپى،
به‌هوى نه‌سه‌رو شوينه‌وارى ده‌سنويژه‌وه، جا له‌به‌ر نه‌م به‌ره‌يه تا ده‌توانن
قه‌شى و پهل سپيتيى خوتان زور تر بكه‌ن (ش/ت/ن).

۱۳۹ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ
بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى
الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَاتِّظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَ الرِّبَاطُ.
رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

(۱) بخاري. وضوء: ۱۳۶. مسلم. طهارة: ۵۷۸، ۵۷۹.

(۲) مسلم. طهارة: ۵۸۶. ترمذي. طهارة: ۵۱.

واته: دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سربین) ده‌فهرمووی: ئاگادار بن با نه‌و شته‌تان نیشان بدهم که خودا هم گونا‌هانی پی ده‌کوژینیتته‌وه‌و هم پایه‌ی موسولمانانی پی به‌رز ده‌کاته‌وه یارانی‌ش گوتیان: فهرموو، نه‌ی پیغهمبهری خودا! فهرمووی: ده‌سنویژ گرتنی ته‌واو تیرو ته‌سه‌ل له‌هه‌موو کاتی‌کدا، له‌کاتی خوشیدا له‌کاتی ناخوشیدا، وه‌هاموشوکردنی مزگه‌وت به‌گهرمی و هاتن بوی له‌ریی دورره‌وه، وه‌چاوه‌پوانکردنی نویژه‌کان یه‌ک له‌دوای یه‌ک، ئا نه‌مانه‌ن خه‌بات و تیکو‌شان و لی‌پران بو خودا. (م/ت/ن).

۱۴۰- وَعَنْهُ عَنِ التَّيْبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ - أَوْ الْمُؤْمِنُ - فَعَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ كَانَتْ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَسَّتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - حَتَّى يَخْرُجَ نَفْسًا مِنَ الذُّنُوبِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سربین) ده‌یفه‌رموو: کاتی به‌نده‌ی موسولمان یا فهرمووی: کاتی به‌نده‌ی بروادار ده‌سنویژ ده‌گری که ده‌مووچاوی ده‌شوا هه‌رچی گونا‌هی که به‌چاوه‌کانی کردوونی له‌گه‌ل ئاوه‌که‌دا له‌ده‌موو چاوی ده‌ر ده‌چن یا فهرمووی: له‌گه‌ل دوا دلۆپی ئاوه‌که‌دا له‌ده‌مووچاوی ده‌ته‌کی‌نه‌ خواره‌وه‌و ده‌مووچاوی ته‌واو له‌گونا‌هی ورده‌پاک ده‌بیته‌وه (م/ت).

۱۴۱- وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ خَلِيلِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: تَبْلُغُ الْحِلْيَةُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتَّنَائِي^(۴).

واته: دیسان گوتی (خوی ل‌رازی بن): له‌خوشه‌ویستی خۆم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (درویدی خوی له‌سربین): ده‌یفه‌رموو (درویدی خوی له‌سربین) هه‌تا کو‌یی

(۳) مسلم. طهارة: ۵۷۶. ترمذی. طهارة: ۲.

(۴) مسلم. طهارة: ۵۸۵. نسائی. حلیة الوضوء: ۱۴۹.

ئەندامی موسولمان ئاوی دەسنویژ بیگریتهوه له قیامهتا ههتا ئەوی خشی تئ دهکا! (ن/).

۱۴۲- عَنْ أَبِي مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) الْأَشْعَرِيُّ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الطَّهْوَرُ شَطْرُ الْإِيمَانِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ. وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَانِ - أَوْ تَمْلَأُ - مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالصَّلَاةُ نُورٌ وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوَيْقُهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

واته: ئەبو مالیکی ئەشعەری (خوای فی رازی بئ) گوئی: پیغهمبەر (درویدی خوای لەسەرب) فەرمووی: پاکی و خاوینی دڵ و دەمو دەسو لەشو بەرگ و جی و شوین نیوهی راستی ئیمان و باوەرە! وەخیری زیکی (الحمد لله) تایی خیری تەرازوی خیری شەر پر دهکا! وە خیری زیکی (سبحان الله والحمد لله) پر بە ناوەندی ئەرزو ئاسمانەکانە، وە نویژ نوورە بۆ چاو و هەناو، رووناکییە بۆ دڵ و دەروون وە خیری خیرات و زەکات بەلگەیە لەسەر ئیمانی خاوەنی و قەلغانی دەستیەتی، صەبرو ئارام و خوگری مایەیی روشنائی دڵ و دەروونەو چرای دەستی پیاوی موسولمانە لە ژیا، وە قورئان شایەت و بەلگەیە، جا یا لەسەرت دەکاتەو (ئەگەر لەسەری بکەیتەو) یا لە دژت دەوێستت ئەگەر رەفت (عەمەل)ی پێ نەکەی وە هەموو کەسێ کە روژ دەکاتەو خۆی بەلایەکا ساخ دەکاتەو: جا یاخۆی دەفروشی بە خودای میهرەبان و خۆی ئازاد دەکا لە ناگری دۆزەخ یا خۆی دەفروشی بە شەیتان و خۆی مال و وێران دەکا (م/ن/ت).

۱۴۳- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۶).

(۵) مسلم. طهارة: ۵۲۲. ترمذی. دعوات: ۲۵۱۷.

(۶) مسلم. طهارة: ۵۷۷.

واته: عوسمان (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (دیودی خوای له سرین) ده‌فرموی: هر که سنی ده‌سنویژی به جوانی بشوری، گونا‌هه‌کانی له له‌شی ده‌ره‌چن، هه‌تا له‌ژی‌ر نینۆکه‌کانیشیه‌وه دینه‌ده‌روه (م).

١٤٤ - عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ بَتَوَضُّأً فَيُحْسِنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ حِينَ يَفْرُغُ مِنْ وَضُوئِهِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ: اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ^(٧).

واته: عومەر (خوای فی رازی بن) له‌هه‌زه‌ته‌وه (دیودی خوای له‌سرین) ده‌فرموی: هر کامی له‌نیوه ده‌سنویژی به جوانی بگری، جا که له‌ده‌سنویژه‌که بۆه بلی:

{أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ}

شایه‌تی ده‌دهم که له‌خودا به‌ولاره‌خودای تر‌نیه، وه‌شایه‌تی ده‌دهم که موحه‌مه‌د به‌نده‌و پیغهمبری خودایه‌فرموی: هر کامی له‌نیوه‌ئه‌مه‌بکا ئیتر هر‌هه‌شت ده‌رگا‌کانی به‌هه‌شتی بۆ ده‌که‌نه‌وه به‌ئاره‌زووی خوای له‌کامیانه‌وه‌هه‌ن بکا ده‌چیتته‌ژووره‌وه (م/د/ن) تیرمیزی ئه‌مه‌شی ئی‌پتر کردوه:

{اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ}

خودایه! بمکه به‌ته‌وبه‌کارو بمکه به‌یه‌کی له‌وانه که‌خوایان پاک‌و خاوین را ده‌گرن.

١٤٥ - عَنْ أَبِي عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ عَلَى طَهْرٍ كَتَبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(٨).

(٧) مسلم. وضوء: ٥٥٢، ٥٥٣. أبو داود. طهارة: ١٦٩، ٩٠٦. نسائی. طهارة: ١٤٨، ١٥١.

(٨) رواه الترمذي بسند ضعيف (شه = شرحه).

واتہ: ئیبینو عومہر (خوای فی رازی بن) (درویدی خوای لہسربین) دہفہرموی: ہەر کہسئ دہسنویژہکھی تازہ بکاتہوہ دہچاکہی بو دہنووسری (د/ت - سند ضعیف).

۲۱) باسی دووہم: باسی نہ حکامی ناو

الباب الثاني: في أحكام المياه

{قَالَ: اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ - وَيُنْزَلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءٌ لِّيُطَهَّرَ كُمْ بِهِ - ۱۱/۸}.

واتہ: خودای گہورہو شکومہند دہفہرموی: ئیوہ باسی ئہوچاکہو منہتانی خودا بکہن لہ سہرتان کہ لہ شہوا نووستببون دوور لہ ناوی بہدر خودا لہ ئاسمانہوہ بارانی باراندو ناوی رژاند بہسہرتانا تا بہو ئاوہ پہکتن بکاتہوہ لہبئ دہسنویژئو لہ شپیسئ و چلکی لہشو ژہنگو و ہسوہسہی دل.

۱۴۶ - عَنْ هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ تَرَكَبُ الْبَحْرَ وَتَحْمِلُ مَعَنَا الْقَلِيلَ مِنَ الْمَاءِ فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطَشْنَا أَفْتَوَضَّأُ بِمَاءِ الْبَحْرِ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هُوَ الطُّهُورُ مَاؤُهُ الْحِلُّ مِيتَتُهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنِينِ^(۱).

واتہ: ئہبو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیاوی لہ پیغہمبہری پرسئ (درویدی خوای لہسربین) گوئی: ئہی پیغہمبہری خودا! ئیمہ کاتئ سواری کہشتئ دہبین لہ دہریادا کہمئ ناوی شیرین ہلہدہگرین، ئہگہر دہسنویژئ پیبگرین بہشی خواردنہوہمان ناکو توونیمان دہبئ، جا ئایا بہناوی دہریا دہسنویژ بگرین یانا؟ پیغہمبہریش (درویدی خوای لہسربین) فہرموی: بہئئ دہسنویژئ پی بگرین چونکہ ناوی دہریا ہمہ پاکہو ہمہ پاکہوہکیریشہ، وہ مردارہوہ بووشی حہلہو گیانلہبہری ناوی کاتئ دہمرئ ہتا نہگہنئ خواردنی دروستہ (د/ت/ن-س/ص).

(۱) بسند صحیح (شہ = شرحہ).

۱۴۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُقَالُ لَهُ: إِنَّهُ يُسْتَقَى لَكَ مِنْ بَثْرِ بُضَاعَةٍ وَهِيَ بَثْرٌ يُلْقَى فِيهَا لُحُومُ الْكِلَابِ وَالْمَحَايِضُ وَعَذِيرُ النَّاسِ. قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يَنْجَسُهُ شَيْءٌ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۲).

واته: نه‌بو سه‌عیدی خودری (خوای ن‌رازی بن) گوتی: گویم لی‌بوو: ده‌یانگوت به پیغهم‌بهر (درویدی خوای له‌سربن): نه‌و ئاوه‌ی تو ده‌یخویتیته‌وه‌و به‌کاری ده‌هینی بو‌نان و چیشت و ده‌سنویرتو شتی و نه‌وه له‌بیری بوضاعه ده‌یهینن، نه‌و بیره‌یش گوشتی سه‌گی توپی‌وو په‌روی بی‌نویرتی ژنان و پی‌سای‌ی ئاده‌میزادی تی ده‌که‌وی به‌تایبته له‌کاتی سیلا‌وو لافا‌وا، جا له‌پاش نه‌م روون کردنه‌وه‌یه، بو‌مان به‌یان به‌رموو که حوکمی نه‌م ئاوه چییه؟ پیغهم‌بهریش (درویدی خوای له‌سربن) فهرمو‌وی: نه‌و ئاوه هم پاک‌و هم پاک‌ره‌وه‌یه، چونکه گه‌یشتوته راده‌ی قولله‌تین و به‌پی‌ی شهرع که بناغه‌ی له‌سر ئاسانکارییه به‌هیچ پیس ناب‌ی (د/ت/ن-س/ح).

۱۴۸- وَقَالَ: أَبُو دَاوُدَ: قَدَرْتُ بَثْرَ بُضَاعَةٍ بِرِدَائِي مَدَدْتُهُ عَلَيْهَا ثُمَّ دَرَعْتُهَ فَإِذَا عَرَضُهَا سِنَّةٌ أَذْرُعَ وَسَمِعْتُ قُتَيْبَةَ بْنَ سَعِيدٍ قَالَ: سَأَلْتُ قَيْمَ بَثْرِ بُضَاعَةٍ عَنْ عُمُقِهَا قَالَ: أَكْثَرُ مَا يَكُونُ فِيهَا الْمَاءُ إِلَى الْغَائَةِ قُلْتُ: فَإِذَا نَقَصَ قَالَ: دُونَ الْعَوْرَةِ وَسَأَلْتُ صَاحِبَ الْبُسْتَانِ الَّذِي هِيَ فِيهِ: هَلْ غَيْرَ يَنَازُهَا عَمَّا كَانَتْ عَلَيْهِ؟ قَالَ: لَا (۳).

واته: نه‌بو داوود دانه‌ری کتیب‌ی (سنن ابی داود) ده‌لی: به‌پوشاک (ریداء) که‌م نه‌ندازه‌ی پانیی بیری بوضاعه‌م گرت، له‌پاشا که‌ پوشاکه‌م به‌بالی خو‌م پی‌وايه‌وه پانی بیره‌که‌ش به‌ش بال‌ده‌رچوو، وه له‌قوته‌یبه‌ی کو‌ری سه‌عیدی‌شم بیست ده‌یوت: له‌بیره‌وان (کاربه‌ده‌ست) که‌ی بیری بوضاعه‌م پرس‌ی: که‌قوولیه‌که‌ی چه‌نده؟ گوتی: کاتی ئاوی زور تیا‌بی له‌

(۲) بسند حسن. وقال احمد: إنه صحيح (شه = شرحه).

(۳) أثر صحيح (مترجم)

بهرموسلندان (بهرموسلندان = به عورث) ددها، گوتی نه گهر ته واو کهم بکا دهگاته کوئی؟ گوتی: دهگاته بهر نه ژنو، وه له خاوه نی نهو باخه یشم پرسى که بیره که ی له ناودایه: نایا دروستکردن (بینا) ی بیره که وهك خوی ماوه نه کوپاوه وه له سرده می پیغه مبهردا چون بووه نیستاکه یش هه روا ماوه؟ گوتی: به لئی وهك خوی ماوه.

۱۴۹- عَنْ بَنِی عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْمَاءِ يَكُونُ فِي الْفَلَاةِ وَمَا يَنْبُؤُهُ مِنَ الدَّوَابِّ وَالسَّبَاعِ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۴).

واته: ئیبنو عومەر (خوای ئی رازی بن) گوتی: له پیغه مبهریان پرسى (درویدی خوای له سهرین): ئاو ههیه له چوول، مالیات و درنده دهچنه سه ری و لئی دهخونه وهو ده می تی دهخن و که ئی جار مه له ی ئی دهکن و وا ده بی گمی زبشی تی دهکن نایا نهو ئاو به مه پیس ده بی یانا؟ فه رموی: که ئاو بو به قولله تین. (واته: دوو جه ره ی گه وه) ئیتر پیسی هه لئاگری (د/ت/ن-س/ص).

۱۵۰- عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَعَا لِإِنَاءٍ مِنْ مَاءٍ، فَأَتَى بِقَدَحٍ رَخْوٍ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ مَاءٍ، فَوَضَعَ أَصَابِعَهُ فِيهِ. قَالَ: أَنَسٌ: فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى الْمَاءِ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَسٌ: فَحَزَزْتُ مَنْ تَوَضَّأَ مَا بَيْنَ السَّبْعَيْنِ إِلَى الْكَمَانَيْنِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

واته: نه نهس (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه مبهر (درویدی خوای له سهرین) له ده فریکا داوای ئاوی کرد، جامیکی دم په لیان بو هیئا که می ئاوی تیا بوو، پیغه مبهر (درویدی خوای له سهرین) په نجه کانی تی خست، نه نهس ده یگوت: که سهیری ئاو کهم کرد له نیوان په نجه کانی پیغه مبهروه هه لده قولاً نه نهس ده یگوت: نه وانه ی که ده سنوێژیان لهو جامه گرت به زه ینم هه فتا هه شتا که سیك ده بوون (ش).

(۴) بسند صحیح (شه = شرحه).

(۵) بخاری. وضوء: ۲۰۰، ۱۶۹. مسلم. فضائل: ۵۹۰۰، ۵۹۰۱، ۵۹۰۳. ترمذی. مناقب: ۳۶۳۱. نسائی. وضوء: ۷۶.

۱۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي، ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: ثُمَّ يَتَوَضَّأُ مِنْهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: نَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْمَاءِ الرَّائِدِ^(۶).

واته: نه‌بو هورهیره (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فهرموی: که‌ستان گهمیز مه‌که‌نه ناوی راوه‌ستاوه‌وه له دوایشا خوتانی تیا بشورن له گیرانه‌وه‌یه‌کا: له دوایشا ده‌سنوئیزی لی بگری له گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) یاساخی کردوه که گمیز بگریته ناوی راوه‌ستاوه‌وه (ش/د/ن).

۱۵۲- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ مِنْ قَدَحٍ يُقَالُ لَهُ الْفَرْقُ. وَفِي رَوَايَةٍ: وَنَحْنُ جُنْيَانٌ: رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۷).

واته: عایشه (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران من و پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) به‌یه‌که‌وه خویمان ده‌شورد له‌یه‌که ده‌فر، پییان ده‌گوت: فه‌ره‌ق شازده ره‌تل ناوی ده‌گرت له گیرانه‌وه‌یه‌کا: هه‌ردوو لاشمان له‌شمان پیس بوو. (ش/د/ن)

۱۵۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ يَتَوَضَّأُونَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ لُدْلِي فِيهِ أَيْدِينَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۸).

واته: ئیبنو عومهر گوئی: (خوای فی رازی بن) جاران به‌سه‌رینی پیغهمبه‌ر خوئی (درویدی خوای له‌سهرین) پیاوو ژن پیکه‌وه له‌یه‌که قاپ ده‌سنوئیزیان ده‌گرت، وه ده‌ستیشمان پیاده‌کرد (له‌کاتی ده‌سنوئیز گرتنه‌که‌دا) (ب/د/ن).

(۶) مسلم. وضوء: ۶۵۲، ۶۵۵. نسائی. طهارة: ۲۵. ترمذی. طهارة: ۶۸.

(۷) بخاری. غسل: ۲۵۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۷۳، ۲۹۹، ۷۳۲۹، ۵۹۵۶. مسلم. طهارة: ۷۲۵، ۷۲۶. نسائی. طهارة: ۲۲۷.

(۸) بخاری. وضوء: ۱۹۲.

۱۵۴ - عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اغْتَسَلَ بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي جَفْنَةِ فَجَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيَتَوَضَّأَ مِنْهَا أَوْ يَغْتَسِلَ فَقَالَتْ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ جُنْبًا فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الْمَاءَ لَا يَجْنُبُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۹).

واته: نینو عہ عباس (خوای فی رازی بن) گوئی: یہ کئی لہ ژنہ کانی پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سرین) لہ سوینہ یہ کا خوئی شورڈ، پیغہ مہریش (درویدی خوای لہ سرین) ہاتھ وہ ویستی دہ سنویشی فی بگری فی خوئی یا بشوا، ژنہ کھی پیی گوت: ئھی رہہبری خودا! خو من لہ شم پیس بوو کہ خو من لہ و ناوہ شورڈ ئیتر تو چوون خوئی پی دہ شوروی؟ پیغہ مہریش (درویدی خوای لہ سرین) فہرمووی: خو ناوہ کیش لہ شی پیس نابی شتی واقہی ناکا (د/ت/ن-س/ص).

۱۵۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنْبٌ فَقَالَ: كَيْفَ يَفْعَلُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: يَتَنَاوَلُهُ تَنَاوُلًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱۰).

واته: ئہ بو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: حہ زہت (درویدی خوای لہ سرین) فہرمووی: ئہ گہر یہ کئی لہ ئیوہ لہ شی پیس بوو با لہ ئاوی کھی راوہ ستاودا خوئی نہ شوروی گوترا: ئھی ئہ بو ہوہیرہ! ئھی چوون بکا؟ گوئی: بہ دہستی ناوہ کہ ہہ لبگری و بیکا بہ خو یا بہ قاپی ناوہ کہ لہ قولکہ کہ ہہ لبگری و بیکا بہ سہر جہستہی خو یا (م).

۱۵۶ - عَنْ كَبْشَةَ بِنْتِ كَعْبٍ قَالَتْ: دَخَلَ أَبُو قَتَادَةَ فَسَكَبَتْ لَهُ وَضُوءًا فَجَاءَتْ هِرَّةٌ فَشَرِبَتْ مِنْهُ فَأَصْنَعِي لَهَا الْإِنَاءَ حَتَّى شَرِبَتْ فَرَأْنِي أُنْظَرُ إِلَيْهِ فَقَالَ: أَتَعْجِبِينَ يَا ابْنَتَ أَخِي؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ إِلَيْهَا مِنَ الطَّوَائِفِ عَلَيْكُمْ وَالطَّوَافَاتِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ: (۱۱).

(۹) بسند صحیح (شہ = شرحہ).

(۱۰) مسلم، طہارۃ: ۶۵۶.

(۱۱) بسند صحیح (شہ = شرحہ).

کہ بشہی کچی کہ عجب (خوای فی رازی بن) گوتی: ئەبو قەتادەیی خەزورم ھاتەو، ئاوی دەسنوێژم بۆ داگرد، پشیلەییەک ھات لیبی خواردەو، ئەبو قەتادەیش قاپەکەیی بۆ لار کردەو تا پشیلەکە تیری خواردەو، کەمنی دی سرنجی دەدەم گوتی: برازا! ئەو بەلاتەو سەیرە؟ گوتم: بەئێ: گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: پشیلە پیس نیە، پشیلەیش لە ریزی کارەکەر و نوکەر و ئەوانەیە کە بۆ خزمەت بەسەرتانا دەخولینەو (د/ت/ن-س/ص).

۱۵۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَرَضًا بِمَا أَفْضَلَتِ الْحُمْرُ؟ قَالَ: نَعَمْ وَبِمَا أَفْضَلَتِ السَّبَاعُ كُلَّهَا. رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ (۱۲).

واتە: جابیر (خوای فی رازی بن) گوتی: لە پیغەمبەریان پرسیی (دروودی خوای لەسەربین): ئایا بەو ئاوەی کە لەبەرکەر دەمینیتەو دەسنوێژی پێ بگرین؟ فەرمووی: بەئێ، ھەر وەھا بە بەرماوەی ھەموو دڕندەیی دەسنوێژ دەگیری (شافعی / بەیھەقی).

۱۵۸- وَعَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعُودُنِي، وَأَنَا مَرِيضٌ لَا أَغِقُّ، فَتَرَضًا وَصَبَّ عَلَيَّ مِنْ وَضُوئِهِ، فَعَقَلْتُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَنِ الْمِيرَاثُ؟ إِنَّمَا يَرِئُنِي كَلَالَةٌ. فَتَزَلَّتْ آيَةُ الْفَرَاخِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۱۳).

واتە: دیسان جابیر (خوای فی رازی بن) گوتی: نەخۆش بووم ھۆشم نەبوو، پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین): ھاتبوو بۆ سەردانم، دەسنوێژ دەگری و لە ئاوی دەسنوێژەکەیی لێم دەپڕژینی، ئەو جا ھۆشم دیتەو، جا گوتم: ئەی رەھبەری خودا! میرات و کەلەپوورەکەم بۆ کییە؟ چونکە من تەنیا چەن خۆشکیکم ھەن کە کەلەپوورم ئێ بگرن و کەسی ترم نیە نە باوک و دایک و نە منال جا بەم بۆنەو ئەو ئایەتی فەرائیز ھاتە خوارەو (ش/ن).

(۱۲) سکت عن بیان درجۃ الحدیث الشارح (مترجم).

(۱۳) بخاری. فرائض: ۶۷۲۳، ۷۳۰۹. مسلم میراث: ۴۱۲۱، ۴۱۲۲، ۴۱۲۳، ۴۱۲۴. نسائی. وضوء: ۱۲۸.

(۲) باسی سیئہم: باسی لابرندی بیسی (دوو بہ شہ):

بہشی یہ کہم: باسی پاککردنہ و دی پیستی مردارہ و دبوو کلاویسی سہگو بہ راز

الباب الثالث: فی إزالة النجاسة (وفیه فصلان):

فصل الأول: فی تطهير جلد الميتة والنجاسة الکلبیة

۱۵۹ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَدَ شاةً مَيِّتَةً أُعْطِيَتْهَا مَوْلَاةٌ لِمَيْمُونَةَ مِنَ الصَّدَقَةِ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هَلَّا اتَّفَعْتُمْ بِجِلْدِهَا؟ فَقَالُوا: إِنَّهَا مَيِّتَةٌ. فَقَالَ: إِنَّمَا حَرَّمَ أَكْلَهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

واتہ: ئیبنو عبباس (خوای نازی بن) گوئی: جاری مہرکیان بہ زہکات دابوو بہ کارہ کہریکی مہیموونہی هاوسہری پیغہمبہر مہرکہ مردارہ و دبوو، پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) کہ لاکی مہرکہی دی فری درابوو. فہرمووی: ئہ ی ئہ و ہ بوجی کہ لکتان لہ کہ ولہ کہی و ہرنہ گرتووہ؟ گوئیان: ئاخر ئہ مہ مردارہ و دبوو، فہرمووی: تہ نیا خواردنی دروست نیہ (ش/د/ت).

۱۶۰ - وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِذَا دُبِغَ الْإِهَابُ فَقَدْ طَهُرَ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَيُّمَا إِهَابٍ دُبِغَ فَقَدْ طَهُرَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

واتہ: دیسان گوئی: لہ پیغہمبہرم بیست دہیفہرموو (درویدی خوای لہسربین): (ہموو کہ ولئ کہ خوشہ کرا پاک دہیئتہ و ہ، لہ گیرانہ و ہ یہ کا: ہر کہ ولئ خوشہ بکری ئیتر پاک دہیئتہ و ہ (م/د/ت)).

۱۶۱ - عَنْ ابْنِ وَغْلَةَ السَّبَائِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ قُلْتُ: إِنَّا نَكُونُ بِالْمَغْرِبِ فَيَأْتِينَا الْمَجُوسُ بِالْأَسْقِيَةِ فِيهَا الْمَاءُ وَالْوَدَّكَ فَقَالَ: اشْرَبْ. فَقُلْتُ: أَرَأَيْتَ

(۱) بخاری. زکاة: ۱۴۹۲، ۳۲۲۱، ۵۵۳۱، ۵۵۳۲. مسلم طہارۃ: ۸۰۴ ھ تا ۸۰۹. ابو داود. لباس: ۴۱۲۰، ۴۱۲۱.

نسائی. الفرع والعقیدۃ: ۴۲۴۵.

(۲) مسلم. طہارۃ: ۸۱۰.

تَرَاهُ؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: دِبَاغُهُ طَهُورُهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

واته: ئیبنو وه‌علی سه‌بائی گوتی: له ئیبنو عه‌بباسم پرسى، گوتم: رى ده‌كه‌وى ده‌چین بۆ ولاتی رۆژاوا، ئاگر په‌رسته‌كان كونده ئاوو مه‌شكه‌ پیومان بۆ دینن نازانین نه‌و كونده مه‌شكانه‌ هی ئازهلئ سهربراون یا نا؟ گوتی: له‌و كونده مه‌شكانه‌ بخۆره‌وه؟ گوتم: نه‌مه به‌رای خۆت وا ده‌لئى یا شتیكت بیستوه، له‌م باره‌یه‌وه له‌ گوتی: له‌ پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (درودی خوی له‌سهرین): خوشه‌کردنه‌كه‌ی پاکى ده‌كاته‌وه (م).

۱۶۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَرْفُقْهُ ثُمَّ لْيَغْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ. وَفِي رَوَايَةٍ: أَوْ لَاهُنَّ أَوْ إِحْدَاهُنَّ بِالشَّرَابِ. وَفِي أُخْرَى: السَّابِعَةَ بِالشَّرَابِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

واته: نه‌بو هوره‌یره له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه (درودی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: كه‌ سه‌گ یا به‌راز ده‌می نایه‌ ناو حاجه‌ت و قاپتانه‌وه هه‌رچی تێدایه‌ بیرێژن، ئینجا هه‌وت جار به‌ ئاو بیشوون له‌ گێرانه‌وه‌یه‌كا: یه‌كه‌مجاریان، یاخود جارێ له‌و جارانه‌ به‌ خۆلاو بیشوون له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کی تر دا: جاری هه‌وته‌میان به‌ خۆلاو (ش/د/ت/ن).

۲۲) به‌شی دووه‌م: پاک‌کردنه‌وه‌ی خوین و میزو مه‌زی و نه‌م جوړه‌ ستانه‌..

الفصل الثاني: في تطهير الدم والبول والمذي وغيرها..

۱۶۳- عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةً إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: إِحْدَانَا يُصِيبُ ثَوْبَهَا مِنْ دَمِ الْحَيْضَةِ كَيْفَ تَصْنَعُ بِهِ قَالَ: تَحْتُهُ ثُمَّ تَقْرُسُهُ بِالْمَاءِ ثُمَّ تَنْصَحُهُ ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ^(۱).

(۳) مسلم. طهارة: ۸۱۳، ۸۱۲.

(۴) بخاري. وضوء: ۱۷۲، مسلم. طهارة: ۶۴۶ هه‌تا ۶۵۱. نسائي. سؤر الكلب: ۶۲. أبو داود. سؤر الكلب: ۷۴.

واتہ: ئەسماء (خوای ئی رازی بئ) گوئی: ئافرهتئ هاته لای پیغهمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) گوئی: ئەگەر خوینی بئ نویژئی بەر جله کانهان کهوت چی ئی بکهین؟ فەرمووی: بیولن و بی کرینن و ئینجا بە ئاوه‌لی گولوفن و سەری پەنجەیی تیخەن و لەپاشا پاک بی شوون، ئیتر نویژئی پیوه بکهن (ش/د/ت/ن).

۱۶۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ أَغْرَابِيٌّ قَبَالَ فِي الْمَسْجِدِ فَتَنَّاوَلَهُ النَّاسُ فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَعُوهُ وَأَهْرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجَلًا مِنْ مَاءٍ أَوْ ذَلُوبًا مِنْ مَاءٍ فَإِنَّمَا بُعِثْتُمْ مُيَسَّرِينَ، وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ^(۲).

واتە: ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوئی: عەرەبیکی دەشتەکی هەلسا لەناو مزگەوتەکەیی پیغهمبەردا (دروودی خوای لەسەربئ) گمیژی کرد، چەن کەسێ تییان خوپی: شتی وا نەکەیی، پیغهمبەریش (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی پییان: وازی ئی بینن، بەلام سەتلی ئاو یا دۆلچەیی ئاو بکهن بە شوینی میزەکەیدا، خودای گەرە بۆیە منی کردوو بە پیغهمبەری ئیوه کە کار ئاسان بکهن، نەوێک کار گران بکهن (جا چاو لە نەزان پیوشن و بەناسکی فییری یاساکانی ئیسلامی بکهن). (ش/د/ت/ن).

۱۶۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَبْرَيْنِ فَقَالَ: إِنَّهُمَا لَيَعَذَّبَانِ وَمَا يَعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَرُّ مِنَ الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ ثُمَّ أَخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً فَشَقَّهُمَا نِصْفَيْنِ فَعَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرِ وَاحِدَةٍ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَبْسَا^(۳).

(۱) بخاری. وضوء: ۲۲۷، ۳۰۷. مسلم. طهارة: ۶۷۳. أبو داود. طهارة: ۳۶۱، ۳۶۲. ترمذی. طهارة: ۱۲۸. نسائی: دم الحیض: ۲۹۲.

(۲) بخاری. وضوء: ۲۲۰، ۶۱۲۸، ۶۰۲۵. مسلم. طهارة: ۶۵۷. نسائی. ترك التوفيت فی الماء: ۵۳.

(۳) بخاری. وضوء: ۲۱۶، ۲۸، ۱۳۶۱، ۱۳۷۸، ۶۰۵۲، ۶۰۵۵. مسلم. طهارة: ۶۷۵. أبو داود. استبراء من البول: ۲۰. نسائی. تنذه عن البول: ۳۱. جناز: ۲۰۶۷.

ئیبینو عه‌بباس (ره‌زای خودایان لیبین) گوتی: جاری پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) به‌لای دوو گۆپا رابوورد، فهرمووی: خاوه‌نی ئەم دوو گۆپه‌ عه‌ذاب و سزا دهرین، له‌سهر شتی سزا دهرین خویان به‌گه‌وره‌و گرانیان دانه‌ناوه‌و به‌بی نرخیان زانیوه، به‌لام ئەوشته له‌لای خودا گونا‌ه‌و تاوانیکی گه‌وره‌یه، یه‌کیکیان له‌سهر ئەوه‌ نازار دهری چونکه (له‌ حالێ ژیانیدا) خوی له‌ گمیزی خوی نه‌ده‌پاراست و له‌کاتی میزکردندا خوی له‌پال شتی‌کدا هه‌شار نه‌ده‌دا، ئەو‌یتیشیان دوو زمانی ده‌کردو قسه‌چین بوو، قسه‌ی ده‌هیناو ده‌برد بۆ تیک به‌ردانی خه‌لک له‌ یه‌کتری! ئینجا هه‌زرت (درویدی خوای له‌سهرین) په‌لکه‌ خورمایه‌کی ته‌پری هه‌لگرت و کردی به‌ دوو له‌ته‌وه‌و هه‌ر کوه‌ی له‌سهر گۆپیکیان چه‌قاند گوتیان: ئەه‌ی پیغه‌مبهری خودا! ئەمه‌ت بۆچی کرد؟ فهرمووی: (چونکه‌ گياو داری سه‌وزو ته‌پری سهر گۆپ تا وشک ده‌بی و ته‌پرای تیا نامینی ده‌پاریته‌وه‌ بۆ مردووه‌که، جا که‌وابوو به‌شکوو ئەم په‌لکه‌ خورما سه‌وزانه‌ نازاریان سووک بکه‌ن هه‌تا ئەوکاته‌ی وشک ده‌بن (ش/د/ت/ن).

١٦٦ - عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصَنٍ أَلْهَا أَتَتْ بِابْنٍ لَهَا صَغِيرٍ لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَجْلَسَهُ فِي حَجَرِهِ فَقَالَ عَلَى ثَوْبِهِ فِدَعَا بِمَاءٍ فَتَضَحَّهُ وَلَمْ يَغْسِلْهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَلَمْ يَرِذْ عَلَى أَنْ يَنْضَحَ بِالْمَاءِ. رَوَى هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ الْخَمْسَةَ^(٤).

ئوم قه‌یسی کچی میحصه‌ن گوتی: کوپیکی کوپه‌م هه‌بوو، نانه‌خۆره‌ نه‌بوو بوو، برده‌م بۆ لای پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) له‌ کووشی خویا داینا، میزیکرد به‌ جله‌کانیا، پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) داوای ئاوی کردو ئاوه‌که‌ی پرژاند له‌ جله‌که‌ی و ئیتر نه‌یشۆرد له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: ته‌نیا ئاوی ئی پرژاندو به‌س (ش/د/ت/ن).

(٤) بخاري. وضوء: ٢٢٣، ٥٦٩٣. مسلم. طهارة: ٦٦٠، ٦٦٥. أبو داود. بول الصبی: ٣٧٤. بول الفلام: ٧١. نسائي. بول الصبی: ٣٠١.

۱۶۷- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِصَبِيٍّ يَرْضَعُ فَبَالَ فِي حِجْرِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَصَبَّهُ عَلَيْهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۵).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: کوپنکی ساوای مه‌مه‌ خوره‌یان هی‌نا بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای لیبی) من‌داله‌که می‌زیکرد به‌ کو‌شی‌ه‌زه‌تدا، جا‌ه‌زه‌ت (دروودی خوای له‌سری‌ن) داوای‌ ناوای‌ کردو‌ ناو‌ه‌که‌ی‌ کرد به‌سه‌ر جی‌گه‌ی‌ می‌زه‌که‌دا(م).

۱۶۸- عَنْ لُبَابَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ قَالَتْ: كَانَ الْحُسَيْنُ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَالَ عَلَيْهِ فَقُلْتُ: أَلَسَ ثَوْبًا وَأَعْطِنِي إِزَارَكَ حَتَّى أُغْسِلَهُ قَالَ: إِمَّا يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْأُنْثَى وَيُنْضَحُ مِنْ بَوْلِ الذَّكَرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ وَالْحَاكِمُ^(۶).

لوبابه‌ی‌ کچی‌ حاریث (خوای فی رازی بن) گوئی: جارئ‌ حوسه‌ینی‌ کوپ‌ی‌ عه‌لی‌ له‌ کو‌شی‌ پیغه‌مبه‌ردا‌ بوو (دروودی خوای له‌سری‌ن) می‌زی‌ کرد به‌کو‌شیا، منیش‌ گوتم: نه‌ی‌ پیغه‌مبه‌ری‌ نازدار! جلی‌ له‌به‌رکه‌و به‌رکو‌ش (ئیزار)ه‌که‌تم به‌درئ‌ تا بی‌شوم. فه‌رمووی: شو‌ردن به‌س بو‌ می‌زی‌ می‌یینه‌یه‌ به‌لام‌ ناو‌لی‌ پرژان‌دن بو‌ می‌زی‌ نی‌رینه‌یه‌ (د/ نه‌حمه‌د/ حاکم - س/ص).

۱۶۹- عَنْ أَبِي السَّمْحِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ وَيُرْسُ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۷).

ئه‌بو سه‌مح (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سری‌ن) فه‌رمووی: می‌زی‌ کچ‌ ده‌شو‌ری، وه‌ می‌زی‌ کوپ‌ ناو‌ی‌ لی‌ ده‌پرژین‌ری! (د/ن-س/ح).

۱۷۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: يُغْسَلُ بَوْلُ الْجَارِيَةِ وَيُنْضَحُ بَوْلُ الْغُلَامِ مَا لَمْ يَطْعَمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ هَكَذَا (مَوْقُوفًا عَلَى عَلِيٍّ) وَالتِّرْمِذِيُّ مَرْفُوعًا^(۸).

واته: عه‌لی‌ (خوای فی رازی بن) گوئی: می‌زی‌ کچ‌ ده‌شو‌ری، وه‌ می‌زی‌ کوپ‌ (تانانه‌ خوره‌ ده‌بی‌) ناو‌ی‌ لی‌ ده‌پرژین‌ری (د/ موقوفات - مرفوعا - ن-س/ح).

(۵) مسلم. طهارة: ۶۶۱.

(۶) رواه الحاكم بسند صحيح (شرحه).

(۷) بسند حسن (شرحه).

(۸) بسند حسن (شرحه).

۱۷۱- وَعَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا مُدَّاءً وَكُنْتُ أَسْتَحِي أَنْ أَسْأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَأَمَرْتُ الْمُقَدَّادَ بْنَ الْأَسْوَدِ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: يُغْسَلُ ذِكْرُهُ وَيَتَوَضَّأُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۹).

واته: دیسان عہلی (خوای فی رازی بن) گوتی: مہزیم زور بوو، شہرمیشم دہکرد بو خووم لہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) بپرسم، چونکہ کچہکھی خیزانم بوو، جا بہ میقدادی کوپی تہسودہم گوت بو تہمہ لی پیرسی، فہرمووبووی: چوویکی بشووری و دہسنویژ بگری (ش/د/ت/ن).

۱۷۲- عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ قَالَ: كُنْتُ أَلْقَى مِنَ الْمَذْيِ شِدَّةً وَكُنْتُ أَكْثَرُ مِنْهُ الْإِغْتِسَالَ فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: إِنَّمَا يُجْزِيكَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءُ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَيْفَ بِمَا يُصِيبُ ثَوْبِي مِنْهُ؟ قَالَ: يَكْفِيكَ أَنْ تَأْخُذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَتَنْضَحَ بِهَا مِنْ ثَوْبِكَ حَيْثُ تَرَى أَلَّهُ أَصَابَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

واته: سہہلی کوپی حونہیف (خوای فی رازی بن) گوتی: بہدہست مہذیبہوہ دامابووم لہبہر تہوہ زور خووم دہشورد، جا کہ بو تہمہ لہ پیغہمبہرم پرسی فہرمووی: بو تہوہ تہنیا دہسنویژت بہسہو پیویست بہ خوشوردنی لہشپیس ناکا. گوتہ: تہی پیغہمبہری خودا! تہی تہوہی کہ دہکہوی لہ جلہکانم چی فی بکہم؟ فہرمووی: لہپی ناو ہہلبگرہو بی پرژینہ لہو جیگہیہی جلہکات کہ دہزانی مہزییہکہ بہری کہوتوہو بہس (د/ت-س/ص).

۱۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلْعَائِطُ فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ فَوَجَدْتُ حَجَرَيْنِ وَالتَّمَسْتُ الثَّالِثَ فَلَمْ أَجِدْهُ فَأَخَذْتُ رَوْثَةً فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَأَخَذَ الْحَجَرَيْنِ وَأَلْقَى الرُّوثَةَ وَقَالَ: هَذَا رِكْسٌ. البخاري والترمذي والنسائي^(۱۱).

(۹) بخاری. علم: ۱۳۲، ۱۷۸، ۲۶۹. مسلم. حیض: ۶۹۲، ۶۹۴، ۶۹۵. نسائی. ماینقص الوضوء: ۱۵۷.

(۱۰) بسند صحیح (شرحہ).

(۱۱) بخاری. وضوء: ۱۵۶.

عبداللّٰ (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوای لهسهرین) چوو بو سهراو، فهرمووی پیتم: کهسێ بهردی بو بهرم، منیش دوو بهردم دهست کهوت و گهرام بو بهردی سییهم دهستم نهکهوت و لهباتی ئهو تهرسهقولیکم دوزییهو و بهردم بو، جا ههر دوو بهردهکهی وهرگرت و تهرسهقولهکهی تووپرداو فهرمووی: ئه مه پیسه بهکاری خوپاککردنه وه نایهت (ب/ت/ن).

۱۷۴- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ تَوْبِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيُخْرِجُ إِلَى الصَّلَاةِ، وَإِنْ بَقِيَ الْمَاءُ فِي تَوْبِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۲).

واته: عایشه (خوای ئی رازی بن) گوتی: جاری وادهبوو ئهسهری لهشپیسیم دهشورد بهجلهکانی پیغهمبهره وه (درویدی خوای لهسهرین) که دهچوو بو نوێژ هیشتا جیکه شوراوه که تهربوو، وهك پهله بهجلهکهیه وه دیاربوو (ش/د/ت/ن).

۱۷۵- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَقَدْ رَأَيْتَنِي أَفْرُكُ الْمَنِيَّ مِنْ تَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرُكًا فَيُصَلِّي فِيهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبَخَارِي^(۱۳).

واته: دیسان گوتی: خۆم بهدهستی خۆم توماو (مهنی) ی وشکه وه بووم به جلهکانی پیغهمبهره وه (درویدی خوای لهسهرین) دهوولسی و لهپاشا دهتمهکاند، ئیتر بهبی شوردن پیغهمبهر (درویدی خوای لهسهرین) نوێژی پیوه دهکرد (م/د/ت/ن).

۱۷۶- عَنْ مَيْمُونَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ عَنْ فَاَرَةٍ سَقَطَتْ فِي سَمْنٍ فَقَالَ: أَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَكُلُّوْا سَمْنَكُمْ. وَفِي رَوَايَةٍ: إِذَا وَقَعَتْ أَلْفَاَرَةٌ فِي السَّمْنِ فَإِنْ كَانَ جَامِدًا فَأَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَإِنْ كَانَ مَائِعًا فَلَا تَقْرُبُوهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۱۴).

(۱۲) بخاری. وضوء: ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲. مسلم. طهارة: ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲. أبو داود. المنی یصیب الثوب:

۳۷۲. ترمذی. غسل المنی: ۱۱۷. نسائی. غسل المنی من الثوب: ۲۹۴.

(۱۳) مسلم. طهارة: ۶۶۷. نسائی. فرك المنی: ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸. أبو داود. المنی یصیب الثوب: ۳۷۱.

(۱۴) بخاری. وضوء: ۲۲۵، ۲۳۶، ۵۵۲۸، ۵۵۲۹.

واته: مه‌یمونه (خوای نِ رازی بن) گوتی: مشکِی ده‌که‌ویته ناو روئی مه‌ییوه‌وه بُو ئه‌مه له پیغه‌مبه‌ریان پرسیارکرد، فه‌رمووی (دروودی خوای له‌سه‌ریئ): مشکه‌ تۆپیوه‌که‌و ده‌ورو به‌ره‌که‌ی فری دهن و روئی خۆتان بخۆن، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: ئه‌گه‌ر مشک که‌وته ناو روئیه‌وه ته‌ماشاکه‌ن: ئه‌گه‌ر روئیه‌که‌ مه‌ییوبوو مشکه‌که‌و ده‌ورو به‌ره‌که‌ی فری دهن، به‌لام ئه‌گه‌ر روئیه‌که‌ شل بوو توخنی مه‌که‌ون (ب/د/ت/ن).

۱۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَقَعَ الدُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ، فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ، ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ، فَإِنَّ فِي أَحَدِ جَنَاحَيْهِ شِفَاءً وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَزَادَ: وَإِنَّهُ يَتَّقِي بِجَنَاحِهِ الَّذِي فِيهِ الدُّاءُ^(۱۵).

واته: ئه‌بو هوره‌یره (خوای نِ رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ریئ) ده‌فه‌رموی: ئه‌گه‌ر میش که‌وته ناو حجه‌تیکتانه‌وه ئاو یا شتی شلی تری تیا‌بوو، له‌ پیشا میشه‌که‌هه‌مووی نوقم بکه‌ن ئینجا ده‌ری بینن و فرییدهن، چونکه‌ بالیک‌ی ده‌رمانی پی وه‌یه‌وه‌و به‌و باله‌که‌ی تری ده‌رد (ب/د) له‌ گیرانه‌وه‌ی ئه‌بو داودا ئه‌مه‌شی پتره‌: وه‌ به‌و باله‌یانی که‌ ده‌رده‌که‌ی پیوه‌یه‌ خوئی ده‌پاریزی و پاسی خوئی پی ده‌کا تا نه‌که‌وئ، جا کاتئ ده‌که‌وئ له‌ پیشا ئه‌و باله‌ی ده‌که‌ویته ناو قاپه‌که‌وه‌.

۱۷۸- وَجَاءَتْ امْرَأَةٌ تَسْأَلُ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: إِنِّي امْرَأَةٌ أَطِيلُ ذَيْلِي وَأَمْشِي فِي الْمَكَانِ الْقَدِيرِ. فَقَالَتْ: أُمُّ سَلَمَةَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُطَهِّرُهُ مَا بَعْدَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمَالِكٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۶).

واته: ئافره‌تی هات له‌ ئوم سه‌له‌مه‌ی هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ری پرس‌ی، گوتی: من ئافره‌تم و داوینم درێژه‌، که‌ له‌ شوینی چه‌په‌له‌وه‌ ده‌پۆم داوینم ده‌خشئ له‌زه‌وی و پیس ده‌بی؟ ئوم سه‌له‌مه‌ گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای

(۱۵) بخاری، بدء الخلق: ۳۲۲۰، ۵۷۸۲.

(۱۶) رواه الترمذي بسند صالح ومالك بسند صحيح (شرحه).

لهسربن) فهرموویه‌تی: له‌وه دوا که خشایه‌وه له‌زه‌وی پاک نه‌وه پاکی ده‌کاته‌وه (د/مالک-س/ص-ت-سند صالح).

۱۷۹- وَقَالَتْ امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لَنَا طَرِيقًا إِلَى الْمَسْجِدِ مُنْتَنَةً فَكَيْفَ نَفْعَلُ إِذَا مُطِرْنَا؟ قَالَ: أَلَيْسَ بَعْدَهَا طَرِيقٌ هِيَ أَطْيَبُ مِنْهَا قَالَتْ قُلْتُ: بَلَى قَالَ: فَهَذِهِ بِهِدْهُ^(۱۷).

واته: نافره‌تییکی به‌نی نه‌شه‌لی گوتی: نه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! ریگه‌ی مزگه‌وته‌که‌مان بوگه‌نه، که باران باری چی بکه‌ین؟ فهرمووی: ئایا له‌ دوا‌ی نه‌وه‌وه ریگه‌ی له‌و پاک‌ترینیه؟ گوتی: با‌ه‌یه، فهرمووی: ده‌ئو پاکه‌ نه‌وی تر پاک ده‌کاته‌وه (د).

۱۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَطِئَ أَحَدُكُمْ بَنَغْلَهُ الْأَذَى فَإِنَّ الثَّرَابَ لَهُ طَهُورٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا وَطِئَ الْأَذَى بِنَخْلِهِ فَطَهُورُهُمَا الثَّرَابُ^(۱۸).

واته: نه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سربن) ده‌فهرمووی: نه‌گهر به‌ پیلاوه‌وه پیتان نا له‌ پیسی. له‌ پاشا به‌سه‌ر خاکی پاکا رویشتن ئیتر پیلاوه‌کانتان پاک ده‌بیته‌وه له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: نه‌گهر به‌پیلاوه‌وه پیی نا له‌ پیسی خاک پاکی ده‌کاته‌وه (د-س/ص).

۱۸۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلْيَنْظُرْ فَإِنْ رَأَى فِي نَعْلَيْهِ قَدْرًا أَوْ أَذَى فَلْيَمْسَحْهُ وَلْيَصَلِّ فِيهِمَا. رَوَى الثَّلَاثَةُ أَبُو دَاوُدَ^(۱۹).

واته: نه‌بو سه‌عید گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سربن) فهرمووی: که ده‌چن بو مزگه‌وت ته‌ماشایا بکه‌ن: نه‌گهر پیسی و ئازار به‌ که‌وشه‌کانتانه‌وه هه‌بوو بیان سربن به‌زه‌وی و ئیتر نویشیان پیوه بکه‌ن (د-س/ص).

(۱۷) سکت الشارح عن بیان درجته (مترجم).

(۱۸) رواه أبو داود بسند صحيح (شرحه).

(۱۹) رواه أبو داود بسند صحيح (شرحه).

۴) باسی چوارہم: باسی تاراتکرتن (نہم باسہ دوو بہشہ):

بہشی یہ کہم: دہستووری سہراو

الباب الرابع: في الاستنجاء وفيه فصلان:

الأول: في آداب الخلاء

۱۸۲- عَنْ الْمُعِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا ذَهَبَ الْمَذْهَبَ أَبْعَدَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

واتہ: موغیرہ ی کوپی شوعبہ گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) کہ دہچوو بو سہراو تہواو دور دہکہوتہوہ لہ خہلک (د/ت/ن).

۱۸۳- وَلِأَبِي دَاوُدَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَرَادَ الْبِرَّازَ أَطْلَقَ حَتَّى لَا يَرَاهُ أَحَدٌ^(۲).

پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) کہ دہیویست دہست بہٹاو بگہیہنی ٹہوہندہ دور دہکہوتہوہ تا لہبہر چاو گوم دہبوا! (د).

۱۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُرْدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ فَأَسْرَ إِلَى حَدِيثًا لَا أَحَدٌ بِهِ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ وَكَانَ أَحَبُّ مَا اسْتَرَّ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِحَاجَتِهِ هَدَفَ أَوْ حَائِشُ نَخْلٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

واتہ: عہبدولڈی کوپی جہعفر گوتی: روژنی پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) لہ پاشکوئی خویا سواری کردم و فہرمایشتیکی بہ پہنہانی پی فہرموم بو کہسی ناگیڑمہوہ، وہ باشتین شتیکیش کہ پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) بو سہراو خوی لہ پالدا حہشاربدایہ بارستایی و بہرزیی و شوورہی باخہ خورما بوو (م).

۱۸۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَتَمَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ^(۴).

(۱) بسند صحیح (شہ = شرحہ).

(۲) رواہ أبو داود (شہ = شرحہ).

(۳) مسلم، طہارۃ: ۷۷۲.

(۴) حسنہ الترمذی (مترجم).

واتہ: ئہنہس گوتی: پیغہمبہر (درویدی خواہی لہسہرین) کاتئ دہرؤیششتہ ناو
 ناو دہستہوہ ئہنگوستیلہکھی دادہکہند چونکہ مؤری (محمد رسول اللہ) ی ئی
 ہلکہندرابوو (د/ت: ح/ح).

۱۸۶- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: اللَّهُمَّ
 إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ^(۵).

واتہ: دیسان ئہنہس (خواہی ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خواہی لہسہرین)
 کہ دہیویست بچیثہ ناو ناودہستہوہ دہیفہرموو:
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ :

ئہی خودایہ! پنا دہگرم بہتو لہگول و دیلی شہیتانی چہپہل (ش/د/ت/ن).
 ۱۸۷- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَتَرُ مَا بَيْنَ
 أَعْيُنِ الْجِنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْخَلَاءَ أَنْ يَقُولَ بِسْمِ اللَّهِ. رَوَاهُ
 التِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ وَحَسَنُهُ^(۶).

واتہ: علی (خواہی ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خواہی لہسہرین) دہفہرموی:
 پہردہیی کہ بہری چاوی جنوکہو شہیاتینی بگری و نہیہلی شہرمگا
 (عہورہت) ی ئادہمیزاد ببینن لہکاتی چوونہ ناو ناودہستا ئہوہیہ کہ بلی:
 (باسم اللہ): بہناوی خودا (ت/ئہحمہد: ح/ح).

۱۸۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَرَادَ
 حَاجَةً لَا يَرْفَعُ ثَوْبَهُ حَتَّى يَذْنُوبَ مِنَ الْأَرْضِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۷).

ئیبنو عومہر (خواہی ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خواہی لہسہرین) کہ
 دہیویست دہست بہناو بگہیہنئ ہتا تہواو لہ زہوی نزیک نہبواہتہوہ
 جلہکانی ہل نہدہمالی (د/ت - سند ضعیف).

(۵) بخاری. وضوء: ۱۴۲، ۶۳۲۲. مسلم. حیض: ۸۲۹، ۸۳۰. ترمذی. إذا دخل الخلاء. أبو داود. إذا دخل

الخلاء: ۶. نسائی. عند دخول الخلاء: ۱۹.

(۶) حسنه احمد.

(۷) حدیث ضعیف (شرحہ).

۱۸۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَخْرُجُ الرَّجُلَانِ يَضْرِبَانِ الْغَائِطَ كَاشِفَيْنِ عَنْ عَوْرَتَيْهِمَا يَتَحَدَّثَانِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَمُقْتُ عَلَى ذَلِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۸).

واتہ: ثہبو سہ سعید (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) فرموی: نابئی دوو کہس بہیہ کہوہ بچن بو سہرپیشاو شہرمیان ہہ لمانو دہست بکہن بہ قسہ کردن، چونکہ خودای گہورہو مہزن رقی لہشتی وا دہ بیٹہوہ (د- سند ضعیف).

۱۹۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ رَجُلٌ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَبُولُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ^(۹).

واتہ: ئیبینو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) گمیزی دہ کرد پیاوی لہ لایہوہ رابوورد، سلایو لی کرد، پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) وہ لامی نہ سہندہوہ (ش/د/ت/ن).

۱۹۱- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَتَى أَحَدَكُمُ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَلَا يُولِّهَا ظَهْرَهُ، شَرُّوْا أَوْ غَرَّبُوا^(۱۰).

واتہ: ثہبو ثہ یوبی ثہ نصاری (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) دہیفہ رموو: کہ دہ چنہ سہرپیشاو نہ پروو بکہنہ رووگہ (قیبلہ) و نہ پشتی تی بکہن، بہ لام روو بکہنہ نہم لاو ثہولا (ش/د/ت/ن).

۱۹۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ارْتَقَيْتُ فَوْقَ بَيْتِ حَفْصَةَ لِبَغْضِ حَاجَتِي، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَدْبِرَ الْقِبْلَةِ مُسْتَقْبِلَ الشَّامِ. وَفِي رَوَايَةٍ: قَاعِدًا عَلَى لِبَتَيْنِ^(۱۱).

(۸) حدیث ضعیف (شرحہ).

(۹) بخاری. تیمم: ۳۳۷. مسلم. تیمم: ۸۲۰، ۸۲۱.

(۱۰) بخاری. وضوء: ۱۴۴، ۳۹۴. مسلم. طہارۃ: ۶۰۸، ۶۰۹. أبو داود. استقبال القبلة عند قضاء الحاجة: ۹.

ترمذی. نہی عن استقبال القبلة: ۸. نسائی. نہی استدبار القبلة: ۲۱.

(۱۱) بخاری. وضوء: ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۴۹، ۳۱۰۲. مسلم. طہارۃ: ۶۱۰، ۶۱۱.

واته: ئیبنو عومەر (خوای فی رازی بن) گوتی: ئیشم هه‌بوو چوومه سهر سهر بانه‌که‌ی حه‌فسه‌ی خوشکم که ژنی پیغه‌مبه‌ر بوو، پیغه‌مبه‌رم دی خه‌ریک بوو روو به‌شام ده‌ستی به‌ئاو ده‌که‌یانده‌ وه‌ پشته‌ی کرد‌بوو روو‌گه‌، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: له‌سهر دوو‌خشته‌ی کال دانیشته‌بوو سهر‌او‌ی ده‌کرد (ش/د/ت/ن).

۱۹۳ - عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُبَّاطَةَ قَوْمٍ قَبَالَ قَائِمًا، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ، فَجِثَّهُ بِهِ فَتَرَضَّأَ^(۱۲).

واته: حوزه‌یغه (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) چووه سهر سهرانگو‌ی‌لکی هو‌ژی، له‌و‌ی به‌پیوه‌ گمی‌زی کرد، ئینجا داوا‌ی ئاو‌ی کرد، منیش ئاوم بو‌برد، ده‌سنو‌ی‌ژی پی گرت (ش/د/ت/ن).

۱۹۴ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَأْخُذَنَّ ذِكْرَهُ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَسْتَنْجِ بِيَمِينِهِ، وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ. رَوَى هَذِهِ الْخَمْسَةَ الْأَصُولُ الْخَمْسَةَ^(۱۳).

واته: ئه‌بو‌قه‌تاده (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌یغه‌رموو: که‌میز ده‌که‌ن به‌ده‌ستی راستتان چووکتان مه‌گرن، تاراتیش به‌ ده‌ستی راستتان مه‌گرن، له‌جامی ئاو خواردنه‌وه‌شدا له‌کاتی ئاو خواردنه‌وه‌دا هه‌ناسه‌ مه‌ده‌ن (ش/د/ت/ن).

۱۹۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اتَّقُوا اللَّاعِنِينَ قَالُوا: وَمَا اللَّاعِنَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ ظِلِّهِمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۱۴).

(۱۲) بخاری. وضوء: ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۴۷۱. مسلم. طهارة: ۶۲۳، ۶۲۴. أبو داود. البول قائمًا: ۲۳. ترمذی.

رخصة في ذلك: ۱۳. نسائي. رخصة في البول في الصحراء: ۲۶، ۲۷، ۲۸.

(۱۳) بخاری. وضوء: ۱۵۳، ۵۶۳۰، ۱۵۴. مسلم. طهارة: ۶۱۲، ۶۱۳.

(۱۴) مسلم. طهارة: ۶۱۷. أبو داود. المواضع التي نهى النبي عن البول فيها: ۲۵.

واتہ: ئەبو ھوریرہ (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەفەرموی: خۆتان بپاریزن لەو دوو شتە ناشرینە کە دەبن بەھۆی ئەو خەڵکی نەفرین و لەعنەتتان لێبکەن گوتیان ئەو پیغەمبەری خودا! ئەو دوو شتە یە چی و چین؟ فەرمووی: یە ک سەراوکردن لە سەرەپیدا، یە ک سەراوکردن لە سیبەری جیگە دانیشتنی مەردوویدا (د/م).

۱۹۶- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اتَّقُوا الْمَلَأَيْنِ الثَّلَاثَةَ: الْبَرَّازَ فِي الْمَوَارِدِ وَقَارِعَةَ الطَّرِيقِ وَالظِّلَّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱۵).

واتە: موعاذی کوپی جەبەل (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: خۆتان بپاریزن لەم سێ شتە کە دەبن بەھۆی لەعنەت و نەفرەت:

یە کەم: لە سەراوکردن لە قەراخ ناوی خواردنەویدا.

دووهم: لە سەراوکردن لە سەرەپیدا.

سییەم: لە سەراوکردن لە سیبەری دانیشتندا. (د).

۱۹۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجَسَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْجُحْرِ. قَالُوا لِقَتَادَةَ: مَا يُكْرَهُ مِنَ الْبَوْلِ فِي الْجُحْرِ؟ قَالَ: كَانَ يُقَالُ: إِنَّهَا مَسَاكِينُ الْجَنِّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي^(۱۶).

واتە: عەبدوللای کوپی سەرجیس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) قەدەغە ی کردوو کە گمیز بکریته ناو کونەو، گوتیان بە قەتادە: بۆچی باش نیە کە گمیز بکریته ناو کونەو؟ گوتی: دەلین: جیگە و لانە ی جنۆکە یە (ن/د).

۱۹۸- وَلِإِبْنِ دَاوُدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُولَ فَلْيَرْغَدْ لِبَوْلِهِ مَوْضِعًا^(۱۷).

(۱۵) مؤيد بالصحيح (شرحه).

(۱۶) لم يذكرنا نسبته، ولكنه في باب الترهيب (شرحه).

پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: کاتی دہ تانہ وی گمیز بکہن
جیکہ یی بدوزنہ وہ کہ دہست بدا بو میز لیگردن! (د).

۱۹۹ - عَنْ أُمِّمَةَ بِنْتِ رُقَيْقَةَ قَالَتْ: كَانَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدَحٌ مِنْ
عِيدَانٍ تَحْتَ سَرِيرِهِ يُبُولُ فِيهِ بِاللَّيْلِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (۱۸).

واتہ: ئومہیمہی کچی روقیقہ (خوی فی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی
لہ سرین) کوٹکہ دار خورمایہ کی ہہوو لہ ژیر چارپاکہیدا دایدہنا، بہ شہو میزی
تی دہ کرد. (د/ن).

۲۰۰ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا
خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ قَالَ: غُفْرَانُكَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۱۹).

واتہ: عائیشہ گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) کہ لہ ئاو دہست
دہ ہاتہ دہرہ وہ دہیفہرمو: (غُفْرَانُكَ): ئہی خودایہ! داوی لیبور دنت لی
دہکم کہ ئہم ماوہ دوورو دیژہ لہ یادو ذیکری تو دوور کہ و تمہوہ (د/ت/ن).

(۲۵) بہشی دووہم: قاراتگرتن (استنجاء - خوپاککردنہوہ):

الفصل الثاني: في الاستنجاء

۲۰۱ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَرَجَ
لِحَاجَتِهِ أَجَىءُ أَنَا وَغُلَامٌ مَعَنَا إِذَاوَةٌ مِنْ مَاءٍ. يَغْنِي يَسْتَنْجِي بِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَلَفْظُ
مُسْلِمٍ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْخُلُ الْخَلَاءَ، فَأَحْمِلُ أَنَا وَغُلَامٌ إِذَاوَةٌ مِنْ
مَاءٍ، وَعَنْزَةٌ، فَيَسْتَنْجِي بِالمَاءِ (۱).

(۱۷) لم يذكر الشارح نسبته (مترجم).

(۱۸) لم يذكر الشارح نسبته (مترجم).

(۱۹) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاري. وضوء: ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۲۱۷، ۵۰۰. مسلم. طهارة: ۶۱۸، ۶۱۹. أبو داود. بالماء: ۴۳. نسائي. الاستنجاء

واته: نه‌هس (خوای نِ رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) که ده‌چوو بۆ سه‌راو من و کوپییکی تر جه‌وه‌نده‌یی ئاومان هه‌لده‌گرت و شوینی ده‌که‌وتین، واته: به‌و ئاوه تاراتی پی ده‌گرت (ش/د/ت/ن) گفته‌ی موسلیم ئاوايه: من و کوپییکی تر له سی‌ره‌ی مندا که پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌چوو بۆ سه‌راو جه‌وه‌نده‌یی ئاومان بۆی ده‌برد، به‌و ئاوه تاراتی ده‌گرت، وه نه‌قیزه‌یه‌کی‌شمان له‌گه‌ل خۆمان ده‌برد پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) دایده‌چه‌قاندو ده‌یکرد به‌ به‌رده‌م (سو‌تره) له‌کاتی نوێژدا.

۲۰۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أَتَّبَعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَخَرَجَ لِحَاجَتِهِ، فَكَانَ لَا يَلْتَفِتُ فَلَدَنُوتُ مِنْهُ فَقَالَ: ابْغِي أَخْجَارًا أَسْتَفِضُ بِهَا - أَوْ نَحْوَهُ - وَلَا تَأْتِي بَعْظُمَ وَلَا رَوْتٍ فَأَتَيْتُهُ بِأَخْجَارٍ بِطَرَفِ ثِيَابِي فَوَضَعْتُهَا إِلَى جَنْبِهِ وَأَعْرَضْتُ عَنْهُ، فَلَمَّا قَضَى أَتْبَعَهُ بِهِنَّ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

واته: نه‌بو هوره‌یره (خوای نِ رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) رویشت بۆ سه‌راو منیش دوا‌ی کوتم، ده‌ستووری وا بوو ئاووپی نه‌ده‌دايه‌وه، جا که لی‌ی نزیک بوومه‌وه فه‌رمووی: چه‌ن به‌ردی‌کم بۆ په‌یدا که خۆمیان پی پاک ده‌که‌مه‌وه یا قسه‌یه‌کی ئاوا‌ی فه‌رموو: فه‌رمووشی: به‌لام ئی‌سقان و ته‌پالهم بۆ مه‌ینه‌ منیش له‌ داوینی جله‌کانما چه‌ن به‌ردی‌کم بۆی بردو له ته‌نیشتییه‌وه دامنان و پشتم تی‌کرد، کاتی سه‌راوه‌که‌ی ته‌واو‌کرد خو‌ی به به‌رده‌کان سپی (ب).

۲۰۳ - عَنْ سَلْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قِيلَ لَهُ: قَدْ عَلَّمَكُم بُيُوكُم (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةِ. فَقَالَ: أَجَلٌ لَقَدْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَخْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بَعْظُمٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۳).

(۲) بخاري. وضوء: ۱۵۵، ۲۸۶.

(۳) مسلم. الاستطابه: ۶۰۵، أبو داود، كراهة استقبال القبلة عند قضاء الحاجة: ۷. ترمذي. استنجاء: ۱۶.

واته: گوتیان به سه‌لمان (خوای نِ رازی بن): ئەم پیغەمبەرە ی ئیوه هەموو شتیکتان فیژده‌کا، تەنانەت دەستووری سەراویشتان فیژده‌کا! سەلمانیش گوتی: بە ئی وایه، ئەوه‌تان یاساخی کردووه لیمان که له‌کاتی پیسای و میژکردندا روو بکهینه رووگه، یا به‌دهستی راست تارات بگرین، یا به‌سی بەرد که‌متر خوومان پاک بکهینه‌وه یا به‌ته‌پالەو تەرس و ئیسقان و شتی وا، خوومان پاک بکهینه‌وه (م/د/ت/ن).

٢٠٤- وَلَلْزَمْدِي: لَا تَسْتَجُوا بِالرُّوثِ وَلَا بِالْعِظَامِ فَإِنَّهُ زَادَ إِخْوَانَكُمْ مِنَ الْجِنِّ^(٤).

واته: حەزەرەت (دروودی خوای لەسەری) دەفەرموی: بە تەپالەو تەرس و بە ئیسقان خوۆتان پاک مەکه‌نه‌وه، چونکه ئەوانە تۆشە ی جنۆکه‌کانی براتانن (ت).

٢٠٥- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْثِرْ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(٥).

واته: ئەبو هورەیره (خوای نِ رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) فەرمووی: هەرکەسێ هەڕکەسێ دەسنوێژ دەگرێ باهنگ بکاو ئاو لەلووتی رابدا وه هەر کەسێ به‌ بەرد یا به‌شتی وا تارات دەگرێ با به‌چەن به‌ردیکی تاک خووی پاک بکاته‌وه (ش/ت/ن).

٢٠٦- وَلَأَبِي دَاوُدَ: مَنْ اِكْتَحَلَ فَلْيُوتِرْ، مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ، مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ أَكَلَ فَمَا تَخَلَّلَ فَلْيَلْفِظْ وَمَا لَكَ بِلِسَانِهِ فَلْيَتَلَعْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ أَتَى الْغَائِطَ فَلْيَسْتَنْثِرْ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا أَنْ يَجْمَعَ كَثِيبًا مِنْ رَمْلِ فَلْيَسْتَنْبِرْهُ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَلْعَبُ بِمَقَاعِدِ بَنِي آدَمَ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ^(٦).

(٤) لم يذكر الشارح نسبته (مترجم).

(٥) بخاري. وضوء: ١٦١، ١٦٢. مسلم. طهارة: ٥٦١.

(٦) رواه أبو داود وابن ماجه (شرحه).

واته: پیغہ مہر (دیودی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: ئہ وہی چاو دہ ریژی با به تاک بیرژیژی واتہ: ژمارہی ئہو جارائہی کہ کلچیو کہہ دہ هیئی بہ ہر چاویکیا باتاک بی، ئہ وہی وا دہکا ئہوہ زور باش دہکا وہ ئہ وہشی وا نہکا قہیناکا، ئہ وہی تارات دہگری بہ بہرد بابہ چہن بہردیکی تاک خوی پاک بکاتہوہ، ئہ وہی وا دہکا ئہوہ زور باش دہکا وہ ئہ وہشی وا نہکا قہیناکا، ئہ وہی شت دہخوا ہرچی بہ چوکلہ دہیئارینیئہوہ دہری دینئی لہ بن ددانہکانی با بیتفینئیئہوہ، ہرچیش بہ زمان دہری دینئی و بہ زمان دہیچینیئہوہ با قووتی بداو بیخوا، ئہ وہی وا دہکا زور باش دہکا وہ ئہ وہشی وا نہکا قہیناکا، ئہ وہی دہچیت بو سہر پیشاو با خوی لہ پال شتیکا حہشار بدا، ئہ گہر ہر ہیچ نہبوو با کوئلئ لم کو بکاتہوہ پشتی تی بکا، چونکہ شہیتان وازی دہکا بہ پاشہلی ئادہمیزاد ئہ وہی وا دہکا باش دہکا وہ ئہ وہشی نہیکا قہیناکا (د).

(۲۶) باسی پینجہم: باسی دہسنویژ (سی بہشہ):

بہشی یہ کہم: ہوکانی بی دہسنویژی

الباب الخامس: فی الوضوء وفیہ ثلاثۃ فصول

الفصل الأول فی أسباب الحدث

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَانُهُ: { أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ - ۶/۵ }.

خودای گہورہو شکوہ مند دہ فہرموی: وہ یاخود یہ کی لہ ئیوہ لہ سہر ئاو ہاتہوہ بی دہسنویژبوو، یاخود دہست یا پیستتان کہوت لہ دہست یا لہ پیستی ژنانو بی دہسنویژبوون، وہ یاخود دروست بوون لہ گہلیان، وہ لہم حالہ تانہدا ئاوتان دہست نہ کہوت بو دہسنویژ گرتن یا بو لہ شپیسسی دہرکردن ئہوہ لہ ہموو ئہم شیوانہدا بہ گلیکی پاک تہ یہ موم بکہن.

۲۰۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُقْبَلُ

صَلَاةٌ مِّنْ أَخَذَتْ حَتَّى يَتَوَضَّأَ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ وَزَادَ الْبُخَارِيُّ: قَالَ: رَجُلٌ مِّنْ

حَضَرَمَوْتُ: مَا الْحَدَّثُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: فُسَاءٌ أَوْ ضُرَاطٌ. فِي رَوَايَةٍ: لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ بِغَيْرِ طَهْوٍ وَلَا صَدَقَةٌ مِنْ غُلُولٍ^(۱).

واته: ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: ھەر کەسێ دەسنوێژی شکا تا دەسنوێژ نەگرتتەو نوێژی دروست نیە (ش/د/ت) ئیمامی بوخاری (پەرگەزەکی لە نووبین) ئەمە ی زیاتر کردوو: پیاویکی ھەرزەمەوتیش گوئی: ئەی ئەبو ھورەیرە! دەسنوێژ بەچی دەشکێ؟ گوئی: بە لیبوانەوێ تێو تس و شتی وا، لە گیرانەوێ یەکا: نە نوێژ بەبێ دەسنوێژو پاکی گیرا دەبێ و نە خێر لە گزی و دزی گیرا دەبێ.

۲۰۸ - عَنْ عَبْدِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ شَكَى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّجُلُ يُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ. قَالَ: لَا يَنْصَرَفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا. فِي رَوَايَةٍ: إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَخْرَجَ مِنْهُ شَيْءٌ أَمْ لَا فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

واته: عەبەدای کۆری تەمیم گوئی: مامەم گوئی: لەلای ھەزەرەت (دروودی خوای لەسەربین) سکالایان کرد گوئیان: ئەی پیغەمبەری خودا! پیاوی وا ھەیە لەناو نوێژدا بە خەیاڵ وا ھەست دەکا کە ھەست بە شتی دەکا وەک بایی، نەپایی یەک ئەمە چاری چیە؟ فەرمووی: نوێژەکی نەپڕی ھەتا دەنگی دەبیستی یا ھەست بە بۆنی دەکا! لە گیرانەوێ یەکا: ئەگەر ھەستتان بە شتی کرد لەسکاتنا وەبوو بەگرتی لە دلتانا: ئایا بایەکتان ئی بەربوووەتەو یانا، ئەو نوێژەکتان مەپرن تا دەنگی نەبیستن یا بۆنی نەکەن (ش/د/ت/ن).

۲۰۹ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَكَأَنَّ السَّهَّ الْعَيْنَانِ فَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۳).

(۱) بخاری. وضوء: ۱۲۵، ۶۹۵۴. مسلم. طہارۃ: ۵۲۵، ۵۳۴.

(۲) بخاری. وضوء: ۱۳۷، ۱۷۷، ۲۰۵۶. مسلم. طہارۃ: ۸۰۲، ۸۰۳. أبو داود: إذا شك في الحدث: ۱۷۶. نسائي.

وضوء من الريح: ۱۶۰.

(۳) بسند ضعيف (شرحه).

واتہ: ئیمامی علی (خوای فی رازی بن) لہ پیغہ مبرہ وہ (درویدی خوای لہ سرین) دہ فہ رموی: چاو دہ مبینی کوّمہ، جا لہ بہر ئہ مہ ئہ گہر کہ سنی خہوت کاتنی کہ ہل دہ سنی با دہ سنویژ بگری (د- سند ضعیف - ئیننو ماجہ).

۲۱۰- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (مَتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَأْمُونَ ثُمَّ يُصَلُّونَ وَلَا يَتَوَضَّئُونَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

واتہ: ئہ نہس (خوای فی رازی بن) گوتی: یاران پیغہ مبرہ (درویدی خوای لہ سرین) جاران دہ شخہ وتن کہ ہلدہستان - بہبی ئہ وہ کہ دہ سنویژ تازہ بکہ نہ وہ - نویژیان دہ کرد. (م/د/ت).

۲۱۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (مَتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْوُضُوءَ لَا يَجِبُ إِلَّا عَلَى مَنْ نَامَ مُضْطَجِعًا فَإِنَّهُ إِذَا اضْطَجَعَ اسْتَرْخَتْ مَفَاصِلُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

واتہ: ئیننو عہباس (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہ مبرہ (درویدی خوای لہ سرین) لہ سہ جدہدا خہوی لیکہ وت بہرہ نگیکی وا دہ ستیکرد بہ پرخہ پرخ، ئینجا ہل ساو نویژہ کہی تہ واوکرد، منیش پیّم گوت: خو تو خہ وتبوویت؟ ئہ ویش فہ رموی: دہ سنویژ تازہ کردنہ وہ بہس لہ سہر ئہ وانہ پیویستہ کہ پال دہ کون و دہ خہون، چونکہ ئہ وانہ کہ پال دہ کون جو مگہ کانیاں خاودہ بنہ وہ، جا لہم حالہدا دور نیہ کہ شتی لہ (دوورا: سہ بیلہ ینہ وہ دہ ربچی). (د/ت - سند مستقیم).

۲۱۲- عَنْ بُسْرَةَ بِنْتِ صَفْوَانَ عَنِ النَّبِيِّ (مَتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلَا يُصَلِّ حَتَّى يَتَوَضَّأَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۶).

(۴) مسلم. طہارۃ: ۸۳۳. ترمذی. الوضوء من النوم: ۷۸.

(۵) بسند مستقیم (شرحہ).

(۶) بسند صحیح (شرحہ).

واته: بوسره‌ی کچی صهفوان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌رکه‌سی ده‌ستیدا له‌چووکی خوی بانویژ نه‌کا تا ده‌سنویژ نه‌گری (د/ت/ن-س/ص).

۲۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَفْضَى أَحَدُكُمْ بِيَدِهِ إِلَى فَرْجِهِ وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا سِتْرٌ وَلَا حَائِلٌ فَلْيَتَوَضَّأْ. رَوَاهُ الْإِمَامُ الشَّافِعِيُّ وَالْحَاكِمُ وَأَحْمَدُ^(۷).

واته: نه‌بو هوره‌یره (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌ر کامیکتان به‌بی په‌رده یا به‌بی ده‌ستپیچ ده‌ستی بدا له‌شه‌رمگای خوی واته: له‌پاش و پیشی خوی با ده‌سنویژ بگریته‌وه (شافیعی/حاکم/ئه‌حمه‌د).

۲۱۴- عَنْ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ: قَدِمْنَا عَلَى أَبِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَاءَ رَجُلٌ كَأَنَّهُ بَدَوِيٌّ فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا تَرَى فِي مَسِّ الرَّجُلِ ذِكْرَهُ بَعْدَ مَا يَتَوَضَّأُ؟ فَقَالَ: هَلْ هُوَ إِلَّا مُضْغَةٌ مِنْهُ أَوْ بَضْعَةٌ مِنْهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۸).

واته: ته‌لقی کوپی عه‌لی (خوی ئی رازی بن) گوتی: چووین بو‌خزمه‌تی هه‌زهره‌ت (دروودی خوی له‌سهرین) پیاویکیش هات وه‌ک ده‌شته‌کی وابوو، گوتی: ئه‌ی ره‌ه‌به‌ری خودا! پیاو به‌ده‌سنویژه‌وه ده‌ستی له‌چووکی بکه‌وی ئایا ده‌سنویژه‌که‌ی ده‌شکی یانا؟ فه‌رمووی: نه‌خیر، چونکه ئه‌ویش پارچه‌گوشتیکه له‌خوی یا فه‌رمووی: (خه‌یر چونکه چووکیشی پارچه‌یه‌که له‌خوی وه‌ک ده‌ستی یا قاچی یا په‌نجه‌ی) (د/ت/ن-س/ص).

۲۱۵- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبَلَ امْرَأَةً مِنْ نِسَائِهِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. قَالَ: عُرْوَةُ فَقُلْتُ لَهَا: مَنْ هِيَ إِلَّا أَلْتِ فَضَحِكَتْ. رَوَاهُ دَاوُدُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۹).

(۷) بسند صحیح (شرحه).

(۸) بسند صحیح (شرحه).

(۹) لم يذكر الشارح نسبته (مترجم).

واته: عائیشه (خوای نِ رازی بن) گوتی: پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) یه‌کی له ژنه‌کانی خوایی ماچ کردو رویشتن نویژیشی کردو دهنویژیشی نه‌گرت‌ه‌وه. عورو‌هی خوشکه‌زای گوتی: پی‌م گوت: دیاره نه‌و ژنه‌هر خوت بوویت؟ نه‌ویش پیکه‌نی. (د/ت).

۲۱۶- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَاءَ فَتَوَضَّأَ فَلَقِيْتُ ثَوْبَانَ فِي مَسْجِدٍ دِمَشْقٍ فَلَكَّرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: صَدَقَ وَأَنَا صَبَبْتُ لَهُ وَضُوءَهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱۰).

واته: نه‌بو دهر‌دء (خوای نِ رازی بن) گوتی: پیغهمبر (درویدی خوای لهسربین) جارِ رشایه‌وه له پاشا دهنویژِی تازه کرده‌وه، قسه‌گیره‌وه (راوی) ده‌لی: جا له مزگه‌وته‌که‌ی دیمه‌شق تووشی نه‌وبان بووم نه‌م قسه‌یه‌م بو‌گیرایه‌وه، گوتی: نه‌بو دهر‌دا راست ده‌کا من خوم ناوی دهنویژ‌ه‌که‌م ده‌کرد به‌ده‌ستیا له‌و روژ‌ده‌دا. (د/ت/ن-س-ص).

۲۱۷- عَنْ الْبَرَاءِ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْوُضُوءِ مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ فَقَالَ: تَوَضَّأُوا مِنْهَا، وَسُئِلَ عَنِ لُحُومِ الْغَنَمِ فَقَالَ: لَا تَوَضَّأُوا مِنْهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۱).

واته: به‌راء (خوای نِ رازی بن) گوتی: له پیغهمبریان پرس‌ی (درویدی خوای لهسربین): که‌سِ گوشتی حوشت‌ر بخوا دهنویژ‌ی له‌سه‌ره؟ فه‌رمووی: (به‌لی له‌سه‌ریه‌تی) به‌لام بو‌خواردنی گوشتی مه‌پو بزنی لییان پرس‌ی فه‌رمووی: (ده‌سنویژ‌ناشکینن) (د/م/ت).

۲۱۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْوُضُوءُ مِمَّا مَسَّتِ الثَّارُ رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱۲).

(۱۰) بسند صحیح شرحه.

(۱۱) مسلم. طهارة: ۸۰۰، ۸۰۱.

(۱۲) مسلم. طهارة: ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷.

زهیدی کوپی ثابت (خواس لن رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فهرموی: خواردنی هر شتی که به‌ئاگر دروست کرابی ده‌سنویژ پیویست ده‌کا (م/د/ت/ن).

۲۱۹- عَنْ أَنَسِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكَلَ كَيْفَ شَاءَ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. رَوَاهُ الثَّلاثَةُ^(۱۳).

ئیبنو عهباس (خوای ن رازی بن) گوتی: جاری پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) شانی مه‌پیکی خوارد، دوی ئه‌وه نویژی کردو ده‌سنویژیشی تازه نه‌کرده‌وه. (ش/د).

۲۲۰- عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كَانَ آخِرُ الْأَمْرَيْنِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَرْكُ الْوُضُوءِ مِمَّا غَيَّرَ النَّارُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۴).

جابر (خوای ن رازی بن) گوتی: له دوايیدا دواکاری پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) هاته سهر ئه‌وه: وازی له ده‌سنویژگرتن هیئا بو خواردنی ئه‌و خواردمه‌نییه‌ی که به‌ئاگر پوخته بکری! (د/ن).

۲۷) به‌شی دووهم: ده‌ستووره‌کانی ده‌سنویژ

الفصل الثاني: في آداب الوضوء

۲۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اسْتَيْقَطَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يُدْخِلُ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ، حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَإِنْ أَحَدُكُمْ لَا يَذْرى أَيْنَ بَاءَتْ يَدُهُ أَوْ أَيْنَ كَانَتْ تَطُوفُ يَدُهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئه‌بو هورهیره (خوای ن رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی له‌خه‌وه‌لده‌ستن ده‌ست مه‌که‌ن به‌ناو حاجه‌ته‌که‌دا له پی‌شا

(۱۳) بخاری. وضوء: ۲۰۸، ۶۷۵، ۲۹۲۳، ۵۴۰۸، ۵۴۲۲، ۵۴۶۲. مسلم. حیض: ۷۸۸، ۷۸۹. أبو داود. ترك الوضوء ممّا منست النار: ۱۸۷.

(۱۴) مؤید بالذی قبله (کترجم).

(۱) بخاری. وضوء: ۱۶۲. مسلم. کراهة غمس المتوضئ یدیه: ۶۴۱.

سئ جار له دهره‌وه‌ی حاجه‌ته‌که ده‌ستتان بشوئن، چونکه ئیوه نازانن ده‌ستتان شه‌و چی به‌سه‌ر هاتووہ یا فه‌رمووی: نازانن ده‌ستتان له‌کوئی سوورپراوته‌وه له‌وانه‌یه شه‌و له‌کاتی نووستندا له‌ زیپکه‌یی، له‌ ته‌پراییی، له‌ شتیکی پیسی دابی (ش/د/ت/ن).

۲۲۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا وُضُوءَ لَهُ وَلَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

دیسان گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: نویژی بی ده‌سنوویژ دروست نیه، ده‌سنوویژیش - که ناوی خودای له‌ سه‌ر نه‌برایی - دروست نیه (د/ت).

۲۲۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتُهُمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ. رَوَاهُ مَالِكٌ وَالبَخَارِيُّ^(۳).

دیسان گوتی: ده‌فه‌رمووی (درویدی خوی له‌سهرین): نه‌بادا ئازارو دهردی سه‌ری ئومه‌تم بدهم نه‌گینا بو‌گرتنی هه‌موو ده‌سنوویژی فه‌رمانم پی ده‌کردن به‌ سیواک‌کردن! (مالیک/ب).

۲۲۴- عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: السَّوَاكُ مُطَهَّرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ. رَوَاهُ البَخَارِيُّ وَالشَّافِعِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

عائیشه (خوی ئا‌زای بی) گوتی: چه‌زه‌ت ده‌فه‌رمووی (درویدی خوی له‌سهرین): سیواک هه‌م ده‌م پاک ده‌کاته‌وه‌و هه‌م مایه‌ی ره‌زامه‌ندی و خو‌شنوودی خودایه (ب/شافیعی/ن).

۲۲۵- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشَّارِبِ وَإِعْقَاءُ اللَّحْيَةِ وَالسَّوَاكُ وَالْإِسْتِنْشَاقُ بِالْمَاءِ وَقَصُّ الْأَظْفَارِ وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ

(۲) قال البخاري هو أحسن حديث في التحية. (شرحه).

(۳) بخاري. سواك: ۸۸۷، ۷۲۴۰. مسلم. سواك: ۵۸۸.

(۴) قال الإمام النووي: رواه النسائي وابن خزيمة في صحيحه بأسانيد صحيحه (رياض رقم: ۱۲۰۲).

وَكَتَفُ الْإِبطِ وَحَلَقُ الْعَائَةِ وَاتِّقَاصُ الْمَاءِ الْإِسْتِنْجَاءُ قَالَ: مُصْعَبٌ: وَكَسَيْتُ الْعَاشِرَةَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمُضَةُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

دیسان گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوائی لہسریں) دہفہرموی: ئہم دہشتہ لہ فیترہتن، یاساو دہستووریکئی گہئی کوننو لہ بہرکونی ولہ میڑی دہلیی خوویہ کی زکماک و سروشتین:

یہ کہہم: بہرسمیلکردن و قرتاندنی مووی سمیل.

دووہم: ہیشتنہوہی ریش.

سییہم: سیواککردن.

چوارہم: ئاو لہ لووت رادان.

پینجہم: قرتاندنی نینوک.

شہ شہم: شورڈنی لوچی سہر جمگہ و کری پہنجہکان.

حہوتمہم: مہ لکیشانی مووی بنبال.

ہہشتہم: تاشینی مووی بہر.

نۆہم: تاراتگرتن بہ ئاو واتہ: خوشوردن بہ ئاو لہ پاش سہرئاوکردن، موصعب گوتی:

دہہہ میانم لہ یاد نہ ماوہ، مہ گہر ئاو لہ دہم و ہردان بی. (ش/د/ت/ن).

۲۲۶ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَاكُ فَيُعْطِينِي السَّوَاكَ لِأَغْسِلَهُ فَأَبْدَأُ بِهِ فَأَسْتَاكُ ثُمَّ أَغْسِلُهُ وَأَذْفَعُهُ إِلَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۶).

واتہ: دیسان گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوائی لہسریں) کہ دہیویست سیواک بکا، سیواکہ کی دہدا بہ من تابیشورم بوی، منیش لہ پیشا (بؤموبارہ کی)

(۵) بخاری. لباس: ۵۸۸۹، ۵۸۹۱، ۶۲۹۷. مسلم. خصال الفطرة: ۵۹۶، ۵۹۷، ۶۰۳. أبو داود. سواک: ۵۳.

ترمذی. تقليم الأظافر: ۲۷۵۷. نسائی. الزينة. الفطرة: ۵۰۵۵، ۵۰۵۶، ۵۰۵۷.

(۶) لم يذكر نسبه الشارح (مترجم).

سیواکم پی دهکرد، نهوجا دهیم شوږدو دم دایه‌وه دهستی جا نه‌ویش
سیواکی پی دهکرد (درودی خوی له‌سهرین).

۲۲۷- عَنْ أَنَسٍ يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ إِلَى
خَمْسَةِ أَمْدَادٍ وَيَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۷).

نه‌نه‌س (خوی فی رازی بن) گوتی: گه‌لی جار وا ده‌بوو پیغه‌مبه‌ر (درودی خوی
له‌سهرین) به‌مه‌ن (صاع) یك ناو خوی ده‌شوږد، یا به پینج مشت (مود) خوی
ده‌شوږد، جاروباریش به‌مستی ناو ده‌سنویرژکی ده‌گرت! (ش/د/ت/ن).

۲۲۸- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَوَضَّأُ بِإِثْنَيْ عَشَرَ رَطْلَيْنِ
وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَقَالَ: قَالَ: أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ: الصَّاعُ خَمْسَةُ أَرْطَالٍ
وَكُلْتُ^(۸).

واته: دیسان نه‌نه‌س (خوی فی رازی بن) گوتی: گه‌لی جار پیغه‌مبه‌ر (درودی
خوی له‌سهرین) غوسلی خویی ده‌رده‌کرد به‌مه‌نی ناو، وه جار جاره‌یش
ده‌سنویرژکی ده‌گرت به‌ده‌فری که دوو ره‌تل ناوی ده‌گرت. نه‌بو داوود نه‌م
فهرمووده‌یه‌ی گیراوه‌ته‌وه ده‌لی: نیمامی نه‌حمه‌دی کوپی حه‌نبه‌ل ده‌لی:
مه‌ن (صاع) ی پینج ره‌تل و سیه‌یه‌کی ره‌تلیکه.

۲۲۹- وَسَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَعْقِلٍ وَلَدَهُ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْقَصْرَ
الْأَبْيَضَ عَنْ يَمِينِ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلْتُهَا. فَقَالَ: يَا بُنَيَّ سَلِ اللَّهَ الْجَنَّةَ وَتَعَوَّذْ بِهِ مِنَ النَّارِ
فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّهُ سَيَكُونُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ قَوْمٌ
يَعْتَدُونَ فِي الطُّهُورِ وَالِدُّعَاءِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۹).

واته: عه‌بدوللای کوپی موغه‌فهل گوئی لی بوو کوپه‌که‌ی ده‌یگوت:
خودایه! داوای کو‌شکه سپیه‌یه‌که‌ی لای راستی به‌ه‌شتت لی ده‌که‌م هه‌رکاتی

(۷) بخاری. وضوء: ۲۰۱. مسلم. طهارة: ۷۲۴، ۷۲۵ أبو داود: مايجزئ من فی الماء الوضوء: ۹۵. ترمذی.
مايجزئ من الماء فی الوضوء: ۶۰۹ تعلیقاً.

(۸) لم يذكر نسبه الشارح (مترجم).

(۹) بسند صالح (شرحه).

چوومه به‌هه‌شت، جا عه‌بدوللای باوکی پیی گوت: کوپی شیرینم! داوای به هه‌شت له خودا بکهو په‌نا بگره پیی له ده‌ستی ئاگری دۆزه‌خ و ئیتر پیی ئی هه‌لمه‌بره چونکه بو خوم له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خوای له‌سهرین): له‌ناو ئه‌م ئومه‌ته‌دا ده‌سته‌یی په‌یدا ده‌بن له سه‌رفکردنی ئاوی ده‌سنوێژو له دو‌عاو نزاکردنا زیاده ره‌وی ده‌که‌ن (د/ ئیبنو ماجه - سند صالح).

۲۳۰ - عَنْ الْحَكَمِ أَوْ ابْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَالَ ثُمَّ تَوَضَّأَ وَكَضَحَ فَرْجَهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱۰).

حه‌که‌م (یا کوپه‌که‌ی حه‌که‌م گوتی: باوکم) گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) میزی کردو ده‌سنوێژی گرت و ئینجا لویچی ئاوی پرژاند له‌نا فه‌کی خو‌ی بو‌نه‌ه‌یشتنی دوو دل‌ی و وه‌سوه‌سه. (د/ت/ن - س/ ضعیف).

۲۳۱ - عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ لِلْوُضُوءِ شَيْطَانًا يُقَالُ لَهُ وَلَهَانٌ فَاتَّقُوا وَسْوَاسَ الْمَاءِ^(۱۱).

واته: ئوبه‌یی کوپی که‌عب (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: ده‌سنوێژ شه‌یتانیکی هه‌یه ناوی وه‌له‌انه شه‌یدیای ده‌سنوێژ تی‌کدانه جا له‌به‌ر ئه‌وه خو‌تان بپاریزن له دوودلی و وه‌سوه‌سه‌ی ئاوی ده‌سنوێژو ئاوی خوشۆردن، به‌م ره‌نگه له پێشا په‌نا بگرن به‌خودا له وه‌سوه‌سه‌ی ئه‌و شه‌یتانه‌و ناوی خودا بینن (ت- سند غریب).

۲۳۲ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خِرْقَةٌ يَسْتَنْشِفُ بِهَا بَعْدَ الْوُضُوءِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

واته: عایشه (خوای ئی رازی بن) گوتی: جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) مه‌ندیلیکی هه‌بوو له‌پاش ده‌سنوێژ خو‌ی پی و شک ده‌کرده‌وه. (ت- سند غریب).

(۱۰) بسند ضعیف (شرحه).

(۱۱) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

(۱۲) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

۲۸) به‌شی سیتیهم: باسی ده‌سنوئژو ماوه‌ی مانه‌وه‌ی ده‌سنوئژ

الفصل الثالث: فی بیان الوضوء و مدته

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ - ۶/۵}.

واته: ئە‌ی که‌سانێ که‌ باوه‌رتان هیناوه به‌ ئایینی ئیسلام کاتی ویستتان بچن به‌لای نوێژوه‌وه‌ روخسارو ده‌م و چاوتان بشۆرن، ئینجا ده‌سته‌کانتان بشۆرن هه‌تا ئانیشک، ئینجا ده‌ستی ته‌ر به‌ینن به‌سه‌رتانا، له‌ پاشا قاچتان بشۆرن هه‌تا ده‌گاته‌ هه‌ردوو قولاپه‌کانتان.

۲۳۳- عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ قَالَ: إِنَّ عُثْمَانَ دَعَا بِوُضُوءٍ فَتَوَضَّأَ فَعَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ ثُمَّ رَجَلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ قَامَ فَرَكَعَ رَكَعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غُفْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا بِثَلَاثِ غَرَفَاتٍ مِنْ مَاءٍ. وَفِي أُخْرَى: فَمَسَحَ رَأْسَهُ ثَلَاثًا. وَفِي رَوَايَةٍ: فَمَسَحَ رَأْسَهُ فَأَقْبَلَ بِيَدَيْهِ وَأَذْبَرَ، بَدَأَ بِمُقَدِّمِ رَأْسِهِ، ثُمَّ ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۱).

واته: حومرانی نوکه‌ری عوسمان (خوای نازای بن) گوئی: عوسمان داوای ئاوی کردو له‌سه‌ر ئە‌م شیوه‌یه‌ ده‌سنوئژیکی گرت: له‌ پێشا سێ جار هه‌ردوو له‌پی شۆرد، ئینجا ئاوی له‌ ده‌می و له‌ لووتی راداو هنگی کرد، ئینجا سێ جار ده‌موچاوی شۆرد، ئینجا سێ جار ده‌ستی راستی هه‌تا ئانیشکی شۆرد، ئینجا به‌و چه‌شنه‌ ده‌ستی چه‌پیشی شۆرد ئینجا ده‌ستی ته‌ری هینا

(۱) بخاری. وضوء: ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۹۲۴، ۶۴۲۳. مسلم. طهارة: ۳۳۷، ۵۲۸، ۵۲۹. أبو داود: صفة وضوء النبي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ۱۰۶، نسائي. مضمضة: ۸۴، ۸۵، ۱۱۶.

به‌سهریاو سهری خوئی مه‌سحکرد، ئینجا قاچی راستی هه‌تا هه‌ردوو قاپه ره‌قه‌له‌ی سئی جار شوورد، ئینجا به‌و چه‌شنه پیئی چه‌پیشی شوورد، له‌پاشا عوسمان گوتی: به‌چاوی خوّم پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خوای له‌سهرین) وه‌ك ئەم دەسنوێژە‌ی من گرتە ئاوا دەسنوێژی گرت و فەرمووی (دروودی خوای له‌سهرین): هه‌ر كه‌سێ دەسنوێژی بگرتی له‌ چه‌شنی ئەم دەسنوێژە‌ی كه‌ ئیستا من گرتە، ئینجا هه‌ل‌سئی دوو ركات نوێژی پوخته‌ی دوور له‌ خه‌یالی جیهان بكا ئیت‌ر خودای گه‌وره‌ له‌ گونا‌ه‌ی له‌وه‌ پیشی خو‌ش ده‌بی، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌كا: سئی جار به‌سئی لۆچ ئاو ئاوی له‌ده‌م و لووتی وه‌رداو هنگیکرد، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا: سئی جار سهری مه‌سحکرد، له‌ گیرانه‌وه‌یه‌كا: سهری خوئی به‌م شیوه‌یه‌ مه‌سحکرد: هه‌ر دوو ده‌ستی له‌ پیشه‌وه‌ هه‌نا به‌سه‌ر سهریاو په‌نجه‌کانی بلاو‌کردنه‌وه‌و هه‌ردوو نه‌نگوستی د‌وشاو‌مژە‌ی لکان به‌یه‌که‌وه‌ ئینجا به‌و شیوه‌یه‌، له‌ پیشه‌سهریه‌وه‌ ده‌سته‌کانی خشانده‌سه‌ر سهریداو تا گه‌یاندنیه‌ پشت‌ملی، ئینجا به‌هه‌مان شیوه‌ کشاندنیه‌وه‌ به‌سه‌ر شوینی خ‌ویاندا تا گه‌رایه‌وه‌ سه‌ر نه‌و جیگه‌یه‌ که‌ له‌ویوه‌ ده‌ستی پئی کردبوو! (ش/د/ت/ن).

۲۳۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ^(۲).

واته: عه‌بدوللای کوپی زه‌ید (خوای ئی زازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌سنوێژی گرت و هه‌موو نه‌ندامه‌کانی ده‌سنوێژی دووجار دووجار شوورد. (ب/د/ت).

۲۳۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: تَوَضَّأَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرَّةً مَرَّةً. رَوَاهُما البخاري وأبو داود والترمذي^(۳).

واته: ئیبنو عه‌باس (خوای ئی زازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) جاره‌ جاره‌ که‌ ده‌سنوێژی ده‌شوورد، هه‌موو نه‌ندامیکی ده‌سنوێژی یه‌ك جار ده‌شوورد. (ب/د/ت).

(۲) بخاری. وضوء: ۱۵۸.

(۳) بخاری. وضوء: ۱۵۷.

۲۳۶- وَجَاءَ أَغْرَابِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْأَلُهُ عَنِ الْوُضُوءِ فَأَرَاهُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا الْوُضُوءُ فَمَنْ زَادَ هَذَا فَقَدْ أَسَاءَ وَتَعَدَّى وَظَلَمَ. رَوَاهُ النَّسَائِي وَأَحْمَدُ وَابُو دَاوُدَ وَلَفْظُهُ: فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا أَوْ نَقَصَ فَقَدْ أَسَاءَ وَظَلَمَ^(۴).

واته: عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کی هاته لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) لیی پرس‌ی که‌فی‌ری ده‌سنویژ‌ی بکا، نه‌ویش (دروودی خوای له‌سهرین) نیشانی‌دا که‌هه‌موو نه‌ندامه‌کانی ده‌سنویژ‌ سئ جار سئ جار بشوری، ئینجا پیی فهرموو: ده‌سنویژ‌ خوئی ئاوایه، ئیتر نه‌وه‌ی له‌مه زیاتر بکا نه‌وه خراب ده‌کاو له‌را‌ده‌ده‌ده‌چی (ن/نه‌حه‌/د) گفته‌ی (د = ابو داود) ئاوایه: ئیتر نه‌وه‌ی له‌مه زیاتر بکا یا له‌مه که‌متر بکا نه‌وه به‌راستی خراب ده‌کاو زورو سته‌م له‌خوئی ده‌کا.

۲۳۷- عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَأَدْخَلَهُ تَحْتَ حَنَكِهِ فَخَلَّلَ بِهِ لِحْيَتَهُ وَقَالَ: هَكَذَا أَمَرَنِي رَبِّي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

واته: نه‌نه‌س (خوای ن‌رازی بئ) گوتی: که پیغه‌مبه‌ر ده‌سنویژ‌ی هه‌لده‌گرت لوچی ئاوی هه‌لده‌گرت و ده‌یکرد به‌ژیر چه‌ناگه‌یه‌وه‌و ده‌ستی پی ده‌خسته‌ریشی، وه ده‌یفه‌رموو: (دروودی خوای له‌سهرین) خوداکه‌م ئاوی پی گوتووم. (د/ت-س/ص).

۲۳۸- وَلَهُ (أَيُّ التِّرْمِذِيِّ): إِذَا تَوَضَّأَتْ فَخَلَّلَ بَيْنَ أَصَابِعِ يَدَيْكَ وَرِجْلَيْكَ^(۶).

واته: پیغه‌مبه‌ر ده‌فه‌رموی: (دروودی خوای له‌سهرین) که ده‌سنویژ‌ ده‌گرت ده‌ست بخه‌ره ناو په‌نجه‌ی ده‌ست و پی‌ت (ت-س/ح).

۲۳۹- عَنِ الْمُسْتَوْرِدِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا تَوَضَّأَ يُخَلِّلُ أَصَابِعَ رِجْلَيْهِ بِخِنْصَرِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابُو دَاوُدَ^(۷).

(۴) بسند صالح (شرحه).

(۵) بسند صحيح (شرحه).

(۶) بسند حسن (شرحه).

واته: موسته‌ورید (خوای فی رازی بن) گوتی: گه‌ئی جار سرنجم ده‌دا:
پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) که ده‌سنوئیزی ده‌گرت په‌نجه تووته‌ی (ده‌ستی
چه‌پی) ده‌خسته ناو په‌نجه‌ی هر دوو پی‌ی و به په‌نجه تووته‌ی ناو
په‌نجه‌کانی پی‌کانی ده‌ناژنینه‌وه. (ت/د-س/ح).

۲۴۰ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأَذْنَيْهِ
ظَاهِرَهُمَا وَبَاطِنَهُمَا. رَوَاهُ الزَّمِيزِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ.^(۸)

واته: ئیبنو عه‌باس (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین)
(له ده‌سنوئیزدا) ده‌ستی ته‌ری هی‌نا به‌سهر سه‌ری خو‌یا و به ه‌ردوو گو‌چکه‌ی
دا، به دیوی ده‌ره‌وه‌و به دیوی ناویاندا. (ت/د-س/ص).

۲۴۱ - عَنْ الْمُغِيرَةِ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَضَّأَ فَمَسَحَ بِنَاصِيَّتِهِ وَعَلَى
الْعِمَامَةِ وَعَلَى الْخُفَّيْنِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ.^(۹)

موغیره (خوای فی رازی بن) گوتی: جار‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین)
ده‌سنوئیزی گرت و پی‌شه سه‌ری مه‌سح کردو ئینجا له‌باتی ته‌واوی سه‌ری
می‌زه‌ره‌که‌ی مه‌سح کردو له جیاتی شو‌ردنی پای ده‌ستی ته‌ری هی‌نا به‌سهر
پشتی خوفه‌کانیا. (ش/د/ت).

۲۴۲ - وَرَأَى أَبُو هُرَيْرَةَ قَوْمًا يَتَوَضَّئُونَ مِنَ الْمِطْهَرَةِ فَقَالَ: أَسْبَغُوا الْوُضُوءَ
فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: وَيْلٌ لِلْعَرَاقِيبِ مِنَ النَّارِ. وَفِي رَوَايَةٍ:
وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ.^(۱۰)

واته: جار‌ی ئه‌بو هورهیره (خوای فی رازی بن) ده‌سته‌یه‌کی دی له
ده‌ست‌شو‌ره‌که ده‌سنوئیزیان ده‌گرت گوتی: به ته‌واوی و به جوانی ده‌سنوئیز
بگرن، چونکه به‌گو‌یی خو‌م گو‌یم لی‌بوو که ه‌زه‌رت (دروودی خوای له‌سهرین)

(۷) بسند حسن (شرحه).

(۸) بسند صحیح (شرحه).

(۹) بخاری. وضوء: ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۳۶۳، ۳۸۸، ۲۹۱۸، ۴۴۲۱، ۵۷۹۸، ۵۷۹۹.

(۱۰) بخاری. وضوء: ۱۶۵، ۹۶، ۱۶۳. مسلم. طهارة: ۵۷۱، ۵۷۵، ۵۷۳.

دہیفہرموو: وای بۆ ئەو کەسانە ی کە بە باشی شادەمارە کە ی سەر قنگە پارژنەیان ناشۆرن! ئە ی ھاوار لە دەست ئەو ئاگرە ی کە بۆ ئەوانە ئامادە کراوە. لە گیرانە وە یە کە: (وای لە دەست ئاگرە ی دۆزەخ بۆ ئەو کەسە ی کە بە باشی پارژنە ی پێی ناشۆری). (ش/د/ت/ن).

۲۴۳- عَنْ عُمَرَ أَنَّ رَجُلًا تَوَضَّأَ فَتَرَكَ مَوْضِعَ ظُفْرِ عَلَى قَدَمِهِ فَأَبْصَرَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: ارْجِعْ فَأَخْسِنْ وَضُوءَكَ فَرَجَعَ ثُمَّ صَلَّى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱۱).

عومەر (خوای ئی رازی بێ): گوئی: پیاوی دەسنوێژی گرت، بە قەد نینوکیکی لە پێی نەشۆرد، پێغەمبەریش (دروودی خوای لەسەری) چاوی ئی بوو پێی فەرموو: (بچۆرە وە بە جوانی دەسنوێژە کە ت بگرە! ئەویش چوو وای کرد، ئینجا نوێژی کرد. (م/د)

۲۴۴- وَلَهُ (أَي لَأَبِي دَاوُدَ: أَسْبَغَ الْوُضُوءَ وَخَلَّلَ بَيْنَ الْأَصَابِعِ وَبَالَغَ فِي الْإِسْتِنْشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا)^(۱۲).

پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) دەفەرموی: بە تەواوی دەسنوێژ بشۆرە و دەست بخەرە ناو پەنجە کانت و زۆر باش ئاو لە دەم و لووتت رابە، بە لām ئەگەر بە روژوو بوویت زیاده رەوی مەکە لە ئاو لە دەم و لووت راداندا (د).

۲۴۵- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ. قُلْتُ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ؟ قَالَ: يُجْزِي أَحَدَنَا الْوُضُوءُ مَا لَمْ يُحْدِثْ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا مُسَبِّمًا^(۱۳).

ئەنەس (خوای ئی رازی بێ) گوئی: پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) بۆ هەموو نوێژی لە کاتی داها تێنا دەسنوێژی تازە ی دەگرت هەتا روژی گرتنی شاری مەکە، بە لām لە روژی فەتەحی مەکەدا بە یە ک دەسنوێژ هەموو نوێژەکانی کرد

(۱۱) مسلم. طهارة: ۵۷۵.

(۱۲) سكت عنه الشارح (مترجم).

(۱۳) بخاري. وضوء: ۲۱۴.

قسه‌گیره وه (راوی) ده‌لئ: گوتم: ئه‌ی ئیوه یاران‌ی پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سربین) چون ده‌سنویرت‌ان ده‌گرت؟ گوئی: یه‌ک ده‌سنویرتمان به‌س بوو تا کاتی ده‌سنویرته‌که‌مان ده‌شکا ئه‌وسا له‌کاتی پیوستدا ده‌سنویرتیکی ترمان هه‌لده‌گرته‌وه. (ب/د/ت/ن).

۲۴۶- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى الصَّلَاةَ يَوْمَ الْفَتْحِ بِوُضوءٍ وَاحِدٍ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ فَقَالَ: لَهُ عُمَرُ: لَقَدْ صَنَعْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُهُ. قَالَ: عَمْدًا صَنَعْتُهُ يَا عُمَرُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۱).

واته: سوله‌یمانی کوپی بو‌ره‌یده (خوی ئی رازی بئ) گوئی: باو‌کم گوئی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سربین) له‌روژی گرتنی شاری مه‌که‌دا به‌یه‌ک ده‌سنویرت هه‌موو نویرته‌کانی کرد، وه قاچه‌کانیشی نه‌شورد به‌لکوو له‌باتی ئه‌وه ده‌ستی ته‌پری هیئا به‌سه‌ر سو‌ل (خوف) ه‌کانیا، عومه‌ریش عه‌رزیکرد: ئه‌مه‌ی ئه‌م‌رو کردت نه‌م دیوه له‌مه‌وپیش بیکه‌ی هو‌ی ئه‌مه‌ چیبوو؟ فه‌رمووی: (درویدی خوی له‌سربین) به‌قه‌ستی وامکرد ئه‌ی عومه‌ر! تا ئیوه‌ش ئه‌گه‌ر بتانه‌و‌ی له‌کاتی پیوستدا ئاوا وه‌ک من بکه‌ن (م/د/ت/ن).

۲۹) ده‌ستی ته‌ره‌یتان به‌سه‌ر خوف (سو‌ل) دا: (مسح الخفین)

۲۴۷- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ لِحَاجَّتِهِ فَاتَّبَعَهُ الْمُغِيرَةُ بِإِذَاوَةٍ فِيهَا مَاءٌ فَصَبَّ عَلَيْهِ حِينَ فَرَغَ مِنْ حَاجَّتِهِ فَتَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْخَفَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۱).

موغیره‌ی کوپی شو‌عبه (خوی ئی رازی بئ) گوئی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سربین) چوو‌ه ده‌ره‌وه رو‌یش‌ت بو‌سه‌راو، منیش به‌جه‌وه‌نده‌یی ئاوه‌وه

(۱۴) مسلم. وضوء: ۶۴۰ أبو داود. الصلوات بوضوء واحد: ۱۷۲ ترمذی. الصلوات بوضوء واحد: ۶۱. نسائی. وضوء لكل صلوة: ۱۳۲.

(۱) بخاری. وضوء: ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۳۶۲، ۳۸۸، ۲۹۱۸، ۴۴۲۱، ۵۷۹۸، ۵۷۹۹. مسلم. وضوء: ۶۲۵، ۹۵۱. أبو داود. مسح على الخفين: ۱۴۹، ۱۵۱ نسائی. صب الماء في الوضوء: ۷۹.

شویننی که‌وتم، جا که له سه‌راوه‌که‌ی بووه ئاوه‌که‌م کرد به ده‌ستی‌او ده‌سنوویژی گرت، وه له جیاتی شو‌ردنی پیی ده‌ستی ته‌پری هی‌نا به‌سه‌ر هه‌ردوو سو‌له‌کانیا (ش/د/ت/ن).

۲۴۸ - وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَسَحَ عَلَى الْخُفَيْنِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَسَيْتَ، قَالَ: بَلْ أَنْتَ كَسَيْتَ، بِهَذَا أَمَرَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲).

دیسان گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) جا‌ری ده‌سنوویژی ده‌گرت ده‌ستی ته‌پری هی‌نا به‌سه‌ر سو‌له‌کانیا، منیش گو‌تم ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خو‌دا! له‌یادت چ‌وو پی‌ت بش‌و‌ری‌ت، فه‌رمو‌وی (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن): نه‌ء، به‌ل‌کو‌و تو له‌یادت چ‌ووه، من په‌روه‌رد‌گاری گه‌وره‌و سه‌وه‌رم ئا‌وای پی گ‌وت‌ووم (د-سند صالح).

۲۴۹ - عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ أَنَّ النَّجَاشِيَّ أَهْدَى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُفَيْنِ أَسْوَدَيْنِ سَادَجَيْنِ فَلَبِسَهُمَا ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

واته: بو‌ره‌یده گو‌تی: نه‌جاش‌ی (پادش‌ای حه‌به‌شه) جو‌وت‌ی خو‌ف‌فی ره‌شی ساد‌ه‌ی به‌ دیاری نارد بو پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) جا پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) له‌پی‌یک‌ردن و ده‌سنوویژی گرت و له‌جیاتی شو‌ردنی قا‌چی ده‌ستی ته‌پری هی‌نا به‌سه‌ر پش‌تی خو‌ف‌ه‌کانا. (د/ئه‌حمه‌د/ت).

۲۵۰ - عَنْ الْمُغِيرَةِ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ فَأَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَيْهِ فَقَالَ: دَعُهُمَا فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ. فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. رَوَاهُ الْإِسْلَامُ^(۴).

مو‌غیره (خ‌وای ئ‌ا‌زانی ب‌ن) له سه‌فه‌ری‌کا له خ‌زمه‌تی حه‌زه‌ت‌دا بو‌وم (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رب‌ن) ده‌سنوویژی گرت، که گه‌یشته سه‌ر قا‌چی دان‌ه‌ویمه‌وه که

(۲) بسند صالح مؤید بالصحيح (شرحه).

(۳) سكت عنه الشارح (مترجم).

(۴) تقدم تخريجه بمثل الحديث الرقم: ۲۵۱ من تلال. ۲۹ (مترجم).

خوفه‌کانی له‌پیی داکه‌نم، فهرمووی: وازیان لیبینه به ده‌سنوێژوه له‌پیم کردوون ئیترا قاجی نه‌شۆردو له‌جیاتى ئه‌وه ده‌ستی ته‌پری هیئا به‌سه‌ر سوڵه‌کانیا. (ش/د).

۲۵۱- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَمْسَحُ عَلَى ظَهْرِ الْخُفَّيْنِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۵).

دیسان له‌وه‌وه گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌ستووری وابوو ده‌ستی ته‌پری ده‌هیئا به‌سه‌ر پشتی سوله‌کانیا له‌جیاتى شۆردنی قاجی له‌ ده‌سنوێژا له‌هه‌ندی کاتی تایبه‌تیدا. (ت/د-ص).

۲۵۲- وَلَهُ عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَوْ كَانَ الدِّينُ بِالرَّأْيِ لَكَانَ أَسْفَلُ الْخُفِّ أَوْلَى بِالْمَسْحِ مِنْ أَعْلَاهُ وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمْسَحُ عَلَى ظَاهِرِ خُفَيْهِ^(۶).

عه‌لی (خودای ئی زازی بن) گوتی: ئه‌گه‌ر ئایین به‌راو به‌ قیاس بئ ده‌بی مه‌سحی ژیر سینگی خوف بکری، نه‌وه‌ک سه‌ر پشتی، به‌لام من به‌ چاوی خۆم دیومه‌ که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) مه‌سحی سه‌رپشتی خوفه‌کانی خۆی ده‌کرد که‌واته‌ رای ئایینی به‌رای تایبه‌ت نابێ. (د/ح-ص).

۲۵۳- عَنْ الْمُغِيرَةِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْجُوزْبَيْنِ وَالنَّغْلَيْنِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۷).

موغیره (خوای ئی زازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) جاری ده‌سنوێژی ده‌گرت، ده‌ستی ته‌پری هیئا به‌سه‌ر گوره‌وی و پیلاو (نه‌عل)ه‌کانیا. (د/ت/ن-س/ص).

(۵) صحیح (شرحه).

(۶) صحیح (شرحه).

(۷) سنده صحیح.

۲۵۴- وَقَالَ: أَبُو دَاوُدَ: وَمَسَحَ عَلَى الْجُوزَيْنِ عَلَى وَابْنِ مَسْعُودٍ وَالْبَرَاءِ وَأَنَسٍ وَأَبُو أَمَامَةَ وَسَهْلُ بْنُ سَعْدٍ. وَقَالَ: التِّرْمِذِيُّ: وَبِهِ يَقُولُ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ وَأَبْنُ الْمُبَارَكِ وَالشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ وَإِسْحَاقُ. قَالُوا: يَمْسَحُ عَلَى الْجُوزَيْنِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ نَعْلَانِ إِذَا كَانَا تَخِينِينَ^(۸).

ئەبو داوودیش دەلی: ئەم زاتانە: عەلی و ئیبن و مەسعود و بەرا و ئەنەس و ئەبو ئومامە و سەھلی کوپی سەعد لە دەسنویژدا لە جیاتى شۆردنى پى گەلى جار وادەبوو دەستى تەریان دەهینا بەسەر گۆرەویدا، تیرمیدیش دەلی: سوفیانی ئەورى و ئیبنو موبارەك و شافیعی و ئەحمەد و ئیسحاقیش ھەر وا دەلین: دەسنویژگر دەستى تەپ دەهینى بەسەر گۆرەویدا، ئەگەر گۆرەویەكە ئەستوربى، با پیلاییشى لەپیدا نەبى.

۲۵۵- عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَيْنِ فَقَالَتْ: عَلَيْكَ يَا ابْنَ أَبِي طَالِبٍ فَسَلْهُ فَإِنَّهُ كَانَ يُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فَسَأَلْنَاهُ فَقَالَ: جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۹).

شورەیحى کوپی ھانى (خوای فی زانی بن) گوئی: بو مەسحی خوف لە عایشەم پرسى گوئی: بو ئەمە بچۆ لە عەلى کوپی ئەبو طالیب بپرسە، چونکە ئەو دەچوو بو سەفەر لەگەل پیغەمبەردا (درودى خوای لەسەربن) جا کە لەومان پرسى گوئی: پیغەمبەر (درودى خوای لەسەربن) سى شەوو سى رۆژى داناوە بو ریبوار، وە شەوو رۆژیکیشى داناوە بو نیشتەجى. (م/ن).

۲۵۶- عَنْ خُزَيْمَةَ بْنِ ثَابِتٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمَسْحُ عَلَى الْخُفَيْنِ لِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلِلْمُقِيمِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

(۸) اثر صحيح (مترجم).

(۹) مسلم. مسح على الخفين: ۶۳۷. نسائي. توقيت فى المسح: ۱۲۸، ۱۲۹.

(۱۰) بسند صحيح (شرحه).

خوزہیمہ ی کوری تابیت (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دربودی خوای لہسربین) فہرموی: ریہوار لہ سفہرہکہیدا ہموو جاری کہ خوفہکانی لہ پی دہکا تا سی روژ ماوی ہہیہ مہسحی خوف بکا، نیشتہجیش تا شہوو روژئی ماوی ہہیہ (د/ت-س/ص).

۲۵۷- عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا مُسَافِرِينَ أَنْ نُمَسِّحَ عَلَى خِفَافِنَا وَلَا نُنْزِعَهَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ وَكُؤُمٍ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۱).

صہفوانی کورہ عہسال (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران کہ لہ سفہردا بووینایہ پیغہمبہر (دربودی خوای لہسربین) پیمانی دہگوت کہ ہہتا ماوی سی روژ مہسحی خوفہکانمان بکہین و لہوسی روژانہدا دایان نہکہنین نہبو پیسی و نہبو میزو نہبو خہو مہگہر بو لہشپیسی (ن/ت-س/ص).

۳۰) باسی شہشہم: باسی خوشوردن (غوسل) ۵ (نہم باسہ سی بہشہ):

بہشی یہکہم: باسی ہوکانی خوشوردن

الباب السادس: في الغسل (وفيه ثلاثة فصول):

الفصل الأول: في أسباب الغسل

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا - ۶/۵}.

واتہ: خودای گہورہ دہفہرموی: نہگہر لہشتان پیس بوو نہوہ خوتان بشورن.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا - ۴ - ۴۳}.

واتہ: دیسان دہفہرموی: نہی موسولمانان! نزیککی نویژ مہکہونہوہ بہ

لہشی پیسہوہ ہہتا خوتان دہشون مہگہر کاتی ریہوار بن و ئاوتان دہست نہکہوی نہوہ لہویدا تہیہموم دہکہن.

۲۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ ثُمَّ جَهَّدهَا فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَإِنْ لَمْ يُنْزَلْ. وَفِي أُخْرَى: وَمَسَّ الْخِتَانُ الْخِتَانَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱).

له نهبو هورهيره وه (خوای فی رازی بن) پیغهمبر (درویدی خوای له سرین) فهرمووی که پیاو له ناو چوار په لی نافرته تا دانیشت و له گه لیا دروست بوو ئیتر خوشوردن پیویست ده بی له سهر هردوولا له گیرانه وه یه کا: با ناویشی نه یه ته وه ههر له شیان پیس ده بی، چونکه تیپوکردن (ایلاج) رووی داوه، له گیرانه وه یه کی ترده: وه سهری چوک نو قم بوو له ناو زیی ژندا ئیتر له ش پیس ده بی. (ش/د/ن).

۲۵۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الرَّجُلِ يُجَامِعُ أَهْلَهُ ثُمَّ يُكْسِلُ هَلْ عَلَيْهِمَا الْغُسْلُ وَعَائِشَةُ جَالِسَةٌ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي لَأَفْعَلُ ذَلِكَ أَنَا وَهَذِهِ ثُمَّ تَغْتَسِلُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۲).

عائیشه گوتی: من دانیشتبووم له خزمه تی چه زرده تا، پیاوئی لیی پرسى: نه گهر پیاوئی دروست بوو له گه ل چه لالی خو یا به لام بوی ته واو نه کراو ناوی نه هاته وه نایا له م حاله دا ژن و پیاو که خوشوردن یان له سهره یان نا؟ فهرمووی: من خو م و نه م ژنه ی خو م ناوا ده کین و له پاشا هردو و کمان خو مان ده شورین (م).

۲۶۰- وَعَنْهَا قَالَتْ: إِذَا جَاوَزَ الْخِتَانُ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ فَعَلْتُهُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَغْتَسَلْنَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِي^(۳).

(۱) بخاری. وضوء: ۲۹۱. مسلم. طهارة: ۷۸۱. أبو داود. فی الإكسال: ۲۱۶. نسائی. وجوب الغسل إذا التقى الختانان: ۱۹۱.

(۲) مسلم. طهارة: ۷۸۴.

(۳) بسند صحيح (شرحه).

دیسان عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوتی: ہرکاتئی گوئمکھی سہری چوک
نوقم بوو لہناو زیئی ژندا ئیتر خوشوردن پیویست دہبی ہرچہند ہیچ
لایہ کیشیان ئاویان نہیہ تہوہ، واریکھوتوہ من و پیغہ مہر (درودی خوای لہسربین)
ئاوامان کردوہ لہ پاشا خویمان شور دوہ. (ت-س/ص).

۲۶۱- عَنْ أَبِي بِن كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَنَّ الْفُتَيَّا الَّتِي كَانُوا يُفْتُونَ أَنَّ
الْمَاءَ مِنَ الْمَاءِ كَانَتْ رُخْصَةً رَخَّصَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَدْءِ الْإِسْلَامِ
ثُمَّ أَمَرَ بِالْإِغْتِسَالِ بَعْدُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

ئوبہیی کوری کہعب (خوای فی رازی بن) گوتی: ئەو فەتوایەکی کە جاران
فەتوایان پێ دەدا کە گوایە: ئاو لە ئاوەوەیە واتە: خوشوردن بە ئاوەاتنەوہ
پیویست دہبی ئەوہ روخصەتیکی جارەکی بوو، لہ سەرەتای ئیسلامەتییەوہ
پیغہ مہر (درودی خوای لہسربین) ریکھی ئەوہی داوو، بەلام لہ پاشا کە ئیسلامەتی
دامەزرا حەزەرت (درودی خوای لہسربین) فەرمانیدا بە خوشوردن ہرکاتئی سہری
چوک چوو بەناو پیش یا بەناو پاشدا، ہەر چەند ہیچ لایە کیشیان ئاویان
نہیہ تہوہ. (د/ت-س/ص).

۲۶۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: جَاءَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ
غُسْلٍ إِذَا أَحْتَلَمَتْ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَمْ إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ، قَالَتْ أُمُّ
سَلَمَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَتَحْتَلِمُ الْمَرْأَةُ؟ فَقَالَ: تَرَبَّتْ يَدَاكِ فِيمَ يُشْبِهُهَا وَلَدُهَا. رَوَاهُ
الثَّلَاثَةُ. وَزَادَ مُسْلِمٌ: إِنَّ مَاءَ الرَّجُلِ غَلِيظٌ أَبْيَضٌ وَمَاءُ الْمَرْأَةِ رَقِيقٌ أَصْفَرُ، فَمِنْ أَيْهَمَا
عَلَا أَوْ سَبَقَ يَكُونُ مِنْهُ الشُّبُهَةُ^(۵).

ئوم سەلەمە (خوای فی رازی بن) گوتی: ئم سولەیمی دایکی ئەنەسی کوری
مالیک هات بۆلای پیغہ مہر (درودی خوای لہسربین) گوتی: ئەی پیغہ مہری خودا!
خودا لہ گوتنی قسە ی رەوا شەرم ناکا، کە وابوو ئایا ئەگەر ئافرەت شەیتانی

(۴) بسند صحیح (شرحہ).

(۵) بخاری. علم: ۱۲۰، ۲۸۲، ۲۳۲۸، ۶۰۹۱، ۶۱۲۱. مسلم. طہارۃ: ۷۱۰، ۷۰۸.

بوو خوښوړدنی له‌سهره یانا؟ پیڼغه‌مبه‌ر (دربودی خوی له‌سربین) فهرمووی: به‌لی،
 نه‌گهر ئاوی بیت‌ه‌وه‌و هه‌ستی پی بکا جا ئوم سه‌له‌مه‌یش گوتی: نه‌ی
 پیڼغه‌مبه‌ری خودا! بوچی نافه‌ره‌تیش شه‌یتانی ده‌بی؟ فهرمووی (دربودی خوی
 له‌سربین): به میوانی هه‌ژاریی بیت! نه‌ی نه‌گهر شه‌یتانی نابی و ئاوی نایه‌ته‌وه
 نه‌ی به‌چی مناله‌که‌ی شیوه‌ی لیی ده‌چی! (د/ش) موسلیم نه‌مه‌ی پتر: ئاوی
 پی‌او خه‌ست و سپیی‌ه و ئاوی ئافره‌ت روون و زه‌رده، جا ئاوی هه‌رکامیان
 سه‌رکه‌وت و زالبوو یا له‌پیش ئاوی نه‌وی تریانا هاته‌وه نه‌وه شیوه‌ی مناله‌که
 له‌وه‌یان ده‌کا.

۲۶۳ - وَلَهُ أَيْضًا: إِذَا عَلَا مَآؤُهَا مَاءَ الرَّجُلِ أَشْبَهَ أُلُوكَ أَخْوَالَهُ وَإِذَا عَلَا مَاءُ
 الرَّجُلِ مَاءَهَا أَشْبَهَ أُلُوكَ أَغْمَامَهُ. وفي رواية: فَإِذَا اجْتَمَعَ فَعَلَا مَنِي الرَّجُلِ مَنِي الْمَرْأَةِ
 أَذْكَرًا يَإِذْنِ اللَّهِ وَإِذَا عَلَا مَنِي الْمَرْأَةِ مَنِي الرَّجُلِ أَكْثَرًا يَإِذْنِ اللَّهِ (٦):

پیڼغه‌مبه‌ر (دربودی خوی له‌سربین) ده‌فهرمووی: نه‌گهر ئاوی ژن زال بوو به‌سه‌ر
 ئاوی پی‌اودا نه‌وه منداډ له‌ خالوانی ده‌کا، نه‌گهر ئاوی پی‌او زال بوو به‌سه‌ر
 ئاوی ژندا نه‌وه منداډ له‌باوانی ده‌کا، له‌ گيړانه‌وه‌یه‌کا: که ژن و پی‌او جووت
 بوون و تووی پی‌اوه‌که زال بوو به‌سه‌ر تووی نافه‌ره‌ته‌که‌دا به‌ فهرمانی خودا
 نی‌رینه‌یان ده‌بی، نه‌گهر تووی نافه‌ره‌ته‌که‌یش زال بوو به‌سه‌ر تووی پی‌اوه‌که‌دا
 نه‌وه به‌فهرمانی خودا می‌ینه‌یان ده‌بی (م).

۲۶۴ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الرَّجُلِ يَجِدُ
 الْبَلْلَ وَلَا يَذْكُرُ اخْتِلَامًا. قَالَ: يَغْتَسِلُ، وَعَنِ الرَّجُلِ يَرَى أَلَّهُ قَدْ اخْتَلَمَ وَلَا يَجِدُ
 الْبَلْلَ قَالَ: لَا غُسْلَ عَلَيْهِ، فَقَالَتْ: أَمْ سَلِمَ: الْمَرْأَةُ تَرَى ذَلِكَ أَعْلَيْهَا غُسْلٌ؟ قَالَ:
 نَعَمْ إِذَا النِّسَاءُ شَقَّائِقُ الرِّجَالِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (٧).

عائیشه (خوی فزازی بن) گوتی: له پیڼغه‌مبه‌ریان پرسې (دربودی خوی له‌سربین):
 نه‌گهر پی‌اوی ته‌پای تو‌ماوی هه‌ست پی‌کرد به‌لام نه‌یه‌ته‌وه یادی که شه‌یتانی

(٦) مسلم، طهارة: ٧١٢، ٧١٤.

(٧) بسند فيه ضعيف الحفظ (شرح‌ه).

بووی، ئایا خوی بشوری یانا؟ فہرمووی: (درویدی خوی لہسہرین): خوی بشوری، وہ لیثیان پرسى: ئەگەر بە پیچەوانەوہ بوو: تەپایى نەبوو بەلام وای دەزانى کە شەیتانى بوو ئەوہ چۆنە؟ فہرمووی: خوشوردنى لہسہر نیہ. ئوم سولہیمیش گوتى: ئافرەتیش ھەست بەو تەپایىیہ دەکا ئایا خوشوردنى لہسہرە یانا؟ فہرمووی: بەلئى لہسہریہتى، چونکہ ژنیش مانەندى پیاوہو لہگەلئى حوکما وەک ئەو وایہ. (د/ت-سند ضعیف).

۲۶۵- وَعَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَغْتَسِلُ مِنْ أَرْبَعٍ مِنَ الْجَنَابَةِ وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ وَمِنْ الْحِجَامَةِ وَمِنْ غُسْلِ الْمَيِّتِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۸).

دیسان گوتى: پیغەمبەر (درویدی خوی لہسہرین) بۆ ئەم چوار شتە خوی دەشۆرد:

یەكەم: بۆ لہشیپىسى.

دووہم: بۆ روژی ھەینی.

سێیہم: بۆ کەلەشاخ گرتن و خوین بەردان.

چوارہم: بۆ شۆردنى مردوو. (د-سند ضعیف).

۲۶۶- عَنْ قَيْسِ عَاصِمٍ أَنَّهُ أَسْلَمَ فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَغْتَسِلَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ. رَوَاهُ اصْحَابُ السُّنَنِ^(۹).

قەيسى كوپى عاصم گوتى: كە ئىسلام بووم پیغەمبەر (درویدی خوی لہسہرین) پىئى گوتم بە ئاوو مۆرد خۆم بشۆرم. (د/ت/ن-س/ح).

(۸) بسند ضعیف (شرحه).

(۹) بسند حسن (شرحه).

(۳۱) بہشی دووہم: دہستوری خوشوردن و حوکمی چوون بۆگہرماو (جہمام)

الفصل الثانی: فی آداب الغسل وحکم الحمام

۲۶۷- عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ تَقُولُ: ذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْفَتْحِ، فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ وَفَاطِمَةُ تَسْتُرُهُ فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ؟ قُلْتُ: أَنَا أُمُّ هَانِيٍّ. رَوَاهُ الْخُمَاسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

ئوم هانیئ کچی ئهبو طالیب (خوای فا رازی بن) گوتی: سالی گرتنی مهککه چووم بۆ لای پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) که چووم خووی دہشورد، وه فاطیمه کی کچی به پارچه یی جل پهرده ی بۆ کردبوو، فهرمووی: (دروودی خوای له سهرین): ئهو ژنه کییه؟ گوتم: منم ئوم هانیئم.

۲۶۸- عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ: وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَاءً وَاسْتَرْتُهُ فَاغْتَسَلَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۲).

واته: مهیموونه ی هاوسه ری پیغه مبهه گوتی: ئاوم دانا بۆ پیغه مبهه رو پهردهم بۆیگرته وه ئینجا خووی شورد. (م).

۲۶۹- (ب - ۱ ز - ۲۱ فهرمووی: ۷ المجلد الأول التسلسل/ ۲۱ رقم ۷، زاد هنا بعد: (يُقَالُ: لَهُ الْفَرْقُ) هذه العبارة: تَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ^(۳)).

واته: لیزه دا له پاش وشه ی: پیان دهگوت فهرق ئه مهشی ههیه: دهستی ههردوو کمان له ناو دهره که دا له کاتی ئاو هه لگرتندا به رهنگاری یه کتر ده بوون!

۲۷۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ وَلَا الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ وَلَا يُفْضِي الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ فِي

(۱) بخاری. غسل: ۲۸۰، ۲۵۷، ۳۱۱۷، ۶۱۵۸. مسلم. طهارة: ۷۶۲، ۷۶۳، ۱۶۶۶. ترمذی. استئذان: ۲۷۳۴. نسائی.

استتار عند اغتسال: ۲۲۵.

(۲) مسلم. طهارة: ۷۶۵.

(۳) تقدم تخريجه في الحديث: ۷/ ۱۵۲

ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَلَا تُفْضِي الْمَرْأَةُ إِلَى الْمَرْأَةِ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۴).

ئەبو سەعید (خوای ئی زانی بن) لە پیڤەمبەرەو (دروودی خوای لەسەری) دەفەرموی: نە پیاو تەماشای شەرمگای پیاویکی تەربکا و نە ژنیش تەماشای شەرمگای ژنیکی تەربکا، وە پیاو بەرووتی خوای نەنوسینی بە پیاویکی تەرەو لە ژیریەک لۆنۆینا، وە هەرەو هە ژنیش نابێ بە رووتی خوای بنوسینی بە ژنیکی تەرەو لە ژیریەک پارچە نوینا (م/د/ت/ن).

۲۷۱- عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَوْرَاتُنَا مَا نَأْتِي مِنْهَا وَمَا نَذَرُ؟ قَالَ: اخْضُفْ عَوْرَتَكَ إِلَّا مِنْ زَوْجِكَ أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا كَانَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ؟ قَالَ: إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا يَرِيَنَّهَا أَحَدٌ فَلَا يَرِيَنَّهَا قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا كَانَ أَحَدُنَا خَالِيًا؟ قَالَ: اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يُسْتَحْيَى مِنْهُ مِنَ النَّاسِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَالْبُخَارِيُّ بَعْضُهُ^(۵).

واتە: لە بەهزی کوری حەکیمەو لە باوکیەو لە باپیریەو (رەزای خودایان نبین) گوئی: گوتم: ئەو پیڤەمبەری خودا! شەرمگا کەمان زۆرن و جا کامەو دەرەخەین و کامەو داپۆشین؟ فەرمووی (دروودی خوای لەسەری): ئاگات لە شەرمگای خۆت بێ مەهیلە کەس تەماشای بکا مەگەر بوژن و حەلال و کەنیزەکی خۆت گوتم: ئەو رەهەری خودا! ئەو ئەگەر خەڵکە کە زۆریوون و چووبوون بەناو یەکتەردا چۆن؟ فەرمووی: تا دەتوانی کەس عەرەت نەبینی، گوتم: ئەو رەهەری خودا! باشە، ئەو ئەگەر یەکیکمان هەر بەتەنها خوای بوو چۆن؟ فەرمووی: لەم حالەدا خودای گەرە لە هەموو کەسیکی تەرەواتر و شیواترە بو ئەو کە شەرم و شکۆی ئی بکری (د/ت/ن-س/ح). (ئەم فەرموودە یە هەندیکی بوخاریش ریوایەتی کردووە).

(۴) مسلم. طهارة: ۷۶۶. أبو داود. ماجاء فی القرى: ۴۰۸. ترمذی. أدب: ۲۷۹۲.

(۵) بسند حسن (شرحه).

۲۷۲- عَنْ جَرَهْدٍ مِنْ أَصْحَابِ الصُّفَّةِ قَالَ: جَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَنَا وَفَخَذَى مُنْكَشِفَةً فَقَالَ: أَمَا عَلِمْتُ أَنَّ الْفَحْدَ عَوْرَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ خَارِشٍ^(۶).

جهرهد (که یه‌کیک بوو له براده‌رانی صوففه) گوتی: (خوای فی رازی بن): پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) دانیشتبوو له لاما‌ن منیش له وکاته‌دا رانم به‌دوره‌وه بوو، فه‌رمووی (درویدی خوای له‌سهرین): ئه‌وه نازانی که ران عه‌وره‌ته!

۲۷۳- عَنْ يَعْلَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى رَجُلًا يَغْتَسِلُ بِالْبَرَّازِ بِلَا إِزَارٍ، فَصَعِدَ الْمُنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَيٌّ سَتِيرٌ يُحِبُّ الْحَيَاءَ وَالسَّتْرَ فَإِذَا اغْتَسَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۷).

یه‌علا (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) له‌و چۆله‌ پیاویکی دی به‌رووتی به‌بنی په‌شته‌مال خوی ده‌شۆرد جا چه‌زده‌ت (درویدی خوای له‌سهرین) سه‌رکه‌وته سه‌ر دوانگه (مینبه‌ر) و سوپاس و ستایشی خودای کردو فه‌رمووی: خودا بو خوی خاوه‌ن شه‌رم و داپۆشه‌رو سپۆشه، وه‌شه‌رم و شکۆو سپۆشیننی زۆر پی خۆشه، جا هر چه‌لی که خۆتان ده‌شۆرن شه‌رمی خۆتان داپۆشن (د/ن-سند صالح)

۲۷۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَهَى عَنْ دُخُولِ الْحَمَّامَاتِ ثُمَّ رَخَّصَ لِلرِّجَالِ أَنْ يَدْخُلُوهَا فِي الْمَيَازِرِ^(۸).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) له‌ پێشا چوونه ناو گه‌رماوی یاساخ‌کردبوو، به‌لام له‌پاشا ریگه‌ی پیاوانی دا که بچن بو چه‌مام به‌ مه‌رجی له‌وی پشته‌مال بگره‌وه به‌ناوه‌ندی ناوک و ئه‌ژنویاندا. (د/ت-س/ح).

(۶) بخاری. صلاة: باب ما يذكر في الفخذ، رقم: ۱۲ من كتاب الصلاة. بين رقم: ۳۷۰ وفي رواية رقم: ۳۱۷.

(۷) بسند صالح (شرحه).

(۸) بسند حسن (شرحه).

۲۷۵- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ امْرَأَةٍ تَخْلَعُ ثِيَابَهَا فِي غَيْرِ بَيْتِهَا إِلَّا هَتَكَتْ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى. رواهما أبو داود والترمذي^(۹).

دیسان عائشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (دیودی خوای لهسربین) فهرمووی: هه رثنی له غهیری مائی خویدا جلی دابکنی و خوئی روت بکاته وه نه وه بیگومان که په ردهی په یمانی شهرم و شکوی نیوانی خوئی و نیوانی خودای خوئی دادریوه! (د/ت-س/ح).

۲۷۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّهَا سَتُفْتَحُ لَكُمْ أَرْضُ الْعَجَمِ وَتَسْجُدُونَ فِيهَا بُيُوتًا يُقَالُ لَهَا الْحَمَامَاتُ فَلَا يَدْخُلُهَا الرَّجَالُ إِلَّا بِالْأُزْرِ وَامْتَعُوهَا النِّسَاءُ إِلَّا مَرِيضَةً أَوْ نَفْسَاءً. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَه^(۱۰).

عبداللای کوری عهر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (دیودی خوای لهسربین) فهرمووی: به زوویی ولاتی عهجه م دهگرن، جوړه خانوویه کی لییه، پیی دهلین گه رماو، پیاوان تا په شته مال نه گرنه وه نه چنه ناوی، له رنیشی قه دهغه بکه، مه گه ر بو رثنی نه خوش و زه یستان (د-س/ ضعیف-ئیبنو ماجه).

۳۲) به شی سییه م: روونکردنه وه دی چو نیتی خورشوردن و حوکمی له شپین:

الفصل الثالث: فی بیان الغسل وحکم الجنب

۲۷۷- عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ: وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَاءً لِلْغُسْلِ، فَعَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَفْرَغَ عَلَى شِمَالِهِ فَعَسَلَ مَدَاكِبِرَهُ، ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ بِالأَرْضِ، ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى جَسَدِهِ، ثُمَّ تَحَوَّلَ مِنْ

(۹) بسند حسن (شرحه).

(۱۰) بسند ضعيف (شرحه).

مَكَانِهِ فَعَسَلَ قَدَمَيْهِ وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ غَسَلَ رَأْسَهُ ثَلَاثًا. وَفِي رِوَايَةٍ: فَأَتَيْتُهُ بِخَرِقَةٍ فَلَمْ يُرْذَهَا فَجَعَلَ يَنْقُضُ الْمَاءَ بِيَدِهِ^(۱).

ہیمونہی ہاوسہری پیغہمبہر (درویدی خودا لہسر پیغہمبہر بن و رہزای خودایش لہسرہر) گوتی: ئاوی خوشوردنم دانا بو پیغہمبہر (درویدی خوائ لہسرہر) لہ پییشا دوو جار یا سئی جار ہہردوو دەستی خوی شورد، ئینجا ئاوی کرد بہ دەستی چہ پیداو ناوگہلی خوی شورد، لہ پاشا بہ زہویہ کہ دەستی خوی سہری ہہتا تہواو ئہتہری تاراتگرتنہ کہی پیوہ نہ میئن، ئینجا ئاوی لہ دەموو لووتی رادا، ئینجا روخسارو ہہردوو دەستی خوی شورد، ئینجا سہرتاپا ہہموو لہشی خوی شورد، ئینجا لہ شویننہ کہی خوی گواستیہوہ، ئہوجا ہہردوو قاجی خوشی شوردن! لہ گیرانہوہیہکا: ئینجا سئی جار سہری خوی شورد واتہ: لہ پییش شوردنی لہشیدا، لہ گیرانہوہیہکی تردا: جا منیش پەرۆیہکم بو ہینا کہ خوی پی وشک بکاتہوہ بہ لام پەرۆکہی نہویست ئاوہ کہی بہ دەستی لہ لہشی تہکاند (ش/د/ت/ن).

۲۷۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ ثُمَّ يُفْرِغُ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَضوءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ يَأْخُذُ الْمَاءَ فَيَدْخِلُ أَصَابِعَهُ فِي أَصُولِ الشَّعْرِ حَتَّى إِذَا رَأَى أَنْ قَدِ اسْتَبْرَأَ حَفَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ. رواهما الخمسة^(۲).

عائیشہ (خوائ نازی بن) گوتی: دەستووری پیغہمبہر (درویدی خوائ لہسرہر) وابوو کہ بو لہشپیس خوی دەشورد، لہ پییشا ہہردوو دەستی دەشورد، تا مووچہکانی، ئہوجا بہ دەستی راستی ئاوی دەکرد بہ دەستی چہ پیاو ناوگہلی دەشورد ئینجا دەسنویژیکی دەگرت، دەق وەك دەسنویژی نویژا!

(۱) بخاری. غسل: ۲۶۰، ۲۴۹، ۲۵۷، ۲۵۹، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۸۱. مسلم طہارۃ: ۷۲۰، ۷۶۵. أبو داود.

غسل من الجنابة: ۲۴۵. ترمذی. غسل من الجنابة: ۱۰۳.

(۲) بخاری. غسل: ۲۴۸، ۲۶۲، ۲۷۲. مسلم. طہارۃ: ۷۱۶.

ئینجا ئاوی هەل دەگرت و پەنجە ی دەخستە بن مووہکانی سەری تا دەیزانی کەوا تەواو تەپربوون، ئەوجا سێ مشت ئاوی دەکرد بەسەر سەریا، لە پاشا سەراپا باقی مەندە ی لەشی خۆی دەشۆرد، لە پاشان هەردوو قاچیشی دەشۆرد (ش/د/ت/ن).

۲۷۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشَدُّ ضَفَرًا رَأْسِي أَفَأَلْقِيهِ لُغْسِلَ الْجَنَابَةِ قَالَ: لَا إِلَّا يَكْفِيكَ أَنْ تَحْنِينَ عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَيَّاتٍ ثُمَّ تُفِيضِينَ عَلَيْكَ الْمَاءَ فَتَطْهَرِينَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۳).

واتە: ئوم سەلەمە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: ئە ی پیغەمبەری خودا! من ئافرەتم و پەلکەکانم توند شەتە ک دەدم، ئایا بۆ خوشۆردنی لەش پیسی هەلیان وەشێنمەو یانا؟ فەرمووی: نە، تەنیا ئەوەندە بەسە سێ مشت ئاو بکە بەسەر سەرتا و باش قژو کەزییەکانت هەلگولۆفەو ئینجا سەراپا ئاو بکە بەسەر خۆتا ئیتر پاک دەبیتهو. (م/د/ت/ن).

۲۸۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيُحِبُّ التَّيْمَنَ فِي طَهْرِهِ إِذَا تَطَهَّرَ وَفِي تَرْجُلِهِ إِذَا تَرَجَّلَ وَفِي ائْتِعَالِهِ إِذَا ائْتَعَلَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۴).

عائیشە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (سەیدی خوای لەسەربێ) لەکردنی ئەم شتانەدا حەزی لەو بوو کەلای راستی پیش بخات: لە دەسنویژ شۆردن و خوشۆردنا وە لەقژ شانەکردن و پیلۆ لەپی کردنا (ش/د/ت/ن).

۲۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ تَحْتَ كُلِّ شَعْرَةٍ جَنَابَةٌ فَاغْسِلُوا الشَّعْرَ وَأَلْقُوا الْبَشْرَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ. وَفِي

(۳) مسلم. غسل: ۷۴۲. أبو داود. نقض شعر المرأة: ۲۵۱. ترمذی. نقض شعر المرأة: ۱۰۵. نسائي. نقض شعر رأس المرأة: ۲۴۱.

(۴) بخاري. وضوء: ۱۶۸، ۴۲۶، ۵۳۸۰، ۵۸۵۴، ۵۹۲۶. مسلم. طهارة: ۶۱۵، ۶۱۶. أبو داود. لباس. انتعال: ۴۱۴۰. ترمذی. تيمن في الطهور: ۶۰۸ نسائي. بدء أي الرجلين بالغسل: ۱۱۲، ۴۱۹، ۵۲۵۵.

رَوَايَةٌ: مَنْ تَرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَنَابَةٍ لَمْ يَغْسِلْهَا فَعِلَ بِهَا كَذَا وَكَذَا مِنَ الْأَسْرِ. قَالَ: عَلَيَّ: فَمِنْ ثَمَّ عَادَيْتُ رَأْسِي ثَلَاثًا وَكَانَ بَعْزُ شَعْرَةٍ^(۵).

ئەبو هورەیرە (خوای ئی زازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) دەفەرموی: لەژێر هەموو موویەکا لەش پیسی هەیە، کەواتە موو باش بشۆرن و پیست تەواو خاوین بکەنەو لەکاتی غوسل دەرکردندا (ت-سند ضعیف-د) لە گێڕانەوهیکا: هەر کەسێ شویینی تاقە یەک موو بهیلتێتەوهو نەیشۆری لەکاتی خوشۆردنی لەش پیسیدا ئەو بەئاگری دۆزەخ واوای ئی دەرکری! عەلی (خوای ئی زازی بێ) سێ جار گوتی: دەسا من لەبەر ئەمەیه کەوا شەرم بەستۆتە سەری خۆم، عەلی دەستووری وابوو مووی خۆی هەل دەپاچی.

۲۸۲- وَقَالَ: أَبْنُ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَتْ الصَّلَاةُ خَمْسِينَ وَالْغُسْلُ مِنَ الْجَنَابَةِ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَغَسَلَ الْبَوْلَ مِنَ الثُّوبِ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْأَلُ حَتَّى جُعِلَتِ الصَّلَاةُ خَمْسًا وَالْغُسْلُ مِنَ الْجَنَابَةِ مَرَّةً وَغَسَلَ الْبَوْلَ مِنَ الثُّوبِ مَرَّةً. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۶).

ئێبنو عومەر (خوای ئی زازی بێ) گوتی: لەپیشا نوێژ هەموو روژی پەنجا نوێژیوو، خوشۆردنی لەشپیسیش حەوت جاروو، شۆردنی میزیش بە جل و بەرگەو حەوت جاروو، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربێ) هەر داوای لەخودا دەکرد کە بۆ بارسووی ئۆمەتی کەمیان بکاتەو هەتا لە ئەنجاما نوێژ لە پەنجا نوێژەو شەو و روژی، بوو بە پینج نوێژو خوشۆردنی لەشپیسیش لە حەوت جارەو بوو بە یەک جار، هەروا شۆردنی میزیش بە جل و بەرگەو ئەویش بوو بە یەک جار (د).

۲۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَأَنَا جُنُبٌ فَأَخْتَنَسْتُ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَأَسَلْتُ فَذَهَبْتُ

(۵) رواه الترمذي، بسند ضعيف (شرحه).

(۶) بسند ضعيف (شرحه).

فَاغْتَسَلْتُ ثُمَّ جِئْتُ فَقَالَ: أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قُلْتُ: إِنِّي كُنْتُ جُنُبًا فَكَرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ. قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ! إِنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ^(۷).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی زانی بئ) گوئی: جاری لەشم پیسبوو، لە یەکی لە رینگەکانی مەدینە تووشی پیغەمبەر بووم (دروودی خوای لەسەری) لەبەر ئەو خۆم لیبی شار دەو. لە گیرانەو یەکا گوئی: لەبەر ئەو خۆم ئی دزییەو و چووم خۆم شۆرد و هاتمەو بۆ خزمەتی، فەرمووی: ئەی ئەبو ھورەیرە! لەکوئی بووی؟ گوتم: راستیەکی لەشم پیس بوو، لەبەر ئەو خەزم نەکرد بە لەشی ناپاکەو لە خزمەتتا دانیشم. فەرمووی: سوبحانەللا! چەندە سەیریت! موسولمان چۆن پیس دەبی!

۲۸۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَانَ جُنُبًا فَأَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ أَوْ يَنَامَ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ. رواهما الخمسة^(۸).

عائیشە (خوای ئی زانی بئ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) دەستووری وابوو ئەگەر بە لەشی پیسەو بی ویستبایە شت بخوا، یا بخەوی، لە پیشا دەسنوێژیکی دەگرت، دەق وەك دەسنوێژی نوێژی! (ش/د/ت/ن).

۲۸۵- سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصْنَعُ مِنَ الْجَنَابَةِ؟ أَكَانَ يَغْتَسِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ أَمْ يَنَامُ قَبْلَ أَنْ يَغْتَسِلَ؟ قَالَتْ: كُلُّ ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ، رُبَّمَا اغْتَسَلَ فَنَامَ وَرُبَّمَا تَوَضَّأَ فَنَامَ قُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۹).

پرسیارکرا لە عائیشە (خوای ئی زانی بئ): جاران پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) لە حاڵی لەش پیسیدا چی دەکرد؟ ئایا لە پیشا خۆی دەشۆرد و ئەوجا دەنووست یا لە پیشا دێخەوت لە پاشا خۆی دەشۆرد؟ عائیشەیش گوئی:

(۷) بخاری. غسل: ۲۸۳، ۲۸۵. مسلم. طهارة: ۸۲۲ أبو داود. الجنب يضاف: ۲۳۱. ترمذی. مصافحة الجنب:

۱۲۱. نسائي. مجالسة الجنب: ۲۶۹.

(۸) بخاری. غسل: ۲۸۷، ۲۸۹، ۲۹۰. مسلم. طهارة: ۷۰۲.

(۹) مسلم. طهارة: ۷۰۳. أبو داود. وقت الوتر: ۱۴۳۷. ترمذی. فی قراءة الليل: ۴۴۹.

ہردو لایانی دہکرد: جار جارہ لہ پیٹشا خوی دہشوردو ئہوجا دہنوست جار جارہیش بہس دہسنویژی دہگرت و دہخوت. قسہگیرہوہ کہ عہبدوللای کورپی ئہبو قہیسہ دہلئی: منیش گوتم: سوپاس بو ئہو خودایہی کہ ئہم کارہی ئاوا گوشاد کردووہ (م/د/ت/ن).

۲۸۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ فِي اللَّيْلَةِ الْوَاحِدَةِ وَلَهُ يَوْمٌ تَسْعُ نِسْوَةٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ بِغُسْلٍ وَاحِدٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۰).

ئہنہس (خوای فی رازی بن) گوتی: پیٹغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) لہسہر دہمیکا نو ژنی ہہبوو، وادہبوو لہیہک شہودا دہپویشٹہ لای ہہرنویان لہ گیرانہوہیہکا: وادہبوو یہکہ یہکہ دہپویشٹہ لای ژنہکانی و لہ دواپییدا یہکجار خوی دہشورد (ش/د/ت/ن).

۲۸۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ بَيْنَهُمَا وَضُوءً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱۱).

ئہبو سہعید (خوای فی رازی بن) گوتی: پیٹغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) فہرمووی: ئہگہر کہسیکتان رویشٹہ لای ژنی خوی و لہپاشا ویستی دووبارہی بکاتہوہ با لہ نیوانی ہردوو جارہکدا دہسنویژی بگری دہق وہک دہسنویژی نویژ (م/د/ت/ن).

۲۸۸- عَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: طَافَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ عَلَى نِسَائِهِ يَغْتَسِلُ عِنْدَ هَذِهِ وَعِنْدَ هَذِهِ. قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تَجْعَلُهُ غُسْلًا وَاحِدًا؟ قَالَ: هَذَا أَزْكَى وَأَطْيَبُ وَأَطْهَرُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۲).

(۱۰) بخاری. غسل: ۲۷۰، ۳۶۸، ۲۸۴، ۵۰۶۸، ۵۲۱۵. مسلم. طہارۃ: ۷۰۶.

(۱۱) مسلم. طہارۃ: ۷۰۵. أبو داود. الوضوء لمن أراد العود: ۲۲۰. ترمذی. الجنب المعيد للجماع: ۱۴۱. نسائی.

الجنب المعيد: ۲۶۲.

(۱۲) بسند صحیح (شرحہ).

ئەبو رافیع (خوای ئی رازی بن) گوتی: روژئی پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) یەك لەدوای یەك رویشته لای ژنەکانی و لەلای ھەمووشیان خوئی شۆرد، منیش پیم گوت: ئەو پیغەمبەری خودا! بوچی لەپاش چوونەلای ھەموویان یەك جار خۆت ناشۆریت و لەشپیسایی خۆت دەرناکەو، فەرمووی: بەم شیوەیە بەپرشترو خوشترو پاک و خاوینترە (د/ن-س/ص).

۲۸۹- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ الْقُرْآنَ عَلَى كُلِّ حَالٍ مَا لَمْ يَكُنْ جُنُبًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۱۳).

عەلی (خوای ئی رازی بن) گوتی: جارێک پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەستووری وابوو - بە لەشی پیسەو نەبێ - لە ھەموو حالیکێ تردا دەرسی قورئانی پێ دەگوتین (د/ت/ن-س/ص).

۳۳) باسی ھەوتەم: باسی بێنویژی و زەییستانی و بێنویژی ناوہخت

(نیستیحاضە) (ئەم باسە سێ بەشە):

بەشی یەكەم: باسی تیکەلی و گۆزەرانی کردن لەگەڵ نەم ژنانەدا

الباب السابع: في الحيض والنفس والاستحاضة وفيه ثلاثة فصول:

الفصل الأول: في مخالطتهم

۲۹۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ فِيهِمْ لَمْ يُؤَاكِلُوهَا وَلَمْ يُجَامِعُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ فَسَأَلَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ - وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدْنَىٰ فَاغْتَرِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ فَلَبَّغَ ذَلِكَ الْيَهُودَ فَقَالُوا: مَا يُرِيدُ هَذَا الرَّجُلُ أَنْ يَدَّعَ مِنْ أَمْرِنَا شَيْئًا إِلَّا خَالَفَنَا فِيهِ فَجَاءَ أَسِيدُ بَنِي حَضِيرٍ وَعَبَادُ بْنُ بِشْرٍ فَقَالَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْيَهُودَ تَقُولُ كَذَا وَكَذَا فَلَا تُجَامِعُهُنَّ؟ فَتَغَيَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى ظَنَّنَا أَنْ قَدْ وَجَدَ عَلَيْنَا

فَخَرَجَا فَاسْتَقْبَلَهُمَا هَدِيَّةٌ مِنْ لَبَنٍ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَرْسَلَ فِي آثَارِهِمَا فَسَقَاهُمَا فَعَرَفَا أَنَّ لَمْ يَجِدْ عَلَيْهِمَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱).

نه‌نه‌س (خوای لی رازی بن) گوتی: جووله‌که ده‌ستووریان وابوو که ژنیان ده‌که‌وته بینوژییه‌وه ئیت‌نه له‌گه‌لیاندا ده‌خواردن و نه له‌مالیشه‌وه له‌گه‌لیان داده‌نیشتن، به‌لکوو پاریزیان لی ده‌کردن و جییان بو‌جیا ده‌کردنه‌وه! یاران‌ی پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سربین) له‌م باره‌یه‌وه لییان پرس‌ی، جا خودا نه‌م نایه‌ته‌ی ناره‌ده خواره‌ده:

{وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ - ۲/۲۲۲}.

واته: هاوړیکانت پرس‌یارت لی ده‌که‌ن له‌حوکمی بینوژی: که چونه‌و چی لی په‌یدا ده‌بی؟ بفهرموو پییان: خوینی بینوژی قیزاوییه‌و مایه‌ی رهنچ‌و ئیش‌وئازاره‌هه‌م بو‌ژنه‌که‌هه‌م بو‌می‌رده‌که، ده‌ی که‌نار بگرن له‌ژنه‌کان له‌کاتی بینوژی‌یدا، وه‌نزیکیان مه‌بنه‌وه‌هه‌تا پاک ده‌بنه‌وه‌و خویان ده‌شوړن، جا کاتی که‌خویان پاک کرده‌وه‌و له‌ش پیسی خو‌یانیان ده‌رکرد بچنه‌لایان له‌و شوینه‌وه که‌خودا ری‌ی داوون و ره‌وای دیوه‌بو‌تان، جا‌حه‌زرت (دروودی خوای له‌سربین) فهرمووی: هه‌موشتی بکه‌ن له‌گه‌لیانا ته‌نیا چوونه‌لا نه‌بی، که‌جووله‌که‌کان نه‌مه‌یان بیست‌گوتیان: نه‌م پیاوه‌ده‌یه‌وئی له‌هه‌موو یاسایه‌کی ئیمه‌دا درژی ئیمه‌بوه‌ستی، جا‌ئوسه‌یدی کوړی حوضه‌یرو عوبادی کوړی بیشر‌هاتن بو‌خرمه‌تی‌حه‌زرت و نه‌م باسه‌یان بو‌گپړایه‌وه‌و گوتیان: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بو‌چی ری‌گه‌مان پی‌ناده‌ی‌هه‌تا له‌کاتی بینوژی‌یشدا بچینه‌لایان و دروست‌ببین له‌گه‌لیانا؟! جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) رووی گرژکردو ره‌نگی‌گوړا، هه‌تا گومانمان برد که‌حه‌زرت له‌دل‌وه‌زویر‌بووه لییان، جا‌هه‌ردوکیان هه‌ستان و رویشتن، له‌پاشا هه‌ندی شیریان به‌دیاری

(۱) مسلم. حیض: ۶۹۲. أبو داود. مؤاکلة الحائض: ۲۵۸ ترمذی. تفسیر القرآن: ۲۹۷۷. نسائی. طهارة تأویل دويسألونك عن الحيض (۲۸۷).

ہینا بو حہ زرت (دیودی خوی لہ سربین) وہ حہ زرت ہندی لہو شیرہی نارد
بویان و خواردیانہ وہو تیگہیشتن کہ حہ زرت دلی لیان نہیہ شاوہ
(م/د/ت/ن).

۲۹۱- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قَالَ: لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
تَاوَلَنِي الْخُمْرَةَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَقُلْتُ: إِنِّي حَائِضٌ. فَقَالَ: إِنَّ حَيْضَتَكَ لَيْسَتْ فِي يَدِكَ
فَنَاولْتُهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

ديسان عائیشہ (خوی فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دیودی خوی لہ سربین) لہ ناو
مزگہوتہ وہ فہرموی پیم: بہر مالہ کہم بدہری. منیش گوتہ: ناخر چون دہبی،
خو من بینویژم چون دہست دریژ بکہم بو ناو مزگہوت؟ فہرموی (دیودی خوی
لہ سربین): خو خوینی بینویژیہ کہت لہ ناو دہستقا نیہو دہستت پاکہ جا
منیش بہر مالہ کہم دایہ دہستی (م/د/ت/ن).

۲۹۲- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَكَانَتْ بَايَعَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
قَالَتْ: كُنَّا لَا نَعُدُّ الْكُذْرَةَ وَالصُّفْرَةَ بَعْدَ الطَّهْرِ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبُخَارِيُّ
وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

واتہ: نوم عہ طیبہ (خوی فی رازی بن) - کہ یہ کیک بوو لہو ژنانہ کہ
پہیمانان دابوو بہ پیغہمبہر (دیودی خوی لہ سربین) - گوتی: دہستورمان وا بوو
لہ پاش پاکہ وہ بوون لہ بینویژی، لیلاوو زہرداومان بہ ہیچ دانہ دہنا (د/ب/ن).

۳۴) بریتی (کہ فہارت) ی چوونہ لای ژنی بینویژ: (کفارة الوقاء فی الحيض)

۲۹۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ وَهِيَ
حَائِضٌ قَالَ: يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ أَوْ بِنَصْفِ دِينَارٍ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

(۲) مسلم. طہارۃ: ۶۸۷. ابو داود. لحائض تناول فی المسجد: ۲۶۱. ترمذی. الحائض تناول... من المسجد: ۱۳۴.

نسائی. استخدام الحائض: ۲۷۱.

(۳) بخاری. حیض: ۲۳۶.

(۱) بسند صحیح (شرحہ).

ٹیبنو عہباس (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دروودی خوای لہسہرین) لہ بارہی ٹہو کہسہوہ کہ لہ بیئویژیدا پرواتہ لای ژنی خوئی، فہرمووی: دیناری یا نیو دینار بکا بہخیر (د/ت/ن-س/ص).

۲۹۴- وَلَآبِي دَاوُدَ: إِذَا أَصَابَهَا فِي أَوَّلِ الدَّمِ فِدِينَارٌ وَإِذَا أَصَابَهَا فِي الْإِقْطَاعِ الدَّمِ فَنِصْفُ دِينَارٍ^(۲).

پیغہمبہر (دروودی خوای لہسہرین) دہفہرموئی: پیاو ٹہگہر لہسہرہتای خوینی بیئویژییہوہ چوہ لای ژن، ٹہوہ دیناری خیری لہسہرہ، ٹہگہر لہکاتی ووشکایی ہاتنی خوینہکہدا چوہ لای، نیو دیناری خیری لہسہرہ مہبہست دیناری زیڑی سہردہمی پیغہمبہرہ. (د-س/ص).

۲۹۵- وَلِلرَّمْذِيِّ: نَقْلًا مِنْ شَرْحِ غَايَةِ الْمَأْمُولِ: إِذَا كَانَ دَمًا أَحْمَرَ فِدِينَارٌ وَإِذَا كَانَ دَمًا أَصْفَرَ فَنِصْفُ دِينَارٍ^(۳).

پیغہمبہر (دروودی خوای لہسہرین) دہفہرموئی: ٹہگہر خوینہکہ سوور بوو ٹہوہ دیناری کہفارہتی لہسہر، بہلام ٹہگہر خوینہکہ زہرد بوو ٹہوہ نیو دینار کہفارہتی لہسہرہ (ت): ٹہم فہرموودہیہ نہقل کراوہ لہ غایہتول مہٹمولوہوہ کہ شہرحی تاجہ.

۲۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَتَى حَائِضًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبْرِهَا أَوْ كَاهِنًا فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الرَّمْذِيُّ^(۴).

لہ ٹہبو ہورہیرہوہ (خوای فی رازی بن) پیغہمبہر (دروودی خوای لہسہرین) دہفہرموئی: کہسئی پرواتہ لای ژنی بیئویژ یا لہ دواوہ بہ پاش پرواتہ لای ژن، یا بجیت بولای کاہین کہ بہدرو لافی زانینی غیب فی دہدا وہباوہر بہقسہی بکا لہم بارہیہوہ، ٹہوہ بہراستی باوہری نہماوہ بہو قورٹانہی

(۲) بسند صحیح (شرحہ).

(۳) سکت عن درجۃ الحديث الشارح (مترجم).

(۴) بسند ضعیف (شرحہ).

کہ ہاتھ خوار وہ ہو بڑا موحہ ممہد (درویدی صلات و سلام خودی لہ سرین) (ت- سند ضعیف).

۳۵) بہ شی دووہم: باسی حوکی زنی زہیستان و زنی بینویرو چویتی پاکہ وہ
بوونیان: (الفصل الثانی: فی تطہرہن وحکم الحائض والنفساء)

۲۹۷- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) سَأَلَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ غُسْلِ الْمَحِيضِ فَقَالَ: تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا وَتَسِدُّ رَأْسَهَا فَتَطْهَرُ فَتُحْسِنُ الطَّهْرَ ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَذُلُّهُ ذَلِكَ شَدِيدًا حَتَّى تَبْلُغَ شُتُونَ رَأْسِهَا ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ. ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَطْهَرُ بِهَا فَقَالَتْ أَسْمَاءُ: وَكَيْفَ تَطْهَرُ بِهَا؟ فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ تَطْهَرِينَ بِهَا فَقَالَتْ عَائِشَةُ: تَتَّبِعِينَ أَثَرَ الدَّمِ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ: خُذِي فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَوَضَّعِي بِهَا ثَلَاثًا وَأَسْتَحْيِي النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَعْرِضَ بَوَاجْهِهِ فَقَالَتْ عَائِشَةُ: نَعَمْ النِّسَاءُ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ لَمْ يَكُنْ يَمْنَعُهُنَّ الْحَيَاءُ أَنْ يَتَفَقَّهْنَ فِي الدِّينِ. رَوَاهُ الْأَحْمَسِيُّ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ (۱).

عائیشہ (خوای لہ رازی بن) گوئی: ئەسماء بۆچونیہ تی خوشوردنی بینویری
لہ پیغہمبہری پرسی فہرمووی (درویدی خوای لہ سرین): ہەر کامیکتان کہ ویستی
خوی بشوری با لہ پیشا ئاوو مۆردہکە ی ئامادہ بکاو خوی پاک بکاتہ وہو
تاراتیکی جوان بگری، ئینجا دەسنویرتیککی جوان بگری، ئەوسا ئاو بکا بەسەر
سەریاو دەستی تیخاو زۆر باش هەلی بگلوئی تا ئاو دەگاتە بن مووہکانی
سەری، ئەو حەلە ئاو بکا بەسەر خویا سەراپا، ئینجا گولەلوکە یەکی
میسکاوی یا گولە خورییەکی میسکاوی بینئ یا پەرۆیەکی بۆنخۆش بینئ
خوی پی پاک بکاتہ وہو تاراتی پی بگری! ئەسمائیش باش تی نەگەیشت
گوئی: چۆن چۆن خویی پی پاک بکاتہ وہو تاراتی پی بگری؟ فہرمووی:
(درویدی خوای لہ سرین) سوبحانللا سەیرە بۆ تی ناگە! خۆتی پی پاک بکەرہ وہو
تاراتی پی بگرہو تەواو. عائیشەش (خوای لہ رازی بن) گوئی: منیش ئەسمام

(۱) بخاری. حیض: ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۲۵۷، مسلم. حیض: ۷۴۸، ۷۴۹، نسائی. غسل: ۲۵۱، أبو داود. حیض: ۲۱۴.

راکیشا به‌لای خوّمه‌وه که کچی شه‌که‌ل بوو، وه پیم گوت: وهره من تیت بگه‌یه‌نم: بیهینه به شوینی خوینه‌که‌داو داینی له‌ناو شه‌رم‌تا، تا ناوگیانت بو ساری لی نه‌یه‌و بونی خوش بی، له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا، چه‌زهره‌ت (دروودی خوی له‌سهرین) سی جار فهرمووی: پارچه‌یه‌کی میسکاوی بینه‌و تاراتی پی بگره ئیتر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) شهرم گرتی و روی کرد به‌ولاوه،، عائیشه ده‌یگوت: ژنگه‌لی یاریده‌ده‌ران (انصار) ژنگه‌لی چاکن ئافهریم بو خویان! شهرم و شکور یگه‌ی نه‌وه‌ی لی نه‌ده‌گرتن که بو خویان شاره‌زای ئابین بین! (ش/د/ن).

۲۹۸- وَبَعَثَ نِسَاءً إِلَى عَائِشَةَ بِالذُّرَجَةِ فِيهَا الْكُرْسُفُ فِيهِ الصُّفْرَةُ فَقَالَتْ: لَا تَعْجَلْنَ حَتَّى تَرَيْنَ الْقِصَّةَ الْبَيْضَاءَ. تُرِيدُ بِذَلِكَ تَمَامَ الطَّهَرِ مِنَ الْحَيْضَةِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمَالِكٌ^(۲).

ئافره‌تان قه‌عه‌ده‌یان نارد بولای عائیشه، که زه‌رداوی پاش خوینی بینویژی به‌گوله‌لۆکه‌وه له‌ناو قه‌عه‌ده‌که‌دا بوو گوتیان: ئایا ئه‌م ده‌رداوه‌ش داده‌نری به‌خوینی بینویژی یانا؟ عائیشه‌ش وهرامی بو ناردن و گوتی: په‌له‌مه‌که‌ن له‌کردنی نوژیرو گرتنی رۆژوو کردنی شتی تر تا لینجاوه‌ سپییه‌که‌ی ههره‌ دواوه‌ ده‌بینن که وه‌ک‌ه‌چاوا وایه، یا گوتی: په‌له‌مه‌که‌ن له‌غوسل ده‌رکردن تا په‌پۆی بینوییییه‌که‌تان که له‌ناوگیانتان ده‌ری دینن وه‌گ‌ه‌چ سپی بی، مه‌به‌ستی عائیشه له‌م وهرامه‌ نه‌وه‌بوو که ته‌واو له‌بینویژی پاک‌بیننه‌وه (ب/مالک).

۲۹۹- عَنْ مُعَاذَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ: مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ فَقَالَتْ: أَحْرُورِيَّةٌ أَنتِ قُلْتُ لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ وَلَكِنِّي أَسْأَلُ. قَالَتْ: كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

(۲) اثر ذکره البخاري في كتاب الحيض. باب: إقبال الحيض وإدباره. قبل رقم: ۲۲۰ (مترجم).

(۳) بخاري. حيض: ۳۲۱. مسلم. حيض: ۷۵۹، ۷۶۱. أبو داود. حيض: ۳۶۲، ۳۶۳. ترمذي. حيض: ۱۳۰. نسائي. حيض: ۲۸۰.

موعاذہ (خوای فی رازی بن) گوتی: لہ عائیشہم پرسسی گوتم: بۆچی ئافرهتی بینویژ روژووی رهمهزان دهگیریتتهوه کهچی نویژه فرهزهکان ناگیریتتهوه؟ گوتی: بۆ تۆیش حهروورییهت و لهو خهواربخانهی که دهلین: دهبن ژن نویژی کاتی بینویژیش وهک روژوو بگیریتهوه؟ گوتم: خهیر، من لهوان نیم، بهلام پرسیاره و دهیکه، گوتی: جاران بهسهرینیی پیغهمبهر خووی (دروودی خوای لهسهرین) که دهکوتینه بینویژییهوه لهپاش پاک بوونهوه و خوشوردن، پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) فرهمانی دهکرد پیمان که روژوو بگیریتهوه بهلام فرهمانی پی نهدهکردین که نویژ بگیریتهوه. (ش/د/ت/ن).

۳۰۰ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَتْ الثُّفَسَاءُ تَجْلِسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَكُنَّا نَطْلِي وَجُوهَنَا بِالْوَرَسِ مِنَ الْكَلْفِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

ئوم سهلهمه (خوای فی رازی بن) گوتی: له سهردهمی (ژیانی) پیغهمبهردا (دروودی خوای لهسهرین) ژنی زهیستانی چل روژ دادهنیشت و دهستی ههلهدگرت لهنویژو پهستش و دروستبوون و کوپوونهوه لهگهل میردا، ههتا واما ن فی دههات لهبهر زیپکه و قنچکه و ناخاوینی رووی خویمان دهگرت زهعهفران! (ت/د-س/ص).

۳۰۱ - وَعَنْهَا كَانَتْ الْمَرْأَةُ مِنْ نِسَاءِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَقْعُدُ فِي النَّفَاسِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً لَا يَأْمُرُهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَصَاءِ صَلَاةِ النَّفَاسِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

ديسان گوتی: جاران ژنی زهیستان - له کهس و کاری پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) - چل شهو فی دهکوت و وازی له نویژو روژوو پهستش دههیناو جووت نهدهبوو لهگهل شووهکهی پیغهمبهریش (دروودی خوای لهسهرین) لهوهدوا پیی نهدهگوت که نویژی نهو ماوهی زهیستانییهی بگیریتهوه (د).

(۴) بسند صحیح (شرحه).

(۵) سکت عن درجة الحديث الشارح (مترجم).

۳۰۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَقْرَأِ الْحَائِضُ وَلَا الْجُنُبُ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ. رَوَاهُ الزَّمَذِيُّ^(۶).

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: نابئی ژنی بینویژو ئادہ میزادی لہ شپیس قورٹان بخوینن (ت-س/ص).

۳۰۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَجَّهُوا هَذِهِ الْبُيُوتَ عَنِ الْمَسْجِدِ فَإِنِّي لَا أَحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنُبٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۷).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: دہرگای مالہ کانتان لہ سہر ناومالی مزگہوت لابہرن چونکہ من چوونہ ناو مزگہوت رہوا نابینم نہ بو ژنی بینویژو نہ بو لہ شپیس (د-سند ضعیف).

۳۱) بہ شی سیئہم: باسی نہ حکامی موستہ حاضہ یا ژنی بینویژی بی وہخت واتہ: نہ و ژنہی کہ لہ غہیری کاتی خویشا (وہخت و ناوہخت) دہکہ ویتہ سہر خوین جا نہم ژنہ یا بہدہستووری لہ وہ بیتشی دہکا یا ماوہی خوینہ بہہیزہ کہ یان دادہنی بہ خویننی بینویژو و کالہ کہ شیان دادہنی بہ پاکی:

الفصل الثالث: فی أحكام المستحاضة. ترجع لعاداتها أو تعمل القوى حیضا

۳۰۴- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ سَأَلَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: إِنِّي أَسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ فَقَالَ: لَا إِنَّ ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِالْحَيْضَةِ وَلَكِنْ دَعِيَ الصَّلَاةَ قَدَرُ الْيَّامِ الَّتِي كُنْتَ تَحِيضِينَ فِيهَا ثُمَّ اغْتَسَلِي وَصَلِّي.

(۶) بسند صحیح (شرحہ).

(۷) بسند ضعیف (شرحہ).

وفي رواية: إِذَا أَقْبَلْتَ الْحَيْضَةَ فَدَعِي الصَّلَاةَ وَإِذَا أَدْبَرْتَ فَأَغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ: وَتَوَضَّعْتُ لِكُلِّ صَلَاةٍ حَتَّى يَجِيءَ ذَلِكَ الْوَقْتُ^(۱).

عائیشه (خوای لی رازی بن) گوئی: فاطیمه‌ی کچی ئەبو حوبه‌یش له پیغه‌مبه‌ری پرسى (درودی خوای لسه‌ربین) گوئی: من که ده‌که‌ومه بینویرتییه‌وه ئیت هرپاک نابمه‌وه، جا ئایا هه‌تا حالم ئاوه‌ها بئ واز له نویرتییم یانا؟ فه‌رمووی: نه‌ه، چونکه ئەوه ده‌ماره‌و خوینی به‌ربووه وه ئەوه خوینی بینویرتی نیه، به‌لام له‌وه‌پیش چه‌ن روژ ده‌که‌وتیه بینویرتییه‌وه ئیستاش له‌م حاله‌دا به‌قه‌د ئەو روژانه‌ی بینویرتی جارانت نویرت مه‌که، ئینجا خۆت بشۆره‌و نویرتی خۆت به‌ ئاسایی بکه، له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: کاتئ سه‌ره‌تای بینویرتییه‌که‌ی جارانت ده‌ستی پئ کرد ئیت نویرت مه‌که هه‌تا به‌قه‌د ئەو روژانه ده‌روا، ئینجا با خوینه‌که‌ش نه‌وه‌ستئ به‌لام تو به‌نیازی خوشۆردنی بینویرتی خۆت بشۆره‌و، نویرتی خۆتی لی بکه (ش/د/ت/ن) تیرمیذی ئەمه‌ی پتره: وه‌بو هه‌موو نویرتیکیش ده‌سنویرتیک تازه بگره‌وه، هه‌تا دیسانه‌وه ده‌چیته‌وه کاتئ خۆت، ئیت دووباره‌ و دابنئ که‌وا تازه تی ده‌که‌ویت و واز له‌ نویرت بینه‌وه، ئیت هه‌موو کات به‌م ده‌ستووره‌ واز دینی یا تیهل ده‌چیته‌وه.

۳۰۵ - وَلَآبِي دَاوُدَ: (رَحِمَهُ اللَّهُ) لَتَنْظُرُ عِدَّةَ الْأَيَّامِ وَاللَّيَالِي الَّتِي كَانَتْ تَحِيضُهُنَّ مِنَ الشَّهْرِ قَبْلَ أَنْ يُصِيبَهَا الَّذِي أَصَابَهَا فَلَتَرْكِ الصَّلَاةَ قَدَرِ ذَلِكَ مِنَ الشَّهْرِ فَإِذَا خَلَفَتْ ذَلِكَ فَلَتَغْتَسِلْ ثُمَّ لَتَسْتَغْفِرْ بِتُوبٍ ثُمَّ لَتُصَلِّي^(۲).

پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای لسه‌ربین) ده‌فه‌رمووی: با ژن باش سه‌رنجی ژماره‌ی ئەو روژو شه‌وانه‌ بدا که جارن هه‌موو مانگئ تیایانا ده‌که‌وته بینویرتییه‌وه به‌ر له‌وه‌ی که تووشی ئەم حاله‌ ببئ، جا له‌پاش تووشبوونی ئەم حاله‌یش هه‌موو مانگئ به‌ ئەندازه‌ی ده‌ستووری پیشووی و به‌ ژماره‌ی روژانی جارانی،

(۱) بخاری. وضوء: ۲۲۸، ۳۰۶، ۳۲۰، ۳۲۵، ۳۳۱. مسلم. حیض: ۷۵۱. ترمذی. ماجاء فی المستحاضة: ۱۲۵.

نسائی. ذکر الأقراء: ۳۵۷.

(۲) ۹....

واز له نویژ بیئی، جا که له و ژمارهیه رت بوو ئیتر باخوی بشوری له پاشا به جلکی خوی قایم بکاو توپه وانهیی بو وانیکه که ی بکاو نهیه لئ خوینه که له کاتی کردنی نویژه کاندایه ده ری، نه و جا با نویژی خوی بکا (د).

۳۰۶ - عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ أَبِي حُبَيْشٍ أَلْهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَسْتَحَاضُ فَقَالَ: لَهَا: إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضِ فَإِنَّهُ دَمٌ أَسْوَدُ يُعْرِفُ فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأَمْسِكِي عَنِ الصَّلَاةِ فَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي فَإِنَّمَا هُوَ عِرْقٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

فاطمه ی کچی حوبه ییش (خوای ئی زانی بی) گوئی: ئه ی پیغه مبه ری خودا! من له وهخت و ناوهختا ده که ومه سه ر خوین، فه رمووی: (درودی خوای له سه ربین) ئه گه ر خوینی بینویژی بی دیاره، چونکه خوینیکی ره شی خهستی بوگه نه و ژنان خویان باشی ده ناسن، جا هه ر کاتی ئاوابوو ئه وه خویه تی، ئیتر ده ست مه لگه له نویژ، وه ئه گه ر به جوړیکی تریش بوو ئه وه خوی نیه و له بهر ئه وه ده سنویژی خوی ئی بگه رو به سه ربهستی به بی په روا نویژی خوی ئی بکه! چونکه ئه وه له م حاله دا ته نیا ده ماره و خوینی به ربوو وه په یوه ندی به بینویژییه وه نیه (د/ن-سند حسن).

۳۷) جا ئه م ژنه یا وه ک گوته را وا ده کا، یا خود زوړبه ی کاتی بینویژی واته: (غالب الحیض) که شه شه یا هه وت روژه داده نی به ماوه ی بینویژی و باقی مه نده ی مانگ داده نی به کاتی پاکو، وه یا خو هه موو روژی دوانزه مانگه ی خوا سی جار خوی ده شوری و دوو نویژ دوو نویژ کوپان ده کاته وه و نویژی به یانه کیش به غوسلیکی سه ربه خو ده کا!:

تَحِيضُ غَالِبِ الْحَيْنِ أَوْ تَجَمُّعُ الصَّلَاتِينَ بَعْدَ الْغَسْلِ...

۳۰۷ - عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ قَالَتْ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَمْرَأَةٌ أَسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً فَمَا تَرَى فِيهَا قَدْ مَنَعْتَنِي الصَّلَاةَ وَالصَّوْمَ؟ قَالَ: أَلْعَتْ لَكَ الْكُرْسُفُ فَإِنَّهُ يَذْهَبُ الدَّمُ قَالَتْ: هُوَ

أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: فَأَتَّخِذِي ثَوْبًا فَقَالَتْ: هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ إِمَّا أَتَّجُّ ثَجًّا. قَالَ: سَأَمُرُّكَ بِأَمْرَيْنِ أَيُّهُمَا فَعَلْتِ أَجْزَأَ عَنْكَ مِنَ الْآخَرِ فَإِنْ قَوَيْتِ عَلَيْهِمَا فَأَنْتِ أَعْلَمُ إِمَّا هَذِهِ رَكْعَةٌ مِنْ رَكَضَاتِ الشَّيْطَانِ، فَتَحِيْضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ أَيَّامٍ فِي عِلْمِ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ ثُمَّ اغْتَسِلِي حَتَّى إِذَا رَأَيْتِ أَلَّكَ قَدْ طَهَّرْتَ وَاسْتَنْقَأْتَ فَصَلِّي ثَلَاثًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً أَوْ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيَّامَهَا وَصُومِي فَإِنَّ ذَلِكَ يُجْزِلُكَ وَكَذَلِكَ فَافْعَلِي عَلَى أَنْ تُؤَخِّرِي الظُّهْرَ وَتُعَجِّلِي الْعَصْرَ فَتَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَتُؤَخِّرِينَ الْمَغْرِبَ وَتُعَجِّلِينَ الْعِشَاءَ ثُمَّ تَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فَافْعَلِي وَتَغْتَسِلِينَ مَعَ الْفَجْرِ فَافْعَلِي وَصُومِي إِنْ قَدَرْتَ عَلَى ذَلِكَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهَذَا أَعْجَبُ الْأَمْرَيْنِ إِلَيَّ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

حہ منہی کچی جہ حش کہ ژنخوشکی پیغہ مہر بوو گوتی: چووم بوو لای حہ زہرہ (درویدی خوی لہ سرین) گوتم: ئہی پیغہ مہر ی خودا! بینوئیژیہ کی ئیجگار زورو یہ کجار سہخت پەرہی ئی سہندووم، بہ رہنگیکی وا کہ ریگہی نوئیژو روژووی ئی گرتووم، جا تو بوو ئہ مہ دہ فہرمووی چی؟ حہ زہرہ تیش (درویدی خوی لہ سرین) فہرمووی: لوکەت نیشان دہدہم بہرؤن زہیت چہوری بکہو ہہ ئی بگرہ ئیتر خوینہ کہ دہوہ ستینئی، گوتی: گوتم: ئہوہ چاری ناکا زور زورہ، فہرمووی: پەرؤئی بوو خوت دروستکہو خوتی پی شہتہ کدہ، گوتم: زور زورہ ئہوہ تیش چاری ناکا، چونکہ من بہ خورہم ہاژہی خوینم دی، فہرمووی: دہبا دوو شتت پی بلیم ہر کامیکیان بکہی ئہوہ یانت بہسہ، وہ ئہ گہر تہوانای ہر دووکیانیشٹ ہہ بوو وہ ویستت یہ کیکیان بکہی ئہوہ خوت سہریشکیت، چونکہ ئہم حالہ تہی توئیہ تہنیا لہ قہی شہیتانہو بہر ئہوہ رگہ کہوتوہو پچراندوویہ تی بوو مہ بہستی پیسی خوی، جا دہستووری یہ کہم ئاواہی: شہش روژ یا حہوت روژ خوت دابئی بہئی نوئیژوہ باش وردبہرہوہ لہ حالی ژنی بینوئیژ (لہ کہسو کاری خوت و لہ ہاوتہ منی خوت) سا بہشکوو پہی بہریت بہ ماوہی بینوئیژی راستہ قینہی خوت بہ قیاس لہ سہر

ہی ئہوان وەك ئہو ماوہیہی كہ لہ زانست و عیلمی خودادا ھەییە، یا دوو ناوی ھەتا ھەتایە بەرزو پایەدار بئی، ئینجا خۆت پاك پاك بشۆرەو بیست و سئ شەو بە رۆژەکانیەو، وە یاخۆبیست و چوار شەو بە رۆژەکانیەو نوێژی خۆت بکەو رۆژووی خۆت بگرە ئیتر ئەمەت بەسە، وە ھەموو مانگی بەم چەشنە بکە شەش رۆژ یا ھەوت رۆژ دابنئ بە ماوہی بئینویژیت و باقی مەندە ی مانگ دابنئ بە ماوہی پاکیت لہ چەشنی ئہو ژنانە ی کە بەریک و پیکی کاتی بئینویژی و پاکیی خویان دەرزانن، ئەمە دەستووری یەکەم بوو، دەستووری دووہمیش ئاویە: وە ئەگەر دەشتوانیت ئہوا ھەموو رۆژی سئ جار خۆت بشۆرە لەسەر ئەم یاسایە: نوێژی نیوہرۆ دوابخەو نوێژی عەسر زووبکە بەم شیوہیە لەپیشا خۆت بشۆرەو غوسلی خۆت دەرکەو ئینجا ئەم دوو نوێژە بکە ئینجا لەسەرەتای نوێژی عەسریشەو نوێژی عەسریکە، وە نوێژی شیوان و خەوتنانیش بە دەستووری نوێژی نیوہرۆ عەسر بکە، لەگەڵ شەبەقیشتا خۆت بشۆرەو خۆت ئامادە بکە بۆ کردنی نوێژی بەیانی، وە ھەر وەھا رۆژووش بگرە، ھەر کات ئارەزووت بوو، وە کاتی پاکیت بوو جا ئەگەر تەوانای ئەم سئ جارەت ھەییە ئہوا بیکە زۆر شتی چاکە، پیغەمبەر (س/ص) خوائ لەسەربن) فەرمووی: من ئەم دەستوورە دوایینەیانم بەدلتەرە! (د/ت/ن-س/ص).

۳۸) زنی بئینویژی ناوہخت دەتوانئ خەلوہ بکیشئ (واتە: ئیعتیاف بکا) و

مێردەکەشی بڕواتە لای: (المستحاضة تعتكف ويغشاها زوجها)

۳۰۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: اعْتَكَفْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ) امْرَأَةً مِنْ أَزْوَاجِهِ فَكَانَتْ تَرَى الصُّفْرَةَ وَالْحُمْرَةَ، وَرُيْمًا وَضَعْنَا الطُّسْتَ تَحْتَهَا وَهِيَ تُصَلِّي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري والنسائي^(۱).

عائیشه (خوای نِ رازی بن) گوئی: ژنی له ژنه‌کانی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سرب) له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا له‌ناو مزگه‌وتا خه‌لوه‌ی ده‌کیشا، له‌و حاله‌دا خوینی زه‌ردباو خوینی سوورباوی پیا ده‌هات، گه‌نی جار له‌کاتی نویژ کردنیا ته‌شتمان له‌ژیریدا داده‌نا نه‌بادا مزگه‌وتکه پیس بیی (د/ب/ن).

۳۰۹- عَنْ عِكْرَمَةَ قَالَ: كَانَتْ أُمُّ حَبِيبَةَ تُسْتَحَاضُ فَكَانَ زَوْجُهَا يَغْشَاهَا^(۲).

عیکریمه (خوای نِ رازی بن) گوئی: ئوم حه‌بیبه له وه‌خت و ناوه‌ختا ده‌که‌وته بینویژییه‌وه واته: موسته‌حاضه بوو وه می‌رده‌کشی که عه‌بدوره‌حمانی کوپی عه‌وف بوو له هه‌مان کاتا له‌گه‌لیا دروست ده‌بوو، به‌لام ته‌نیا له‌و ماوه‌یه‌دا که به‌ماوه‌ی پاک‌ی داده‌نری (د-سند صالح).

۳۱۰- وَعَنْهُ أَنَّ حَمْنَةَ بِنْتَ جَحْشٍ كَانَتْ مُسْتَحَاضَةً وَكَانَ زَوْجُهَا يُجَامِعُهَا^(۳).

دیسان عیکرهمه (خوای نِ رازی بن) گوئی: حه‌منه‌ی کچی جه‌حش له‌وه‌خت و ناوه‌ختا تی ده‌که‌وت و ده‌که‌وته سه‌رخوین، وه له هه‌مان کاتدا می‌رده‌کگه‌ی جووت ده‌بوو له‌گه‌لیا له‌وماوه‌یه‌دا که به‌ماوه‌ی پاک‌ی داده‌نری (د-سند صالح).

۳۹) باسی هه‌شته‌م: باسی ته‌یه‌موم، (نهم باسه سی به‌ش و پاشکییه‌که):

به‌شی یه‌که‌م: باسی په‌یدا بوونی ته‌یه‌موم:

الباب الثامن: في التيمم (وفيه فصول ثلاثة وخاتمة): الفصل الأول: في أصله

۳۱۱- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ أَوْ بِدَاتِ الْجَيْشِ انْقَطَعَ عِقْدٌ لِي فَأَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْتِمَاسِهِ وَأَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ فَأَتَى النَّاسُ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالُوا: أَلَا تَرَى إِلَى مَا صَنَعَتْ عَائِشَةُ؟ أَقَامَتْ بِرَسُولِ اللَّهِ

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرح).

(۳) رواه أبو داود بسند صالح (شرح).

(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبِالنَّاسِ مَعَهُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ. فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاضِعَ رَأْسَهُ عَلَى فَخْذِي قَدْ نَامَ فَقَالَ: حَبَسَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالنَّاسُ وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ. قَالَتْ: فَعَاتَبَنِي أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ: مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ وَجَعَلَ يَطْعُنُ بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِي، فَمَا يَمْتَنِعُنِي مِنَ التَّحَرُّكِ إِلَّا مَكَانَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى فَخْذِي فَتَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى أَصْبَحَ عَلَى غَيْرِ مَاءٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ التِّيمُمِ. (فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا) قَالَ: أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ وَهُوَ أَحَدُ الثَّقَبَاءِ: مَا هِيَ بِأَوَّلِ بَرَكَتِكُمْ يَا آلَ أَبِي بَكْرٍ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: فَبَعَثْنَا الْبَعِيرَ الَّذِي كُنْتُ عَلَيْهِ فَوَجَدْنَا الْعِقْدَ تَحْتَهُ^(۱).

عائیشه (خوای نِ رازی بن) گوتی: له خزمه تی پیغهمبهردا (درویدی خوای لهسربین) له سهفه ریکا کهوتینه ری، رویشتین تا گهیشتینه بهیدا - یا گهیشتینه (ذاتولجھیش) - لهوئی گهردانیهکی من پچرایهوه گوم بوو، ئیتر پیغهمبه ریش (درویدی خوای لهسربین) لهوئی مایهوه به هیوای دوزینهوهی ئهوه گهردانیه خه لکه کهیش له گه لیا مانهوه، ئه مه له کاتی کا بوو که نه شوینه که ئاوی ئی بوو وه نه خویشیان ئاویان پی بوو، جا خه لکه که چوون بۆلای ئه بو به کری باو کم و گلهیی ده که ن و ده لئین: نابینی عائیشهی کچت چیکرد؟ پیغهمبهرو ئه م عه شاماتهی له م بیابانه چۆل و بی ئاوه دا گل دایه وه و ئاویشمان پی نیه! پیغهمبه ر (درویدی خوای لهسربین) له و کاته دا خه وتبوو سه ری له سه ر رانم دانابوو، ئه بوبه کر به تووره یی هات، گوتی: پیغهمبهرو ئه م عه شامه ته ت له م شوینه چۆل و بی ئاوه دا (به بی ئاو) گل داوه ته وه به خو ت و خو پراییی ئه مه ئیش بوو تو کردت؟ ئیتر چه نده خوا هه زکا ئه بو به کر گله یی ئی کردم و قسه ی پی گوتم، خو ش خو شیش به سه ره سیخو پرمه دیکوتایه که له گه م، منیش هه ر چه ند ئیشم پی گهیشتبوو به لام له بهر ئه وهی سه ری پیغهمبه ر له سه ر رانم بوو جووله م پی نه ده کرا! جا پیغهمبه ر (درویدی خوای لهسربین) ئه و شه وه خه وت و

(۱) بخاری. تیمم: ۳۲۴، ۳۳۶، ۳۶۷۲، ۳۷۷۲، ۴۵۸۳، ۴۶۰۷، ۴۶۰۸، ۵۱۶۴، ۵۲۵۰، ۵۸۸۲، ۶۸۴۴، ۶۸۴۵. مسلم.

تیمم: ۸۱۴. نسائی. تیمم: ۳۰۹.

مایه‌وه له‌وێ، کاتێ به‌یانی که هه‌ستا ئاو نه‌بوو، جا خودا ئایه‌تی ته‌یه‌موومی نارد هه‌ خواره‌وه که ده‌قه‌رموێ:

{فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا - ۵-۶}.

جا به‌م بۆنه‌یه‌وه ئوسه‌یدی کوپی حوضه‌یر گوتی: ئه‌ی خانه‌واده‌ی ئه‌بو به‌کرا! به‌راستی ئیوه‌ بۆ ئه‌م نه‌ته‌وه‌ی ئیسلامه‌ بوون به‌پیت و فه‌ر ئه‌م داهااتنی ته‌یه‌موومه‌ به‌هۆی ئیوه‌وه‌ بوو ئه‌وه‌ نه‌بێ ئه‌مه‌ یه‌که‌م پیت و به‌ره‌که‌تی ئیوه‌ بێ، ئوسه‌ید یه‌کیک بوو له‌ ده‌مه‌راست (نه‌قیب) هه‌کانی شه‌وی په‌یمانی عه‌قه‌به‌ که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خۆی له‌سهرین) له‌و شه‌وه‌دا کردبوونی به‌ ده‌مه‌راست و سه‌ر گه‌وره‌ی هۆزه‌کانی خۆیان. عانیشه‌ گوتی: سه‌یر له‌وه‌دا بوو ئه‌و وشتره‌ی که من سواری ده‌بووم که هه‌لمان ساند گه‌ردانه‌که له‌ژێریدا بوو دۆزیمانه‌وه (ش/د/ن).

۳۱۲- وَعَنْهَا أَلَّهَا اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ قِلَادَةً فَهَلَكَتْ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلَبِهَا فَأَذْرَكْنَهُمُ الصَّلَاةَ فَصَلُّوا بِغَيْرِ وُضْوءٍ، فَلَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَكُّوا ذَلِكَ إِلَيْهِ فَنَزَلَتْ آيَةُ التَّيَمُّمِ. قَالَ: أَسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ: جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ تَكْرَهِيْنَهُ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ لَكَ وَلِلْمُسْلِمِينَ خَيْرًا. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ إِلَّا الزَّمَدِي^(۲).

دیسان عانیشه (خۆی ئی زازی بێ) گوتی: گه‌ردانه‌ییکم له‌ ئه‌سمای خوشکم خواست، گه‌ردانه‌که بزیوو، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خۆی له‌سهرین) ده‌سته‌یه‌کی له‌ یارانێ خۆی نارد که بۆی بگه‌ڕێن، جا ئه‌وانیش کاتێ نوێژیان ئی ده‌بێ ئاو نابێ، له‌به‌ر ئه‌وه‌ به‌بێ ده‌سنوێژ نوێژ ده‌که‌ن، جا که هاتنه‌وه‌ بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خۆی له‌سهرین) سه‌کالای ئه‌م حاله‌یان له‌لاکرد، ئه‌و جا ئایه‌تی ته‌یه‌موم هاته‌ خواره‌وه، ئوسه‌یدی کوپی حوضه‌یریش (به‌م بۆنه‌یه‌وه) گوتی: ئه‌ی عانیشه! خودا پاداشی چاکه‌ت بداته‌وه، بۆ ئیعه‌ بووی به‌مایه‌ی خیر، به‌خودا

(۲) بخاری. سبق تخريجه في رقم: ۳۲۰/۱.

هەرچیت تووش ده‌بی و پیّت ناخووش ده‌بی (به‌پیچ‌ه‌وانه‌وه) خوا ده‌یکا به‌مایه‌ی خیرو خووشی و به‌ره‌که‌ت، چ بۆ خووت و چ بۆ موسولمانان. (ش/د/ن).

٤٠) به‌شی دووهم: باسی نه‌و شتانه‌ی ده‌بن به‌هۆی ته‌یه‌موم، له‌گه‌ل باسی ده‌ستی ته‌ره‌ه‌تان به‌سه‌ر مووشه‌مای سه‌ره‌ریندا (مسح له‌سه‌ر جه‌بیره):

الفصل الثاني: في اسبابه والمسح على الجبيرة

٣١٣- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ الْخُزَاعِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى رَجُلًا مُعْتَزِلًا لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ فَقَالَ: يَا فَلَانُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ مَعَ الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ وَلَا مَاءَ. قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(١).

عیمرانی کوپی حوصه‌ینی خوزاعی (خوای ئی زانی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) روانی پیاو‌ی له‌کو‌مه‌ل کلابوو‌ه و نو‌یژ نا‌کا له‌گه‌لیانا، فه‌رمو‌ی: ئه‌ی فیسار! بۆچی له‌گه‌ل کو‌مه‌ل نو‌یژت نه‌کرد؟ گو‌تی: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! له‌شم پیس بو‌وه‌و ئاو‌یش نیه، فه‌رمو‌ی: ئه‌وه‌ندت به‌سه‌ که به‌ خو‌لی پاک ته‌یه‌موم بکه‌ی (ب/ن).

٣١٤- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الصَّعِيدَ الطَّيِّبَ وَضُوءَ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيُمْسَهُ بِشِرْكِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(٢).

ئهبو‌ ذه‌ر (خوای ئی زانی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: خو‌لی پاک ئاو‌ی ده‌سنیو‌ژی موسولمانه‌، با ده‌سالی‌ش له‌سه‌ر یه‌ک ئاو‌ی ده‌ست نه‌که‌و‌ی، به‌لام هه‌رکات‌ی ئاو‌ی ده‌ست که‌وت با ده‌سنیو‌ژی پی‌ بگر‌ی، چونکه‌ ئه‌وه‌ زۆر باشه‌ (د/ت/ن-س/ص).

(١) بخاري. تيمم: ٣٤٨ ، ٣٤٤ ، ٣٥٧١.

(٢) بسند صحيح (شرحه).

۳۱۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: احْتَلَمْتُ فِي لَيْلَةٍ بَارِدَةٍ فِي غَزْوَةِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ فَأَشْفَقْتُ أَنْ اغْتَسَلْتُ أَنْ أَهْلِكَ فَتَيَمَّمْتُ ثُمَّ صَلَّيْتُ بِأَصْحَابِي الصُّبْحَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا عَمْرُو صَلَّيْتُ بِأَصْحَابِكَ وَأَلْتَ جُنُبٌ؟ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي مَنَعَنِي مِنَ الْإِغْتِسَالِ وَقُلْتُ: إِنِّي سَمِعْتُ اللَّهَ يَقُولُ (وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا) فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري (۳).

عہ مری کوپی عاص (خوای نازنی بن) گوئی: لہ غہ زای (ذاتول سہ لاسیلدا)، شہوئی شہیتانی بووم، شہوہ کہی زور توف و ساردبوو، ترسام نہ گہر خووم بشووم لہ سہرمانا بمرم، جا تہیہ مووم کردو نویژی بہ یانیم بو ہاوپیکانم کرد، جا کاتی ئەم باسہ یان گیرایہ وہ بو پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سہرین) فہرمووی: ئەی عہ مرا بہ لہ شی پیسہ وہ چوون بہر نویژیٹ بو ہاوپیکانت کردوہ؟ منیش گوتم پیی کہ لہ بہرچی خووم نہ شوود، وہ عہ ریشم کرد: گویم لہ خوداشہ لہ قورنانا دہ فہرموی:

{وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا - ۴ - ۲۹}.

واتہ: خووتان مہ کوژن، وہ ہہر وہا یہ کتریش مہ کوژن بہ ناہق، بہ راستی خودای گہ ورہو مہ زن بہ راہر بہ نیوہو بہ راہر بہ ہہر کہ سیکی تریش کہ ملی ریگہی راستبگری بہرہ حم و میہرہ بانہ، نیتر کہوام گوت پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سہرین) دہ ستیکرد بہ پیکہ نین و ہیچی تری نہ فہرموو (د/ب).

۳۱۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا فِي سَفَرٍ فَأَصَابَ رَجُلًا مِنَّا حَجَرٌ فَشَجَّهَ فِي رَأْسِهِ ثُمَّ احْتَلَمَ فَسَأَلَ أَصْحَابَهُ فَقَالَ: هَلْ تَجِدُونَ لِي رُخْصَةً فِي التَّيَمُّمِ؟ فَقَالُوا: مَا نَجِدُ لَكَ رُخْصَةً وَأَلْتَ تَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخْبَرَ بِذَلِكَ فَقَالَ: قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ إِلَّا سَأَلُوا إِذْ لَمْ يَعْلَمُوا

فَلَمَّا شَفَاءَ الْعِيِّ السُّؤَالُ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَّمَمَ وَيَغْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُمَّ يَمْسَحَ عَلَيْهَا وَيَغْسِلَ سَائِرَ جَسَدِهِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۴).

جایبر (خوای فزانی بن) گوئی: له سه فهریکا به ردئی دای له پیاو یکمان سه ری شان له پاشا شه یسانی بوو، وه له هاوړیکانی پرسى گوئی: ئایا ریگه ی ته یه مووم پی ددهن؟ ده لئین: نه، ریگه ت پی ناده یین، چونکه تو ده توانیت ئاو به کار بیښیت، نه ویش خو ی شوړدو مرد، اکه هاتینه وه بو لای پیغه مبه رو ئه م باسه یان بو گپړایه وه فهرمووی: کوشتوویانه خودا بیانکوژی، که خو یان نه یانزانیه وه بو نه یانپرسیوه له زانایئ، چونکه چاری نادانی ته نها پرسینه و فیږبوون، ئه م پیاه ته نیا نه وه نده ی به س بوو که له جیاتی شوړدنی شوینه زاماره که ی به خو ل ته یموومی بگردایه و به پهړوئی برینه که یی بیچایه و ئینجا له جیاتی شوړدنی ژیر پهړوکه دهستی ته پری به سهر نه و پهړویده ا بهینایه، وه باقی مهنده ی له شی بشوړدایه! (د-سند ضعیف).

۴۱) به شی سییه م: چو نیتیی ته یه موم

الفصل الثالث: فی کیفیته

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - (وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ - ۶/۵}.

واته: خودای گه وړه ده فهرموئ: له قورئانی پیوژدا: نه گهر نه خو ش بوون و نه تان ده توانی ئاو به کار بیښن، یا خود له سه فها بوون و ئاوتان ده ست نه ده که وت، خواه له م صوره تانه دا له شتان پیسبی یا بیده سنو یژبن، وه یا خود یه کئ له ئیوه له سهر ئاو هاته وه بیده سنو یژبوو، یا خود ده ستان دا له پیستی ژنان و بیده سنو یژبوون، وه یا خود دروست بوون له گه لیانا وه ئاوتان ده ست نه که وت به کاری بیښن بو لبردنی بی ده سنو یژبی یا له شپیسى،

ئەو لە ھەموو ئەم سوورەتانەدا قەسەدی ھەلکرتنی گلیکی پاک بکەن و لە توژی ئەو گڵە پاکە دەست بێنن بە دەم و چاوتان و بە دەستتان.

۳۱۷- جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ: إِنِّي أَجَنَّبْتُ فَلَمْ أَصِبِ الْمَاءَ فَقَالَ: عَمَارُ بْنُ يَاسِرٍ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: أَمَا تَذَكَّرُ إِذَا كُنَّا فِي سَفَرٍ أَنَا وَأَنْتَ فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ، وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكَتُ فَصَلَّيْتُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ هَكَذَا فَضَرَبَ بِكَفِّهِ عَلَى الْأَرْضِ، وَنَفَخَ فِيهِمَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفِّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

پیاوی ھا تە لای عومەری کوپی خەطاب (خوای ئی زانی بێ) گوتی: لە شەم پیسە و ئاوم دەست ناکەوی چارم چیە؟ عەمەری کوپی یاسیریش لەوی بوو بە عومەری کوپی خەطابی گوت: ئایا لە بیرتە کە من و تۆ رەوتەنی بووین لە شەمان پیس بوو، کە نوێژمان ئی بوو تۆ نوێژت نەکرد، بە لām من خۆم لە خۆلا گەوزان و نوێژم کرد، جا کە ئەمەم گیرایەو بە پیغەمبەر، ھەردوو لە پی خۆی مانی بە سەر رووی زەوی یە کە داو فووی لێکردن تا تۆزە کە یان توژی سووک بێ ئەوسا بە ھەر دوو ناولە پی مەسحی دەم و چاوو ھەردوو دەستی خۆی کرد! (ش/د/ن).

۳۱۸- عَنْ أَبِي الْجُهَيْمِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقْبَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ نَحْوِ بَنِي جَمَلٍ فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَيَدَيْهِ ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَالشَّافِعِيُّ وَلَفْظُهُ: فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ^(۲).

ئەبولجەھەم (خوای ئی زانی بێ) گوتی: جاری پیغەمبەر (لە لای بیی جەمەلەو دەھات، پیاوی پیی گەیشت و سلۆی ئی کرد، پیغەمبەریش (سەردی خوای لەسەربێ) سلۆو کە ی نەسەندەو ھەتا رووی کردە دیوارە کە رووی خۆی و

(۱) بخاری. تیمم: ۳۲۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷. مسلم. حیض: ۸۸. نسائی. تیمم: ۳۱۱.

ترمذی. تیمم: ۱۴۴. أبو داود. تیمم: ۲۲۲.

(۲) بخاری. تیمم: ۳۲۷. أبو داود. تیمم: ۳۲۹. نسائی. تیمم: ۳۱۰. مسلم. حیض: ۸۲۰.

ہہردو دہستی مہسح کرد لہ گہردی سہر بہردی دیوارہ کہو کہ تہیہ موومہ کہی تہواو کرد ٹینجا وہ لّامی سلّوی پیاوہ کہی دایہ وہ (ش/د/ت/ن-شافیعی). گفتہی شافیعی: دہموچاوو ہہردو باسکی خوی مہسح کرد.

۳۱۹- وَلَإِنِّي ذَاوُدُ عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): فَضْرَبَ يَدَيْهِ عَلَى الْحَائِطِ وَمَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ ثُمَّ ضْرَبَ ضَرْبَةً أُخْرَى فَمَسَحَ ذِرَاعَيْهِ ثُمَّ رَدَّ عَلَى الرَّجُلِ السَّلَامَ وَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ السَّلَامَ إِلَّا أَنِّي لَمْ أَكُنْ عَلَى طَهْرٍ^(۳)

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: جا پیغہ مہبر (درویدی خوای لہ سرین) ہہردو دہستی مالی بہ دیوارہ کہداو ہیئانی بہ پرووی خویدا، ٹینجا دووبارہ پیامالینہ وہو ہیئانی بہ ہہردو باسکیا، ٹینجا وہ لّامی سلّوی پیاوہ کہی دایہ وہو فرمووی: لہ پیشا لہ بہر نہوہ سلّوہ کہم نہ سہندیتہ وہ چونکہ لہ سہر پاکی نہ بووم (د).

۴۲) (پاشہ کی): نہ گہر بہ تہیہ موم نوئی کردو لہ پاشا کاتی نہو نوئیژہ مابوو کہ ناوی دہست کہوت نہوہ نوئیژہ کی دووبارہ ناکاتہ وہ:

(خاتمة): إِذَا تيمم وصلى ثم وجد الماء في الوقت لا يعيد

۳۲۰- عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّهُ أَقْبَلَ مِنَ الْجُرْفِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْمِرْبَدِ تَيَمَّمَ فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ وَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ دَخَلَ الْمَدِينَةَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ فَلَمْ يُعِدِ الصَّلَاةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ^(۱).

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) لہ نہ لجورفہ وہ ہاتہ وہ بو مہ دینہی مونہ وورہ کہ گہیشٹہ نہ لمیربہد (کہ شوینیکہ پہچہی وشترو رانہ) لہوی تہیہ موومی بہم شیوہیہ کرد: دہستی بہ گہردو توژہ وہ ہیئا بہروو ہہردو دہستی خویدا نوئیژہ عہ صری بہ تہیہ مووم کرد، لہ پاشا کہ ہاتہ وہ ناو

(۳) سکت عن بیان درجۃ الحدیث الشارح (مترجم).

(۱) رواہ البخاری تعلیقاً قبل رقم: ۳۳۷ مباشرة. (مترجم).

شاری مه‌دینه هیشتا خوږ به‌رز بوو نویژه‌که‌شی دووباره نه‌کرده‌وه (ب/مالیم/شافیعی).

۳۲۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ رَجُلَانِ فِي سَفَرٍ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةَ وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ فَتَيَمَّمَا صَعِيدًا طَيِّبًا فَصَلَّيَا ثُمَّ وَجَدَا الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ فَأَعَادَا أَحَدُهُمَا الصَّلَاةَ وَالْوُضُوءَ وَلَمْ يُعِدِ الْآخَرُ ثُمَّ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: لِلَّذِي لَمْ يُعِدْ: أَصَبْتَ السُّنَّةَ وَأَجْزَأُكَ صَلَاتُكَ وَقَالَ: لِلَّذِي تَوَضَّأَ وَأَعَادَ: لَكَ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

ئه‌بو سه‌عید (خوای نازنی بن) گوئی: دوو پیاو ده‌چن بو سه‌فه‌ری، که نویژه‌ده‌بی ئاویان پی نابی، جا به خوئیکی پاک ته‌یمووم ده‌کن، له پاشا هیشتا کاتی ئه‌و نویژه‌ده‌مینئ که تووشی ئا و ده‌بن، جا یه‌کیکیان ده‌سنویژه‌ده‌گری و نویژه‌که‌ی دووباره ده‌کاته‌وه، به‌لام ئه‌وی تریان نه‌ده‌سنویژه‌ده‌گری و نه‌ نویژه‌که‌ی ده‌کاته‌وه، جا که دینه‌وه خزمه‌تی چه‌زده‌ت و ئه‌مه‌ باس ده‌کن بوئی، به‌وه‌یان که نویژه‌که‌ی دووباره نه‌کردبووه ده‌فه‌رموئی: تو یاسای راستت پیکاوه‌و نویژه‌که‌ت جیگه‌ی خوئی گرتووه وه به‌وه‌شیان ده‌فه‌رموئی: - که ده‌سنویژی گرتبوو وه نویژی دووباره کردبووه -: بو تویش دوو پاداش هه‌یه (د/ن)^(۱).

(۲) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۱) دانه‌ر (پږگۆره‌که‌ی له نووربین) ده‌فه‌رموئی: ژماره‌ی فه‌رمووده‌مان له سه‌ره‌تای نامه‌که‌وه هه‌تا ئیره (۳۳۰) فه‌رموودمیه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی نویژ

(سیزده باس و پاشه‌کیبه‌که)

باسی یه‌که‌م: باسی په‌یدا بوونی نویژ له بنه‌ره‌ته‌وه و باسی نلگاداریکردنی نویژ، (نهم باسه دوو به‌شه):

کتاب الصلاة: (وفیه ثلاثة عشر بابا وخاتمة)

الباب الأول: فی أصل الصلاة والمحافظة علیها، (وفیه فصلان):

۴۲) به‌شی یه‌که‌م: باسی فه‌ضل و که‌وره‌یی نویژ و باسی فه‌رزبوون و پی‌ویست بوونی: (الفصل الأول: فی فرضية الصلاة وفضلها)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَاقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا - ۱۰۳/۴}.

واته: خودای که‌وره ده‌فهرموئ: جا... نویژه‌کانتان به‌ریک و پیکی و به‌ره‌سایي به‌جئ بینن، چونکه به‌راستی نویژ له‌سه‌ر موسولمانان فه‌رزیکه به‌سراوه به‌کاتی تایبه‌تی خویه‌وه.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ - ۴۵/۲۹}.

واته: خودای که‌وره دیسان ده‌فهرموئ: به‌هیزی دل‌وه نویژه‌کانت بکه‌و له‌کاتی خویا نویژ به‌جئ بینه، به‌پیی مه‌رج و به‌نده‌کانی، وه له نویژا دلت لای خودایی، چونکه بیگومان نویژی و نویژکه‌ر دور ده‌خاته‌وه له کاری به‌دو ناپه‌سه‌ندو بی شهرعی.

۳۲۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: فُرِضَتْ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةٌ أُسْرِيَ بِهَا الصَّلَوَاتُ خَمْسِينَ ثُمَّ نُقِصَتْ حَتَّى جُعِلَتْ خَمْسًا ثُمَّ لُودِيَ يَا مُحَمَّدُ إِلَهُ لَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَإِنَّ لَكَ بِهِدِهِ الْخَمْسَ خَمْسِينَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أبا دَاوُدَ^(۱).

ئهنه‌س (خوای نازنی بن) گوئی: له‌و شه‌وه‌دا که شه‌وره‌وی به‌ه‌زه‌ت ده‌کری و ده‌بری بو میعراج خودا شه‌وو روژی په‌نجا نویژ له‌سه‌ر خوی و

(۱) بخاری. كيفية فرض الصلاة: ۲۴۹، ۱۶۳۶، ۳۳۴۲. مسلم. إيمان: ۴۱۳.

نۆمهتی دادهنی، له پاشا له سههر ئاموژگاری چهزهرتی موسا (سهامی خودای لهسهرین) پیغه مبههر (دروودی خوی لهسهرین) تکا دهکا له خودا که که میان بکاته وه خودا که میان دهکاته وه هتا له شهو و روژیکا دینه سه پینج نویژ، ئیتر خودا بانگی چهزهرت دهکا و دهفه رموی: ئهی موحمه ده! ئه مه دوا قسه یه و گوپانی بو نیه وه ئیتر له مه زیاتر ژمارهی نویژه کان کهم ناکه مه وه به لام بو توو بو هه موو نویژ که ریکی نۆمهتی تو هیه له جیاتی ئه م پینج نویژه پاداشی په نجا نوژه که ی پيشوو (ش/ات/ن).

۳۲۳- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ، ثَائِرُ الرَّأْسِ، يُسْمَعُ دَوِيُّ صَوْتِهِ، وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ حَتَّى دَنَا، فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ فَقَالَ: هَلْ عَلَى غَيْرِهَا قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَصِيَامُ رَمَضَانَ قَالَ: هَلْ عَلَى غَيْرِهِ؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ: وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الزَّكَاةَ قَالَ: هَلْ عَلَى غَيْرِهَا؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ: فَأَذْبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ: وَاللَّهِ لَا أُرِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَتُكْصِرُ. قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ (۲).

طه لهه ی کوپی عوبه یدوللا (رهزای خودایان لهسهرین) گوتی: پیاویکی قژنألوزای خه لکی نه جد دههات بو خزمهتی چهزهرت (دروودی خوی لهسهرین) له دووره وه گرمه ی دهنگی دههات به لام نه مان دهزانی دهلی چی، جا که هاته پيشه وه بو مان ده رکهوت که له باهری ئیسلامه وه پرسپاری هیه، پیغه مبه ریش (دروودی خوی لهسهرین) فه رموی: له شهو و روژیکا ده بی پینج نویژ که ی، پیاوه که گوتی: باشه نویژی ترم له سه ره یانا؟ فه رموی: نه، نویژی ترت له سه ر نییه مه گهر به ئاره زوی خۆت نویژی سوننهت بکهیت، ئه نجا پیغه مبههر (دروودی خودای لهسهرین) فه رموی: روژووی ره مه زانیش ده بی بگریت. پیاوه که گوتی: باشه روژووی ترم له سه ره یانا؟ فه رموی: نه، مه گهر به ئاره زوی خۆت روژووی تر بگریت. پیغه مبههر

(۲) بخاری. علم: ۴۶، ۱۸۹۱، ۲۶۷۸، ۶۹۵۶، مسلم. ایمان: ۱۰۰، نسائی. ۴۵۷، ۲۰۸۹، أبو داود: ۲۹۱.

(درویدی خوای له‌سهرین) باسی زه‌کاتیشی بۆ کرد، پیاوه‌که‌یش گوتی: باشه له‌مه زیاتر زه‌کاتی ترم له‌سهره یانا؟ فهرمووی: نه‌ه، مه‌گهر به ئاره‌زووی خۆت خیری تر بکه‌ی له پاشا کابراکه رویشت و گوتی: به‌خودا نه له‌مه زیتر ده‌که‌م و نه له‌مه که‌متر ده‌که‌م، پیغه‌مبه‌ریش (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: ئه‌گهر راست بکا رزگاری ده‌بی! (ش/د/ن).

۳۲۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّنَابِجِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَزَعَمَ أَبُو مُحَمَّدٍ أَنَّ الْوَثَرَ وَاجِبٌ فَقَالَ: عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ: كَذَبَ أَبُو مُحَمَّدٍ أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ أَحْسَنَ وَضُوءَهُنَّ وَصَلَّاهُنَّ لَوْ قَتِهِنَّ وَأَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَخَشَعَهُنَّ كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يَغْفِرَ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

عه‌بدوللای کوپی سه‌نابیجی (خوای نازی بی) گوتی: ئه‌بو موحه‌مه‌د و ده‌زانێ که نویژی وه‌تر پیویسته‌اته: (واجبه) عوباده‌ی کوپی صامیتیش گوتی: ئه‌بو موحه‌مه‌د هه‌له‌یه، من شایه‌تی ده‌ده‌م که به‌گوئی خۆم له‌ده‌می پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (درویدی خوای له‌سهرین): خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر پینج نویژی داناوه له‌سه‌ر ئۆمه‌تی موحه‌مه‌د هه‌ر که‌سێ به‌جوانی ده‌سنوویژیان بۆ بگری، وه‌له‌کاتی خۆبانا بیانکا، وه‌روکوع (چه‌مینه‌وه) یان ته‌وابکا، وه‌به‌خوشووع و ملکه‌چی و سه‌رکزییه‌وه بیانکا بۆ ره‌زای خوا، ئه‌وه ئیتر ئه‌و که‌سه په‌یمانی ده‌که‌وێته سه‌ر خودا که لێی خوش بی، وه‌ئه‌و که‌سه‌ی که ئه‌مه نه‌کا ئه‌وه هیچ په‌یمانیکی له‌سه‌ر خودانیه، جا ئه‌گهر خودا مه‌یلی له‌سه‌ربێ ئه‌وه لێی خوش ده‌بی وه‌ئه‌گهر مه‌یلی له‌سه‌ر نه‌بی ئه‌وه سزای ده‌دا. (د/ن/مالیک-ح/ص).

۳۲۵- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِنِّي افْتَرَضْتُ عَلَى أُمَّتِكَ خَمْسَ صَلَوَاتٍ وَعَهَدْتُ عِنْدِي عَهْدًا أَلَّهُ مَنْ جَاءَ

يُحَافِظُ عَلَيْهِنَ لَوْ قِيَهُنَّ أَذْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهِنَّ فَلَا عَهْدَ لَهُ عِنْدِي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۴).

ئەبو قەتادە (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربئ) دەفەرموئی: خودای گەرەو سەرورە دەفەرموئی: من پینچ نویژم لەسەر ئۆمەتی تو داناو، وە پەیمانیشم کردوو لەگەڵ خۆم: کە هەرکەسێ بچێ بەرێک و پێکی لەکاتی خویانا بیانکا ئەو دیبەمە بەهەشت، وە هەر کەسیکیش ناگاداریان نەکا، ئەو هێچ پەیمان و بەلینیکی لەسەر من نییە (د).

۳۲۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ، يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلُّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ هَلْ يُبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ؟ قَالُوا: لَا يُبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ. قَالَ: فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهَا الْخَطَايَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۵).

ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربئ) فەرمووی: پێم بلێن ئەگەر جوگە ئاوێ لەبەر دەرگای یەکیکتانابێ وە هەموو روژێ پینچ جار خوێ تیا بشوێ ئایا هێچ چلکی پێو دەمینی؟ یاران گوئیان: نەه هێچ چلکی پێو نامینی، فەرمووی: دەئەمە وینەهێ ئەم پینچ نویژە فەرزەیه، خودا گوناھیان پێ دەکوژینیتەو (ش/ت/ن).

۳۲۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ يَرْجُؤُ الَّذِينَ بَاءُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۶).

(۴) سكت عنه الشارح (مترجم).

(۵) بخاري. مواقيت الصلاة: ۵۲۸، ۲۴۱. مسلم. صلاة: ۱۵۲۰. ترمذي. مثل الصلوات الخمس: ۲۸۶۸. نسائي.

فضل الصلوات الخمس: ۴۶۱.

(۶) بخاري. صلوة العصر: ۵۵۵، ۳۲۲۳، ۷۴۲۹، ۷۴۸۶. مسلم. صلاة: ۱۴۳۰. نسائي. فضل صلاة الجماعة: ۴۸۴.

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فهرموی: چهن فریشتیه‌یی به‌شه‌وو چهن فریشتیه‌یکی تر به‌روژ به‌رو دوا به‌دیارتانه‌وه‌ن و به‌سهره نیشتکتان ده‌گرن، وه هردوو لایان له نویژی به‌یانی و نویژی عه‌صردا یه‌ک ده‌گرن و یه‌کتری ده‌گوپن، جا کاتی ئه‌و تاقمه فریشتیه‌یی که‌وا شه‌و له دیارتان بوون سهر ده‌که‌ونه‌وه بو خزمه‌تی خودای گه‌وره‌و په‌روه‌ردگار، لییان ده‌پرسی (هه‌رچه‌ند که‌ خو‌شی با‌شتر حالیان ده‌زانی) ده‌فهرموی: که‌ ئیوه هاتنه‌وه ئه‌و به‌ندان‌ه‌ی من چییان ده‌کرد؟ ده‌لین: که‌ ئیمه‌ چووین بو‌لایان ئه‌وان نویژیان ده‌کرد ئیمه‌ش هاتینه‌وه له‌لایان ئه‌وان هه‌ر نویژیان ده‌کرد (ش/ن).

۳۲۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَتْ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا لَمْ تُغَشَّ الْكَبَائِرُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ (۷).

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فهرموی: هه‌ر پینج نویژه‌کان، ئه‌م نویژ تا ئه‌و نویژو نویژی هه‌ینی تا ئه‌و هه‌ینی ده‌بن به‌ که‌فاره‌تی ئه‌و گونا‌هانه‌ که‌ له‌ نیوانیان ده‌کرین به‌ مه‌رجی گونا‌هی گه‌وره‌ نه‌بن (م/ت).

۳۲۹- عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَدَعَا بِطَهْرٍ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ أَمْرٍ مُسْلِمٍ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَكْتُوبَةٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ مَا لَمْ يَأْتِ كَبِيرَةٌ وَذَلِكَ الدَّهْرَ كُلَّهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ (۸).

عه‌مری کوپی سه‌عید (خوی ئی رازی بئ) گوتی: له‌کن عوسمان بووم، داوا‌ی ئاوی ده‌سنویژی کردو گوتی: له‌ پیغهمبهرم ژنه‌وت (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌یفهرموو: هه‌ر موسولمانی کاتی که‌ نویژی ئی ده‌بی، به‌ جوانی ده‌سنویژی بو‌ بگری و به‌سه‌رکزی و به‌ملکه‌چی به‌ جوانی جیبه‌جیی بکا، ئه‌وا ده‌بی به‌

(۷) مسلم. صلاة: ۵۵۱. ترمذی. فضل الصلوات الخمس: ۲۱۴.

(۸) مسلم. طهارة: ۵۴۲.

که ففارهت و بریتی ئەو گوناهاڤه‌ی که له‌وه پێش کردوونی، به‌مه‌رجی که گوناھی گه‌وره نه‌بن! ئەم مه‌رحه‌مه‌ته‌یش هه‌تا هه‌تایه هه‌ر به‌رده‌وام ده‌بی و هه‌رده‌مین (له‌ که‌رمی خودا به‌زیادی) (م = مسلم).

۳۳۰- عَنْ بَنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ قُبْلَةً فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ. فَقَالَ: الرَّجُلُ. يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْ هَذَا؟ قَالَ: لِجَمِيعِ أُمَّتِي كُلِّهِمْ^(۹).

ئێبینو مه‌سعوود (خوای ئازانی بێ) گوتی: جاری پیاوی ماچی له‌ ئافه‌رتی ده‌سه‌نی له‌ پاشا هات بۆلای پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سه‌ری) وه‌ ئەمه‌ی باسکرد بۆی، جا خودا ئەمه‌ی نارده‌ خواره‌وه‌:

{وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ - ۱۱/۱۱۴}.

واته‌: هه‌موو شه‌وو روژی پێنج نویژه‌ فه‌رزه‌کان له‌کاتی خویانا بکه‌ن ئەم نویژانه‌ له‌ کرده‌وه‌ هه‌ره‌ باشه‌کانی ئێوه‌ن، بزانه‌ن که‌ یاسایه‌کی خواییه‌ که‌ کرده‌وه‌ی باش و کاری چاکه‌ هه‌میشه‌ کرده‌وه‌ی خراپ و تاوان لاده‌بن. پیاوه‌که‌ش گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئەمه‌ به‌ تاییه‌تی هه‌ر بۆ من وایه‌؟ فه‌رمووی: ئەم حوکه‌م بۆ گشت ئۆمه‌ته‌که‌مه‌، بۆ هه‌موویان هه‌روایه‌ (ش/د/ت).

۳۳۱- وَعَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ؟ قَالَ: الصَّلَاةُ عَلَى وَفَّيْهَا، قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: بَرُّ الْوَالِدَيْنِ قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَّ وَلَوْ اسْتَزِدُّهُ لَزَادَنِي. رَوَاهُمَا الْأَرْبَعَةُ^(۱۰).

(۹) بخاری. مواهیت الصلاة: ۵۲۶، ۴۱۸۷. مسلم. توبة: ۶۹۲۲. ترمذی. سورة هود: ۲۱۱۳.

(۱۰) بخاری. صلاة: ۵۲۷، ۲۷۸۲، ۵۹۷۰، ۷۵۲۴. مسلم. ایمان: ۲۴۸ هه‌تا ۲۵۲. ترمذی. صلاة: ۱۷۲. نسائی.

مواهیت الصلاة: ۶۰۹، ۶۱۰.

دیسان گوتی: له پیغهمبهرم پرسى (درویدی خوی لهسهرین): کام کردوهویه لهلای خودا زۆر خوښهویسته؟ فهرمووی: نویژ له سهرهتای کاتی خویا. گوتم: لهپاش ئەمه چیت زۆر خوښهویسته لهلای خودا؟ فهرمووی: باشبوون بۆ باوک و دایک گوتم: ئەه لهپاش ئەو چیت؟ فهرمووی: خهبات و تیکۆشان له ریگهی خودادا. گوتی: ئەم شتانهی لهسهر ئەم ریزه پێ فهرمووم، وه ئەگهر لهم بارهیهوه زیاتریشم ئی بپرسیایه زیاتری پێ دهفهرمووم (ش/د/ت).

۳۳۲- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَجَارِهِ تُكْفَرُهَا الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالصَّدَقَةُ وَالْأَمْرُ وَالنَّهْيُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۱).

حودهیفه (خوی ئی رازی بئ) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) دهفهرمووی: ئەو نازاوه و ناههقییه که تووشی پیاو دهبن بههوی که سوکارو مال و منال و دهر و دراوسیوه، ئەوه به کردنی نویژو رۆژوو و زهکات و خیرات و ئامۆژگاری باش، له کۆلی دهکهوی (ش/ت).

۳۳۳- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلَيْكَ بِكُثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةٌ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۲).

ثهوبان (خوی ئی رازی بئ) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) دهفهرمووی: ههتا دهتوانیت نویژیکی بئ شومار بکه بۆ خودا، چونکه ههموو جارێ که کوپنووش (سهجده)یی بۆ خودا دهبهیت خودا بهو کوپنووشه یه که پایه بهرزت دهکاتهوهو یه که گوناهیشت ئی ههله دهوهرینی (م/ت).

۳۳۴- عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ كَعْبٍ الْأَسْلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أُبِيتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَيْتُهُ بَوْضُوئِهِ وَحَاجَّتِهِ فَقَالَ: لِي: سَلْ. فَقُلْتُ: أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي

(۱۱) بخاری. موافقت الصلاة: ۵۲۱، ۲۲۲۱، ۴۰۰۷. مسلم. ایمان: ۳۶۷ - ۳۶۹، فتن: ۷۱۹۷. ترمذی. فتن: ۲۲۵۸.

(۱۲) مسلم. صلاة: ۱۰۹۲، ۱۰۹۴. ترمذی. صلاة: ۲۸۸.

الْجَنَّةِ. قَالَ: أَوْ غَيْرَ ذَلِكَ قُلْتُ: هُوَ ذَاكَ قَالَ: فَأَعْتَنِي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱۳).

رہبیعی کوری کہ عبی ثہ سلہ می (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ سہ فہریکا بہ شہو لہ خزمہ تی پیغہ مہردا دہ بووم (دیودی خوای لہ سہرین) جاریکیان کہ ٹاوی دہ سنویرٹو بہر مال و سیواک و شتومہ کہ کہیم بوئی برد فہرمووی پیم: داخوازیت چہ بیکہ گوتم: داوای ٹہوہت لی دہ کہم کہ لہ بہہ شتا بجم بہ ہاوپریت و لہ خزمہ تتا بم. فہرمووی: خو داوای شتیکی تر ناکہی؟ گوتم: نہ خیر، داوام ہر ٹہوہیو بہس، فہرمووی: کہواتہ خوٹیش بہ کردنی نویرٹی زور، کہ سہ جدہی زوری تیایہ یاریدہم بدہہتا نہ فست بینینہ سہر ری (م/د/ت/ن).

۳۳۵- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقَالَ: اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ وَصَلُّوا خَمْسَكُمْ وَصُومُوا شَهْرَكُمْ وَأَدُّوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ وَأَطِيعُوا إِذَا أَمَرِكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ^(۱۴).

ٹہو ٹوامہ (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ حہ جی مال ٹاوی (حجۃ الوداع) دا گویم لیبوو پیغہ مہر (دیودی خوای لہ سہرین) دوانی دہدا، گویم لی بوو دہیفہرموو: لہ خودا بترسن و تہقوای خودا بکہن و پینج نویرٹہی خوٹان بکہن و روژووی مانگی رہمہ زانی خوٹان بگرن و زہکاتی مالی خوٹان بدہن و بہ گوئی خاوہن فہرمان و گہورہی خوٹان بکہن، ئیتر دہچنہ ناو بہہ شتی خودای پہرودہ گاری خوٹان (ت-س/ص).

۳۳۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَذِنَ اللَّهُ لِعَبْدٍ فِي شَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ رَكَعَتَيْنِ يُصَلِّيهِمَا وَإِنَّ الْبِرَّ لَيَدْرُ عَلَى رَأْسِ الْعَبْدِ مَا دَامَ فِي صَلَاتِهِ وَمَا تَقَرَّبَ الْعِبَادُ إِلَى اللَّهِ بِمِثْلِ مَا خَرَجَ مِنْهُ الْقُرْآنُ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱۵).

(۱۳) مسلم. صلاة: ۱۰۹۴. أبو داود. صلاة: ۱۲۲۰. ترمذی. دعوات: ۲۴۱۶. نسائی. فضل السجود: ۱۱۳۷.

(۱۴) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحہ).

(۱۵) رواه الترمذی. بسند صحیح (شرحہ).

دیسان گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) فہرموی: ٹہوہی کہ (رمزای خودای لہ سرین) و خودا پیئی خوش بی کہ بہندہی خوی بیکا ہیچی وہک ٹہوہ ٹاوا خیرو گہورہ نیہ کہوا بہندہ دوورکات نویژی پاک و پوخت بہدلیکی ساف بو خودا بکا، ٹہمہ لہ لای، لہ لایہ کی تریشہوہ بہندہ ہتا لہناو نویژدا بی چاکہ دادہ باری بہ سہریا، باشتین شتیش کہ بہندہ نزیک بکاتہوہ لہ خوداوہ ٹہو شتہیہ کہ لہ لای خودا خویہوہ ہاتوہ کہ قورنہ۔ واتہ: لہ بہرکردن و خویندن و خرمہ تی قورنٹان گہورہ ترین خواہرستیہ (ت-سند غریب)۔

۴۴) بہشی دووہم: باسی ٹاکاداریکردنی نویژہکان

الفصل الثاني: في المحافظة على الصلوات

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ - ۲/۲۳۸}۔

واتہ: خودای گہورہ دہ فہرموی: ٹاکاداری ہہموو نویژہ فہرژہ کانتان بکن بہ تایبہ تی نویژی مہ شہووربہ (صلاة الوسطی) کہ نویژی عہ صرہ، وہ لہ نویژدا بہ سہرکزی راوہستن و دہم بہ ذیکری خودا بن و قسہی دنیاہی مہکەن۔

۳۳۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَانِي رَبِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ قُلْتُ: لَيْتَكَ رَبِّي وَسَعْدَيْكَ قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: رَبِّي لَا أَذْرِي فَوَضَعَ يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ فَوَجَدْتُ بَرْدَهَا بَيْنَ كَتِفَيَّ فَعَلِمْتُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ. فَقُلْتُ لَيْتَكَ رَبِّ وَسَعْدَيْكَ قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: فِي الدَّرَجَاتِ وَالْكَفَّارَاتِ وَفِي نَقْلِ الْأَقْدَامِ إِلَى الْجَمَاعَاتِ وَإِسْبَاغِ الْوُضْوءِ فِي الْمَكْرُوهَاتِ وَالنِّظَارِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ وَمَنْ يُحَافِظُ عَلَيْهِنَّ عَاشَ بِخَيْرٍ وَمَاتَ بِخَيْرٍ وَكَانَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱)۔

(۱) رواه الترمذي بسند حسن في التفسير (شرحه)۔

ئیبنو عه‌باس (رمزای خودایان لیبن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) فهرمووی: خودا کهم له شیوه‌یه‌کی فره جوانا له خوما هات بۆلام فهرمووی: ئه‌ی موحه‌مه‌دا! گوتم: بفهرموو ئه‌ی په‌روه‌ردگارم! وام له خزمه‌تتا، فهرمووی: ئه‌نجوومه‌نی بالا (الملا الأعلى) که فریشته‌نزیکه‌کانی باره‌گان له‌سهر چی مشت و مروو دهمه‌ قالیانه؟ گوتم: په‌روه‌ردگارم! نازانم، جا خودا ده‌ستی دانا له‌سهر ناوشانم، وه‌ فی‌نکایی ده‌ستی گه‌یشت به‌ ناوسینگم و دلی پرکردم له‌ زانست و رازو نه‌ینی، ئیتر زانیم که‌چی له‌ نیوانی رۆژه‌لات و رۆژ‌ئاو‌ادا هه‌یه، فهرموویه‌وه: ئه‌ی موحه‌مه‌دا! گوتم: بفهرموو ئه‌ی بینایی چاوان! فهرمانی تو له‌سهر‌چاوانه، فهرموویه‌وه: ئه‌نجوومه‌نی بالا له‌سهر‌چی دهمه‌قال و مشت و مریانه؟ گوتم: له‌سهر‌نوسین و تو‌مارکردنی ئه‌و کرده‌وه‌ باشانه‌ مقوم‌قویانه‌ که‌ ده‌بن به‌ مایه‌ی وه‌ده‌سته‌ینانی پایه‌ به‌رزه‌کانی به‌هه‌شت، یا خو ده‌بن به‌هوی که‌فاره‌ت و سپینه‌وه‌ی گوناوه‌ تاوان، چونکی ههر که‌سه‌یان ده‌یه‌وی ده‌سته‌یشکه‌ری بکا و خوی بینووسی، وه‌ هه‌روه‌ها باسی گه‌وره‌یی پاداشی ئه‌و نویژکه‌رانه‌ ده‌که‌ن که‌ به‌گهرمی ده‌چن بۆ نویژی جه‌ماعه‌ت، یاخو له‌کاتی خوشی و ناخوشیدا ده‌سنویژی تیرو ته‌سه‌ل ده‌گرن، یاخود چاوه‌نواپی نویژ ده‌که‌ن نویژ له‌پاش نویژ، وه‌لحال هه‌رکه‌سی ناگاداری ئه‌م نویژانه‌ به‌ جوانی بکا ئه‌وه‌ به‌ خوشی ده‌ژی و به‌ خوشی ده‌مری و وه‌ک ئه‌و رۆژه‌شی که‌ له‌دایک ده‌بی ئاوا له‌ گوناوه‌ پاک ده‌بیته‌وه‌ (ت-س/ح).

۳۳۸- عَنْ جَرِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً فَقَالَ: إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ فَإِنْ أَسْتَطَعْتُمْ أَلَّا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا. فَافْعَلُوا. ثُمَّ قَرَأَ (وَسَبَّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ). رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۲).

(۲) بخاری. مواقی‌ت الصلاة: ۵۵۴، ۵۷۲، ۴۸۵۱، ۷۴۲۵، ۷۴۳۶. مسلم. صلاة: ۱۴۳۲، ۱۴۳۳. أبو داود. الرؤية:

۴۷۲۹، ۷۴۲۵. ترمذی. رؤية الله: ۲۵۵۱، ۱۷۷.

جہریر (خوای فی رازی بن) گوئی: شہوئی لہ خزمہ تی حہ زہ تدا بوین (درویدی خوای لہ سہرین) تہ ماشایہ کی مانگی کردو فہرمووی: چوئن ئیستا کہ بہ ئاسانی و ئاسوودہ یی ہہ مووتان ئہم مانگہ دہبینن لہ قیامہ تیشا ئاوا خودای خوٹان دہبینن، جا تا دہتوانن ئاگاداری نویژی بہ یانی و نویژی عہ سہرین و مہ یان چوینن، چونکہ ئہم دوو نویژہ ہوئی چوونہ بہ ہہشت و دیتنی خودان ئینجا ئہم ئایہ تہ ی خویندہ وہ:

{وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا - ۱۳۰/۲۰}.

واتہ: بہ باشی ئاگاداری نویژی بہ یانی و نویژی عہ صر بکہن و ہہ میشہ لہ ناو نویژدا سوپاس و ستایشی خودای خوٹان بکہن (ش/د/ت).
۳۳۹ - وللشیخین: مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ^(۳).

واتہ: حہ زہت (درویدی خوای لہ سہرین) دہ فہرمووی: (ہہرکہ سئی نویژی بہ یانی و عہ صر بکا دہچی تہ بہ ہہشت (ش)).

۳۴۰ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ فَاتَتْهُ الْعَصْرُ فَكَأَنَّمَا وَتَرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۴).

ئیبنو عہ مہر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: ہہرکہ سئی نویژی عہ صری بچی و ہک ئہ وہ وایہ کہ مال و منالی بہ فیرو دابنی. (ش/د/ت).

۳۴۱ - عَنْ أَبِي الْمَلِیحِ قَالَ: كُنَّا مَعَ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي غَزْوَةٍ فِي يَوْمٍ ذِي غَيْمٍ فَقَالَ: بَكَّرُوا بِصَلَاةِ الْعَصْرِ فَإِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۵).

(۳) بخاری. مواقیت الصلاة: ۵۷۴. مسلم. صلاة: ۱۴۳۶.

(۴) بخاری. مواقیت الصلاة: ۵۵۲. مسلم. صلاة: ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸. أبو داود. وقت صلاة العصر: ۴۱۴.

(۵) بخاری. مواقیت الصلاة: ۵۵۲، ۵۹۴.

ئەبو مەلیح (خوای ئی رازی بن) گوتی: لە غەزاییکا روژیکی هەورە روژدا لەگەڵ بورەیدە دابوین، گوتی زوو نویژی عەصر بکەن، چونکە پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربین) دەفەر مووی: هەرکەسێ نویژی عەصر نەکا کردەوی ئەو بردەوی با (ب/ن).

٤٥) نویژی ناوەراست (هەلاتول وسطا) بریتییه لە نیوژی عەصر:

الصلاة الوسطى هي العصر

٣٤٢- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الْأَحْزَابِ شَغَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى صَلَاةَ الْعَصْرِ مَلَأَ اللَّهُ بُيُوتَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا، ثُمَّ صَلَّاهَا بَيْنَ الْعِشَاءَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(١).

عەلی (خوای ئی رازی بن) گوتی: روژی غەزای خەندەق پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربین) فەر مووی: خودا خانە و گوپیان پڕبکا لە ناگر، بەهوی ئەوانەو نەمان پەڕژا کە نویژی ناوەراست بکەین کە بریتییه لە نویژی عەصر لە پاشان پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربین) لە ناوەندی نویژی شیوان و خەوتناندا نویژەکی عەصری کرد (ش/د/ت/ن).

٣٤٣- عَنْ أَبِي بَصْرَةَ الْغِفَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعَصْرَ بِالْمُخَمَّصِ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ عُرِضَتْ عَلَيَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَضَيَعُوهَا، فَمَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَ لَهُ أَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَهَا حَتَّى يَطْلُعَ الشَّاهِدُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(٢).

ئەبو بەصری غیفاری (خوای ئی رازی بن) گوتی: لە موخەممەص پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربین) نویژی عەصری بە کۆمەڵی (بەجەماعەت) بو کردین و فەر مووی: لەپیش ئیوهدا ئەم نویژە دانرابوو لەسەر نەتەوکانی پیش

(١) بخاری. جهاد: ٢٩٣١، ٤١١١، ٤٥٣٣، ٣٦٩٦. مسلم. صلاة: ١٤١٩ - ١٤٢٥. أبو داود. صلاة العصر: ٤٠٩. ترمذی.

سورة البقرة: ٢٩٨٤. نسائي. صلاة العصر: ٤٧٢.

(٢) مسلم. صلاة: ١٩٢٤. نسائي. موافعيت: ٥٢٠.

ئیوہش، بہ لَام ئہوان فہرموشیان کردو خستیانہ پشت گوئ، جا لہ بہر
ئہوہ ئہوہی ناگاداری ئہم نویژہ بکا لہ باتی پاداشتئی دوو پاداشی بو
ہیہ، وہ نویژی تر نییہ لہ دوایہوہ تا ئاستیڑہ ہل دی (م/ن).

۳۴۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْوُسْطَى
صَلَاةُ الْغَضْرِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۳).

عہدوللا (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغمبہر (درویدی خوای لہسربین) فہرمووی:
(صلاة الوسطی) نویژی ناوہ راست نویژی عہسرہ (ت-س/ص).

۴۶) حوکمی نویژنہ کەر: (حکم تارك الصلاة)

۳۴۵ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ
وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۱).

جابر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغمبہر (درویدی خوای لہسربین) دہ فہرمووی:
جیاوازی نیوانی پیاوی موسولمان و پیاوی بتپہرست و بی بپروا نویژنہ کردنہ
(م/د/ت/ن).

۳۴۶ - عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا
وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ (۲).

بورہیدہ (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغمبہر (درویدی خوای لہسربین) فہرمووی:
جیاوازی نیوانی ئیمہو نیوانی ئہوان پہیمانی نویژکردنہ، جا ئہوہی نہیکا
بی گومان کافرو بی بپروا دہبی (ت-س/ص).

۳۴۷ - وَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شَقِيقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) لَا يَرَوْنَ شَيْئًا مِنَ الْأَعْمَالِ تَرَكَهُ كُفْرٌ غَيْرَ الصَّلَاةِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ (۳).

(۲) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۱) مسلم. إيمان: ۲۴۲. ترمذي. إيمان: بين الكفرو الإيمان/۲۶۸.

(۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۳) رواه الترمذي بسند مكوت عنه (شرحه).

عه بوللای کوپی شقیق (خوای فی رازی بن) گوتی: بیروباوه پی یاران
 موچه ممه د (دیودی خوای له سربین) واپوو نه کردنی نویژ نه بی نه کردنی هیچ
 کاریکی تر به کوفر دانانری! (ت).

باسی دووهم: باسی کاتی نویژ، (نهم باسه دوو به شه):

۴۷) بهشی به کهم: کاتی کردنی نویژه فهرزه کان

(الباب الثاني: في المواقيت، وفيه فصلان): الفصل الأول: في مواقيت الصلاة)

۳۴۸- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَزَلَ جِبْرِيلُ فَأَمَّنِي، فَصَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ يَحْسُبُ بِأَصَابِعِهِ خَمْسَ صَلَوَاتٍ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ قَالَ: بِهَذَا أُمِرْتُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۱).

ئهو مه سعوود (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبه (دیودی خوای له سربین)
 فهرمووی: جو برائیل هاته خواره وه بو ئه وهی که فیبری نویژم بکا، جا هر
 نویژهی له کاتی خویا به نویژییه کهی بو کردم، له پیشا نویژی نیوه پوم
 له گه ل کرد، له پاشان نویژی عه صریشم له گه ل کرد، له پاشان نویژی
 شیوانیشم له گه ل کرد له پاشا نویژی خه وتنانیشم له گه ل کرد، له پاشا نویژی
 به یانیشم له گه ل کرد. پیغه مبه (دیودی خوای له سربین) به په نجه کانی هر پینج
 نویژه فهرزه کانی ژمارد... له گیرانه وهیه کا ئه م زیاده شی هیه: ئینجا
 چه زره ت (دیودی خوای له سربین) فهرمووی: خودا فرمانی پیکردووم به کردنی ئه م
 پینج نویژه له م پینج کاته دا (ش/د/ن).

۳۴۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمَّنِي جِبْرِيلُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) عِنْدَ الْبَيْتِ مَرَّتَيْنِ فَصَلَّى الظُّهْرَ فِي الْأُولَى مِنْهُمَا حِينَ كَانَ الْفَيْءُ

(۱) بخاری. مواقیات: ۵۲۱، ۲۲۲۱، ۴۰۰۷. مسلم. صلاة: ۱۳۷۸، ۱۳۷۹. أبو داود: مواقیات: ۲۹۴. نسائی. مواقیات:

مِثْلَ الشَّرَاكِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ كُلُّ شَيْءٍ مِثْلَ ظِلِّهِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ وَجَبَتِ الشَّمْسُ وَأَفْطَرَ الصَّائِمَ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ بَرَقَ الْفَجْرُ وَحَرَّمَ الطَّعَامَ عَلَى الصَّائِمِ. وَصَلَّى الْمَرَّةَ الثَّانِيَةَ الظُّهْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَهُ لَوْقَتِ الْعَصْرِ بِالْأَمْسِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلِهِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ لَوْقَتِهِ الْأَوَّلِ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ حِينَ ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ ثُمَّ صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ أَسْفَرَتِ الْأَرْضُ ثُمَّ انْتَفَتَ إِلَى جَبْرِيلَ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ هَذَا وَقْتُ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِكَ. وَالْوَقْتُ فِيمَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْوَقْتَيْنِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَاحِبَاهُ^(۲).

ٹیبنو عہباس (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمووی: جوہرائیل (درویدی خودای لیبن) دوو روژ لہکن کہعہ بہرنویژئی نویژہکانی بو کردم، لہ روژئی یہکہما ئەوکاتہ بہرنویژئی نویژئی نیوہپووی بو کردم کہسیبہر بہقہد قہیتانی دہبی واتہ: خوہ بہ دیمہن لہناوہپراستی ئاسمان لای دابوو، وہ سیبہری تاقی ئیوارہ بہحال لہ زیادی بوو، وہ ئەو کاتہ بہر نویژئی نویژئی عہصری بو کردم کہ سیبہری ہموو شتی بہقہد خوئی دہبی، وہ ئەو کاتہ بہر نویژئی نویژئی شیوانی بو کردم کہ خوہ ئاوا دہبی و روژووہوان روژوو دہشکینئی، وہ ئەو کاتہ بہرنویژئی نویژئی خہوتنانی بو کردم کہ سوورایی کہناری ئاسمان گوم دہبی، وہ ئەوکاتہ بہرنویژئی نویژئی بہیانی بو کردم کہ شہبہق دہداو خوہاک لہ روژووہوان یاساخ دہبی، بہلام لہ روژئی دووہما ئەوکاتہ نویژئی نیوہپووی بو کردم کہ سیبہری ہموو شتی بہقہد خوئی دہبی، کہ دہق دہکاتہ کاتی نویژئی عہصری روژئی یہکہم، وہ ئەو کاتہ نویژئی عہصری بو کردم کہ سیبہری ہموو شتی دووچار بہقہد خوئی دہبی، وہ نویژئی شیوانی لہکاتی پیشووی خویدا بو کردمہوہ، وہ ئەو کاتہ نویژئی خہوتنانی بو کردم کہ سیبہکی شہو دہپوا، وہ ئەوکاتہ نویژئی بہیانی بو کردم کہ سہرزہوی رووناک دہبیٹہوہ کہناری روژہلات

زهرده‌لده‌گه‌پږی، ئینجا جوبرائیل (درویدی خوی له‌سهرین) رووی تی کردم و
 فهرمووی: نه‌ی موچه‌مه‌د نه‌مانه کاتی نویژی پیغه‌مبه‌رانی پیش تو بوون،
 وه‌کاتی نویژی توش له‌ناوه‌ندی نه‌م دوو کاته‌دایه که دوینی و نه‌مپو
 نییشانتم دا (ت/د/ن-س/ص).

۳۵۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ وَقْتِ الصَّلَوَاتِ فَقَالَ: وَقْتُ صَلَاةِ الْفَجْرِ مَا لَمْ يَطْلُعْ قَرْنُ الشَّمْسِ الْأَوَّلُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ عَنْ بَطْنِ السَّمَاءِ مَا لَمْ يَخْضُرِ الْعَصْرُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفُرْ الشَّمْسُ وَيَسْقُطْ قَرْنُهَا الْأَوَّلُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ مَا لَمْ يَسْقُطِ الشَّفَقُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۳).

عه‌بدوللای کوری عه‌مر (خوی ن‌رازی بن) گوتی: بو کاتی نویژه فهرزه‌کان له
 پیغه‌مبه‌ریان پرسى (درویدی خوی له‌سهرین) فهرمووی: کاتی نویژی به‌یانی له
 شه‌به‌قه‌ویه تا خور له ناسووه سهره‌لده‌داو گوشه ده‌کیشتی، وه کاتی
 نویژی نیوه‌پو ده‌ست پی ده‌کا لهو کاته‌وه که خورلا‌ده‌دا له‌ناوه‌راستی
 ناسمان وه ده‌مینن تا نویژی عه‌صر دادی، وه کاتی نویژی عه‌صر ده‌ست
 پی‌ده‌کا لهو کاته‌وه که سیبه‌ری هه‌موو شتی به‌قه‌د خوی ده‌بی، وه ده‌مینن تا
 خور زهرده‌لده‌گه‌پږی، تا کاتی زهرده‌په‌ر، وه کاتی نویژی شیوان (که خور
 ناوابو) ده‌ست پی ده‌کا، وه ده‌مینن تا سووری که‌ناری ناسمان گوم ده‌بی،
 وه کاتی نویژی خه‌وتنان له‌م کاته‌وه ده‌ست پی ده‌کا وه تا نیوه‌شه‌و ده‌مینن
 (م/د/ت/ن).

۳۵۱- وَسُئِلَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ صَلَاةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: كَانَ يُصَلِّي الظُّهْرَ بِالْهَاجِرَةِ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ حَيَّةً، وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجَبَتْ، وَالْعِشَاءَ إِذَا كَثُرَ النَّاسُ عَجَلًا، وَإِذَا قَلُّوا آخَرَ، وَالصُّبْحَ بَعْلَسَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۴).

(۳) مسلم. صلاة: ۱۲۸۴، ۱۲۸۵. أبو داود. مواقيت: ۲۹۶. نسائي. مواقيت: ۵۲۱.

(۴) بخاري. مواقيت: ۵۱۰، ۵۱۵. مسلم. مساجد: ۶۴۶ (تجريد البخاري/۱) - ۲۳۲.

له جابیریان پرسى (خوای ئی رازی بن) پیغهمبهر (دروودی خودای لسه‌ربین) له چ کاتیکا نویژه‌کانی ده‌کرد؟ گوتی: له قرچه‌ی گهرمای نیوه‌پو‌دا نویژی نیوه‌پو‌ی ده‌کرد، که نویژی عه‌صریشی ده‌کرد خو‌ر هیشتا به‌گوربوو، که خو‌ریش ئاوا ده‌بوو نویژی شیوانی ده‌کرد، نویژی خه‌وتنانش نه‌گهر خه‌لکه‌که‌ زو‌ر بوونایه، زو به زوو ده‌یکرد، به‌لام نه‌گهر نویژ که‌ره‌کان که‌م بوونایه دره‌نگ ده‌یکرد، به‌تاریکو لیله‌که‌ش نویژی به‌یانی ده‌کرد. (ش/د/ن).

۳۵۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي الصُّبْحَ، فَيَنْصَرِفُ النِّسَاءُ مُتَلَفَعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ، مَا يُعْرِفْنَ مِنَ الْفَلَسِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوتی: گه‌ئێ جار وا ده‌بوو که پیغهمبهر (دروودی خوای لسه‌ربین) نویژی به‌یانی بو ده‌کردین ئیتر ژنان چاروکه‌و شالینه‌کانیان ده‌پیچا له‌خو‌یان‌ه‌وه‌ ده‌گه‌رانه‌وه‌ بو‌ ماله‌وه‌، که‌چی هیشتا له‌ریگه‌ له‌به‌ر تاریکو لیله‌که‌ که‌س نه‌یده‌ناسینه‌وه‌. (ش/د/ت/ن).

۳۵۳- عَنْ أَبِي بَرزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي الصُّبْحَ وَأَحَدًا يُعْرِفُ جَلِيسَهُ، وَيَقْرَأُ فِيهَا مَا بَيْنَ السَّتِّينَ إِلَى الْمِائَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(۶).

ئه‌بو به‌رزه (خوای ئی رازی بن) گوتی: جاران پیغهمبهر (دروودی خوای لسه‌ربین) کاتێ که‌ له‌ نویژی به‌یانی ده‌بووه‌ به‌ری دنیا رووناک ده‌بووه‌ به‌ره‌نگیکی وا که‌ هاو‌نیشینی خو‌مان ده‌ناسیی‌ه‌وه‌ به‌لام له‌ سه‌ره‌تای نویژ دا‌به‌ستنه‌وه‌ نه‌مان ده‌ناسیی‌ه‌وه‌ وه‌ پیغهمبهر (دروودی خوای لسه‌ربین) ده‌وری شه‌ست تا سه‌د ئایه‌تی تیا ده‌خو‌یند (ش/د/ن).

(۵) بخاري. اذان: ۸۶۷ مسلم. صلاة: ۱۴۵۵ - ۱۴۵۷. أبو داود. وقت الصبح: ۴۲۳. ترمذي. تغليس الفجر: ۷۲ نسائي. مواقيت: ۵۴۴.

(۶) بخاري. مواقيت: ۵۴۱، ۵۴۷، ۵۶۸، ۵۹۹، ۷۷۱. مسلم. صلاة: ۱۴۶. أبو داود. ۳۹۸، ۴۸۴۹. نسائي. وقت الظهر: ۴۹۴، ۵۲۴، ۵۲۹.

۳۵۴- وَلِأَصْحَابِ السَّنَنِ: أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَكْثَرُ لِلْأَجْرِ^(۷).

پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فهرموئ: که به‌ری دنیا رو‌شن بو‌ه‌وه
ئه‌وسا نویژی به‌یانی بکه‌ن، چونکه ئه‌وه پاداشی گه‌وره‌تره (د/ت/ن-
س/ص).

۳۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اشْتَدَّ
الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ وَاشْتَكَّتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا عَزَّ
وَجَلَّ فَقَالَتْ: يَا رَبِّ أَكَلَّ بَعْضِي بَعْضًا فَأَذِنَ لَهَا بِتَفْسِينِ نَفْسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفْسٍ فِي
الصَّيْفِ، فَهُوَ أَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهِرِ. رَوَاهُ
الْخَمْسَةُ^(۸).

ئه‌بو هوره‌یره (خوی لێ رازی بێ) گو‌تی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سهرین)
ده‌فهرموئ: که گه‌رما دا‌هات به‌فینکی نویژی نی‌وه‌پۆ بکه‌ن و ما‌وه‌یی د‌وای
بخه‌ن له‌ قرچه‌ی گه‌رمای نی‌وه‌پۆدا مه‌یکه‌ن چونکه‌ قرچه‌ی گه‌رما له‌ ها‌ل‌وای
ئاگری د‌ۆزه‌خه، ئاگر له‌لای خودا سکا‌لای له‌ حا‌لی خ‌و‌ی کردو گو‌تی: ئه‌ی
په‌روه‌ردگارم! نا‌وسکی خ‌و‌م خ‌وار د‌ۆته‌وه‌و له‌ناو خ‌و‌ما په‌نگم خ‌وار د‌ۆته‌وه‌و
پ‌شوویه‌کم ب‌ده‌ری جا خودا ری‌گه‌یدا که‌ دوو هه‌ناسه‌ ب‌دا، هه‌ناسه‌یی له‌
ز‌ستا‌ناو هه‌ناسه‌یی له‌ ها‌وینا جا قرچه‌ی گه‌رمای ها‌وین و ته‌شقی سه‌رمای
ز‌ستا‌ن (که‌ ئی‌وه‌ هه‌ستی‌ان پ‌ی ده‌که‌ن) بری‌تین له‌و دوو هه‌ناسه‌یه‌
(ش/د/ت/ن).

۳۵۶- عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ قَدْرُ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الصَّيْفِ ثَلَاثَةَ أَقْدَامٍ إِلَى خَمْسَةِ أَقْدَامٍ وَفِي الشِّتَاءِ خَمْسَةَ أَقْدَامٍ إِلَى
سَبْعَةِ أَقْدَامٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۹).

(۷) رواه اصحاب السنن بسند صحيح (شرحه).

(۸) بخاري. مواقيت: ۵۲۷، ۳۲۶۰. مسلم. صلاة: ۱۴۰۰. أبو داود. وقت صلاة الظهر: ۴۰۱. ترمذي. تأخير
الظهر: ۱۵۸.

(۹) لم يذكر الشارح نسبة الحديث ودرجته (مترجم).

ئیبنو مه سعوود (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خوای له‌سری) له هاوینا نه‌وکاته نویژی نیوه‌پووی ده‌کرد که سیبهر له سئ پیوه تا پینج پی دادی، له زستانیشدا نه‌وکاته نویژی نیوه‌پووی ده‌کرد که سیبهر له پینج پیوه تا حوت پی دادی (د/ن).

۳۵۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي الْعَصْرَ ثُمَّ يَذْهَبُ الدَّاهِبُ مِنَّا إِلَى قُبَاءٍ فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱۰).

ئه‌نه‌س (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران له‌کاتی پیغهمبه‌ر خویدا (درویدی خوای له‌سری) که نویژی عه‌صرمان ده‌کرد هه‌مان بوو له‌پاش نویژکردن ده‌چوو بوو قوبا، که ده‌گه‌یشته نه‌وئ هیشتا خو‌ر به‌رز بوو (ش/د/ن).

۳۵۸- عَنْ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَغْرِبَ إِذَا تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱۱).

سه‌له‌مه (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا (درویدی خوای له‌سری) نه‌وکاته نویژی شیوانمان ده‌کرد که خو‌رئاوا ده‌بی (ش/د/ت).

۳۵۹- وَلِلثَّلَاكَةِ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَغْرِبَ فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا وَإِنَّهُ لَيَنْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ^(۱۲).

رافعی کوپی خه‌دیج (خوای فی رازی بن) گوتی: ئه‌وسا له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا (درویدی خوای له‌سری) که نویژی شیوانمان ده‌کردو ده‌گه‌پاینه‌وه بوو شوینی خو‌مان هیشتا دنیا نه‌وه‌نده رووناك بوو شوینی ده‌مه تیرمان ده‌بینی، که ده‌مان ته‌قان ده‌مان بینی له‌کوئی ده‌دا له‌زه‌وی (ش/د).

۳۶۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَخَّرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ، ثُمَّ صَلَّى ثُمَّ قَالَ: قَدْ صَلَّى النَّاسُ وَنَامُوا، أَمَا إِنَّكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا

(۱۰) بخاری. موافقت: ۵۵۰. نسائی: ۵۰۵. مسلم. صلاة: ۱۴۰۹.

(۱۱) بخاری. موافقت: ۵۶۱. مسلم. مساجد: ۱۴۲۸. أبو داود: ۴۱۷. ترمذی: ۱۶۴.

(۱۲) بخاری. موافقت: ۵۵۹. مسلم: ۱۴۲۹.

اَنْتَظَرْتُمُوهَا. فِي رَوَايَةٍ: لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَيَّ اُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ اَنْ يُصَلُّوهَا هَكَذَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: لَوْلَا اَنْ اَشُقَّ عَلَيَّ اُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ اَنْ يُؤَخِّرُوا الْعِشَاءَ إِلَى ثَلَاثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِهِ^(۱۳).

نه‌نس (خوای فی رازی بن) گوئی: شه‌وی پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سربین) نویژی خه‌وتنانی دواخست، له نیوه‌شه‌وا کردی، که له‌نویژ بۆوه فهرمووی: خه‌لکی تر نویژی خو‌یان کردو نوشتن، به‌لام نیوه شه‌وه‌تی چاوه‌نواپی نویژ ده‌که‌ن به نویژ بۆتان حلیبه. له گیرانه‌وه‌یه‌کا: مه‌بادا زه‌حمه‌تی ئۆمه‌تم بده‌م شه‌گینا ده‌مگوت پی‌یان که ئیستا شه‌م نویژه بکه‌ن (ش/د/ت) گفته (له‌فظ) ی تیرمیزی ئاوايه: نه‌بادا ئۆمه‌تم تووشی زه‌حمه‌ت و ره‌نج بکه‌م شه‌گینا فهرمانم پی ده‌کردن که نویژی خه‌وتنان دره‌نگ بکه‌ن، تا سئ یه‌کی شه‌و یا تا نیوه‌ی شه‌و دوا‌ی بخه‌ن!

۳۶۱- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَ الْعِشَاءِ وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَاتِّرْمِذِيُّ^(۱۴).

شه‌و به‌رزه (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سربین) شه‌م دوو شته‌ی پی ناخوش بوو.

یه‌که‌م: نووستن له پی‌ش نویژی خه‌وتنانا

دووهم: قسه‌کردن له‌پاش نویژی خه‌وتنان (ش/ت).

۳۶۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَهُ: يَا عَلِيُّ ثَلَاثٌ لَا تُؤَخَّرُهَا: الصَّلَاةُ إِذَا آتَتْ وَالْجَنَازَةُ إِذَا حَضَرَتْ وَالْأَيْمُ إِذَا وَجَدْتَ لَهَا كُفُوًا^(۱۵).

عه‌لی (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سربین) پی‌ی فهرمووم: شه‌ی عه‌لی! شه‌م سئ شته‌ دوامه‌خه: نویژ که‌بوو تازوو بیکه‌ی که‌مه، ته‌رمیش

(۱۳) بخاری. مواقیت: ۵۶۹، ۵۷۱، ۷۲۳۹، ۵۷۲، ۶۰۰، ۶۶۱، ۸۴۷، ۵۸۶۹، مسلم: ۱۴۴۴ - ۱۴۴۷. نسائی: ۵۲۱۷.

أبو داود: وضوء: ۱۹۹.

(۱۴) بخاری. مواقیت: ۵۴۱، ۵۴۷، ۵۶۸، ۵۹۹، ۷۷۱. مسلم. مساجد: ۱۴۶۰ - ۱۴۶۲.

(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

که ناماده‌بوو تا زوو بینیزیت دره‌نگه ژنی بی میردیش که هاوتای خوئی دهست کهوت تا زووتر بیده‌ی به‌شوو دره‌نگه (ت-س/ح).

۳۶۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْوَقْتُ الْأَوَّلُ مِنَ الصَّلَاةِ رِضْوَانُ اللَّهِ وَالْوَقْتُ الْآخِرُ عَفْوُ اللَّهِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱).

نُیَبْنُو عومەر (خوای ئی رازی بی) گوئی: پیغهمبهر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: کردنی نویژ له سهره‌تای کاتی خوئا هوئی ره‌زامه‌ندی خودایه، وه له دواکاتیا هوئی ئی بووردنی خودایه (ت-سند غریب).

۴۸) ههر نویژی (له‌کاتی خوئا) فریای رکاتیکی بکه‌وی نه‌وه فریای هه‌مووی ده‌که‌ویت: (تدرك الصلاة بإدراك ركعة)

۳۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصُّبْحِ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَذْرَكَ الصُّبْحَ، وَمَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَذْرَكَ الْعَصْرَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

له نه‌بو هوره‌یره‌وه (خوای ئی رازی بی) له پیغهمبهره‌وه (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فهرمووی: ههرکه‌سئ فریای یه‌که ره‌کاتی نویژی به‌یانی بکه‌وی له‌پیش خورکه‌ونتئا وه فریای نویژی به‌یانی به‌ته‌واوی ده‌که‌وی به‌مه‌عنا به‌حازری ده‌یکا نه‌که به‌قه‌زا وه ههرکه‌سئ فریای رکاتیکی نویژی عه‌صر بکه‌وی له‌پیش خورئا‌وابوونا نه‌وه فریای نویژی عه‌صر به‌ته‌واوی ده‌که‌وی (ش/د/ت/ن).

۳۶۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَذْرَكَ الصَّلَاةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

(۱) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

(۱) بخاري: ۵۸۰. مسلم: ۱۲۷۰. أبو داود: ۱۱۲۱. نسائي: ۵۵۲.

(۲) بخاري: ۵۸۰. مسلم: ۱۲۷۰. أبو داود: ۱۱۲۱. نسائي: ۵۵۲.

دیسان له وه وه له پیغه مبهروه (درویدی خوی له سرین) ده فهرموئ: هه رکه سی (له هه نویتز) به یه رکاتیا بگا ئه وه به نویتزه به هه موویا گه یشتوه (ش/ن). واته نویتزه که ی به حازر حسیب ده کری.

٤٩) به هانه ی ره وای نویژ: (أعذار الصلاة)

٣٦٦- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا، لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ، أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(١).

ئهنه س (خوای ئا رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوی له سرین) ده فهرموئ: هه رکه سی، هه نویتزکی له بیرچوو له کاتی خویا نه یکرد با هه کاتی یادی که وته وه ئه وکاته بیکا، ئیتز جگه له مه بریتی (که فارهت) ی تری نیه ئه وته خودا ده فهرموئ: {أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي - ١٤/٢٠}. واته: به تایبه تی ئاگاداری نویتزه که ت بکه و له له کاتی خویا بیکه بو یادکردن و ناوبردن من (ش/د/ت/ن).

٣٦٧- وَلِئْسَلِمَ: إِذَا رَقَدَ أَحَدُكُمْ عَنِ الصَّلَاةِ أَوْ غَفَلَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ - أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي-^(٢).

ئهنه س (خوای ئا رازی بن) گوئی: چه زهت (درویدی خوی له سرین) ده فهرموئ: ئه گه ر یه کیکتان له کاتی نویتزدا خه وتبوو یا له بیر ی چوو نویتز بکا ئه وه هه کاتی بیر ی که وته وه یا له خه وه لسا با ئه وه ده مه ئه نویتزه بکا، چونکه خودا ده فهرموئ:

{أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي - ١٤/٢٠} (م).

٣٦٨- عَنْ عَمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ فِي مَسِيرٍ لَهُ، فَنَامُوا عَنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ فَاسْتَيْقَظُوا بِحَرِّ الشَّمْسِ فَقَالَ: عَلَيْهِ الصَّلَاةُ

(١) بخاری. ٥٩٧. مسلم: ١٥٦٤ - ١٥٦٧. أبو داود: ٤٤٢. ترمذی. ١٧٨.

(٢) مسلم: ١٥٥٨، ١٥٦٧.

وَالسَّلَامُ: تَنَحَّوْا عَنْ هَذَا الْمَكَانِ ثُمَّ أَمَرَ بِإِلَاءٍ فَأَذَنَ ثُمَّ تَوَضَّأُوا وَصَلُّوا رَكَعَتِي الْفَجْرِ ثُمَّ أَمَرَ بِإِلَاءٍ فَأَقَامَ الصَّلَاةَ فَصَلَّى بِهِمْ صَلَاةَ الصُّبْحِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالشَّيْخَانُ^(۳).

عیمرانی کوپی حوصهین (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) لهسهفهریکا دهبی، بو نویژی بهیانی خهویان فی دهکهوی، که خهبهه دهبنهوه ههتاو گهرم دهبی، جا پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) دهفهرموی: لهه جیگایه بگوینزهوه چونکه ئیره شهیتانی لییه، که لهوی گوینزایانهوه ئهوجا پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) به بیلالی فهرموو، بانگ بلئی: جا بیلال بانگیدا، ئینجا دهسننویژیان گرت و دوو رکاته سوننهتهکهی بهیانینان کرد، ئینجا فهرمانی کرد بهبیلال قامهتی کرد، ئینجا پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) نویژی بهیانی به کوهمل (به جهماعهت) بو کردن (د/ش).

۳۶۹- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَكَرُوا لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَوْمَهُمْ عَنِ الصَّلَاةِ فَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ إِلَّا مَا التَّفْرِيطُ فِي الْقِطْطَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

ئهبو قهتاده (خوای فی رازی بن) گوتی: گوتیان به پیغهمبهر (درویدی خوای لهسربین) که جارو بار لهکاتی نویژا خهومان فی دهکهوی و خهبهرمان نابیتتهوه لهکاتی خویا بیکهین؟ فهرمووی: خهوه قهیدی نیه بهلام ئهوهی قهیدی ههیه کاتی بهخهبهه بوونه (ت/م/د).

۳۷۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى بِالْمَدِينَةِ سَبْعًا وَكَمَائِيَا الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَلَفْظُ مُسْلِمٍ جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِالْمَدِينَةِ فِي غَيْرِ خَوْفٍ وَلَا مَطَرٍ قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا أَرَادَ إِلَى ذَلِكَ؟ قَالَ: أَرَادَ أَلَّا يُخْرِجَ أُمَّتَهُ^(۵).

(۳) بخاری. مناقب: ۳۵۷۱. مسلم. مساجد: ۱۵۶۱.

(۴) مسلم: ۱۵۶۰.

(۵) بخاری. ۵۴۳، ۵۶۲، ۱۱۷۴. مسلم: ۱۶۳۲، ۱۶۳۱. أبو داود: ۱۲۱۱. ترمذی: ۱۸۷ نسائی: ۶۰۱.

ئیبنو عباس (خوای نِ رازی بن) گوتی: جاره جاره پیغهمبر (درویدی خوای لہسربین) لہ مہدینہ نویژ نیوہروو عہصری کو دہکردهوہ و بہجمع. ہہشت رکاتی دہکرد، بہ دوو سلاو، ہہروہا شیوان و خہوتنانیشی کو دہکردهوہ و بہجمع حہوت رکاتی دہکرد بہ دوو سلاو. (ش/د/ت/ن) گفتہی موسلیم: (پہرکہی لہ نوورین) ئاواہ: پیغهمبر (درویدی خوای لہسربین) جاری لہ شاری مہدینہ نویژ نیوہروو عہصری کوکردهوہ و بہجمع کردنی، ہہروہا نویژ شیوان و خہوتنانیشی کوکردهوہ و ئہوانیشی بہجمعکرد، ئہو رۆژہش پیغهمبر (درویدی خوای لہسربین) نہ لہ سہفہردا بوو، وہ نہترسی دوزمنی ہہبوو، وہ نہباران بوو، عہرزی ئیبنو عباس دہکن: پیغهمبر (درویدی خوای لہسربین) لہبہر چی ئاوی کردوہ؟ دہئی: مہبہستی ئہوہ بووہ کہ ئومہتی تووشی نارہحتی نہکا.

۳۷۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ جَمَعَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ مِنْ غَيْرِ عَذْرِ فَقَدْ أَتَى أَبَا مِنْ أَبْوَابِ الْكِبَائِرِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ أَبِي حَاتِمٍ.^(۶)

دیسان لہوہوہ لہ پیغهمبرہوہ (درویدی خوای لہسربین) دہفہرموی: ہہرکہسی (بہبنی بہہانہیہکی رہوا) دوو نویژ کوکاتہوہ بہجمع بیان کات بیگومان کہ ئہوہ بابہتی لہ بابہتہکانی گوناہہ گہورہکانی کردوہ (تیرمیزی/بہیہقی/حاکم - رہمتی خودایان لین).

۵۰. بہشی دووہم: ئہوکاتہ تاییہتیانہی کہ نویژی سونہتیان تیا باش نیہ

الفصل الثاني: في الأوقات المنهي عن النافلة فيها

۳۷۲- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدَ عِنْدِي رَجُلٌ مَرَضِيئُونَ وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمُرُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَشْرِقَ الشَّمْسُ، وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ.^(۱)

(۶) رواه الحاكم في المستدرک، فيه حنش وهو ثقة (شرحه).

(۱) بخاری: ۵۸۱. مسلم: ۱۹۱۸. أبو داود: ۱۲۷۶. ترمذی: کراہیة الصلاة بعد العصر: ۱۸۲. نسائی: ۵۶۱.

ئیبنو عهباس (خوای فی رازی بن) گوتی: چهن پیاوچاکئی که یهکیان عومه ربوو، که به لامه وه نهو له هه موویان په سه ند تربوو، شایه تییاندا له لامو گوتیان: پیغه مبهه (درودی خوای له سرین) له پاش کردنی نویژی بهیانی تا خوره ل دهات، ریگهی کردنی نویژی سونه تی نه ددها، هه روه ها له پاش کردنی نویژی عه صریش ریگهی کردنی نویژی سونه تی نه ددها تا خور ئاوا ده بوو (ش/د/ت/ن).

۳۷۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَحْرُوا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بِقَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَفِي رَوَايَةٍ: إِذَا طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَأَخْرُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَرْتَفِعَ وَإِذَا غَابَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَأَخْرُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَغِيبَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

ئیبنو عومهه (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (درودی خوای له سرین) فه رموی: له کاتی خورکه وتن و خور ئاوا بوونا نویژ مه کهن، چونکه خور له وکاته دا شهیتان و دهسته ی شهیتان دهوری فی ده دهن و چاوه پروانی کوپنوش بردنی خور په رسته کان ده کهن بو خور، تا به دیمه ن کوپنوش و سه جده که بو ئه وان بی. له گپړانه وهیه کا: که خور له ئاسووه سه ری کیشا ئیتر نویژ مه کهن تا به قه د رمیک به رز ده بیته وه، که نووکی خوریش ئاوا بوو ئیتر نویژ مه کهن تا به ته واوی ئاوا ده بی (ش/ن).

۳۷۴- عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ اللَّيْلِ أَسْمَعُ؟ قَالَ: جَوْفُ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الصُّبْحَ ثُمَّ أَقْصِرْ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَتَرْتَفِعَ قَيْسَ رُمْحٍ أَوْ رُمْحَيْنِ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَتُصَلِّيَ لَهَا الْكُفَّارُ ثُمَّ صَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى يَغْدَلَ الرُّمْحُ ظِلَّهُ ثُمَّ أَقْصِرْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ تُسَجَّرُ وَتُفْتَحُ أَبْوَابُهَا فَإِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ، ثُمَّ أَقْصِرْ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَإِنَّهَا تَغْرُبُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَتُصَلِّيَ لَهَا الْكُفَّارُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۳).

(۲) بخاري. ۵۸۲، ۵۸۵، ۵۸۹، ۱۱۹۲، ۱۶۲۹، ۳۲۷۳، ۵۸۲، مسلم: ۱۹۲۲، نسائي: ۵۷۰.

(۳) مسلم: ۱۹۲۷.

عومری کوپی عه به سه (خوای ئی رازی بی) گوتی: گوتم: ئهی پیغه مبهری خودا! چی کاتیکی شه و دووعا و نزاو په رستش باشت گپرا ده بی؟ فه رمووی: نیوهی دووه می شه و بکه به سی به شه وه، به شی ناوه پراستی، ئیتر چه نی ئاره زوو ده که ی نویژ بکه، چونکه نویژی ئه م کاته فریشته دینه دیاری و ته ماشای ده که ن و پاداشه که ی ده نووسن، ئیتر هه رنویژ بکه تا نویژی به یانی ده که ی ئه و جا وازیینه تا خور ده که وئ و به قه د رمیک یا دوو رم به رز ده بیته وه، چونکه خور که هه لدئ له نیوانی دوو شاخه ی شه ی تانه وه هه لدئ و بی پرواکان له و ده مه دا کوپ نووشی بو ده بن، له پاشان چه نی حه ز ده که ی نویژ بکه، چونکه نویژ له و کاته دا فریشته دینه دیاری و ته ماشای ده که ن و پاداشه که ی ده نووسن، ئیتر هه رنویژ بکه تا سیبه ری رم به قه د خوئی ئی و یه ک تو سقال له ه یچ لایه که وه سیبه ری نامینی ئه و جا وازیینه، چونکه له و کاته دا دوزه خ وه ک ته ندوور داده خری و جوش ده سه نی و ده رگاکانی ده کرینه وه، به لام که خور لایدا له ناوه پراستی ئاسمان ئیتر چه نی ئاره زوو ده که ی نویژ بکه، چونکه نویژی ئه و کاته فریشته دینه دیاری و ته ماشای ده که ن، ئیتر هه ر نویژ بکه تا نویژی عه صر ده که ی، ئه و جا وازیینه تا خور ئاوا ده بی، چونکه خور که ئاوا ده بی له نیوانی دوو شاخه ی شه ی تانه وه ئاوا ده بی و بی پرواکان له و کاته دا کوپ نووشی بو ده بن (م/د/ن/ن).

۳۷۵- وَالْأَبِي دَاوُدَ وَالْبَيْهَقِي: كَرَّةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الصَّلَاةُ نِصْفُ النَّهَارِ إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَإِنَّ جَهَنَّمَ تُسَجَرُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ^(۴).

گوتی: پیغه مبهر (دیوودی خوای له سه رب) نویژ کردنی له ناوه پراستی روژدا پی ناخوش بوو جگه له روژی هه ینی، چونکه هه موو روژی له ناوه پراستی روژدا دوزه خ داده خری و جوش ده سه نی ته نیا روژی هه ینی نه بی (د/به یه قی).

۳۷۶- وَلِلنَّسَائِي: يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا تَمْنَعُوا أَحَدًا طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى آيَةً سَاعَةً شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ^(۵).

(۴) سکت عن درجته الشارح (مترجم).

گوتی: پیغمبر (دیودی خوی له سرین) فرموی: ئه ی نه ته وه ی عه بدومه ناف! هه ر که سئ له هه ر کاتیکا چ به شه و چ به روژ دهیه وئ ته وافی ئه م مائی خودایه بکا یا نویژی تیا بکا ریگه ی ئی مه گرن و ته وافی کابه و نویژی ناو بهیت له هه موو کاتیکا دروسته (ن).

۳۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۶).

ئهبو هورهیره (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغمبر (دیودی خوی له سرین) فرموی: که نویژی فه پز دابه ستر ئیتر جگه له نویژه فه رزه که هیچ نویژیکی تر دروست نیه (م/د/ت/ن).

(۵۱) باسی سییه م: باسی مه رجه کانی نویژ

الباب الثالث: في شروط الصلاة

۳۷۸- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۱).

عه لی (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغمبر (دیودی خوی له سرین) ده فره موی: قه له م له سه ر ئه م سئ که سه هه لگیراوه: له سه ر خه وتوو تا خه به ری ده بیته وه، له سه ر مندال تا شه یقانی ده بی، له سه ر شیئ تا دیته وه هوش خوی (د/ن/حاکم/ح/ص).

۳۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَرَضَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ فِي الْقِتَالِ وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُجْزِنِي وَعَرَضَنِي يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ سَنَةً فَأَجَازَنِي. قَالَ: نَافِعٌ: فَقَدِمْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَهُوَ يَوْمَئِذٍ خَلِيفَةُ فَحَدَّثَنِي بِهِذَا فَقَالَ: إِنَّ هَذَا لَحَدٌّ بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ. فَكُتِبَ إِلَيَّ

(۵) سکت عن درجه الشارح (مترجم).

(۶) مسلم. ۱۶۴۲. أبو داود: ۱۲۶۶.

(۱) حديث صحيح عنه الحاكم (المترجم).

عَمَّالِهِ أَنْ يَفْرَضُوا لِمَنْ كَانَ ابْنُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً وَمَنْ كَانَ ذُوْن ذَلِكَ فَاجْعَلُوهُ فِي الْعِيَالِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ٹیبنو عومہر (خوای نِ رازی بی) گوتی: روژی غہزای ئوحد چوارده سال بووم پیغہمبہر (دیودی خوای لہسریں) تہماشای کردم تا بزانی بہ کہ لکی جہنگ دیم یانا بہ لام بہر بچوکی تہمہنم بہ گہندی نہ کردم، وہ لی روژی غہزای خہندہق پازدہ سال بووم، پیغہمبہر (دیودی خوای لہسریں) بو ہہ مان مہ بہست تہماشای کردم و ریگہی غہزاکردنی دام. نافع گوتی: عومہری کوپی عہ بدولعہزیز جینشین (خہلیفہ) بوو چووم بو سہردانی و ئہم فہرمودہیہم بو گیرایہوہ، جا عومہر گوتی: ئہم سہرگوروشتہیہ رادہی جیا کردنہوہی بچووک و گہورہیہ لہ یہ کتری، جا بویہ نامہی نووسی بو سہرکارہکانی: کہ ئہوہی تہمہنی پازدہ سالی تہواوہ بہشی بو دانی و لہ خیرو لہ شہردا بہ پیاو ی تہواو حلیبی بکہن، ئہوہشی تہمہنی لہوہ کہ متر بی دایبنین بہ (وردہ) خیزان و لہ چاک و لہ خراپا حالی حالی منالہ (ش/د/ت/ن).

۳۸۰- عَنْ سَبْرَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مُرُّوا الصَّبِيَّ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِينَ وَإِذَا بَلَغَ عَشْرَ سِنِينَ فَاضْرِبُوهُ عَلَيْهَا. زَادَ فِي رَوَايَةٍ: وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

سہبرہ (خوای نِ رازی بی) گوتی: پیغہمبہر (دیودی خوای لہسریں) دہفہرموی: منال کہ بوو بہ حہوت سال ئیتر نویری پی بکہن، وہ کہ بوو بہ دہسال ئہگہر بہ پی گوتن نہی کرد لی بدہن لہسہری لہ گیرانہوہیہکا ئہمہی پترہ: جیگہی خہویان بو جیا بکہنہوہ بہیہکہوہ مہیانخہوینن مہبادا خوویان خراپ بیی (د/ئہحمہد/ت-س/ص).

(۲) مسلم. ۴۸۱۴، ۴۸۱۵. أبو داود: ۴۴۰۷.

(۳) بسند صحیح (شرحہ).

۵۲) پاکى و خاوينىسى (له شو بهرگو جىگه) له مهرجه كانى نويژه: (الطهارة) ۳۸۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغِيرِ طَهُورٍ وَلَا صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۱).

ئيبينو عومهر (خاويان ئى رازى بىن) گوتى: پيغه مبههر (درودى خاوى لى سهرين) ده فهرموى: خوداى گه وره نه نويژ به بى ده سنويژو پاكي گيرا ده كاو نه خير له گزى و دزى قه بوول ده كا (م/د/ن).

۳۸۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطَّهُورُ وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۲).

على (ره زای خودای لیبن) گوتى: پيغه مبههر (درودى خاوى لى سهرين) ده فهرموى: کليلى نويژ پاکييه، وه قفلدانى نه لاهو نه کبهرى نويژ دابه ستنه، وه کرنه وهو ته واو بوونى سه لام دانه وهيه (د/ت/حاكم: ص).

۳۸۳- (ب - ۱ ز - ۲۳ ژماره: ۱/۱۷۰) (۳).

۳۸۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ إِذْ خَلَعَ نَعْلَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عَنْ يَسَارِهِ فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ الْقَوْمُ أَلْقَوْا نِعَالَهُمْ فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاتَهُ قَالَ: مَا حَمَلَكُمُ عَلَى إَلْقَائِكُمْ نِعَالَكُمْ؟ قَالُوا: رَأَيْنَاكَ أَلْقَيْتَ نَعْلَكَ فَآلَقَيْنَا نِعَالَنَا، فَقَالَ: إِنَّ جِبْرِيلَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهِمَا قَدْرًا أَوْ أَذَى وَقَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلْيَنْظُرْ فَإِنْ رَأَى فِي نَعْلَيْهِ قَدْرًا أَوْ أَذَى فَلْيَمْسَحْهُ وَلْيُصَلِّ فِيهِمَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالحَاكِمُ (۴).

ئهبو سعييد (خاوى ئى رازى بىن) گوتى: پيغه مبههر (درودى خاوى لى سهرين) جارى نويژى ده كرد بو هاورى كانى، له پر له ناو نويژه كهيدا پيلاوه كانى خوى

(۱) مسلم: ۵۲۴، ترمذى.

(۲) صحيح عند الحاكم (مترجم).

(۳) سبق تخريجه فى رقم: ۱۶۹/۱.

(۴) بسند صالح (شرحه).

داکه‌ندو له‌لای چه‌پیه‌وه داینان، یارانیش (که ئەمەیان دی) ئەوانیش پیل‌اوه‌کانی خۆیان فری‌دا، جا پی‌غه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربێ) که نویژە‌که‌ی تە‌واو کرد فەر‌مووی: ئە‌وه ئی‌وه بو پیل‌اوه‌کانی خۆتان داکە‌ند؟ گوتیان: دیمان تۆ پیل‌اوه‌کانی خۆت داکە‌ند ئیمە‌ش چاومان لە‌تۆ کردو پیل‌اوه‌کانی خۆمانمان داکە‌ند، فەر‌مووی: من بۆ‌یه وام‌کرد چون‌که جو‌برائیل (دروودی خوای لەسەربێ) هات بۆ لام و پێ‌ی گوتم که‌ پی‌سی و ئازاریان پێ‌وه‌یه، وه فەر‌مووشی: که دین بو مز‌گە‌وت سە‌رنجی پیل‌اوه‌کانتان بدە‌ن ئە‌گەر پی‌سی و ئازاریان پێ‌وه‌بوو بی‌سپرن و نویژیان پێ‌وه بکە‌ن (د/ئە‌حمە‌د: حاکم-سند صالح).

۳۸۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَخَذْتَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَأْخُذْ بِأَنْفِهِ ثُمَّ لْيَنْصَرِفْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ^(۵).

عائیشە (خوای ئی‌رازی بێ) گوتی: حە‌زە‌ت (دروودی خوای لەسەربێ) دە‌فەر‌مووی: ئە‌گەر لە‌ناو نویژ‌دا دە‌ست نویژە‌که‌تان شکا دە‌ست بگرن بە‌لوت‌تانه‌وه‌و لووت پێ‌زان بکە‌ن بە‌هە‌انه، تا تە‌ریق نە‌بنە‌وه ئینجا نویژە‌که‌تان بپ‌رن و بپ‌ون (د/ئیب‌نو ماجة-سند صالح).

۵۳) روو‌کرد‌نه‌ روو‌گە: (استقبال القبلة)

۳۸۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا، وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا، وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا، فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ، فَلَا تُخْفِرُوا اللَّهَ فِي ذِمَّتِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئە‌نە‌س (خوای ئی‌رازی بێ) لە‌ پی‌غه‌مبەر‌وه‌وه (دروودی خوای لەسەربێ) دە‌فەر‌مووی: هە‌ر‌کە‌سێ وە‌ک خۆ‌مان ئە‌م نویژە‌ی ئیمە‌یه بکا‌و وە‌ک خۆ‌مان رووب‌کاته ئە‌م قیبلە‌ی ئیمە‌یه‌و وە‌ک خۆ‌مان لە‌ گوشتی حە‌یوانی بخوا که ئیمە سە‌ری بپ‌رن، ئیتر ئە‌و کە‌سه موسو‌لمانێ تە‌واوه‌و لە‌ ئامانی خودا‌و لە‌ ئامانی پی‌غه‌مبە‌ری

(۵) بسند صالح (شرحه).

(۱) بخاری: ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳.

خودادایه، که وابوو ئیتر ئیوهش ئامان و پهیمانی خودا ببهنه سهرو، ناپاکی لهو موسولمانه مهکهن (ب/ن).

۳۸۷- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْرًا أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا، ثُمَّ صَرَفْنَا نَحْوَ الْكَعْبَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ.^(۲)

بهراء (خوای ئی رازی بئ) گوئی: تا شازده مانگ یا تا چهقده مانگ (لهمه دینه) له گهال پیغه مبهه خویدا (دروودی خوای لهسربین) نویژمان بهرهو (بیت المقدس) دهکرد، له پاشان بهفه رمانی خودا له نیوژداو لهو تاعه تانه دا کهروو دهکریته رووگه، روومان کرده کهعبه (ش/ت/ن).

۳۸۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قَالَ: بَيْنَمَا النَّاسُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ بَقَاءٍ إِذْ جَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ أُنْزِلَ عَلَيْهِ اللَّيْلَةُ. وَقَدْ أُمِرَ أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْكَعْبَةَ فَاسْتَقْبِلُوهَا. وَكَانَتْ وُجُوهُهُمْ إِلَى الشَّامِ فَاسْتَدَارُوا إِلَى الْكَعْبَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ.^(۳)

ئیبینو عومهه (خوای ئی رازی بئ) گوئی: ئەوا موسولمانان له قوبا، رووبه رهو شام خه ریکن نویژی بهیانی دهکهن لهوکاته دا، لهناو نویژه کهدا دهبن، که پیاوی دی دهلی پیاان: ئەم شهو پیغه مبهه (دروودی خوای لهسربین) ئایه تی بو هاتوووه فه رمانی پی کراوه که ئیتر رووبکاته کابه، جا ئیوهش رووی تیبه کهن، ئیتر ئەوانیش روویان له شام وهرچه رخان و رووی خویان کرده کهعبه (ش/د/ن).

۳۸۹- وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُجِبُ أَنْ يُوجَّهَ لِلْكَعْبَةِ فَأُنْزِلَ اللَّهُ (قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ

(۲) بخاری. ۴۰، ۳۹۹، ۴۴۸۶، ۴۴۹۲، ۷۲۵۲. مسلم: ۱۱۷۷. نسائی: ۴۸۷.

(۳) بخاری: ۴۰۳، ۴۴۸۸، ۴۴۹۰، ۴۴۹۱، ۴۴۹۳، ۴۴۹۴، ۷۲۵۱. مسلم: ۱۱۷۸، ۱۱۷۹. نسائی: ۴۹۲، ۷۴۴.

الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ فَتَوَجَّهْ لِحُجْرَةِ الْكَعْبَةِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

گوتی: پیغہ مبہر (درودی خوی لہ سرین) لہ پیشدا لہ نویژدا رووی دہ کردہ بہیتولمہ قدیس، بہ لَام لہ دلہ وہ حہزی دہ کرد کہ خودا ریگہی بداتہ وہ دہک یہ کہم جار روو بکاتہ وہ کہ عہ، جا خودا تہم ثایہ تہی نارہ خوارہ وہ:

{قَدْ نَرَى ثَقَلَبَ وَجْهَكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ - ۱۴۴/۲}.

واتہ: بہ راستی ئیمہ تو دہ بینین و ناگمان لیٹہ کہ پرو دہ کہیتہ ناسمان بہ ہیوای ہاتنی مژدہی گوپینی رووگہ (قبلہی، دلنیا بہ کہوا رووت دہ کہینہ رووگہین کہ خوت پہ سہندی بکہی، سادہی لہ مہولا لہ نویژا رووبکہ بو لای (مسجد الحرام) کہ تہو مزگہ وتہیہ کہ ئیمہ دہستی ریژو حورمہ تمان لینا وہ، کہ کابہی شہریف لہ ناوہ راستی حہوشہ کہ یایہ تی، ئیوہش ئہی موسولمانینہ! لہ ہر لایہک بوون لہ نوژدا رووبکہ نہ لای تہو مزگہ وتہ، ئیتر پیغہ مبہر (درودی خوی لہ سرین) رووی کردہ کہ عہ. (بوخاری و تیرمیزی - بر رہمتی خودا کون).

۳۹۰- وَقَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): وَافَقْتُ رَبِّي فِي ثَلَاثٍ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اتَّخَذْنَا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى فَتَزَلْتُ (وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى) وَآيَةُ الْحِجَابِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمَرْتَ نِسَاءَكَ أَنْ يَحْتَجِبْنَ، فَإِنَّهُنَّ يُكَلِّمُهُنَّ الْبُرُّ وَالْفَاجِرُ. فَتَزَلْتُ آيَةَ الْحِجَابِ، وَاجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْغَيْرَةِ عَلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُنَّ: عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ. فَتَزَلْتُ هَذِهِ الْآيَةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۵).

عومہر (خوی نازی بن) گوتی: لہم سنی شہتہ دا رای من لہ گہل فہرمانی پەرہردگاری گہورہ مایہ کی گرت.

(۴) بخاری: ۳۹۹.

(۵) بخاری. تفسیر: ۴۴۸۳، ۴۰۲، ۲۵۵، ۴۷۹۰، ۴۹۱۶.

یه کهم: وتم: ئەى پيڤه مبهرى خودا! خۆزگه مه قامى ئىبراهيمان ده کرد به نویژگا واته: ئەو شویڤنهى که له کاتى دروستکردنى که عبده ئىبراهيم تبا ده وهستا ده مان کرد به جیگه نویژ جا بهم بۆنه یه وه ئەم نایه ته هاته خواره وه: {وَأَنْتَحِدُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّى - ۱۲۵/۲}.

واته: له مه قامى ئىبراهيم جیگه نویژ وهربگرن و نویژى سوننه تیابکه ن بۆ خۆتان.

دووهم: گوتم: پيڤه مبهرى خودا! خۆزگه فه رمانت ده کرد به ژنه کانت که خۆیان داپیوشن و په رده بگرنه وه واته: له پیاوی بیگانه په چه بگرنه وه، یا له پشستی په رده وه قسه و گوشتو گۆیان له گه لدا بکه ن، چونکه چاک و خراب قسه یان له گه ل ده که ن، جا بهم بۆنه یه شه وه نایه تی حجاب هاته خواره وه که ده فهرموی: {وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ - ۵۳/۳۳}.

واته: کاتى داواى شتیکتان له ژنه کانی چه زه رت کرد به ره و روویان مه وهستن و له پشستی په رده یه که وه (وهک دیوار یاده رگا یا په رده ی ناو باره گاهه) داویان لی بکه ن.

سییه م: کاتى که ژنه کانی پيڤه مبه ر (درودى خوی له سهرین) له به ره وه ی باری یه کتری کۆبوونه و هیان کرد له چه زه رت (درودى خوی له سهرین) منیش پیم گوتم: {عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَ}.

جا له م هویه شه وه ئەم نایه ته هاته خواری: {عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَ - ۵/۶۶}.

هیوا وایه ئەگه ر ته لاقتان بدا خوا له باتى ئیوه چه ن ژنیکی باشتی پییدا (ب).

۳۹۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قِبْلَةٌ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَالْحَاكِمُ وَالْدارِ قُطْنِي وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۶).

له ئه‌بو هوره‌یره‌وه (خوای ئی رازی بن) چه‌زهره‌ت (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی:
نیوانی خوهره‌لات و خوژئاوا هه‌مووی قیبله‌یه (ئیبنو ماجه: حاکیم/ داره
قوطنی/ت:ص).

۳۹۲- عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ فَلَمْ نَذَرْ أَيْنَ الْقِبْلَةَ فَصَلَّى كُلُّ رَجُلٍ مِمَّا عَلَى حَيَالِهِ فَلَمَّا أَصْبَحْنَا ذَكَرْنَا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَزَلَّ فَأَيْنَمَا تَوَلَّوْا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۷).

عامیری کوپی ره‌بیعه (خوای ئی رازی بن) گوئی: له‌سهر‌فه‌ریکا، شه‌وبوو‌گه‌ئێ
تاریک بوو، له‌ خزمه‌تی چه‌زهره‌تتدا بووین، نه‌مان ده‌زانی رووگه‌ له‌ کوپوه‌یه،
جا هه‌ر که‌سه‌ی به‌پای خو‌ی کوپێ به‌پووگه‌زانی له‌ نیوژه‌که‌یا رووی کرده
ئه‌وئێ جا بۆ به‌یانی که‌ ئه‌م باسه‌مان عه‌رزێ چه‌زهره‌ت کرد به‌م بۆنه‌یه‌وه ئه‌م
ئایه‌ته هاته خواره‌وه:

{فَأَيْنَمَا تَوَلَّوْا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ - ۱۱۵/۲}.

واته: له‌ نویژا هه‌رلایئ رووبکه‌ن ئه‌وئێ روو به‌خوایه، یاخود: له‌ هه‌ر
شوینیکا رووبکه‌نه رووگه‌ خودا له‌ویدا هه‌یه (ت-سند ضعیف).

۵۴) نویژی سونه‌ت له‌سه‌فه‌ردا رووه‌و شوینی سه‌فه‌ره‌که‌ دروسته

تُصَلِّي النافلة في السفر الى جهة

۳۹۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ، فَإِذَا أَرَادَ الْفَرِيضَةَ نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَبِّحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ قَبْلَ أَيِّ وَجْهِ تَوَجَّهَ، وَيُوتِرُ عَلَيْهَا، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ (۱).

(۷) رواه الترمذي بسند ضعيف (شرحه).

(۱) بخاري: ۱۰۹۸ ، ۱۰۹۹. مسلم: ۱۶۱۴ ، هه‌تا ۱۶۱۷. نسائي: ۴۹۱ ، ۴۸۹ ، ۷۴۲. أبو داود: ۱۲۲۴.

جایبر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران پیغهمبر (درویدی خوای لسه ربین) به سواری ولاخ نویژی سوننه تی ده کرد، به مهرجی ولاخه که له ژیریا روی له شوینی مه قصه د بوایه، به لام که ده یویست نویژی فهرز بکا له ولاخه که داده به زی و روی ده کرده رووگه (ش/د/ت/ن) له گیرانه وهیه کا: جاران پیغهمبر (درویدی خوای لسه ربین) نویژی سوننه ت و نویژی وهتری به سهر پشتهی ولاخه وه ده کرد، به ره وهر لایئ بوایه به مهرجی روی له مه قصه د بوایه، به لام نویژی فهرزی به سهر ولاخه وه نه ده کرد.

۳۹۴- وَلَآبِي دَاوُدَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سَافَرَ فَأَرَادَ أَنْ يَتَطَوَّعَ اسْتَقْبَلَ بِنَاقَتِهِ الْقِبْلَةَ فَكَبَّرَ ثُمَّ صَلَّى حَيْثُ تَوَجَّهَ رِكَابُهُ^(۲).

گوئی: جاران پیغهمبر (درویدی خوای لسه ربین) له سه فهردا که ده یویست نویژی سوننه ت بکا له پیشان روی و شتره که ی ده کرده قیبله ئینجا به ره و قیبله به ئه لاهو ئه کبر نویژی داده به ست، ئیتر نویژه که ی ته واو ده کرد و شتره که ی روی له هه رلا بکر دایه مه به ستی نه بوو به مهرجی به ره و مه قصه د برؤیشتایه (د-سند صالح).

۳۹۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي حَاجَةٍ فَجِئْتُ وَهُوَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ نَحْوَ الْمَشْرِقِ وَالسُّجُودُ أَخْفَضُ مِنَ الرُّكُوعِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۳).

جایبر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خوای لسه ربین) منی نارد بوو کاری، که هاتمه وه ته ماشام کرد پیغهمبر (درویدی خوای لسه ربین) به سهر ولاخه که یه وه نویژی سوننه ت ده کا، روی له رۆژه لاته، سه جده شی نه ویتربوو له روکوئی (د/ت/ن-س/ص).

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۳) بسند صحيح (شرحه).

۵۵) داپۆشینى شهرمگا (عهورەت) له نویژا مهرجه: (ستر العورة)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: { يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ - ۳۱/۷ }.

واته: خودای گهواره دهفهرموئ: نهی نهتهوهی ئادهم! بهرگی باشی

پاکى جوان له بهر بکهه بۆ داپۆشینى عهورهت، له لای هه موو مزگه وتیكا، چ بۆ تهواف بپۆن بۆ ئه وئ یا بۆ نویژکردن.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: { وَتَبَاكَ فَطَهَّرْ - ۴/۷۴ }.

واته: وه بهرگو کالات به پاک رابگره و پاکى بکهروه له ههرشتی

له گهه له بندهی خودادا ناگونجی.

۳۹۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

فَسَأَلَهُ عَنِ الصَّلَاةِ فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ فَقَالَ: أَوْكُلُّكُمْ يَجِدُ تَوْبَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ. وَزَادَ الْبُخَارِيُّ: ثُمَّ سَأَلَ رَجُلٌ عُمَرَ فَقَالَ: إِذَا وَسَّعَ اللَّهُ فَأَوْسِعُوا، جَمَعَ رَجُلٌ عَلَيْهِ ثِيَابُهُ، صَلَّى رَجُلٌ فِي إِزَارٍ وَرِدَاءٍ، فِي إِزَارٍ وَقَمِيصٍ، فِي إِزَارٍ وَقَبَاءٍ، فِي سَرَاوِيلَ وَرِدَاءٍ، فِي سَرَاوِيلَ وَقَمِيصٍ، فِي سَرَاوِيلَ وَقَبَاءٍ، فِي ثُبَانٍ وَقَبَاءٍ، فِي ثُبَانٍ وَقَمِيصٍ، وَمَا أَحْسِبُهُ قَالَ: فِي ثُبَانٍ وَرِدَاءٍ^(۱).

ئهبو هورهیره (خوای ئازانی بن) گوئی: پیاوئ ههلسا له پیغه مبهری پرسى:

نویژ بهیهك لۆج له وه دروسته؟ ئه ویش فهرمووی: (دروودی خوای له سه ربی) بۆچی

هه مووتان یه کی دوو پارچه جلتان ههیه؟ (ش/د/ت) بوخاری (په گه دهی له نوو ربی)

ئهمه شی ئی زیاد کردوه: له وه دوا پیاوئ بۆ ئهم باسه له عومه ری پرسى:

عومه ریش گوئی: هه رکاتئ خودا مالئ داو خووشی خسته وه قهیناكا ئیوهش

خووش رابویرن، ئه وکاته پیاو جلی زویریش له بهر بکا قهیناكا، پیاو به

کراس و ده ریپوه نویژ دهکا، به په شته مال و کراسه وه، یا به کراس و کهواوه،

یا به ده ریپ و پشته ماله وه، یا به شهروال و کراسه وه، یا به ده ریپ و کهواوه یا

(۱) بخاري: ۳۵۸، ۳۶۵. مسلم: ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰. أبو داود: ۶۲۵. نسائي: ۷۶۲.

به ده‌ریپی کورت و که‌واوه، یا به ده‌ریپی کورت و کراسه‌وه، وا ده‌زانم گوتیشی: یا به ده‌ریپی کورت و په‌شته‌ماله‌وه.

۳۹۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُصَلِّ أَحَدُكُمْ فِي الثُّوبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى عَاتِقِهِ شَيْءٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الزَّمَدِيُّ^(۲).

دیسان خوی گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: به‌یه‌ک پارچه جلی واوه نویژمه‌که‌ن که نه‌گاته‌وه به‌سهر هه‌ردوو شانتانا (ش/د/ن).

۳۹۸- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُتَوَشِّحًا بِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

جایر (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌رم دی به‌یه‌ک پارچه جله‌وه نویژی ده‌کردو راست و چه‌پ له‌خوی ئالاندبوو (ش).

۳۹۹- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُهْدِيَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرُوجٌ حَرِيرٍ فَلَيْسَهُ فَصَلَّى فِيهِ ثُمَّ انْصَرَفَ فَتَزَعَهُ تَزْعًا شَدِيدًا كَالْكَارِهِ لَهُ وَقَالَ: لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خوی ئی رازی بن) گوتی: که‌وایه‌کی چاکداری ئاوریشمیان به دیاری هی‌نا بو پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) له‌به‌ری کردو نویژی پیوه‌کرد، له‌پاشا که گه‌پایه‌وه به توندو نیژی دایکه‌ند له به‌رخوی و فرییدا وه‌ک یه‌کئ پیی ناخوش بئ، وه فه‌رمووی: ئه‌مه بو‌که‌سی له‌خوا بترسی ده‌ست نادا (ش/ن).

۴۰۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْفَحْدُ عَوْرَةٌ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالزَّمَدِيُّ^(۵).

(۲) بخاری: ۲۵۹، ۳۶۰. مسلم: ۱۱۵۱. أبو داود: ۶۲۶. نسائی: ۷۶۸.

(۳) بخاری: ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶. مسلم: ۱۱۵۲، ۱۱۵۳. ترمذی: ۳۲۲. نسائی: ۷۶۳.

(۴) بخاری: ۳۷۵، ۵۸۰۱. مسلم: ۵۳۹۴. نسائی: ۷۶۹.

(۵) رواه البخاري تعليقا، ورد في صحيح البخاري بعد رقم: ۳۷۰ مباشرة (الترجم).

ثیبینو عه‌باس (رمزای خودایان لیبی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سیرین) فهرمووی: رانیش ههر عه‌ورده‌ته (ب-تعليقا/د/ت).

۴۰۱- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَكْشِفْ فَحْدَكَ وَلَا تَنْظُرْ إِلَى فَحْدِ حَيٍّ وَلَا مَيِّتٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ وَالْبَزَّارُ^(۶).

عه‌لی (خوی ئی رازی بن) له پیغه‌مبه‌روه ده‌فهرمووی: (دروودی خوی له‌سیرین) رانی خوت روت مه‌که و سه‌یری رانی زیندوو و مردووش مه‌که (د/حاکم/بزار).

۴۰۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: وَإِذَا زَوْجٌ أَحَدُكُمْ خَادِمَهُ عَبْدَهُ أَوْ أَحْبَرَهُ فَلَا يَنْظُرُ إِلَى مَا دُونَ السُّرَّةِ وَفَوْقَ الرُّكْبَةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالدَّارِ قُطْنِي وَابِيهَقِي^(۷).

له عه‌مری کوپی شو‌عه‌یبه‌وه له باوکیه‌وه له باپی‌ریه‌وه (رمزای خودایان لیبی) له پیغه‌مبه‌روه (دروودی خوی له‌سیرین) ده‌فهرمووی: نه‌گه‌ر که‌نیزه‌کی خوتان ماره‌بری له به‌نده‌ی خوتان یا له ره‌نجبه‌ری خوتان ئیتر ته‌ماشای خوار ناوک و ژوور نه‌ژنوی مه‌که‌ن چونکه‌ نه‌م شوینه شهرمگای نه‌و ئافره‌ته‌یه که ژنی می‌ردداره، وه ته‌نیا بو می‌رده‌که‌ی دروسته ته‌ماشای نه‌و جیگه‌یه‌ی بکا (د/داره قوطنی/به‌یه‌قی- سند صالح).

۴۰۳- عَنْ مَيْمُونَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصَلِّي عَلَى الْخُمْرَةِ؟ رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۸).

مه‌یمونه (خوی ئی رازی بن) گوتی: که‌ئێ جار واده‌بوو چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سیرین) له‌سه‌ر به‌رمالی په‌لکه‌ خورما نویژی ده‌کرد (ش/د/ت).

۴۰۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَزُورُ أُمَّ سُلَيْمٍ فَتَذَرِكُهُ الصَّلَاةُ أَحْيَاءًا فَيَصَلِّي عَلَى بَسَاطٍ لَنَا وَهُوَ حَصِيرٌ نَنْضَحُهُ بِالْمَاءِ. رَوَاهُ

(۶) سکت عن بیان درجه ضعفه وقوته الشارح (مترجم).

(۷) بسند صالح (شرحه).

(۸) بخاري: ۳۳۲، ۳۸۱، ۳۷۹، ۵۱۷، ۵۱۸. مسلم: ۱۵۰۲. أبو داود: ۶۵۶.

الخُمْسَةَ وَاللَّفْظَ لِأَبِي دَاوُدَ. فِي رِوَايَةٍ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي عَلَى الْحَصِيرِ وَالْفَرْوَةِ الْمَذْبُوعَةِ^(۱).

ئەنەس (خوای ئی زانی بئی) گوتی: گە ئی جار پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دیدەنی ئوم سولمەیمی دەکرد، جاروبار لەوێ نوێژی ئی دەبوو، رایەخیگمان هەبوو حەسیربوو، کەمێ ئاومان ئی دەپڕژاندو پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) نوێژی لەسەر دەکرد (د/ش/ت/ن) لە گێڕانەوێهەکا: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) لەسەر حەسیرو کەولیۆست نوێژی دەکرد.

۵۶) بەرگی ژنی ئازاد لە نوێژدا: (لباس الحرة في الصلاة)

٤٠٥ - سَأَلَتْ أُمُّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): مَا تُصَلِّي فِيهِ الْمَرْأَةُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَتْ: تُصَلِّي فِي الْخِمَارِ وَالذَّرْعِ السَّابِغِ الَّذِي يُغَيِّبُ ظَهْرَ قَدَمَيْهَا^(۱).

پرسیارکرا لە ئوم سەلەمە (خوای ئی زانی بئی): ئافەرەت بەچی جلیکەوێ نوێژبکا؟ گوتی: بە لەچک و بەکراسی ئاودامانەوێ کە پشتی هەردوو پێی دابیۆشی نوێژ بکا (د).

٤٠٦ - وَقَالَتْ: سَأَلَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتُصَلِّي الْمَرْأَةُ فِي دِرْعٍ وَخِمَارٍ لَيْسَ عَلَيْهَا إِزَارٌ؟ قَالَ: إِذَا كَانَ الدَّرْعُ سَابِغًا يَغْطِي ظَهْرَ قَدَمَيْهَا. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئوم سەلەمە (خوای ئی زانی بئی) گوتیشی: لە پیغەمبەرم پرسی (دروودی خوای لەسەربین) ئایا ژن (ئەگەر ئاوەلکراسی لەبەردانەبئی) دروستە بەکراس و لەچکەوێ نوێژ بکا؟ فەرمووی: ئەگەر کراسەکە ئاودامان بئی و پشتی هەردوو پێی دابیۆشی دروستە (د-موقوفا).

(۹) بخاری: ۲۸۰، ۷۲۷، ۸۶۰، ۸۷۱، ۸۷۴، ۱۱۶۸. مسلم: ۱۴۹۸ - ۱۴۹۹. أبو داود: ۶۱۲. ترمذی: ۲۳۴. نسائی: ۸۰۰.

(۱) سکت عنه المصنف والشارح (مترجم).

(۲) وقال في الثاني: وروى موقوفاً، ولكن قال الحاكم: إن رفعه صحيح على شرط البخاري (شرحه).

۷۰۴ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

عائشہ (خوای فی رازی بن): له پیغمبره وه دهفهرموی: (دیودی خوای لسه ربین) خودا نویژی ژنی ره سیده (بالغ) به بی سهرپوش و له چکه گیرا ناکا (د/ت-س/ح).

۵۷) به پیلاوی پاکه وه نویژ دروسته: (تجوز الصلاة في النعل الطاهر)

۷۰۸ - سُئِلَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۱).

له نه سیان پرسى (خوای فی رازی بن): ثایا پیغمبره (دیودی خوای لسه ربین) به پیلاوه کانیه وه نویژی ده کرد؟ گوتی: به لی (ش/ت/ن).

۵۸) له ناو نویژدا قسه ی زورو کاری زور دروست نیه

ترك الكلام والفعل الكثيرين

۷۰۹ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ يُكَلِّمُ الرَّجُلُ صَاحِبَهُ وَهُوَ إِلَى جَنْبِهِ فِي الصَّلَاةِ حَتَّى نَزَلَتْ وَقُرُمُوا لِلَّهِ قَانِنِينَ، فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ وَنَهَيْنَا عَنِ الْكَلَامِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

زهیدی کوپی نه رقه م (خوای فی رازی بن) گوتی: ئیمه له پیشدا له ناو نویژدا قسه مان له گهل یه کتردا ده کرد، تا نه نایه ته هاته خواره وه که دهفهرموی: {وَقُرُمُوا لِلَّهِ قَانِنِينَ - ۲/۲۳۸}.

واته: له نویژدا به سهرکزی و به مل که چی راوه ستن و دهم به یادو ذیکری خودابن و قسه ی دنیا یی مه که ن ئیتر فرمانمان پی کرا به خاموشی و قسه کردنمان فی قه دهغه کرا (ش/د/ت/ن).

(۲) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاری: ۲۸۶، ۵۸۵۰، مسلم: ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ترمذی: ۴۰۰، نسائی: ۷۷۴.

(۱) بخاری: ۱۲۰۰، ۴۵۳۴، مسلم: ۱۲۰۲، أبو داود: ۹۴۹، ترمذی: ۴۰۵، ۲۹۸۶، نسائی: ۱۲۸.

۴۱۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ فَيَرُدُّ عَلَيْنَا، فَلَمَّا رَجَعْنَا مِنْ عِنْدِ النَّجَاشِيِّ سَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدِّ عَلَيْنَا فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَيْكَ فَتَرُدُّ عَلَيْنَا فَقَالَ: إِنَّ فِي الصَّلَاةِ شُغْلًا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

عہدوللا (خوای ن رازی بن) گوئی: لہ پیشدا لہناو نویژدا سلاؤمان لہ پیغہمبہر (درودی خوای لہسربن) دہکرد، ٹہویش سلاؤوہکھی دہسہندیہوہ تا ٹہوکاتھی کہ لہ لای نہ جاشی گہراپنہوہ، ٹیتر کہ سلاؤمان ٹی دہکرد سلاؤوہکھی نہ دہسہندیہوہ، جا عہر زمانکرد: ٹہی پیغہمبہری خودا! جاران کہ لہناو نویژدا سلاؤمان ٹی دہکردیت وہپامی سلاؤوہکت دہداینہوہ کہچی ٹیستہ وہلامی نادہیتہوہ ہوئی ٹہمہچیہ؟ فہرمووی: بہراستی نویژ خہریکبونی گہرہکھو لہ نویژدا دہبی ہر خہریکی نویژہکھ بی و بہس (ش).

۴۱۱ - وَلَسَلِّمِ وَأَبِي دَاوُدَ وَآحْمَدَ: إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ هَذَا إِنَّْمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ أَوْ كَمَا قَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۳).

گوئی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسربن) فہرمووی: بہراستی ٹہم نویژہ بہکہلکی قسہی دنیاہی نایی، چونکہ نویژ دہبی ہر بریتیہی بی لہ تہسبیحات و ٹہلاہو ٹہکبہر کردن و باسی ستایش و گہورہی خودا کردن و قورٹان خویندن گوئی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسربن) یا ٹاواہی فہرموو، یا فہرمایشٹیککی لہم بابہتہی فہرموو (م/د/ٹہحمہد).

۴۱۲ - عَنْ مُعَيْقِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَكَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَسْحَ فِي الْمَسْجِدِ يَغْنِي الْخَصْيَ قَالَ: إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَمَرَّةً وَاحِدَةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

(۲) بخاری: ۱۱۹۹، ۱۲۱۶، ۲۸۷۵، مسلم: ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، أبو داود: ۹۲۳.

(۳) مسلم: ۱۱۹۹، ۵۷۷۴، أبو داود: ۹۳۰، ۳۲۸۲، ۳۹۰۹، نسائی: ۱۲۱۷.

(۴) بخاری: ۱۲۰۷، مسلم: ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، أبو داود: ۹۴۶، ترمذی: ۳۷۹، نسائی: ۱۱۹۱.

موعہ یقیب (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مبهہر (دیودی خوای له سرین) باسی ته ختکرنی قوقزایی و ریخستنی زیخ و چه وو گلمتکی شوین سوژدهی بو کردین فهرمووی: نه گهر هر ناچار بوون شتی و ابکهن به یه کجار ته وای بکهن! (ش/د/ت/ن).

۱۳-۴ - وَلَاسْحَابِ السَّنَنِ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَإِنَّ الرَّحْمَةَ تُوَاكِهُ فَلَا يَمْسَحُ الْخَصْيَ^(۵).

گوتی پیغہ مبهہر: ده فهرمووی (دیودی خوای له سرین): کاتی ئیوه هه لدهستن بو نویژ ئیتر ده رگای رحمة تی خوداتان ئی ده کریته وه خودا رووی رحمة تان تی ده کاو ئو زاته مه زنه گو فتو گو تان له گه ل ده کا که و ابو ئیتر ئیوه ش به پیی ئه و مه قامه رهفتار بکهن و زور سه لارو به نه زاکهت بن و خو تان به ریخستنی زیخ و چه وه وه خه ریک مه کهن (د/ت/ن-س/ح).

۵۹) باسی چواره م: باسی نه و شتانه ی که له پیش نویژدا کردنیان سونه ته. (نه م باسه سی به شه):

به شی یه که م: باسی بانگو قامه ت

الباب الرابع: في سنن الصلاة المتقدمة، (وفيه فصول ثلاثة):

الفصل الأول: في الاذان والاقامة

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ - ۹/۶۲}.

واته: ئه ی که سانی باوه رتان به خودا پیغہ مبهری خودا کردوه! کاتی بانگ درا بو نویژی جومعه له روژی هه نییدا بهرزووی برۆن به لای نویژو ذیکری خودا وه واز له کپین و قروشتن و سه وداو مامه له بینن، نه گهر بزانه ئه مه بو ئیوه گه ئی باشتره له وشتانه.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَإِذَا كَادَ يُمْسِرُ إِلَى الصَّلَاةِ أَخَذُوهَا هُزُوا وَلَعِبًا - ۵۸/۵}.

(۵) رواه أصحاب السنن بسند حسن (شرحه).

واته: ئیوه کاتی بانگ دهدن و موسولمانان بانگ دهکن بین بو نویژکردن، ناحهزان ئه و نویژه یا ئه و بانگدانی ئیوهیه دهکن به گالته و کهپ.

۴۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَذْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ التَّأْذِينَ، فَإِذَا قُضِيَ النَّدَاءُ أَقْبَلَ، حَتَّى إِذَا تُبِّبَ بِالصَّلَاةِ أَذْبَرَ، حَتَّى إِذَا قُضِيَ التُّثُوبُ أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ، يَقُولُ لَهُ اذْكُرْ كَذَا، وَادْكُرْ كَذَا. مِمَّا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ، حَتَّى يَظُلَّ الرَّجُلُ مَا يَذَرِي كَمْ صَلَّى. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(۱).

ئهبو هورهیره (خوای ئا رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دیودی خوای لهسهرین) دهفهرموی: کاتی بانگ دهدری بو نویژ شهیتان هه لده توپیننی و جرت لی دهدا، تا گوئی له بانگه که نه بی، جا کاتی بانگه که ته واد ده بی دیسان دیته وه تا قامهت ده کری بو نویژ، ئه و جا دووباره هه ل ده توپینیته وه، که قامهت ته واد ده بی، دیسان دیته وه ده چیته بنکلیشه ی پیاوه وه و پیی ده لی: بیر له مه بکه ره وه و بیر له وه بکه ره وه، وه ئه و شتانه ی وه بیر دینیته وه که له وه پیش له بیر ی نه بوون، هه تا به راده یه کی وا دلی بی ئاگا ده کا که نازانی چه ن رکات نویژ ده کا (ش/د/ن).

۴۱۵- وَلَمْ يَسْلَمْ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا سَمِعَ النَّدَاءَ بِالصَّلَاةِ ذَهَبَ حَتَّى يَكُونَ مَكَانَ الرُّوحَاءِ^(۲).

گوئی: دهفهرموی (دیودی خوای لهسهرین): کاتی شهیتان که ده بیستی و بانگ دهدری بو نویژ له و ناوه هه لدی و لی ره وه تا ره واد دوور ده که ویته وه (م).

۴۱۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَهُ: إِنِّي أَرَاكَ تُحِبُّ الْغَنَمَ وَالْبَادِيَةَ، فَإِذَا كُنْتَ فِي غَنَمِكَ أَوْ بَادِيَتِكَ فَأَذْنَتْ بِالصَّلَاةِ فَارْفَعُ صَوْتَكَ بِالنِّدَاءِ، فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ

(۱) بخاری: ۱۲۳۱، مسلم: ۱۳۶۷، نسائی: ۱۲۵۲.

(۲) مسلم: ۸۵۲.

جَنَّ وَلَا إِنْسَ وَلَا شَيْءَ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. قَالَ: أَبُو سَعِيدٍ سَمِعْتُهُ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

عبداللہای کوپی عبدالرحمن کوپی صہعصہعہ گوتی: ئەبو سەعیدی خودی (خوای ئی رازی بئ) پیی گوتم: دەتبینم توۆ حەزت لە مالات و مەرداری و دەشتە، جا هەر کاتی لەناو مەپو مالاتەکەتا بوویت و بانگتدا، یا لەو دەشتە بوویت و بانگتدا، تەواو دەنگ لە بانگەکە هەلپەر، چونکە هەرچی لە قەرەبی دەنگی بانگدەر دەیبی و گوئی لیبی، خوا جنۆکە بئ، خوا مروۆ بئ، خوا شتی تر بئ، لە روژی قیامەتدا ئەو شایەتییهی بو دەدا. ئەبو سەعید (خوای ئی رازی بئ) گوتی: ئەم فەرماشتەم لە پیغەمبەر بوۆ خووی (دروودی خوای لەسەربئ) بیستوو وە ئەمە فەرموودەیی ئەوەو قسەیی من نیە (ب/ن).

۱۷-۴ - عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمُؤَدَّةُونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَحْمَدُ^(۴).

موعاوییه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) دەفەرمووی: لە روژی قیامەتدا بانگدەران لە هەموو کەس گەردنیا بەرز ترە (م/ئەحمەد).

۱۸-۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْإِمَامُ ضَامِنٌ وَالْمُؤَدَّةُ مُؤْتَمَنٌ اللَّهُمَّ أَرْشِدِ الْأَكْمَةَ وَأَغْفِرْ لِلْمُؤَدَّةِينَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالشَّافِعِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: پیشنوویژ دەستبەرە واتە: زامنی نوویژی پاشنوویژ (مەئمووم) هەکانەو دەشتی لە مەرج و بەندی نوویژەکەدا درێغی نەکا، وە بانگدەریش ئەمیندارەو خەلک باوەری پی دەکەن بو نوویژ روژووێان کەوا بوو دەبی ریک لەکاتی خویا بانگبدا، ئەگینا

(۳) بخاری: ۶۰۹.

(۴) مسلم: ۸۵۰.

(۵) بسند صحیح (شرحه).

نوبالی خہ لکھکھی بہ ئہستویہ۔ ئہی خودایہ! فرسہتی پیشنویژ خوینہ کان بدہو
لہ باندہرہ کانیش خوشبہ (د/شافیعی/ت-س/ص)۔

۱۹۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمُؤَدُّنُ يُغْفَرُ لَهُ مَدَى صَوْتِهِ
وَيَشْهَدُ لَهُ كُلُّ رَطْبٍ وَيَابِسٍ. رواه أبو داود والنسائي. وزاد في رواية: وَلَهُ مِثْلُ
أَجْرِ مَنْ صَلَّى مَعَهُ^(۶).

دیسان گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سرین) دہفر موی: بانگدہر چہنی
دہنگی ہر بکا پرنہوہ خودا لہ تاوانی خوش دہبی، وہ ئہوہی لہ قہرہی
دہنگی ئہوابی، چ تہر چ وشک لہ قیامہ تا شایہتی بو دہدا (د/سند صالح-ن)
لہ گیرانہ وہییکا ئہمہشی لی پتر کردوہ: وہ بہقہد خیبری ئہو کہسانہیش کہ
بہبانگی ئہو نویژ دہکن خیبری تری بوہیہ (چونکہ خیبرکہرو خیرنیشاندہر
چون یہکہن)!

۶۰. روونکردنہ وہی بانگو قامہت: (بیان الاذان والإقامة)

۲۰۴- عَنْ أَبِي مَحْذُورَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَّمَهُ
الْأَذَانَ تِسْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً وَالْإِقَامَةَ سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً الْأَذَانُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ
أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: تَرْفَعُ بِهَا صَوْتُكَ ثُمَّ تَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ.
زَادَ فِي رِوَايَةٍ: تَخْفِضُ بِهَا صَوْتُكَ ثُمَّ تَرْفَعُ صَوْتُكَ بِالشَّهَادَةِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ
حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ فَإِنْ كَانَ
صَلَاةُ الصُّبْحِ قُلْتَ: الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ التُّومِ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ التُّومِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وَالْإِقَامَةُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ

(۶) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

اللَّهُ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ. وَفِي رَوَايَةٍ فِي الْإِقَامَةِ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ^(۱).

لہ ثہبہو مہ حزوورہوہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) بانگی فیہرکردم، نوژدہ وشہبہو، قامہ تیشی فیہرکردم حہ قدہ وشہبہو، بانگ ثہمہیہ:

{اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ}.

لہ گہر نہوہیہ کا ثہمہی زیاترہ: دہنگی خوئیان فی مہ لہرہ، ئینجا دہ لیئت:
{أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}:

لہ گہر نہوہیہ کا ثہمہی زیاتر کردوہو: لہ ژیر لیوہوہ ثہم وشانہ بلی، ئینجا بہ دہنگی بہرز وشہکانی شایہ تمان بلیرہوہو بلی:
{أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ}.

ثہ گہر بو نویژی بہ یانی بانگت دہدا بشلی:

{الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ}.

قامہ تیشی ثہمہیہ:

{اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ}.

(۱) مسلم: ۴۸۰. أبو داود: ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۵. ترمذی: ۱۹۱، ۱۹۲. نسائی: ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۳.

عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ
اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ}.

(م/د/ت/ن) له گڼپړانه وهیږي: قامهت بهم جوړه یه:

{اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ
عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ}.

۴۲۱- عَنْ أَنَسٍ قَالَ: أَمَرَ بِلَالٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَيُوتِرَ
الْإِقَامَةَ إِلَّا الْإِقَامَةَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ښه نه س (خوای ن رازی بن) گوټی: حه زره ت (د روډی خوای له سهرین) فه رمانی به
بیلال کرد (خوای ن رازی بن) که وته کانی بانگ جووته جووته بلئ، وه وته کانی
قامهت به تانک بلئ، وتهی: {قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ}

نه بی به لام ښه وته یه له قامه تدا جووتی جار بلئ: (ش/د/ت/ن).

۶۱) نه وهی له بانگدا په سنده: (المستحب للأذان)

۴۲۲- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اجْعَلْنِي
إِمَامَ قَوْمِي. قَالَ: أَنْتَ إِمَامُهُمْ وَاقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ وَأَتَّخِذْ مُؤَدَّكَ لَا يَأْخُذْ عَلَى أَذَانِهِ
أَجْرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱).

عوسمانی کوړی ښه بو لعاص (خوای ن رازی بن) گوټی گوټم: ښه پیغه مبهری
خودا! بمکه به پیشنویرتی خزمه کانم؟ فه رموی: تو پیشنویرتیانی وه له کاتی
نویژکردندا چاوت له هره زه بوونه که یان بی ټاگات له حالی بی و نه که ی به
به رنویرتی دوورو دریر ښه وندهی تر ماندوو بی تاقه تی بکه ی! وه

(۲) بخاری: ۶۰۳، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۳۴۵۷، مسلم: ۸۳۶، أبو داود: ۵۰۸، ۵۰۹، ترمذی: ۱۹۳، نسائی: ۶۲۶.

(۱) مسلم: ۱۰۵۰.

بانگدہرہ یکیش دابنی کہ لہ باتی بانگ دانہ کہی موچہ و ہرنہ گری (ئیما می موسلیم و ئہ بو داوود و تیرمیزی و نہ سائی ئہم فہرموودہ یان گنراوہ تہ وہ)۔

۴۲۳ - عَنْ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ الصُّدَائِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أُؤَدِّنَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ فَأَدَّيْتُ فَأَرَادَ بِلَالٌ أَنْ يُقِيمَ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّ أَخَا صُدَاءٍ قَدْ أَدَّنَ وَمَنْ أَدَّنَ فَهُوَ يُقِيمُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (۲)۔

زیادی کوپی حاریثی صودائی (خوای نازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) بہ منی فہرموو کہ بونویژی بہ یانی بانگ بدہم، جا کہ بانگمدا بیلال ویستی قامہت بکا، پیغہمبہریش (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: کاکہی صودائی بانگیدا، کیش بانگ بدا ہر ئہو خوشی قامہت دہکا! (ت/د-سند ضعیف)؟

۴۲۴ - عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ قَالَتْ: كَانَ يَتِي مِنْ أَطْوَلِ بَيْتِ حَوْلِ الْمَسْجِدِ وَكَانَ بِلَالٌ يُؤَدِّنُ عَلَيْهِ الْفَجْرَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۳)۔

نافرہ تیکی بہنی نہ جاری گوئی: خانوہ کہی من لہ ہموو خانوہ کانی تری دہوری مزگہوتہ کہی پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہرین) بہر زتر بوو، لہ بہر ئہوہ جاران بیلال بانگی بہ یانی لہ سہر دہدا (د-سند صالح)۔

۴۲۵ - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ بِلَالَ يُؤَدِّنُ وَيَدُورُ وَيَتَّبِعُ فَأَهُ هَا هُنَا وَهَآ هُنَا وَاصْبَعَاهُ فِي أُذُنَيْهِ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي قُبَّةٍ لَهُ حَمْرَاءُ، مِنْ أَدَمٍ فَخَرَجَ بِلَالٌ بَيْنَ يَدَيْهِ بِالْعَنْزَةِ فَرَكَّزَهَا بِالْبَطْحَاءِ فَصَلَّى إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَرِيقِ سَاقِيهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَلَمَّا بَلَغَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ لَوَى عُنُقَهُ يَمِينًا وَشِمَالًا وَلَمْ يَسْتَدِر. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَاللَّفْظُ لِلتِّرْمِذِيِّ (۴)۔

(۲) بسند ضعیف (شرحہ)۔

(۳) بسند صالح (شرحہ)۔

(۴) بخاری: ۳۷۱، ۵۷۸۶، ۵۸۵۹، مسلم: ۱۱۲۰۔

ئەبو جوحەیفە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: بیلالم دی بانگی دەدا، بە دەم بانگدانە کە وە دەخولایە وەو ئەم لاوای دەکردو دەمی خوئی بە راست و بە چەپا دەسووراند، وە دوو پەنجەیی خووشی نابوونە ناو هەردوو کونەگویی خوئی تا دەنگی تەواو بە هیژی و بە هەر چوارلادا بگا لەو کاتەدا پیڤەمبەریش (دروودی خودای لەسەری) لەناو چادریکی سووری چەرمینا بوو کە هی خوئی بوو، ئینجا بیلالم لەبەر دەمیە وە رویشت، نیژەیه کی پئی بوو لە زیخە لانه کی بە طحادا دای چەقاند کردی بە بەر بەست (سوترە) بۆ نویژە کە، جا پیڤەمبەر (دروودی خودای لەسەری) بەرەو ئەو نیژەیه نویژی دابەست، ئیتر لەو دیو نیژە کە وە، سەگ و کەر و ئازەل و مالات و خەلک بە بەر نویژە کەیدا ئامووشویان دەکردو قەدەغە نەدەکران، پیڤەمبەر (دروودی خودای لەسەری) لەو کاتەدا دەستی جلی سووری لەبەر دابوو زۆر باش لە یاد مە، دەلیی ئیستایە، بریقەیی لاقەکانیم هەر لەبەر چاوە!! لە گێرانی وەیه کە: کە بیلالم لە بانگە کەدا کاتی گەیشته سەر {حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ} ئەستوی خوئی بە لای راستا بادا، وە کاتی گەیشته سەر {حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ} ئەستوی خوئی بە لای چەپا بادا، بە لām سینگی نەدەسوورانی وە لەگەلیا (ت/ش/د/ن).

٤٢٦- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِبِلَالٍ: يَا بِلَالُ إِذَا أَذُنْتُ فَتَرَسَّلْ فِي أَذَانِكَ وَإِذَا أَقَمْتَ فَاحْذَرْ وَاجْعَلْ بَيْنَ أَذَانِكَ وَإِقَامَتِكَ قَدْرَ مَا يَفْرُغُ الْآكِلُ مِنْ أَكْلِهِ وَالشَّارِبُ مِنْ شَرْبِهِ وَالْمُعْتَصِرُ إِذَا دَخَلَ لِقَضَاءِ حَاجَتِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (٥).

جایر (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤەمبەر (دروودی خودای لەسەری) بە بیلالی فەرموو: ئەی بیلالم! کە بانگ دەدەیت لە سەرخۆ بە شینەیی بانگ بدەو پەلەیی ئی مەکە، بە لām قامەت بە گورجی تیپەرپینە، وە ئەوە نەدەیش بەینی بانگ و قامەت بخە کە ناخۆر لە خواردنە کەیی بپیته وەو ئاو خۆر لە خواردنە وە کەیی بپیته وەو تەنگاو کە بچئ بۆ سەراو لە سەراوە کەیی بپیته وە (تەرمەزی-سند ضعیف).

۶۲) دہشی مزکہوت دوو بانگدہری ھہبی: (ینبغی مؤذنان للمسجد)

۴۲۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُؤَذَّنَانِ بِلَالٌ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ الْأَعْمَى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران پیغہمبہر (درویدی خودای لہسیرین) دوو بانگدہری ھہبوو: یہکیکیان بیلال بوو وہ ٲہوی تریان ٹیبنو ئومی مہکتوم بوو کہ پیاوئیکی کویربوو (م).

۴۲۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ بِلَالًا يُؤَذِّنُ بَلِيلٌ، فَكُلُّوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزَادَ الْبُخَارِيُّ قَالَ: وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى لَا يُنَادِي حَتَّى يُقَالَ: لَهُ أَصْبَحْتَ أَصْبَحْتَ^(۲).

دیسان گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسیرین) فہرمووی: بیلال شہوی دہمینئ کہ بانگی بہیانی دہدا ھہتا ئاگادارتان بکاتہوہ تا خوٲان ئامادہ بکہن، کہوابوو بخوٲن و بخوٲنہوہ ھہتا ٹیبنو ئومی مہکتوم بانگ دہدا (ش/د/ت/ن) بوخاری (پرکڑمکی لہ نورین) ئہمہشی ئی زیاکردوہ: گوئی: ٹیبنو ئومی مہکتومیش پیاوئیکی کویربوو، بانگی نہدہدا تا لہگشت لایہکہوہ پییان دہگوت: روژی رووناکہ بانگدہ - روژی رووناکہ بانگدہ!

۶۳) کہسی گوئی لہ بانگ بی چی باشہ کہ بیکا: (ما یستحب لسماع الآذان)

۴۲۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمُ النَّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزَادَ غَيْرُ الْبُخَارِيِّ: ثُمَّ صَلُّوا عَلَى فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَى صَلَاةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا ثُمَّ سَلُّوا اللَّهَ لِيِ الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ فَمَنْ سَأَلَ اللَّهَ لِيِ الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ^(۱).

(۱) مسلم: ۸۴۱.

(۲) بخاری: ۶۱۷، ۶۲۰، ۶۲۳، ۱۹۱۸، ۲۱۵۶، ۷۲۴۸، مسلم: ۲۵۳۱ - ۲۵۳۵، ترمذی: ۲۰۳، نسائی: ۶۳۷.

(۱) بخاری: ۶۱۱، مسلم: ۸۴۷، أبو داود: ۵۲۳، ترمذی: ۳۶۱۴، نسائی: ۶۷۷.

ئەبو سەعیدی خردی (خوای ئی رازی بن) گوتی: حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: کاتی گویان لە بانگ دەبن بانگەر چ دەلی ئیووش ئەو بەلینەو (ش/د/ت/ن) بوخاری ئی دەرچن ئەو چوار پێشەواکانی تر ئەمەشیان ئی زیاد کردوو: لەپاشا صەلاوات لە دیاری مە دەن، چونکە ئەو ی یەک صەلاوات لەسەر مە بدا خودای گەرە لە باتی ئەو دە رەحمەت دەرپێژی بەسەریدا، لەپاش ئەویش داوای پایە (الوسیلە) م لە خودا بو بکەن، کە یەکیکە لە پایە هەر بەرزەکانی بەهەشت، دانراو بو بەندەیهکی باش لە بەندە هەر باشەکانی خودا وە بو ئەو نەبن بو کەسی تر دەست نادا، وە مە ئومید دەکەم و هیوام هەیه کە خۆم ئەو بەندەیهیم، جا ئەویش بزانی ئەو کەسی کە داوای ئەم پایە ئەلوسیلەیه لە خودا بکا بو مە ئیتەر تکاو شەفاعەتی منیش بو ئەو سەر دەرگزی و مسوگەر دەبن.

۴۳۰ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَالَ: حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ إِلَّا حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۲).

جابر (خوای ئی رازی بن) گوتی: پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: هەر کەسێ لە کاتی بیستنی بانگدا بلی:

اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ.

ئەو خودایە! ئەو خواوەندی ئەم بانگەوازی تەواوە! ئەو پەرورەدگاری ئەم نویژە دابەستراوە! ببەخشە بە موحمەد پایە هەر بەرزێ ئەلوسیلە و پلە هەر گەرە هەر ئەلفەزیلە، وە بی بەرە ئەو بارەگا پەسەندە کە خۆت بەلینت پێی داوە و روانە ئەو ی بکە کە مەقامی

شه فاعه تی گه وره یه هر که سئی له و کاته دا ئه مه بلی، له روژی قیامه تا تکای من بو ئه و قه بوول ده بی (ب/د/ت/ن).

۴۳۱- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَالَ: حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا. غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۳).

سه عدی کوپی ئه بو وه قاص (خوای فی رازی بین) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سهرین) فهرمووی: ههر که سئی له و کاته دا که بانگ ده بیستی بلی:

{أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا}.

شایه تی دهم که ههر خودا خودایه و تا و ته نیایه و هیچ هاوه و هاوبه شی نیه، وه ههروه ها شایه تی دهم که موحه ممه د بهنده و پیغه مبهه ی ئه وه، یه زدانی پاکم به خودا قوبووله و موحه ممه د به پیغه مبهه قوبووله و ئیسلام به دین و ئایین قوبووله، ههر که سئی له و کاته دا ئه مه بلی، خودا له گوناھی خوش ده بی (م/د/ت/ن).

۴۳۲- وَلِمُسْلِمٍ وَأَبِي دَاوُدَ: مَنْ قَالَ: مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ إِلَّا فِي الْخَيَعَلَيْنِ فَقَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ مِنْ قَلْبِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ^(۴).

پیغه مبهه (درویدی خوای له سهرین) ده فهرمووی: ههر که سئی که بانگدهر بانگ ده دا چی ده لی: ئه ویش وشه به وشه له شوین ئه وه وه گوته که ی ئه و به زمان بلیته وه به دلش باوه پی پی هه بی ده چیته به ههشت! به لام له وشه ی (حی عَلَى الصَّلَاةِ) و (حی عَلَى الْفَلَاحِ) یدا وه بانگدهر نه لی، به لکو له کاتی ژنه وتنی ئه م دوو وشه یه دا بلی: (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ) هیزو ته وانیی ههر به دهستی خودا خویه تی و بهس. (م/د) (به رهحه تی خودای گه وره که ون).

(۳) مسلم: ۸۴۹، أبو داود: ۵۲۵، ترمذی: ۲۱۰، نسائی: ۶۷۸.

(۴) مسلم: ۸۴۸، أب داود: ۵۲۷.

۴۳۳ - وَشَرَعَ بِلَالٌ فِي الْإِقَامَةِ فَلَمَّا أَنْ قَالَ: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَالَ: ائْتِيْ صَلِّ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَقَامَهَا وَأَدَامَهَا وَقَالَ: فِي سَائِرِ الْإِقَامَةِ كَالْأَذَانِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

بیلال (خوای نِ رازی بن) دهستی کرد به قامه تکریدن که گه یشته سهر وشه‌ی: (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) پیغه مبه‌ر (درویدی خوای له‌سیرین) فه‌رمووی: (أَقَامَهَا اللهُ وَأَدَامَهَا) خودا ئه‌م نویژه‌یه پایه‌دار بکاو تاسهر رایبگری به‌لام له وشه‌کانی تری قامه‌تدا هه‌مان وشه‌ی دووباره ده‌کرده‌وه که بیلال دهیگوتن، دهق وه‌ک وه‌لام سه‌ندنه‌وه‌ی بانگ (د- سند صالح).

۱۴) دووعاو نزای نیوان بانگو قامه‌ت گیرایه: (الدعاء بين الأذنين مقبول)

۴۳۴ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: لَا يُرَدُّ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

ئه‌نه‌س (خوای نِ رازی بن) له پیغه مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رمووی: (درویدی خوای له‌سیرین): نزاو دووعا (له ناوه‌ندی بانگو قامه‌تدا) رته نابیتته‌وه! (د/ت/ن-س/ح).

۴۳۵ - وَقَالَ: رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْمُؤَذِّنَ يَفْضُلُونَا. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا اتَّهَيْتَ فَاسْلُ ثُغْطَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲).

پیاوی گوتی: ئه‌ی پیغه مبه‌ری خودا! بانگ‌ده‌ره‌کان پیشمان که‌وتوون چی بکه‌ین ده‌یانگرینه‌وه؟ پیغه مبه‌ریش (درویدی خوای له‌سیرین) فه‌رمووی: بانگ‌ده‌ره‌کان کاتی بانگ ده‌دن هه‌رچی ده‌لین تویش له دوا ئه‌وانه‌وه له‌به‌ر خوته‌وه ئه‌وه بلیره‌وه جا کاتی له وه‌لام سه‌ندنه‌وه‌ی بانگ‌که بوویتته‌وه له‌خودا داوا بکه داواکه‌ت دیتته جی (د- سند صالح).

(۵) بسند صالح (شرحه).

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بسند صالح (شرحه).

۴۳۶- عَنْ أَبِي الشَّعْثَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قَالَ: كُنَّا مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ رَجُلٌ حِينَ أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ لِلْعَصْرِ، فَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ: أَمَا هَذَا فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۳).

ئەبو شەعثاء (خوای ئی رازی بن) گوتی: روژی (له مزگهوت) له لای ئەبو هورەیره بووین، له وکاتەدا که بانگدەر بانگی دەدا بۆ نویژی عەصر پیاوی له مزگهوتەکه دەرچوووه دەرەوه، ئەبو هورەیرهش گوتی: بەلێ ئەم پیاوه بەم دەرچوونی ناوهختە، بەم کردەوه ناشرینه له فەرمانی پیغەمبەری خوشەویست دەرچوو! (م/د/ن).

۶۵) بەشی دووهم: باسی سیواک

الفصل الثاني: في السواك

۴۳۷- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ لِيَتَهَجَّدَ يَشْوَصُ فَاَهُ بِالسَّوَاكِ (۱).

خودەیفە (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (سەددی خوای لەسەری) که شەو هەڵدەسا لەخەو بۆ شەو نویژکردن سیواکی لەدەمی رادەدا (ش/د/ن).

۴۳۸- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَجَدْتُهُ يَسْتَنْ بِسِوَاكِ يَدِهِ يَقُولُ أَعْ أَعْ ، وَالسَّوَاكُ فِي فِيهِ، كَأَنَّهُ يَتَهَوَّعُ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۲).

ئەبو موسا (خوای ئی رازی بن) گوتی: چووم بۆ خزمەتی پیغەمبەر (سەددی خوای لەسەری) سەیرم کرد سیواکیکی له دەستایە سیواکی پێ دەکا، لەکاتی گیرانی سیواکه که بەناو دەمیا ئەوەندە موبالەغەیی تیدا دەکرد دەتگوت هیڵنج دەدا: دەیفەرموو: (ئوع - ئوع!) (ش/د/ن).

(۲) مسلم: ۱۴۸۷، ۱۴۸۸. أبو داود: ۵۳۶. ترمذی: ۲۰۴. نسائی: ۶۸۲، ۶۸۳.

(۱) بخاری: ۲۴۵، ۸۸۹، ۱۱۳۶. مسلم: ۵۹۲. أبو داود: ۵۵. نسائی: طهارة: ۲، ۱۶۲۰، ۱۶۲۱، ۱۶۲۲، ۱۶۲۳.

(۲) بخاری: ۲۴۴. مسلم: ۵۹۱.

۴۳۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْلَا أَنْ أَشَقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

ٹہ بو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فرموی: نہ بادا نازارو زہمہ تی ٹوہمہم بدہم ٹہ گینا فرمانم پیڈہ کردن کہ بو ہموو نویژئی سیواک بکن (ش/د/ت/ن).

۴۴۰ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْلَا أَنْ أَشَقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرَتِهِمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَلَا خَرْتُ صَلَاةَ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ فَكَانَ زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ يَشْهَدُ الصَّلَوَاتِ فِي الْمَسْجِدِ وَسَوَاكُهُ عَلَى أَدْنَى مَوْضِعِ الْقَلَمِ مِنْ أَذُنِ الْكَاتِبِ لَا يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ إِلَّا اسْتَنْ تَمَّ رَدُّهُ إِلَى مَوْضِعِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَاحِبَاهُ^(۴).

زہیدی کوپی خالد (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فرموی: مہ بادا نازارو زہمہ تی ٹوہمہم بدہم ٹہ گینا فرمانم پی دہ دان کہ بو ہموو نویژئی سیواک بکن، وہ نویژئی خہ وتنانیش دواخن تا سییہ کی شہو دہ روا، زہیدی کوپی خالد خوئی دہ ستوری وابو بو ہموو نویژہ کان دہات بو مزگہوت، کہ دہ چوو بو مزگہوت سیواکہ کی لہ پشت گویچکہ یہ وہ دادہ نا: لہو شوینہ دا کہ نووسر لہ پال گویچکہ یدا قہ لہم دادہ نی، وہ ہموو جاری کہ ہلہ دہ سایہ وہ بو نویژ سیواکی پی دہ کردو دہینایہ وہ جیگہ کی خوئی (ت/د/ن-س/ص).

۴۴۱ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَكَعَتَانِ بِالسَّوَاكِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً بِغَيْرِ سَوَاكٍ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْدارِ قُطْنِي^(۵).

(۳) بخاری: ۸۸۷، ۷۲۴. مسلم: ۵۸۸. أبو داود: ۴۶. نسائی: ۵۳۳.

(۴) بسند صحیح (شرحہ).

(۵) سکت عنہ الشارح (مترجم)

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: دوو رکات نویژ (لہ گہل سیواکا) گہورہ ترن لہ حہ فتا رکات نویژ کہ بہ بی سیواک بکریٹ (نہ حمہد/ درہ قوطنی).

۴۴۲- (ب ۱- ز- ۲۷ ژمارہ/ ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶).

۶۶) باسی میزہر: (العمامة)

۴۴۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمَنْبَرِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ قَدْ أَرْخَى طَرَفَهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ.

عہمری کوری حورہیٹ (خوای فی رازی بن): گوئی: لہ سہر دوانگہ (مینہر) پیغہ مہر م دی (درویدی خوای لہ سہرین) میزہریکی رہشی بہ سہرہوہ بوو، چمکہ کہی بہ ناو شانیا شوپر کردبووہوہ (م/د/ت/ن).

۴۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اعْتَمَّ سَدَلَ عِمَامَتِهِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ. قَالَ: نَافِعٌ: وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَسْدِلُ عِمَامَتَهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۲).

ئیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) کہ میزہری دہہ ستہوہ لفکہ کہی بہ ناو شانیا شوپردہ کردہوہ. نافع گوئی: ئیبنو عومہریش لفکہ میزہرہ کہی بہ ناو شانیا شوپر دہ کردہوہ (ش-س/ح).

۴۴۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَكَعَتَانِ بِعِمَامَةٍ خَيْرٌ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً بِلَا عِمَامَةٍ. رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ^(۳).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: (دوو رکات نویژ بہ میزہرہوہ خیرترہ لہ حہ فتا رکاتی بہ بی میزہر (دہیلہ می).

(۲) بسند حسن (شرحہ).

(۳) سکت عنہ الشارح (مترجم).

۶۷) بهشی سیئہم: باسی بهر بہ است (سوترہ)

الفصل الثانی: فی السترۃ

۴۴۶ - عَنْ سَهْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ بَيْنَ مُصَلِّي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبَيْنَ الْجِدَارِ مَمَرٌ الشَّاقِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

سہل (خوای فی رازی بن) گوئی: نویژگہ (موصلا) کہی پیغہ مہر (درویدی خوای لہسربین) لہ جیگہی پیکانیہ وہ تادیوارہ کہ (بہ قہد گوزہر گای مہرک دہبوو) (ش/د).

۴۴۷ - عَنْ يَزِيدٍ قَالَ: كَانَ سَلَمَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَ الْأُسْطُوَانَةِ الَّتِي عِنْدَ الْمُصْحَفِ فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَبَا مُسْلِمٍ أَرَأَيْكَ تَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَ هَذِهِ الْأُسْطُوَانَةِ؟ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَحَرَّى الصَّلَاةَ عِنْدَهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

یہزید (خوای فی رازی بن) گوئی: سہلہمہ (خوای فی رازی بن) دہستووری وابوو لہ لای کولہ کہ کہی کن صندوقی قورئانہ کہدا منہیی نویژی دہکرد، منیش پیم گوت: ئہی ئہبو موسلیم! دہتبینم لہ لای ئہم کولہ کہ یہدا منہیی نویژ دہکہی؟ گوئی: دیومہ کہ پیغہ مہر (درویدی خوای لہسربین) لیرانہدا منہیی نویژی دہکرد (ش).

۴۴۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُرَكِّزُ لَهُ الْحَرْبَةَ فَيُصَلِّي إِلَيْهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۳).

ئیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران نیژہ یہ کیان دادہ چہ قاند بو پیغہ مہر (درویدی خوای لہسربین) ئینجا بہرہو ئہو نیژہ یہ نویژی دہکرد (ش/د/ن).

(۱) بخاری: ۴۹۶، ۷۳۳۴، مسلم: ۱۱۳۴، أبو داود: ۶۹۶.

(۲) بخاری: ۵۰۲، مسلم: ۱۱۳۵، أبو داود: ۱۰۸۲.

(۳) بخاری: ۴۹۴، مسلم: ۱۱۱۵، أبو داود: ۶۸۷.

۴۴ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (مَنْ لَى اللّٰهُ عَلَيْهِ رَسَلَمَ) كَانَ يُعَرِّضُ رَاحِلَتَهُ فَيُصَلِّي إِلَيْهَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۴).

دیسان ئو گوئی: پیغمبر (دیودی خوی لیسری) و لاخه کی له بهر دم خویا له سهر لا دریژ ده کرد له باتی بهر به ست ئینجا بهر و لاخه که نویژی ده کرد (ش/د).

۴۵ - وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (مَنْ لَى اللّٰهُ عَلَيْهِ رَسَلَمَ) عَنْ سُرَّةِ الْمُصَلِّي فَقَالَ: مِثْلُ مُؤَخِرَةِ الرَّحْلِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۵).

عائشه (خوی ئی رازی بن) گوئی: پرسیار کرا له پیغمبر (دیودی خوی لیسری) ئه ندازه ی بهر زایی بهر به ستی نویژ کهر (سرة المصلی) چهن بی باشه؟ فهرمووی: به قهد قوتکه ی دواوه ی کوپانه و شتری! (م).

۴۶ - عَنْ طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (مَنْ لَى اللّٰهُ عَلَيْهِ رَسَلَمَ) قَالَ: إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤَخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ التِّرْمِذِيُّ^(۶).

طه لحه (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغمبر (دیودی خوی لیسری) فهرمووی: هر کامیکتان شتیکی له بهر دم نویژ کهیدا دانا که به قهد کوپاره ی پاشه وه ی کورتانه و شتری بارستایی هه بی ئیتر با نویژی خوی ئی بکا و دهر به ستی ئه و شتانه نه یی که له دیوی ئه و بهر به سته وه دین و ده چن! (م/د/ت).

۴۷ - وَقَالَ: عِطَاءُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): آخِرَةُ الرَّحْلِ ذِرَاعٌ فَمَا فَوْقَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۷).

هتا ده لی: مه به ست له وه که بهر به ست به قهد قوتکه ی دواوه ی کوپانه و شتری ببی ئه مه یه که به قهد که زئی (یا زیاتر له که زئی) بهر زبی! (د).

(۴) بخای: ۵۰۷. مسلم: ۱۱۱۷. ابو داود: ۶۹۲. ترمذی: ۲۵۲.

(۵) مسلم: ۱۱۱۳، ۱۱۱۲، ۱۱۱۴.

(۶) مسلم: ۱۱۱۱. ابو داود: ۶۸۵. ترمذی: ۳۲۵.

(۷) اثر صحیح (مترجم).

۴۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ تَلَقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَنْصِبْ عَصًا فَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ عَصَا فَلْيَخْطُطْ خَطًّا ثُمَّ لَا يَضُرَّهُ مِنْ مَرٍّ أَمَامَهُ^(۸).

نہ بو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: کاتنی کہسیکتان کہ نویژدہکا با روو بکاتہ شتی، یا شتی لہ بہرہدم خوہوہ دابنی، نہ گہر ہر ہیچی دہست نہ کہوت با دار دہستی داچہ قیننی، نہ گہر داردہستیشتی پی نہ بوو با ہیئلی لہ بہرہدم جی نویژدہکیدا بکیشتی، ئیتر نہوہی لہو دیوی خہتہ کہوہ بہ بہرہدمی نویژدہکیدا برہوا زیانی نابئی بوئی (د/ نہ حمہد-س/ص).

۴۵۴- عَنْ الْمُقَدَّادِ بْنِ الْأَسْوَدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّيَ إِلَى عُوْدٍ وَلَا عَمُوْدٍ وَلَا شَجَرَةٍ إِلَّا جَعَلَهُ عَلَى حَاجِبِهِ الْأَيْمَنِ أَوْ الْأَيْسَرِ وَلَا يَصْنَعُ لَهُ صَمَدًا. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ^(۹).

میقدادی کوپی نہسودہ (خوای فی رازی بن) گوئی: نہم دیوہ کہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) لہ نویژا ریکو راست سینگ بکاتہ داری یا کوئلہ کہیی یا دہرختی، بہ لام لہ نویژا کہرووی دہ کردہ شتی دہیختہ ئاستی سہر بروی راستی یا سہر بروی چہ پی! (د/ نہ حمہد - سند صالح).

۴۵۵- (ب ۱- ز ۱- ۶۱ ل- ۲۲۸ چاپی یہ کہم ژمارہ ۴/۴۲۴ رأیت بلاً يؤذِن).

۶۸) نزیکی لہ بہر بہستہوہ باشہ: (الدنو من السترة)

۴۵۶- كَانَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِذَا دَخَلَ الْكَعْبَةَ مَشَى قِبَلَ وَجْهِهِ وَجَعَلَ الْبَابَ قِبَلَ ظَهْرِهِ، فَمَشَى حَتَّى يَكُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِدَارِ الَّذِي قِبَلَ وَجْهِهِ قَرِيبًا مِنْ ثَلَاثَةِ أَذْرُعٍ، صَلَّى يَتَوَخَّى الْمَكَانَ الَّذِي أَخْبَرَهُ بِهِ بِلَالٌ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

(۸) بسند صحیح (شرحہ).

(۹) بسند صحیح (شرحہ).

صَلَّى فِيهِ. قَالَ: وَلَيْسَ عَلَى أَحَدِنَا بَأْسٌ إِنْ صَلَّى فِي أَيِّ نَوَاحِي الْبَيْتِ شَاءَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَاحِدٌ^(۱).

ئیبنو عومەر (خوای ئی رازی بئ) که ده‌چووه ناو که‌عبه‌وه به‌ره‌و روو ده‌رویششت و پشستی ده‌کرده ده‌رگا‌که‌و ده‌چووه پی‌ش‌ه‌وه تا نزیکه‌ی سی گه‌زی ده‌ما بو دیواره‌که‌ی به‌رام‌بەر ده‌رگا‌که‌، له‌وئ ده‌ستی ده‌کرد به‌ نویژکردن، ئیبنو عومەر ده‌گه‌را به‌شوین ئه‌و جی‌گه‌یه‌دا که بیلال پیی گوتبوو: که پی‌غه‌م‌بەر (دروودی خوای له‌س‌رین) له‌ویدا نویژی کردووه. ئیبنو عومەر ده‌ی‌گوت: هه‌رکه‌سی به‌ ئاره‌زووی خوئی له‌هه‌ر لایه‌کی به‌یتا نویژ بکا قه‌ینا‌کا (ب/ئه‌حمه‌د).

٥٧٤- وَلِأَبِي دَاوُدَ وَأَحْمَدَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى سُتْرَةٍ فَلْيَذْنُ مِنْهَا لَا يَقْطَعُ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ صَلَاتَهُ^(۲).

پی‌غه‌م‌بەر (دروودی خوای له‌س‌رین) ده‌فه‌رموئ: که نویژ ده‌که‌ن به‌ره‌و به‌ربه‌ست لیئ نزیک ببنه‌وه تا شه‌یتان نویژه‌که‌تان پی نه‌ب‌ری (د/ئه‌حمه‌د).

٦٩) هَامُوشُوكَرُ بِهِ بَه‌رْدَه‌م نَوِيژَكَه‌رَا كُونَاهِي دَه‌گَا نَوِيژ_Xوِين بَوِي هَه‌يه رِيگِي نَه‌دَاتِي: (يَاثُمُ الْمَارُ أَمَامَ الْمُصَلِّي وَلَهُ دَفْعُهُ)

٥٨٤- عَنْ أَبِي جُهَيْمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ. قَالَ: أَبُو النَّضْرِ: لَا أَذْرى أَقَالَ: أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۱).

ئه‌بو جو‌ه‌ه‌يم (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پی‌غه‌م‌بەر (دروودی خوای له‌س‌رین) فه‌رمووی: ئاموش‌و‌که‌ر که له‌ به‌رده‌می نویژ‌که‌ره‌وه ره‌ت ده‌بی ئه‌گه‌ر بزانی

(۱) بخاري حج: ۱۵۹۹.

(۲) سكت عنه الشارح (الترجم).

(۱) بخاري: ۵۱۰. مسلم: ۱۱۳۲. أبو داود: ۷۰۱. ترمذي: ۲۳۶. نسائي: ۷۵۵.

به‌وه چهنئ گوناھی تووش ده‌بی حزی ده‌کرد که چل.. رابوه‌ستایه‌و له‌به‌رده‌میه‌وه رت نه‌بویه. ئه‌بو نه‌ضر که یه‌کیکه له‌راوییه‌کانی ئه‌م فهرموده‌یه ده‌لئ: نازام بوسری کوپی سه‌عید که ئه‌مه‌ی بو‌من گیرایه‌وه گوتی: چل روژ یا چل مانگ یا چل سال (ش/د/ت/ن).

۴۵۹ - وَلِلَّهِ مِزَانٌ وَابْنِ حَبَّانٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) لَأَنْ يَقِفَ أَحَدُكُمْ مِائَةَ عَامٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيِ أَخِيهِ وَهُوَ يُصَلِّي^(۲).

پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فهرموئ: ئه‌و که سه‌تان که له‌به‌رده‌م نویژی برایه‌کی ئایینی خویه‌وه ده‌پوا ئه‌گهر سه‌د سال رابوه‌ستئ هیشتا ئه‌وه‌ی باشتره! (ت/ئیبنو‌حه‌بان).

۴۶۰ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَذْفُقْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۳).

ئه‌بو سه‌عید (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فهرموئ: ئه‌گهر یه‌کیکتان به‌ره‌و به‌ربه‌ستئ نویژی ده‌کردو کردبووی به‌په‌رده‌ی نبوانی خو‌ی خه‌لکی تر، یه‌کیکی تریش ویستی که له‌وکاته‌دا به‌به‌رنویژه‌که‌یا تئ په‌رئ با نه‌یه‌لئ و پالی پیوه‌نئ، جا ئه‌گهر کابرا هه‌ر سه‌ره‌خه‌ریی کردو به‌لاساری ویستی به‌پوا، با نه‌یه‌لئ و بچئ به‌گژیا چونکه ئه‌وه شه‌یتان ئه‌وه‌ی پی ده‌کا (ش/د).

۷۰ به‌ربه‌ستی پیتنویژ هه‌م بو‌خویه‌تی و هه‌م بو‌نه‌وانه‌یشه‌ که له‌ پشتیه‌وه نویژ ده‌که‌ن: (سترة الإمام له ولین خلفه)

۴۶۱ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ أَمَرَ بِالْحَرَبَةِ فَتُوضَعُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَيُصَلِّي إِلَيْهَا وَالنَّاسُ وَرَاءَهُ، وَكَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السَّفَرِ، فَمِنْ ثَمَّ اتَّخَذَهَا الْأَمْرَاءُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱).

(۲) سکت عنه الشارح (المترجم).

(۳) بخاری: ۵۰۹، ۳۲۷۴، مسلم: ۱۱۲۸، أبو داود: ۶۹۷، ۶۹۸، نسائی: ۷۵۶.

ئیبینو عومەر (رهزای خودایان لیبین) گوتی: پیغه مبهەر (درویدی خوای لهسربین) یاسای وابوو له روژی جهژنا بو نویژی جهژن دهچووه دهرهوهی شار، جا لهوی فرمانی دها نیزهیهکیان دههینا، له بهردهمیا دایان دهچهقاند، ئینجا بهرهو نیزه که نویژی جهژنی داده بهست و خه لکه کهیش له پشت شهوه نویژیان داده بهست، وه له سهفه ریشدا ئاواي دهکرد، جا بویه که فرمانره واکانیش ئه مهیان کردووه به دهستوور (ش/د/ن).

۶۲- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِأَلْهَاجِرَةِ فَأَتَيْ بَوْضُوءَ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى بِنَا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَنَزَةٌ، وَالْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ يَمُرُّونَ مِنْ وَرَائِهَا. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۱).

ئهبو جوحهیفه (خوای ئازای بن) گوتی: له قرچهی نیوه پودا پیغه مبهەر (درویدی خوای لهسربین) هاته دهرهوه بو لامان، ئاوی دسنویژیان بو هیناو دسنویژی گرت و بهرنویژی نیوه پوو عهصری بو کردین،، نیزهیه که له بهردهمیا بوو کردبووی به بهربهست ئیتر لهو دیو نیزه که وه ئافرهت و گویریژو ئازهل و شت دههاتن و دهچوون و کهس رینگهی ئی نه دهگرتن! (ش/د/ت).

۷۱) هه ندی شت که به قسهی هه ندی کهس نویژ دهبری

ما قیل إنه یقطع الصلاة

۶۳- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَإِنَّهُ يَسْتُرُهُ إِذَا كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ آخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلُ آخِرَةِ الرَّحْلِ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْحِمَارُ وَالْمَرْأَةُ وَالْكَلْبُ الْأَسْوَدُ قُلْتُ: يَا أَبَا ذَرٍّ مَا بَالُ الْكَلْبِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَخْمَرِ مِنَ الْكَلْبِ الْأَصْفَرِ؟ قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَمَا سَأَلْتَنِي فَقَالَ: الْكَلْبُ الْأَسْوَدُ شَيْطَانٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

(۱) بخاری: ۴۹۴، ۴۹۸، ۹۷۲، ۹۷۳. مسلم: ۱۱۱۵. أبو داود: ۶۸۷.

(۲) بخاری: ۱۸۷، ۳۷۶، ۴۹۵، ۴۹۹، ۵۰۱، ۶۳۳، ۶۳۴، ۲۵۵۳، ۳۵۶۶، ۵۷۸۶، ۵۸۵۹. مسلم: ۱۱۲۲. نسائی: ۴۶۹.

(۱) مسلم: ۱۱۲۷. أبو داود: ۷۰۲. ترمذی: ۳۳۸. نسائی: ۷۴۹.

ئەبو زەھر (خوای ئی زازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: لەکاتی نویژکردن ئەگەر شتێ بەقەد قوتکە ی دواوەی کۆپانە وشتێ لەبەر دەستانا هەبێ ئیتر ئەو دەبێ بەمحەججەرەو پەردە بۆی، بەلام ئەگەر بەرەستییکی وا لەبەر دەم نویژەکتان ئەبوو ئەو لەم حالەدا کەروژن و سەگی رەش ئەگەر بە بەردەم نویژەکتان تانایێ پەن نویژەکتان دەپەن قەسەبەر دەلێ: گۆت: ئەو ئەبو زەھر! سەگی رەش جیاوازی چییە لە سەگی سوور یا لە سەگی زەرد یا لەهەر سەگیکی تر. گوتی: ئەو کۆپی بڕام ئەم پرسیارە ی کە تۆ لەمنت پرسی منیش هەمان پرسیارم لە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) پرسی، لە وەرما فەرمووی: سەگی رەش شەیتانە (م/د/ت/ن).

٤٦٤- وَلَآبِي دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخَنَزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزَى عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ^(٢).

حەزەت (دروودی خوای لەسەربئ) دەفەرمووی: ئەگەر کەسێ بەبێ بەرەست نویژیکا ئەو سەگ و کەرو بەرازو جوولەکەو ئاگرپەرست و ژن، ئەگەر لەبەردەمیەو تێ پەن نویژەکە ی دەپەن، بەلام ئەگەر ئەمانە بەردەهاویژی دور لەبەردەمیەو بپۆن قەیناکا (د/ن-سەند غریب).

٤٦٥- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى حِمَارٍ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْإِحْتِلَامَ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي بِالنَّاسِ بَيْنِي إِلَى غَيْرِ جَدَارٍ فَمَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيْ بَعْضِ الصَّفِّ فَتَزَلْتُ فَأَرْسَلْتُ الْأَتَانَ تَرَعُ وَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ فَلَمْ يُنْكَرْ ذَلِكَ أَحَدًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَمَرَّتِ الْأَتَانُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ فَلَمْ تَقْطَعْ صَلَاتَهُمْ^(٣).

ئەبنو عەباس (خوایان ئی زازی بئ) گوتی: خەریکبوو بالق دەبووم، بە سواری گویدریژی هاتم پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) لەوکاتەدا لە مینا بەرنویژی

(٢) بسند غریب، وقال أبو داود: ذكر المجوس فيه منكر (شرحه).

(٣) بخاري: ٧٦، ٤٩٢، ٨٦١، ١٨٥٧، ٤٤١٢. مسلم: ١١٢٤. أبو داود: ٧١٥. ترمذي: ٣٣٧. نسائي: ٧٥١.

دہکرد بو خہ لکھ کہ، هیچ روی له دیوارو شتی وا نہ بوو، منیش به سواری گویریزہ کہ چوومہ پیٹشہ وہ تہانہت به بہرہ می ہنئ ریزیشدا رویشتم، ئہ و جا دابہ زیم و دیلہ کہرہ کہم بہرہ لاکرد بو له وہ پان و خوُم چوومہ ناو پیزی نویژہ کہ وہ، وہ کہ سیش بو ئہ مہ رہخنہ ی ئی نہ گرتما! (ش/د/ت/ن) له گیرانہ وہیہ کی موسلیم و تیر میزیدا: ماکہرہ کہ به بہرہ می شیانہ تیپہری و هیچ نویژہ کہ شتی نہ برین ئیتر ہندی کہس (لہ سہر چ بیروباوہری) دہلین: کہرو سہگ و ژن به بہر نویژدا برؤن دہ برن؟

۶۶-۴ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهُ دُكِرَ عِنْدَهَا مَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ فَقَالُوا: يَقْطَعُهَا الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْمَرْأَةُ. فَقَالَتْ: جَعَلْتُمُونَا كِلَابًا. وَفِي رَوَايَةٍ: قَدْ شَبَّهْتُمُونَا بِالْحُمْرِ وَالْكَلَابِ. لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي، وَإِنِّي لَبَيِّنُهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ، وَأَنَا مُضْطَجِعَةٌ عَلَى السَّرِيرِ، فَتَكُونُ لِي الْحَاجَّةُ، فَأُكْرَهُ أَنْ أَسْتَقْبِلَهُ فَأَنْسِلُ انْسِلَالًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۴).

ہندی کہس له خزمہ تی عائیشہ دا (خوای ئی رازی بن) باسی ئہو شتانہ یان دہکرد کہ گواہ نویژ دہ برن، وہ گوتیان: سہگ و کہرو ژن نویژ دہ برن! عائیشہ ییش گوتی: دیارہ ئیمہ یشتان داناوہ به سہگ! له گیرانہ وہیہ کا: دیارہ ئیمہ یشتان له چہ شنی سہگ ل و کہرگ ل داناوہ! شتی وا راست نیہ چونکہ من خوُم وابووہ لہ سہر تہخت راکشاوم، له بہینی پیغہ مہرو قبیلہ دا، پیغہ مہر (دیو دی خوای لہ سرین) لہو کاتہ دا نویژ دی دہکرد، جا ئہ گہر بو کارئ ہہ لبستامایہ حہزم نہ دہکرد کہ ریک رو بہ روی حہزرت راست بیمہ وہ، بہ لکوو بہ ہیواشی لہ لای پایینی چارپایہ کہ وہ خوُم دہ کی شایہ وہ (ش/د/ن).

۶۷-۴ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَنَامُ بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَجُلَايَ فِي قِبْلَتِهِ، فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي، فَقَبَضْتُ رِجْلِي، فَإِذَا قَامَ بَسَطَتْهُمَا وَالْبُيُوتُ يَوْمَئِذٍ خَالِيَةُ الْمَصَابِيحِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ (۵).

(۴) بخاری: ۵۱۱، ۵۱۴، ۶۲۷۶، مسلم: ۱۱۴۳، نسائی: ۷۵۴.

(۵) بخاری: ۲۸۲، ۲۸۳، ۳۸۴، ۵۰۸، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۹، ۹۹۷، ۱۲۰۹، ۶۲۷۶، مسلم: ۱۱۴۵، أبو داود:

۷۱۳، نسائی: ۱۶۸.

دیسان عائیشہ (خوای نازی بن) گوتی: جاری وادہ‌بوو له به‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خوای له‌سربین) ده‌خه‌وتم، هه‌ردوو قاجیشم له پووی رووگه‌وه له جی سوژده‌که‌یا ده‌بوو، جا که ده‌یویست سه‌جده ببا تیوه‌ی ده‌ژنده‌م، منیش قاجم هه‌لده‌کیشا تا سوژده‌که‌ی ته‌او ده‌کرد جا که ئه‌و هه‌لده‌سایه‌وه منیش دیسانه‌وه قاجم راده‌کیشایه‌وه، وه ئه‌و سه‌رده‌مه‌ش ماله‌کانمان چرای تیا نه‌بوو (بویه که تا تیوه‌ی نه‌ژه‌نیمایه قاجم لانه‌ده‌برد (ش).

٦٨-٤- وَلَآبِي دَاوُدَ وَمَالِكٍ وَالدَّارِ قُطَيْبٍ: لَا يَقْطَعُ الصَّلَاةَ شَيْءٌ وَأَذْرَأُوا مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(١).

حه‌زهرت (درویدی خوای له‌سربین) ده‌فه‌رموی: هه‌چ شتی نویژ نابری با به به‌رده‌میشیا بپوا به‌لام تاده‌توانن مه‌یه‌لن شت به به‌رده‌متانا بپوا، چونکه ئه‌وه‌ی به به‌رده‌می نویژا بپوا شه‌یتانه (د/مالیک/ داره قوطنی).

٧٢) باسی پینجه‌م: باسی چۆنیتیسی نویژ، (ئه‌م باسه دوو به‌شه):

به‌شی یه‌که‌م: باسی بنیات (سترن - روکن)ه‌کانی نویژ:

(الباب الخامس: في كيفية الصلاة. وفيه فصلان - الفصل الأول: في أركان الصلاة)

٦٩-٤- (ب - ١ - ز - ١١ ژماره: ٨٩/١)^(١).

٤٧٠- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَدَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) السَّلَامَ فَقَالَ: ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ تِلْكَ، فَقَالَ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَحْسِنُ غَيْرَهُ فَعَلَّمَنِي، فَقَالَ: إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمِئَنَ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئَنَ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمِئَنَ جَالِسًا ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئَنَ سَاجِدًا ثُمَّ افْعَلْ

(١) سكت عنه الشارح (مترجم)

(١) تقدم تخريجه بمثل الحديث الرقم: ٨٩/١ →

ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: فَإِذَا فَعَلْتَ هَذَا فَقَدْ ثَمَّتَ صَلَاتُكَ وَمَا انْتَقَصَتْ مِنْ هَذَا شَيْئًا فَإِنَّمَا انْتَقَصَتْ مِنْ صَلَاتِكَ^(۲).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی زانی بن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەری) هات بۆ مزگەوت، پیاویکیش هاتە ژوورەووە نوێژی کردو چوو بۆلای پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەری) وە سلّووی ئی کرد، ئەویش سلّووەکی سەندەووە فەرمووی: بچۆرەووە نوێژەکەت بکەرەووە، چونکە ئەو نوێژ نەبوو کە تۆ کردت، تا سێ جار پیاووە کە نوێژەکی دەکرەووە پیغەمبەریش دیسانەووە هەر وای پی دەفەرمووەو، تا لەسەری جاری سییەمدا پیاووە کە گوئی: بەو خودایەکی کە تۆی کردووە بە پیغەمبەری راست و دروست لەمە باشتری ئی نازانم، دەی فیرم بکە ۰ ئەو پیغەمبەری نازدار! ئەویش (درویدی خوای لەسەری) فەرمووی: کە راوەستایت بۆ نوێژ لە پیشا نوێژ دابەستەو بلی: ئەللاھو ئەکبەر، ئینجا چەندت بۆ دەلوئی (لەو قورئانەکی کە لەبەرته) بیخوینە، ئینجا بچەمێرەووە روکوع ببەو ئەوەندە لە روکوعا بمینەرەووە تا لەشت لەجم و جوول دەکەوئ و ئەندامەکانت ئارام دەگرن، ئینجا ریک هەلسەرەووە تا رەپ رادەووەستیت، ئینجا کوپنوش بەرەو ئەوەندە لە کوپنوشا بمینەرەووە تا ئەندامەکانت ئارام دەگرن، ئینجا سەر بەرزکەرەووە تا قنچ دادەنیشیت، ئینجا دیسانەووە کوپنوشیکی تری وە ک کوپنوشی یەکەم بەرەووە، ئیتەر نوێژەکەت تاسەر بەم شیوێهە بکەو لە هەموو کاتیکا ئەمە پیشەت بی، (ش/د/ت/ن) ئەبو داوود (رحمەتی خودای لێن) ئەمەیشی پتر کردووە: جا ئەگەر ئەمە بکە ی ئەوا نوێژەکەت تەواوە، وە هەرچیش لەمە کەم بکەیتەو ئەو لە نوێژەکەتی کەم دەکەیتەو!

٤٧١ - عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

(۲) بخاری: ۷۵۷، ۷۹۲، ۶۲۵۱، ۶۲۵۲، ۶۶۶۷. مسلم: ۸۸۳. أبو داود: ۸۵۶. ترمذی: ۳۰۳. نسائی: ۸۸۳.

(۳) بخاری: ۷۵۶. مسلم: ۸۷۲. أبو داود: ۸۲۲. ترمذی: ۲۴۷. نسائی: ۹۱۰.

عوباده‌ی کوپی صامت (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فهرموئی: ههرکه‌سی له نویژا له هه‌موو رکاتی‌کدا سووره‌تی فاتحیا نه‌خوینی نویژه‌که‌ی دروست نیه (ش/د/ت/ن).

۴۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يقرأَ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ فَهُوَ خِدَاجٌ ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنْ أُنْكَرَ وَرَأَى الْإِمَامَ فَقَالَ: أَقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ: الْعَبْدُ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ). قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى: حَمِدَنِي عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: (الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ). قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى: أَتْنِي عَلَى عَبْدِي. وَإِذَا قَالَ: (مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ). قَالَ: مَجَدَّنِي عَبْدِي، وَقَالَ: مَرَّةً فَوُضَّ إِلَيَّ عَبْدِي، فَإِذَا قَالَ: (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ). قَالَ: هَذَا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ. فَإِذَا قَالَ: (اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ). قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۴).

ئەبو-هورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: ههرکه‌سی هه‌ر نویژی بکاو سووره‌تی فاتحای تیا نه‌خوینی ئەو هه‌ر نویژه‌ی نابه‌کامه‌ی سێ جار وشه‌ی ئەو نویژه‌ی نابه‌کامه‌ی دووباره‌کرده‌وه ئینجا فهرمووی: وه‌ناته‌واویشه‌! جا گوترا به‌ ئەبو هورەیرە: ئەه‌ی باشه‌ ئەگه‌ر له‌پشت پێش نویژه‌وه به‌ جه‌ماعه‌ت نویژمان ده‌کرد له‌م کاته‌دا چۆن؟ گوتی: له‌م کاته‌دا به‌ په‌نامه‌کی له‌ دلی خۆته‌وه بیخوینه، چونکه‌ من بو‌خۆم له‌ پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (درویدی خوای له‌سهرین): خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: من نویژم له‌ نیوانی خۆم و به‌نده‌ما کردووه به‌ دوو به‌شه‌وه:

به‌شی یه‌که‌م: سوپاس و ستایشی خودایه‌.

به‌شی دووهم: داوای یارمه‌تی و رێنیشاندانه‌ بو‌ به‌نده‌ جا کاتی به‌نده‌ له‌ فاتحادا ده‌لی (أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) هه‌مووستایش و سوپاسی بو‌ خودایه‌،

که خاوه نو پوره دگاری هه موو شتی که له هه ردوو جیهاندا. خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهندهیهی من سوپاس و ستایشی من دهکا، وه کاتی بهنده دهلی: (الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ) که خودایه کی به خشندهی میهره بانه خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهندهیهی من په سن و مه دحی من دهکا، وه کاتی بهنده دهلی: (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ): خاوه نی روژی تۆله و پاداشه که روژی دواپیه خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهندهیهی من به شان و شکوی مندا هه لده داو وه سپی گه ورهیی من دهکا جاری ئه بو هورهیره له شوینه دا گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوی له سه ربی) فهرمووی: خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهندهیهی من کاری خوی حه واله کرد به من و خوی سپارد به من، حه زهت (دروودی خوی له سه ربی) فهرمووی: وه کاتی بهنده دهلی: (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ): خودایه! هه رتو ده په رستین و بهندهیی هه رتو ده کهین وه هه ر له تو داوای یارمه تی ده کهین، خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم هیان ناو کوپیه له بهینی من و ئەم بهندهیه ما، وه ئەم بهندهیه م داوای هه رچیم لیبکا دهیده می و بی دلی ناکه م، وه کاتی بهنده دهلی:

{اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ}:

ئهی خودایه! شاره زایمان بکه بو ریگهی راست، بو ریگهی ئه و که سانه که نازونیه مهتت رژاندوو به سه ربیان و چاکهت له گه ل کردوون، وه مه مانخه ره سه ربیگهی ئه و که سانه که رقت لی گرتوون و به رقاری تو که وتوون و ریگهی راستیان و نکردوو، خودای گه ورهش ده فهرموئ: ئەم بهشی ئەم بهندهی منه، وه ئەم بهندهیه م داوای هه رچیم لی بکا دهیده می و بی دلی ناکه م (م/د/ت/ن) (به ره حمه تی خودا که ون).

۴۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ فَقَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ. قُلْنَا: نَعَمْ نَفْعَلُ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ.

قَالَ: لَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۵).

عوبادہی کوپی صامیت (خوای نازنی بن) گوتی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہسریں) بہرنویژئی نویژئی بہیانیی بو دہکردین، قورٹانخویندہکھی ئی شیواو بہگران بوئی خویندرا جا کاتی لہ نویژہکھی ئی بووہوہ فہرمووی: رہنگہ ئیوہش لہ نویژدا وہک پیشنوینژخوین قورٹان بخوینن؟ گوتمان: بہئی، ئہی پیغہمبہری خودا دہیخوینن. فہرمووی: بہس سوورہتی فاتحہ بخوینن، چونکہ ئہوہی لہ نویژا ئہم سوورہتہ نہخوینن نویژہکھی دروست نیہ (د/ت/ن/ب/ص).

۴۷۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: هَلْ قَرَأَ مَعِيَ أَحَدٌ مِنْكُمْ آيَةً، فَقَالَ: رَجُلٌ. نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أَنْزَعُ الْقُرْآنَ. قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِيمَا جَهَرَ فِيهِ مِنَ الصَّلَوَاتِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۶).

ئہبو ہورہیرہ (خوای نازنی بن) گوتی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہسریں) بہرنویژئی بو دہکردین، بہ دہنگی بہرز لہ نویژہکھی قورٹانہکھی دہخویند، کہ نویژہکھی تہواوکرد فہرمووی: ئایا ئیستاکہ کہستان لہم نویژہدا لہگہل مندا قورٹانتان دہخویند؟ پیاوئی گوتی: بہئی ئہی پیغہمبہری خودا! فہرمووی: دہلیم خودایہ! بو قورٹانہکھم باش بوئیہت! گوتی: ئیتیر لہوہ بہدواوہ پاشنوینژ (مہئموم)ہکان لہنویژئی ئاشکرا (نویژئی جہری)دا کہ لہگہل پیغہمبہردا دہیانکرد وازیان لہ خویندنی فاتحہ ہیئا (د/ت/ن-س/ص).

۴۷۵ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: مَنْ صَلَّى رَكْعَةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأَمِّ الْقُرْآنِ فَلَمْ يُصَلِّ إِلَّا أَنْ يَكُونَ وَرَاءَ الْإِمَامِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۷).

(۵) واحمد والبيهقي والدارقطني وابن حبان والبخاري في جزء القرآن وصححه (شرحه).

(۶) بسند صحيح (شرحه).

(۷) صحيح عند الترمذي.

جایبر (خوای فی رازی بن) گوئی: هرکه سنی هر نویژی بکا سوورته‌ی فاتیحای تیا نه‌خویننی، له هه‌موو رکاتی‌کا ئه‌وه ئه‌و نویژه‌ی دورست نیه‌و وه‌ک نویژی نه‌کردبئی وایه، مه‌گه‌ر له‌کاتی‌کدا که به جه‌ماعه‌ت نویژ بکا له پشت پی‌شنویره‌وه (ت-ص).

۴۷۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقْرَأُ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَلَفْظُ النَّسَائِيِّ: صَلَّيْتُ بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يُسْمَعْنَا قِرَاءَةَ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ^(۸).

ئهنه‌س (خوای فی رازی بن) گوئی: له پشتی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربئی) و ئه‌بو به‌کرو عومه‌رو عوسمانه‌وه نویژم (به جه‌ماعه‌ت) کردووه وه‌ گویم ئی نه‌بووه له‌که‌سیان که {بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} بخوینن (ش/د/ت/ن) گفته‌ی نه‌سائی ئاوایه: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربئی) نویژی بو‌کردین: گویمان ئی نه‌بووه که {بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} بخویننی.

۴۷۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَفْتَتِحُ صَلَاتَهُ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَالِدَارُ قُطَيْبِيُّ ^(۹).

ئیبنو‌عه‌باس (خوای فی رازی بن) گوئی: ده‌ستووری پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربئی) وابوو سه‌ره‌تای نویژی به {بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} ده‌ست پی ده‌کرد (ت/حاکم/داره‌قوطني - باسانید لم‌تسلم = به‌چهند ره‌شته‌یی که‌بئی نه‌نگ نه‌بون).

۴۷۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ عَلَى الْجَنَّةِ (وَأَشَارَ بِإِصْبِهِ عَلَى أَنْفِهِ وَالْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ وَلَا تَكْفِتُ الثَّيَابَ وَلَا الشَّعْرَ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ ^(۱۰).

(۸) اخرجه البخاري بمعناه (۷۴۲). مسلم: ۸۸۸. نسائي: ۹۰۶.

(۹) باسانید لم‌تسلم (شرحه).

(۱۰) بخاري: ۸۱۲. نسائي: ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷. مسلم: ۱۰۹۷ - ۱۰۹۹.

ئیبینو عه‌باس (ره‌زای خودایان لی‌بئ) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهری‌ن) فره‌مووی: خودا فره‌مانی پی‌ن کردووم که له‌سهر ئه‌م هه‌وت ئی‌سکه کوپ‌نووش ببه‌م له‌سهر ته‌وی‌ل و ل‌ووت و به‌ری هه‌ردوو ده‌ست و هه‌ردوو ئه‌ژنوو سه‌ریه‌نجه‌کانی هه‌ردوو پی‌ن، وه فره‌مایشی پی‌ن کردووم که له‌کاتی نویژ‌کردندا جل و به‌رگ هه‌ل‌نه‌که‌ین و قول و فه‌قیانه نه‌پی‌چین و چاک نه‌که‌ین به‌لاداو پرچ و قزیش کو‌مه‌ل نه‌که‌ین! (ش/د/ت/ن).

٤٧٩- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَلِّمُنَا التَّشَهُّدَ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ فَكَانَ يَقُولُ: التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: وَخَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(١١).

دیسان گوتی: جاران پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهری‌ن) چۆن فی‌ری قورئانی ده‌کردین ئاوه‌هایش فی‌ری ته‌حیاتی ده‌کردین، گشت جاری ده‌یفه‌رموو:
{التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

هه‌رچی هو‌ی قه‌درو ری‌زه، چ به‌گوفتار چ به‌کردار، وه هه‌رچی مایه‌ی پیت و فه‌رو به‌ره‌که‌ته، وه هه‌رچی نویژو داخوازی و پارانه‌وه و نزایه، وه هه‌رچی سه‌رچاوه‌ی پاکی و خاوی‌نییه له‌ فره‌مایشتی جوان و نویژو په‌رستش و به‌نده‌یی، ئه‌مانه هه‌موویان له‌ راستیدا هه‌ر بو‌ خودان، دروودو سلّو له‌تو ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا، له‌گه‌ل سو‌زو ره‌حمه‌ت و پیت و فه‌رو به‌ره‌که‌تی خودا، (دروودو سلّو له‌ ئی‌مه‌ش و له‌هه‌موو به‌نده‌یه‌کی باشی خودا)، شایه‌تی ده‌ده‌م که هه‌رخوا خودایه و خودای ترنییه، وه شایه‌تی ده‌ده‌م که مو‌حه‌مه‌د پی‌غه‌مبه‌ری خودایه له‌ گێ‌رانه‌وه‌یه‌کا:

(١١) مسلم: ٩٠٠. أبو داود: ٩٧٤. ترمذی: ٢٩٠. نسائی: ١١٧٠.

{أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

شایہ تی دہدم کہ ہر خدا خودایہ و تاک و تہنیاہ و ہیچ ہاوبہ شی نیہ، وہ شایہ تی دہدم کہ موحمہد پیغہمبہری خودایہ (م/د/ت/ن - رحمہتی خودایان اینی).

۴۸۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَقُولُ فِي الصَّلَاةِ خَلْفَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ. السَّلَامُ عَلَى فَلَان. فَقَالَ: لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ: إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ، فَإِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَقُلْ: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. فَإِذَا قَالَ: هَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلَّهِ صَالِحٌ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۲).

عہدوللا (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیشدا کہ لہ پستی پیغہمبہرہ وہ (درویدی خوای لہ سہرین) نویژمان دہکرد لہ پیش دانانی تہ حیاتا دہمانگوت: سہلام لہ خودا، سہلام لہم، سہلام لہو، تا روژی پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرموی: پیمان: وا مہلین، چونکہ خودا خوای ناوی سہلامہ بہلام کاتی لہ نویژدا دادہنیشن بو خویندنی تہ حیات بلین.

{التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

ہرچی ہوئی قہدرو ریژہ، چ بہ گوفتار چ بہ کردار، وہ ہرچی نویژو داخوازی و لالانہوہو پارانہوہو دوعا و نزایہ، وہ ہرچی سہرچاویہ پاکی و خاوینییہ نہمانہ ہموویان لہ راستیدا ہر شایستہن بو خودای مہزن، دوورد لہ سہر توئہی پیغہمبہری خودا لہ گہل رہحمہت و بہرہکہ تی خوا،

(دروود له سهر ئیمه شو و له سهر هه موو بهنده باشه کانی خودا)، شایه تی ددهم که هه خودا خودایه خودای تر نیه، وه شایه تی ددهم که موحه ممه د هه بهنده ی خودا و هه پیغه مبهری خودایه چونکه هه که سنی ئه م وشه ئاوا بلئی و له سهر ئه م شیوه یه سلو بکا ئه وه سلوه که ی بهر هه موو بهنده یه کی باشی خودا ده که وی، ئیتر ئه و بهنده یه خوا له زه ویدایی، وه خوا له ئاسماندا بی هه ده یگریته وه، ئینجا به ئاره زوی خوی بیاریته وه، بوخوی و چه زی له چی بی، له خودا داوای بکا (ش/د/ت/ن).

۴۸۱- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ فِي الصَّلَاةِ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَالشَّافِعِيُّ وَاللَّفْظُ لَهُ (۱۳).

که عبی کوپی عوجره (خوای ئی رازی بی) گوئی: پیغه مبهر (دروودی خوای له سهر بی) له نویژا له پاش ته حیاته وه ده یفه رموو:

{اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ}.

ئه ی خودایه! برژینه میهره بانی و رهحه ته بو سهر موحه ممه د و که س و کاری موحه ممه د، وه ئه و میهره بانی و رهحه ته ی که راژاندو ته به سهر ئیبراهیم و که س و کاری ئیبراهیم، وه پیت و فهرو بهر که ته برژینه به سهر موحه ممه د و بنه ماله ی موحه ممه د و وه ئه و پیت و فهرو بهر که ته ی که راژاندو ته به سهر ئیبراهیم و بنه ماله ی ئیبراهیم، به راستی تو ئه ی خودایه!

(۱۳) بخاری: ۳۳۷، ۴۷۹۷، ۶۲۵۷. مسلم: ۹۰۷ - ۹۰۹. ابو داود: ۹۷۹، ۹۷۶، ۹۷۸. ترمذی: ۴۸۳. نسائی: ۱۲۸۶،

شایسته‌ی هه‌موو ستایش و سوپاسی‌کیت، وه‌خودا یه‌کی گه‌لی گه‌وره‌و پیرۆزیت! (شافیعی / ش / د / ت / ن).

۴۸۲- عَنْ عِثْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱۴).

عیتبان (خوای ئی رازی بن) گوئی: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خوای له‌سهرین) که نویژمان ده‌کرد که نه‌و سلاوی نویژی ده‌دایه‌وه ئیتر ئیمه‌ش سلاومان ده‌دایه‌وه (ب).

۴۸۳- وَقَالَ: سَعْدٌ: كُنْتُ أَرَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ حَتَّى أَرَى بَيَاضَ خَدِّهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱۵).

سه‌عیدیش (خوای ئی رازی بن) گوئی: گه‌لی جار پیغه‌مبه‌رم ده‌دی (درویدی خوای له‌سهرین) به‌لای راست و به‌لای چه‌پی خویا سلاوی نویژی ده‌دایه‌وه، به‌پاده‌یه‌کی وای ده‌کرده‌وه سپیده‌ی روومه‌تی دهر ده‌که‌وت (م).

۴۸۴- عَنْ عُثَيْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ وَيَقُولُ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱۶).

عه‌بدوللا (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) به‌ره‌نگی‌کی وای سلاوی نویژی ده‌دایه‌وه به‌لای راست و به‌لای چه‌پی خویا، ته‌نانه‌ت سپیده‌ی روومه‌تی دهر ده‌که‌وت، له‌پیشا به‌لای راستیا سلاوی ده‌دایه‌وه ده‌یفه‌رموو (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ): سلاو ره‌حه‌تی خوداتان لی‌بی ئینجا به‌لای چه‌پیا سلاوی ده‌دایه‌وه ده‌یفه‌رموو: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ) سلاو ره‌حه‌تی خوداتان لی‌بی. (د / ت / ن - س / ص).

(۱۴) بخاری: ۸۲۸.

(۱۵) مسلم: ۱۳۱۵.

(۱۶) بسند صحیح (شرحه).

۴۸۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حَذَفُ السَّلَامِ سُنَّةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ التِّرْمِذِيُّ^(۱۷).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (درووی خوای لەسەربئ) دەفەرموی: سەلاودانەو بە خێرای سوننەتە (د/ت).

۷۳) بەشی دووهم: باسی رازاندنەو دی نویژ: وەك دەست بەرزکردنەو دەو گوتنی

ئەللاھو ئەكبەر لەكاتی چوون لە بنیاتیکەو بە بنیاتیکێ تر:

(الفصل الثاني: في محاسن الصلاة: رفع اليدين وتكبيرات الانتقال)

۴۸۶ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) افْتَتَحَ التَّكْبِيرَ لِلصَّلَاةِ، فَرَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ يُكَبِّرُ حَتَّى يَجْعَلَهُمَا حَذَوَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَهُ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. فَعَلَ مِثْلَهُ وَقَالَ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَإِذَا قَامَ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ وَلَا يَفْعَلُ ذَلِكَ حِينَ يَسْجُدُ وَلَا حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیبینو عومەر (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: تەماشام دەکرد پیغەمبەر (درووی خوای لەسەربئ) بە گوتنی ئەللاھو ئەكبەر نویژی دادەبەست، وە لەكاتی ئەللاھو ئەكبەر کردنا هەردوو دەستی بەرز دەکردەو تا بەرامبەر هەردوو سەرشانی، وە کاتی دەچوو بۆ روکوع ئەللاھو ئەكبەری دەکردو دیسان بەو چەشنە هەردوو دەستی بەرز دەکردەو، وە کاتی لە روکوع هەلەسایەو دەیفەرموو: (سمع الله لمن حمده) هەر کەسێ سوپاسی خودا بکا خودا سوپاسەکی قەبوول دەکا، وە دیسان لەم کاتەشدا بەو چەشنە هەردوو دەستی بەرز دەکردەو تا ئاستی هەردوو سەرشانی، ئینجا دەیفەرموو: (ربنا ولك الحمد): پەرەردگارا! ئەی خودای ئێمە سوپاس بۆ تۆ لەسەر ئەو کە سوپاس و داوامان گیرا دەکەیت! لە گێڕانەوێهەکا: هەرەها هەمان چەشن هەردوو

(۱۷) موقوفاً على أبي هريرة، ورواه الحاكم وصححه (شرحه).

(۱) بخاري: ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۸، ۷۲۹. مسلم: ۸۵۹ - ۸۶۲. أبو داود: ۷۲۱. ترمذي: ۲۵۵. نسائي: ۱۰۲۴.

دهستی به‌رز ده‌کرده‌وه له‌و کاته‌دا که دوو پرکاتی ته‌واو ده‌کردو هه‌لده‌سایه‌وه
بو پرکاتی سییه‌م، به‌لام له‌کاتی سه‌جده‌داو له‌و کاته‌دا که سه‌ری له سه‌جده
هه‌لده‌بری دهستی به‌رز نه‌ده‌کرده‌وه (ش/د/ت/ن).

۴۸۷- وَلِمُسْلِمٍ وَأَبِي دَاوُدَ: كَانَ النَّبِيُّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ
ثُمَّ أَلْتَحَفَ بِرُؤُوسِهِ ثُمَّ أَخَذَ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ^(۲).

گوتی: ده‌ستووری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) وابوو که نه‌للاه‌و
نه‌کبه‌ری ده‌کرد ده‌سته‌کانی به‌رز ده‌کرده‌وه، ئینجا جله‌که‌یی ده‌پیچا به
خویه‌وه، ئینجا به دهستی راستی مووچی دهستی چه‌پی خوی ده‌گرت
(م/ت).

۴۸۸- عَنْ قَبِيصَةَ بِنِ هَلَبٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا فَيَأْخُذُ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۳).

قه‌بیه‌هی کوپی هه‌لیب (خوای ئی رازی بن) گوتی: باو‌کم گوتی: یاسای
پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) وا بوو که به‌رنویژی بو ده‌کردین به دهستی
راستی مووچی دهستی چه‌پی خوی ده‌گرت (ت-س/ح).

۴۸۹- وَقَالَ: عَلِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): السُّنَّةُ وَضَعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ
تَحْتَ السُّرَّةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۴).

عه‌لیش (خوای ئی رازی بن) ده‌لی: سوننه‌ته له نویژدا له‌کاتی راوه‌ستانا
دهستی راست له‌سه‌ر دهستی چه‌پ له خوار ناوکه‌وه دابنری (د/ئه‌حمه‌د).

۴۹۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُكَبِّرُ
فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ وَقِيَامٍ وَقُعُودٍ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَاللَّفْظُ
لِلتِّرْمِذِيِّ^(۵).

(۲) مسلم: ۸۹۴.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۵) بخاری: ۷۸۴، ۷۸۶، ۸۲۶. مسلم: ۸۷۱. أبو داود: ۸۲۵. نسائی: ۱۰۸۱، ۱۱۷۹.

عبدالوللا (خوای فی رازی بن) گوئی: جاران پیغهمبهر (درویدی خوای لسهربین) و نه بو بهکرو عومهر لهه کاتانهدا هه مو جارئی نه لاهو نه کبهریان دهکرد: له کاتی دانهوین و بهرزبوونه و ده داو له کاتی هه لسان و دانیشتنندا (ت/ش/د/ن).

۴۹۱ - (ب- ۱-ز- ۸۳ کهوا له دواوه لهه بهرگه دا. ژماره ۵۱۸).

(۷۴) نژای سه ره تایی نویژ: (دعاء الافتتاح)

۴۹۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْكُتُ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَبَيْنَ الْقِرَاءَةِ إِسْكَاتَةً هُنَيْئَةً فَقُلْتُ: يَا أَبِی وَأُمِّی یَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟ قَالَ: أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالْثَّلْجِ وَالْبَرْدِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الزَّمَذِي^(۱).

نه بو هورهیره (خوای فی رازی بن) گوئی: عاده تی پیغهمبهر (درویدی خوای لسهربین) وابوو، له دواي نه لاهو نه کبهری نویژ دابهستن، له پیش خویندنی فاتحادا ئیست (سکته خفیفه). ویستانیکی که می دهکرد، گوتم: نهی پیغهمبهری خودا! به باوک و دایکمه وه به قوربانت بم لهه ئیستهدا چی دهخوینی؟ فهرمووی: ده لیم:

{اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالْثَّلْجِ وَالْبَرْدِ}.

خودایه! له گونا ه دورم بخه ره وه وهك دوری خو ره لآت و خو رئاوا، خودایه! له گونا ه پاکم بکه ره وه وهك پارچه یی بلووری سپیی بیگهره، خودایه! گونا هه کانم به ئاوو به به فرو به ته رزه بشوره وه - (ش/د/ن).

(۱) بخاری: ۷۴۴. مسلم: ۱۲۵۲. أبو داود: ۷۸۱. نسائی: ۶۰، ۸۹۴.

۴۹۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ قَالَ: رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ اللَّهُ أَكْبَرُ كَثِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ الْقَائِلُ كَلِمَةً كَذَا وَكَذَا؟ قَالَ: رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: عَجِبْتُ لَهَا فُتِحَتْ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَمَا تَرَكْتُهُنَّ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ.^(۲)

ٹیبینو عومہر (خوایان یا رازی بن) گوئی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) بہر نویژی بؤ دہکردین لہ نیوانی تہللاہو تہکبہری نویژدابہستن و خویندنی فاتیحادا پیایوئی گوئی:

(اللَّهُ أَكْبَرُ كَثِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا).

خودا لہ ہہموو کہسئی گہورترہ، سوپاس و ستایشی زؤرو بی شومار بؤزاتی پاکی پەروردگار، بہیانی و ئیواری تہسبیحاتی خودا دہکہم و ہہمیشہ ناوی بہپاکی دہبہم. پیغہمبہریش (درویدی خوی لہسربین) فہرمووی: کئی بوو وشہیہکی واوای گوت؟ پیاوہکہ گوئی: من بووم تہی پیغہمبہری خودا! فہرمووی: زؤرم پی سہیریوو یہکسہر ہہموو دہرگاکانی ناسمانی بؤ خرانہ سہرپشت! ٹیبینو عومہر گوئی: لہوحہلہوہ تہمہم لہ حہزرت (درویدی خوی لہسربین) بیستووہ تہرکیم نہکردووہ (م/ت).

۴۹۴ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ ثُمَّ قَالَ: وَجْهْتُ وَجْهِي لِلذِّى فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي فَاعْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ وَاهْدِنِي لأَحْسَنَ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ

وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ لَبِّكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ وَأَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۳).

عهلی (رهزای خودای لیبن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خودای هسر) که ههلهدهسا بۆ نویژ له پیشتا نه لاهو نه کبهری نویژ دابه ستنی ده کرد ئینجا یه کسه ر ده یفه رموو:

{وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذُنُوبِي فَاعْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ لَبِّكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ}.

به دلیکی پاک و بیگه رده وه روو ده که مه نه وه خودایه که نه م ئاسمانانه و زه مینه ی له نه بوون دروست کردوه، من موسولمانیکی پاک و بی خه وشم و به هیچ جوړی له دهسته ی هاوبه ش په یدایدا که ران نیم، بیگومان نویژو ئادابی چه ج و خواپه رستیم و ژیانم و مردنم هه مووی هه ر بۆ خودایه که په روهر داگری هه موو عاله مه، که هیچ هاوبه ش و هاورییه کی بۆ نیه، وه به مه فه رمانم پیگراوه، و من یه کیکم له موسولمانان و یه کیکم له فه رمانبه رانی خودا، نه ی خودایه! پادشای راسته کی هه ر تووی، له تو به ولاره خودای تر نیه، تو خودای منیت، منیش به نده ی توّم، زۆر وستهم له خوّم کردوه و پی له تاوانی خوّم ده نیّم، منیش به نده ی توّم، ده ی تویش به گه وره یی و مه رچه مه ت و میهره بانی خوّت له هه موو تاوانه کانم خوّش به، چونکه خوّت نه بی که سی تر راده ی ئه وه ی نیه که له تاوانی به نده کان خوّش بی،

(۳) مسلم: ۱۸۰۹. أبو داود: ۷۴۴، ۷۶۰، ۷۶۱، ۱۵۰۹. ترمذی: ۲۶۶، ۳۴۲۱، ۳۴۲۲، ۳۴۲۳. نسائی: ۸۹۶، ۱۰۴۹، ۱۱۲۵.

پەروردگاری من! فیری رهوشتی بهرزو خووی شیرینم بکه، چونکه ئەمه هەر له خۆت دەوشیتهوه، وه لام بده له خووی خراپ و بهد، چونکه ئەمه هەر بهتۆ دهکری، من هه‌میشه گوێ له مشتێ تۆم و ئاماده‌م بۆ جێ به‌جێ کردنی فهرمانی تۆ، خێرو خووشی و چاکه هه‌مووی به دهستی تۆیه، شه‌ر له تۆ ناوه‌شیتهوه، من له‌بنه‌رته‌وه به‌تۆ به‌ندم و له‌سایه‌ی تۆوه هه‌م، وه‌پشت و په‌ناشم هەر تۆی و سه‌ره‌نجام دی‌مه‌وه به‌ر دهستی خۆت! تۆ خودایه‌کی به‌فه‌رپو پی‌رۆزو گه‌وره‌و به‌رزیت، داوای ئی خوشبوونت ئی ده‌که‌م و په‌شیمانم و ته‌وبه ده‌که‌م و ده‌که‌ریمه‌وه بۆ لای تۆ! (م/د/ت/ن).

(۷۵) په‌ناگرتن به‌ خودا له شه‌ری شه‌یتان: (التعوذ بالله من الشيطان)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى: فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ - ۹۶/۱۶}.

واته: په‌نا ده‌گرم به‌ خودا له شه‌ری شه‌یتانی ده‌رکراوی دوورخراوه له ره‌حمه‌تی خودا.

۴۹۵ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ بِاللَّيْلِ كَبَّرَ. ثُمَّ يَقُولُ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، تَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا ثُمَّ يَقُولُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ الْوَسِيمِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمَزِهِ وَكُفَيْهِ وَنَفْخِهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

ئەبو سەعید (خوای ئی زانی بێ) گوئی: یاسای پی‌غه‌مبەر (درویدی خوای له‌سه‌رین) وابوو به‌ شه‌و که هه‌له‌ده‌سا بۆ شه‌و نویژ، له‌ پی‌شدا به‌ گوتنی {الله اکبر} نویژی داده‌به‌ست، ئینجا نزای سه‌ره‌تای نویژی ده‌خویند ده‌یفه‌رموو: {سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ}.

ئەو خودایه‌! پاک‌و بێ نه‌نگی هەر بۆتۆیه‌ له‌گه‌ڵ سوپاس و ستایش، پی‌رۆزی و به‌ره‌که‌تی ناوی تۆ له‌ هه‌موو گیتی دیاره، پایه‌وشان و شکوی تۆ

(۱) قال الترمذي: إنه أشهر حديث في هذا الباب (شرحه).

گه ئی بهرزو بلنده، تو نه بی هیچ خودایه کی تر نیه ئینجا دهیفرموو {الله اکبر کبیراً}؛ خودا له هه موو که سئ گه وره تره، نهو خودایه ی من باسی گه وره یی نهو ده که م گه ئی گه وره یه ئینجا دهیفرموو:

{أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمَزِهِ وَكَفَرِهِ وَتَفْخِهِ}.

په نا ده گرم بهو خودایه که ئاگای له هه موو شتئ هه یه، وه خووم ده هاومه په نای نهوئ زاته ژنه واو دانایه، له شه پری شه یقانی به شه پراو له ره حمه تی خودا: له خووی، له ده ست ئی وه شانندی، له پسه پسی شیعر گووتنی، له فشه کردنی (د/ت/ن).

٤٩٦- وَأَتَى عُثْمَانَ بْنَ أَبِي الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ صَلَاتِي وَقِرَائَتِي يَلْبِسُهَا عَلَيَّ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاكَ شَيْطَانٌ يَقُولُ لَهُ خِنْزَبٌ فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْهُ وَاتَّقِلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا. قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَأَذْهَبَهُ اللَّهُ عَنِّي. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الرُّقِيَّةِ (٢).

عوسمانی کوپری نه بو عاص (خوای ئی رازی بن) هاته لای پیغه مبه ر (درویدی خوای له سه ربین) گوئی: نه ی پیغه مبه ری خودا! شه یقان له نویژ خویندنا سه ری ئی شیوا ندووم و نویژه که تی که ل و پی که ل ده کا پیم پیغه مبه ریش (درویدی خوای له سه ربین) فه رمووی: نه وه شه یقانی که ناوی خه نز به، هه رکاتی هه ستت پیی کرد سئ جار: {أعوذ بالله} بکه لی و سئ تفییش به لای چه پتا بکه. عوسمان گوئی: جا که نه وه م کرد ئیتر خودا له کوئی خستم (م).

٦) گوئی نامین له پاش فاتح اووه سونه ته: (التامين عقب الفاتحة)

٤٩٧- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا، فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينِ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. رَوَاهُ

الخَمْسَةِ وَفِي رَوَايَةٍ: إِذَا قَالَ: الْإِمَامُ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: کاتی پێشنویژ دەلی ئامین، ئیوەش بلی ئامین، چونکە ھەرکەسێ بۆی رێ بکەوێ لەگەڵ گوتنی فریشتەکانا بلی ئامین خودا نە گوناھی ئەوەبەری خۆش دەبی (ش/د/ت/ن) لە گێرانیە وە یەکا: کاتی پێشنویژ دەلی: {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} ئیوەش بلی ئامین، چونکە ھەرکەسێ خوا بۆی رێک بخا لەگەڵ فریشتەکانا ئامین بکا، خودا لە گوناھی لەوەپێشی دەبووری.

٩٨٤- وَلِلْبَخَارِيِّ وَلِلنَّسَائِيِّ. إِذَا قَالَ: أَحَدُكُمْ آمِينَ. وَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ فِي السَّمَاءِ آمِينَ، فَوَافَقَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ^(۲).

پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: ئەگەر یەکیکتان بلی ئامین، فریشتەش لە ئاسمان بلی ئامین، وە ئەم دوو ئامینە یەک بگرن و خواو راسان رێکەوتی یەکتەری بکەن. ئەوە خودا لە گوناھی لەوەبەری خۆش دەبی (ب/ن).

٩٩٤- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا تَلَا غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ. قَالَ: آمِينَ حَتَّى يَسْمَعَ مَنْ يَلِيهِ مِنَ الصَّفِّ الْأَوَّلِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ التِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۳).

دیسان ئەو گوتی: یاسای پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) وابوو کە دەیفەرموو {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} بە ئاسپایی دەیفەرموو: ئامین: خودایە! ئەم پارانە وە نزیایە مان گێرا بکە ھەرزەت (دروودی خوای لەسەربێ) ئەوەندە دەنگی لە گوتنی (ئامین ھەلدەبێ، ئەگەر کەسێ لە پیزی یەکەمی جەماعەتدا بواوە گویی ئی دەبوو کە دەیفەرموو ئامین (د/ت/حاکم:ص).

(۱) بخاری: ۷۸۰، ۶۲۰۲. مسلم: ۹۱۴. أبو داود: ۹۳۶. ترمذی: ۲۵۰. نسائی: ۹۲۷.

(۲) بخاری: ۷۸۱.

(۳) بخاری: ۷۸۲، ۴۴۵.

۷۷) دوو ئیست سوننه‌ته: (السکستان)

۵۰۰- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَكَّتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَلْكَرَ ذَلِكَ عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ وَقَالَ: حَفِظْنَا سَكْتَةً. فَكَتَبْنَا إِلَى أَبِي بَنٍ كَعْبٍ بِالْمَدِينَةِ فَكَتَبَ أَبِي أَنْ حَفِظَ سَمُرَةُ. قَالَ: سَعْدٌ: فَقُلْنَا لِقَتَادَةَ مَا هَئَانِ السُّكَّتَانِ؟ قَالَ: إِذَا دَخَلَ فِي صَلَاتِهِ وَإِذَا فَرَعَ مِنَ الْقِرَاءَةِ. ثُمَّ قَالَ: بَعْدَ ذَلِكَ وَإِذَا قَرَأَ (وَلَا الضَّالِّينَ). رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

سه‌مووره (خوای نازنی بن) گوتی: ئاگام له‌دوو ئیست (سه‌کته) هه‌یه، له پیغه‌مبه‌ر خویم وه‌گرتوون، عیمرانی کوپی حوصه‌ینیش نه‌یسه‌لماندو گوتی: ئیمه‌یه که ئیستمان ئاگا لییه. جا بو چاره‌سه‌ری ئه‌م کیشه‌یه نامه‌مان نووسی بۆلای ئوبه‌یی کوپی که‌عب له مه‌دینه، نوبه‌یی وه‌لامی نووسبیه‌وه: که سه‌مووره به‌باشی ئاگای لییه‌و قسه‌که‌ی ئه‌و ته‌واوه، سه‌عد گوتی: به‌قه‌تاده‌مان گوت ئه‌و دوو ئیستانه‌ کامانه‌ن؟ گوتی:

یه‌که‌م: له‌پاش نویژدا به‌ستنه‌ که له‌م ئیسته‌دا نزای سه‌ره‌تای نویژ به‌په‌نامه‌کی ده‌خوینئ:

دووهم: له‌پاش خویندنی فاتحای که له‌م ئیسته‌دا پیش نویژ نزای یا هه‌ندی قورئان به‌په‌نامه‌کی ده‌خوینئ، وه‌پاشنویژه‌کانیش فاتحای خوین به‌په‌نامه‌کی ده‌خوینئ. له‌وه‌دوا‌قه‌تاده‌دیگوت:

دووهم: که ده‌لئ: {وَلَا الضَّالِّينَ} (ت/د-س/ح).

۷۸) خویندنی سووره‌ت له‌پاش فاتحای سوننه‌ته: (قراءة السورة بعد الفاتحة)

۵۰۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُيْحِبُّ أَحَدَكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ؟ قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ:

(۱) بسند صحیح (شرحه).

فَثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازى بىن) گوتى: پيغەمبەر (درودى خوای لەسەرىن) ھەرمووی: کەستان ھەزەدە کەن کە دەپۆنەو ھە بۆ مألەو ھە لەوئى سى و شترى ئاووسى قەبەى قەلەوتان دەست بکەوئ؟ گوتمان: بەئى کئ بى ھەزى لەو ھە بى ئەى پيغەمبەرى نازدارا! ھەرمووی: دەسا سى ئایەت لەپاش فاتىحاو ھە نىژدا بخوینن ئەو ھە گەئى باشتەر بۆ ئیو ھە لە سى و شترى ئاوا (م).

۵۰۲- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ، وَيُسْمِعُ الْآيَةَ أحيانًا، وَفِي الْعَصْرِ مِثْلَ ذَلِكَ. وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الرَّكَعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۲).

ئەبو قەتادە (خوای ئازى بىن) گوتى: پيغەمبەر (درودى خوای لەسەرىن) دەستوورى وابوو لە رکاتى یەكەم و لە رکاتى دووھەمى نوێژى نیوھەپۆدا سوورەتى فاتىحاو سوورەتێكى تری دەخویند، ئەو سوورەتەى کە لە رکاتى یەكەم دەخویند، درێژ تریبوو لەو سوورەتەى کە لە رکاتى دووھەم دەخویند. جار جارىش دەنگى ئەو ھەندە بەرز دەکردەو کە ئایەتەكە دەبیسترا لە نوێژى ھەسرىشا ھەروای دەکرد، لە رکاتى یەكەمى بەیانیشا سوورەتى درێژترى دەخویند لە سوورەتى رکاتى دووھەم: (ش/د/ن).

۵۰۳- وَقِيلَ لِحَبَابٍ بَأَيِّ شَيْءٍ كُنْتُمْ تَعْرِفُونَ قِرَاءَةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ؟ قَالَ: بِاضْطِرَابٍ لِحَيْتِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

(۱) مسلم ۱۸۶۹.

(۲) بخاري: ۷۵۹، ۷۶۲، ۷۷۶، ۷۷۸، ۷۷۹. مسلم: ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، أبو داود: ۷۹۸، ۷۹۹. نسائي: ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷.

(۳) بخاري: ۷۴۶، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۷۷.

گوتیان به خہباب: به چیا دہ تانزانی کہ پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سہرین) لہ نویژ نیوہ روو عہ سردا سوورہ ت لہ پاش فاتحہ اوہ دہ خویئی؟ گوتی: به جو لہ نہ وہی ریشیا (ب/د).

۷۹) باسی نہو سوورہ تانہ کہ پیغہ مہر ^{درویدی خوی لہ سہرین} کہ لی جار لہ نویژ نیوہ روو عہ سردا دہ خویندن: (ما قرأه ﷺ في الظهر والعصر)

۵۰۴- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ وَخَوِهُمَا مِنَ السُّورِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

جابری کوپی سہ موورہ (خوی لہ رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سہرین) لہ نویژ نیوہ روو عہ سردا سوورہ تی {وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ} و سوورہ تی {وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ} و وینہی نہم سوورہ تانہی دہ خویند (د/ت/ن-س/ص).

۵۰۵- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ بِاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى وَفِي الْعَصْرِ نَحْوَ ذَلِكَ وَفِي الصُّبْحِ أَطْوَلَ مِنْ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

دیسان گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوی لہ سہرین) لہ نویژ نیوہ روو سوورہ تی {وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى} دہ خویند، لہ عہ سہریشا سوورہ تی کی لہم چہ شہہی دہ خویند، لہ نویژ بہ یانیشا سوورہ تی کی لہوہ دریژتری دہ خویند (د/م).

۵۰۶- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ بِسَبْحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَفِي الصُّبْحِ بِأَطْوَلَ مِنْ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

(۱) بسند صحیح (شرحہ).

(۲) مسلم: ۱۰۲۹.

دیسان نهو گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سربین) گه‌لی جار له نویژی نیوه‌پژدا سووره‌تی {سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى} ی ده‌خویند وه له نویژی به‌یانیشا سووره‌تیکی دریژتری ده‌خویند (م).

۸۰) نهو سووره‌تانه‌ی که هزرت ^{درویدی} خوندن ^{خوندن} له نویژی شیوانو خه‌وتنانا خویندوونی
 ۵۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ أُمَّ الْفَضْلِ سَمِعَتْهُ وَهُوَ يَقْرَأُ
 وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ وَاللَّهِ لَقَدْ ذَكَّرْتَنِي بِقِرَاءَتِكَ هَذِهِ السُّورَةِ إِكْفًا لِآخِرِ
 مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ بِهَا فِي الْمَغْرِبِ^(۱).

ئیبنو عه‌باس (خوی فی رازی بن) گوتی: جاری سووره‌تی {وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا} م ده‌خویند، نوم فه‌ضل گوئی لی‌بوو، گوتی رۆله! به‌خودا به‌خویندنی
 نه‌م سووره‌ته نه‌وت یاد خستمه‌وه که نه‌م سووره‌ته ئاخره‌مین شت بوو گویم
 لی‌بوو پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سربین) له نویژی شیوانا ده‌خویند (ش/د/ت/ن).
 ۵۰۸- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (قَالَ): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ
 بِالطُّورِ فِي الْمَغْرِبِ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۲).

جوبه‌یری کوپی موطعیم (خوی فی رازی بن) گوتی: گویم لی‌بوو پیغه‌مبهر
 (درویدی خوی له‌سربین) له نویژی شیوانا سووره‌تی {وَالطُّورِ} ی ده‌خویند: نیوه‌ی
 له‌رکاتی یه‌که‌ماو نه‌و نیوه‌که‌ی تری له رکاتی دووه‌ما (ش/د/ت/ن).
 ۵۰۹- وَصَلَّى ابْنُ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِمَامًا فِي الْمَغْرِبِ فَقَرَأَ فِيهَا بِقُلْ هُوَ
 اللَّهُ أَحَدٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۳).

(۲) مسلم: ۱۰۳۰.

(۱) بخاری: ۷۶۲، ۴۴۲۹، مسلم: ۱۰۳۳، أبو داود: ۸۱۰، ترمذی: ۲۰۸، نسائی: ۹۸۵.

(۲) بخاری: ۷۶۵، ۳۰۵۰، ۴۰۲۳، ۴۸۵۴، مسلم: ۱۰۲۵، أبو داود: ۸۱۱، نسائی: ۹۸۶.

(۳) سکت عنه الشارح (مترجم).

جاری ئیبنو مه سعوود (خوای ئی رازی بن) بهرنویژی نویژی شیوانی دهکرد له پاش خویندنی فاتحنا سوورهتی قولهووه لای خویند (د).

۵۱۰ - عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَرَأَ فِي الْعِشَاءِ بِالتَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ. فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۴).

بهراء (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاری گویم لیبوو له پیغه مبهه (دیوودی خوای لهسهرین) له نویژی خهوتنا سوورهتی {وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ} ی دهخویند، کهسی ترم نه دیوه که وهك ئه و ئاوا دهنگی خوشبێ (ش/ت/ن).

(۸۱) قورئان خویندنی نویژی بهیانی

۵۱۱ - عَنْ أَبِي بَرْزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْعَدَاةِ مِنَ السَّيِّئِ إِلَى الْمَائَةِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

ئهبو بهرزه (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دیوودی خوای لهسهرین) له نویژی بهیانی له شهست ئایهتهوه تا سه د ئایهتی تیا دهخویند (ش/ت).

۵۱۲ - عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ ب (ق) وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَكَانَتْ صَلَاتُهُ بَعْدَ تَخْفِيفًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

جابیری کوپی سه مووره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دیوودی خوای لهسهرین) گه ئی جار له نویژی بهیانی سوورهتی {ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ} دهخویند، وه ئی زورتی کات نویژیکی سووکه له ی پاک و پوختی دهکرد (م/ت).

(۴) بخاری: ۷۲۷، ۷۲۸، ۱۰۷۴، ۱۰۷۸، مسلم: ۱۰۳۷، أبو داود: ۱۲۲۱، ترمذی: ۳۱۰.

(۱) بخاری: ۷۷۱، مسلم: ۱۰۳۱، نسائی: ۹۴۷.

(۲) مسلم: ۱۰۲۷.

۵۱۳- عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَأَنِّي أَسْمَعُ صَوْتَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْغَدَاةِ فَلَا أَقْسِمُ بِالْخَنَسِ الْجَوَارِ الْكُنَسِ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۳).

عہ مری کوری حورہیث (خوای فی رازی بن) گوتی: ئیستاکہش دہلیی گویم لہ دہنگی پیغہمبہرہ (درویدی خوای لہ سربن) کہ لہ نویژی بہ یانہ کیدا نہو سوورہتہی دہخویند کہ:

{فَلَا أَقْسِمُ بِالْخَنَسِ الْجَوَارِ الْكُنَسِ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ} ہی تیا دایہ کہ سوورہتی {إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ - ۵} {د/م}.

۵۱۴- وَلِلزَّمْذِي وَالْحَاكِمِ: قَرَأَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الصُّبْحِ بِالْوَاقِعَةِ^(۴).

گوتی: پیغہمبہرہ (درویدی خوای لہ سربن) لہ نویژی بہ یانیدا سوورہتی واقعیہی خویند (ت/حاکم).

۵۱۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الصُّبْحَ بِمَكَّةَ فَاسْتَفْتَحَ سُورَةَ الْمُؤْمِنِينَ حَتَّى إِذَا جَاءَ ذِكْرُ مُوسَى وَهَارُونَ أَوْ ذِكْرُ عِيسَى أَخَذَتْهُ سُعْلَةٌ فَرَكَعَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

عہ بدولای کوری سائب (خوای فی رازی بن) گوتی: جاری پیغہمبہرہ (درویدی خوای لہ سربن) لہ مہککھی موکہ پردہ نہ نویژی بہ یانیی بو دہکردین، لہ سہرہتاوہ دہستی کرد بہ سوورہتی مؤمنینون تا گہیشته سہرہ باسی موسا و ہارون یا خود گہیشته سہریاسی حہزہتی عیسا (لہ ویڈا کوکہ یہک گرتی، ئیتر) قورئانخویند نہکھی بری و چوو بو روکووع! (ش).

۸۲) دروستہ یہک سوورہت لہ دوو رکاتا دووبارہ بکریتہوہ

(۳) مسلم: ۱۰۲۳.

(۴) سکت عنہ الشارح (مترجم).

(۵) اخرجه البخاری تعليقاً قبل الرقم: ۷۷۴م مباشرة مسلم: ۱۰۲۲.

(يجوز تكرير السورة في الركعتين)

۵۱۶- عَنْ رَجُلٍ مِنْ جُهَيْنَةَ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الصُّبْحِ إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ فِي الرُّكْعَتَيْنِ كِلْتَاهِمَا فَلَا أَذْرَى أُنْسَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمْ قَرَأَ ذَلِكَ عَمْدًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱).

پیاویکی جوههینهیی (خوای فی رازی بن) گوتی: گویم لیبوو گه پیغهمبر (دروودی خوای له سربین) له ههردوو رکاته کهی نویژی به یانیدا هه سوورتهی {إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ} ی خویند، جا ئه وهیان نازانم که ئایا پیغهمبر (دروودی خوای له سربین) له بیرى چوو بوو که له رکاتی یه که میشا هه ئهم سوورتهی خویندبوو، یا خود به ئارهزوو ئاواى کرد (د-س/ص).

۸۲) باسی روکووع (چه مینه وه) و ویردو ته سبیحاتی ناو روکووع

الركوع والتسبیح فيه

۵۱۷- رَأَى حَدِيثَهُ رَجُلًا لَا يُتِمُّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ فَقَالَ: مَا صَلَّيْتُ، وَلَوْ مُتُّ مَتَّ عَلَى غَيْرِ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

حوزه یفه (خوای فی رازی بن) چاوی لی بوو که پیاوی له نویژا چه مینه وه و کوپنووش (روکووع و سهجده) ته واو ناکا، له بهر ئه وه پیی گوت: ئهمه نویژ نه بوو که تو کردت، خو ئه گهر له سهر ئهم حاله برۆی هه تا مردن ئه وه به کافری ده مرئ و له سهر دینی موچه ممه (دروودی خوای له سربین) نامرئ که خودا موچه ممه دی دامه زانده وه له سهری (بوخاری و نه سائی - به مزاران مهزار و محبتی خودایان لیبین).

۵۱۸- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: لَتَقَرَّ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا أَحْفَظُكُمْ لِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَيْتُهُ إِذَا كَبَّرَ جَعَلَ

(۱) بسند صحیح (شرحه).

(۱) بخاری: ۷۹۱ باب/ ۱۱۹ من کتاب مواقیئ الصلاة.

يَدَيْهِ حِذَاءَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ أَمَكَنَ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ، ثُمَّ هَصَرَ ظَهْرَهُ، فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوَى حَتَّى يَعُودَ كُلُّ فَقَارٍ مَكَانَهُ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَا قَابِضِهِمَا، وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ، فَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْآخَرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۲).

ئەبو حو مەیدی ساعیدی (خوای نازى بى) بە چەن کەسى لێ یارانى پێغەمبەرى گوت (درودى خوای لەسەرى): من لە هەموو تان باشتەر ئاگام لێیەتى کە پێغەمبەر (درودى خوای لەسەرى) نوێژى چۆن بوو: سەر نەجم دەدا کە ئەللاھو ئەکبەرى دەکرد، هەر دوو دەستى تا ئاستى هەردوو سەر شانەکانى هەلەدەپری، کە روکوو عیشى دەبرد هەردوو دەستى لە هەردوو ئەژنۆکانى خۆى گیر دەکرد. وەرێک پشتمى خۆى دەچەماندەو پشتمى و ملی خۆى رێک لێهە ک ئاست بەبى کوپى رادەگرت کە سەر پشتمى هەلەدەپری لە چەمینەو رێک هەلەدەسایەو و فنج رادەو ستایەو، تا یەك یەك بپراکەکانى پشتمى دەچوونەو شوینی خویان. کە کوپنووشیشى دەبرد هەردوو لەپی دەستى دادەنا لەسەر زەوییه کە بەلام باسکی خۆی رانە دەخست لەسەر زەوییه کەو کەمى بەرز دەیگرتن وە نەشى دەنووساندن بە لاتە نیشتمى خۆیهو بەلکوو هەردووبالێ خۆی بلاو دەکردەو وە سینگی پەنجەکانى هەردوو پیى لە سەر زەوی دادەناو نووکی پەنجەکانى قاجى روویان دەکردە رووگە (قیبلە) لە تەحیاتى یەكەمیشا لەسەر قاجى چەپی دادەنیشتمى و قاجى راستى هەلەدەنا، لەدوا رکاتیشا پیى چەپی لەژێر خۆیهو رەت دەکردو لەژێر پیى راستیهو نووکه کەى دەردەکرد وە پیى راستیشى هەل دەناو لەسەر لاپرانى خۆى دادەنیشتم (ب/د/ت/ن).

۵۱۹ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَكَعَ قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ خَشَعْتُ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ.

عهلی (خوای ئی رازی بئ) گوتی: یاسای پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) وابوو لهناو رووکووعا دهیغهرموو:

{اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصْبِي}.

خودایه! سهری بهندهیی بۆ تۆ دادهنهوینمو ئهم روکوعهم له بهر خاتری تۆیه، وه باوهرم بهتۆ هیه، وهخۆم سپارد بهتۆ، خودایه! گویم، چاوم، مؤخم، ئیسکم، رهگ و پێشهم ههموو سهركزو ملکهچن بۆ فهرمانی تۆ (م/د/ن).

۵۲۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۴).

عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: یاسای پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) وابوو له چه مینه وهو کورنووشدا دهیغهرموو:

{سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي}.

خودایه! تۆ خودایهکی پاک و بئ نهنگیت، ئهی پهروهردگارم! له سایهیی خۆته وهیه که من ته سبیح و سوپاس و ستایشی تۆ دهکه، خودایا! لیم خوشبه (ش/د/ن).

۵۲۱- وَعَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ: سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۵).

دیسان گوتی: زۆر جار هه زهت (دروودی خوای لهسهرین) له چه مینه وهو کورنووشدا دهیغهرموو:

{سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ}.

(۴) بخاری: ۷۹۴، ۸۱۷، ۴۲۹۲، ۴۹۶۷، ۴۹۶۸. مسلم: ۱۰۸۵، أبو داود: ۸۷۷. نسائی: ۱۰۴۶، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲.

(۵) مسلم: أبو داود ۸۷۲. نسائی: ۱۰۴۷، ۱۱۲۲.

بني نهنگو پاک و خاوينه و پوره ردگاری فريشته کان و جوبرائيله (م/د/ن).
 ۵۲۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ فَقَالَ: فِي رُكُوعِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ تَمَّ رُكُوعُهُ وَذَلِكَ أَذْنَاهُ. وَإِذَا سَجَدَ فَقَالَ: فِي سُجُودِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ تَمَّ سُجُودُهُ وَذَلِكَ أَذْنَاهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

عبدالوللا (خوای نازنی بنی) گوئی: چه زرت (دردی خوای له سرین) فهرمووی: هر که سنی له نیوه له ناوچه مینه و ده سنی جار بلئی: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ): پاک و بی نهنگه پوره ردگاری گوره م نهوه چه مینه و ده کی ته واره، به لام گوئی سنی جار لای که می ته واری چه مینه و ده، هر که سه یشتان له ناو کوپنووشدا سنی جار بلئی: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى): پاک و بیگه رده پوره ردگاری به رزو بلندم نهوه کوپنووشه که می ته واره، به لام گوئی سنی جار لای که می ته واری ویردی ناو سه جده یه (ت/د).

۸۴) سه ربه رزکرنه وه له چه مینه وه و ستایشی کاتی سه ربه رزکرنه وه: الرفع من الركوع والحمد فيه

۵۲۳- عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا يَوْمًا نُصَلِّي وَرَاءَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكْعَةِ قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقَالَ: رَجُلٌ وَرَاءَهُ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: مَنْ الْمُتَكَلِّمُ؟ قَالَ: أَنَا قَالَ: رَأَيْتُ بِضْعَةَ ثَلَاثِينَ مَلَكًا يَتَدِرُونَهَا، أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

ریفاعه ی کوپی رافع (خوای نازنی بنی) گوئی: روژی له پشتی پیغه مبه ره وه (دردی خوای له سرین) نویژمان ده کرد، که له روکوع سه ری هه لپری فهرمووی: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ): هر که سنی سوپاسی خودا بکا به نیازی پاداشی باش خودا سوپاس و نیازه که می قه بوول دهکا، پیاویکیش له پشتیه وه بوو گوئی:

(۶) قال أبو داود: مرسل، قال الترمذي: منقطع مؤيد بالصحيح. (شرحه).

(۱) بخاری: ۷۹۹.

{رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ}

په‌روه‌دگارم؟ سوپاسی‌کی پاکی زوری پی‌روژ بوو تو له‌سه‌ر شه‌وه‌که سوپاس و نیازمان گټ‌را‌ده‌که‌ی! جا که پی‌غه‌مبه‌ر (د‌رودی خ‌وای له‌س‌رین) له نویژ‌ه‌که ئی ب‌و‌وه‌ه‌رمو‌وی: ک‌ی بوو ق‌سه‌یه‌کی ئا‌وای ک‌رد؟ پ‌یا‌وه‌که گ‌وت‌ی: م‌ن ب‌و‌وم. ه‌رمو‌وی: چ‌ا‌وم ئی ب‌و‌و زی‌ات‌ر له سی‌ی فری‌شته په‌لا‌ماریان دا‌و ق‌وس‌تی‌انه‌وه، ه‌ره‌یه‌که له‌وان په‌له‌ی شه‌وه‌ی بوو که خ‌و‌ی له پ‌یش‌ا بین‌و‌وس‌یت‌ه‌وه! (ش/د/ن).
 ۵۲۴- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. قَالَ: اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (۲).

یاسای پی‌غه‌مبه‌ر (د‌رودی خ‌وای له‌س‌رین) و‌اب‌وو که ده‌یف‌ه‌رمو‌و: (س‌مع الله لمن حمده) به‌دو‌یا ده‌یف‌ه‌رمو‌و: (اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) (ب).

۵۲۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَالَ: الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۳).

شه‌بو ه‌وره‌یره (خ‌وای ئی‌رازی ب‌ی) گ‌وت‌ی: پی‌غه‌مبه‌ر (د‌رودی خ‌وای له‌س‌رین) ه‌رمو‌وی: که پ‌یش‌نو‌یژ گ‌وت‌ی (س‌مع الله لمن حمده) ئی‌وه‌ش ب‌ل‌ی‌ن: (اللهم ربنا ولك الحمد) چ‌ون‌که ه‌ر که‌س‌ی ق‌سه‌ی شه‌وو ق‌سه‌ی فری‌شته‌کان یه‌که ب‌گ‌رن و‌اته: ب‌وی ر‌ی ب‌که‌و‌ی له‌گ‌ه‌ل شه‌وان‌ائهم و‌شه پی‌روژه‌یه ب‌ل‌ی، شه‌وه خ‌ودا له‌گ‌ونا‌هی له‌وه‌به‌ری خ‌وش ده‌بی (ش/د/ت/ن).

۵۲۶- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ

(۲) بخاری: ۷۹۵.

(۳) بخاری: ۷۹۶، ۳۲۲۸.

وزاد مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ: أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ: الْعَبْدُ (وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ) اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ^(۴).

عه‌لی (خوای ئی رازی بن) گوئی: هه‌موو جاری پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین) که‌سهری به‌رز ده‌کرده‌وه له‌چه‌مین‌ه‌وه ده‌یفه‌رمو:

{سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ}.

ئه‌وی ستایش و سوپاسی یه‌زدان بکاو نیازی خو‌ی عه‌رزى باره‌گای ئه‌و زاته‌ بکا ئه‌وه هه‌م سوپاسه‌که‌ی و هه‌م نیازه‌که‌ی گیرایه، په‌روه‌ردگارا! که‌واته سوپاسی‌کی زۆری بئ شومار بو تو، پر به ئاسمان، پر به زه‌وی، پر به نیوانی ئه‌م دوانه، سه‌ره‌پای ئه‌مانه‌یش پر به‌ه‌رشتی‌کی تریش سوپاس بو تو‌بئ که‌ه‌زی تو‌ی له‌سه‌ربئ (م/د/ت/ن) موسلیم و ئه‌بو داوود (رحمه‌تی خودایان ییئ) ئه‌مه‌شیان ئی زیاد کردووه:

{أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ: الْعَبْدُ (وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ) اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ}.

ئه‌ی که‌سئ که‌ شایسته‌ی هه‌موو ستایش و گه‌وره‌یی یه‌کئ! دروستترین وشه‌یئ که‌ یه‌کئ له‌ ئیمه‌ بی‌ئئ (که‌ هه‌موومان به‌نده‌ی تو‌ین) وشه‌ی ئه‌و به‌نده‌یه‌یه‌ که‌ ده‌ئئ:

{اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ}.

خودایه! هه‌رچی تو‌ بیده‌ی به‌ که‌سی تر ناب‌رئ، هه‌رچیش تو‌نه‌یده‌ی به‌ که‌سی تر نادرئ، دارایی داراو ده‌ستداری ده‌ستدار هیچ دادی‌کیان ناده‌ن له‌لای تو‌.

۵۲۷- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره: ۵۱۹) (۵).

(۴) مسلم: ۱۰۷۲، ۱۰۷۳. أبو داود: ۸۴۷. نسائي: ۱۰۲۷.

(۵) تقدم تخريجه بمثل الحديث الرقم: ۵۱۹/۲.

۸۵) باسی کورنووش (سہ جدہ) و ستایشی ناوی (السجود والتسبیح فیہ)

۵۲۸- عَنْ وَاِثِلِ بْنِ حُجْرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سَجَدَ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ وَإِذَا نَهَضَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

واثیلی کوپی حوجر (خوای فی رازی بن) گوئی پیغہمبہر (درودی خوای لہ سہرین) دہستووری وابو کہ کوپنووشی دہبرد نہ ژنوی لہ پیش دہستیا دادہنا، کہ ہلیش دہسایہ وہ سہرپی دہستی لہ پیش نہ ژنویا بہرز دہکردہ وہ (د/ت/ن) - س/ح).

۵۲۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا يَسْطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ أَلْبَسَاطَ الْكَلْبِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

نہنس (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درودی خوای لہ سہرین) فہرمووی: کہ سہر لہ سہ جدہ ہل دہ برن پشتتان ریگ راست بکہنہ وہ، لہ ناو سہ جدہ شدا لہ چہ شنی سہگ لہ سہر دہم رابکشئی ناوا بالتان لہ سہر زہویہ کہ رامہ خہن (ش/د/ت/ن).

۵۳۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُحَيْنَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبَاضُ إِبْطَاهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ. وَفِي رَوَايَةٍ: كَانَ إِذَا سَجَدَ جَافَى بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى لَوْ أَنَّ بِهِمَةَ أَرَادَتْ أَنْ تَمُرَّ تَحْتَ يَدَيْهِ مَرَّتْ^(۳).

عہدوللای کوپی بوجہینہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درودی خوای لہ سہرین) کہ نویژی دہکرد لہ کاتی کوپنووشدا ہر دوو بالی خوئی بلاو دہکردہ وہ، تہ نانہت جاروبار سپینہی بنباخہ لی دہردہ کھوت (ش) لہ

(۱) بسند حسن (شرحہ).

(۲) بخاری: ۸۲۲، مسلم: ۱۱۰۲، أبو داود: ۸۹۷، ترمذی: ۲۷۶، نسائی: ۱۱۰۹.

(۳) بخاری: ۳۹۰، ۸۰۷، ۳۵۶، ۱۱۰۵، مسلم: ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، نسائی: ۱۱۱۰۵، أبو داود: ۸۹۸.

گیړانه وهیځه: که سوژدهی دهبرد وها هر دووبالی خوئی بلاو دهکردهوه کاروبه رخیان به ژیردا دهچوو.

۵۳۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيَضَعُ أَحَدُنَا طَرَفَ الثُّوبِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ فِي مَكَانِ السُّجُودِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

نه نه س (خوای ن رازی بن) گوئی: زور جار که له پشستی پیغه مبه ره وه (دردی خوای له سهر بن) نویژمان دهکرد، له تاو تینی گهرما چمکی جله کانه مان له جیگه کوپنوشه که دا داده نا (ش/د/ت/ن).

۵۳۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سَجَدَ قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۵).

ع علی (خوای ن رازی بن) گوئی: پیغه مبه ر (دردی خوای له سهر بن) له کوپنوشا دهیغه رموو:

{اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ}.

نه ی خدا! سهری بهنده یی بو تو دهنیمه سهر زهوی پروام ههیه بهتو، خویم سپارد بهتو و ملکه چی فهرمانی تو، روخسارم دهنیمه سهر خاک و کوپنوشی بهنده یی ده بهم بو نه و خودایه که نه روخساره ی منی دروست کردووه و شه قل و نه خش و وینه ی کی شاوه و گوچکه و چاوی پیوه داته راشیوه، دیاره که یه زدان خودایه کی پاک و پیرو زو گه ورهیه و جواترین کردگار! (م/د/ت/ن).

۵۳۳- عَنْ حُلَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهَا صَلَّتْ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَانَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ. وَفِي سُجُودِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى. وَمَا مَرَّ

(۴) بخاری: ۲۸۶ (۲۸۵)، ۵۸۵۰. مسلم: ۱۴۰۶. أبو داود: ۶۶۰. ترمذی: ۵۸۴. نسائی: ۱۱۵. ابن ماجه: ۱۰۳۳.

(۵) مسلم: ۱۸۰۹. أبو داود: ۷۴۴، ۷۶۰، ۷۶۱، ۱۵۰۹. ترمذی: ۲۶۶، ۲۴۲۱، ۳۴۲۲. نسائی: ۸۹۶، ۱۰۴۹، ۱۱۲۵.

بِآيَةِ رَحْمَةٍ إِلَّا وَقَفَ عِنْدَهَا فَسَأَلَ وَلَا بِآيَةِ عَذَابٍ إِلَّا وَقَفَ عِنْدَهَا فَتَعَوَّدَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۶).

حوذہ یغہ (خوای فی رازی بن) گوئی: نویژم دہ کرد لہ گہل پیغہ مہردا (دردی خوای لہ سرین) لہ چہ مینہ و ہدا دہ یغہ رموو: (سبحان ربی العظیم: پاک و بیگہ ردو بی نہ نگہ پەرور دگاری گہ ورم) لہ کوپنووشیشدا دہ یغہ رموو: (سبحان ربی الاعلی: پاک و بیگہ ردو بی نہ نگہ پەرور دگاری بلندم) کہ دہ شگہ یشتہ سہر ئایہ تی رەحمەت لہ سہری دہ و ہستاو دہ پارایہ و ہ لہ خودا داوای بہشی لہ و رەحمەتہ دہ کرد، کہ دہ شگہ یشتہ سہر ئایہ تی سزاو عذاب لہ سہری رادہ و ہستاو پەنای دہ گرت بہ پەنای خودا لہ و سزاو عذابہ (د/ت-س/ص).

۵۳۴- وَلَمَّا نَزَلَ: (فَسَبَّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ) قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ. فَلَمَّا نَزَلَتْ (سَبَّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) قَالَ: اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ^(۷).

گوئی: کاتی {فَسَبَّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ - ۵۲/۶۹} واتہ: کہ واتہ ئہی پیغہ مہر؟ توش ہہ می شہ تہ سبیحی خودای گہ وری خوٹ بکہ کاتی ئہم ئایہ تہ ہاتہ خوارہ و ہ پیغہ مہر (دردی خوای لہ سرین) فہرمووی: (بیکن بہ ذیکری روکوعتان واتہ: لہ ناو روکوعدا بلین: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) و ہ کاتی ئایہ تی (سَبَّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى - ۱/۸۷) واتہ: ناوی پیروزی پەرور دگاری بلندی خوٹ بہ پاک و تہ میز رابگرہ ہاتہ خوارہ و ہ، پیغہ مہر (دردی خوای لہ سرین) فہرمووی: بیکن بہ ذیکری کوپنووشتان واتہ: لہ ناو سہ جدہ دا، بلین: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى (د/تہمہد).

۵۳۵- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَهَانِي حَبِّي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۸).

(۶) پسند صحیح (شرحہ).

(۷) سکت عنہ الشارح (مترجم).

عهلی (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغهمبه‌ری خو‌شه‌ویستم (درودی خوای له‌سهرین)
 فه‌رمانی پی کردم که له‌ناو روکوع و سه‌جده‌دا قورئان نه‌خوینم (م/د/ت/ن).

۵۳۶- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره / ۵۱۸/۲).

۵۳۷- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره: ۵۱۸/۲).

۵۳۸- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره: ۵۲۱/۵).

۵۳۹- (ب - ۱ ز - ۸۳ ژماره: ۵۲۲/۶).

۸۶) نزاو پارانه‌وه له کوپ‌نووشا گیرایه

۵۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ فَقِمْنَ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغهمبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین)
 فه‌رمووی: هیچ کاتی به‌نده وه‌ک کاتی ناو سه‌جده له خوداو نه‌زیك نابیتته‌وه،
 که‌واته له‌و کاته‌دا دوعاو نزا زور بکه‌ن، جیگه‌ی خو‌یه‌تی که پارانه‌وه‌که‌تان
 قه‌بوڵ بکری (م/د).

۵۴۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي كُلَّهَا دِقَّةً وَجَلَّةً وَأَوَّلَةً وَآخِرَةً وَعَلَانِيَةً وَسِرَّةً. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

دیسان گوتی: پیغهمبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) له‌ناو کوپ‌نووشا ده‌یفه‌رموو:
 {اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي كُلَّهَا دِقَّةً وَجَلَّةً وَأَوَّلَةً وَآخِرَةً وَعَلَانِيَةً وَسِرَّةً}.

خودایه! له هه‌موو گونا‌هه‌کانم خو‌ش ببه: له وردی و له درشتی، وه له
 پێشینی و پاشینی، وه له ئاشکرای و په‌نهانی (م/د).

(۸) مسلم: ۱۰۷۶ - ۱۰۸۱. أبو داود: ۴۰۴۴، ۴۰۴۵، ۴۰۴۶. ترمذی: ۱۷۳۷. نسائی: ۱۰۴۳.

(۱) مسلم: ۱۰۸۲. نسائی: ۱۱۳۶.

(۲) مسلم: ۱۰۸۴. أبو داود: ۸۷۸.

۵۴۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةً مِنَ الْفَرَاشِ فَأَلْتَمَسْتُهُ فَوَقَعَتْ يَدِي عَلَى بَطْنِ قَدَمَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُمَا مَنْصُوبَتَانِ وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَتَى كَمَا أَتَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ. رَوَاهُ الْخُمَيْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۳).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: شہوئیٰ لہ سہرنوین پیغہمبہرم (درودی خوای لہسہرین) فی ون بوو، کہ لہ یم کوتا بوئی دہستم کہوت لہ بہری پیکانی، لہ کورنووشابوو، ہہردوو پیی ہہلناہوون، دہیفہرموو:

{اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَتَى كَمَا أَتَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ}.

خودایہ! پہنا دہگرم بہ رہزامہندی تو لہ خہشم و قاری تو، وہ پہنا دہگرم بہچاو پویشینی تو لہ تو لہ سہندنی تو، وہ پہنا دہگرم بہ خوت لہ خوت، وہسپو ثہنا خونیی تو لہ کیشی منا نیہو سوپاس و ستایشی تو بہکس نابژیری، ئہوہ مہگہر ہہر بہخوت بکری (م/د/ت/ن).

۸۷) دانیشتنی نیوانی دوو سہجدہو ستایشی ناوی

(الجلوس بين السجدين والدعاء فيه)

۵۴۳- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رُكُوعُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسُجُودُهُ إِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوعِ وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ. رَوَاهُ الْخُمَيْسَةُ (۱).

بہپرا (خوای فی رازی بن) گوئی: ماوہی روکووع و سہجدہو پشت راستکردنہوہ لہ روکووع و دانیشتنی نیوانی دوو سہجدہکانی پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) لہ یہکترہوہ گہئی نزیک بوون (ش/د/ت/ن).

(۲) مسلم: ۱۰۹، أبو داود: ۸۷۹، نسائی: ۱۶۹، ۱۰۹۹.

(۱) بخاری: ۷۹۲، ۸۰۱، ۸۲۰، مسلم: ۱۰۵۷، أبو داود: ۸۵۲، ۸۵۴، ترمذی: ۲۷۹، ۲۸۰، نسائی: ۱۰۶۴، ۱۱۴۷، ۱۳۳۱.

۵۴۴ - عَنْ طَاوُسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْنَا لِابْنِ عَبَّاسٍ فِي الإِقْعَاءِ عَلَى الْقَدَمَيْنِ قَالَ: هِيَ السُّنَّةُ. فَقُلْنَا: إِنَّا لَنَرَاهُ جَفَاءً بِالرَّجُلِ. قَالَ: بَلْ هِيَ سُنَّةُ نَبِيِّكُمْ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

طاووس (خوای فی رازی بن) گوئی: بُو دانیشتن به چیچکانه وه له سهر ههردوو قنگه پارتنه ی پی له کاتی دانیشتنی نیوانی دوو سه جده کانا له ئیبنو عه عباسمان پرسى، گوئی: نه وه سونه ته، گوتمان: خو ئیمه واماں داده نا که نه وه، نیشانه ی بی و ئیلیه بُو پیاو، گوئی: نا، به لکوو نه وه سوننه تی پیغه مبه ره که تانه (دروى خوای له سه ربین) (ت/م/د).

۵۴۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاتِّرْمِذِيُّ^(۳).

ئیبنو عه باس (خوای فی رازی بن) گوئی: یاسای پیغه مبه ره (دروى خوای له سه ربین) وابوو له دانیشتنی نیوانی دوو کوپنووشه کانا دهیغه رموو: {اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي}.

خودایه! لیم خو شبه وه رهحم پی بکه وه ئاسووده و بی وهیم بکه وه شاره زای ری راستم بکه وه رزق و روژیم بده (د/ت - سند غریب).

۸۸) دانیشتنی و جان: (جلسة الاستراحة)

۵۴۶ - عَنْ أَبِي قِلَابَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْنَا لَنَا مَالِكُ بْنُ الْخُوَيْرِثِ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ الْآخِرَةِ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى قَعَدَ ثُمَّ قَامَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا وَلَفْظُ الْبُخَارِيِّ: وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ عَنِ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ جَلَسَ وَاعْتَمَدَ عَلَى الْأَرْضِ، ثُمَّ قَامَ^(۱).

(۲) مسلم: ۱۱۹۸، أبو داود: ۸۴۵، ترمذی: ۲۸۲.

(۳) وقال إنه غريب (شرحه).

(۱) بخاري: ۸۲۴.

ئەبو قیلابە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: مالیکی کوپی حویریت له چه شنی نویژکردنی پیغه مبهەر (درودی خوای له سهرین) ئاوا نویژی بو ده کردین، هه موو جارێ که سه ری بهرز ده کرده وه له کوپنووشی دووهم له رکاتی یه کهم که می دا نه نیشته ئینجا هه لده سایه وه سه ری (ب/د/ت/ن) گفته ی بوخاری ئاوايه: هه موو جارێ که سه ری بهرزده کرده وه له کوپنووشی دووهمی رکاتی یه کهم یا له کوپنووشی دووهمی رکاتی سییه می نویژی چوار رکاتی توژی داده نیشته له سه ر عه رده که، ئینجا هه لده سایه وه سه ریا.

۸۹) نه حیاتی یه کهم و شیوه ی دانیشنی ناو نویژ:

(التشهد الأول وهینه الجلوس فی الصلاة)

۵۴۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَفْتَتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَكَانَ إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبْهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَائِمًا وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا، وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكَعَتَيْنِ: التَّحِيَّاتُ، وَكَانَ إِذَا جَلَسَ يَفْرِشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى، وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عَقَبِ الشَّيْطَانِ وَعَنْ فِرْشَةِ السَّبْعِ وَكَانَ يَخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالتَّسْلِيمِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۱).

عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: هه میشه پیغه مبهەر (درودی خوای له سهرین) نویژی به ئەللاهو ئەکبهەر داده بهست، قورئانخویندنی به سووره تی (الحمد لله رب العالمین) ه دهست پی ده کرد، له چه مینه وه شا نه سه ری قیت ده گرت و نه

(۱) مسلم: ۱۱۱۰، أبو داود: ۷۸۲.

ملی شوپر دہ کردہ وہ، بہ لّام سہرو مل و پشتی خوئی ریّک دہ گرت لہ یہک ناست و ہک دووخ وہ ہمیشہ کہ سہری لہ چہ مینہ وہ ہلدہ بپری ریّک رادہ و ستایہ وہ و پشتی خوئی بہ تہواوی راست دہ کردہ وہ نہ و جا دادہ نہوی بو کوپنووش، وہ ہرودہا کہ سہریشی بہرز دہ کردہ وہ لہ کوپنووشی یہ کہم قنچ دادہ نیست نہ و سا کوپنووشی دووہ می دہ برد، وہ لہ ہموو دوو رکاتی کشدا تہ حیاتی دہ خویند، ہمیشہ کہ داشدہ نیست پیّی چہ پی رادہ خست و پیّی راستی ہلدہ ناو لہ سہریان دادہ نیست. پیّغہ مہر (دردی خوی لہ سہری) نہ ہی دہ کرد لہ قنگہ لّتس لہ تہ حیاتا، وہ ہرودہا نہ ہی دہ کرد لہ راخستنی بالّ لہ سہر زہوی لہ ناو کوپنووشا لہ چہ شنی راکشانی درندہ لہ سہر دہم، وہ ہمیشہ پیش دواپی نوپژئی دہینا بہ سلّودانہ وہ (د/م).

۵۴۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُمْنَى وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَأَشَارَ بِأَصْبَعِهِ الَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُسْرَى. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۲).

ئیبنو عومہر (خوی لّ رازی بئ) گوتی: پیّغہ مہر (دردی خوی لہ سہری) زور جار کہ لہ تہ حیاتا دادہ نیست لہ پی راستی دادہ نا لہ سہر رانی راستی و گشت پہنجہ کانی دہ نووقاند، پہنجہ ی شایہ تمنی نہ بی، بہ لّام پہنجہ ی شایہ تمنی بہرہ لا دہ کردو لہ کاتی گوتنی وشہی (الا اللہ) ی ناو شایہ تیمانا بہرزی دہ کردہ وہ، وہ لہ پی چہ پیشی لہ سہر رانی چہ پی دادہ نا (م/د/ت/ن).

۵۴۹- وَلِأَصْحَابِ السَّنَنِ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ كَأَنَّهُ عَلَى الرُّضْفِ حَتَّى يَقُومَ (۳).

(۲) مسلم: ۱۲۰۸، ۱۲۰۷، ۱۲۰۹، ترمذی: ۲۹۴، نسائی: ۱۳۶۸، أبو داود: ۹۸۸.

(۳) بسند حسن (شرحه).

گوتی: پیغهمبهر (دردی خوی لهسربین) له دانیشتنی ته حیاتنی یه که ما نه ونده به په له بوو ده تگوت له سر تاویری داخه، له پاش که می هه لده سایه وه (د/ت/ن-س/ح).

۹۰. کردنی نویژ به جوانی و به سه رکزی له گه ل دل پیدانا

(الخشوع في الصلاة وتحسينها)

۵۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: هَلْ تَرَوْنَ قِبَلَتِي هَا هُنَا وَاللَّهِ مَا يَخْفَى عَلَيَّ رُكُوعُكُمْ وَلَا خُشُوعُكُمْ، وَإِنِّي لَأَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءَ ظَهْرِي^(۱).

ئه بو هوره يره (خوی ئی رازی بن) گوتی: چه زره ت (دردی خوی لهسربین) فهرمووی: له ئیوه وایه که منیش وهك ئیوه هر رووی قیبله ده بینم و بهس، به خودا ناگام له روکوع و خوشوعتانه، به خودا له پشتی سه ریشمه وه به باشی ده تان بینم (ش).

۵۵۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَيْمُوا الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، فَإِنَّ اللَّهَ إِتَى لَأَرَاكُمْ مِنْ بَعْدِ ظَهْرِي إِذَا رَكَعْتُمْ وَإِذَا سَجَدْتُمْ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ^(۲).

ئه نهس (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (دردی خوی لهسربین) جاری فهرمووی: چه مینه وه کوپنوشتان ته واو بکه ن، به خودا له پشتی سه ریشمه وه به باشی چاوم لی تانه کاتی که دانه وینه وه بو چه مینه وه یا بو کوپنووش (ش).

۵۵۲- وَلِمُسْلِمٍ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ: يَا فُلَانُ أَلَا تُحْسِنُ صَلَاتَكَ أَلَا يَنْظُرُ الْمُصَلِّي إِذَا صَلَّى كَيْفَ يُصَلِّي فَإِنَّمَا يُصَلِّي لِنَفْسِهِ إِنِّي وَاللَّهِ لَأُبْصِرُ مَنْ وَرَائِي كَمَا أُبْصِرُ مَنْ بَيْنَ يَدَيَّ^(۳).

(۱) بخاری: ۴۸، ۷۴۱. مسلم: ۹۵۷.

(۲) بخاری: ۷۴۲. مسلم: ۹۵۸.

گوتی: روژئی پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) له‌پاش لیب‌وونه‌وه له نویژ به پیاوړکی فهرموو: نه‌ی فلان! بو نویژ‌ه‌که‌ت به‌جوانی ناکه‌ی! نویژ‌که‌ر که نویژ ده‌کا ده‌بی سرنج بدا که چوون نویژ ده‌کا، چونکه خاس و خراپی نویژ‌ه‌که‌ی هه‌ر بو خو‌یه‌تی، سویند به‌خودا من چوون له‌به‌رده‌ممه‌وه شت ده‌بینم ناوه‌ها له‌پشتی سه‌ریشمه‌وه شت ده‌بینم (م).

۵۵۳- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُجْزِئُ صَلَاةَ الرَّجُلِ حَتَّى يُقِيمَ ظَهْرَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ^(۴).

ئه‌بو مه‌سعوود (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) فهرمووی: نویژ‌ی که‌س دروست نیه، هه‌تا ته‌واوپشتی له‌چه‌مینه‌وه‌و کورن‌ووش راست نه‌کاته‌وه (د/ت/ن-س/ص).

۵۵۴- عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي وَفِي صَدْرِهِ أَزِيْرٌ كَأَزِيْرِ الرَّحَى أَوْ الْمَرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ. رَوَاهُمَا أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۵).

موطه‌رریف (خوای ئی رازی بئ) گوتی: باو‌کم گوتی: (خوای ئی رازی بئ) پیغه‌مبه‌رم دی (درودی خوای له‌سهرین) نویژ‌ی ده‌کرد، له‌ناو نویژ‌ه‌که‌دا له‌به‌ر کو‌لی گریان ده‌نگی سینگی ده‌تگوت ویزه‌ی ناشه، یا گیزه‌ی مه‌نجه‌له (د/ت/ن-س/ص).

۵۵۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ الْوُضُوءَ وَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ يَقْبَلُ بَقَلْبِهِ وَوَجْهَهُ عَلَيْهِمَا إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ^(۶).

عوقبه‌ی کو‌پی عامیری جو‌هه‌نی (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) فهرمووی: هه‌ر که‌س‌ی به‌جوانی ده‌سنو‌یژ‌ی بگری وه دوو رکات نویژ به‌دل و به‌داو بو خودا بکا به‌هه‌شت مسو‌گه‌ر ده‌کا بو خو‌ی (د).

(۳) مسلم: ۹۵۶. نسائی: ۸۷۱.

(۴) رواه اصحاب السنن بسند صحيح (شرحه).

(۵) رواه اصحاب السنن بسند حسن (شرحه).

(۶) رواه أبو داود.

۵۵۶- عَنْ عَمَارِ بْنِ يَاسِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيَنْصَرِفُ - أَيُّ مِنْ صَلَاتِهِ - وَمَا كُتِبَ لَهُ إِلَّا عَشْرُهَا تُسَعُّهَا ثُمْنُهَا سُبْعُهَا سُدُسُهَا خُمُسُهَا رُبْعُهَا ثُلُثُهَا نِصْفُهَا. رَوَاهُ أَبُو ذَاوُدَ^(۷).

عه‌ماری کوری یاسیر (خوای ن‌ رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (دودی خوای له‌سیرین) فہرموی: ہندی کہس کہ له نویژ دہبیته‌وہ پاداشی نویژہکھی بہ تہ‌واوی بو نانوسری: ہیہ دہیہکی پاداشہکھی بو دہنوسری، ہیہ نویہکی ہیہ ہشتیہکی، ہیہ حوت یہکی، ہسہ شہش یہکی، ہیہ پینج یہکی، ہیہ چواریہکی، ہیہ سی یہکی، ہیہ نیوہی! (د).

۵۵۷- عَنْ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الصَّلَاةُ مَثْنَى مَثْنَى، تَشْهَدُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ وَتَخْشَعُ وَتَضَرَّعُ وَتَمْسُكُنْ وَتُقْنِعُ يَدَيْكَ (يَقُولُ تَرْفَعُهُمَا) إِلَى رَبِّكَ مُسْتَقْبِلًا بِطَوْنِهِمَا وَجْهَكَ وَتَقُولُ يَا رَبَّ يَا رَبَّ وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فِيهِ خِدَاجٌ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۸).

فہضلی کوری عہباس (خوایان ن‌ رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (دودی خوای له‌سیرین) فہرموی: نویژی سوننہت دوو رکات دوو رکاتہ، لہ ہہموو دوورکاتیکا تہ‌حیات دہخوینی، سہر کزدہگری و بہکول دہلالییتہوہ لہ خوداو خوت کزولہ دہگریت و دہست پان دہکھیته‌وہ لہ پەرہردگارت. واتہ: دہستہکانت بہرز دہکھیته‌وہ لہ خودا دہپارییتہوہ. وہ بہری دہستت دہکھیته‌وہ روی خوت و دہلیی: ئہی خودایہ! ئہی پەرہردگارم! ئیتر ئہوہی و ا نہکا ئہوہ نویژہکھی ناتہ‌واوہ (د/ت/ن-س/ص).

(۷) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۸) بسند صحیح (شرحہ).

۹۱) کام کرداری نویژ خیری زۆرتره: (أي أعمال الصلاة أفضل)

۵۵۸- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: طُولُ الْقُنُوتِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَابْنُ دَاوُدَ وَلَفْظُهُ: سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: طُولُ الْقِيَامِ^(۱).

جابر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پرسیار کرا له پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین): کامه‌ی نویژ خیری زۆرتره؟ فه‌رمووی: به‌پیوه راوه‌ستانی دوورو دریژ (م/ت/د) گفته‌ی نه‌بو داوود ئاوايه: پرسیار کرا له پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین): چ کارێ پاداشی گه‌وره‌تره؟ فه‌رمووی: به‌پیوه راوه‌ستانی زۆر له‌ناو نویژدا!

۹۲) قونووت خویندنی ناو نویژ: (القنوت في الصلاة)

۵۵۹- عَنِ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْنُتُ فِي الصَّبْحِ وَالْمَغْرِبِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

به‌ر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین) زۆرجار له نویژی به‌یانی و نویژی شیوانا قونووتی ده‌خویند (ش/د/ت/ن).

۵۶۰- وَقِيلَ لَأَكْسِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): هَلْ قَنَتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ؟ قَالَ: نَعَمْ بَعْدَ الرُّكُوعِ يَسِيرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَنَتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَ الرُّكُوعِ شَهْرًا يَدْعُو عَلَى قَاتِلِي الْقُرَاءِ^(۲).

گوترا به نه‌هس (خوای ئی رازی بن): ئایا پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین) له نویژی به‌یانیدا قونووتی ده‌خویند؟ گوئی: به‌ئێ له‌پاش روکووع بۆ ماوه‌ی چه‌ن رۆژی خویندی (ش/د/ن) له گێرانه‌وه‌یه‌کا: پیغه‌مبهر (درودی خوای له‌سهرین)

(۱) مسلم: ۱۷۶۵، ۱۷۶۶.

(۲) بخاری: ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۳۰۰، ۲۸۰۱، ۲۸۱۴، ۳۰۶۴، ۳۱۷۰، ۴۰۸۸، ۴۰۸۹، ۴۰۹۰، ۴۰۹۱، ۴۰۹۲، ۴۰۹۴، ۴۰۹۵، ۴۰۹۶، ۶۲۹۴، ۷۳۴۱. مسلم: ۱۵۴۴ - ۱۵۵۰. أبو داود: ۱۴۴۴. نسائی: ۱۰۷۰.

له پاش روکووع تاماوه‌ی مانگی قونووتی ده‌خویند نزای شه‌ری له بکوژه‌کانی قورئان‌خوینه‌کان ده‌کرد.

۵۶۱- وَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَاللَّهِ لأَقْرَبَنَّ بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقْنُتُ فِي الظُّهْرِ وَالْعِشَاءِ الْآخِرَةِ وَصَلَاةَ الصُّبْحِ وَيَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَلْعَنُ الْكُفَّارَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: به‌خودا که به‌رنویژیتان بۆ ده‌که‌م نزیک‌ی ده‌که‌مه‌وه له نویژکردنی پیغه‌مبه‌ر خو‌یه‌وه (دروودی خوای له‌سه‌ری‌ن) ده‌ستووری ئه‌بو هوره‌یره وابوو له نویژی نیوه‌پو‌و خه‌وتنان و به‌یانیدا قونووتی ده‌خویندو نزای چاکه‌ی بۆ موسولمانان ده‌کردو نه‌فرین و له‌عنه‌تی له‌بئ پروایان ده‌کرد (م/د/ن).

۵۶۲- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ بَعْدَ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ فِي الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ: اللَّهُمَّ أَنْجِ الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ وَسَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ وَعِيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ وَالْمُسْتَظْعَفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَأْتُكَ عَلَى مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ كَسَنِي يُوسُفَ اللَّهُمَّ اْعَنْ لِحَيَّانَ وَرِعْلًا وَذُكْوَانَ وَعُصَيَّةَ عَصَتِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تَرَكَ ذَلِكَ حِينَ أُنْزِلَ: لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ (۴).

ديسان ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ری‌ن) له نویژی به‌یانیدا له رکاتی دووه‌ما له‌پاش {رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ} ده‌وه ده‌یفه‌رموو: خودایه! وه‌لیدی کو‌پی وه‌لیدو سه‌له‌مه‌ی کو‌پی هیشام و عه‌یباشی کو‌پی ئه‌بو ره‌بیعه‌و هه‌موو موسولمانه‌ له‌زه‌بوونه‌کان رزگار بکه له ده‌ستی دیلیی بئ پرواکان خودایه! له هۆزی موزه‌ر هه‌لپنجی و ته‌نگیان پی هه‌لچنی و لایان ئی بپریته‌وه‌و تووشی قاتوق‌پرییه‌کی وایان بکه‌ی وه‌ک حه‌وت ساله‌ گرانیه‌که‌ی سه‌رده‌می یووسف، خودایه! له‌عنه‌ت و نه‌فرین بکه له هۆزی له‌حیان و له هۆزی ریع‌ل و له

(۲) بخاری: ۷۹۷، ۸۰۴، ۱۰۰۶، ۲۹۳۲، ۳۳۸۶، ۴۵۶۰، ۴۵۹۸، ۶۲۰۰، ۶۲۹۲، ۶۹۴۰. مسلم: ۱۵۴۲. أبو داود: ۱۴۴۰.

(۴) بخاری: ۶۲۰۰. مسلم: ۱۵۳۹. نسائی: ۱۰۷۲.

هوژی دهکوان و له هوژی عوصه ییه، که له خوداو پیغه مبهری خودا یاخی بوون. جا له وه دوا کاتی که ئەم ئایه ته هاته خواره وه که دهفه رموی:

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ - ۱۲۸/۳}.

واته: ئەهی پیغه مبهری خوشه ویست! حوکمی قهزاو قه دهر کهم یا زور به دهستی تو نیه، ئەوه ته نیا به دهستی خودا خو به تی. ئیتر پیغه مبهر (دروودی خوی له سهرین) وازی لهم نه فرین کردنه هیئا به لام قونووت خویندن مایه وه (ش/د).

۵۶۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا زَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْنُتُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا. رَوَاهُ الدَّارِ قُطَنِي وَعَبْدُ الرَّزَّاقِ وَالْحَاكِمُ^(۵).

ئهنهس (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهر (دروودی خوی له سهرین) تا له دنیا دهرچوو هه میشه له نویژی به یانیدا قونووتی ده خویند. (داره قوطنی/عه بدوره زاق/حاکم - رهحمه تی خودایان لیبی).

۵۶۴- عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَا: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي قُنُوتِ الْوُتْرِ: اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعْزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ. وَزَادَ النَّسَائِيُّ: وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ^(۶).

حه سه نی کوپی عهلی (خودایان ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهر (دروودی خوی له سهرین) ئەم چه و شه یه ی فی رکردم که له قونووتی نویژی وه تردا بیانلیم:

{اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعْزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ}.

(۵) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۶) ورواه ابن حبان والحاكم وغيرهما بسند حسن (شرحه).

خودایه! هیدایه تم بدهو شاره زای ریگهی راستم بکه له گهل ئه واندها که خۆت هیدایه تت داو، وه بیوهی و سه رئا سوو ده م بکه له گهل ئه واندها که خۆت بیوهی و سه رئا سوو ده ت کردوون وه ئه و به خششهی داوته پیم پیت و فه پری تیخه بۆم، وه بزم پارێزه له زیانی ئه وهی که بریارت داوه، به پراستی تو خۆت بریاری هه موو شتی ده دهیت، به لام هیچ شتی له سه ر تو بریار نادرئ، ئه وهی که تو دۆستی ئه ویت ئه وه قهت که ساس ناکه وئ و داماو نابئ، وه ئه وهی که تو دوشمنایه تی تی ببه ستیت ئه وه هه رگیز سه ر ناکه وئ، ئه ی پهروه ردگاری ئیمه! به راستی پیروزی و گه وریی هه ر له خۆت جوانه (د/ت/ن) نه سائی ئه مه شی ئی پتر کردووه: {وَصَلَّى اللَّهُ عَلَي النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ}: دروودو ره حمه تی خودا له سه ر موحه معه د پیغه مبه ر.

۹۳) نزاو پارانه وهی پیش سلاودانه وه: (الدعاء قبل السلام)

۵۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (مَنْ لَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْعُو (فِي الصَّلَاةِ كَمَا فِي رِوَايَةٍ - شَرَحُهُ): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ: مَا أَكْثَرَ مَا تَسْتَعِيدُ مِنَ الْمَغْرَمِ فَقَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا غَرِمَ حَدَّثَ فَكَذَبَ، وَوَعَدَ فَأَخْلَفَ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بن) گوئی: یاسای پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) وابوو له نویژا له کو تایی ته حیاتی پیش سلاودا ده یفه رموو:
{اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ}.

(۱) بخاری: ۱۲۷۷، مسلم: ۱۳۲۷ - ۱۳۳۲. ترمذی: ۳۴۹۴. نسائی: ۲۰۶۲.

خودایه! په نا دهگرم به تو له سزای گوږو له سزای ټاگرو له فیتنه و
 ټاژاوهی ژیان و مردن و له ټاژاوه و ټاشوویی جه جاله کویرهی جادوگر. له
 گیرانه وهیه کا: نه مه شی پتر کردوه:
 {اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ}.

خودایه! په نا دهگرم به تو له تاوانباری و له باری ژیر قهرزاري.
 پیاوړیکش پیی گوت: بو نه وهنده ددته له دهست باری ژیر قهرزاري؟
 فهرمووی: چونکه پیاو که بوو به ژیر قهرزو قول وه توو شی درو و ده له سه
 ده بی، نه و جا به لین دد او بو ی ناچیتته سهر! (ش/د).

۵۶۶- عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَّمَنِي دُعَاءً أَذْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي. قَالَ: قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۲).

نه بو به کری صدیق (خوای ئی رازی بی) گوتی به پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهر بی):
 نزایه کم فی ربکه که له نویژه که ما بیکه م. فهرمووی: بلئ:

{اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}.

خودایه! من زورو سته میکی گه ئی زورم له خو م کردوه جگه له توش
 که سی تر راده ی نه وهی نیه که له گوناو خوش بی، دهی به لوتف و که په می
 خو ت لیم خوش به و میهره بانیم له گه ل بنوینه، به راستی تو تاوان به خش
 و میهره بانیت (ش/ت/ن).

۵۶۷- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: بَيْنَ الشَّهْدِ وَالْتَّسْلِيمِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ

(۲) بخاری: ۸۲۴، ۷۳۸، ۶۳۲۶. مسلم: ۶۸۰۹ ترمذی: ۲۵۳۱. نسائی: ۱۳۰۱.

وَمَا أَسْرَفْتُ وَمَا أَنتَ أَغْلَمُ بِهِ مِنِّي أَنتَ الْمُقَدَّمُ وَأَنتَ الْمُؤَخَّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنتَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۳).

عہدی (خوای فی رازی بن) گوئی: یاسای پیغہ مہر (دیودی خوای لہسریں) و ابوو لہ تہ حیاتا لہ ناوہندی شایہ تمانہینان و سلاودانہ و ہدا دہیفہرموو:

{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَفْتُ وَمَا أَنتَ أَغْلَمُ بِهِ مِنِّي أَنتَ الْمُقَدَّمُ وَأَنتَ الْمُؤَخَّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنتَ}.

ئہی خودایہ! لیم خوشبہ، لہ گوناہی بہرو دوام و لہ گوناہی ناشکراو نہینیم و لہ و تاوانہ زورانہی کہ لہ خوّم کردوہ، لہ و گوناہانہیش کہ تو لہمن باشتر دہیانزانہی، پەرہردگار! پییش خستن و پاش خستن بہ دہستی توہیہ، خودایہکی تر نیہ تو نہبی (م/د/ن).

۵۶۸ - عَنْ مِجْنَنَ بْنِ الْأَدْرَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَسْجِدَ فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَدْ قَضَى صَلَاتَهُ وَهُوَ يَتَشَهُدُ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ الْأَحَدَ الصَّمَدَ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ. قَالَ: فَقَالَ: قَدْ غُفِرَ لَهُ ثَلَاثًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۴).

میجہنی کوپی ئہدرہع (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری پیغہ مہر (دیودی خوای لہسریں) کہ ہات بو مزگہوت روانی کہوا پیایو خہریکہ لہ نوید دہبیٹہوہ، خہریکہ تہ حیات دہخوینئ و دہئ:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ الْأَحَدَ الصَّمَدَ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}.

خودایہ! ئہی یہزدانی تاک و تہنیا! ئہی جیی نیازو ہیواو ئومیڈی ہہموو کہسئ! ئہی ئہو کہسہی کہ نیازی بہ ہیچ کہسئ نیہ و ہہموو

(۳) مسلم: ۸۰۹، أبو داود: ۷۴۴، ۷۶۰، ترمذی: ۲۶۶، نسائی: ۸۹۶، راجع ہامش رقم: (۲۴۱).

(۴) بسند صالح (شرحہ).

که‌سی نیازی به وه‌یه! نه‌ی نه وه‌سه‌ی که نه که‌سی لی بووه و نه خوشی له که‌س بووه و نه که‌سی هاوتای ده‌کا! داوات لی ده‌کم که به میهره‌بانی خوت له گونا‌ه‌کانم خوش بی، به راستی ه‌رتو تاوانه‌خس و میهره‌بانی. گوتی: جا پیغه‌م‌به‌ر (درویدی خوی له‌س‌رین) سی جار ف‌ه‌رمووی: نه‌مه خودا لی خوش بوو، نه‌مه خودا لی خوش بوو (د/ن- سند صالح).

۹۴) حوکمی نه وه‌سه‌ی که نه‌توانی به راوه‌ستانه‌وه فاتیحا بخوینی یا ه‌ه‌ر نه‌زانی قورنان بخوینی: (حکم من لم یستطع القيام أو لم یستطع القراءة)

۵۶۹- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَتْ لِي بِوَاسِرٍ فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الصَّلَاةِ فَقَالَ: صَلِّ قَائِمًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ. رَوَاهُ الْخُمَيْسِيُّ إِلَّا مُسْلِمًا. وَسَيَّأَتِي فِي قَضَاءِ التَّوَابِلِ جَوَازُهَا مِنْ قُعُودٍ مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَى الْقِيَامِ^(۱).

عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خوی لی رازی بی) گوتی: مه‌یاسیریم بوو، بو چوینی کردنی نویژی نه خوش پرسیارم له پیغه‌م‌به‌ر کرد (درویدی خوی له‌س‌رین) ف‌ه‌رمووی: نه‌گ‌ه‌ر توانیت نه‌وه به راوه‌ستانه‌وه نویژیکه، وه نه‌گ‌ه‌ر به راوه‌ستانه‌وه نه‌ت توانی نه‌وا به دانیشتنه‌وه بیکه، وه نه‌گ‌ه‌ر به دانیشتنیسه‌وه نه‌ت توانی نه‌وا له‌س‌ه‌ر ته‌نشست به‌ره‌و رووگه بیکه (ب/د/ت/ن). دان‌ه‌ر (پ‌ه‌م‌و‌ی‌کی له‌نو‌وری خودایی) ده‌لی: له‌باسی ق‌ه‌زا کردنه‌وه‌ی نویژی سوننه‌ت‌دا (که له‌مه‌ولا دی) نه‌وه‌ی تی‌دایه: که نویژی سوننه‌ت به دانیشتنیسه‌وه دروسته با نویژ‌ک‌ه‌ر ته‌وانای راوه‌ستانیشی ه‌ه‌بی نه‌مه‌یش ئیشاره‌ته بو نه‌م ف‌ه‌رموده‌یانه: (ب - ۱ - ز ۱۸۵ - ژماره: ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷).

۵۷۰- عَنْ أَبِي أُوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَخَذَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْئًا فَعَلَّمَنِي مَا يُجْزِي عَنْهُ. فَقَالَ: قُلْ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ

(۱) بخاری. صلاة القعد: ۱۱۱۷.

الْعَظِيمِ. قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا لِلَّهِ فَمَا لِي؟ قَالَ: قُلِ اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي، فَلَمَّا قَامَ قَالَ: هَكَذَا بِيَدِيهِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمَّا هَذَا فَقَدْ مَلَأَ يَدِيهِ مِنَ الْخَيْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (۲).

نُيَبِنُو نُهَبُو نُهَوفا (خوای ن رازی بن) گوتی: پیاوئی هاته لای پیغه مبهه (درویدی خوای له سرین) گوتی: نیستاکه بهم دهستوبده ناتوانم هیچ له قورئان له بهر بکه، که وابوو شتیکم فیربکه که له باتی قورئان له نویژدا بیخوینم، فهرمووی: بلئی:

{سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ}.

پاکي و بیگهردی و سوپاس و ستایش هر بو خوایه، خودای گه وره نه بی خودای ترنیه، هیژو تهوانایی هر به دهستی خودای بلندو گه وره یه و بهس جا پیاوه که گوتی: نهی پیغه مبهه ری خودا! نه مه یادو ذیکری خودایه و بو نه وه، نهی چی بو من؟ فهرمووی (درویدی خوای له سرین): بلئی:

{اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي وَاهْدِنِي}.

نهی خودایه! بهزه ویت بیته وه پیمارو رژییم بدهو ئاسووده و بیوهیم کهو شاره زای ریی راستم که جا پیاوه که که هه لسا بپروا وشه و شه به په نجه کانی هه ردوو دهستی دهیژماردن هر وشه یه کی دهگوت و په نجه یه کی ده نووقاندو دهیگوت نه مه یه ک، نه مه دوو،.. تاد پیغه مبهه ریش (درویدی خوای له سرین) فهرمووی: بهلئی نه پیاوه هه ردوو دهستی خوئی پرکرد له خیرو خوشی (د/ن-سند صالح).

۹۵) ناته و اوای فهرز له سونهت ته و او ده کړی: (یکمل نقص الفرض من التطوع)

۵۷۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ النَّاسُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الصَّلَاةُ: يَقُولُ رَبُّنَا جَلَّ وَعَزَّ لِمَلَاكِيهِ:-

(وَهُوَ أَعْلَمُ) انْظُرُوا فِي صَلَاةِ عَبْدِي أَتَمَّهَا أَمْ نَقَصَهَا، فَإِنْ كَانَتْ تَامَةً كُتِبَتْ لَهُ تَامَةٌ وَإِنْ كَانَ النِّقْصُ مِنْهَا شَيْئًا قَالَ: انْظُرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ؟ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ قَالَ: أَتَمُّوا لِعَبْدِي فَرِيضَتَهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ الزَّكَاةُ مِثْلُ ذَلِكَ. ثُمَّ تَوَخَّذِ الْأَعْمَالُ عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ صَلَاتُهُ فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَلْجَحَ وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ فَإِنْ انْتَقَصَ مِنْ فَرِيضَتِهِ شَيْئًا قَالَ: الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ أَتَمُّوا أَفَرِيضَتَهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازى بى) گوتى: پيغەمبەر (درووى خوای لەسەرى) ھەرمووی: روژى قیامت نوێژ یەكەم کردەووی ئادەمیزادە كە لەسەرى موخاسەبە دەكری جا پەرەردگاری گەورە و سەرورەمان (ھەرچەند خوشی باشتەر دەزانى بەلام لەبەر حیکمەتى) بە فريشتهکانى دەفەرموئ: تەماشای دەفتەرى نوێژى ئەم بەندەيەم بکەن ئایا بە تەواوى نوێژى کردووە یا بە ناتەواوى، ئیتر ئەگەر بە تەواوى نوێژى کردبى ئەوا بە تەواوى بوى دەنوسرى، بەلام ئەگەر بازى نوێژى چوو بوو، یا ھەندى نوێژى ناتەواوى و كەموكوورپى ھەبوو ئەوا خودا دەفەرموئ: تەماشای بکەن بزانی ئایا ئەم بەندەيەى من نوێژى سووننەتى ھەيە، وە سووننەتەکانى نوێژى جیبەجى کردووە؟ جا ئەگەر سەرمايەيەكى سووننەتى ھەبوو ئەوا دەفەرموئ: ناتەوايى فەرزەکانى ئەم بەندەيەم لە سووننەتەکانى تەواو بکەن، لەپاش نوێژ موخاسەبە دەكری لەسەر زەكات، ئەويش ھەرودھا بەم شیوہيە، ئیتر ھەموو کردەوەکانى تریش بەم پيیە وەر دەگیرى! (د-س/ح-ت)، گفەتى (ت) ئاوايە (لە روژى قیامتە تا یەكەم کردەووی بەندە كە موخاسەبە دەكری لەسەرى نوێژەكەيەتى، جا ئەگەر نوێژەكەى خاس و باش بوو ئەوا خوشی رزگارو سەرفراز دەبى، خو ئەگەر خراپ بوو ئەوا خوشی نائومیدو زیانبەر دەبى،

گریمان فره‌که‌ی شتیکی کهم بی خودای گه‌وره و سه‌روه ده‌فرموی: فره‌که‌ی له سوننه‌ته‌که‌ی ته‌واو بکه‌ن!).

۹۶) چهن شتی له نویژا په‌سه‌ن نین، یه‌کی له‌وانه ته‌ماشاگردنی ئاسمان، یا لاگردنه‌وه‌یه، یا خه‌ریکبوونه به شتیکی تروه، یا وه‌نه‌وزو خه‌وه نووچکه‌یه بکه‌ه فی الصلاة أمور منها النظر الى السماء والالتفات، وكذا ما يلهمي والناس (شرحه)

۵۷۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاتِهِمْ فَاشْتَدَّ قَوْلُهُ فِي ذَلِكَ حَتَّى قَالَ: لَيَنْتَهَنَّ عَنْ ذَلِكَ أَوْ لَيُخْطَفَنَّ أَبْصَارُهُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي. وَلَفْظُ مُسْلِمٍ: لَيَنْتَهَنَّ أَقْوَامٌ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاةٍ أَوْ تُرْجَعُ إِلَيْهِمْ^(۱).

ئه‌نه‌س (خوای ئی رازی بن) گوئی: حه‌زرت (درویدی خوای له‌سهرین) فره‌رموی: له‌به‌رچی هه‌ندی کهس له نویژا چاو هه‌لده‌پن بۆ ئاسمان بۆ وا ده‌که‌ن بۆ! ئیتر حه‌زرت (درویدی خوای له‌سهرین) له‌م باره‌یه‌وه گه‌ل به‌توندی هه‌ره‌شه‌ی کرد، ته‌نانه‌ت فره‌رموی: ده‌بی واز له‌م کاره ناشیرینه بی‌ن ئه‌گینا که بی‌گومان چاویان کویر ده‌بی. (ش/د/ن)، واژه‌ی موسلیم ئاوايه: که‌سانی که له نویژا چاویان هه‌لده‌پن به‌ره و ئاسمان، یا ده‌بی واز له‌م کاره ناپه‌سه‌نده به‌ینن، یا بی‌گومان چاویان کویر ده‌بی.

۵۷۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْإِلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ: هُوَ اخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوئی: بۆ ئاو‌ردانه‌وه له‌ناو نویژدا له پیغه‌مبه‌رم پرسى فره‌رموی (درویدی خوای له‌سهرین): ئه‌وه ئی دزینه‌وه‌یه شه‌یتان ده‌یفرینی له نویژی به‌نده! (ب/ن/د).

(۱) بخاري: ۷۵۰، مسلم: ۹۶۵، ۹۶۶، نسائي: ۱۲۷۵.

(۲) بخاري: ۷۵۱، ۳۲۹۱.

۵۷۴- وَلَهُمَا: لَا يَزَالُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مُقْبِلًا عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ فَإِذَا التَّفَتَ انْصَرَفَ عَنْهُ^(۳).

پیغہ مبہر (درودی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: لہ ناو نویژا رووی رحمہ تی خودا لہ بہندہ یہ ہہ تا لا دہ کاتہ وہ، بہ لام کہ لایکردہ وہ ئیتر خودا رووی رحمہ تی خوی ئی وہ ردہ گیڑی (ن/د- سند صالح).

۵۷۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَلْحَظُ فِي الصَّلَاةِ يَمِينًا وَشِمَالًا وَلَا يَلْوِي عُنُقَهُ خَلْفَ ظَهْرِهِ^(۴).

ئیبنو عباس (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درودی خوی لہ سرین) لہ نویژ بہ لای راست و بہ لای چہ پا بہ گوشہ ی چاو تہ ماشای دہ کرد بہ لام بہ پشتا ملی بانہ دہ دا (ت- سند غریب).

۵۷۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا بُنَيَّ إِيَّاكَ وَالْإِنْفَاتَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ هَلَكَةٌ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَفِي التَّطَوُّعِ لَا فِي الْفَرِيضَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۵).

ئہنہ س (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درودی خوی لہ سرین) پیئی فہرموم: کوپی شیرینم! نہ کہی لہ ناو نویژا لایکہ یتہ وہ، چونکہ شتی وا سہر تیا چوونہ و مالویرانی، ئہ گہر ہہر چارت نہ بوو لہ نویژی سوونہ تابیت، بی سوچترہ تا نویژی فہرز (ت- ح/ح).

۵۷۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ فَقَالَ: شَعَلْتَنِي أَعْلَامُ هَذِهِ اذْهَبُوا بِهَا إِلَى أَبِي جَهْمٍ وَأُثْرُونِي بِالْبَجَائِئِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۶).

(۳) رواه النسائي وأبو داود بسند صالح (شرحہ).

(۴) رواه الترمذي بسند غريب (شرحہ).

(۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحہ).

(۶) بخاري: ۷۵۲. مسلم: ۱۲۳۸، أبو داود: ۹۱۴، ۴۰۵۲. نسائي: ۷۷۰.

عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) نویژی ده‌کرد کراسیکی خوری گۆل گۆلی له‌به‌ردا بوو، جا له‌پاشا فهرمووی (درویدی خوای له‌سهرین): گۆل و نه‌خشی ئەم کراسه خهریکیان کردم و نه‌یانهیشت باش دل بده‌مه نویژه‌که‌م، ئەمه ببنه‌وه بو ئەبو جههم خوئی و کراسه ئەنبیجانییه ساده‌که‌ی ئەوم بو بینن (ش/د):

۵۷۸- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى وَهُوَ نَاعِسٌ لَعَلَّهُ يَذْهَبُ يَسْتَغْفِرُ فَيَسُبُّ نَفْسَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۷).

دیسان عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی یه‌کێ له ئیوه له نویژا وه‌نه‌وزی ده‌داو خه‌وه‌نووچکه‌ی بوو ئیتر بابچی بخه‌وێ هه‌تا خه‌وه‌که‌ی ده‌پوا، چونکه کاتی به‌ده‌م وه‌نه‌وزه‌کوئی و خه‌و‌بردنه‌وه‌وه نویژ بکه‌ن ره‌نگه‌ بتانه‌وێ بپارینه‌وه بو خۆتان به‌لام له جیاتی ئەوه جنیو به‌خۆتان به‌ده‌ن! (ش/د/ن).

۹۷) هه‌ندیکی تر له‌و شته‌ ناپه‌سه‌ندانه‌ تف رو‌کردن و ده‌ست له‌سه‌ر که‌له‌که‌ دانان و مالین و نه‌ختکردنی چه‌وو زیخ و نیشاره‌تکردنه‌ به‌ده‌ست: ومنها البصاق والاختصار ومسح الحصى والاشارة باليد

۵۷۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ، فَلَا يَنْزُقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ، وَلَكِنْ عَنْ شِمَالِهِ تَحْتَ قَدَمِهِ^(۱).

ئهنه‌س (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی یه‌کێ له ئیوه له‌ناو نویژدا ده‌بی ئەوه رازو قسه‌ی نه‌ینی له‌گه‌ل په‌روه‌ردگاری خویا ده‌کاو رووبه‌رووی خودا وه‌ستاوه‌و خودا رووی ره‌حمه‌تی

(۷) بخاری: ۲۱۲، مسلم: ۸۳۲، أبو داود: ۱۳۱۰.

(۱) بخاری: ۴۱۳، ۱۲۱۴، مسلم: ۱۲۳۰.

لَبَّيْهَتِي كَهَوَاتِهِ بَا لَهَوَكَتَه دَا لَه بَه رَدَمِي خَوِيَه وَه يَا لَه لَای رَاسْتِيَه وَه تَف رُو نَه كَا، بَه لَام نَه گَه ر هَه ر چَارِي نَه بَوُو بَا لَه لَای چَه پِيِيَه وَه لَه ژِيَر پِيَا تَف رُو بَكَا نَه گَه ر لَه سَه ر خُوْل وَه سَتَابُو. نَه گِيْنَا تَفَه كَه ي بَكَاتَه لَوِي جَلَه كَه يَه وَه يَا بِيِكَاتَه نَاو دَه سْتَه سَرِيَكَه وَه (ش/د/ت/ن).

۵۸۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ مُخْتَصِرًا. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۲).

ئَه بَو هَوَرَه يِرَه (خَوای ئِي رَازِي بِن) گَوْتِي: پِيَغَه مَبَهَر (دِرَوْدِي خَوای لَه سَه رِبِن) يَاسَاخِي كِرَدَوَه كَه پِيَاو لَه نَوِيژَا دَه سْت لَه سَه ر كَه لَه كَه ي دَانِي (ش/د/ت/ن).

۵۸۱- (ب - ۱ ز - ۵۸ ژماره: ۴۱۳/۵).

۵۸۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكُنَّا إِذَا سَلَّمْنَا قُلْنَا بِأَيْدِينَا السَّلَامَ عَلَيْكُمْ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ فَنَظَرَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا شَأْنُكُمْ تُشِيرُونَ بِأَيْدِيكُمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلٍ شُمُسُ؟ إِذَا سَلَّمْتُمْ أَحَدَكُمْ فَلْيَلْتَقِفْ إِلَى صَاحِبِهِ وَلَا يُؤْمِنُ يَدِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

جَابِرِي كَوِرِي سَه مَوَرَه (خَوای ئِي رَازِي بِن) گَوْتِي: لَه پِيَشَا كَه لَه گَه ل پِيَغَه مَبَهَر (دِرَوْدِي خَوای لَه سَه رِبِن) كَه نَوِيژَمَان دَه كِرَد (كَاتِي سَلَاوِي نَوِيژَمَان دَه دَايَه وَه بَه لَای رَاسْتَا) بَه دَه سْت ئِي شَارَه تَمَان دَه كِرَد و دَه مَان گَوْت (السَّلَام عَلَيْكُمْ) وَه هَه رَوَهَا (بَه لَای چَه پَا) بَه دَه سْت ئِي شَارَه تَمَان دَه كِرَد و دَه مَان گَوْت (السَّلَام عَلَيْكُمْ) هَه تَا پِيَغَه مَبَهَر (دِرَوْدِي خَوای لَه سَه رِبِن) سَه رَن جِي كِي دَايِن و فَه ر مَوِي: ئَه وَه چِي تَانَه كَه وَا دَه سْت تَان دَه لِي كِي كَلَكِي مَايِنِي چَه مَوُوشَه بَه م لَوَا دَا رَايِدَه وَه شِي نِن و ئِي شَارَه تِي پِي دَه كَه ن؟ شَتِي وَا مَه كَه ن بَه لَكُوو لَه بَاتِي ئَه وَه لَابَكَه نَه وَه بَه لَای هَاوَرِي كَانَتَانَه وَه (م/د).

(۲) مسلم: ۱۲۸، نسائي: ۸۸۹، ترمذي: ۳۸۳.

(۴) مسلم: ۹۶۹، ۹۷۰، أبو داود: ۹۹۸، ۹۹۹، نسائي: ۱۸۴، ۱۲۱۷، ۱۳۲۵.

۹۸) ھندی تریان نویر کردنہ لہ کاتی نامادہ بوونی خوراکا، یا لہ کاتی تہنگہ تاو بوونی سہراودا: (ومنها الصلاة بحضرة الطعام ومع مدافعة الحدث)

۵۸۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَضَعَ الْعِشَاءُ وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَأَبْدُءُوا بِالْعِشَاءِ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا قَدَّمَ الْعِشَاءُ فَأَبْدُءُوا بِهِ قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ، وَلَا تَعْجَلُوا عَنْ عَشَائِكُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: کہہ شیو دانرا لہ کاتی قامہ تی نویرڈا لہ پیشا دہست بہ خواردنی شیوہ کہ بکہن. لہ گیرانہ وہیہ کا: نہ گہر شیو دانرا دہستی پی بکہن لہ پیش کردنی نویرڈی شیوانا وہ ہیچ پہلہ مہکن لہ شیوہ کہتان و لہ سہر خوتان نانہ کہتان بہ تہواوی بخون و نہوسا نویرڈہ کہتان بکہن، وہ ہر وہا نویرڈہ کانی تریش (ش/ت).

۵۸۴- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ وَلَا وَهُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ^(۲).

دیسان پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) گوئی: پیغہ مبہر دہ فہرمووی (درویدی خوای لہ سہرین): کہ نان دانرا نویرڈ کردن باش نیہ، کہ سہراویش تہنگہ تاوی کردن ہر وہا (م).

۵۸۵- وَسُئِلَ أَنَسٌ عَنِ الثُّومِ فَقَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَا يَقْرَبَنَا وَلَا يُصَلِّيَ مَعَنَا. رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ^(۳).

پرسیار کرا لہ نہ نہس (خوای فی رازی بن): نہ گہر کہ سئی سیری کالی خوارد نویرڈکا؟ گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: ہر کہ سئی لہم گیایہی خوارد بانزیکی نیمہ نہ کہوئی و نویرڈمان لہ گہل نہکا بہ لکوو لہ مالہ وہ نویرڈی خوای بکا (م).

(۱) بخاری: ۶۷۲، ۵۴۶۳، مسلم: ۱۲۴۱ - ۱۲۴۷، أبو داود: ۱۹۲۷۰، ترمذی: ۳۵۲.

(۲) مسلم: ۱۲۴۶.

(۳) مسلم: ۱۲۴۸ - ۱۲۵۰، بخاری: ۸۵۲، ۸۵۵، ۸۵۴، ۵۴۵۲، ۷۳۵۹.

۹۹) هه ندیکی تریان خرهه لدانی قژو شوڤکردنه وهی جل و بهرگه بهرهنگیگی
وا که بخشی له سه رزه وی: (ومنها كف الشعر والاسبال)

۵۸۶- مَرَّ أَبُو رَافِعٍ مَوْلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) وَهُوَ يُصَلِّي قَائِمًا وَقَدْ غَرَزَ صَفْرُهُ فِي قَفَاهُ فَحَلَّهَا أَبُو رَافِعٍ فَالْتَفَتَ حَسَنٌ إِلَيْهِ مُغَضَّبًا فَقَالَ: أَقْبِلْ عَلَى صَلَاتِكَ وَلَا تَغْضَبْ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: ذَلِكَ كِفْلُ الشَّيْطَانِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

جاری چه سه نی کوپی عه لی (دیو دیان لی بی) راوه ستابوو نویژی ده کرد، په لکه کانی خرکردبوونه وهو گریی دابوون به پشته سه ریه وه، ئه بو رافیع (که کاتی خو ی نوکه ری پیغه مبه ربوو (دیو دی خوای له سه ربی) چوو به لایه وهو په لکه کانی کرده وه، چه سه نیش لیی موبووه و خیسه یه کی لی یکرد، ئه ویش گوتی: دل به دهره نویژه که ت و توورمه به، چونکه بو خو م له پیغه مبه رم ژنه وت (دیو دی خوای له سه ربی) ده یفه رموو: ئه وه دوشه که له ی شه ی تانه له سه ری داده نیشی (د/ت-س/ح).

۵۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَهَى عَنِ السَّذْلِ فِي الصَّلَاةِ وَأَنْ يُغَطِّيَ الرَّجُلُ قَاَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

ئه بو هوره یره (خوای ئی رازی بی) گوتی: پیغه مبه ر (دیو دی خوای له سه ربی) نه هی کردوو له شوڤکردنه وهو خشانندی جل و بهرگ به سه ر زه ویدا له ناو نویژدا هه روه ها له وه ش که پیاو له کاتی نویکردندا به لفکه ی میزه رو شتی وا ده می خو ی هه لپیچی (د/ت-سند ضعیف).

۵۸۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَلُّ ذِكْرُهُ لَا يَقْبَلُ صَلَاةَ رَجُلٍ مُسْبِلٍ إِزَارَةً^(۳).

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بسند ضعیف مؤید بالصحاب (شرحه).

(۳) رواه أبو داود بسند صحيح (شرحه).

دیسان ئهو گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر نویژئی ئهو پیاوه‌ گیرا ناکا که جله‌کانی بخشینئی له زه‌وی (د-ح/ص).

۵۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَسْبَلَ إِزَارَهُ فِي صَلَاتِهِ خِيَلَاءَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ فِي حِلٍّ وَلَا حَرَامٍ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۴).

عبداللّ (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌رکه‌سئی له نویژدا بو فیژو ده‌عیه‌ جله‌که‌ی له زه‌وی بخشینئی ئه‌وه‌ فپری به‌سه‌ر هه‌لّ و هه‌رامی خودای گه‌وره‌وه‌ نیه‌ (د- روی مسندا وموقوفا).

۱۰۰) هه‌ندیکی تریان باویشکدان و په‌نجه‌ تیکپه‌راندن و فووکردنه‌:

(ومنها التّأوُّب والتّشبيك والنّفخ)

۵۹۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: التّأَوُّبُ فِي الصَّلَاةِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَكْظِمْ مَا اسْتَطَاعَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالبخاري في بدء الخلق وَلَفْظُهُ: لَتَأَوُّبُ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرُدَّهُ مَا اسْتَطَاعَ فَإِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا قَالَ: (هَآ) ضَحِكَ الشَّيْطَانُ مِنْهُ^(۱).

ئهو هوره‌یره‌ (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: باویشکدان (له‌ نویژا) له‌ شه‌یتانه‌وه‌یه‌، جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ هه‌رکاتئ یه‌کیکتان باویشکی هات با تا ده‌توانئ قووتی بداته‌وه‌ (ت/ب) گفته‌ی بوخاری (پپر گوپی پیروزی له‌ نوورو ره‌حه‌متی خودای میهره‌بان و گه‌وره‌بی) ئاوايه‌: (باویشک له‌ شه‌یتانه‌وه‌یه‌، که‌واته‌ ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان باویشکیدا با تا ده‌توانئ بیداته‌ دواوه‌و ده‌م بنوقینئ و به‌ پشتی ده‌ستی چه‌پی به‌ری ده‌می

(۴) روی مسندا وموقوفا (شرحه‌).

(۱) بخاری: ۲۲۸۹، ۶۲۲۳، ۶۲۲۶.

بگری چونکه له وکاته دا که دم پان ده کاته وه ده لی: ها، شهیتان پیی پیده که نی).

۵۹۱- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ وُضُوئَهُ ثُمَّ خَرَجَ عَامِدًا إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يُشَبِّكَنَّ بَيْنَ أَصَابِعِهِ فَإِنَّهُ فِي صَلَاةٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ مُوْثِقٍ^(۲).

که عبی کوړی عوجره (خوای فی رازی بن) گوته: پیغه مبه (دروودی خوای له سربین) ده فهرموئی: له پاش نه وهی که ده سنویرتیکی جواتان گرت و چوون بو مزگه ت بو نویژ ئیتر په نجه تان تیگ مه په ریښ به ئیعتیبار ئیتر ئیوه له ناو نویژدان (ت/د- سند موثق).

۵۹۲- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غُلَامًا لَنَا يُقَالُ لَهُ أَفْلَحُ إِذَا سَجَدَ تَفَحَّ فَقَالَ: يَا أَفْلَحُ تَرُبُّ وَجْهَكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۳).

نوم سه له مه (خوای فی رازی بن) گوته: نوکه ریگمان هه بوو ناوی نه فله ح بوو، پیغه مبه (دروودی خوای له سربین) چاوی لیوه بوو که کوړنووشی ده برد فووی ده کرد له خوئی جیگه کوړنووشه که ی. جا فهرمووی پیی: نهی نه فله ح! ته ویلت خو لاوی که چونکه نهو خو له نیشانه ی به نده گی و عیباد ته ی خودای که وره یه (ت- سند ضعیف)

۵۹۳- وَلَابْنَ مَاجَه: لَا تُفَقِّعْ أَصَابِعَكَ وَأَتَتْ فِي الصَّلَاةِ (شرحه)^(۴).

ده فهرموئی (دروودی خوای له سربین): له نویژا په نجه کانت مه ته قینه (ئیبنو ماجه) نه م فهرمووده یه نه قل کراوه له شه رحه که ی سهر (تاج) خو یه وه.

(۲) بسند موثق.

(۳) بسند ضعیف (شرحه).

(۴) احتج به الشارح (مترجم).

(۱۰۱) باسی شہ شہم: باسی سونہتہ دامہ زراوہ کانی نویژ،

(نہم باسہ سی بہ شہ):

بہ شی یہ کہم: باسی سونہتہ دامہ زراوہ کانی نویژہ فہرزہ کان (رواتب الفرائض)

الباب السادس: في الرواتب. (وفيه فصول ثلاثة):

الفصل الأول: في رواتب الفرائض

۵۹۴- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يُصَلِّيَ لِلَّهِ كُلَّ يَوْمٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً تَطَوُّعًا غَيْرَ فَرِيضَةٍ إِلَّا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي. وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ: أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ^(۱).

نوممو حہیبہ (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیغہ مہرم بیست دہیفہ رموو (درویدی خوای لہ سہ ربین): ہہر بہ ندہیہ کی موسولمان ہہموو روژئی دوانزہ رکات نویژی سونہتہ بکا بو خودا، سہرہ پای نویژہ فہرزہ کان، مسوگہر کہ خودای گہورہ لہ بہ ہشتا کو شکیککی بو دروست دہکا نوممو حہیبہ (خوای فی رازی بن) گوئی: ئہوہ تی ئہمہم لہ حہرزہت (درویدی خوای لہ سہ ربین) ژنہ وتووہ لہ وساکہوہ ہہمیشہ ئہم دوانزہ رکاتہیہ دہکہم (م/د/ت/ن).

تیرمیذی ئہمہشی لی زیاد کردووہ: چوار رکات لہ پییش نیوہ پوداو دوو رکات لہ پاشیہووہ دوو رکات لہ پاش شیوانہووہ دوو رکات لہ پاش خہوتنانہووہ دوو رکات لہ پییش نویژی بہ یانیہووہ.

(۱۰۲) سونہتہ تی دامہ زراوی نویژی بہ یانی: (راتبہ الفجر)

۵۹۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاحِدٌ^(۱).

(۱) مسلم: ۱۶۹۱ - ۱۶۹۲، أبو داود: ۱۲۵۰.

(۱) مسلم: ۱۶۸۵، ۱۶۸۶، ترمذی: ۴۱۶، نسائی: ۱۷۵۸.

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) دہ فہرموی: دو رکاتہ سونہ تہ کہی پیش نویژی به یانی له هه موو مولک و سامانی دنیا باشتن. (م/ت/احمد).

۵۹۶- ولأبي داود وأحمد: لَا تَدْعُوهُمَا وَإِنْ طَرَدْتُمْ الْخَيْلَ^(۲).

دہ فہرموی: (درودی خوای لہ سرین): ئەگەر بە سواری ئەسپ نیشتونەتە سەرتان ئەم دوو رکاتە سونەتە تەرك مەكەن (د-سند صالح-ئەحمەد).

۵۹۷- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى شَيْءٍ مِنَ التَّوَائِلِ أَشَدَّ مُعَاهَدَةً مِنْهُ عَلَى الرَّكْعَتَيْنِ الْفَجْرِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۳).

دیسان عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) هیچ سونہ تیکی تری وەك دوو رکاتە سونہ تە کہی پیش نویژی به یانی ئاوا بە باشی سەرەوکاری نە دەکرد! (ش/د).

۵۹۸- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُخَفِّفُ الرَّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى إِنِّي لَأَقُولُ هَلْ قَرَأَ بِأَمِّ الْكِتَابِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۴).

دیسانەوہ گوئی: پیغمبر (درودی خوای لہ سرین) ئەوێندە بە گورجی دوو رکاتە سونہ تە کہی پیش نویژی به یانی دەکرد، تەنانەت لە دای خۆمەوہ دەمگوت: چۆن فریای خۆیندنی فاتحیا دەکەوی! (ش/د/ن).

۵۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَرَأَ فِي رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) وَ (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۵).

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۳) بخاري: ۱۱۶۹، مسلم: ۱۶۸۲، أبو داود: ۱۲۵۴.

(۴) بخاري: ۱۱۷۱، ۱۶۸۱، ۱۶۸۲، أبو داود: ۱۲۵۵، نسائي: ۹۴۵.

(۵) مسلم: ۱۶۸۷، أبو داود: ۱۲۵۶، نسائي: ۹۴۴.

تہو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) جاور
بار لہ دوو رکاتہ سوننہتہکھی پیش نویژی بہیانی دا سورہتی {قُلْ يَا أَيُّهَا
الْكَافِرُونَ} ہو سورہتی {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} ی دہخویند (م/د/ت/ن).

۶۰۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ (قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا) وَالَّتِي فِي آلِ عِمْرَانَ
(تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

ئیبنو عبباس (رمزای خودای لیبن) گوتی: گہ لی جار پیغہمبہر (درویدی خوای
لہسربین) لہ دوو رکاتہ سوننہتہکھی پیش نویژی بہیانیدا لہ رکاتی یہکما
ثایہتی {قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا} ثایہتی {تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمْ} ی لہ رکاتی دووہما ثایہتی خویند کہ لہ سورہتی ثالی عیمراندایہ
(م/د).

۶۰۱- وَلِلرَّمْذِيِّ وَأَبِي دَاوُدَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَلْيَضْطَجِعْ
عَلَى يَمِينِهِ^(۷).

دہفہرموی: (درویدی خوای لہسربین): کہ دوو رکاتہ سوننہتہکھی پیش
نویژی بہیانیتان کرد لہسہر لای راست بہرہو رووگہ راکشین (ت/د-س/ح).

۱۰۳) سوننہتہ دامہزراوہکان کہ بہ جہخت کراون: (الرواتب المؤکدة)

۶۰۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: حَفِظْتُ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) عَشْرَ رَكَعَاتٍ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرَبِ فِي
بَيْتِهِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَكَانَتْ سَاعَةً لَا
يُدْخَلُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِيهَا^(۸).

(۶) مسلم: ۱۶۸۸، ۱۶۸۹. أبو داود: ۱۲۹۵. نسائي: ۹۴۲.

(۷) بسند حسن (شرحہ).

(۸) بخاری: ۱۱۷۲. مسلم: ۱۶۹۵.

ئیبینو عومەر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له پیغه‌مبەر خۆیه‌وه (دروودی خوای له‌سەربین) دە رکات نویژی سوننەت فی‌ربووم: دوو رکات له پیش نویژی نیوه‌پۆوه و دوو رکات له پاشیه‌وه و دوو رکات له پاش نویژی شیوانه‌وه، هەزەت ئەم دوو رکاتە‌ی له ماله‌وه دە‌کرد، وه دوو رکات له پاش نویژی خەوتنانه‌وه، هەزەت (دروودی خوای له‌سەربین) ئەم دوو رکاتە‌شی له ماله‌وه دە‌کرد، وه دوو رکاتیشی له پیش نویژی به‌یانیه‌وه، وه لەم کاتە‌دا که‌پیی دە‌گوتری: سە‌بای سالحان که‌س نه‌ده‌چوو بۆ خزمە‌تی، چونکه‌ لەم دە‌مه‌دا له‌گە‌ڵ خودای خۆی خە‌ریک‌بوو! (ش/د/ت/ن).

۶۰۳- وَعَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ الظُّهْرِ، سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَهَا سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْمَغْرَبِ سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْعِشَاءِ سَجْدَتَيْنِ وَبَعْدَ الْجُمُعَةِ سَجْدَتَيْنِ، فَأَمَّا الْمَغْرِبُ وَالْعِشَاءُ وَالْجُمُعَةُ فَصَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَيْتِهِ^(۲).

دیسان گوتی: له‌گە‌ڵ پیغه‌مبەر خۆیدا (دروودی خوای له‌سەربین) ئەم نویژه سوننە‌تانە‌م کردووه: دوو رکات له پیش نیوه‌پۆوه و دوو رکاتیش له پاشیه‌وه، وه دوو رکات له پاش شیوانه‌وه وه دوو رکات له پاش خەوتنانه‌وه، وه دوو رکات له پاش نویژی هە‌ینیه‌وه، به‌لام سوننە‌تی شیوان و خەوتنان و هە‌ینیم له‌گە‌ڵ پیغه‌مبەر‌دا (دروودی خوای له‌سەربین) له ماله‌ی پیغه‌مبەر دە‌کرد (ش/د/ت/ن).

۶۰۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ لَا يَدْعُ أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْعِدَاةِ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ الْأَصُولُ الْخَمْسَةُ^(۳).

عائیشه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خوای له‌سەربین) هەر‌گیز ئەم نویژه سوننە‌تانە‌ی تە‌رك نه‌ده‌کرد: چوار رکات له پیش نویژی نیوه‌پۆوه و دوو رکاتیش له پیش نویژی به‌یانیه‌وه (ش/د/ت/ن).

(۲) بخاري. تهجد: ۱۱۷۲. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۹۵.

(۳) بخاري: ۱۱۸۲.

۱۰۴) سوننہ تہ دامہ زراوہ کان کہ جاروبار پیغہ مبہر (دروودی خوائ لہ سہ ربی) تہرکی کردوون: (الرواتب غیر المؤکدہ)

۶۰۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَ كُلِّ آدَانَيْنِ صَلَاةٌ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ قَال: فِي الثَّالِثَةِ: لِمَنْ شَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱).

عہدوللای کوری موغہ ففعل (خوائ ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دروودی خوائ
لہ سہ ربی) دوو جار لہ سہ ربیہ کہ فہرمووی: لہ بہیننی ہہ موو بانگو قامہ تیگا
نویژئیکی سوننہ تہ ہیہ، لہ سہ ربی جای سیہہما فہرمووی: تہمہ بو کہ سئی
نارہ زووی تہم نویژہی ہہ بنی (ش/د/ن).

۶۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلُّوا أَمَّا صَلَاةُ الْمَغْرِبِ قَالَ: فِي الثَّالِثَةِ: لِمَنْ شَاءَ، كَرَاهِيَةً أَنْ يَتَّخِذَهَا النَّاسُ سُنَّةً. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

عہدوللای موزہنی (خوائ ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دروودی خوائ لہ سہ ربی)
فہرمووی: دوو رکات نویژئی سوننہ تہ بکہن لہ پییش نویژئی شیوانہ وہ
لہ سہ ربی جاری سیہہما فہرمووی: تہمہ بو کہ سئیکہ کہ نارہ زووی تہم نویژہی
ہہ بنی، حہ زہت (دروودی خوائ لہ سہ ربی) بویہ وای فہرموو نہ وہ کہ مہردوم بیکہن بہ
دہستوور (ب/د).

۶۰۷- عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَافَظَ عَلَى أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳).

ئوممو حہ بیبہ (خوائ ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دروودی خوائ لہ سہ ربی)
فہرمووی: ہہر کہ سئی چوار رکات نویژئی سوننہ تہ لہ پییش نیوہ پوؤوہ و چوار

(۱) بخاری: ۶۲۴، ۶۲۷، مسلم: ۱۹۳۷، أبو داود: ۱۲۸۲، ترمذی: ۸۵، نسائی: ۶۸۰، ۱۱۶۲.

(۲) بخاری: ۶۲۴، ۶۲۷.

(۳) بسند صحیح (شرحہ).

رکات له پاشیہ وه هه میشه به ریکوپیکی بکا خودا ئاگری له سه ره حه رام دهکا (د/ت/ن-س/ص).

۶۰۸- عَنْ أَبِي عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً صَلَّى قَبْلَ الْعَصْرِ أَرْبَعًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

ئیبینو عومهر (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سه ره) ده فهرمووی: ره حمه تی خودا له وه که سه بهی که له پیش نویژی عه صره وه چوار رکات نویژی سوننه ت دهکا به نیاز (نیه ت) ی سوننه تی پیش عه صر (د/ت-س/ح).

۶۰۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ سِتَّ رَكَعَاتٍ لَمْ يَتَكَلَّمْ فِيمَا بَيْنَهُنَّ بِسُوءٍ عُدِلْنَ لَهُ بِعِبَادَةِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً. وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ عِشْرِينَ رَكَعَةً بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۵).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سه ره) فهرمووی: هه ره که سئ له پاش نویژی شیوانه وه شهش رکات نویژی سوننه ت بکا ئه وه هاوتای عیباده ت و خودا په رستی دوازه سال دهکا به مه رجی له نیوانیانا قسه ی خراپ نه کا (ت-سند ضعیف) له گیرانه وه یه کا: هه ره که سئ له پاش شیوان بیست رکات نویژی سوننه ت بکا خودا له به هه شتا کوشکیکی بو دروست دهکا (ت-سند ضعیف).

۱۰۵) به شی دووهم: باسی نویژی وه تر: (الفصل الثاني: في الوتر)

۶۱۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: يَا أَهْلَ الْقُرْآنِ أَوْثَرُوا فَإِنَّ اللَّهَ وَثَرٌ يُحِبُّ الْوَثَرَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۵) بسند ضعیف (شرحه).

(۱) بسند ضعیف (شرحه).

عهلی (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (درودی خوای لهسهرین) فهرمووی: ئه‌ی قورئان خواکان! ئه‌ی په‌یره‌وانی قورئان! واته: ئه‌ی ئومه‌تی مه‌حه‌مه‌دا! نویژی وهر بکه‌ن که نویژی که رکاته‌کانی تاکه له‌پاش نویژی خه‌وتنانه‌وه ده‌کری چونکه خودا خوای تاکه‌وتاکي خوش ده‌وی (د/ت/ن-س/ح).

۶۱۱- عَنْ خَارِجَةَ بْنِ حُدَافَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَمَدَّكُمْ بِصَلَاةٍ وَهِيَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ وَهِيَ الْوِثْرُ فَجَعَلَهَا لَكُمْ فِيمَا بَيْنَ الْعِشَاءِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۲).

خاریجه‌ی کوپی حودافه (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (درودی خوای لهسهرین) له‌مال ده‌رچوو و هات بو لامان فهرمووی: خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌و، سه‌ره‌پای نویژه‌ه‌ره‌زه‌کان نویژیکی تریشی پی به‌خشیون، ئه‌و نویژه‌و بو ئیوه‌ه‌ی چاکتره له رانه وشتی سوور که نایابترین مالی عه‌ره‌بان‌ه که ئه‌ویش نویژی وتره، وه کاتی بوونی ئه‌م نویژه له‌پاش کردنی نویژی خه‌وتنانه‌وه ده‌ست پی ده‌کا، وه هه‌تا هه‌لاتنی شه‌به‌ق کاتی ده‌مینی! (د/ت/حاکم - حاکم به‌صه‌حیحی داناوه).

۶۱۲- عَنْ ابْنِ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ وَثْرًا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۳).

ئیبنو عومه‌ر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (درودی خوای لهسهرین) فهرمووی: وهر بکه‌ن به‌دواترین نویژی شه‌وتان (ش/د/ت).

۶۱۳- عَنْ مَسْرُوقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ لِعَائِشَةَ: مَتَى كَانَ يُوتَرُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: كُلُّ ذَلِكَ قَدْ فَعَلَ أَوْتَرُ أَوَّلَ اللَّيْلِ وَوَسَطَهُ وَآخِرَهُ وَلَكِنْ انْتَهَى وَثْرُهُ حِينَ مَاتَ إِلَى السَّحَرِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

(۲) صحیح عند الحاکم.

(۳) بخاری: ۹۹۸. مسلم: ۱۷۵۲. أبو داود: ۱۴۲۸.

مهسرووق (خوای ئی رازی بن) گوتی: به عائیشهم گوت: پیغهمبه (دیودی خوای لهسربین) نویژی وهتری کهی دهکرد؟ گوتی: له ههموو کاتیکی شهودا وهتری دهکرد: ههندی جار له سههتای شهوهوه دهیکرد، ههندی جار له ناوهراستی شهودا دهیکرد، ههندی جاریش له دواوایی شهوهوه دهیکرد، بهلام لهپیش مردنیا هه بهره بهیان وهتری دهکرد (ش/د/ت/ن).

۶۱۴- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ خَافَ أَنْ لَا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ فَلْيُوتِرْ أَوَّلُهُ وَمَنْ طَمَعَ أَنْ يَقُومَ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ وَذَلِكَ أَفْضَلُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

جایبر (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبه (دیودی خوای لهسربین) فهرمووی: ههه کهسێ دهترسێ که له کوئایی شهوهوه ههلهسهی بو شهو نویژ با له سههتای شهوهوه وهتر بکا، وه ههه کهسێ که بهتهمايه که له کوئایی شهوهوه ههلهسهی بو شهو نویژ با له کوئایی شهودا نویژی وهتر بکا، چونکه نویژی ئاخری شهو فریشتهی رهمهت دینه دیاری و تهماشای دهکهن، ئاشکرایه که نه مه زور باشتهه! (م/ت).

۶۱۵- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ: مَتَى تُوتِرُ؟ قَالَ: أُوتِرُ آخِرَ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ. وَقَالَ: لِعُمَرَ: مَتَى تُوتِرُ؟ قَالَ: أُوتِرُ اللَّيْلَ. فَقَالَ: لِأَبِي بَكْرٍ: أَخَذَ هَذَا بِالْحَزْمِ وَقَالَ: لِعُمَرَ: أَخَذَ هَذَا بِالْقُوَّةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

ئهبو قهتاده (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبه (دیودی خوای لهسربین) به ئهبو بهکری فهرموو: کهی وهتر دهکهی؟ گوتی: له سههتای شهوهوه وهتر دهکهم، به عومهریشی فهرموو: ئهی تو کهی وهتر دهکهی؟ گوتی: له ئاخری شهوهوه وهتر دهکهم، جا به ئهبو بهکری فهرموو: ئههه لایهنی توندو توئی (ههزم)ی گرتوو به عومهریشی فهرموو: ئههه لایهنی پتهوی نیاز (ههزم)ی گرتوو (د-سند صالح).

(۴) بخاری: ۹۹۶. مسلم: ۱۷۳۳، ۱۷۳۴، ۱۷۳۵.

(۵) مسلم: ۱۷۶۲، ۱۷۷۴. ترمذی: ۴۵۵.

(۶) بسند صالح (شرحه).

۱۶۰) تاجہند رکات و ہتر دروستہ: (بیان الوتر)

۶۱۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَنْصَرِفَ فَارْكَعْ رَكْعَةً تُوتِرُ لَكَ مَا صَلَّيْتَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمووی: شہو نویژ دوو رکات دوو رکاتہ، جا کہ ویستت دہست ہلگری یہ رکات بکہ دہبی بہ و ہتری نہو نویژانہی کہ کردووتن (ش/د/ت/ن).
۶۱۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْوُتْرُ رَكْعَةٌ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ^(۲).

دیسان گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمووی: نویژی و ہتری یہ رکاتہ، باش وایہ کہ لہ ناخری شہودا بکری (م/ن/نہ حمہد).

۶۱۸- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْوُتْرُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتِرَ بِخَمْسٍ فَلْيَفْعَلْ. وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتِرَ بِثَلَاثٍ فَلْيَفْعَلْ. وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتِرَ بِوَاحِدَةٍ فَلْيَفْعَلْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ. وَفِي رَوَايَةٍ: الْوُتْرُ حَقٌّ فَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِسَبْعٍ وَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِخَمْسٍ وَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِثَلَاثٍ وَمَنْ شَاءَ أَوْتَرَ بِوَاحِدَةٍ^(۳).

نہو نہیوبی نہنصاری (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمووی: و ہتر شتیکی ہقہ لہسہر ہموو موسولمانی، جا نہوہی حہزدہکا کہ پینج رکات و ہتر بکا با بیکا، وہ نہوہی حہزدہکا کہ سی رکات و ہتر بکا با بیکا، وہ نہوہی حہزدہکا کہ یہ رکات و ہتر بکا با بیکا. (د/ن-سند صالح) لہ گپرانہوہیہکا: و ہتر ہقہ، جا نہوہی حہزدہکا با حہوت

(۱) بخاری: ۹۹۰. مسلم: ۱۷۴۵ - ۱۷۴۸. أبو داود: ۱۳۲۶. نسائی: ۱۶۹۳.

(۲) مسلم: ۱۷۵۴، ۱۷۵۵، نسائی: ۱۶۸۸.

(۳) بسند صالح (شرحہ).

رکات و ہتر بکا، وہ ٹہوہی حہز دہکا با پیئنج رکات و ہتر بکا، وہ ٹہوہی حہز دہکا با سئ رکات و ہتر بکا، وہ ٹہوہی حہز دہکا با یہک رکات و ہتر بکا۔

۶۱۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُوتِرُ بِثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً فَلَمَّا كَبَّرَ وَضَعَفَ أَوْتَرَ بِسَبْعٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۴). وفي رواية: أَوْتَرَ بِتِسْعٍ (شرحہ)۔^(۴)

ٹوممو سہلہمہ (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیئشا پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہربن) سیازدہ رکات و ہتری دہکرد، بہلام کہ ٹیختیارو بن ہیژ بوو حہوت رکاتی دہکرد (ت/ن-س/ح)۔ لہ گیژانہوہیہکی شہرحہکہدا: نو رکاتی دہکرد۔

۶۲۰- عَنْ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا وَثْرَانَ فِي لَيْلَةٍ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۵)۔

طلہلقی کوپی عہلی (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیغہمبہرم بیست دہیفہرموو (درویدی خوای لہسہربن) لہ یہک شہوا دوو و ہتر نابن (د/ت/ن-س/ح)۔

۱۰۷) قورنات خویندنی و ہتر: (القراءة في الوتر)

۶۲۱- عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ جَرِيحٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْنَا عَائِشَةَ بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يُوتِرُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَتْ: كَانَ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى بِسَبْحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَفِي الثَّانِيَةِ يَقُولُ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّالِثَةِ يَقُولُ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَالْمُعَوَّدَتَيْنِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ. وزاد النسائي وأبو داود: وَكَانَ يَقُولُ إِذَا سَلَّمَ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ ثَلَاثًا وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ بِأَثَلَةٍ^(۱)۔

عہبدولعہزیزی کوپی جورہیج (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ عائیشہمان پرسسی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہربن) لہ نویژ و ہتر دا چ سوورہتیکی

(۴) بسند حسن (شرحہ)۔

(۵) بسند حسن (شرحہ)۔

(۱) بسند حسن (شرحہ)۔

دہ خویند؟ گوتی: لہ رکاتی یہ کہمدا سوورہتی {سَبَّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى} دہ خویند، وہ لہ رکاتی دووہمدا سوورہتی {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} دہ خویند، وہ لہ رکاتی سییہمدا سوورہتی {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} و سوورہتی {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ} و سوورہتی {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ} دہ خویند (د/ت/ن- س/ح) نہ سائیو ئہ بو داوود ئہ مہیان پتر کردوہ: کہ سہ لاویشی دہ دایہ وہ سئ جار دہیفہرموو {سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ}: پاکى و بیگہردى بو پاشای پاکى بن نہنگ. وہ لہ سہری جاری سییہمدا دہنگى ئی ہلہدہبرى.

۶۲۲- وَ سَيَلَّتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): أَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسِيرُ بِالْقِرَاءَةِ فِي الْوُثْرِ أَمْ يَجْهَرُ؟ قَالَتْ: كُلُّ ذَلِكَ كَانَ يَفْعَلُ رُبَّمَا أَسْرَ وَرُبَّمَا جَهَرَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ.

پرسیار کرا لہ عائیشہ (خوای ئی رازی بن): ئایا پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) لہ نویژى و ہتردا قورئانی بہ نہینى دہ خویند یا بہ دہنگى بہرز؟ گوتی: بہہردوولا دہ خویند، گہ ئی جار بہ پہنامہ کی و گہ ئی جار بہ ئاشکرا دہ خویند (م/د).

۶۲۳- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ فِي آخِرِ وَثْرِهِ بَعْدَ السَّلَامِ مِنْهُ: اللَّهُمَّ آتِنِي أَعُوذَ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۳).

علی (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) لہ پاش و ہترہ وہ کہ سلّوی دہ دایہ وہ دہیفہرموو: {اللَّهُمَّ آتِنِي أَعُوذَ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ}.

خودایه پهنا دهگرم بهره زامه ندی تو له خهشم و قاری تو، وه پهنا دهگرم به چاوپویشینی تو له تو له سه ندی تو، وه پهنا دهگرم به خوټ له خوټ، وه سپو شهنا خوانیی تو له کیشتی منا نیه، وه سوپاس و ستایشی تو به کهس نابژیړی، نه وه مه گهر هر به خوټ بکړی! (د/ت/ن-س/ح).

۱۰۸) به شی سینه م: باسی دوعاو نزاو پارانه وهو ذیکرو یادی خوداو ویرد

له پاش نویژده: الفصل الثالث: في الدعاء والذكر عقب الصلاة

۶۲۴- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا وَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. وفي رواية: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا سَلَّمَ لَمْ يَقْعُدْ إِلَّا مِقْدَارَ مَا يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ إلخ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱).

ثوبان (خوای ن رازی بن) گوټی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سرین) که سلاوی نویژی ددهایه وه سی جار داوای ن بوور دنی له خودا دهکردو دهیغه رموو: {أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ.

ئینجا دهیغه رموو:

{اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ}.

خوداوه ندا! په زهره دگارا! سه لام ناوی تو یه وه سه چاوه ی سه لامو سه لامه تی و نامان و په ناو هانا هر له لای تو یه، به راستی تو زور به فهرو پیروزو گه ورهیت، نه ی خاوه ن شکوی به قه درو حورمهت! له گیرانه وه یه کا: پیغه مبهه (درویدی خوای له سرین) دهستووری و ابوو که سلاوی ددهایه وه ته نیا نه وه نده داده نیشت له نویژکا کهیدا که دهیغه رموو {اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ} تاد (م/د/ت/ن).

(۱) مسلم: ۱۳۳۲، ۱۳۳۴. أبو داود: ۱۵۱۲. ترمذی: ۲۰۰. نسائی: ۱۳۳۱.

۶۲۵- عَنْ زَيْدِ مَوْلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَسْتَغْفَرَ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ. غُفِرَ لَهُ وَإِنْ كَانَ فَرًّا مِنَ الرَّحْفِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: مَنْ أَسْتَغْفَرَ اللَّهَ الْعَظِيمَ^(۲).

زهیدی نازا کراوی پیغهمبر (دروودی خوی له‌سهرین) هه‌ر که‌سی بلی:

گوئی: پیغهمبر (دروودی خوی له‌سهرین) هه‌ر که‌سی بلی: {أَسْتَغْفِرَ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ}.

داوای لی‌بوردن و تاوان به‌خشین له‌و خودایه ده‌که‌م که بی‌جگه له‌خوی خودای تر‌نیه، که نه‌مو زیندوو‌ه و راگری عاله‌مه و مایه‌ی مانی هه‌موو شتی‌که، وه په‌شیمانم له‌ تاوانم و ته‌وبه ده‌که‌م له‌ کونا‌هانم و ده‌که‌ریمه‌وه بو‌ لای نه‌و. هه‌رمووی (دروودی خوی له‌سهرین) هه‌ر که‌سی نه‌مه بلی خودا لی‌ی خوش ده‌بی، گریمان نه‌و که‌سه له‌ ریزی غه‌زاشا هه‌له‌اتبی هه‌ر خودا لی‌ی خوش ده‌بی (د-سند صالح-ت) گفته‌ی ترمی‌زی: له‌ جیاتی رسته‌ی {مَنْ أَسْتَغْفَرَ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ} یه‌ تا داوایی هه‌رمووده‌که.

۶۲۶- عَنْ وَرَّادٍ مَوْلَى الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَتَبَ الْمُغِيرَةُ إِلَى مُعَاوِيَةَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَخَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ^(۳).

وه‌رادی نو‌که‌ری مو‌غیره‌ی کو‌ری شو‌عه‌به (خوی ئی‌زانی بن) گوئی: مو‌غیره‌ نامه‌ی نو‌وسی بو‌ مو‌عاوییه له‌سه‌ر داوای خوی کاتی که هه‌رمانه‌وای مو‌سو‌لمانان بو‌و: جاران که پیغهمبر (دروودی خوی له‌سهرین) که له‌ نویژ ده‌بو‌ه‌وه و سلای ده‌دایه‌وه ده‌یفه‌رمو‌و:

(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۳) بخاری: ۸۴۴، ۲۴۰۸، ۵۹۷۵، ۶۳۳۰، ۶۴۷۳، ۶۶۱۵، ۷۲۹۲. مسلم: ۱۳۳۷ - ۱۳۱۴. أبو داود: ۱۵۰۵. نسائی: ۱۳۴۰.

، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲.

{ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ }.

بیجگه له خودا هیچ خودایه کی تر نیه، خودایه کی تا کو و ته نیایه، هیچ
هاوبه شیکی نیه، مولک و دارایی و پاشایه تی و سه لته نه تی و سوپاس و ستایش
هموو بو ئه وه، وه ئه وه خودایه کی وایه دهستی ده پروا به سهر هموو شتیگا و
ته و انای هموو شتیکی هیه، پهروه ردگارا! ههرچی تو بیدهیت به کهسی تر
نابریست، ههرچیش تو نه ییدهیت به کهسی تر نادریست، دارایی دارا و
دهستداری دهستدار هیچ دادییکیان نادا له لای تو (ش/د/ن).

۶۲۷- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
مُعَقَّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ ثَلَاثٌ وَتَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَتَلَاثٌ وَتَلَاثُونَ تَحْمِيدَةً
وَثَلَاثٌ وَتَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ (۴).

که عبی کوری عوجره (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای له سهرین)
فه رمووی: چهن وشه و چهن ته سبیحاتی ههن له پاش نویژه کانه وه ده گوترین،
ههر کهسی له پاش هموو نویژی بیانلی یا بیانکات قهت نا نومید نابن،
ئه ویش ئه مهیه که له پاش هموو نویژی سیی و سنی {سُبْحَانَ اللَّهِ} و سیی و
سنی {الْحَمْدُ لِلَّهِ} و سی و سنی {اللَّهُ أَكْبَرُ} بکا (م/ت).

۶۲۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْذَّرَجَاتِ وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ. فَقَالَ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالُوا:
يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا تَتَصَدَّقُ وَيُعْتِقُونَ وَلَا نُعْتَقُ.
فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَفَلَا أَعْلَمُكُمْ شَيْئًا تَذَرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْقُونَ بِهِ
مَنْ بَعْدَكُمْ وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ
اللَّهِ. قَالَ: تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً. قَالَ: أَبُو
صَالِحٍ: فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: سَمِعَ إِخْوَانُنَا

أَهْلُ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوا مِثْلَهُ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ. وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: وَتَخْتُمُهَا بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. وَلَفْظُ الرَّمْذِيِّ قَوْلُوا: سُبْحَانَ اللَّهِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَاللَّهُ أَكْبَرُ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَشْرَ مَرَّاتٍ.^(۵)

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازى بىن) گوتى: ھەژارانى كۆچكەران (مهاجرين) ھاتن بۆ خزمەتى ھەزرىت (درودى خوای لەسەرىن) گوتيان: ئەى پيغەمبەرى خودا! ھەرچى پاىەى بەرزو نازو نيعمەت و بەھرەى پاىە دار ھەيە ھەمووى داراو دەولەمەندەكان دەيبەن بۆ خويان! پيغەمبەريش (درودى خوای لەسەرىن) ھەرمووى: چۆن؟ ھەرزىان كرد: چونكە ئەوان ھەك ئيمە نويزدەكەن و ھەك ئيمە رۆژوو دەگرن و سەرھەراى ئەوھيش مالىان ھەيە خيرو خيراتى لى دەكەن و بەندەى لى دەكپرن و بۆ ھەزاي خودا ئازادى دەكەن بەلام ئيمە مالىمان نيە، لەبەر ئەو ھەخیرمان پى دەكړى و نەبەندەمان بۆ ئازاد دەكړى پيغەمبەريش (درودى خوای لەسەرىن) ھەرمووى: دەبا شتيكتان فيربكەم كە ئەوانەى پى دەگرنەو ھە پيشتان كەتوون، ھە ھەميشەيش پيش ئەوانە دەكەون كە ئيستا وان لە دواتانەو، ھە كەس لە ئيوە باشتەر نابى مەگەر كەسى كە ھەك ئيوە ئەو ھە بكا؟ گوتيان: ھەرموو ھەرموو ئەى پيغەمبەرى خودا! ھەرمووى: لە پاش ھەموو نويزى سىي و سى جار {سُبْحَانَ اللَّهِ} و سىي و سى جار {أَلْحَمْدُ لِلَّهِ} و سىي و سى جار {اللَّهُ أَكْبَرُ} بکەن، ئەبو صالح (كەراويە لە ئەبو ھورەيرەو) گوتى: ديسانەو ھەژارانى كۆچكەران كەپانەو بۆ خزمەتى ھەزرىت (درودى خوای لەسەرىن) گوتيان: برا موسولمانە دەولەمەندەكانمان ئەوھيان بيسوتوتەو ھەك ئيمە دەيكەين ھە ئەوانيش ھەك ئيمە ھەمان شت دەكەن! پيغەمبەريش (درودى خوای لەسەرىن) (بەم بۆنەيەو ئيستيشھادى بەم ئايەتە پيرۆزيە كردو ھەرمووى: {ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ - ۵/۵۴}.

واته: ئەمه له سایه و فەضل و گه‌وره‌یی خوداوه‌یه، له‌گه‌ڵ هەر که‌سی‌کا مه‌یلی هه‌بی ده‌یکا (ش/د/ت) ئەبو داوود به‌ رحمه‌تی خودایی ئەمه‌ی ئی پتر کردووه: له‌ کو‌تاییدا بلی:

{لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}.

گفته‌ی تیرمیزیش ئاوايه: سی و سی جار بلین {سُبْحَانَ اللَّهِ} و سی و سی جار بلین {أَلْحَمْدُ لِلَّهِ} و سی و چوار جار بلین {اللَّهُ أَكْبَرُ} و ده‌جار بلین: {لا اله الا الله}.

۶۲۹- وَلِمُسْلِمٍ: مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي ذُبُرٍ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَبِتِلْكَ تِسْعَةً وَتِسْعُونَ وَقَالَ: تَمَامَ الْمِائَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ^(۶).

ئەبو-هوره‌یره (خوای ئی رازی بی) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌ری) فه‌رمو‌ی: هەر که‌سی (له‌پاش هه‌موو نویژئی) سی و سی جار ته‌سبیحات بکا، وه‌ سی و سی جار هه‌مدو سوپاسی خودا بکا، وه‌ سی و سی جار نه‌للاه‌و نه‌که‌هر بکا) که ئەمه هه‌مو‌ی ده‌کاته نه‌وه‌ت و نو جار، وه‌ له‌سه‌ری جاری سه‌د هه‌ما بلی:

{لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}:

هه‌ر که‌سی له‌پاش هه‌موو نویژئی ئەمه بکا خودا له‌ هه‌موو تاوانه‌کانی خوش ده‌بی، هه‌رچه‌ن تاوانه‌کانی وه‌ که‌فی ده‌ریاش زو‌ربن (م).

۶۳۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ عِنْدِ جُوَيْرِيَةَ وَهِيَ فِي مُصَلَّاهَا وَدَخَلَ وَهِيَ فِي مُصَلَّاهَا فَقَالَ: لَمْ تَزَالِي فِي مُصَلَّائِكَ

هَذَا؟ قَالَتْ: نَعَمْ قَالَ: قَدْ قُلْتُ بَعْدَكَ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَوْ وَزَّيْتُ بِمَا قُلْتُ لَوَزَّيْتُهِنَّ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ وَزَيَّةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۷).

ئيبينو عه‌بباس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) له‌لای جووه‌یرییه‌ی هاوسهری بوو، جووه‌یرییه له نویژگاکییدا بوو خهریکی یادی خودا بوو، پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) له‌سهر ئهم حاله به‌جیی هیشت و دهرچووه دهره‌وه، وه له‌پاش ماوه‌یی که گه‌پرایه‌وه بو‌لای جووه‌یرییه ههر له‌سهر نویژگاکییدا بوو ههر خهریکی یادی خودا بوو، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) پیی فهرموو: له‌وساکه‌وه لی‌رده‌دا ههر خهریکی ته‌سبیحاتیت؟ گوتی: به‌ئی. فهرمووی: ده‌سا من له دوا ئه‌وه که له تو جیا بوومه‌ته‌وه سی جار ئهم چوار وشه‌یه‌م گوتووه، ئه‌گهر هه‌لبکی‌شیرین به‌و هه‌موو ته‌سبیحاته‌دا که تو له‌وساکه‌وه کردوتن به‌پابه‌ریان ده‌کن که ئه‌ویش ئه‌مه‌یه:

{سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ وَزَيَّةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ}.

به‌قه‌ی ژماره‌ی دروستکراوانی خودا ته‌سبیحات و هه‌مدو سوپاسی خودا ده‌که‌م، ئه‌وه‌نده‌ی که خودا خو‌ی پیی خو‌ش بی، وه به‌قه‌د سه‌نگ و کی‌شی ته‌خت و باره‌گای خودا، وه به‌قه‌د ژماره‌ی وشه‌کانی خودا. (م/د/ت/ن).

۶۳۱- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ يَدَهُ وَقَالَ: يَا مُعَاذُ! إِنِّي وَاللَّهِ لَأُحِبُّكَ أَوْصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدْعُنْ فِي ذُبُرٍ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۸).

موعاذی کو‌ری جه‌به‌ل (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌ستی گرتم و فهرمووی: ئه‌ی موعاذا! به‌خودا من زور تو‌م خو‌ش ده‌وی، ئه‌ی

(۷) مسلم: ۶۸۵۱، ترمذی: ۲۵۵۵، نسائی: ۱۲۵۱.

(۸) بسند صحیح (شرحه).

موعاد! که واته با ئاموژگاریهکت بکه‌م: له پاش هه‌موو نویژی ئه‌م وشانه بلی و هه‌رگیز ته‌رکیان مه‌که بلی:

{اللَّهُمَّ اَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ}.

خودایه! یاریده‌م بده له‌سه‌ر ذیکرو یادی خۆت وه له‌سه‌ر سوپاس و ستایشی خۆت وه له‌سه‌ر به‌نده‌یی و عیباده‌تی خۆت له‌سه‌ر شیوه‌یه‌کی شیرین و جوان (د/ن-س/ص).

۶۳۲- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَقْرَأَ بِالْمُعَوِّذَاتِ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۹).

عوقبه‌ی کوری عامیر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمانی پی کردم که له‌پاش هه‌موو نویژی سووره‌تی {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ} و سووره‌تی {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ} بخوینم (د/ت/ن/حاکم - حاکم به‌سه‌حیحی داناوه).

۶۳۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِرَجُلٍ: كَيْفَ تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ؟ قَالَ: أَتَشْهَدُ وَأَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ أَمَا إِلَيَّ لَا أَحْسِنُ ذَلِكَكَ وَلَا ذِلَّةً مُعَاذٍ. فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَوْلَهَا تُدَلِّدُنْ. وَفِي رِوَايَةٍ: كُنِّي وَمُعَاذٌ حَوْلَ هَاتَيْنِ تُدَلِّدُنْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ^(۱۰).

جابیر (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) به‌پیاویکی فه‌رموو: له‌نویژدا چی ده‌لییت؟ گوئی: ته‌حیات ده‌خوینم و ده‌لیم:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ}

په‌روه‌ردگارا! داوای به‌هه‌شت ئی ده‌که‌م و په‌نا ده‌گرم به‌تۆ له‌ئاگری دۆزه‌خ، به‌لام ئه‌م ورته ورتیه که تۆو موعاد ده‌یکه‌ن من نایزانم، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ئیمه‌یش هه‌ر به‌ده‌وری به‌هه‌شتا

(۹) صحیح عند الحاکم.

(۱۰) لم یبین الشارح درجته (مترجم).

ورته ورت دهکەین، له گپړانه وهیهکا: من و موعاذیش هەر به دهوری ئەم دوانه دا ئەم سرپه سرپه دهکەین! (د/ ئیبنو ماجه).

۱۰۹) باسی چه وتهم: باسی کورنووشی هه له (سه جدهی سه هو) و کورنووشی قورنابخویندن (سه جدهی تیلاوهت)، (نهم باسه دوو به شه):

بهشی یه کهم: باسی هوو کورنووشی به هه له داچوون

الباب السابع: فی سجود السهو والتلاوة وفیه فصلان

الفصل الأول: فی أسباب سجود السهو

۶۳۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا قَامَ يُصَلِّي جَاءَهُ الشَّيْطَانُ فَلَبَسَ عَلَيْهِ حَتَّى لَا يَذَرِي كَمْ صَلَّى فَإِذَا وَجَدَ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وزاد ابو داود: قبل التسليم^(۱).

ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) فەرمووی: کاتی یه کێ له ئیوه که هه ل دهسی و دهست دهکا به نوپژ، شهیتان دی به لایه وه به رنگیکی وا سهری ئی دهشیوینی که خوشی نازانی چه ند ركات نوپژ دهکا، جا ئەگەر تووشی شتی وابوون له ناو نوپژا به دانیشتنه وه دوو کورنووش بهرن (ش/د/ت/ن) گپړانه وهی ئەبو داود ئەمه ی پتره: به دانیشتنه وه دوو کورنووش بهرن له پپیش سلآودانه وه دا.

۶۳۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَذَرِ كَمْ صَلَّى ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا فَلْيَطْرَحِ الشُّكَّ وَلْيُتِمِّمْ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ ثُمَّ يَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا شَفَعْنَ لَهُ صَلَاتَهُ وَإِنْ كَانَ صَلَّى إِثْمًا لِأَرْبَعٍ كَانَتْ تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحَدُ^(۲).

ئەبو سه عیدی خودری (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) فەرمووی: ئەگەر که سیکتان له نوپژدا گومانی بو پەیدا بوو، وه نهی دهزانی

(۱) بخاری: ۱۲۳۲، مسلم: ۱۲۶۵، أبو داود: ۱۰۳۰، نسائي: ۱۲۵۱.

(۲) مسلم: ۱۲۷۲، أبو داود: ۱۰۲۴، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، نسائي: ۱۲۳۲.

که چهن رکات نویژی کردوو، وهك ئەوه نه‌یده‌زانی که سێ رکاتی کردوو یا چوار، ئەوه با گومانه‌که‌ی توو‌پیدا، چه‌نده‌ی له لایه‌قین و بی‌گومانه با له‌سه‌ر ئەوه‌وه نویژه‌که‌ی ته‌واو بکا، له‌پاشا له‌پیش سه‌لام دانه‌وه‌وه دوو کو‌پ‌نووشی هه‌له‌ ببات، جا ئە‌گه‌ر له راستیدا پی‌نج رکاتی کردبوو ئە‌وا ئە‌و دوو کو‌پ‌نووشه نویژه‌که‌ی ده‌که‌نه‌وه به‌ جووت، ئە‌گه‌ر چواری ته‌وايشی کردبوو ئە‌وا ئە‌و دوو کو‌پ‌نووشه ده‌بن به‌هۆی نوشوستی و سه‌ر شو‌پی بو‌شه‌یتان (م/د/ئه‌حمه‌د).

۶۳۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا سَهَا أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَذَرِ وَاحِدَةً صَلَّى أَوْ ثِنْتَيْنِ فَلْيَنْ عَلَيَّ وَاحِدَةً فَإِنْ لَمْ يَذَرِ ثِنْتَيْنِ صَلَّى أَوْ ثَلَاثًا فَلْيَنْ عَلَيَّ ثِنْتَيْنِ فَإِنْ لَمْ يَذَرِ ثَلَاثًا صَلَّى أَوْ أَرْبَعًا فَلْيَنْ عَلَيَّ ثَلَاثًا وَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۳).

عه‌بدو‌ل‌په‌رچه‌مانی کو‌پی عه‌وف (خوای ئی‌رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: ئە‌گه‌ر که‌سی‌کتان له‌ نویژدا به‌ هه‌له‌دا چوو، وه‌نه‌ی ده‌زانی که یه‌ك رکاتی کردوو یا دوو، با له‌سه‌ر یه‌ك رکاته‌وه ته‌واوی بکا، ئە‌گه‌ر نه‌ی ده‌زانی که دوو رکاتی کردوو یا سێ با له‌سه‌ر دوو رکاته‌وه ته‌واوی بکا، ئە‌گه‌ر نه‌یده‌زانی که سێ رکاتی کردوو یا چوار با له‌سه‌ر سێ رکاته‌که‌وه رکاتی‌کی تر بکا، وه‌ له‌ هه‌موو ئە‌م حا‌لانه‌شدا له‌ پیش سه‌لا‌ودانه‌وه‌دا دوو کو‌پ‌نووش ببا (ئه‌حمه‌د/ت:ص).

۶۳۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَامَ مِنْ اثْنَتَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ لَمْ يَجْلِسْ بَيْنَهُمَا فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ بَعْدَ ذَلِكَ وَسَجَدَهُمَا النَّاسُ مَعَهُ مَكَانَ مَا نَسِيَ مِنَ الْجُلُوسِ. رَوَاهُ الْخُمَيْسِيُّ^(۴).

عه‌بدو‌للای کو‌پی بو‌حه‌ینه (خوای ئی‌رازی بن) گو‌تی: جا‌ری پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) له‌ رکاتی دوو‌ه‌می نویژی نیوه‌پو‌دا یه‌کسه‌ر هه‌لسایه‌وه‌و ته‌حیا‌تی

(۲) صحیح عنه الترمذی.

(۴) بخاری: ۸۲۹، ۸۲۰، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۳۰، ۶۶۷۰، أبو داود: ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ترمذی: ۳۹۱، نسائی: ۱۱۷۶، ۱۱۷۷.

یہ کہ می نہ خویند، لہ پاشا کہ نویژہ کہی تہ او کرد دوو کوپنوشی برد لہ جیاتی ئہو تہ حیاتہی کہ لہ یادی چوو بوو، ئینجا لہ پاش ئہوہ سلّوی دایہوہ، وہ خہ لکہ کہش لہ گہل پیغہ مہر (دروودی خوی لہ سہ ربی) ئہم دوو کوپنوشہ یان برد (ش/د/ت/ن).

۶۳۸- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَامَ الْإِمَامُ فِي الرُّكْعَتَيْنِ فَإِنْ ذَكَرَ قَبْلَ أَنْ يَسْتَوِيَ قَائِمًا فَلْيَجْلِسْ فَإِنْ اسْتَوَى قَائِمًا فَلَا يَجْلِسْ وَيَسْجُدُ سَجْدَتِي السُّهُورِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَابِيهَقِي^(۵).

موغیرہ (خوی فی رازی بن) لہ پیغہ مہرہوہ (دروودی خوی لہ سہ ربی) دہ فہ رموی: ئہ گہر پیشنویژ (ئیمام) لہ رکاتی دووہ ما یہ کسہر ہہ لسا یہوہو لہ یادی نہ بوو کہ تہ حیات بخوینی ئہوہ ئہ گہر پیش ئہوہی کہ ریک راوہ ستی یادی کہو تہوہ کہ تہ حیات نہ خویندوہ باریک دابنیشیتہوہو تہ حیات بخوینی بہ لام ئہ گہر راست راوہ ستا ئہوساکہ یادی کہو تہوہ کہ تہ حیات نہ خویندوہو ئہوہ بادانہ نیشیتہوہ، بہ لکوو لہ پیش سہ لام دانہوہدا لہ جیاتی ئہوہ لہ یہ دوو کوپنوشی بہ ہلہدا چوون ببات (د/ئہ محہد/بہ یہقی).

۶۳۹- عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا الْمُغِيرَةَ فَلَمَّا صَلَّى رَكَعَتَيْنِ قَامَ وَلَمْ يَجْلِسْ فَسَبَّحَ بِهِ مَنْ خَلْفَهُ فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ قُومُوا فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ سَلَّمَ وَسَجَدَ سَجْدَتِي السُّهُورِ وَقَالَ: هَكَذَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

زیادی کوپی عیلاقہ (خوی فی رازی بن) گوئی: موغیرہ (خوی فی رازی بن) نویژی بو دہ کردین، کہ دوو رکاتی کرد یہ کسہر ہہ لساو دانہ نیشیت بو تہ حیات یہ کہم جا ئہوانہی کہ لہ پیشہوہ بوون دہستیان کرد بہ سوبحانہ لّلا کردن بوئی ہتا ناگادار ببیتہوہو دابنیشیتہوہ بو خویندنی تہ حیات بہ لام موغیرہ نیشارہتی بو کردن: کہ ہہ لسن، جا کہ نویژہ کہی تہ او کرد سلّوی دایہوہو

(۵) سکت عنہ الشارح.

(۶) بسند صالح (شرحہ).

دو کوپنووشی به هله دا چوونی برد، وه گوتی: پیغهمبر (درویدی خوی له سرین) ثاوه های کرد (ت/د-سند صالح).

۶۴۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْعَصْرِ فَسَلَّمَ فِي رَكَعَتَيْنِ فَقَامَ ذُو الْيَدَيْنِ فَقَالَ: أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْ كَسِيتَ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ. فَقَالَ: قَدْ كَانَ بَعْضُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: أَصَدَقَ ذُو الْيَدَيْنِ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَتَمَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا بَقِيَ مِنَ الصَّلَاةِ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ بَعْدَ التَّسْلِيمِ. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ^(۷).

ئهبو هورهیره (خوی ئا رازی بن) گوتی: جاری پیغهمبر (درویدی خوی له سرین) بهر نویژی نویژی عهصری بو دهکردین، دوو رکاتی کردو سلاوی دایهوه، (ذو الیدین) یش ههلسا گوتی: ئهی پیغهمبری خودا! ئایا نویژ کورت کراوتهوه یا تو له یادت نه بوو؟ پیغهمبریش گوتی: با، ئهی پیغهمبری خودا! یه کئی لهم دوو شته رووی دا، پیغهمبریش (درویدی خوی له سرین) رووی کرده خه لکه که وه فهرمووی: ئایا شتی وا رووی داوه ذولیه دین راست دهکا؟ گوتیان: به ئی ئهی پیغهمبری خودا! ئینجا پیغهمبر (درویدی خوی له سرین) دوو رکاتی تری کردو به دانیشتنه وه (له پاش سلاو دانه وه) دوو کوپنووشی ههله ی برد (ش/د/ت/ن).

۶۴۱- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي ثَلَاثِ رَكَعَاتٍ مِنَ الْعَصْرِ ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ الْحُجْرَةَ فَقَامَ رَجُلٌ بَسِيطُ الْيَدَيْنِ فَقَالَ: أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَخَرَجَ مُغْضِبًا فَصَلَّى الرُّكْعَةَ الَّتِي كَانَ تَرَكَ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيِ السُّهُورِ ثُمَّ سَلَّمَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ^(۸).

(۷) مسلم. سهو الصلاة: ۱۲۸۱ - ۱۲۹۰. بخاري: ۴۰۴. أبو داود. صلاة: ۱۰۱۹. ترمذي سجدة السهو: ۳۹۲. نسائي.

سهو الصلاة: ۱۲۵۲.

(۸) مسلم: ۱۲۹۲، ۱۲۹۴. أبو داود: ۱۰۱۸. نسائي: ۱۲۳۶، ۱۲۳۰.

عیمرائی کوپی حوصہین (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) نویژئی عہصری دہکرد، سی رکاتی کردو سلاوی دایہوہ، ئینجا ہہلساو چوہ ناو ہودہکہوہ، جا پیایویکی دہست شوپ ہہلسا گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! ئایا نویژ کورت کراوہتہوہ؟ پیغہمبہریش فہرمووی: خہیر! ئہم دوو شتہ ہچیان رووی نہداوہ، ئہویش (درویدی خوای لہسربین) بہ توورہیی ہاتہ دہرہوہو ئہو رکاتہی کہ پہراندبووی کردیہوہ، ئینجا سلاوی دایہوہ، لہپاشا دوو کوپنوشی بہہلہدا چوونی برد، لہپاشا دیسانہوہ سلاویکی تری دایہوہ (م/د/احمد).

۶۴۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى الظُّهْرَ خَمْسًا فَقِيلَ لَهُ: أَزِيدَ فِي الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: وَمَا ذَاكَ قَالَ: صَلَّيْتُ خَمْسًا. فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَ مَا سَلَّمَ. وَفِي رَوَايَةٍ: إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَذْكُرُ كَمَا تَذْكُرُونَ وَأَلْسِي كَمَا تَنْسُونَ. ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتِي السَّهْوِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۹).

عہبدوللا (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) نویژئی نیوہپووی دہکرد، پینج رکاتی کرد، یاران عہرزیان کرد: ئایا نویژ لیئی زیاد کراوہ؟ پیغہمبہریش (درویدی خوای لہسربین) فہرمووی: بوچی، چی بووہ؟ گوتیان: پینج رکاتت کرد، ئہویش لہپاش سلاو دانہوہ دوو کوپنوشی تری بردلہ گیرانہوہیہکا: فہرمووی: منیش ئادہمیزادیکم وہکوو ئیوہ، چون ئیوہ شتتان لہبیر دہبی و شتیشتان لہبیر دہچی منیش ہہروہا ئنجا دوو کوپنوشی ہہلہی برد (ش/د/ت/ن).

۶۴۳ - وَعَنْهُ قَالَ: صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِذَا زَادَ أَوْ نَقَصَ، قَالَ: إِبْرَاهِيمُ: وَإِنَّمَا اللَّهُ مَا جَاءَ ذَاكَ إِلَّا مِنْ قَبْلِي، قَالَ: فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحَدَثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ؟ فَقَالَ: لَا. فَقُلْنَا لَهُ الَّذِي صَنَعَ فَقَالَ: إِذَا زَادَ الرَّجُلُ أَوْ نَقَصَ فَلَيْسَ سَجْدَ سَجْدَتَيْنِ قَالَ: ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱۰).

(۹) بخاری: ۴۰۱، ۴۰۴، ۱۲۲۶، ۶۶۷۱، ۷۲۴۹. مسلم: ۱۲۸۱. أبو داود: ۱۰۱۹. ترمذی: ۲۹۲. نسائی: ۱۲۵۲.

(۱۰) مسلم: ۱۲۸۷. ترمذی: ۲۵۲. نسائی: ۱۳۲۸.

(ئبراهیم گوتی: عالقهمه گوتی:) عه‌بدوللا (خوای ئی رازی بئ - رمزای خودایان
لئین) گوتی: جارئ چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) به‌رنویژی بۆ ده‌کردین جا یا
لیی زیاکرد، یا لئی که‌م کرد، ئبراهیم گوتی: سویند به‌خودا ئەم
لئیتیکچوونه له‌منه‌وه‌یه له‌عه‌لقهمه‌و عه‌بدوللاوه‌ نیه. عه‌بدوللا گوتی: جا
گوتمان ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا هیچ گوپانی له‌نویژدا رووی داوه؟
فه‌رمووی: نه‌ئه‌ گهر شتئ رووی بدایه‌ پیم ده‌گوتن جا ئیمه‌ش چی کردبوو
پیمان گوت، فه‌رمووی: ئەگهر که‌سئ له‌نویژی زیاد کرد یا لئی که‌م کرده‌وه
با دوو کورنووش ببا، گوتی: ئینجا چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) دوو
کورنووشی هه‌له‌ی برد (م/د).

٦٤٤ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى بِهِمْ
فَسَهَا فَسَجَدَ سَجْدَتِي السُّهُورِ ثُمَّ تَشَهَّدَ ثُمَّ سَلَّمَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْحَاكِمُ
وَصَحَّحَهُ^(١١).

عیمرانی کوری حوصه‌ین (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای
له‌سهرین) به‌رنویژی بۆ ده‌کردین به‌هه‌دا چوو، جا دوو کورنووشی به‌هه‌له‌
داچوونی برد، ئینجا ته‌حیاتی خویند، له‌پاشا سلاوی دایه‌وه (د/ت/ن-
حاکم:ص).

١١٠) به‌شی دووه‌م: باسی کورنووشی قورئانخویندن

(واته: سه‌جده‌ی تیلاوته): (الفصل الثاني: في سجدة التلاوة)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا
بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ - ٢٥/٣٢}.

واته: به‌راستی هه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ به‌باشی باوه‌ر ده‌که‌ن به‌ئایه‌ته‌کان و
نیشانه‌کانی ئیمه‌ که‌ هه‌رکاتی نامۆزگاری بکری‌ن به‌خویندنه‌وه‌ی ئه‌و ئایاتانه‌
له‌په‌و پوو کورنووش ده‌به‌ن بۆ خواو ده‌که‌ون به‌سه‌ر ته‌ویل و ناوه‌چاندا، وه

به پاکی یادی خوداو پهروهردگاری خوځیان دهکهن و به دوری دهگرن له هه موو عهیب و نهنگی، وه سوپاس و ستایشی به دل و به دهم دهکهن، له گهل نه وده شا کهم و زور خوځیان به زل نازانن و له فرمانبهیری خودا به هیچ جوړ لاملی ناکهن!

۶۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السُّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: يَا وَيْلِي أَمَرَ ابْنُ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَأَمِرْتُ بِالسُّجُودِ فَأَبَيْتُ فَلِيَ النَّارُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ئهبو هورهیره (خوای فزاری بن) گوته: پیغه مبهه (درویدی خوای لهسربین) فهرمووی: کاتی ئاده میزاد که ئایه تی سهجده دهخوینتی و سهجده تیلاوت دهبا بو خودا، شهیتان له تاوانا کلا دهبی و که نار دهگری و دهلی: ئهی هاوار له خوئی، له گیرانه وهیهکا: دهلی: ئهی هاوار له خویم! فرمان کرا به ئاده میزاد کوپنوش بباو که کوپنوشی بردو به ههشتی بو بوو، وه فرمان کرا به من که کوپنوش ببهه، به لام من کوپنوشم نه بردو ناگری دۆزه خم بو مایه وه (م).

۶۴۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ السُّورَةَ الَّتِي فِيهَا السُّجْدَةُ فَيَسْجُدُ وَكَسْجُدُ مَعَهُ حَتَّى مَا يَجِدُ أَحَدًا مَكَانًا لَتَوْضِعَ جَنْهَتِهِ. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۲).

ئیبینو عومهر (خوایان فزاری بن) گوته: جاران که پیغه مبهه (درویدی خوای لهسربین) ئهو سووره تانهی دهخویند که ئایه تی کوپنوش (ئایه تی سهجده) یان تیایه، بو خوئی کوپنوشی تیلاوتی دهبردو ئیمهش له گهلیا ئهو کوپنوشه مان دهبرد، جا له بهرزوری عهشاماته که ههندی کمان جیگهی دهست نه ده کهوت ههتا له کاتی کوپنوشه که دا تهوئلی لهسهه دانئ (ش/د).

(۱) مسلم. ایمان: ۲۴۰.

(۲) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۵، ۱۰۷۹. مسلم. مساجد: ۱۲۹۵، ۱۲۹۶. أبو داود. صلاة: ۱۴۱۲.

۶۴۷- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ عَلَيْنَا الْقُرْآنَ فَإِذَا مَرَّ بِالسَّجْدَةِ كَبَّرَ وَسَجَدَ وَسَجَدْنَا مَعَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ (۳).

گوتی: یاسای پیغهمبهر و ابوو (دیودی خوی لهسربین) که قورئانی پی دهخویندین، کاتی دهگهیشته سهر نایهتی کوپنوش، ئهلاهو ئهکبهری دهکردو کوپنوشی دهبرد، ئیمهش لهگهلیا ئهو کوپنوشهیه مان دهبردا (د/حاکم).

۶۴۸- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا رَسُولَ اللَّهِ فِي سُورَةِ الْحَجِّ سَجْدَتَانِ؟ قَالَ: نَعَمْ. وَمَنْ لَمْ يَسْجُدْهُمَا فَلَا يَقْرَأَهُمَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۴).

عوقبهی کوپی عامیر (خوی ئی رازی بن) گوتی: به پیغهمبهرم گوت (دیودی خوی لهسربین) ئهی پیغهمبهری خودا! سوورهتی هج دوو نایهتی سهجدهی تیایه؟ فهرمووی: بهئی: وه ئهوهی لهکاتی خویندنی ئهو دوو نایهتهدا کوپنوش، نهبا با نهشیان خوینی (د/ت-حاکم:ص).

۶۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ أَلَمْ تَنْزِيلُ السَّجْدَةِ وَهَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينَ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ (۵).

ئهبو هورهیره (خوی ئی رازی بن) گوتی: گهئ جار پیغهمبهر (دیودی خوی لهسربین) له نویژی بهیانیی روژی ههینیدا ئهم دوو سوورهتهی دهخویند: له رکاتی یهکهما سوورهتی سهجدهی دهخویند، وه له رکاتی دووهمما سوورهتی {هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينَ مِّنَ الدَّهْرِ} دهخویند (ش/ت).

(۲) کست عن درجته الشارح (مترجم).

(۴) صحیح عند الحاکم.

(۵) بخاری: جمعه: ۸۹۱، ۱۰۶۸. مسلم: جمعه: ۲۰۲۸، ۲۰۲۲. أبو داود: جمعه: ۱۰۷۴، ۱۰۷۵. ترمذی: صلاة:

۵۲۰. نسائی: صبح يوم الجمعة: ۹۵۵.

۶۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: (ص) لَيْسَ مِنْ عَزَائِمِ السُّجُودِ وَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْجُدُ فِيهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان فی رازی بن) گوئی: ئایه‌ته‌که‌ی سووره‌تی (ص) له ئایه‌ته دامه‌زراوه‌کانی سه‌جده‌ی تیلاوته نیه، له‌گه‌ل ئه‌مه‌شا من به چاوی خۆم دیومه که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) کوپ‌نووشی تیا ده‌بردو ده‌یفه‌رموو: ئه‌مه بو داوود سه‌جده‌ی ته‌وبه‌ بوو، به‌لام بو ئیغه سه‌جده‌ی شوکره، واته: کوپ‌نووشی سوپاس، ئایه‌ته‌که‌ش ئه‌مه‌یه:

{وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفْرًا شَيْءٌ وَلَهُ أَجْرٌ كَبِيرٌ} (سجده: ۱۸) {وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفْرًا شَيْءٌ وَلَهُ أَجْرٌ كَبِيرٌ}

واته: جا داوود حالی بوو که ئیغه ئه‌ومان به‌م رووداوه‌ گرفتار کردووه تا تا‌قی بکه‌ینه‌وه، ئیتر بو‌یه ئه‌ویش ده‌س به‌جی ده‌ستی کرد به پارانه‌وه له خودای خۆی و کهوت به‌رووداوه سه‌جده‌ی ته‌وبه‌ی بردو گه‌پایه‌وه بو‌لای خودای گه‌وره (ب/ت/د).

۶۵۱- وَقَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ (ص) فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ نَزَلَ فَسَجَدَ وَاسْتَسْقَمَ النَّاسُ مَعَهُ. فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ آخِرِ قَرَأَهَا فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ تَشَرَّنَ النَّاسُ لِلْسُّجُودِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّمَا هِيَ تَوْبَةٌ لِي وَلَكُمْ رَأَيْتُكُمْ تَشَرَّنْتُمْ (تَأَهَّبْتُمْ - شرحه) لِلْسُّجُودِ، فَتَنَزَّلَ فَسَجَدَ وَاسْجُدُوا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۷).

روژێ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) له‌سهر دوانگه، (مینبه‌ر) سووره‌تی صادی خویند، که گه‌یشته ئایه‌ته‌که‌ی کوپ‌نووش له دوانگه‌که دابه‌زی و کوپ‌نووشی برد، وه خه‌لکه‌که‌ش له گه‌لیا کوپ‌نووشیان برد، روژێکی تریش ئه‌م سووره‌ته‌ی ده‌خویند که گه‌یشته‌وه سه‌ر ئایه‌ته‌که‌ی کوپ‌نووش خه‌لکه‌که گوی قول‌اخ بوونه‌وه و خو‌یان ئاماده‌کرد بو کوپ‌نووش بردن، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سهرین) فه‌رموو: ئه‌م سه‌جده‌یه سه‌جده‌ی ته‌وبه‌ی داوود پیغه‌مبه‌ره‌و به‌س، به‌لام وا ده‌بینم که‌وا ئیوه خۆتان ئاماده‌کردووه بو

(۶) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۶۹، ۳۴۲۲.

(۷) سکت عنه الشارح (مترجم).

کوپرنوش بردن له بهر نه وه قهینا کا با ئه م جاره ش کوپرنوش ببهین، ئه گینا له م ئایه ته دا مه رج نیه که کوپرنوش ببهین، ئینجا حه زره ت له مینبهره که دابه زی و کوپرنوشی بر دو خه لکه که ش کوپرنوشیان برد (د).

۶۵۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَرَأَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) النَّجْمَ بِمَكَّةَ فَسَجَدَ فِيهَا، وَسَجَدَ مَنْ مَعَهُ، غَيْرَ شَيْخٍ أَخَذَ كَفًّا مِنْ حَصَى أَوْ تُرَابٍ فَرَفَعَهُ إِلَى جَبْهَتِهِ وَقَالَ: يَكْفِينِي هَذَا. فَرَأَيْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ قَتِلَ كَافِرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۸).

عه بدوللا (خوای فی رازی بن) گوئی: له مه که که پیغه مبه ر (درویدی خوای له سه ربین) سووره تی نه جمی خویندو کوپرنوشی تیا برد، ئه وانه یش که له وی بوون له گه لیا کوپرنوشیان برد، ته نیا پیره میردی نه بی که گوئی چه و یا لا گوئی خولی هه لگرت و به رزی کرده وه بو ته ویلی و گوئی: ئه مه م به سه، له وه دوا ئه م پیره میرده م دی به کافری کوژا (ش/د/ت/ن).

۶۵۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَجَدَ بِالنَّجْمِ وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْجَنُّ وَالْإِنْسُ. رَوَاهُ الْبَخَارِيُّ وَاترْمِذِي^(۹).

ئیبنو عه بباس (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغه مبه ر (درویدی خوای له سه ربین) له دوا ئایه ته که ی کوپرنوشی سووره تی نه جمه وه کوپرنوشی برد، موسولمانه کان و هاو به شپه یدا کاره کان و جنو که و ئاده میزاد، ئه وه ی له وی بوو، هه موو کوپرنوشیان برد له گه لیا، ته نانه ت قاو دا که وت که خه لکی سه رجه م موسولمان بوون! (ب/ت).

۶۵۴- عَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ الْعَتَمَةَ فَقَرَأَ (إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ) فَسَجَدَ فَقُلْتُ: مَا هَذِهِ قَالَ: سَجَدْتُ بِهَا خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَا أَرَالُ أَسْجُدُ بِهَا حَتَّى أَلْقَاهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱۰).

(۸) بخاری: سجود القرآن: ۱۰۶۷، ۱۰۷۰، ۳۸۵۳، ۳۹۷۲، ۴۸۶۳. مسلم: سجود التلاوه: ۱۲۹۷. ابو داود. صلاة:

۱۴۰۶. نسائی. سجود القرآن: ۹۵۸.

(۹) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۱، ۴۸۶۲.

ئەبو رافیع (خوای ئی رازی بن) گوئی: ئەبو ھورەیرە بەرنوژیژی نوژیژی خەوتنانی بو کردین، سوورەتی: {إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ} ی خویند کە گەیشتە ئابەتی: {وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ}* کوپنووشی برد، کە لە نوژیژ بووینەو گوتم: ئەم کوپنووشە چی بوو؟ گوئی: لە پشنتی پیغەمبەرەو (دروودی خوای لەسەربین) نوژیژم کردوو و لە دواى ئەم ئایەتەو لەناو ئەو نوژیژەدا لەگەڵ حەزەدا سەجەدی تیلاو وەم بردوو، لەبەر ئەو هەتا دەگەمەو بە خزمەتی لەو دنیا لەم شوینەدا ئەم کوپنووشە هەر دەبەم و هەرگیز تەرکی ناکەم (ش/د/ن).

۶۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَجَدْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ وَأَقْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۱۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: لە سوورەتی {إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ} دا لە کاتی خویندنی: {وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ}* دا وە، لە ئاخری سوورەتی {أَقْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ} دا، لەگەڵ پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) کوپنووشی تیلاو وەتمان دەبرد (م/د/ت/ن).

۶۵۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَقْرَأَهُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَجْدَةً فِي الْقُرْآنِ مِنْهَا ثَلَاثٌ فِي الْمُفْصَلِ وَفِي سُورَةِ الْحَجِّ سَجْدَتَانِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ (۱۲).

عەمری کوپی عاص (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) لە قورئاندا پازدە کوپنووشی قورئان خویندنی پی خویندم، سییان لەم سێ سوورەتەدان: یەکی لە سوورەتی نەجم و یەکی لە سوورەتی تینشیاق و

(۱۰) بخاری. أذان: ۷۶۶، ۷۶۸، ۱۰۷۴، ۱۰۷۸. مسلم. مساجد: ۱۳۰۴ - ۱۳۰۶. أبو داود. سجود التلاوة: ۱۴۰۸. نسائي. سجود في الفريضة: ۹۶۷.

(۱۱) مسلم. مساجد: ۱۳۰۱ - ۱۳۰۳. أبو داود. سجود في (إذا السماء انشقت): ۱۴۰۷. ترمذي. سجودات التلاوات: ۵۷۳. نسائي. افتتاح: ۹۶۶.

(۱۲) بسند صالح (شرحه).

یه کئی له سووره تی (اقرأ باسم ربك) هدايه، وه له سووره تی هه جیشدا دوو سه جدهی تیا دایه (د/ئینو ماجه-سند صالح).

۶۵۷- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَجَدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِحْدَى عَشْرَةَ سَجْدَةً مِنْهَا أَلَّتِي فِي النَّجْمِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱۳).

ئەبو دەرداء (خوای ئی رازی بێ) گوئی: لە گەڵ پیغەمبەر خویدا (دروودی خوای لەسەری) لە یازدە شوین لە قورئاندا یازدە کوپنووشی تیلاوێم بردوو، یه کیکیان کوپنووشه کهی سووره تی نه جم بوو (ت/د).

۱۱۱) حوکمی کوپنووشی قورئانخویندن: (حکم سجدة التلاوة)

۶۵۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالنَّجْمِ فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا. رَوَاهُ الْحَمْسَةُ^(۱).

زهیدی کوپی ثابت (خوای ئی رازی بێ) گوئی: سووره تی {وَالنَّجْمِ} م ده ور کرده بو پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) کوپنووشی تیا نه برد (ش/د/ت/ن).

۶۵۹- عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَرَأَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى الْمِنْبَرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سُورَةَ النَّحْلِ فَلَمَّا جَاءَ السَّجْدَةَ نَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدَ النَّاسُ، حَتَّى إِذَا كَانَتِ الْجُمُعَةُ الْقَابِلَةَ قَرَأَ بِهَا فَلَمَّا جَاءَ السَّجْدَةَ قَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا نُمِرُ بِالسُّجُودِ فَمَنْ سَجَدَ فَقَدْ أَصَابَ، وَمَنْ لَمْ يَسْجُدْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ. وَلَمْ يَسْجُدْ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)^(۲).

ره بیعهی کوپی عه بدوللا (خوای ئی رازی بێ) گوئی: روژیکێ ههینی له سهه دوانگه (مینبەر) عومهری کوپی خه ططاب سووره تی نه حلێ خوینده وه، که گه یشته ئایه ته کهی کوپنووش له مینبهر که دابه زی و کوپنووشی تیلاو ه تی

(۱۳) سکت عنه الشارح (مترجم)

(۱) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۲، ۱۰۷۳. مسلم. مساجد: ۱۲۹۸، أبو داود. سجود: ۱۴۰۴. ترمذی. سجود التلاوة:

۵۷۶. نسائی. سجود التلاوة: ۹۵۹.

(۲) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۷.

بردو خه لکه کهش کوپنوشیان برد، وه له ههینی ئاییندهدا دیسانه وه ئه م سووره ته‌ی خوینده وه، به لام کاتی که گه‌یشته سهر ئایه ته که‌ی سه جده گوتی: ئه‌ی خه لکینه! ئه‌وا ده‌گه‌ینه سهر ئایه ته‌ی کوپنوش جا ئه‌وی کوپنوش ده‌با ئه‌وه ده‌ق به‌پی سوننه‌ت و ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) ره‌فتار ده‌کا، وه ئه‌وه‌شی کوپنوش نه‌با ئه‌وه تاوانی له‌سهر نیه و گونا‌هی نا‌گا چونکه کوپنوشی تیلاوته به‌رای من سوننه‌ته‌و واجب نیه وه عومه‌ر خوی کوپنوشی نه‌برد (ب).

۶۶۰- وَقَالَ: ابْنُ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَفْرِضْ عَلَيْنَا السُّجُودَ إِلَّا أَنْ نَشَاءَ رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ^(۳).

ئیی‌نو عومه‌ر (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: خودا که سه‌جده‌ی تیلاوته‌ی داناوه بو‌مان فه‌رزی نه‌کردوه له‌سه‌رمان، به ئاره‌زووی خو‌مانه ده‌توانین له‌پاش ئایه ته‌ی سه‌جده، سه‌جده به‌ین، ده‌توانین سه‌جده نه‌به‌ین (ب).

۶۶۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ فِي سُجُودِ الْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ يَقُولُ فِي السُّجْدَةِ مِرَارًا: سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۴).

عائیشه (ره‌زای خودای لی‌بین) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) به‌شه‌و له کوپنوشی خویندنی قورئان (سه‌جده‌ی تیلاوته) دا چه‌ند جار له سه‌ریه‌ک ده‌یفه‌رموو:

{سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ}.

رووی خو‌م ده‌نی‌مه سه‌ر خا‌ک و کوپنوشی به‌نده‌یی ده‌به‌م بو‌ئه و خودایه‌ی که ته‌نیا به هی‌زو ته‌وانایی خوی ئه‌م ده‌م و چاره‌ی منی دروست کردوه و شه‌قل و کلیشه‌ی گویچکه‌و دیده‌ی پیوه ناوه! (د/ت/ن-س/ص).

(۳) بخاری. سجود القرآن: ۱۰۷۷.

(۴) بسند صحیح (شرحه).

۱۱۲) کورنووشی سوپاس (سه‌جده‌ی شوکر): (سجدة الشکر)

۶۶۲- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّ اللَّهَ كَانَ إِذَا جَاءَهُ أَمْرٌ سُرُورٌ أَوْ بُشْرٌ بِهِ خَرَّ سَاجِدًا شُكْرًا لِلَّهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمْرٌ فَسُرَّ بِهِ فَخَرَّ لِلَّهِ سَاجِدًا^(۱).

ئەبو بەکرە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: دەستووری پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربێ) وابوو کە باسیکی خوشی بوو دەهات یا مژدەیه‌کی خوشیان دەدا، ئەکەوت بەرووداو لەپەو روو سه‌جده‌یه‌کی شووگری دەبرد بوو خودا (د/ت- س/ح) گفته‌ی (ت) ئاوايه: جارێ پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربێ) دەنگو باسیکی خوشی بووات، گەلیکی پی خوش بوو، ئیتەر بەروودا کەوت و سه‌جده‌یه‌کی بوخودا برد.

۶۶۳- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَكَّةَ نُرِيدُ الْمَدِينَةَ فَلَمَّا كُنَّا قَرِيبًا مِنْ عَزْرَا نَزَلَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَدَعَا اللَّهَ سَاعَةً ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا فَمَكَثَ طَوِيلًا ثُمَّ قَامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَدَعَا اللَّهَ سَاعَةً ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا فَمَكَثَ طَوِيلًا ثُمَّ قَامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ سَاعَةً ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا ثُمَّ قَالَ: إِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي وَشَفَعْتُ لَأُمِّي فَأَعْطَانِي ثُلْثَ أُمِّي فَخَرَزْتُ سَاجِدًا شُكْرًا لِرَبِّي ثُمَّ رَفَعْتُ رَأْسِي فَسَأَلْتُ رَبِّي لَأُمِّي فَأَعْطَانِي ثُلْثَ أُمِّي فَخَرَزْتُ سَاجِدًا لِرَبِّي ثُمَّ رَفَعْتُ رَأْسِي فَسَأَلْتُ رَبِّي، لَأُمِّي فَأَعْطَانِي الثُّلُثَ الْآخَرَ فَخَرَزْتُ سَاجِدًا لِرَبِّي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۲).

عامیری کوپی سه‌عد (خوایان ئی رازی بێ) گوتی: باوكم گوتی: لە خزمەتی‌هەزەندا بووین (درویدی خوای لەسەربێ) لە مەککەو دەچووین بوو مەدینە، کە نزیکێ عەزەورا بووینەو پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربێ) دابەزی و هەردوو دەستی بەرزکرده‌و تاوی لەخودا پارایەو، ئینجا کورنووشیکی بردو زۆرمایەو لە کورنووشەکەدا، ئینجا هەلسایەو دەستەکانی دیسان بەرزکرده‌و تاویکی تریش پارایەو دیسانەو لە پەوروو کورنووشیکی

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بسند ضعیف (شرحه).

تری بردهوهو زۆر مایهوه جابۆ جاری سییهه ههلسایهوه سه‌ریی و دهسته‌کانی به‌رزکردهوهو تاویکی تریش به‌راوه‌ستانهوه پارایهوه، له پاشا کهوت به سه‌ر رووداو سه‌جدهیه‌کی تری بردهوه، ئینجا فه‌رمووی: له خودا پارامه‌وهو تکامکرد بۆ ئۆمه‌تم، ئه‌ویش سییه‌کی ئۆمه‌ته‌که‌می به‌خشی پی‌م، ئه‌وه بوو منیش بۆ سوپاسکردنی خودا که‌وتم به‌سه‌ر رووداو کورنووشیکم بۆ برد، هه‌مدیسان سه‌رم به‌رزکردهوهو جاریکی تریش له په‌روه‌ردگارم پارامه‌وهو تکام کردهوه بۆ ئۆمه‌تم ئه‌ویش سییه‌کی تری ئۆمه‌ته‌که‌می به‌خشی پی‌م. ئه‌وه بوو منیش بۆ سوپاسکردنی خودا پارامه‌وهو تکام کرد بۆ ئۆمه‌تم ئه‌ویش سییه‌کی ئۆمه‌ته‌که‌می به‌خشی پی‌م، ئه‌وه بوو منیش بۆ سوپاسکردنی خودا کورنووشیکی ترم بۆ بردهوه، هه‌م دیسانهوه سه‌رم به‌رز کردهوهو جاریکی تریش له په‌روه‌ردگاری خۆم پارامه‌وهو تکام کردهوه بۆ ئۆمه‌تم، ئه‌ویش ئه‌وتاقه‌ سییه‌که‌ی که‌ مابوو له ئۆمه‌تم ئه‌ویشی به‌خشی پی‌م، ئه‌وه بوو منیش بۆ سوپاسکردنی خودا که‌وتم به‌رووداو سه‌جدهیه‌کی شوکری ترم بۆ بردهوه (د- به‌سه‌نه‌دییکی ضعیف).

۱۱۳) له‌ناو نویژا له‌کاتی ناچاریدا کاری سووکه‌له‌ دروسته

يجوز العمل الخفيف في الصلاة للحاجة

٦٦٤- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمُ النَّاسِ وَأَمَامَهُ بِنْتُ أَبِي الْعَاصِ وَهِيَ ابْنَةُ زَيْنَبَ بِنْتِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى عَاتِقِهِ فَإِذَا رَكَعَ وَضَعَهَا وَإِذَا رَفَعَ مِنَ السُّجُودِ أَغَادَهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(١).

ئه‌بو قه‌تاده (خوای ئی‌زانی بن) گو‌تی: به‌چاوی خۆم پی‌غه‌مبه‌رم دی (دی‌و‌دی خوای له‌سه‌ربن) به‌رنو‌یژیی بۆ مه‌ردووم ده‌کرد، له‌وکاته‌دا ئوما‌مه‌ی کچی ئه‌بو

(١) بخاری. عمل فی صلاة: ٥١٦، ٥٩٩٦. مسلم. مساجد: ١٢١٢ - ١٢١٤. أبو داود. صلاة: ٩١٨، ٩١٩، ٩٢٠.

نسائی. عمل فی الصلاة: ٨٢٦، ٧١٠، ١٢٠٤، ١٢٠٣.

عاصی به سهرشانهوه بوو، که کچی زهینه بی کچی پیغه مبه ربوو، جا پیغه مبه (دروودی خوی له سرین) له کاتی چه مینه وه (روکوع) دا نومامه ی داده نا تا کاتی له سه جده هه لده سایه وه نه وسا ده یکرده وه قه لاندو شکانی. له گیرانه وه یه کا: له کاتی کوپنوش بردندا دای دنا تا هه لده سایه وه نه و جا هه لی ده گرتنه وه!

۶۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَقْتُلُوا الْأَسْوَدِينَ فِي الصَّلَاةِ الْحَيَّةِ وَالْعَقْرَبُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۲).

ئه بو هورهیره (رهزای خودای یسین) گوته: پیغه مبه (دروودی خوی له سرین) فهرمووی: هه تا له ناو نویژیشتا دوو ره شه که، واته: مارو دوو پشک، بکوژن! (د/ت/ن-حاکم:ص).

۶۶۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: جُنْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي، فِي الْبَيْتِ وَالْبَابُ عَلَيْهِ مُغْلَقٌ فَمَشَى حَتَّى فَتَحَ لِي ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَكَانِهِ. وَوَصَفَتْ أَلْبَابَ فِي الْقِبْلَةِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳).

عائیشه (خوی ن رازی بن) گوته: که هاتمه وه پیغه مبه (دروودی خوی له سرین) له ماله وه نویژی ده کرد، ده رگا که ش له سه ری داخوابوو پیغه مبه (دروودی خودای له سرین) خوی هات تا ده رگا که ی کرده وه بوم، ئینجا که رایه وه بو شوینی خوی و نویژه که ی ته و او کرد. عائیشه (خوی ن رازی بن) گوته: به لام ده رگا که له رووی قیبله وه بوو (د/ت/ن-س/ح).

۶۶۷- (ب - ۱ ز - ۷۱ ژماره - ۶۷/۵) وَفِي رَوَايَةٍ: كُنْتُ أَمُدُّ رَجُلِي فِي قِبْلَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُصَلِّي فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي فَرَفَعْتُهَا فَإِذَا قَامَ مَدَدْتُهَا^(۴).

له گیرانه وه یه کا: ری ده که وت که پیغه مبه (دروودی خوی له سرین) نویژی ده کرد، منیش قاچم دریژ ده کرد له روو که کهیدا، جا کاتی که سوژده ی

(۲) صحیح عنه الحاکم.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) راجع رقم ۴۶۷.

دهبرد تیوهی دهژندهم و قاچم لا دهبرد تا بهباشی جیگه شوژدهکهی چۆل ببی بهلام که نهوههل دهسایهوه قاچی رادهکیشایهوه وهک جاری پیئشوو.

۶۶۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ وَالتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: سوبحانهللاکردن لهناو نویژا، بو هوئشیارکردنهوه، بو پیاوانهوه چهپلهش بو ژنانه (ش/د/ت/ن).

۶۶۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَسْبَحْ فَإِنَّهُ إِذَا سَبَّحَ التُّفَّتْ إِلَيْهِ، وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ^(۶).

سههلی کوپی سهعد (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: ههرکهسئ لهناو نویژا شتیکی ئی روودا باسوبحانهللا بکا، چونکه که سوبحانهللا دهکا تیدهگهن له مهسهلهکه، بهلام چهپله لیدان له ناو نویژا بو ژنانه! (ش/د).

۶۷۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قُلْتُ لِيلَالٍ: كَيْفَ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَرُدُّ عَلَيْهِمْ حِينَمَا كَانُوا يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ قَالَ: كَانَ يُشِيرُ بِيَدِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۷).

ئیبنو عومهر (خوای ئی رازی بن) گوئی: بهبیلام گوت: جاران که لهناو نویژا سللاویان له پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) دهکرد چون سللاوی دهسهندهوه؟ گوئی: به ئیشارهتی دهست دهیسهندنهوه نهوهک بهقسه (ت-س/ص-د).

(۵) بخاری. تصفیق فی صلاة: ۱۲۰۲. مسلم. صلاة: ۹۵۳. أبو داود. تصفیق: ۹۳۹. نسائی. سهو: ۱۲۰۶.

(۶) بخاری. عمل فی الصلاة: ۱۲۰۴. مسلم. صلاة: ۹۵۳.

(۷) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

۶۷۱- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَعَثَنِي فِي حَاجَةٍ فَرَجَعْتُ وَهُوَ يُصَلِّي فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: وَقَالَ: يَدُهُ هَكَذَا أَيْ أَشَارَ بِهَا، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ إِلَّا أَنِّي كُنْتُ أَصَلِّي. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ بِدُونِ الْإِشَارَةِ وَمُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ بِتَمَامِهِ^(۸).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری له خزمه تی چه زرت دا (درویدی خوای له سرین) منی نارد بو کاری، که گه پرامه وه بو خزمه تی نویژی ده کرد، سلّوم لی کرد سلّوه که ی نه سه ندمه وه. له گیرانه وه یه کا نه مه ی پتره: به دهستی ناوه های کرد، واته: به نیشاره ت به دهست سلّوه که ی سه نده وه، جا که له نویژه که بو وه. فه رموی: نه وه بو یه به دم سلّوه که تم نه سه نده وه چونکه نویژم ده کرد قسه کردنیش له نویژدا دروست نیه (م/د/ب).

۶۷۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ لِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَاعَةٌ آتِيهِ فِيهَا إِذَا أَتَيْتُهُ اسْتَأْذَنْتُ إِيَّاهُ وَجَدْتُهُ يُصَلِّي تَنْحَنٍ دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَإِنْ وَجَدْتُهُ فَارِغًا أَذِنَ لِي. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ^(۹).

علی (خوای فی رازی بن) گوئی: کاتیکی تایبه تم هه بوو تیا ده چووم بو خزمه تی پیغه مبه ر (درویدی خوای له سرین) که ده چوم له پیشتدا داوای ریگه ی چوونه ژووره وه ده کرد، نه گه ر نویژی بکر دایه بو م ده کوکی و ده چوومه ژووره وه، نه گه ر ده ستیشی به تال بوایه خو ی ریگه ی ده دام و ده چوومه ژووره وه بو خزمه تی (د/نه حمه د).

۶۷۳- عَنْ عُقْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعَصْرَ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ سَرِيعًا فَدَخَلَ عَلَيَّ بَعْضُ نِسَائِهِ، ثُمَّ خَرَجَ وَرَأَى مَا فِي وَجْهِهِ الْقَوْمِ مِنْ تَعْجِبِهِمْ لِسُرْعَتِهِ فَقَالَ: ذَكَرْتُ وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ تَبْرًا عِنْدَنَا، فَكَرِهْتُ أَنْ يُنْسِيَ أَوْ يَبْتَ عِنْدَنَا فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ^(۱۰).

(۸) بخاری. عمل فی صلاة: ۱۲۱۷. مسلم. مساجد: ۱۲۰۵ - ۱۲۰۸. أبو داود. صلاة: ۹۳۶.

(۹) وابن السکّن وصححه (شرحه).

(۱۰) بخاری. صفة الصلاة: ۸۵۱، ۱۲۲۱، ۱۲۳۰، ۶۲۷۵.

عوقبه (خوای نِ رازی بن) گوتی: جاری پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) نویژری عہ صری بو کردین، کہ سلاوی دایہ وہ بہ پہلہ ہہ لساو چوو بو مالی یہ کی لہ ہاوسہرہ کانی، لہ پاشا کہ ہاتہ وہ تہ ماشای روی خہ لکہ کہی کرد روانی خہ لکہ کہ سہیریان دی لہم پہلہ کردنہی، جا فہرمووی: ئہ وہ بو یہ وامکرد چونکہ لہ ناو نویژہ کہ دا بیرم کہ وتہ وہ کہ شووشی زیپرمان لہ لاہیہ، جا حہزم نہ کرد کہ لہ مالی منا ئیوارہی بہ سہردابی یا فہرمووی: شہوی بہ سہردابی، وہ لہ مالہ وہ پیم گوتن کہ دابہ شی بکن بہ سہر ہہ ژاراند! (ب).

۶۷۴- وَقَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِنِّي لِأَجْهَزُ جَيْشِي وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ. رَوَاهُمَا البخاري^(۱۱).

عومہر (خوای نِ رازی بن) گوتی: جای وا ہہ یہ من لہ کاتی نویژ کردندا سوپای خوّم ریّک دہ خہم (ب).

(۱۱۴) باسی ہہ شتہم: باسی مزگہ وتہ، ئہم باسہ سی بہ شہ.

بہ شی یہ کہم: باسی گہوردی و ہاموشو کردنی مزگہ وتہ:

الباب الثامن: في المساجد وفيه فصول ثلاثة

الفصل الأول: في فضل المساجد والسعي اليها

{قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ - إِمَّا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُتَّقِينَ - ۱۸/۹}.

واتہ: بہ راستی کہ سی مزگہ وت کہ مالی خودایہ ناوہ دان دہ کاتہ وہ، کہ باوہ پی بہ خداو بہ روژی دواپی ہہ بی، وہ نویژ بکاو زہ کات بداو لہ خودانہ بی لہ کہ سی تر نہ ترسی، جا ئہم جوڑہ کہ سانہ ئومیدہ کہ خودا ریگہی راستیان نیشانبدا.

(۱۱) رواہ البخاری تعلیقاً فی الباب/ ۱۸ من کتاب العمل فی الصلاة قبل الرقم: ۱۲۲۱ مباشرة (مترجم).

۶۷۵- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَتَّبِعِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ. وَفِي رِوَايَةٍ: بِنَاءٌ فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۱).

عوسمان (خوای فی رازی بن) گوئی: له پیغہمبہرم بیست دہیفہرموو (درویدی خوای لہسربین): ہہر کہ سنی بو رہزای خودا مزگہوتی دروست بکا خودا لہ بہہشتا لہ وینہی ئہو مزگہوتہ کو شکیکی بو دروست دہکا لہ گیپرانہ وہیہکا: خانوویہکی لہ بہہشتا بو دروست دہکا، (ش/ت/ن).

۶۷۶- عَنِ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اجْعَلُوا فِي بُيُوتِكُمْ مِنْ صَلَاتِكُمْ، وَلَا تَخْذُوا قُبُورًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئیبنو عومہر (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربین) دہفہرموی: ہہندی لہ نویژہکانتان دابنن بو مالہوہتان و لہ مالہوہ بیانکہن و مالہکانتان مہکن بہ گوپرستان چونکہ ئہو مالہی کہ نویژی تیا نہ کری و ہک گوپرستانی چول و هول وایہ! (ش/د/ت/ن).

۶۷۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِنَاءَ الْمَسَاجِدِ فِي الدُّورِ وَأَنْ تُنْظَفَ وَتُطَيَّبَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاتْرَمَذِي^(۳).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) فہرمانی داوہ کہ لہناو گہرہکہکاندا مزگہوت دروست بکری و ہپاک و خاوین و بوں خو ش رابگیری (د/ت-سند صالح).

۶۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتِّ أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَتُصِرْتُ بِالرُّغْبِ وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ

(۱) بخاری. مساجد: ۴۵۰. مسلم. مساجد: ۱۱۹۰، ۷۳۹۶. ترمذی. مساجد: ۳۸.

(۲) بخاری. صلاة: ۴۲۲. مسلم. صلاة: ۸۱۷. أبو داود. صلاة: ۱۰۴۳.

(۳) بسند صالح (شرحه).

وَجَعَلْتُ لِي الْأَرْضَ طَهُورًا وَمَسْجِدًا وَأَرْسَلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً وَخَتَمَ بِي النَّبِيُّونَ.
رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۴).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازای بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین)
دەفەرموی: خودا فەضلی منی داوە بەسەر پیغەمبەرەکانی تردا بەم شەش
شەتە:

یەكەم: قسەى نەستەق و فەرموودەى پەر مەعنای پێ بەخشیوم.

دووهم: تا ماوەى مانگە رییەك دوزمن لەسام و شكۆى خۆم و لەشكەرم
زەندەقیان دەچێ و وەر بەر دەدەن و ئەمە بوو بەھۆى سەرکەوتن بۆ ئێمە.

سێیەم: مالى تالانى (كافران)یش ھەلال کراوە بۆ من و بۆ ئۆمەتم.

چوارەم: رووی زەوی ھەمووی بۆ ئێمە کراوە بە مزگەوت و خۆلەكەى
پاک و پاکەوھەكەرەو لەکاتى پێویستیدا تەبەھەموومى پێ دەکەین.

پێنجەم: خودا کردوومى بە پیغەمبەر و رەوانەى کردووم بۆ سەر ھەموو
دروست کراوان بەگشتى.

شەشەم: خودا کردوومى بە دوا پیغەمبەر و لە دوا من پیغەمبەرى تر نابێ
(ش/ت/ن).

۶۷۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ مَسَاجِدُهَا
وَأَبْغَضُ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ أَسْوَاقُهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۵).

دیسان ئەو (رەزای خودای لێبێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین)
دەفەرموی: خۆشەویستترین شوینی ھەموو ولاتی لەلای خودا
مزگەوتەکانی، وە دزیوترین و ناخۆشەویستترین شوینی ھەموو ولاتی
لەلای خودا بازارەکانی چونکە جیگەى فەرفەیل و درۆو دەلەسەو سویندى
درۆو دەستبەرىنە (م).

(۴) راجع رقم: ۴۵/۲.

(۵) مسلم. مساجد: ۱۵۳۶

۶۸۰ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ أَوْ رَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ نَزْلًا كُلَّمَا غَدَا أَوْ رَاحَ. رَوَاهُ الشَّحَّانُ^(۶).

دیسان له وه وه له پیغه مبهروه (دیودی خوی له سرین) ده فهرموئ: گشت جاری که که سئ ده چئ بو مزگهوت یا له مزگهوت دگه پریته وه خودا له به هشتا نانئ که لایه قی میوان بئ بوئ دروست ده کا! (ش).

۶۸۱ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ. وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا ابْنُ دَاوُدَ^(۷).

دیسان له وه وه له پیغه مبهروه ده فهرموئ: (دیودی خوی له سرین): کهوت تا قم هه ن خودا له رژی قیامه تا ده یان خاته سیبه ری ته خت و باره گا (عرش) ی خویه وه، له و رژه دا که هیچ سایه و سیبه ریکی تر نیه بیجگه له سایه و سیبه ری خوی.

یه که م: پادشای عادل و پییشه وای دادپه روه رو کار به ده ست و سه رکاری به داد. دووهم: لاوئ که له عیبادت و خوداپه رستیدا قال بووبئ و پئ که یشتبئ و به ره به ره گه وره بووبئ.

سییه م: پیایوئ که دلئ نالووده ی مزگهوت بئ.

چوارهم: دوو پیایو که له بهر ره زای خودا یه کتریان خوئ بوئ، له بهر ره زای خودا کوپینه وه له بهر ره زای خودا له یه کتری جیابینه وه له پاش ته واو بوونی کوپونه وه که یان!.

(۶) بخاری. مساجد: ۶۶۲. مسلم. مساجد: ۱۵۲۲.

(۷) بخاری. مساجد: ۶۶۰، ۱۴۲۳، ۶۲۷۹، ۹۸۰۶. مسلم. زکاة: ۲۳۷۷، ۲۳۷۸. ترمذی. زهد: ۲۲۹۱، ۲۲۹۲.

پیښجه م: پیاوئ که ئافره تیکی خانه دانی خانوومانی شوخی جوان داوای ئیشی خراپی ئی بکاو ئه ویش نه یکاو پیی بلی: من ئه و ئیشته ناکه م چونکه له خودا ده ترسم.

شه شه م: پیاوئ خیری به په نامه کی بکا، که ئه م دهستی به و دهستی نه زانی.

حه وته م: پیاوئ که به ته نیا خوئی بی و یادی خودا بکاو فرمیسک به چاویا بیته خواره وه و له ترسی خودا بگری (ش/ت/ن).

۶۸۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ الَّذِي صَلَّى فِيهِ مَا لَمْ يُحْدِثْ تَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمَهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۸).

ديسان له وه وه له پیغه مبه ره وه ده فه رموی: (دروودی خوی له سهرین): هه تا به ده سنویره وه له و جیگه دا بمیننه وه که نویژی تیا ده که ن فریشته بو تان ده پارینه وه ده لین: خودایه! هه له ی بیوشه و له گوناھی خوشبه، خودایه! میهره بانی له گه لا بنوینه و ره حمی پی بکه (ش/د/ت).

۶۸۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْأَبْعَدُ فَلَا بُعْدَ مِنَ الْمَسْجِدِ أَعْظَمُ أَجْرًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۹).

ديسان له وه وه له پیغه مبه ره وه ده فه رموی: (دروودی خوی له سهرین): هه تا دوور تر بن له مزگه وته وه خیر و پاداشتان گه وره تر ده بی چونکه له کاتی هامووشوی مزگه وتا هه نگاو به هه نگاو ریگه که تان بو حلیب ده کری (د/م).

۶۸۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ كَانَتْ خَطْوَتَاهُ إِحْدَاهُمَا تَحُطُّ خَطِيئَةً وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

(۸) بخاری. مساجد: ۴۷۷، ۱۷۶. مسلم. مساجد: ۱۵۰۴ - ۱۵۰۹. ترمذی. صلاة: ۲۱۵. أبو داود. فضل الجماعة: ۵۵۹.

(۹) مسلم. مساجد: ۱۵۱۱. بخاری: جماعة: ۶۵۱.

دیسان لہو وہو لہ پیغہ مبرہ وہ دہ فہ رموی: (درویدی خوی لہ سرین): ہر کہ سنی لہ مالہ وہ خوی پاک بکاتہ وہو بہ پاک بیجی بو خانہ یی لہ خانہ کانی خودا، بو ٹہوی فہ رزی لہ فہ رزہ کانی خودا بہ جی بینی، ٹہو ہر ہہ نگاوی دہنی بہ قاجیکی گوناہیکی لی ہل دہو ری و بہو قاجہ کی تری پایہ یی بلند دہیٹہ وہ (م/ن/ت).

۶۸۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وُضْوءَهُ ثُمَّ رَاحَ فَوَجَدَ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا أَعْطَاهُ اللَّهُ جَلًّا وَعَزًّا مِثْلَ أَجْرِ مَنْ صَلَّاهَا وَحَضَرَهَا لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي (۱۱).

دیسان گوتی: حہ زرت (درویدی خوی لہ سرین) دہ فہ رموی: کہ سنی بہ جوانی دہ سنویژ بگری و بہ نیازی نویژی جہ ماعت لہ مال دہرچی بہ لام کہ گہیشٹہ ٹہوی سہیربکا کہوا خہ لکہ کہ لہ جہ ماعت بوونہ تہو، ٹہو خودای سہردارو سہرور لہ سہر نیازی پاک و لہ باتی ٹہرکی جوانی کہ کیشاویتی بہ قہد پاداشی ٹہو کہ سانہی دہداتی کہ حازی ٹہو نویژہ بوون و بہ کومہ لی بہ جہ ماعت کردوویانہ وہ ٹہم پاداشہی ٹہم لہ پاداشی ٹہوان ہیچ کہم ناکاتہ وہ (د/ن/حاکم: ص).

۶۸۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَتْ دِيَارُنَا نَائِيَةً عَنِ الْمَسْجِدِ فَأَرَدْنَا أَنْ نَبِيعَ بُيُوتَنَا فَتَقَرَّبَ مِنَ الْمَسْجِدِ فَتَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ خُطْوَةٍ دَرَجَةً. وَفِي رِوَايَةٍ: يَا بَنِي سَلَمَةَ دِيَارَكُمْ تُكْتَبُ آثَارُكُمْ، فَقَالُوا، مَا كَانَ يَسْرُنَا أَنَّا كُنَّا نَحْوُلُنَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ (عَلَيْهِمَا الرَّحْمَةُ وَالرِّضْوَانُ) (۱۲).

جابر (خوی لی رازی بن) گوتی: خانوہ کانمان دور بوون لہ مزگوتہ وہ، ویستمان بیان فروشین و لہ مزگوتہ وہ نزیک ببینہ وہ، بہ لام پیغہ مبر (درویدی خوی لہ سرین) نہ یہیشٹ فہ رموی پیمان: ہر ہہ نگاویکی بہ پایہ یہ کہ بوتان. لہ

(۱۰) مسلم. مساجد: ۱۵۱۹.

(۱۱) والحاكم وصححه (شرحه).

(۱۲) بخاري. صلاة الجماعة: ۶۵۶، ۶۵۵. مسلم. مساجد: ۱۵۱۷، ۱۵۱۸.

گیڑانہ وہیہ کا: فہرموی: ئہی ھوژی بہنی سہلہ مہ! لہ شوینی خوتان بمیننہ وہ، چونکہ کہ ہاتوچوی مزگہوت دہکن شہقاو بہ شہقاو پاداشتان بو دہنوسری! جا ئہوانیش گوتیان: ئوخیش! بہس نہ بوو نہ مان گواستہ وہ! (ش).

۶۸۷- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَشِّرِ الْمَشَائِينَ فِي الظَّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ النَّامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۳).

بورہیدہ (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دیودی خوای لہسیرین) فہرموی: ئہوانہی کہوا لہ تاریکایی شہوا بہ گہرمی ہاموشوی مزگہوت دہکن لہ زمانی منہ وہ مژدہی روشنایی تہواویان بدہری، بو روژی قیامہ تیان! (د/ت- سہند غریب).

۶۸۸- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَضَرَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ الْمَوْتَ فَقَالَ: إِنِّي مُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا مَا أَحَدُكُمْوهُ إِلَّا اخْتِسَابًا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ لَمْ يَرْفَعْ قَدَمَهُ الْيُمْنَى إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حَسَنَةً وَلَمْ يَضَعْ قَدَمَهُ الْيُسْرَى إِلَّا حَطَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ سَيِّئَةً فَلْيَقْرُبْ أَحَدُكُمْ أَوْ لِيُعَذِّدْ فَإِنِ أَتَى الْمَسْجِدَ فَصَلَّى فِي جَمَاعَةٍ غُفِرَ لَهُ فَإِنِ أَتَى الْمَسْجِدَ وَقَدْ صَلَّوْا بَعْضًا وَبَقِيَ بَعْضٌ صَلَّيْ مَا أَدْرَكَ وَأَتَمَّ مَا بَقِيَ كَانَ كَذَلِكَ فَإِنِ أَتَى الْمَسْجِدَ وَقَدْ صَلَّوْا فَأَتَمَّ الصَّلَاةَ كَانَ كَذَلِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱۴).

سہعیدی کوپی موسہیب (خوای فی رازی بن) گوتی: پیاوئی لہ یاریدہ دہران (ئہنصار) لہسہرہ مہرگا گوتی: ئہم فہرموودہیہ تان بہ تہمای پاداشی گہورہی خودا بو دہگیڑمہ وہ، ئہگینا بو م نہدہگیڑانہ وہ، جا گوتی: لہ حہزہ تم بیست دہیفہرمو (دیودی خوای لہسیرین): ہر کہسی لہ ئیوہ بہ جوانی دہسنوئژ بگری و بجی بو نوئژ، لہ ہہموو شہقاویکا کہ قاجی راستی ہل

(۱۳) بسند غریب (شرحہ).

(۱۴) بسند صالح (شرحہ).

دههینیتته وه خودای سهردارو سهرور چاکهیهکی بۆ دهنووسی، وه که قاجی چهپیشی دادهنی خودای سهردارو سهرور خراپهیهکی لی ههله دهوهرینی، ئیتر کهیفی خۆتانه پاداشی کهم و زۆر به دهستی خۆتانه، چونکه ههتا له دوورتره وه بین بۆ نویژ پاداشتان گهورهتره، کهوابوو دوور دهکهونه وه له مزگهوت یانزیک دهبنه وه کهیفی خۆتانه، جا نه و کهسه که چوووه مزگهوت و بهکۆمهلی نویژی کرد بهتهواوی خودا لیی خوش دهبی، وه ههروهها ئهگهر گهیشته مزگهوت و به نویژی جهماعهتا نهگهیشته، ئیتر خوا فریای ههندیکی بکهوئی و باقی مهندهکهی خۆی به تهنیا تهواوی بکا یاخود فریای هیچی نهکهوئی و به تهنها خۆی نویژی خۆی بکات (د-سند صالح).

۶۸۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِیَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا رِیَاضُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: الْمَسَاجِدُ قُلْتُ: وَمَا الرَّتُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ^(۱۵).

ئهبو هورهیره (خوای لی رازی بن) گوئی: پیغهمبهه (درویدی خوای لهسهرین) فهرمووی: کاتی دهپۆنه ناو باخچهکانی بهههشت ئاههنگ بگیڕن. گوتم: ئهی پیغهمبههری خودا! باخچهی بهههشت کوییه؟ فهرمووی: (مزگهوته!) گوتم: ئهی بهچی ئاههنگ بگیڕین؟ فهرمووی: به گوتمی: {سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ}.

خودا پاک و بی عیب و بیتهنگه، وه سوپاس و ستایش ههه بۆ خودایه، وه خودا نهبی خودای تر نهیه وه خودا له ههموو شتی گهورهتره! (ت-س/ح).
۶۹۰- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى الْفَجْرَ قَعَدَ فِي مُصَلَّاهُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۱۶).

گوئی: یاسای پیغهمبهه (درویدی خوای لهسهرین) وابوو که نویژی بهیانیه دهکرد تا خۆر دهکهوت لهسهر جی نویژهکهی دادهنیشته (ت-س/ص).

(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۱۶) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۱۱۵) باسی گہورہ سی مزگہوتہ کہ: (فضل المساجد الثلاثة)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى
لِّلْعَالَمِينَ - ۹۶/۳}.

خودای گہورہ دہ فہرموی: یہ کہم خانہ یی کہ بو خدا پہرستی دانرابی
ئہو خانہ یہ یہ کہ لہ شاری مہ ککہ دا دروست کراوہ، کہ جیگہ یہ کی گہ لی
پیروزہو ہوئی رانمایی و شارہ زاکردنی خہ لکی ہموو جیہانہ.

۶۹۱- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ أَوَّلِ
مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ قَالَ: الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: الْمَسْجِدُ
الْأَقْصَى قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: أَرْبَعُونَ عَامًا، ثُمَّ الْأَرْضُ لَكَ مَسْجِدٌ فَحَيْثُمَا
أَذْرَكَكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۱).

ئہبو ذہر (خوای فی رازی بن) گوئی: لہ پیغہ مہرم پرسی (درودی خوای لہ سہرین):
کام مزگہوتہ یہ کہم مزگہوتہ کہ لہ سہر زہوی دروست کراوہ؟ فہرموی:
(مسجد ولحہ رام) گوتم: ئہی لہ پاش ئہو؟ فہرموی: (مسجد ولئہ قصا) گوتم:
چہن سالیان بہین بووہ؟ فہرموی: (چل سال پاش ئہمہش زہوی ہمووی بو
تو مزگہوتہو لہ ہر کوئی نویژت لی بوو نویژتی خوٹ بکہ) (ش/ن).

۶۹۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُشَدُّ
الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِي هَذَا وَمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى.
رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۲).

ئہبو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مہرم (درودی خوای لہ سہرین)
فہرموی: بو ئہم سی مزگہوتہ نہ بی سہ فہر ناکری: بو ئہم مزگہوتہی من و
بو مہ سجیدول حہرام و بو مہ سجیدول ئہ قصا (ش/د/ت/ن).

(۱) بخاری. أحاديث الانبياء: ۳۳۶، ۳۴۲۵. مسلم. مساجد: ۱۱۶۱، ۱۱۶۲. نسائي. مساجد: ۶۸۹، ۸۹.

(۲) بخاری. حج: ۱۸۹. مسلم. حج: ۳۳۷، ۳۲۴۸. أبو داود. مناسك: ۲۰۳۳. نسائي. مساجد: ۶۹۹.

۶۹۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَمَنْبَرِي عَلَى حَوْضِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۳).

دیسان گوتی: پیغمبر (درودی خوی لہ سرین) دہرموی: لہ نیوانی گورہ کہم و دوانگہ کہم باخیکہ لہ باخہ کانی بہہشت و بارانی رھمہتی لی دہباری، خوشی لہو کہسہی کہ لہم شوینہ پیرزہدا طاعت و خوداپہ رستی دہکا، وہ مینبہ رھ کہشم لہ سہر حہوزی کہ وثر دادہ نریتہ وہ بوم و لہ بہہشتا لہ سہری دادہ نیشم و پیشوازی لہ ہاتوانی نومہ تم دہ کہم کہ بو نوشین لہ ناوہ کہی دین (ش/ت/ن).

۶۹۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ. وَزَادَ فِي رَوَايَةٍ: فَبَائِي آخِرُ الْأَنْبِيَاءِ وَإِنْ مَسْجِدِي آخِرُ الْمَسَاجِدِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَهَ وَزَادَ: وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ^(۴).

دیسان گوتی: پیغمبر (درودی خوی لہ سرین) فہرموی: مہ مسجدول حہرامی لی دہرچی یہک نویژ لہم مزگہوتہی مندا خیرترہ لہ ہزار نویژی شوینانی تر. لہ گیرانہ وہیہکا ئەمہشی پترہ: چونکہ من خوم دواترینی پیغمبرانم و مزگہوتہ کہشم دواترینی مزگہوتانہ (ش/ت/ئیبینو ماجہ) ئیبینو ماجہ ئەمہشی لی پتر کردوہ: (وہ یہک نویژیش لہ مہ مسجدول حہرامدا خیرترہ لہ سہد ہزار نویژی شوینانی ترا!).

۶۹۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) لَمَّا بَنَى بَيْتَ الْمَقْدِسِ سَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خِلَالَ ثَلَاثَةِ حُكْمًا يُصَادِفُ حُكْمَهُ فَأَوْتِيَهُ وَمُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ

(۳) بخاری. مساجد: ۱۱۹۶، ۱۸۸، ۶۵۸، ۷۲۳۵. حج: ۲۲۵۷، ۲۲۵۵، ۲۲۵۶.

(۴) بخاری. صلاة في مسجدی مكة والمدينة: ۱۱۹۰. حج: ۲۳۶۱، ۲۳۶۲ - ۲۳۶۹. ابن ماجہ. صلاة:

فَأَوْتِيَهُ، وَسَلَّ اللَّهُ تَعَالَى حِينَ فَرَعَ مِنْ بَنَائِهِ أَلَّا يَأْتِيَهُ أَحَدٌ لَا يَنْهَزُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ فِيهِ أَنْ يُخْرِجَهُ مِنْ خَطِيئَتِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ (۵).

عبداللّای کوپری عهمر (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی سوله‌یمانی کوپری داوود (درویدی خویان یبئی) که به‌یتولمه‌قدیسی دروست کرد، داوای ئهم سی شته‌ی له خودای گه‌وره‌ر سه‌روه‌ر کرد:

یه‌گه‌م: هر حوکمی که ده‌یکا له نیوانی خه‌لکا ریکی فه‌رمانی خودایی، خودا ئهمه‌ی پیدای.

دووهم: مولکیکی وا که له‌پاش خو‌ی بو‌که‌سی تر ده‌ست نه‌دات، خودا ئهمه‌شی پیدای.

سییهم: کاتی له دروست کردنی لی بو‌وه داوای له خودای گه‌وره‌کرد: که هه‌رکه‌سی بچی بو‌ئهو‌ی به نیازی ئه‌وه‌ی که نویژی تیا بکا خودا له گونا‌ه پاکی بکاته‌وه وه‌ک ئه‌و روژه‌ی که له دایک ده‌بی وه خودای گه‌وره ئهمه‌شی پیدای (ن).

۶۹۶ - عَنْ مِمْوْنَةَ مَوْلَاةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفْتِنَا فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ فَقَالَ: اثْنُوهُ فَصَلُّوا فِيهِ، فَإِنْ لَمْ تَأْتُوهُ وَتُصَلُّوا فِيهِ فَاْبْعَثُوا بِرِزْقٍ يُسْرَجُ فِي قَنَادِيلِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَةَ (۶).

مه‌یموونه‌ی کاره‌که‌ری پیغهمبهر (درویدی خوای له‌سهرین) گوتی: ئه‌ی پیغهمبهری خودا! ئایا دروسته سه‌فه‌ر بکه‌ین بو‌به‌یتولمه‌قدیس؟ فه‌رمووی: به‌لئ برۆن بو‌ئهو‌ی و نویژی تیا بکه‌ن ئه‌گه‌ر بو‌شتان نه‌کرا که بچن نویژی تیا بکه‌ن رو‌ن زه‌یت بنیرن بو‌گپانی چراکانی! (د/ئیبنو ماجه - س/ صالح).

(۵) سکت عن درجته الشارح (مترجم).

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۱۱۶) مزگہوتہ کہی قوباء: (مسجد قباء)

۶۹۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءٍ كُلَّ سَبْتٍ مَاشِيًا وَرَاكِبًا. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ٹیبنو عومہر (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) ہہ موو شہمہیہک بہ پی یا بہ سواری و لاخ دہچوو بو مزگہوتہ کہی قوباء، ٹیبنو عومہر (خوایان فی رازی بن) خووشی ٹہمہی دہکرد (ش/ن).

۶۹۸- عَنْ أُسَيْدِ بْنِ ظَهْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ قُبَاءٍ كَعُمْرَةٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

ٹوسہیدی کوپی ظوہیر (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی: تاقہ نویژئی لہ مزگہوتی قوبادا خیری یہک عہمرہی ہہیہ. (ت/ن-س/ح).

(۱۱۷) رۆیشتنی ئافرہت بو مزگہوت : (ذہاب النساء الی المساجد)

۶۹۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُصَلِّي الصُّبْحَ بَغْلَسٍ فَيَنْصَرِفُ نِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ ، لَا يُعْرِفْنَ مِنَ الْغَلَسِ^(۱).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوتی: جاران پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) بہ تاریک و لیلہ کہ بہر نویژئی نویژئی بہ یانیی بو دہکر دین، کاتی ئافرہ تانی موسولمانان لہ پاش نویژ دہگہرانہ وہ بو مالہ وہ ہیشتا لہ بہر تاریکی نہ دہناسرانہ وہ (ش).

(۱) بخاری مسجد قباء: ۱۱۹۱. مسلم. حج: ۳۳۷۵ - ۳۳۸۲. نسائی. مساجد: ۶۹۷.

(۲) بسند حسن (شرحہ).

(۱) بخاری. أذان: ۸۶۷. مسلم. مساجد: ۱۴۵۷ ، ۱۴۵۵ - ۱۴۵۹.

۷۰۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اسْتَأْذَنْكُمْ نِسَاؤُكُمْ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَأَذِّنُوا لَهُنَّ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ^(۲).

ئیبینو عومەر (خوایان فی رازی بن) گوتی: پیغهمبەر (درودی خوی لهسهرین) فەرمووی: ژنه‌کانتان ئەگەر بەشەو داوای روخصەتیان لیکردن کە بپۆن بۆ مزگەوت ریگەیان پێ بدەن (ش).

۷۰۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَأَبُو دَاوُدَ وَزَادَ: وَلَكِنْ لِيُخْرِجَنَّ وَهُنَّ ثَفَلَاتٌ^(۳).

دیسان گوتی: پیغهمبەر (درودی خوی لهسهرین) فەرمووی: مزگەوته‌کانی خودا قەدەدەغە مەکەن لە ژنانی بەندەگانی خودا (ش/د) ئەبۆ داوود ئەمەشی پتر کردوو: بەلام ژنان کە دەچن بۆ مزگەوت، بە پەرپووتی بچن و خویان بۆن خوش نەکەن و خویان نەپازیننەوه.

۷۰۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذْذَنُوا لِلنِّسَاءِ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَسَاجِدِ فَقَالَ: ابْنُ لَهُ يُقَالُ لَهُ وَاقِدٌ: إِذْذَنُ يَتَّخِذْتُهُ دَغْلًا قَالَ: فَضْرَبَ فِي صَدْرِهِ وَقَالَ: أَقُولُ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَقُولُ لَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴).

دیسان ئەو گوتی: پیغهمبەر (درودی خوی لهسهرین) فەرموویەتی: بەشەو ریگەیی ئافەرەت بدەن کە بچن بۆ مزگەوت و اقیدی کوپیشی گوتی: ئەگەر وابێ ژنان دەیکەن بە بیانووی لا میژیی و بەد خوویی! گوتی: ئیبینو عومەریش کیشای بە سینگی کوپەکەیی خویداو گوتی: من دەلیم پیغهمبەر (درودی خوی لهسهرین) دەفەرموێ و تۆ دەلێی و نابێ (م/د/ت).

(۲) بخاری، نکاح: ۵۲۳۸. مسلم، صلاة: ۹۸۷.

(۳) مسلم، صلاة: ۹۸۹. بخاری، جمعه: ۹۰۰. أبو داود، صلاة: ۵۶۸.

(۴) مسلم، صلاة: ۹۹۱ - ۹۹۴. أبو داود: ۵۶۸. ترمذی: ۵۷۰.

۷۰۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَوْ أَذْرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا أَحْدَثَ النِّسَاءُ لِمَنْعَهُنَّ الْمَسْجِدَ كَمَا مُنِعَتْ نِسَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ. قُلْتُ لِعُمْرَةَ: أَوْ مُنَعْنَ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۵).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: ئەمە ی کە ئیستا ژنان بەرپایان کردوو ئەگەر پیڤەمبەر (دروودی خوای لەسەربن) فریای ئەمە بەکو تایە مزگەوتی لەژنان قەدەغە دەکرد، هەر وەک لە ژنانی ئەوێ ئیسرائیل قەدەغە کرابوو، منیش گوتم بە عمرە: بۆچی مزگەوت لە ژنانی ئەوێ ئیسرائیل (لە دینی خوایان) قەدەغە کرابوو؟ گوئی: بەئێ (ش/د).

۷۰۴- عَنْ زَيْنَبِ امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَتْ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَتْ: قَالَ: لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا شَهِدْتَ إِحْدَاكُنَّ الْمَسْجِدَ فَلَا تَمَسِّي طَبِيبًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ. فِي رِوَايَةٍ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَصَابَتْ بِخُورًا فَلَا تَشْهَدْ مَعَنَا الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ^(۶).

زەینەبی ژنی عەبدوللّا (زەزای خودایان لێبن) گوئی: پیڤەمبەر (دروودی خوای لەسەربن) فەرمووی پێمان: کاتی دەچن بۆ مزگەوت بۆن لە خۆتان مەدەن (م) لە گێڕانەوێهەکا: هەر ئافەرەتی بۆنی خۆشی لە خۆی دا با لەگەڵمان نەیت بۆ نویژی خەوتنان.

۷۰۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْمَرْأَةِ فِي بَيْتِهَا أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي حُجْرَتِهَا، وَصَلَاتُهَا فِي مَخْدَعِهَا أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي بَيْتِهَا. فِي رِوَايَةٍ: لَا تَمْنَعُوا نِسَاءَكُمْ الْمَسَاجِدَ، وَيُؤْتِهِنَّ خَيْرٌ لَّهُنَّ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۷).

عەبدوللّا (خوای فی رازی بن) گوئی: پیڤەمبەر (دروودی خوای لەسەربن) فەرمووی: نویژی ژن لەناو هۆدەکە ی خۆیا خێرتەرە لە نویژی ناو حەوشەکە ی، وە نویژی ژن لەناو کولێن و هۆدە ی گەنجینەدا خێرتەرە لە نویژی ناو هۆدەکە ی

(۵) بخاری. أذان: ۸۶۹. مسلم. صلاة: ۹۹۸. أبو داود. صلاة: ۵۶۹.

(۶) مسلم. صلاة: ۹۹۶ - ۹۹۷.

(۷) بسندین صالحین (شرحه).

خوشی! له گێڕانه‌وه‌یه‌کا: مزگه‌وت قه‌ده‌غه مه‌که‌ن له ژنه‌کانتان، هه‌ر چه‌ند نویژی ماله‌وه باشت‌ره بۆ ئه‌وان (د-سه‌نه‌د صالح).

(۱۱۸) به‌شی دووهم: ده‌ستوورو نه‌ریتی مزگه‌وت

الفصل الثاني: في آداب المساجد

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَعَهْدُنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ - ۱۲۵/۲}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: فه‌رمانماندا به ئیبراهیم و ئیسماعیلی کو‌پی که ئه‌م خانووی که‌عه‌یه که مالی منه پاک بکه‌نه‌وه له‌هه‌ر شتی که‌شایسته‌ی په‌رستشی خودا نه‌بی، بۆ ئه‌و که‌سانه که به‌شیوه‌ی ئایین هه‌لده‌سو‌پین به‌ ده‌وریا، وه یا له‌ناویدا ده‌میننه‌وه بۆ په‌رستشی و به‌نده‌یی خودا وه بۆ ئه‌و که‌سانه که نویژی تیا ده‌که‌ن و رو‌کو‌ع و کو‌پ‌نووشی تیا ده‌به‌ن بۆ خودا.

۷۰۶- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ أَوْ أَبِي أُسَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ لِيَقُلِ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ فَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئه‌بو حومه‌ید یا ئه‌بو ئوسه‌ید (خوایان ئی رازی بێ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌وی: که‌ چو‌ونه ناو مزگه‌وت له‌ پی‌شا سلاو له‌ پی‌غه‌مبه‌ر بکه‌ن (درو‌دی خوای له‌سه‌رین) ئینجا بڵین: {اللهم افتح لی ابواب رحمتك: خودایه‌! ده‌رگا‌کانی ره‌حمه‌ت و میه‌ره‌بانی خو‌تم لی بکه‌ره‌وه} که‌ چو‌ونه ده‌ریشه‌وه بڵین: (اللهم انی أسألك من فضلك): خودایه‌! داوای به‌خشش و به‌هره‌ی خو‌تت لی ده‌که‌م (م/د/ن).

(۱) مسلم. صلاة: ۱۶۴۹. أبو داود. صلاة: ۴۶۵. نسائي. مساجد: ۷۲۸.

۷۰۷- عَنْ فَاطِمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَسَلَّمَ وَقَالَ: رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَإِذَا خَرَجَ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَسَلَّمَ وَقَالَ: رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۲).

فاطمه (همزای خودای یبیین) گوئی: دستووری پیغهمبهر (درویدی خوای لهسهرین) وابوو کاتی دهچووه ناو مزگهوتوه دهیغهمموو: اللهم صل علی محمد وسلم: بریزه خودا رحمت و دروود بهسهر موحه ممه‌دا) ئینجا دهیغهمموو: (رب اغفر لی ذنوبی وافتح ابواب رحمتک) ئهی په‌روه‌دگارم! گونا‌هه‌کانم بی‌وشه‌و ده‌رگا‌کانی میهره‌بانی خوتم لی بکه‌روه که له مزگه‌وتیش ده‌هاته‌و ده‌روه دهیغهمموو: رب اغفر لی ذنوبی وافتح لی ابواب فضلك: ئهی خودایه! گونا‌هه‌کانم بی‌وشه‌و ده‌رگای به‌خشش و به‌هری خوتم بو بکه‌روه (ت-س/ح).

۷۰۸- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ: أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَبَوَجهِ الْكَرِيمِ وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، فَإِذَا قَالَ: ذَلِكَ قَالَ: الشَّيْطَانُ: حَفِظَ مِنِّي سَائِرَ الْيَوْمِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۳).

دستووری پیغهمبهر (درویدی خوای لهسهرین) وابوو که ده‌پویشته‌و ناو مزگه‌وتوه دهیغهمموو (أعوذ بالله العظيم وبوجه الكريم وسلطانه القديم من الشيطان الرجيم: په‌نا ده‌گرم به یه‌زدانی مه‌زن، به‌زاتی پیروزی، به‌ده‌سه‌لاتی دیرینی، له شه‌پی شه‌یتانی ده‌رکراوی به‌شپراو له رحمت، وه ئه‌و که‌سه‌ی ئه‌مه بلئی شه‌یتان ده‌لی: ئه‌مه له ماوه‌ی ئه‌م‌پو‌دا له‌من قه‌ده‌غه‌بوو (د-سند صالح).

(۲) بسند حسن (شرح‌ه).

(۳) بسند صالح (شرح‌ه).

۷۰۹- وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَدْخُلُ الْمَسْجِدَ بِرِجْلِهِ الْيُمْنَى، وَيَخْرُجُ بِرِجْلِهِ الْيُسْرَى. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۴).

دهستووری ئیبنو عومەر (خوایان ئی رازی بن) وابوو که دهچووہ ناو مزگه‌وته‌وه قاجی راستی پیش دهخست و که له‌مزگه‌وتیش ده‌هاته‌وه قاجی چه‌پی پیش دهخست (ب).

۷۱۰- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

ئەبو قەتادە (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربین) دە‌فەر‌موی: هەرکاتێ چوونه ناو مزگه‌وت له‌پیش ئە‌وه‌دا که دابنیشن دوو رکات نویژی دیاری مزگه‌وت بکه‌ن (ش/د/ت/ن).

۷۱۱- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَصَلَّى فِيهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَلَفْظُ مُسْلِمٍ: كَانَ لَا يَقْدُمُ مِنْ سَفَرٍ إِلَّا نَهَارًا فِي الصُّحَى، فَإِذَا قَدِمَ بَدَأَ بِالْمَسْجِدِ فَصَلَّى فِيهِ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ جَلَسَ فِيهِ^(۶).

که‌عبی کو‌ری مالیک (خوای ئی رازی بن) گوتی: یاسای پیغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربین) وا‌بوو که له‌سه‌فەر ده‌هاته‌وه له‌پیشا ده‌چوو بو‌ مزگه‌وت و نویژی ئی‌ ده‌کرد (ش) گفته‌ی موس‌لیم (ره‌مه‌تی خوای لێ‌بن) ئا‌وا‌یه: ده‌ستووری پیغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربین) وابوو که له‌سه‌فەر ده‌گه‌رایه‌وه له‌چیشته‌نگا‌وا ده‌هاته‌وه، که ده‌گه‌یشه‌ جی‌ له‌پیشا ده‌چووہ مزگه‌وت و دوو رکات نویژی تیا ده‌کردو ئینجا له‌و‌ی‌ داده‌نیش‌ت و خه‌لکه‌که ده‌چوون بو‌ خزمه‌تی و به‌خیر‌هات‌نیان ئی‌ ده‌کرد.

(۴) رواه البخاري تعليقا في بداية الباب/ ٤٧ من كتاب الصلاة بين رقم: ٤٢٥ و ٤٢٦.

(۵) بخاري. صلاة: ٤٤٤، ١١٦٣. مسلم. صلاة المسافرين: ١٦٥١، أبو داود. صلاة: ٤٦٧، ٤٦٨. ترمذي. صلاة: ٣١٦.

نسائي. مساجد: ٧٣٩.

(٦) بخاري. بيوع: ٢٠٩٧. مسلم: ١٦٥٥.

۷۱۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْبِرَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ، وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۷).

ئەنەس (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربە) فەرمووی: تف روکردن لەناو مزگەوتا گوناھە، کە فارەتەکە ی ئەو یە کە دایپوشتی (ش/د/ت).

۷۱۳- وَمُسْلِمٌ: عُرِضَتْ عَلَيَّ أَعْمَالُ أُمَّتِي حَسَنَةً وَسَيِّئَةً فَوَجَدْتُ فِي مَحَاسِنِ أَعْمَالِهَا الْأَذَى يُمَاطُ عَنِ الطَّرِيقِ وَوَجَدْتُ فِي مَسَاوِي أَعْمَالِهَا النَّخَاعَةَ تَكُونُ فِي الْمَسْجِدِ لَا تُذْفَنُ^(۸).

ئەبو زەر (خوای ئی رازی بئ) گوئی: حەزەرەت (درویدی خوای لەسەربە) فەرمووی: چاک و خراپی کردەوی ئۆمەتەم رانویژرا بۆم و هەموویان نیشاندام، دیتەم کە لا بردنی ئازاری سەرریگە یەکی بوو لە کردەوێ جۆانەکانیان، وە چلەم و بەلغەم روکردنیش لەناو مزگەوتا یەکی بوو لە کردەوێ خراپەکانیان، ئەگەر نەیشارنەو (م).

۷۱۴- (ب - ۱ ز - ۹۷ ژمارە: ۵۷۹/۱). فِي هَذِهِ الرِّوَايَةِ: وَعَنْهُ (أَي عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى لُخَامَةً فِي الْقِبْلَةِ، فَحَكَّهَا بِيَدِهِ، وَرَأَى مِنْهُ كَرَاهِيَةً، أَوْ رَأَى كَرَاهِيَتَهُ لِذَلِكَ وَشَدَّتْهُ عَلَيْهِ وَقَالَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّمَا يُتَاجَى رَبَّهُ فَلَا يَبْزُقَنَّ فِي قِبْلَتِهِ، وَلَكِنْ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ، ثُمَّ أَخَذَ طَرَفَ رِدَائِهِ فَبَزَقَ فِيهِ، وَرَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ، وَقَالَ: أَوْ يَفْعَلْ هَكَذَا^(۹).

دیسان ئەنەس (رمزای خودای ئیبن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربە) لەناو مزگەوتا بە رووی قیبلەوێ بەلغەمیکی چا و پیکەوت، زۆری پێ ناخۆش بوو، یا گوئی گەلیکی پێ ناخۆش بوو، وە زۆری پێ گران بوو، بۆیە فەرمووی: ئێوێ کە لەناو نویژا رادەوێستن ئەوێ لەگەڵ پەروردگاری خۆتان قسە ی پەنھانی خۆتان

(۷) بخاری. صلاة: ۴۱۵. مسلم. مساجد: ۱۲۳۲. أبو داود. صلاة: ۴۷۴. ترمذی. صلاة: ۵۷۲. نسائی. مساجد: ۷۲۳.

(۸) مسلم. مساجد: ۱۲۳۳.

(۹) بخاری. صلاة: ۴۱۲ - ۴۱۵. مسلم. مساجد: ۱۲۳۲ - ۱۲۳۰. أبو داود. صلاة: ۴۷۹.

ده‌که‌ن و گوفتوگو له‌گه‌ل نه‌و زاته مه‌زنه‌دا ده‌که‌ن، که‌وابوو له‌رووی رووگه‌وه تفو به‌لغه‌مو چلم روومه‌که‌ن، به‌لام نه‌گه‌ر هه‌ر چارتمان نه‌بوو له‌لای چه‌پتانه‌وه، یا له‌ژیر پیتانا تف بکه‌ن و به‌خول و چه‌وی ناومزگه‌وته‌که‌ دایپووشن ئینجا هه‌زهرت (دروودی خوای له‌سه‌ربین) چمکی له‌شپووشه‌که‌ی خوی گرت و تفی تی کردو ولییه‌وه به‌سه‌ریه‌کاو فه‌رمووی: یاخود ئاوا بکه‌ن وه‌هه‌زهرت (دروودی خوای له‌سه‌ربین) به‌لغه‌مه‌که‌ی رووی رووگه‌شی به‌ده‌ستی خوی کپاند (ش/د).

۷۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَسْوَدَ أَوْ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَ يَقُمُ الْمَسْجِدَ ، فَمَاتَ ، فَسَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْهُ فَقَالُوا: مَاتَ ، قَالَ: أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي بِهِ، ذُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ، فَأَتَى قَبْرَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ. رَوَاهُمَا الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی‌رازی بئ) گوئی: پیاویکی ره‌ش (یا ئافره‌تیکی ره‌ش) مزگه‌وتی ده‌مالی ئه‌مری خودای کردو فه‌رمانی هه‌قی به‌جئ هیئا، روژی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربین) هه‌والی پرسی، گوئیان: مرد! فه‌رمووی: ئه‌ی نه‌ده‌بوو پیم بلین! گوڤه‌که‌یم نیشان بده‌ن ئینجا رویشته‌سه‌ر گوڤه‌که‌ی و نویژی له‌سه‌ری کرد (ش/د).

۷۱۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عُرِضَتْ عَلَى أَجُورُ أُمِّي حَتَّى الْقَدَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ وَعُرِضَتْ عَلَى ذُنُوبِ أُمِّي فَلَمْ أَرَ ذَنْبًا أَكْبَرَ مِنْ سُورَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ أَوْ آيَةٍ أَوْتِيَهَا رَجُلٌ ثُمَّ نَسِيَهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاتْرَمَذِي^(۱).

ئه‌نه‌س (خوای ئی‌رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: هه‌رچی پاداشی ئومه‌تم هه‌یه هه‌مووی رانوینرا بۆم و پیشانمده‌را، ته‌نانه‌ت پاداشی ئه‌و پووش و په‌لاشه‌ش که‌یه‌کئ له‌مزگه‌وت ده‌یمالئ و فیری ده‌دا، وه هه‌رچی گونا‌هی ئومه‌تیشم هه‌یه رانوینرا بۆم، که‌سم نه‌دی که‌گونا‌هی له‌

(۱۰) بخاری. صلاة: ۴۵۸، ۴۶۰، ۱۳۲۷. مسلم. جنائز: ۲۲۱۲. أبو داود. جنائز: ۲۲۰۲.

(۱۱) بسند غریب (شرحه).

گوناهى نهو پياوه گه وره تر بئى كه سوورده تئى، يا ئايه يتيكي قورئانى له بهر بووبئى و له پاشا له بيري بچيته وه (د/ت).

۷۱۷- عَنْ عَبْدِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱۲).

عه ببادی کوپی ته میم گوئی: مام (خوای ئی رازی بئ) گوئی: به چاوی خویم پیغه مبهرم دی (دروودی خوای له سه ربین) له مزگهوت له سه رپشت راکشابوو، لنگی نابوو سه رلنگی (ش/د/ت/ن).

۷۱۸- وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ وَهُوَ شَابٌ أَغْزَبُ لَا أَهْلَ لَهُ يَنَامُ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَاتْرَمَذِي^(۱۳).

جاران ئیبنو عومەر که ره بهن^(۱) و بئ خیزان بوو له مزگهوت هه که پیغه مبهردا (دروودی خوای له سه ربین) ده خهوت (ب/ت).

۷۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْلًا قَبْلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ ثُمَامَةُ بْنُ أَثَالٍ، فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱۴).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه مبههر (دروودی خوای له سه ربین) دهسته یئ سواری نارد بۆلای نه جد، که گه رانه وه زهلامیکی بهنی هه نیغه بیان هی نابو، ناوی ثومامه ی کوپی ئوئال بوو، بهستیان وه به یه کیك له کۆله که کانی مزگهوت وه! (ش/د).

(۱۲) بخاری. صلاة: ۴۷۵، ۵۹۶۹، ۶۲۸۷. مسلم. لباس: ۵۴۷۱، ۵۴۶۸، ۵۴۷۰. أبو داود، أدب: ۴۸۶۶. ترمذی. أدب: ۲۷۶۵. نسائی. مساجد: ۷۲۰.

(۱۳) بخاری. صلاة: ۴۴۰، ۱۱۲۱، ۱۱۵۶، ۳۷۳۸، ۳۷۴۰، ۷۰۱۵، ۷۰۲۸، ۷۰۳۰.

^(۱) ره بهن: زهلامی گه نجی بئ ژنو مال (فه رههنگی خال)

(۱۴) بخاری. صلاة: ۴۶۲، ۴۶۹، ۲۴۲۲، ۲۴۲۳، ۴۳۷۲. مسلم. جهاد: ۴۵۶۴.

۷۲۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ عِفْرِيَّتًا مِنَ الْجِنَّ تَفَلَّتَ عَلَى الْبَارِحَةِ - أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا - لَيَقْطَعَ عَلَى الصَّلَاةِ ، فَأَمَكَّنَنِي اللَّهُ مِنْهُ فَأَرَدْتُ أَنْ أَرْبِطَهُ إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ ، حَتَّى تُصْبِحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَخِي سُلَيْمَانَ: رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي. فَرَدَّهُ خَاسِمًا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱۵).

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسربین) فهرمووی: دوی شهو دیوئیکی جنوکه لهپر پهلاماری دام یا وشهیهکی ئاوی فهرموو بو شهو پهلاماری دام، تاکوو نویژدهکم پی بپری، بهلام له سایه ی خداوه دهستم لی گیربوو گرتم، ویستم که بی بستمهوه بهیهکی له کولهکهکانی مزگهوتتهوه ههتا بهیانی هه مووتان سهیری بکه، بهلام که قسهکهی سولهیمان پیغهمبهری برام بیرکهوتتهوه ئیتر خویریم کرد، مه بهستم نهو قسهیهتی که فهرمووی: رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي: نهی پهروهردگارم! مولک و سامان و داراییهکی وام بدهری که له پاش من بو کهسی تر دهست نه دات (ش).

۷۲۱- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ فَحَصَبَنِي رَجُلٌ ، فَتَنَظَرْتُ فَإِذَا عَمْرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ: اذْهَبْ فَأَتِنِي بِهَدْيَيْنِ. فَجِئْتُهُ بِهِمَا. وَقَالَ: مِنْ أَيْنَ أَتَيْتُمَا؟ قَالَا مِنْ أَهْلِ الطَّائِفِ. قَالَ: لَوْ كُنْتُمَا مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ لَأَوْجَعْتُكُمَا، تَرَفَعَانِ أَصْوَاتَكُمَا فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱۶).

سائیپی کوپی یهزید (خوی ئا زانی بن) گوتی: له مزگهوت راوهستا بووم، پیاوی زیخیکی تی گرتم، که ته ماشام کرد عومهری کوپی خه ططاب بوو، گوتی: برؤ شهو دوو که سهه بوینه، منیش چووم هینامن بو ی پی گوتن: ئیوه کوینهدرین؟ گوتیان: خه لکی طائیغین. گوتی: نه گهر نابهلده نه بوونایه و

(۱۵) بخاری. صلاة: ۴۶۱، ۱۲۱۰، ۲۲۸۴، ۲۴۲۳، ۴۸۰۸، ۱۲۰۹.

(۱۶) بخاری. صلاة: ۴۷۰.

خه‌لکی ئەم شارە بوونایە ئیشم پی دەگەیاندن، چۆن لە مزگەوتی پیڤه‌مبەردا (دروودی خوای لەسەربین) دەنگە دەنگ دەکەن! (ب).

۷۲۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لَهُدًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱۷).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازای بێ) گوتی: پیڤه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: ئەگەر گویتان ئی بوو کە یەکن لەناو مزگەوتا بانگەواز ھەل دەدات بۆ دۆزینەوێ شتی گومبوو، بڵێن: یاخوایەیدۆزیتەو، چونکە مزگەوت بۆ خوا پەرستی دروست کراو، بۆ ئەمە دروست نەکراو (م/د).

۷۲۳- وَلَمُسَلِمٌ: أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمَّا صَلَّى، قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: مَنْ دَعَا إِلَيَّ الْجَمَلِ الْأَخْمَرِ، فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا وَجَدَتْ. إِنْ مَّا بُنِيَتْ الْمَسَاجِدُ لَمَّا بُنِيَتْ لَهُ^(۱۸).

سوله‌یمانی کوپی بورەید (خودا بێیان رازی بێ) گوتی: باوکم گوتی: کە پیڤه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربین) لە نویژی بەیانی بوو و پیاوی ھەلسا گوتی: کێ وشتێکی نیتری سووری دیووتەو؟ پیڤه‌مبەریش فەرمووی: (دروودی خوای لەسەربین): دەک نەیدۆزیتەو، مزگەوت بۆ خودا پەرستی دروست کراو. ئەک بۆ ئەم جوێ شتانە (م).

۷۲۴- وَلِلثَلَاثَةِ: مَنْ مَرَّ فِي شَيْءٍ مِنْ مَسَاجِدِنَا أَوْ أَسْوَاقِنَا بَنَبَلٍ، فَلْيَأْخُذْ عَلَى نَصَالِهَا بِكَفِّهِ، لَا يَغْفِرَ مُسْلِمًا^(۱۹).

حەزەت (دروودی خوای لەسەربین) دەرەرمووی: ئەگەر کەسێ تیرو شیرو نیژەو شتی وای پیبوو، وە چوو بۆ مزگەوت و بازارەکانمان با دەستی بگری بە نووکەکە یەو، نەبادا موسولمانێ زامار بکات (ش/د).

(۱۷) مسلم. مساجد: ۱۲۶۰ - ۱۲۶۲. أبو داود. صلاة: ۲۱.

(۱۸) مسلم. مساجد: ۱۲۶۲.

(۱۹) بخاری. مساجد: ۴۵۲، ۷۰۷۵.

۷۲۵- (ب - ۱ ز - ۹۸ ذمارة: ۵۸۵/۳). في هذه الرواية: عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّومَ وَالْكَرَّاثَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا. فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ. وفي رواية: مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ. وفي أخرى: مَنْ أَكَلَ مَنْ هَذِهِ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسَاجِدَنَا حَتَّى يَذْهَبَ رِيحُهَا. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ^(۲۰).

جابر (خوای نازی بن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خوای لسهربین) فهرمووی: نهوهی پیاز دهخوا یاسیر دهخوا، یا کهوهر دهخوا، با توخنی مزگه وتمان نهکهوئی هتا بونهکهی دهپوا چونکه هرچی ئازاری ئاده میزاد بدات ئازاری فریشتهش ددات، له گپړانه وهیهکا: نهوی سیر یا پیازی خوارد با دور بگری لیمان یا فهرمووی: با دور بگری له مزگه وتمان و له مالی خوئی دابنیشی. له گپړانه وهیهکی تردا: هرکه سئ لهم گیایهی خوارد با توخنی مزگه وته کانمان نهکهوئی تا بونهکهی دهپوات (ش/د/ت/ن).

۷۲۶- ولمسلم والنسائي: قَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي خُطْبَةٍ أَيْهَا النَّاسُ تَأْكُلُونَ شَجَرَتَيْنِ لَا أَرَاهُمَا إِلَّا خَبِيثَتَيْنِ، الْبَصَلَ وَالثُّومَ، رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا وَجَدَ رِيحَهُمَا مِنَ الرَّجُلِ فِي الْمَسْجِدِ أَمَرَ بِهِ فَأَخْرَجَ إِلَى الْبَقِيعِ فَمَنْ أَكَلَهُمَا فَلْيُمْنِهَا طَبَخًا^(۲۱).

عومر (خوای نازی بن) له دوان (خوطلبه) یهکا گوئی: نهی خه لکینه! ئیوه دووگیا هیه دهیانخو، من به پیسیان دهزانم واته پیازو سیر، به چاوی خو، دیومه نهو کهسهی له مزگه وتا پیغهمبر (درویدی خوای لسهربین) بوئی نهو دووهی ئی بکردایه فهرمانی ددها له مزگه وت دهریان دهکردو دهیان برد بو به قیغ، جا نهوهی دهیانخوات با بیان کولینئ تا بونهکهیان بمرئ! (م/ن).

(۲۰) راجع رقم: ۵۹۳.

(۲۱) مسلم. مساجد: ۱۲۵۸، ۴۱۲۶. نسائي. مساجد: ۷۰۷.

۷۲۷- وَلِلرَّمْذِي وَالنَّسَائِي: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ تَنَاشُدِ الْأَشْعَارِ فِي الْمَسْجِدِ وَعَنِ الْبَيْعِ وَالْإِشْتِرَاءِ فِيهِ وَأَنْ يَتَحَلَّقَ النَّاسُ فِيهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ قَبْلَ الصَّلَاةِ (۲۲).

گوئی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسرین) ئەم شتانهی لهناو مزگهوتا یاساخ کردوو: شه‌ره شیعوو خویندنه‌وه‌ی هونراوو کپین و فروشتن و ئەلقه‌دانی خه‌لک و دانیشتنیان به ئەلقه له‌پیش نویژی هه‌ینیدا (چونکه ئەو جوهره دانیشتنه ریزتیک ده‌دا (ت/ن-س/ح).

۱۱۹) چوینیتی مزگه‌وته‌که‌ی پیغهمبهر ^{درویدی} ^{خویندنه‌وه‌ی} له‌سه‌ر ده‌می خویدا:

صفة مسجد النبي ﷺ في عهده

۷۲۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ الْمَسْجِدَ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَبْنًى بِاللِّبْنِ وَسَقْفُهُ الْجَرِيدُ وَعَمْدُهُ خَشَبُ النَّخْلِ فَلَمْ يَزِدْ فِيهِ أَبْرُ بَكْرٌ شَيْئًا وَزَادَ فِيهِ عُمَرُ وَبَنَاهُ عَلَى بَنِيَانِهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللِّبْنِ وَالْجَرِيدِ، وَأَعَادَ عَمْدَهُ مِنْ خَشَبِ النَّخْلِ، ثُمَّ غَيَّرَهُ عُثْمَانُ فَرَادَ فِيهِ زِيَادَةً كَثِيرَةً وَبَنَى جِدَارَهُ بِالْحِجَارَةِ الْمَنْقُوشَةِ وَالْقَصَّةِ وَجَعَلَ عَمْدَهُ مِنْ حِجَارَةٍ مَنْقُوشَةٍ، وَسَقَفَهُ بِالسَّاجِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (۱).

ئیبینو عومهر (خوای ئی رازی بێ) گوئی: له سه‌رده‌می پیغهمبهر خویدا (درویدی خوای لهسرین) مزگه‌وته‌که‌ی مه‌دینه به‌خشتی کال دروست کرابوو، داره راکه‌ی و په‌ردوو‌ه‌که‌ی په‌لکه خورما بوو، کۆله‌که‌و ده‌سته‌که‌کانی له دار خورما بوون، ئەبو به‌کر هیچ ده‌ستکاری نه‌کرد، به‌لام عومهر ده‌ستکاری کردو له پانی و له‌به‌رزى لیبى زیاد کرد، وه‌لى هه‌ر وه‌ك سه‌رده‌می پیغهمبهر (درویدی خوای لهسرین) دیواره‌که‌ی به‌خشتی کال و داره‌پاو په‌ردوو‌ه‌که‌ی به‌په‌لکه خورما دروست کرده‌وه وه کۆله‌که‌و راژه‌کانیشی له دار خورمای تازه دانایه‌وه، به‌لام له‌پاشا

(۲۲) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاری. مساجد: ۴۴۶.

عوسمان دهستکارییه کی باشی کردو زور شتی گوپی و گه لیکی لی زیاکرد، نه وه بوو دیواره کی به بهردی نه خشاوو گه چ دروست کرد، وه له باتی کوئه که پایهی به بهردی نه خشین دانا، وه به داری ساجیش بانه کی داره راکرد (ب/د).

۷۲۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ إِلَى جِذْعٍ فَلَمَّا اخْتَدَ الْمِنْبَرَ حَنَّ الْجَذْعُ حَتَّى أَتَاهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَلْتَزَمَهُ فَسَكَنَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ خَالٍ (۲).

جابر (خوای لی رازی بن) گوئی: له پیشتدا پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) که دووان (خوتبه) ی دها له لای کوئه که یه کی دارخورمادا راده وه ستاو له کاتی خوتبه دانه که دا شانی پیوه دها، له پاشدا که دووانگه (مینبهه) ه کی دروست کردو چوه سهری بو خوتبه دان کوئه که که دلی به خووی سووتاو دهستی کرد به کوئی گریان (وهك مندالی له دایکی دابرابی ئاوا) تا پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) چوو بو لای و دهستی کرده ملی نه و جا داسه کناو کوئی گریانی نیشته وه و بی دهنگ بوو (ت/ب).

۷۳۰- وَعَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَلَا أَجْعَلُ لَكَ شَيْئًا تَقْعُدُ عَلَيْهِ، فَإِنَّ لِي غُلَامًا نَجَارًا قَالَ: إِنْ شِئْتَ. فَعَمِلَتْ الْمِنْبَرَ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۳).

ديسان گوئی: ئافره تی گوئی: نه ی پیغه مبهه ری خودا! من ره نجبه ریکی دارتاشم هه یه نه گهر ده فره مووی بامینه به ریکت بو دروست بکا له کاتی دووان و خوتبه دا له سهری دابنیشه؟ فره مووی: ئاره زووی خوته. جا ژنه که ش دووانگه کی دروست کرد (ش/د).

(۲) بخاری. مناقب: ۳۵۸۳، ۳۵۸۴، ۳۵۸۵.

(۳) بخاری. صلاة: ۳۷۷، ۴۴۸، ۹۱۷، ۲۰۹۴، ۲۵۶۹. مسلم. مساجد: ۱۲۱۷. أبو داود. صلاة: ۱۰۸۰. نسائی.

مساجد: ۷۲۸.

(۱۲۰) هه‌لخست‌ن‌و‌زه‌رکه‌شکردن‌و‌نه‌خشان‌دنی‌مزگه‌وت‌باش‌نیه:

ی‌کره‌تشیید‌المساجد‌وز‌خرفتها

۷۳۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَمَرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱).

ئیب‌نو‌عه‌باس (خوای‌ن‌رازی‌بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی‌خوای‌له‌س‌رین) فه‌رمو‌وی: خو‌دا‌ پی‌ی‌ نه‌گو‌تو‌وم‌ که‌ مزگه‌وتی‌ به‌رزو‌ به‌رچاو‌یی‌ دروست‌ بکه‌م، (د/سند‌ صالح).

۷۳۲- وَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) لَتَزْخَرِفُنَهَا كَمَا زَخَرَفَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئیب‌نو‌عه‌باس (خوای‌ن‌رازی‌بن) گو‌تی: هه‌ر‌ وه‌ك‌ چو‌ن‌ جووله‌که‌کان‌ که‌ نیشت‌هی‌ خو‌یان‌ و‌ گا‌وره‌کان‌ کل‌یشه‌ی‌ خو‌یان‌ نه‌خشان‌دو‌وه‌و‌ زه‌رکه‌شیان‌ ده‌که‌ن‌ ئی‌وه‌ش‌ ئاو‌ه‌ها‌ چاو‌ له‌وان‌ ده‌که‌ن‌ و‌ مزگه‌وته‌کانی‌ خو‌تان‌ ده‌نه‌خش‌ین‌ن‌ و‌ زه‌رکه‌شیان‌ ده‌که‌ن‌! (ب/د).

۷۳۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

ئه‌نه‌س (خوای‌ن‌رازی‌بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی‌خوای‌له‌س‌رین) فه‌رمو‌وی: قیام‌ه‌ت‌ هه‌لناس‌ی‌ تا‌ خه‌لك‌ شانازی‌ و‌ فیزده‌که‌ن‌ به‌ دروست‌کردنی‌ مزگه‌وته‌وه‌و‌ مزگه‌وتی‌ که‌ش‌خه‌و‌ به‌رزو‌ رازاو‌ه‌ دروست‌ ده‌که‌ن‌ تا‌ خه‌لك‌ بل‌ین‌: ئه‌وه‌ مزگه‌وتی‌ فیساره‌که‌سه‌ (د/ن-سه‌نه‌د‌ صالح).

۷۳۴- وَلِلْبُخَارِيِّ وَابْنِ خَزِيمَةَ: يَتَبَاهَوْنَ بِالْمَسَاجِدِ ثُمَّ لَا يَغْمُرُونَهَا إِلَّا قَلِيلًا^(۴).

(۱) بسند صالح (شرحه).

(۲) رواه البخاري تعليقا بعد رقم: ۴۴۵ في الباب/ ۶۲ من كتاب الصلاة.

(۳) بسند صالح (شرحه).

(۴) هذا التعليق رواه البخاري في الباب/ ۶۲ من كتاب الصلاة بعد رقم: ۴۴۵.

دهفهرموئی (دروودی خوی لهسهرین): روژی دهبی موسولمانان فیزو شانازی
دهکهن به دروست کردنی مزگهوتی که شخهوهو کهچی به دهگمهن نهبی
ئاوهدانیان ناکهنهوه (ب/ئیبنو خوزهیمه - غایهتولمهئمول).

(۱۲۱) بهشی سییهه: باسی نهو شوینانهی که نویژیان تیا باش نیه:

الفصل الثالث: فی المواضع التي تکره فیها الصلاة

۷۳۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَيْسَةَ رَأَتْهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ يُقَالُ لَهَا مَارِيَّةٌ، فَذَكَرَتْ لَهُ مَا رَأَتْ فِيهَا مِنَ الصُّورِ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْلَيْكَ قَوْمٌ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الْعَبْدُ الصَّالِحُ أَوْ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ، أَوْلَيْكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى^(۱).

عائیشه (خوی ئاززی بن) گوئی: ئوممو سهلهمه له ولاتی حهبهشه
کلیسیایهکی دیبوو، بهناوی مارییه، باسی نهو پهیکهرو وینانهی گپرایهوه بو
پیغهمبهه (دروودی خوی لهسهرین) که لهو کلیسیایهدا دیبوونی، فهرمووی (دروودی خوی
لهسهرین): نهوانه هوژیکن کاتی بهندهیهکی باش یا پیاو چاکیکیان لهناودا
دهمری دهچن مزگهوت لهسهر گوپهکهی دروست دهکهن و نهو وینانهی تیا
دهکیشن، نهو جوړه کهسانهش که نهو رهوشته ناپهسهندهیان داهیناوه
بهدتیرینی دروستکراوانی خودان لهلای خودای گهورهو مهزن (ش).

۷۳۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا نُزِلَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا اغْتَمَّ بِهَا كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ، فَقَالَ: وَهُوَ كَذَلِكَ: لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، يُحَدِّثُونَ مَا صَنَعُوا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانِ^(۲).

(۱) بخاری. صلاة: ۴۲۷، ۴۳۴، ۱۳۴۱، ۳۵۷۳. مسلم. مساجد: ۱۸۱.

(۲) بخاری. صلاة: ۴۳۵، ۴۳۶، ۱۳۳۰، ۳۵۷۳، ۴۴۴۳. مسلم. مساجد: ۱۸۷.

دیسان عائیشہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: کاتی فریشتہی گیانکیشان هات بو خزمهتی چه زهت (دروودی خوای لهسربین) له کاتی سه ره مه رگا، چه زهت (دروودی خوای لهسربین) پارچه یه کی گول گولی دابوو به سه ر روی خوایا، ناو به ناو که پارچه که خه فو ته نگه نه فه سی ده کرد روی خوای لاده دا، وه لهم کاتی سه ره مه رگه دا فه رمووی: له عنهت و نه فرینی خودا له جووله که و گاوربین، که گوپی پیغه مبه ره کانی خوایان کردوو به مزگهوت. پیغه مبه ره (دروودی خوای لهسربین) به مه هه ره شهی لهم کرداره ناپه سهنده یان ده کرد نه بادا موسولمانیش چاو له وان بکه و گوپی پیغه مبه ره (دروودی خوای لهسربین) بکه ن به مزگهوت و نوپژو په رستشی تیا بکه و به ره به ره له پاش روژگاریکی درپژ گوپه که خوشی بپه رستن! (ش).

۷۳۷- عَنْ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ بِخَمْسٍ وَهُوَ يَقُولُ إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا، أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، إِنِّي أَلْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

له جوندوبه وه (خوای ئی رازی بن) گوتی: به پینج شه و به ره له مردنی پیغه مبه ره (دروودی خوای لهسربین) ئی یم ژنهوت ده یفه رموو: من له لای خودا پاكانه بو خوم ده کهم له وهی که یه کی له ئیوه بگرم به دوست (خه لیل)ی خوم، چونکه من خودای گه وه کردوومی به دوستی خوای، هه ره وه چون ئیبراهیمی کردوو به دوستی خوای، به لام نه گهر له ئومه تم یه کیکم بگرتایه به دوست بو خوم، نه بو به کرم هه لده بژاردو ده مکرد به دوستی خوم. ناگادار بن که نه ته وه کانی پینش ئیوه گوپی پیغه مبه ره ان و پیاوچا کانی خوایان ده کرد به مزگهوت، ناگادار بن که ئیوه شتی وا نه کهن، نهوا من نه مه له ئیوه یاساخ ده کهم (م/ن).

۷۳۸- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْحَمَامَ وَالْمَقْبَرَةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۴).

ٹہو سہ عید (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (دروودی خوای لہ سرین) فہرمووی: گہرماو (حہمام) و گوپرستانی لی دہرچی سہر رووی زہوی ہہمووی وہک مزگہوت نویرگاہ (د/ت/حا:ص).

۷۳۹- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الصَّلَاةِ فِي مَبَارِكِ الْإِبِلِ فَقَالَ: لَا تُصَلُّوا فِيهَا فَإِنَّهَا مِنَ الشَّيَاطِينِ وَسُئِلَ عَنِ الصَّلَاةِ فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ فَقَالَ: صَلُّوا فِيهَا فَإِنَّهَا بَرَكَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: صَلُّوا فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ وَلَا تُصَلُّوا فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ^(۵).

بہراء (خوای فی رازی بن) گوتی: لہ پیغہمبہریان پرسى (دروودی خوای لہ سرین) بو نویرکردن لہ مؤلگہ و شتردا فہرمووی نویرژی لی مہکن چونکہ و شتر لہ بنہرہتا لہ رگہزی شہیاطینن وہ لیشیان پرسى بو نویرکردن لہ پچہ رانا فہرمووی: نویرژی لی بکن چونکہ مہرو بزنی پیت و بہرہکتن (د/ت-س/ص) گفتہی تیرمیدی (رحمتی خودای لین) ناوایہ: لہ پچہ رانا نویرژی تیا بکن، بہلام لہ مؤلگہ و شتری سہرناوا نویرمہکن.

۷۴۰- وَلِلشَّيْخَيْنِ وَالتِّرْمِذِيِّ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ قَبْلَ أَنْ يُبْنَى الْمَسْجِدُ^(۶).

ٹہنہس (خوای فی رازی بن) گوتی: لہ پیش دروستکردنی مزگہوتہکہی پیغہمبہردا (دروودی خوای لہ سرین) پیغہمبہر (دروودی خوای لہ سرین) لہ پچہ رانیشا جاروبار نویرژی دہکرد. (ش/ت).

(۴) حدیث صحیح عمہ الحاکم.

(۵) بسند صحیح شرحہ.

(۶) بخاری. وضوء: ۲۳۴، ۴۲۸، ۴۲۹، ۸۶۸، ۲۱۰۶، ۲۷۷۱، ۲۷۷۴، ۲۷۷۹، ۳۹۳۲. مسلم. مساجد: ۱۱۷۴.

۷۴۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى أَنْ يُصَلَّى فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ فِي الْمَرْبَلَةِ وَالْمَجْزَرَةِ وَالْمَقْبَرَةِ وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ وَفِي الْحَمَّامِ وَفِي مَعَاطِنِ الْإِبِلِ وَفَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۷).

نَبینو عومەر (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خوی لهسرین) نه‌هی کردوو له نویژکردن له‌م‌هوت شوینه‌دا: له سه‌لوینک و قه‌سابخانه‌ی گوپستان و سهره‌پی و گهرماوو مؤلگه‌ی سهر سهرچاوه‌ی ئاو خواردنه‌وه‌ی وشترو سهر سهریانی که‌عبه (ت-سند ضعیف).

۷۴۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانِي حَبِيبِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أُصَلِّيَ فِي الْمَقْبَرَةِ وَنَهَانِي أَنْ أُصَلِّيَ فِي أَرْضِ بَابِلَ فَإِنَّهَا مَلْعُونَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبُخَارِيُّ وَلَفْظُهُ: كَرِهَ عَلِيٌّ الصَّلَاةَ بِخَسْفِ بَابِلَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۸).

عه‌لی (خوی فی رازی بن) گوئی: خو‌شه‌ویسته‌که‌م‌ه‌زده‌تی پیغهمبر (درویدی خوی لهسرین) پی‌ی‌گو‌تووم که له گوپستان نویژ نه‌که‌م، ههر وه‌ها له‌خاکی بابلیشدا نویژ نه‌که‌م چونکه ئه‌و خاکه نه‌فرین فی کراوه (د-سند ضعیف) بوخاریش (خوی فی رازی بن) ئیشاره‌ی بو‌ئهم‌فهرموده‌یه کردوو وه‌ئ‌ی: عه‌لی نویژکردنی له شوینی خاکه‌پو‌چوو‌ه‌که‌ی بابلدا پی ناخوش بوو.

باسی نوهمه‌م: باسی نویژ به‌کومه‌لی (نویژی جه‌ماعه‌ت) نه‌م‌باسه‌ پیتنج به‌شو و پاشه‌کیسه‌که

(۱۲۲) به‌شی به‌که‌م: باسی خیر و گه‌وره‌یی نویژی جه‌ماعه‌ت:

الباب التاسع: في الجماعة. (وفيه خمسة فصول وخاتمة):

الفصل الأول: في فضل الجماعة

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ -

.{۱۰۲/۴}

(۷) بسند ضعیف (شرحه).

(۸) هذا التعليق ذكره البخاري في بدلية الباب/ ۵۲ من كتاب الصلاة.

واته: خودای مهن ده‌فهرموی: هه‌رکاتئ خوت له‌ناویانا بووی ویستت نویژ بکه‌ی بویان، با ده‌سته یه‌کیان له‌گه‌ل خوتا نویژ بکه‌ن.

۷۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تُضَعَّفُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَفِي سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ ضِعْفًا ، وَذَلِكَ أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ ، لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رُفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ ، وَحُطُّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ ، فَإِذَا صَلَّى لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ . وَلَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا لَمْ يَحْدُثْ: مَا انْتَهَرَ الصَّلَاةَ . رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: نویژی پیاو به‌کۆمه‌لی بیست و پینج جار پاداش و خیری زۆرتره له نویژی ماله‌وهو بازاری (که به ته‌نیا ده‌یکا) ئه‌وه‌ش له‌بهر ئه‌مه‌یه چونکه هه‌رکاتئ که ده‌سنوویژیکئ جوان بگرئ و ده‌رچئ و بجئ بۆ مزگه‌وت و له‌و چوونه‌ی ته‌نیا مه‌به‌ستی نویژ بئ ئه‌م به‌هره‌گه‌وره‌یه‌ی بۆ هه‌یه: هه‌ر هه‌نگاوئ ده‌نئ پله‌یی پئی به‌رز ده‌بیته‌وه‌و گونا‌هیکی پئی هه‌ل ده‌وه‌رئ لیئ، نویژکه‌ریش که ده‌ستی کرد به نویژ ئیتر فریشته‌کان هه‌ر دووعاو نزای خیری بۆ ده‌که‌ن و رحمه‌تی ئی ده‌که‌ن هه‌تا له‌و شوینه‌دابئ که نویژی تیا ده‌کا، ده‌سنوویژه‌که‌ی ده‌شکئ، فریشته‌کان خوش خوش ده‌لین: خودایه! رحمه‌ت بپژئه به‌سه‌ریا، خودایه! میهری له‌گه‌ل بنوینه، وه ئیوه هه‌تا چاوه‌نواپی نویژ بکه‌ن به ئیعتیبار وان له‌ناو نویژداو پاداشی نویژکردنتان بۆ حلیبه (ش/د/ت/ن).

۷۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةَ الْفَلَدِ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً . رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۲).

(۱) بخاری. أذان: ۶۴۸، ۶۴۹. مسلم. مساجد: ۱۵۰۴، ۱۴۷۲ - ۱۴۷۸. نسائی. إمامة: ۸۳۶.

(۲) بخاری. أذان: ۶۴۵. مسلم. مساجد: ۱۴۷۵. نسائی. إمامة: ۸۳۶.

ثیبینو عومەر (خوایان فی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی له‌سربین) ده‌فهرموی: نویژی جه‌ماعه‌ت به‌بیست و جه‌وت پله‌گه‌وره‌تره‌له‌ نویژی که‌سی که‌هر به‌ته‌ن‌ها خوی بن! (ش/ت/ن).

۷۴۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكْثَمُ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أَبْعَدُهُمْ فَأَبْعَدُهُمْ مَمْشَى، وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ حَتَّى يُصَلِّيَهَا مَعَ الْإِمَامِ أَكْثَمُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يُصَلِّي ثُمَّ يَنَامُ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۳).

له‌ئهبو موساوه (خوی فی رازی بن) له‌ پیغهمبهره‌وه‌ ده‌فهرموی (درویدی خوی له‌سربین): مه‌ردوم کاتی ده‌رون بو نویژ ه‌تا ریگه‌که‌یان دوور تربی خیرو پاداشیان گه‌وره‌تره‌، نه‌و که‌سه‌شی که‌ چاوه‌روانی نویژ ده‌کا ه‌تا به‌ جه‌ماعه‌ت بیکا له‌گه‌ل پیشنویژدا نه‌وه‌ پاداشی گه‌لی گه‌وره‌تره‌ له‌و که‌سه‌ی که‌ نویژه‌که‌ی ده‌کا ده‌خه‌وی (ش/د).

۷۴۶- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ نِصْفَ اللَّيْلِ وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا صَلَّى اللَّيْلَ كُلَّهُ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۴).

عوسمان (خوی فی رازی بن) گوتی: چه‌زهره‌ت (درویدی خوی له‌سربین) ده‌فهرموی: ه‌هر که‌سی نویژی خه‌وتنان به‌ کومه‌لی بکا نه‌وه‌ وه‌کوو تانیوه‌شه‌و شه‌و نویژی بکا وایه‌، نه‌گهر نه‌و که‌سه‌ نیژی به‌یانیشی به‌ جه‌ماعه‌ت بکا نه‌وه‌ وه‌کوو نه‌وه‌ وایه‌ که‌ نه‌و شه‌وه‌ ه‌تا به‌یانی ه‌هر شه‌و نویژ بکا (م/د/ت).

{ولفظ أبي داود والترمذي: مَنْ شَهِدَ الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ لَهُ قِيَامُ نِصْفِ لَيْلَةٍ، وَمَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ وَالْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ، كَانَ كَقِيَامِ لَيْلَةٍ}.

گفته‌ی نه‌بو داوودو تیرمیذی ئاوايه‌: نه‌وه‌ی نویژی خه‌وتنان به‌ کومه‌لی بکا پاداشی شه‌ونویژی نیو شه‌وی بو ه‌یه‌، وه‌ نه‌وه‌ی نویژی

(۳) بخاری. آذان: ۶۵۱. مسلم. مساجد: ۱۵۱۱.

(۴) مسلم. مساجد: ۱۴۸۹. أبو داود. صلاة: ۵۵۵ ترمذی. صلاة: ۲۲۱.

خه وتنان و به یانی به کومه لی بکا ئه وه پاداشی شه ونویر شی شه ویکی ته وای بو هه یه .

۷۴۷- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ صَلَاةَ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ وَحْدَهُ، وَصَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ وَمَا كَثُرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَأَحْمَدُ، وَصَحَّحَهُ ابْنُ خَزِيمَةَ^(۵).

ئوبه ییه ی کوپی که عب (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبه ر (درویدی خوای له سهرین) فرموی: نویر شی دوو پیاو به کومه لی خیری زور تره له نویر شی یه ک پیاو که به تنها خوای بن، نویر شی سنی پیاو به جه ماعت خیری زور تره له نویر شی دوو پیاو به جه ماعت، ئیتر هه روا به م پییه نویر شی جه ماعت هه تا زور تربی خوشه ویستتره له لای خودای گه وره و سه روه ر (د/ت/ن/ئه حمه د: ئیبنو خوزه یمه: ص).

۷۴۸- (ب - ۱ ز - ۴۴ ژماره: ۳۳۷). وَرَوَاهُ هَذَا: عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: احْتَبَسَ عَنَّا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ غَدَاةٍ عَنِ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى كِدْنَا نَتَرَاءَى عَيْنَ الشَّمْسِ فَخَرَجَ سَرِيعًا فَتَوَبَّ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَجَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ دَعَا بِصَوْتِهِ قَالَ: لَنَا: عَلَى مَصَافِكُمْ كَمَا أَنْتُمْ ثُمَّ انْقَلَبَ إِلَيْنَا ثُمَّ وَقَالَ: أَمَا إِنِّي سَأَحَدُّكُمْ مَا حَبَسَنِي عَنْكُمْ الْغَدَاةَ إِنِّي قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأْتُ وَصَلَّيْتُ مَا قُدِّرَ لِي فَتَعَسْتُ فِي صَلَاتِي حَتَّى اسْتَشَقَلْتُ، فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ. قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَبِّ. قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: لَا أَدْرِي. (قَالَ: هَا تَلَاكَ) قَالَ: فَرَأَيْتُهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ بَيْنَ تَدْيِي فَتَجَلَّى لِي كُلُّ شَيْءٍ وَعَرَفْتُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ. قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَبِّ قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: فِي الْكُفَّارَاتِ. قَالَ: مَا هُنَّ؟ قُلْتُ: مَشْنَى الْأَقْدَامِ إِلَى الْحَسَنَاتِ وَالْجُلُوسُ فِي الْمَسَاجِدِ بَعْدَ الصَّلَوَاتِ وَإِسْبَاغُ الْوُضْوءِ حِينَ الْكُرِيهَاتِ. قَالَ: فِيمَ قُلْتُ إِطْعَامُ

(۵) صحیح عنه ابن خزیمه.

الطَّعَامِ وَلَيْنُ الْكَلَامِ وَالصَّلَاةُ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامَ. قَالَ: سَلْ. قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ
فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي وَإِذَا أَرَدْتَ
فِتْنَةً قَوْمَ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُ إِلَى
حُبِّكَ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ رَسَلُهُ) إِنَّهَا حَقٌّ فَادْرُسُوهَا ثُمَّ تَعَلَّمُوهَا. رَوَاهُ
الترمذي^(۶).

موعاذی کوپی جه بهل (خوای ئی رازی بن) گوئی: روژی پیغه مبهل (دیودی خوای
له سهرین) درهنگ هات بو لامان بو نویژی به یانی، تهنانهت نه وهنده درهنگ هات
خه ریکبوو خوړ خوای ببینین، له پاشا به په له هات و قامه تی نویژکراو نویژی
به گورجی بو کر دین، جا که سلأوی دایه وه به دهنگی خوای بانگی کر دین
پیی فهرمووین: که س له جیگه ی خوای نه جوولی ئینجا روی تی کر دین و
فهرمووی: با پیټان بلیم که بوچی ئه م به یانیه درهنگ هاتم بو ناوتان: ئه م
شه وه لسام ده سنویرم گرت و نه وهنده ی که خودا له چاره ی نویسیووم
نویژم کرد، تا به دم نویژکردنه وه خه و بر دمی وه، تهنانهت له شم قورس بوو،
جا کاتیکم زانی که وا په روه ردگاری گه وره له جوان ترین شیوه دا هاتوته
خه وم، فهرمووی پییم: ئه ی موحه ممه دا! گوتم: بفهرموو ئه ی په روه ردگارم!
فهرمووی: نه نجوومه نی بالا له سهرچی مشتومرو ده مه قالیانه؟ گوتم: نازانم،
حه زره ت (دیودی خوای له سهرین) سی جار ئه م پرسیارو وه لامه ی گوته وه، ئینجا
فهرمووی: جا چاوم ئی بوو خودا دهستی دانا له سهر ناوشانم، ئیتر فیټکایی
سهر په نجه کانی گه یشته به ناو هه ناوم و دلم پر بوو له زانست و هه موو شتیکم
بو روون بووه وه و شت نه ما که نه یزانم جا خودا فهرمووی وه: ئه ی
موحه ممه دا! گوتم: بفهرموو ئه ی بینایی چاوان! فهرمووی وه: نه نجوومه نی بالا
له سهرچی مشتومرو ده مه قالیانه؟ گوتم: له سهر نووسین و تو مارکردنی ئه و
کرده وه باشانه مقومویانه که ده بن به مایه ی گه یشتن به پایه به رزه کانی
به هه شت، یا ده بن به هو ی سرینه وه ی گونا هو تاوان، فهرمووی: جا ئه وانه

(۶) فی التفید بسند صحیح (شرحه).

چی و چین؟ گوتم: تیگوشان و ههنگاونانه بۆ ریئی خیرو چاکه، وه دانیشتنه له مزگهوت له پاش کردنی نویژهکان، وه دهسنویژگرتنی تیرو تهسه له لهکاتی خووشی و ناخووشیدا، فهرموویهوه: لهسهه چی تریش؟ عهرزم کرد: له بارهی نانبدیهی و قسه نهرمی و گفتارشیرینی و شهونویژکردن لهو کاتانه دا که خهک وان له خهوی شیریندا، فهرمووی: داواکه: بلی:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ وَأَنْ تُغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةً قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُ إِلَى حُبِّكَ}.

ئه‌ی خودایه! داوات ئی دهکهه که یاریدهه بدهی لهسهه کردنی کاری خیرو نهکردنی کاری خراپ، وه لهسهه خوشه‌ویستی هه‌ژاران و بی نه‌ویان، وه داوات ئی دهکهه که تاوانمپیوشیت و ره‌حمم پی بکه‌یت، هه‌ر کاتی ویستیش که هۆزی تووشی فیتنه و ناشووب و بشیوی بکه‌ی به‌ر له‌وه‌ی که من تووشی نه‌و فیتنه‌یه بکه‌ی گیانم بکیشه و بمبه‌ره‌وه بۆ لای خۆت! خودایه! داوا‌ی خوشه‌ویستی خۆت ئی دهکهه وه خوشه‌ویستی نه‌و که‌سه‌ش که تو‌ی خو‌ش ده‌وی، وه خوشه‌ویستی نه‌و کاره‌ش که ده‌بی به‌ه‌وی خوشه‌ویستی تو، پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خ‌وای له‌سه‌رین) فهرمووی: ئه‌م خه‌ون و فهرمایشت و وشانه راست و دروستن هه‌م له‌به‌ریان بکه‌ن و ره‌وانیان بکه‌ن و هه‌م دوعا و نزیان پی بکه‌ن و هه‌م فی‌ری خه‌لکی تریان بکه‌ن (ت-س/ص).

۱۲۳) به‌شی دووه: له‌م باسه‌ هوکمی نویژی جه‌ماعه‌ته:

الفصل الثاني: في حكم الجماعة

٧٤٩- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَدْ نَاسًا فِي بَعْضِ الصَّلَوَاتِ فَقَالَ: لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ رَجُلًا يُصَلِّي بِالنَّاسِ ثُمَّ أَخَالَفَ إِلَى رَجُلٍ يَتَخَلَّفُونَ عَنْهَا فَأَمُرَ بِهِمْ فَيَحْرِقُونَ عَلَيْهِمْ بِحُزْمِ الْحَطَبِ يُبَوِّئُهُمْ وَلَوْ عَلِمَ أَحَدُهُمْ أَنَّهُ يَجِدُ عَظْمًا سَمِينًا لَشَهِدَهَا يَغْنَى صَلَاةَ الْعِشَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رَوَايَةٍ:

إِنَّ أَثْقَلَ صَلَاةٍ عَلَى الْمُتَافِقِينَ صَلَاةُ الْعِشَاءِ وَصَلَاةُ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا، وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَّ بِالصَّلَاةِ فَتَقَامَ ثُمَّ أَمُرَّ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ ثُمَّ أُنْطَلِقَ مَعِيَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ يُبَوِّئُهُم بِالنَّارِ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازادی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) تەماشای کرد کەوا چەن کەسێ لەچەن نویژیکا بو ماوەیەکە دیار نین، جا حەزەرەت (دروودی خوای لەسەری) بە تووپردیی فەرمووی: بەو کەسە کە گیانی منی بە دەسە نیازم ھەبوو کە بە پیاوێ بلیم لە جیاتی خۆم بەرنویژییە کە بو خەلکە کە بکا وەخۆشم بپۆم بو سەر ئەو پیاوانە کە لە نویژی جەماعەت دوادەکەون، وە فەرمان بدەم کە بەباوشەدارمالەکانیان بە سەردا بسووتین، ئەوانە ئەگەر یەکی گرتکیکی چەوریان لە مزگەوت شک ببردایە دەھاتن بۆی واتە: دەھاتن بو نویژی خەوتنان (بو مزگەوت ھەتا بەبیانوی نویژەکەووە گرتکە کە بخۆن!) (ش/د/ت/ن) لە گیرانەوہیەکا: قورستین نویژ لەسەر شانی ناپاکان نویژی خەوتنان و نویژی بەیانییە خۆزگە دەیانزانی کە ئەم دوو نویژە چی خێرو خۆشییەکیان تیا ھەیە، ئەو حەلە ئەگەر بە گاگۆلکەش بووایە دەھاتن بۆیان، بەراستی خەریکبووم کە فەرمان بدەم قامەتی نویژی بکری وە بە پیاوێ بلیم کە بەرنویژییە کە بکا وە خۆشم چەند پیاوێ بە باوشەداروہ لەگەڵ خۆم ببەم و بپۆم بو گیانی ئەو پیاوانە کە نایەن بو نویژی جەماعەت، وە مالەکانیان بە ئاگر بسووتینم بەسەریاندا.

۷۵- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي قَرْيَةٍ وَلَا بَدْوٍ لَا تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا قَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذُّلْبُ الْقَاصِيَةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاحْمَدُ وَصَحَّحَهُ^(۲).

(۱) بخاری، اذان: ۶۴۴، ۶۵۷، ۷۲۲۴، مسلم، مساجد: ۱۴۷۹ - ۱۴۸۲، أبو داود، صلاة: ۵۴۹، ترمذی،

صلاة: ۲۱۷.

(۲) صحیح عنه الحاکم.

ئەبو دەرداء (خوای ئازادی بئ) گوتی: پیغمبەر (درویدی خوای لەسەرب) فەرمووی: هەرکاتێ سئ موسولمان یا پتر لەسئ موسولمان لە شوینیکا یەکیان گرت، خوا گوندنیشن بن، خوا کۆچەری، وە نویژی جەماعەت نەکن، ئەو یگومان کەشەیتان زال بوو بەسەریانو فریوی داو، دەی ئەی پیاوی موسولمان! حازری جەماعەت بەو هەمیشە لەگەڵ کۆمەڵ بەو، لە گەڵ جئ مەینە چونکە گورگ ئەو مەپە دەخوات کە لە گەڵە بێدەبئ! (د/ن/ئەحمەد/حاکم:ص).

۷۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ أَعْمَى فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ أَفَأَصَلِّي فِي بَيْتِي فَرَخَّصَ لَهُ فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ فَقَالَ: هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَجِبْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازادی بئ) گوتی: پیاویکی کویر ھاتە خزمەتی ھەزەرە (درویدی خوای لەسەرب) ھەرزێ کرد: ئەی پیغمبەر! چاوساقم نیە دەستم رابکێشی بۆ مزگەوت ئایا دەبئ کە لە مالهۆ نوێژەکانم بکەم؟ پیغمبەریش (درویدی خوای لەسەرب) لە پیشەوێ ریگیدا کە لە مالهۆ نوێژەکە ی بکا بەلام لە پاشا کە پیاوێ بەرھەو مال گەپایەو پیغمبەر (درویدی خوای لەسەرب) بانگی کردەو پئی فەرموو: کە بانگ دەدرئ بۆ نویژ گویت لییەتی یانا؟ گوتی: بەلئ گویم لییەتی، فەرمووی (درویدی خوای لەسەرب): دەوەرە بە دەنگی بانگەکەو! (م/د/ن).

۱۲۴) بە ھانە ی رەوای نەچوون بۆ نویژی جەماعەت : (أعذار الجماعة)

۷۵۲- عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَدَّنَ بِالصَّلَاةِ فِي لَيْلَةِ ذَاتِ بَرْدٍ وَرِيحٍ ثُمَّ قَالَ: أَلَا صَلُّوا فِي الرَّحَالِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَأْمُرُ الْمُؤَدَّنَ إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ ذَاتِ بَرْدٍ وَمَطَرٍ يَقُولُ: أَلَا صَلُّوا فِي الرَّحَالِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۱).

(۲) مسلم. مساجد: ۱۴۸۴. نسائي. إمامه: ۸۴۹.

(۱) بخاري. أذان: ۶۶۶. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۵۹۸. أبو داود. صلاة: ۱۰۶۲. نسائي. أذان: ۶۵۲.

نافیع (خودای ئی رازی بن) گوتی: شهوئی سهرماو سوْلهبوو، ئیببنو عومهر (خوایان ئی رازی بن) بانگیدا بۆ نویژ، به لّام له باتی حی علی الصلاة که به مه عنا (خیرا وهرن بۆ نویژ)ه. گوتی: الا صلوا فی الرحال: ئاگاداربین مه یهن بۆ جه ماعت له بهر ئهم سهرماو سوْلهیه به لّکوو ههر له مال و شوینی خۆتان نویژ بکهن. له پاشا گوتی: جاران ئه گهر شهوئی سهرماو باران بووایه پیغه مبههر (دروودی خوای له سهرین) به بانگده ره که ی ده فهرموو که بلی: (الا صلوا فی الرحال): ئاگاداربین مه یهن بۆ جه ماعت به لّکوو ههر له مال و شوینی خۆتان نویژ بکهن.

۷۵۳- وَقَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ الرَّبِيعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ عِثْبَانُ بْنُ مَالِكٍ يَوْمَ قَوْمِهِ وَهُوَ أَعْمَى، فَقَالَ: لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّهَا تَكُونُ الظُّلْمَةُ وَالسَّيْلُ وَأَنَا رَجُلٌ ضَرِيرُ الْبَصَرِ، فَصَلَّى يَا رَسُولَ اللَّهِ فِي بَيْتِي مَكَانًا أَتَّخِذُهُ مُصَلًى، فَجَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَتَيْنَ تَحِبُّ أَنْ أَصَلِّيَ، فَأَشَارَ إِلَى مَكَانٍ مِنَ الْبَيْتِ، فَصَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

مه حممودی کوپی ره بیع (خوای ئی رازی بن) گوتی: عیتبانی کوپی مالیک پیایوکی کویربوو، بهرنویژی بۆ هۆزه که ی خوی ده کرد، رۆژی گوتی به پیغه مبههر (دروودی خوای له سهرین): گه ئی جار ری ده که وی ده بی به تاریکستان و باران، منیش پیایوکی کویرم و ناتوانم به و باران و تاریکه شه وه برۆم بۆ مزگهوت که وابوو ئه ی پیغه مبههری خودا! ته شریف بیته له ماله که ما له شوینیکا نویژی بکه، تا ئه و شوین نویژی تو بکهم به نویژگای خۆم، پیغه مبهریش (دروودی خوای له سهرین) هات بۆلای و فهرمووی: له کویدا چهز ده که ی نویژی ئی بکهم؟ ئه ویش جیگه یه کی له ماله که ییدا نیشاندا، پیغه مبهریش (دروودی خوای له سهرین) نویژی تیا کرد (ش).

(۲) بخاری. صلاة: ۴۲۴، ۴۲۵. مسلم. ایمان: ۱۴۸، ۱۴۹۴.

۷۵۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَمِعَ الْمُنَادِيَ فَلَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ أَتْبَاعِهِ عُذْرٌ لَمْ تُقَبَّلْ مِنْهُ الصَّلَاةُ الَّتِي صَلَّى، قَالُوا: وَمَا الْعُذْرُ؟ قَالَ: خَوْفٌ أَوْ مَرَضٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهَ (۳).

ئیبینو عه بباس (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) ده فهرمووی: ههرکه سنی گوئی له بانگ بئ وه به بئ به هانه یه کی رهوا به ئاره زوو نه چئ بو جه ماعت ئهو نویژه ی به ته نیا دهیکا خودا لئی قه بوول ناکا، گوتیان: به هانه ی رهوا وهک چی؟ فهرمووی: وهک ترس یا وهک نه خووشی (د/ئیبینو ماجه: سند ضعیف).

(۱۲۵) دهشی نویژکه ره به شینه یی برهوا بو نویژو هه له شه یی و په له پهل نه کات: **ينبغي المشي الى الصلاة بسكينة**

۷۵۵- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ سَمِعَ جَلْبَةَ رَجُلٍ فَلَمَّا صَلَّى قَالَ: مَا سَأَلَكُمْ؟ قَالُوا: اسْتَعْجَلْنَا إِلَى الصَّلَاةِ. قَالَ: فَلَا تَفْعَلُوا، إِذَا أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ، فَمَا أَذْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا. رَوَاهُ الثَّلاثَةُ فِي رِوَايَةٍ: إِذَا سَمِعْتُمُ الْإِقَامَةَ فَاْمَشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ وَلَا تُسْرِعُوا، فَمَا أَذْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا. وَفِي أُخْرَى: إِذَا ثَوَّبَ بِالصَّلَاةِ فَلَا يَسْعَ لَهَا أَحَدُكُمْ وَلَكِنْ لِيَمْشِ وَعَلَيْهِ السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ، صَلَّ مَا أَذْرَكْتَ وَأَقْضِ مَا سَبَقَكَ (۱).

ئهو قه تاده (خوای ئی رازی بئ) گوتی: روژئ پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) بهر نویژی بو ده کردین له وکاته دا گوئی ئی بوو کهوا چه ن پیاوی کردوویانه به گاله گال و غه لبه غه لب و زرمه زرم، جا که نویژه که ی ته و او کرد فهرمووی: ئهو چیتان بوو بو واتان ده کرد؟ گوتیان: په له ی نویژمان بوو که بگهین به جه ماعت دا، فهرمووی: وامه کهن، به لکوو که دین بو نویژ له سهره خوو

(۲) بسند ضعیف (شرحه).

(۱) بخاری. أذان: ۶۳۵. مسلم. مساجد: ۱۳۶۲.

هیدیی و شینهیی بن، ئیتر چه‌نده فریای که‌وتن به جماعت بیکه‌ن، وه ئه‌ویشی پیا نه‌گه‌یشتن خۆتان به ته‌نها ته‌واوی بکه‌ن (ش/د) له گیرانه‌وه‌یه‌کا: (که گویتان له قامه‌ت بوو به‌شینهیی و به سه‌لاری بچن به‌لای نویژ‌ه‌وه‌و په‌له‌مه‌که‌ن، جا ئه‌وه‌ی به جماعت فریای که‌وتن بیکه‌ن و ئه‌ویشی پیا نه‌گه‌یشتن خۆتان ته‌واوی بکه‌ن) له گیرانه‌ویه‌کی تردا: کاتی قامه‌تی نویژ ده‌کرئ هه‌را مه‌که‌ن بۆی، به‌لام به شینهیی و سه‌لاری به‌رۆن، هه‌رچی فریا که‌وتن به جماعت بیکه‌ن و ئه‌وه‌یشی پیا نه‌گه‌یشتن خۆتان بیکه‌نه‌وه!

۷۵۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ وَزَادَ: حَتَّى تَرَوْنِي خَرَجْتُ^(۲).

دیسان ئه‌و (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموی: کاتی قامه‌تی نویژ ده‌کرئ هه‌لمه‌سن تا من ده‌بینن (ش/ت) تیرمیذی ئه‌مه‌شی ئی پتر کردووه: تا من ده‌بینن که‌وا دیم.

۱۲۶) به‌شی سییه‌م: پێشنویژ ده‌بی چۆن بی، به‌هه‌ره‌مه‌ندان و پیاوچاکان شایانترن به‌کردنی به‌رنویژی:

الفصل الثالث: في صفة الامام، أهل الفضل أحق بالامامة

۷۵۷- عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا وَصَاحِبٌ لِي فَلَمَّا أَرَدْنَا الْإِقْفَالَ مِنْ عِنْدِهِ قَالَ: لَنَا: إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَأَدْنَا ثُمَّ أَقِيمَا وَلْيُؤْمِكُمَا أَكْبَرُكُمَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

مالیکی کوپی حووه‌یریت (خوای ئی رازی بئ) گوئی: من و هاوپییه‌کم چووین بۆ خزمه‌تی هه‌زه‌ت (درویدی خوای له‌سه‌رین) که ویستمان له خزمه‌تی بگه‌رپینه‌وه،

(۲) بخاری. أذان: ۶۳۷، ۶۳۸، ۹۰۹. مسلم. مساجد: ۱۳۶۴.

(۱) بخاری. أذان: ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۵۸، ۶۸۵، ۸۱۹، ۲۸۴۸، ۶۰۰۸، ۷۲۴۶، مسلم. مساجد: ۱۵۳۳. أبو داود.

پیئی فهرمووین: کاتی که نویژ دهبی بانگ بدن له پاشا قامهت بکهن، وه کیٲتان گه وره تربوو با ئه و بهرنویژیٲتان بو بکا (ش/د).

۷۵۸- وَلَا بِي دَاوُدَ: لِيُوَدِّنْ لَكُمْ خِيَارَكُمْ وَلِيُؤْمَّكُمْ قُرَاؤُكُمْ^(۲).

حه زرهت (دروودی خودای له سربین) ده فهرموئی: (با ههره باشه کانتان بانگتتان بو بدن، وه ئه وانه ییشیان پیٲشنویژیٲتان بو بکهن، که زور به جوانی قورئان ده خوینن).

۷۵۹- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمُ الْقَوْمِ أَقْرَوْهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمُهُمُ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةَ فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ سِنًا وَلَا يَوْمَنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ وَلَا يَقْعُدُ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ. رَوَاهُ الْحُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي^(۳).

ئه بو مه سعوود (خوای لآ رازی بن) گوئی: پیٲغه مبهه (دروودی خوای له سربین) ده فهرموئی: کئ قورئانی پتر له بهربوو ئه وه پیٲشنویژیی بو گهل بکا، جا ئه گهر وهك يهك قورئانیان له بهربوو با کامه یان با شتر شاره زای سووننه تی پیٲغه مبهه بوو ئه وه یان بهرنویژییان بو بکا، جا ئه گهر له مه یشا وهك يهك بوون باکیه یان له پیٲشتردا کوچی کردبوو له ولاتی کوفره وه بو ولاتی ئیسلام ئه وه یان بهر نویژییان بو بکا، جا ئه گهر له وه یشا چوون يهك بوون با کامه یان به ته مه نتربوو ئه وه یان، وه هه موو که سی له قه لمړه وی خو یا، ده بی خو ی بهرنویژیی بو کو مه له که ی بکاو نابیی که سی تر بهرنویژییان بو بکا، مه گهر له سه ر ره زای ئه و، له ماله وهش له سه ر جیگه و ته ختی تایبه تی یه کتریی دامه نیشن مه گهر بهر زامه ندیی خاوه نه که ی (م/د/ت/ن).

(۲) سکت عنه الشارح (مترجم).

(۳) تقدم تخريجه بمثل الحديث الذي قبله (الحديث ۷۶۴).

۷۶۰- عَنْ أَبِي عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ يَأْتِينَا فِي مُصَلَّاتِنَا يَتَحَدَّثُ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ يَوْمًا فَقُلْنَا لَهُ: تَقَدَّمْ. فَقَالَ: لِيَتَقَدَّمَ بَعْضُكُمْ حَتَّى أَحَدْتُكُمْ لِمَ لَا أَتَقَدَّمُ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ زَارَ قَوْمًا فَلَا يُؤْمَهُمْ وَلِيُؤْمَهُمْ رَجُلٌ مِنْهُمْ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (٤).

ئەبو عەطییە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: جاران مالیکی کوپی حورەیریث دەهات بۆ لامان بۆ نویژگاگەمان، لەوێ فەرموودە ی دەخویندەوێ بۆمان، روژی کە نویژ بوو پیمان گوت پیشکەوێ بەر نویژی یە کەمان بۆ بکە، گوتی: بایەکی لە خۆتان پیش بکەوێ و پشنویژی یە کە بکا، وە با پیشتان بلیم بۆ من پیش ناکەوم: لە پیغەمبەر م بیست دەیفەرموو (دروودی خوای لەسەربێ): هەر کەسێ چوو بۆ سەردانی هۆژی با بەر نویژیان بۆ نەکا، با پیاوێ لە خۆیان بەر نویژیان بۆ بکا (د/ت/ن-س/ح).

۷۶۱- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا تُجَاوِزُ صَلَاتُهُمْ آذَانَهُمُ الْعَبْدُ الْآبِقُ حَتَّى يَرْجِعَ وَامْرَأَةٌ بَاثَتْ وَزَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاحِطٌ وَإِمَامٌ قَوْمٌ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (٥).

ئەبو ئەوامە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: نویژی ئەم سێ کەسە لە گۆچکەیان رەت نابێ و بەرز نابێتەوێ بۆ لای پەرەدگاری نازار:

یە کەم: نویژی ئەو کۆیلە یە لە ناگاکە ی هەلەاتووێ تا دەگەرێتەوێ ژیر رکێفی.

دووهم: نویژی ئەو ژنە ی کە مێردە کە ی لێ زویر و دلکیرە.

(٤) بسند حسن (شرحہ).

(٥) رواه الترمذي بسند حسن (شرحہ).

سیبہم: نویژی ئو بہرنویژ (نیمام) ہ کہ ہوزہ کہی حزیان لی نیہ (ت-س/ح-د) گفتہی ئبو داوود کہ لہ شہرحہ کہدا نہ قل کراوہ ئاواہیہ:

{ثَلَاثَةٌ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُمْ صَلَاةَ مَنْ تَقَدَّمَ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ وَرَجُلٌ أَتَى الصَّلَاةَ دِبَارًا بَعْدَ فَوَاتِ أَوْقَاتِهَا وَرَجُلٌ اعْتَبَدَ مُحَرَّرَةً}.

خودا نویژی ئم سئی کہ سانہ گیرا ناکا: کہ سئی پییش کوئمہ لی بکہوئی کہ حزی لی نہ کہن، وہ کہ سئی سارد نویژی و لہ کاتی خویا نویژ نہ کاو لہ وہ پاش بیکا، وہ کہ سئی یہ کیکی ئازاد بہ ناہق بکا بہ بہندہو کویلہ.

۷۶۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ عَلَى كُتْبَانِ الْمَسْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَغْطُهُمُ الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ: رَجُلٌ يُنَادِي بِالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، وَرَجُلٌ يَوْمٌ قَوْمًا وَهُمْ بِهِ رَاضُونَ وَعَبْدٌ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ وَحَقَّ مَوَالِيهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاحِدٌ^(۱).

ئیبنو عومہر (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (دروودی خوی لہ سہری) دہ فرموی: لہ روژی قیامہ تدا ئم سئی دہستہیہ وان لہ سہر تہ پؤلکہی میسک و پیشینان و پاشینان خوژگیان پی دہ خوازن: ئو پیاوہی کہ ہموو روژی بانگ دہدا بو ہر پینج نویژہ کان، وہ ئو پیاوہی پییش نویژی بو کوئمہ لی کہ کاو کوئمہ لہ کہ لی رازین، وہ ئو بہندہیہ کہ ہم مافی خوداو ہم مافی گہورہی خوی بہ جی دینی (ت/ئہ حمہد-س/ح).

(۱۲۷) نویژی سوو کہ لہی ریک و بیک بہ سہندہ: (التخفيف مع الإتيان)

۷۶۳- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا قَالَ: وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مِنْ أَجْلِ فَلَانٍ مِمَّا يُطِيلُ بِنَا، فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْهُ يَوْمَئِذٍ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ مِنْكُمْ مُنْقَرِينَ، فَأَيُّكُمْ مَا صَلَّي

بِالنَّاسِ فَلْيَتَجَوَّزْ، فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَذَا الْحَاجَةِ، وَإِذَا صَلَّى لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئەبو مەسعود (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیاوی گوتی: بەخودا ئەو پیغەمبەر خودا! من لەبەر فیسارە کەس لە نویژی بەیانی دوا دەکەوم، چونکە ئەوەندە درێژدەکاتەوێ پیمان! ئەبو مەسعود گوتی: هەرگیز لە پەندان و ئامۆژگاری کردا وەک ئەو رۆژە پیغەمبەرم ئاوا بە توورەیی نەبینیوه، ئینجا فەرمووی (دروودی خوای لەسەرب): هەندێ لە ئێوە مەردوم دەپەوێننەوێ بە نویژی دوورو درێژ خەڵک لە مزگەوت و نویژی جەماعەت دەتەکێننەوێ جا هەر کامیکتان پێشنویژی هەر نویژی دەکا بۆ ئەم خەڵکە با نویژی کورتی پوختیان بۆ بکا، چونکە ئەوانە هەیانە لازەبوونە، هەیانە پیرە، هەیانە ئیش و کاری تری هەیە و پەلەیهتی بەلام ئەگەر یەکیکتان بە تەنیا بۆ خوێ نویژی دەکرد ئەوێ چەنێ حەز دەکا ئەوەندە درێژیکاتەوێ (ش/د/ت/ن).

٧٦٤- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا صَلَّيْتُ وَرَاءَ إِمَامٍ قَطُّ أَخَفَّ صَلَاةً وَلَا أَتَمَّ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِنْ كَانَ لَيَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَيُخَفِّفُ مَخَافَةَ أَنْ تُفْتَنَ أُمُّهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: إِنِّي لَأَقُومُ فِي الصَّلَاةِ أُرِيدُ أَنْ أَطَوِّلَ فِيهَا، فَأَسْمَعَ بُكَاءَ الصَّبِيِّ، فَأَتَجَوَّزُ فِي صَلَاتِي كَرَاهِيَةً أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمِّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲)

ئەنەس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: لە پشت هیچ بەرنویژیکەوێ قەت نیوژم نەکردووێ کە وەک پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەرب) ئاوا نویژی هەم سووکەلەو کورت و هەم پوخت و تەواوبێ، جاری وا دەبوو، لەناو نویژاگریانی منداڵی لە دوورەوێ بەر گوێ دەکەوت، لەبەر ئەوە نویژەکەوێ بەکورتی دەکرد، نەبادا دایکی ئەو منداڵە سەری ئی بشیوی لەناو نویژەکیدا کە لەپشتی

(۱) بخاری. علم: ۹۰، ۷۰۲، ۷۰۴، ۶۱۱۰، ۷۱۵۹. مسلم. صلاة: ۱۰۴۴.

(۲) بخاری. أذان: ۷۰۸، ۷۰۷، ۷۰۹، ۷۱۰. مسلم. صلاة: ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶.

پیغه‌مبه‌روه ده‌یکرد، له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌ربین) فه‌رمووی: ری ده‌که‌وئ که ده‌ست ده‌کم به‌نویژ ده‌مه‌وئ دریژئی بکه‌مه‌وه، به‌لام که ده‌نگی گریانی منالئ ده‌بیستم ئیتر نویژئیکی سووکه‌له‌ی پوخت ده‌که‌م و دریژئی ناکه‌مه‌وه، مه‌بادا دایکی ئه‌و مندالنه‌ سه‌خله‌ت بکه‌م (ش/د/ت/ن).

۷۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُصَلُّونَ لَكُمْ، فَإِنْ أَصَابُوا فَلَكُمْ، وَإِنْ أَخْطَأُوا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئهبو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: چه‌زده‌ت (دروودی خوای له‌س‌ربین) فه‌رمووی: به‌رنویژ (ئیمام) ده‌کانتان به‌رنویژیتان بو ده‌که‌ن، جا ئه‌گه‌ر به‌باشی کردیان ئه‌وا پاداشی باشی بو ئیوه‌ش و بو ئه‌وانیشه، خو ئه‌گه‌ر به‌باشی نه‌یانکرد ئه‌وا پاداشی باشی بو ئیوه‌یه‌و گونا‌هه‌که‌ی بو ئه‌وانه! (ب/د).

۷۶۶- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَجِلُّ لِأَمْرِي أَنْ يَنْظُرَ فِي جَوْفِ بَيْتِ أَمْرِي حَتَّى يَسْتَأْذِنَ، فَإِنْ نَظَرَ فَقَدْ دَخَلَ، وَلَا يُؤْمُ قَوْمًا فَيُخْصُ نَفْسَهُ بِالْذُّعَاءِ دُونَهُمْ، فَإِنْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ، وَلَا يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ وَهُوَ حَقْنٌ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

شه‌وبان (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌ربین) فه‌رمووی: بو‌که‌س ره‌وا نیه که ته‌ماشای ناو مالئ که‌س بکا، مه‌گه‌ر خاوه‌ن مال ریگه‌ی بدا، خو ئه‌گه‌ر له‌خو‌یه‌وه ته‌ماشای کرد ئه‌وه به‌مه‌عنا به‌بئ ئیزن پیدان چووه‌ته‌ماله‌وه، وه نابئ که‌سئ به‌رنویژئی بو کو‌مه‌لئ بکاو به‌تایبه‌تی هه‌ر بو‌خوئ بی‌پاریته‌وه‌و گوئ به‌وان نه‌دا، خو ئه‌گه‌ر شتی وا بکا ئه‌وه گزی و ناپاکی له‌کو‌مه‌له‌که‌ی ده‌کا، نابئ که‌سیش به‌ته‌نگه‌تاوی واته: به‌ده‌سنویژئی گرانه‌وه - نویژبکا (ت/غد-س/ح).

(۲) بخاری. أذان: ۶۹۴.

(۴) بسند حسن (شرحه).

۱۲۸) بہرنویژی نہ مانہ دروستہ: بہندہو بہندہی نازادکراوو کویترو منالی
فامیدہ: (إمامة العبد والمولى والأعمى والمرأة والصغير)

۷۶۷- كَانَتْ عَائِشَةُ يَوْمَهَا عَبْدُهَا ذُكْوَانٌ مِنَ الْمُصْحَفِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ
والشافعي^(۱).

جاران عائیشہ ذہکوانی بہندہی خوئی بہرنویژی بؤ دہکرد، لہکاتی
بہرنویژیہکدا ذہکوان لہناو قورئاندا قورئانی ناو نویژہکئی دہخویند
(بوخاری/شافعی - رحمہتی خودایان لیبی).

۷۶۸- عَنْ ابْنِ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ الْأَوَّلُونَ
الْعُصْبَةَ مَوْضِعَ بُقْبَاءٍ قَبْلَ مَقْدَمِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَوْمُهُمْ سَالِمٌ مَوْلَى
أَبِي حَذِيفَةَ، وَكَانَ أَكْثَرَهُمْ قُرْآنًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئیبنو عومەر (خوئی فی رازی بن) گوتی: لہپیش تہشریف ہیئانی حہزہت
(درویدی خوئی لہسربین) بؤ مہدینہ، کؤچکەرہ پییشینہکان کہ ہاتن بؤ عہصبہ، کہ
شوینہیکہ لہ قوباء، لہوئی سالم پییشنویژی بؤ دہکردن، ئەوکاتہ سالم لہ
ہہموویان پتر قورئانی لہبہربوو، سالم بہندہی نازاد کراوی ئەبوو حوذہیفہ
بوو (ت/د).

۷۶۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَخْلَفَ ابْنَ أُمِّ
مَكْتُومٍ يَوْمَ النَّاسِ وَهُوَ أَعْمَى. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَابْنُ حَبَانَ^(۳).

ئەنەس (خوئی فی رازی بن) گوتی: پیغہمبەر (درویدی خوئی لہسربین) (چوو بؤ
غەزاو) ئیبینو ئوممی مہکتوومی کرد بہجئ نیشنی خوئی لہسەر شاری
مہدینہ ہەتا خوئی لہو غەزایہ گہرایہوہ، ئیبینو ئوممی مہکتووم پیایوئیکی

(۱) رواہ البخاری: فی بدایۃ الباب/ ۵۴ من کتاب الأذان تعلیقاً.

(۲) بخاری. أذان ۶۹۲، ۷۱۷۵.

(۳) بسند حسن (شرحہ).

(۵) بخاري.

له‌بهربوو، ئیتر له‌بهر ئه‌وه منیان کرد به پێشنویژی خویان ئه‌وکاته دیزداشه‌یه‌کی گول گولم له‌بهردا بوو، ئیتر له‌و ساکه‌وه حازری ههر کۆمه‌لیکی به‌نی جهرم بووبیتم خۆم به‌رنویژیم بۆ کردوون، وه تا ئه‌مڕۆ نویژیشم له‌سه‌ر ته‌رمی مردوویان کردوه (د/ب/ن).

۷۷۲- ولأبي داود والدار قطني: الصلاة المكتوبة واجبة خلف كل مسلم برأ كان أو فاجراً وإن عمل الكبائر^(۶).

حه‌زهره‌ت (درویدی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمووی: نویژی فه‌رز به‌جه‌ماعه‌ت له‌ پشتی هه‌موو موسوڵمانیکه‌وه دروسته‌و پویسته‌ که هه‌ربکری، خوا ئه‌و موسوڵمانه‌ پیاوچاک بێ خوا پیاو خراپ بێ، گریمان ئه‌گه‌ر گوناھی که‌بیره‌یش بکا نویژ له‌ پشتیه‌وه دروسته‌ (د/داره‌ قوطنی).

۱۲۹) پاشنویژ (هه‌نمووم) له‌ کویتی پێشنویژه‌وه ده‌وه‌ستی:

(موقف المأموم من الإمام)

۷۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَتُّ عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةَ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ، فَقُمْتُ أَصَلِّي مَعَهُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَنِي بِرَأْسِي، فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئه‌زازی بن) گوتی: شه‌وی له‌ مالی مه‌یموونه‌ی پوورم بووم که هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر بوو (درویدی خوای له‌سه‌رین) له‌شه‌ودا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌رین) هه‌لسا بۆ شه‌ونویژ، منیش هه‌لسام که له‌لای چه‌پییه‌وه نویژ بکه‌م، پیغه‌مبه‌ریش (درویدی خوای له‌سه‌رین) سه‌ری گرتو و بردمی له‌لای راستی خۆیه‌وه رای وه‌ستانم (ش/د/ت/ن).

(۶) مؤيد بالصالح زوالعمل على ذلك (مترجم).

(۱) بخاري. دعوات: ۶۳۱۶، ۱۱۷، ۱۲۸، ۱۸۳، ۶۹۷، ۶۹۹، ۷۳۶، ۷۳۸، ۸۵۹، ۹۹۲، ۴۵۶۹، ۱۱۹۸، ۴۵۷۱، ۴۵۷۰، ۴۵۷۲، ۵۹۱۹، ۶۲۱۵، ۷۴۵۲، ۶۳۱۶. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۹۷۴. أبو داود. أدب: ۵۰۴۲. نسائي. تطبيق: ۱۱۲۰.

۷۷۴- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كُنَّا ثَلَاثَةً أَنْ يَتَقَدَّمَ أَحَدُنَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۲).

سہ موورہی کوپی جوندوب (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرمانی پی کردوین کہ بووین بہ سی کہس یہ کیکمان پیش کہوین و پیشنوژی بکہین بوئہوانی ترمان (ت-س/ح).

۷۷۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَيْتِ أُمِّ سَلِيمٍ، فَقُمْتُ وَيَتِيمٌ خَلْفَهُ، وَأُمُّ سَلِيمٍ خَلْفَنَا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۳).

ئہنہس (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) لہ مالی ئوم سولہیمی دایکم نویژی کرد، من و ہتیوہکیش لہ پشتیوہ و ہستاین و بووین بہریزی، ئوم سولہیمیش لہ پشتی ئیمہوہ و ہستا، وہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) دوو رکات نویژی بو کردین (ش/د/ت).

۷۷۶- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أُمَّهُ وَامْرَأَةً مِنْهُمْ، فَجَعَلَهُ عَنْ يَمِينِهِ وَالْمَرْأَةَ خَلْفَ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

دیسان ئہنہس گوئی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) بہرنویژی کرد بو من و بوئافرہتیکی ئیمہ، منی خستہ لای راستی خوہوہ، ئافرہتہکشی خستہ پشتی من و خوہوہ! (م/د).

۱۳۰) بہشی جوارہم: باسی پیرہوی کردنی بہرنویژو چاولیکردنی:

الفصل الرابع: في الاقتداء بالامام

۷۷۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيَوْمٍ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ

(۲) بسند حسن (شرحہ).

(۳) بخاری. صلاة: ۲۸۰، ۷۲۷، ۸۶۰، ۸۷۱، ۸۷۴، ۱۱۶۴. مسلم. مساجد: ۱۴۹۷. أبو داود. صلاة: ۶۱۲. ترمذی.

صلاة: ۲۳۴. نسائی. إمامہ: ۸۰۰.

(۴) مسلم. مساجد: ۱۵۰۰. أبو داود. صلاة: ۶۰۹.

حَمْدَهُ فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا وَإِذَا صَلَّى قَاعِدًا فَصَلُّوا قُعُودًا أَجْمَعُونَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَلَا تُكَبِّرُوا حَتَّى يُكَبِّرَ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَلَا تَرْكَعُوا حَتَّى يَرْكَعَ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا وَلَا تَسْجُدُوا حَتَّى يَسْجُدَ. قَالَ: الْحُمَيْدِيُّ: قَوْلُهُ إِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا هُوَ فِي مَرَضِهِ الْقَدِيمِ، ثُمَّ صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَ ذَلِكَ جَالِسًا وَالنَّاسُ خَلْفَهُ قِيَامًا، لَمْ يَأْمُرْهُمْ بِالْجُلُوسِ، وَإِنَّمَا يُؤْخَذُ بِالْآخِرِ فَلَا خَيْرَ مِنْ فِعْلِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: بەرنویژ (ئیمام) بۆ ئەو کراوە بە بەرنویژ، کە پەیرەوی بکری و چاوی ئی بکری، جا کە ئەو گوتی ئەللاھو ئەکبەر ئیوێش بلین ئەللاھو ئەکبەر، کە ئەو چەمیئەو (واتە: روکووی برد) ئیوێش بچەمیئەو، کە ئەو گوتی: (سمع الله لمن حمده) ئیوێش بلین (اللهم ربنا ولك الحمد) کە ئەو بەراوەستانەو نوێژی کرد ئیوێش بە راوەستانەو نوێژبکەن، کە ئەو بە دانیشتنەو نوێژی کرد ئیوێش ھەمووتان بە دانیشتنەو نوێژبکەن (ش/د/ت/ن) گفتمە ئەبو داوود ئاوا: بەرنویژ بۆیە کراوە بە بەرنویژ تا پەیرەوی بکری و ببی بەسەر مەشق، جا کە ئەو ئەللاھو ئەکبەری کرد ئیوێش ئەللاھو ئەکبەر بکەن، و ھەتا ئەو نەلی ئەللاھو ئەکبەر ئیوێش مەلین ئەللاھو ئەکبەر، کە ئەو چوو بۆ چەمیئەو (روکوو) ئیوێش بچن بۆ چەمیئەو، و ھەتا ئەو نەچەمیئەو ئیوێش مەچەمیئەو، کە ئەو کوپونووشی برد ئیوێش کوپونووش بەرن، و ھەتا ئەو کوپونووش نەبا ئیوێش کوپونووش مەبەن حومەیدی (ماموستای شیخی بوخاری (رحمەتی خودایان لیبی) گوتی: ئەو کە پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربێ) دەرمووی: (کە ئەو بەدانیشتنەو نوێژی کرد ئیوێش بە دانیشتنەو نوێژبکەن) ئەمە ھەرزەت لە نەخۆشینە کۆنەکیدە ئەمە فەرموو، ئەگینا لەو دوا پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربێ) لە نەخۆشیدا

(۱) بخاری. أذان: ۸۰۵. مسلم. صلاة: ۹۲۰. نسائي. إمامة: ۷۹۲، ۱۶۰.

خوی به‌دانیشتنه‌وه نویژی کردووه و خه‌لکه‌که له پشتیه‌وه به پیوه نویژیان کردووه، وه حه‌زرت نه‌شی گوتووه پییان که دابنیشن، وه کرداره‌کانی پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوی له‌سهرین) کامیان له پاشترتی به‌وه‌یان ره‌فتار ده‌کری(ب).

۷۷۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَمَّا يَخْشَى اللَّهَ الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ. فِي رِوَايَةٍ: أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ صُورَتَهُ فِي صُورَةِ حِمَارٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌وکه‌سه‌ی که له‌پیش به‌رنویژدا سهر به‌رزده‌کاته‌وه له چه‌مینه‌وه کوپنووش، ئه‌دی ئه‌وه چۆن ناترسی له‌وه که خودا سهری بکا به‌سهری که‌را! له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: که خودا شکلی بکا به‌شکلی که‌ر (ش/د/ت/ن) له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کی شه‌رحه‌که‌دا: که خودا سهری بکا به‌سهری سه‌گ!

۷۷۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي إِمَامُكُمْ فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ وَلَا بِالسُّجُودِ وَلَا بِالْقِيَامِ وَلَا بِالْإِصْرَافِ فَإِنِّي أَرَاكُمْ أَمَامِي وَمِنْ خَلْفِي. ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُمْ لَصَحَحْتُمْ قَلِيلًا وَلَكَيْتُمْ كَثِيرًا. قَالُوا: وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

ئه‌نه‌س (خوی ئی زانی بن) گوتی: روژیکیان پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) به‌رنویژی بو ده‌کردین، که نویژه‌که‌ی ته‌واوکرد رووی تی کردین و فه‌رمووی: ئه‌ی خه‌لکینه! من به‌رنویژو پیشتنویژی ئیوه‌م، که‌وا‌بو نه‌به‌چه‌مینه‌وه، نه‌به‌کوپنووش، نه‌به‌وه‌ستان و هه‌لسانه‌وه، نه‌به‌سه‌لامدانه‌وه، نه‌به‌هیچی تر پیشم مه‌که‌ون، ئیوه‌ چ له‌ پیشمه‌وه بن چ له‌ پاشمه‌وه بن وه‌ک یه‌ک ده‌تان بینم چونکه خودا به‌هره‌یه‌کی وای پیم داوه

(۲) مسلم. صلاة: ۹۶۲-۹۶۴. بخاری. أذان: ۶۹۱. أبو داود. صلاة: ۵۰۶. ترمذی. صلاة: ۵۸۲. نسائی. إمامة: ۸۲۷.

(۳) مسلم. صلاة: ۹۶۰.

که له هه رچوار لای خۆمه وه له یهك كاتدا شت وهك یهك ده بینم. ئینجا
فهرمووی: بهو كه سه كه گيانی موحه ممه دی وا له دهسا ئه وهی من دیتم
له م نوێژدا ئه گهر ئیوه بتان دیتبایه كه م پئی ده كه نین و زۆر ده گریان،
گوتیان: ئه ی پیغه مبه ری خودا! چیت دی؟ فهرمووی: به هه شت و دۆزه خم
به چاوی خۆم دی! (ش).

۷۸۰- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجَالَ عَاقِدِي أُرْهِمَ
فِي أَعْنَاقِهِمْ مِثْلَ الصَّبَّانِ مِنْ ضَيْقِ الْأُزْرِ خَلْفَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: قَائِلٌ: يَا
مَغْشَرَ النَّسَاءِ لَا تَرْفَعْنَ رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَرْفَعَ الرَّجَالُ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۴).

سه هلی کوپی سه عد (خوای ئا زازی بن) گوتی: به چاوی خۆم دیومه كه
پیاوان به ركۆش (ئیزار) هكانيان له بهر ته سك و تورسكى و نه بوونی جل و بهرگ
وهك بهروانكه ی منالان گری دها به بهرۆكیانه وه، له كاتی نوێژی جه ماعه تدا
كه له پشتی پیغه مبه ره وه دهیانكرد، جا پیاوی دهیگوت: ژنان! ئیوه سه
بهرز مه كه نه وه تا پیاوه كان هه ل ده سنه وه نه وهك له داوینسه وه شه رمیان
دهر كه وئ! (ش/د/ت).

۷۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جِئْتُمْ
إِلَى الصَّلَاةِ وَنَحْنُ سُجُودٌ فَاسْجُدُوا وَلَا تَعْلُوهَا شَيْئًا وَمَنْ أَذْرَكَ الرُّكْعَةَ فَقَدْ أَذْرَكَ
الصَّلَاةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالِدَارِ قُطَيْبٍ^(۵).

ئهو هورهیره (خوای ئا زازی بن) گوتی: پیغه مبه ره (دروودی خوای له سه رین)
فهرمووی: کاتی دین بو نوێژ ئه گهر ئیمه له کوپنووشدا بووین، ئه وا نوێژ
دابه ستن و یه کسه ر کوپنووش ببه ن، به لام به هیچی مه ژمیرن واته: به رکاتی
حلیبی مه که ن، وه ئی ئه وه ی فریای چه مینه وه (روکووع) بکه وئ له گه ل
به ر نوێژدا ئه وه فریای ئه و رکاته ده که وئ (د/داره قوطني - سند صالح).

(۴) بخاري. صلاة: ۳۶۲، ۸۱۴، ۱۲۱۵. مسلم. صلاة: ۹۸۱. أبو داود. صلاة: ۶۲۰.

(۵) بسند صالح (شرحه).

۷۸۲- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ وَالْإِمَامُ عَلَى حَالٍ فَلْيَصْنَعْ كَمَا يَصْنَعُ الْإِمَامُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۶).

موعاذی کوپی جبهل (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لهسربن) فرمودی: کاتی دین بو نویژی جهماعهت لهوکاته‌دا پیشنویژ خهریکی چی بوو نیوهش وهک نهو خهریکی نهوهبن و نهو چی دهکرد نیوهش وهک نهو نهو بهکن (ت-سند غریب).

۱۲۱) خیر و گه‌وره‌یی ریزی یه‌که‌م و ریزه‌کانی پاشی

فصل الصف الأول وما يليه

۷۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ وَجَدَ غُصْنًا شَوْكًا عَلَى الطَّرِيقِ فَأَخْرَهُ فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ فَغَفَرَ لَهُ، ثُمَّ قَالَ: الشُّهَدَاءُ خَمْسَةٌ الْمَطْعُونُ وَالْمَبْطُونُ وَالْغَرِيقُ وَصَاحِبُ الْهَذْمِ وَالشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالَ: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النَّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَأَسْتَهْمُوا، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبُو دَاوُدَ^(۷).

ئهبو هورهیره (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لهسربن) فرمودی: جاری پیاوی به ریگه‌یه‌کا ده‌رویشیت، ته‌لی دپکی دی له‌سه‌ر ریگه‌که کهوتبوو، هه‌لی گرت و دووری خسته‌وه، خوداش له‌سه‌ر نه‌وه چاکه‌ی دایه‌وه لی خوش بوو، ئینجا فرمودی (درویدی خوای لهسربن): نه‌م پینج که‌سه شه‌یدن و له‌کاتی مردندا فریشته‌ی ره‌حمت دینه دیاریان.

یه‌که‌م: که‌سی به په‌تا (تاعوون) بمری.

دووم: که‌سی به دهردی ناوسک بمری.

(۶) بسند غریب (شرحه).

(۱) بخاری. أذان: ۶۱۵، ۶۵۴، ۷۲۱، ۲۶۸۹، مسلم. صلاة: ۹۸۰، ترمذی. صلاة: ۲۲۵، نسائی. مواقيت: ۵۳۹.

سییه‌م: که‌سی له‌ئاوا بخنکی.

چوارهم: که‌سی شت بپرووخی به‌سهریا، یا ببی به‌ژیر شته‌وه.

پینجه‌م: که‌سی له‌ریگهی خوادا شه‌هیدببی، وه‌حه‌زهرت (دروودی خوی له‌سهرین) فه‌رمووشی: ئه‌گهر ئه‌م مه‌ردومه‌ دیانزانی خیری بانگدان و ریزی یه‌که‌می جه‌ماعه‌ت چه‌نی گه‌وره‌یه، وه‌ چاری تریان نه‌بوایه‌ جگه‌ له‌وه‌ که‌ تیرو پشکیان له‌سهر بکه‌ن، ئه‌وا تیرو پشکیان لی ده‌کردن، جا پشکی کی ده‌ریچوایه‌ ئه‌وه‌ بانگی ده‌دا یا له‌ ریزی یه‌که‌ما ده‌وه‌ستا، ئه‌گهر ده‌شیانزانی که‌ خیری چوون بو نویژی قرچه‌ی گهرمای نیوه‌پو چه‌نده‌ گه‌وره‌یه‌ به‌ هه‌راکردن ده‌چوون بوی، ئه‌گهر ده‌شیانزانی خیری جه‌ماعه‌تی خه‌وتنان و به‌یانی چه‌نی گه‌وره‌یه‌ ئه‌گهر به‌ گاگولکه‌ش بوایه‌ ده‌هاتن بویان (ش/ت/ن).

۷۸۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أُولَئِهَا وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا أُولَئِهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

دیشان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: باشت‌ترینی ریزی پیاوان ریزی یه‌که‌میانه، خراپ‌ترینیشیان دوا ریزیانه، باشت‌ترین ریزی ژنان دوا ریزیانه، خراپ‌ترین ریزیان به‌که‌م ریزیانه (م/د/ت/ن).

۷۸۵- (ب - ۱ ز - ۵ سبق فی رقم: ۳۶ راجع رقم: ۶۷۸). وفي هَذِهِ الرواية: عَنْ حَدِيثَةٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَضَّلْنَا عَلَى النَّاسِ بِثَلَاثٍ جُعِلَتْ صُفُوفُنَا كَصُفُوفِ الْمَلَائِكَةِ، وَجُعِلَتْ لَنَا الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدًا، وَجُعِلَتْ ثُرْبَتُهَا لَنَا طَهُورًا إِذَا لَمْ نَجِدِ الْمَاءَ، وَذَكَرَ خَصْلَةً أُخْرَى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

(۲) مسلم. صلاة: ۹۸۴. نسائي. إمامة: ۸۱۹. تحفة الأشراف: ۱۲۵۹۶.

(۳) راجع رقم: ۳۷ و ۶۸۶.

حودہ یفہ (خوای نازنی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی:
خودا بہ سئی خہ لات ریژو فہ زئی داوین بہ سہر خہ لکی تردا:
یہ کہم: بہ وہ کہ ریزہ کانمان (لہ نویژدا) وہک ریزی فریشتہ ی ناسمان
واہ.

دووہم: بہ وہ کہ خاکی سہر رووی زہوی ہہ مووی بو ئیمہ وہک مرگہوت
واہ.

سییہم: بہ وہ کہ خولہ کہ ی بو ئیمہ پاک و پاک کہ رہ وہ یہ نہ گہر ناو نہ بو یا
لہ حوکمی نہ بو دا بو، ئەوکاتہ لہ باتی دہ سنویژ یا لہ باتی غوسل
تہ یہ مووی پی دہ کہین بو نویژو قورنا نخویندن و زیارہت و طہ واف و شتی وا،
وہ گپ رہ وہ ی ئەم فہرموودہ یہ باسیی خہ لاتیک ی تریشی کرد ئەویش ئەمہ یہ
کہ نہ سائی گپراوییہ تہ وہ لہ سہر فہرموودہ ی غایہ تولمہ ئمووی شہرحی
تاجول ئوصول:

{وَأُوتِيَتْ هَذِهِ آيَاتٍ مِنْ خَوَاتِمِ الْبُقَرَةِ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَلَمْ يُعْطَهُنَّ
أَحَدٌ قَبْلِي وَلَا يُعْطَاهُنَّ أَحَدٌ بَعْدِي}

ئەم ئایہ تانہ ی کو تایی سوورہ تی (بہ قہرہ) شم پی خہ لات کراون، کہ لہ
گہنجی ئەو گہنجینہ یەن کہوا لہ ژیر تہخت و بارہگا (عرش) ی خودادا،
لہ پیش مندا شتی وا گران و گران بہہا بہ کہسی تر خہ لات نہ کراوہ، وہ
لہ پاش منیش بہ کہسی تر خہ لات نا کر ی (م/ن).

۷۸۶- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
وَمَلَائِكَتُهُ يُصَلُّونَ عَلَى الَّذِينَ يَصِلُونَ الصُّفُوفَ الْأُولَى وَمَا مِنْ خُطْوَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ
مِنْ خُطْوَةٍ يَمْشِيهَا الْعَبْدُ يَصِلُ بِهَا صَفًّا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

بہراء (خوای نازنی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرمووی:
خودای گہورہو فریشتہ کانی خودا صہ لوات دہدہن لہ دیاری ئەو کہ سانہ کہ

(۴) وابن جبران والبرزار بسند حسن (شرحہ). {ابو داود: ۶۶۴. ریاض/۹/۱۰۹۰ مترجم}.

ریزه‌کانی پیښه‌وه پر ده‌کهنه‌وه، خوښه‌وېستترین هه‌نگاوې که به‌نده دهینې بو کارې خیر هه‌نگاوې نه‌و به‌نده‌یه که دهینې بو پرکردنه‌وه‌ی ریزی له ریزی نویژی جه‌ماعت! (د/ن/نیبنو جه‌بان/به‌زار-س/ح).

۷۸۷- عَنْ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُصَلِّي عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ ثَلَاثًا وَعَلَى الثَّانِي وَاحِدَةً. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۵).

عیرباضی کوږی سارییه (خوای فی رازی بن) گوټی: پیښه‌مېهر (دربودی خوای له‌سریڼ) سنی جار دووعاو نزای خیری بو ریزی یه‌که‌م ده‌کردو یه‌ک جار بو ریزی دووهم (ن/حاکم:ص).

۷۸۸- رَوَى أَبُو دَاوُدَ: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى مَيَّامِنِ الصُّفُوفِ^(۶).

حه‌زهرت (دربودی خوای له‌سریڼ) ده‌فه‌رموئ: خوداو فریشته‌کانی خودا صه‌لاوات ده‌دن له‌سه‌ر لای راستی ریزه‌کانی نویژ (شه‌رحی غایه‌تول مه‌نمool).

۱۲۲) پیاوچاکان له پښتړن بو ریزی یه‌که‌م

خيار الناس أولى بالصف الاول

۷۸۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِيَلْنِي مِنْكُمْ أَوَّلُ الْأَخْلَامِ وَالْتَهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثَلَاثًا وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

ع‌ه‌بدوللا (خوای فی رازی بن) گوټی: پیښه‌مېهر (دربودی خوای له‌سریڼ) سنی جار فه‌رموئ: با سه‌لارو هوښیارو فامیده‌کانتان له‌منه‌وه نزیک بېنه‌وه،

(۵) صحیح عنه الحاکم.

(۶) رواه أبو داود بإسناد على شرط مسلم، وفيه رجل مختلف في توثيقه. رياض/۱۳/۱۰۹۴ (مترجم).

(۱) مسلم. صلاة: ۹۷۱. أبو داود. صلاة: ۶۷۴. نسائي. إمامة: ۸۰۶، ۸۱۱. ابن ماجه. صلاة: ۹۷۶. تحفة الأشراف:

ئینجا ئەوانەى كە لە زرنكى و ھۆشیاریدا لەوانى نزيك دەكەنەو وە
فەرمووشى: خۆشتان دوور بگرن لە بگرو و بەردەو چەقە چەقى بازارا!
(م/د/ت/ن).

۷۹۰- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصِفُ الرَّجَالَ أَوَّلًا ثُمَّ الْغُلَمَانَ خَلْفَهُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ وَلَفْظُهُ: وَيَجْعَلُ الرَّجَالَ قُدَّامَ الْغُلَمَانَ وَالْغُلَمَانَ خَلْفَهُمْ وَالنِّسَاءَ خَلْفَ الْغُلَمَانَ^(۲).

ئبو مالیکى ئەشعەرى (خوای ئى رازى بن) گوتى: دەستوورى پيغەمبەر
(دروودی خوای لەسەرىن) وابوو: پیاوانى لە پيشه‌وه ريز دەکردو کوروكايش لە
پشتى ئەوانەو! (د/ئەحمەد) گفتهى ئەحمەد (بەرەحمەتى خودا كەوێ) ئاوايه:
پیاوانى دەخستە پيش کورانه‌وهو کورانى دەخستە پاش پیاوانە‌وهو
ژنانى دەخستە پاش کورانه‌وه.

۷۹۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى فِي أَصْحَابِهِ تَأَخُّرًا فَقَالَ: لَهُمْ: تَقَدَّمُوا فَاتَّبِعُوا بِي وَلَيَأْتِمَنَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ لَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتَّى يُؤَخَّرَهُمُ اللَّهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

ئەبو سەعیدی خودری (خوای ئى رازى بن) گوتى: پيغەمبەر (دروودی خوای
لەسەرىن) تەماشای کرد هەندى كەس لە یارانى لە ریزدا چوونەتە دواو،
فەرمووی: وەرئە پيشه‌وهو ئیوه پەپره‌ویی من بکەن، وە با ئەوانە‌شى لە
پشتى ئیوه‌وهن پەپره‌ویی ئیوه بکەن و بەهۆى جموجوولی ئیوه‌وه
پەپره‌وى من بکەن، کۆمەلێ دەیکەن بە پيشه‌و هەر دوا دەکەون، هەتا
خوداش (لە پایەو پاداشى بشدا دەیانخاتە دواو! (م/د/ن).

(۲) رواه أبو داود بسند فيه شهر بن حوشب (شرحه).

(۳) مسلم. صلاة: ۹۸۱. أبو داود. صلاة: ۶۸۰. نسائي. إمامة: ۷۹۴. ابن ماجه صلاة: ۹۷۸.

۱۳۳) نهگەر پیتسنویژ نویژ خویندنای لی شیوا دهشی سهری باسهکهی بو
دهربخری: (ينبغي الفتح على الامام)

۷۹۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى صَلَاةً فَقَرَأَ فِيهَا فَلَيْسَ عَلَيْهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: لِأَبِي بَنِي كَعْبٍ: أَصَلَّيْتَ مَعَنَا قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَمَا مَنَعَكَ؟ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَانَ وَلَفْظُهُ: فَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَفْتَحَ عَلَيَّ^(۱).

ئیبینو عومەر (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: جاری پیغمبەر (دروودی خوای لهسهرین) نویژئی دهکرد، قورئانخویندنهکهی لی شیوا، که لیبووهوه به ئوبهیی کوری کهعبی فهرموو: ئهوهتوش لهم نویژدها لهگهلما نا بوویت؟ گوتی: بهئی، فهرمووی: ئهی بو پیئت نهگوتمهوه (د/ئیبینو چهببان) گفتهی ئیبینو چهببان ئاوایه: ئهی بو سهری باسکهت بو دهرنهخستم و ئهو ئایهتهی که لیئ شیواوو بوئ راست نهکردمهوه.

۱۳۴) بهشی پینجهم: باسی ریکخستنی ریزو گوتهی پیتسنویژ لهم بارهیهوه
الفصل الخامس: في تسوية الصفوف وقول الامام فيها

۷۹۳- عَنْ الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَتَسُوَنَّ صُفُوفُكُمْ أَوْ لِيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

نوعمانی کوری بهشیر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغمبەر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: یا ریزهکانتان ریک دهخن و له ریزی نویژا ریک و راست رادهوهستن یاخود خودا روتان تاقولوق دهکا و دژایهتی و ناکوکی و دووبههکی دهخاته ناوتانهوه! (ش/د/ت/ن).

(۱) سکت عن درجته الشارح (مترجم).

(۱) بخاری. اذان: ۷۱۷. مسلم. صلاة: ۹۷۷. أبو داود. صلاة: ۶۶۲، ۶۶۵. ترمذی. صلاة: ۲۲۷. نسائی. إمامة:

۸۰۹. ابن ماجه. صلاة: ۹۹۴.

۷۹۴- وَلَمْسَلِم: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَوِّي صُفُوفَنَا حَتَّى كَأَنَّمَا يُسَوِّي بِهَا الْقِدَاحَ^(۲).

دیسان نوحمان (خوای فی رازی بن) گوتی: چه زرهت (درویدی خوای لهسربین) جاران ودها بهریک و پیکی ریزه‌کانی له نویژدا ریك ده‌خستین ده‌تگوت دووخه (م).
۷۹۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَأَقْبَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِوَجْهِهِ فَقَالَ: أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۳).

ئه‌نه‌س (خوای فی رازی بن) گوتی: قامه‌تی نویژ کرا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای لهسربین) رووی تی کردین و فهرمووی: ریزه‌کانتان راست بکه‌نه‌وه و پال بدهن به یه‌کتیرییه‌وه، چونکه من له‌پشتی سه‌ریشمه‌وه چاوم لی‌تانه (ش/د).

۷۹۶- وللبخاري: أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي، وَكَأَنَّمَا أَحَدُنَا يُلْزِقُ مَنَكِبَهُ بِمَنَكِبِ صَاحِبِهِ وَقَدَمَهُ بِقَدَمِهِ. فِي رِوَايَةٍ: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفِّ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ. فِي أُخْرَى: أَقِيمُوا الصُّفَّ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّ إِقَامَةَ الصُّفِّ مِنْ حُسْنِ الصَّلَاةِ^(۴).

چه‌زهت (درویدی خوای لهسربین) ده‌فهرمووی: ریزه‌کانتان راست بکه‌نه‌وه، چونکه من له‌پشتی سه‌ریشمه‌وه چاوم لی‌تانه، ئیتر ئی‌مه‌ش شانمان ده‌نووسان به‌شانی یه‌کتیرییه‌وه و قاچیشمان ده‌لکان به‌قاچی یه‌کتیرییه‌وه (ب) له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: ریزه‌کانتان ریك بکه‌ن چونکه ری‌ک‌کردنی ریز به‌شی‌که له‌ته‌واویی نویژ، له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کی ترا: (له‌نویژدا ریز راست بکه‌نه‌وه، چونکه راست کردنه‌وه‌ی ریز نیشانه‌ی جوانیی نویژه).

(۲) مسلم. صلاة: ۹۷۸ أبو داود. صلاة: ۶۶۳، ۶۶۵.

(۳) مسلم. صلاة: ۹۷۵. بخاري. اذان: ۷۸ (۷۱۹). ۷۲۵ تحفة الأشراف: ۱۰۳۹.

(۴) مسلم. صلاة: ۹۷۴، ۹۷۶. بخاري. جماعة: ۷۱۹، ۷۱۸، ۷۲۵.

۷۹۷- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَخَلَّلُ الصَّفَّ مِنْ نَاحِيَةٍ إِلَى نَاحِيَةٍ، يَمْسَحُ صُدُورَنَا وَمَنَاكِبَنَا وَيَقُولُ: لَا تَخْتَلِفُوا فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ. وَكَانَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصُّفُوفِ الْأُولِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۵).

بہراء (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) لہم پہری ریزہ وہ تا ٹہوپہری ریزہ دہکوتہ ناو ریزہ کہ وہو دہستی دہینا بہ سینگو بہ شانماناوی ریکی دہخستین و دہیفہرمو: ناریک مہوہستن ٹہگینا ناریکی و ناکوکیٹان تی دہکوتہ، وہ گہ فی جاریش دہیفہرمو خودا و فریشٹہکانی خودا رحمت دہریژن بہ سہر ریزہکانی پیشہوہدا (د/ن-سند صالح).

۷۹۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ أَخَذَهُ عُودًا بِيَمِينِهِ ثُمَّ التَفَتَ فَقَالَ: اعْتَدِلُوا، سَوُّوا صُفُوفَكُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۶).

ٹہنہس (خوای فی رازی بن) گوئی: گہ فی جار پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سرین) کہ ہلہدہسا بو نویژ، تہ فی داری دہگرت بہ دہستی راستیہوہو بہ پیش ریزہکہدا بہلای راستا تا ٹہو سہر دہرؤیشٹ و ریزہکہی راست دہکردہوہو دہیفہرمو: ریک راوہستن و ریزہکانٹان ریکخن ٹینجا تہلہدارہکہی دہگرت بہ دہستی چہپیہوہو بہلای چہپیشا ہمان شتی دہکردو ہمان قسہی دہگوتہوہ (د-سند صالح).

۷۹۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رُصُّوا صُفُوفَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَهَا وَحَاذُوا بِالْأَعْنَاقِ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَرَى الشَّيَاطِينَ تَدْخُلُ مِنْ خَلَلِ الصَّفِّ كَالْهِيَاحِ^(۷).

(۵) مسلم. صلاة: ۹۷۱. أبو داود. صلاة: ۶۷۴. نسائي. إمامة: ۸۰۶، ۸۱۱. ابن ماجه. صلاة: ۹۷۱.

(۶) بسند صالح (شرحہ).

(۷) بسند صالح (شرحہ). (حدیث صحیح رواہ أبو داود یاسناد علی شرط مسلم (ریاض الصالحین، رقم:

(۱۰۹۲/۱۱). (مترجم).

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوائی لهسهرین) فهرمووی: ریزهکانتان ریځ خه نو پال بدهن به یه که وه و نیوانی ریزهکان له یه که وه نزیک بکه نه وه و شان و ملتان له ناستی یه ک بگرن، دسا به و کهسه که گیانی منی و له دسا شه یاطینی ده بینم خویان ده کهن به ناو که له بهرو بو شایی ناو ریزهکانا، ده لئی کارژوله و بهر خوله ی ره شه که له ن! (د/ن-س/صالح).

۸۰۰- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَقِيمُوا الصُّفُوفَ وَحَادُوا بَيْنَ الْمَنَاقِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِيْنُوا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ، وَلَا تَدْرُوا فُرْجَاتِ لِلشَّيْطَانِ، وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي^(۸).

ثیبنو عومهر (خویان لی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوائی لهسهرین) فهرمووی: ریزهکان راست بکه نه وه و شان له ناستی شانی یه کهتری بگرن و که له بهرو بو شایی پر بکه نه وه و مه یه لن ریزهکان کهل بن، یا که له بهریان تیابی، وه به نه رمی بچن به دهستی برای خوتانه وه نه گهر دنیا بوو له دواوه رایانکیشان بولای خویان تابه ته نیا نه وه ستن له کاتی نویژی جه ماعه تدا، وه هیچ که لی و بو شایی مه هیلنه وه بو شه یتان، وه نه و کهسه ی که لی ریزی پر بکاته وه خوداش بهر حمه تی خوی نه و به سهر ده کاته وه، وه نه و کهسه ی ریزی بیچری خوداش په یوه ندی له گهل نه ودا ده چرینن (د/ن-سند صالح).

۱۳۵) ته واکردنی ریز پیوسته و باش نییه: وهستان به ته نیا له نویژی جه ماعه تدا: (إتمام الصفوف وكراهة الإنفراد)

۸۰۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتِمُّوا الصُّفُوفَ، فَإِنِّي أَرَاكُمْ خَلْفَ ظَهْرِي. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَلَفْظُهُ: أَتِمُّوا الصَّفَّ الْمُقَدَّمَ ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ، فَمَا كَانَ مِنْ نَقْصٍ فَلْيَكُنْ فِي الصَّفِّ الْمُؤَخَّرِ^(۱).

(۸) أبو داود بإسناد صحيح: ۶۶۱ (رياض رقم: ۱۰۹۱/۱۰).

(۱) بخاري. أذان: ۷۸، ۷۱۹، ۷۲۵. مسلم. صلاة: ۹۷۵.

ئەنەس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: ریزەکان یەک لە دواى یەک تەواو بکەن، چونکە من لە پشتی سەریشمەوێ چاوم لیتانە (م/د) گفتمی ئەبو داوود ئاوا: ریزی پشەوێ تەواو بکەن، ئینجا ریزەکانی پاش ئەو، جا ئەگەر ناتەواوییەک هەبوو با بکەوێتە ریزی هەرە پاشەوێ.

۸۰۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ! قُلْنَا: وَكَيْفَ تُصَفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ؟ قَالَ: يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِي الصَّفِّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۲).

جاییری کوپی سەموورە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: ئەرئ بۆ ریز نابەستن لە چەشنی ریزبەستنی فریشتەکان لەلای پەرورەدگاریان! عەززان کرد: فریشتەکان لەلای پەرورەدگاریان چۆن ریزدەبەستن؟ فەرمووی: ریزەکانی پشەوێ ریزبەریز تەواو دەکەن و لە ریزا پال دەدەن بەیەکەوێ! (د/ن-سند صالح).

۸۰۳- عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ مَحْمُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْنَا خَلْفَ أَمِيرٍ مِنَ الْأُمَرَاءِ، فَاضْطَرَبَ النَّاسُ فَصَلَّيْنَا بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ، فَلَمَّا صَلَّيْنَا قَالَ: أُنْسُ! كُنَّا نَتَّقِي هَذَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ (۳).

عەبدولحەمیدی کوپی مەحموود (خوای ئی رازی بئ) گوتی: لەپشت فەرمانرەوایەکەوێ نویژمان دەکرد، لەبەر زۆری عەشامەتاکە خەڵکەکە شەلەژان و لەریزا رێک نەوێستان، وە هەندیکمان لەناوەندی دوو کۆلەکەدا نویژمان کرد، کە نویژەکەمان تەواوکرد ئەنەس گوتی: لە سەردەمی پیغەمبەردا (دروودی خوای لەسەربئ) خۆمان لەم جوێ نویژە لە نیوانی دوو کۆلەکەدا دەپاراست چونکە ریزەکە دەپڕی (د/ت/ن-س/ح).

(۲) رواه مسلم: ۴۲۰/۲۰. رياض. رقم: ۱۰۸۲/۱ (أبو داود بإسناد حسن: ۶۷۱. رياض/۱۲/۱۰۹۳ - مترجم).

(۳) بسند حسن (شرحه).

۸۰۴- عَنْ وَابِصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى رَجُلًا يُصَلِّي خَلْفَ الصَّفِّ وَخَدَهُ فَأَمَرَهُ أَنْ يُعِيدَ الصَّلَاةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ (۴).

وابیصہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) پیایویکی دی بہ تہنہا لہ پشت ریزہکہوہ نویژئی دہکرد فہرمانی پیکرد کہ نویژہکہی دووبارہ بکاتہوہ (د/ئہحمہد/ت-س/ح).

۸۰۵- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ وَكَبَّرْتُ اللَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَاكِعًا، فَرَكَعْتُ دُونَ الصَّفِّ فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): زَادَكَ اللَّهُ حِرْصًا وَلَا تُعَذِّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري (۵).

ئہبو بہکرہ (خوای فی رازی بن) گوئی: روژئی کہ چوومہ ژوورہوہ بو ناومزگہوت پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) لہ روکوعا بوو، منیش ہر لہ دوورہوہ پیش ئہوی بگہمہ ریزہکہ روکوعم بردو ئینجا بہ چہماوہی رویشتم تا گہیشتمہ ریزہکہ جا لہ پاش نویژہکہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہسربین) فہرموی پیم: خودا زیاتر حہریص و شیرت بکا لہ سہرکردنی کاری خیر بہ لام ئیتر وامہکہرہوہ! (د/ب).

۱۳۶) باسی لیبونہوہی پیتشویژ لہ نویژو رووتیکردنی لہ خہ لکہکہ

إنصراف الإمام من الصلاة واستقباله للناس

۸۰۶- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ لِلشَّيْطَانِ شَيْئًا مِنْ صَلَاتِهِ، يَرَى أَنْ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ لَا يَنْصَرِفَ إِلَّا عَنْ يَمِينِهِ، لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَثِيرًا يَنْصَرِفُ عَنْ يَسَارِهِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۱).

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۵) بخاري. أذان: ۷۸۳.

(۱) بخاري. أذان: ۸۵۲. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۳۶. أبو داود. صلاة: ۱۰۴۲. نسائي. سهو: ۱۳۵۹.

عبدالوللا (خوای فی رازی بن) گوتی: کهستان کاریکی وامه‌کن که به‌شی شہیتان بکھویته نویژ که تانه‌وه، له‌بهر ئه‌وه‌ی که‌وا بزانی ده‌بی هەر له‌لای راسته‌وه له‌نویژ ده‌رچی، به‌چاوی خۆم دیومه که زۆرجار پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) له‌لای چه‌پیه‌وه له‌نویژ ده‌رچوووه و جی نویژ که‌ی به‌جی هیشتوووه (ش/د).

۸۰۷- وَلِمَسْلَمَ: قَالَ: السُّدِّي: سَأَلْتُ أُنْسًا كَيْفَ أَلْصَرَفُ إِذَا صَلَّيْتُ عَنْ يَمِينِي أَوْ عَنْ يَسَارِي؟ قَالَ: أَمَّا أَنَا فَأَكْثَرُ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ^(۲).

سوددی (خوای فی رازی بن) گوتی: له ئه‌نه‌سم پرسى: که له‌نویژ بوومه‌وه له‌کام لامه‌وه برۆم، له‌لای راستمه‌وه برۆم یا له‌لای چه‌پمه‌وه؟ گوتی: ئه‌وه‌ی من دیومه زۆرتەر پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) له‌لای راستیه‌وه ده‌رۆی (م).

۸۰۸- عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلَبٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُؤْمِنَا فَيَنْصَرِفُ عَلَى جَانِبَيْهِ جَمِيعًا، عَلَى يَمِينِهِ وَعَلَى شِمَالِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

قوبه‌یصه‌ی کوپی هه‌لیب (خوای فی رازی بن) گوتی: باو‌کم گوتی: جاران پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) که نویژی بو ده‌کردین له‌هه‌ردوولای خۆیه‌وه که نویژ که‌ی ته‌واو ده‌کرد ده‌رۆیشت، چ لای راستی، چ لای چه‌پی (ت/د-س/ح).

۸۰۹- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

(۲) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۲۸. نسائي. سهو: ۱۳۵۸. تحفة الأشراف: ۲۲۷.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) بخاري. أذان: ۸۵۵، ۱۱۴۳، ۱۳۸۶، ۲۰۸۵، ۲۷۹۱، ۳۲۳۶، ۳۳۵۴، ۴۶۷۴، ۶۰۹۶، ۷۰۴۷.

سہ موورہی کوپی جوندوب (خوای فی رازی بن) گوتی: دہستووری پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) وابوو لہ پاش نویژکردن بہ تاییہتی لہ پاش نویژی بہ یانی رووی تی دہ کردین و گوفتوگوئی لہ گہل دہ کردین (بوخاری و ئہبو داوود، رحمہتی خودایان لیبن).

۸۱۰- عَنْ الْمُعْبِرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُصَلِّي الْإِمَامُ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ حَتَّى يَتَحَوَّلَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَه (۵).

موغیرہ (خوای فی رازی بن) لہ پیغہمبہرہوہ (درویدی خوای لہ سہرین) دہفہرموی: بہر نویژ لہو شوینہدا کہ نویژہکھی تیا کردووہ نویژی تر نہکا تا دہگوینیتہوہ بو جیگہیہکی تر (د/ئیبنو ماجہ-بہ سہندی ضہعیف).

۸۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَيْعِزُّ أَحَدُكُمْ إِذَا صَلَّى أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ أَوْ عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ (۶).

ئہبو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہرین) فہرموی: ئہوہ ناتوانن کہ لہ نویژ بوونہوہ، ئہگہر ویستتان نویژیکی تر بکہن کہمن برؤنہ پیشہوہ یا بچنہ دواوہ، یا برؤن بو لای راست یا بو لای چہپ وہ جئ گوپکییہک بکہن تا ہر نویژہی لہ جیگہیہکا بکہن، وہ جیگہ نویژہکان زوربن، چونکہ لہ روژی قیامہتا دہبن بہ شایہت بو نویژکہر (د/ئہحمہد).

۱۳۷) بہ سہندہ کہ نویژ بہ جہماعہت دووبارہ بکریتہوہ: (تعاد الصلاة جماعة)

۸۱۲- عَنْ جَابِرٍ أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعِشَاءَ ثُمَّ يَأْتِي قَوْمَهُ فَيُصَلِّي بِهِمْ تِلْكَ الصَّلَاةَ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ (۱).

(۵) بسند ضعیف (شرحہ).

(۶) بسند ضعیف (شرحہ).

جابر (خوای نِ رازی بن) گوتی: موعادی کوپی جه بهل (خوای نِ رازی بن) گه نِ جار له گه ل پیغه مبهردا (درویدی خوای له سهرین) نویژی خه وتنانی به جه ماعت ده کرد، نه و جا ده گه پرایه وه بولای هوزه که ی و له وی بهر نویژی نویژی نه و خه وتنانه ی بو ده کردن (ش/د/ت).

۸۱۳- عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَسْوَدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ، فَلَمَّا صَلَّى إِذَا رَجُلَانِ لَمْ يُصَلِّا فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ فَدَعَا بِهِمَا فَجِئَا بِهِمَا تُرْعَدُ فَرَأَيْتُهُمَا فَقَالَ: مَا مَنَعَكُمَا أَنْ تُصَلِّيا مَعَنَا؟ قَالَا: قَدْ صَلَّيْنَا فِي رِحَالِنَا، فَقَالَ: لَا تَفْعَلُوا إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمَا فِي رَحْلِهِ ثُمَّ أَذْرَكَ الْإِمَامَ وَلَمْ يُصَلِّ فَلْيُصَلِّ مَعَهُ فَإِنَّهَا لَهُ نَافِلَةٌ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

یه زیدی کوپی نه سوهد (خوای نِ رازی بن) گوتی: کوپیکی گهنج و جه هیل بووم، جاری له گه ل پیغه مبهرا (درویدی خوای له سهرین) به جه ماعت نویژمان کرد، که نویژه که ی ته و او کرد سهیری کرد که و دوو پیاو له گوشه یه کی مزگه وته که دا دانیشتون و له گه ل ئیمه نویژه که یان نه کرد، جا ناردی به دویانا که هی نایانن له ترسانا لاتهریزه یان ده له رزی فهرمووی (درویدی خوای له سهرین): له بهرچی له گه ل ئیمه نویژتان نه کرد؟ گوتیان: له جیگه ی خویمان نویژمان کردوو، فهرمووی: شتی وا مه کهن، نه گهر له شوینی خویمان نویژتان کردبوو، وه له پاشا فریای پیشنویژیش که وتن که هیشتا نویژی نه کردبوو دیسان له گه ل نه ویشتا نویژه که تان به جه ماعت بکه نه وه، چونکه نه مه ده بی به نویژی سوننه بتان (د/ت/ن-س/ص).

(۱) بخاریز الجماعة والإمامة: ۷۰۱، ۷۰۵، ۷۰۰، ۶۱۰۶. مسلم. صلاة: ۱۰۴۰ - ۱۰۴۲. أبو داود. صلاة: ۶۰۰، ۷۹۰.

نسائی. إمامة: ۸۲۴. تحفة الأشراف: ۲۵۳۳.

(۲) بسند صحیح (شرحه).

۱۳۸) پاشه‌کی - دروسته پیئشنویژ جی نشین بو خوی دابنی
(خاتمه - يجوز الإمام أن يستخلف غيره)

۸۱۴- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَهَبَ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمْ فَحَانَتِ الصَّلَاةُ فَجَاءَ الْمُؤَدِّنُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ: أَتُصَلِّي لِلنَّاسِ فَأَقِيمَ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالتَّاسُ فِي الصَّلَاةِ، فَتَخَلَّصَ حَتَّى وَقَفَ فِي الصَّفِّ، فَصَفَّقَ النَّاسُ - وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ لَا يَلْتَفِتُ فِي صَلَاتِهِ - فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّصْفِيقَ انْتَفَتَ فَرَأَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ امْكُثْ مَكَانَكَ، فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَدَيْهِ، فَحَمِدَ اللَّهَ عَلَى مَا أَمَرَهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ ذَلِكَ، ثُمَّ اسْتَأْخَرَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى اسْتَوَى فِي الصَّفِّ، وَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَثْبُتَ إِذْ أَمَرْتُكَ فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ: مَا كَانَ لِابْنِ أَبِي قُحَافَةَ أَنْ يُصَلِّيَ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا لِي رَأَيْتُكُمْ أَكْثَرْتُمْ التَّصْفِيقَ مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيُسَبِّحْ، فَإِنَّهُ إِذَا سَبَّحَ انْتَفَتَ إِلَيْهِ، وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ والنسائي^(۱).

سه‌هلی کوپی سه‌عد (خوای لی رازی بن) گوئی: روژئی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) چوو بو هوژی به‌نی عه‌مه‌ری کوپی عه‌ف، بو ناو‌بژی هه‌تا ناشتیان بکاته‌وه، کاتی نویژ بوو بانگ‌ده‌ر (که بیلال بوو) هات بو‌لای ئه‌بو به‌کرو گوئی: ئه‌گه‌ر قامه‌ت بکه‌م به‌رنویژی‌یه‌که ده‌که‌ی بو خه‌لکه‌که؟ گوئی: به‌لی ده‌یکه‌م، جا که ئه‌بو به‌کر نویژی دابه‌ست پاش که‌می پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) هاته‌وه، هیشتا نویژه‌که‌یان ته‌واو نه‌کردبوو، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) یه‌که‌ی ده‌ی به‌ریزه‌کاندا تاخوی گه‌یانه‌ری یه‌که‌م و له‌وی وه‌ستا، خه‌لکه‌که ده‌ستیان کرد به‌چه‌پله‌ لی‌دان ئه‌بو به‌کریش عاده‌تی

(۱) بخاری. أذان: ۶۸۴، ۱۲۰۱، ۱۲۰۴، ۱۲۸، ۱۲۳۴، ۲۶۹۰، ۲۶۹۳، ۲۶۹۰، ۷۱۹۰. مسلم. صلاة: ۹۴۸. تحفة

نه‌بوو که له‌ناو نویژدا لابکاته‌وه، به‌لام که دی خه‌لکه‌که چه‌پله‌یه‌کی زور ئی دهنه‌ویش ئاوړی دایه‌وه و پیغه‌مبه‌ری دی، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) ئیشلره‌تی بو کرد: که له شوینی خوت بمینه‌وه و نویژه‌که‌مان بو ته‌واو که. به‌لام نه‌بو به‌کر هه‌ردوو ده‌ستی خوی به‌رزکرده‌وه و سوپاسی خودای کرد له‌سه‌ر نه‌و ده‌ستی خیره‌ی که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) به‌و فه‌رمانه له‌وی نا، ئینجا پاشه‌و پاش گه‌رایه دواوه هه‌تا ریځ چوووه ناو ریزه‌که‌وه و له‌وی وه‌ستا، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سربین) پیښکه‌وت و به‌رنویژییه‌که‌ی کرد، که له نویژه‌که‌بووه فه‌رمووی (دروودی خوای له‌سربین) نه‌ی نه‌بو به‌کر! که فه‌رمانم پی‌کردیت بو نه‌مایت‌وه له شوینی خوت؟ نه‌بو به‌کریش (خوای ئی رازی بن) گوتی: بو من نه‌هاتووه که پیښ تو بکه‌وم نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) فه‌رمووی: نه‌وه بو نه‌وه موو چه‌پله‌یاتان لیدا، هه‌ر که‌سی له‌ناو نویژدا شتیکی ئی روودا با بلئی سوبحانه‌للا، چونکه که سوبحانه‌للا کرد ئیتر تی ده‌گه‌ن له مه‌سه‌له‌که، وه‌ئی چه‌پله‌لیدان له‌ناو نویژدا بو ژنانه (ش/د/ن).

۸۱۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَضَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاشْتَدَّ مَرَضُهُ، فَقَالَ: مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ قَالَتْ عَائِشَةُ: إِنَّهُ رَجُلٌ رَقِيقٌ، إِذَا قَامَ مَقَامَكَ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ. قَالَ: مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ، فَعَادَتْ فَقَالَ: مُرِي أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ، فَإِنْ كُنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ، فَأَتَاهُ الرَّسُولُ، فَصَلَّى بِالنَّاسِ فِي حَيَاةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (۲).

نه‌بو موسا (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سربین) نه‌خووش که‌وت و نه‌خووشییه‌که‌ی گران بوو فه‌رمووی: فه‌رمان بکه‌ن به نه‌بو به‌کر با له جیاتی من به‌رنویژییه‌که‌بکا بو مه‌ردومه‌که، عائیشه‌ش (خوای ئی رازی بن) گوتی: نه‌بو به‌کر پیاویکی دل نه‌رمه نه‌گه‌ر له جیگه‌ی تودا رابوه‌ستی له‌به‌ر گریان خوی بو راناگیرئ و ناتوانئ به‌رنویژیی بو خه‌لکه‌که بکا به‌لام عائیشه له

(۲) بخاري. اذان ۶۸۷، ۱۹۸. مسلم. صلاة: ۹۲۵ - ۹۴۰. نسائي. إمامة: ۸۳۳.

دلہ وہ مہبہستی ٹوہ بوو کہ باوکی لہم سہرہ مہرگہدا لہ جیگہکھی پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) نہوہستی، نہبادا خہلکہکھ بلین: ٹہبو بہکر پیئی رہش بوو پیغہمبہریش (درویدی خوی لہسہرین) فہرموویہوہ: فہرمان بکہن بہ ٹہبو بہکر با بہرنویژیہکھ بکا بو خہلکہکھ عائیشہیش دیسان قسہکھی خوی دووبارہ کردہوہ، جا بوہ پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) فہرمووی: پیئی: بہ ٹہبو بہکر بلی لہ زمانی منہوہ کہ بہرنویژیہکھ بکا بو مہردوومہکھ، ٹیوہ وک زلیخای یووسف وان، قسہی دہمتان و نیازی دلتان لہیہک جیان! ٹینجا رابہر چوو بولای ٹہبو بہکر راسپاردہکھی پیغہمبہری پی راکہیاندا، ٹیتر لہوہ بہدواوہ تا پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) لہ جیہان دہرچوو ہر ٹہبو بہکر بہرنویژی دہکرد بو موسولمانان (ش/ت).

۸۱۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ فِي مَرَضِهِ، فَكَانَ يُصَلِّي بِهِمْ، قَالَ: عُزْرَةٌ: فَوَجَدَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي نَفْسِهِ خِيفَةً، فَخَرَجَ فَإِذَا أَبُو بَكْرٍ يُؤُمُّ النَّاسَ، فَلَمَّا رَأَاهُ أَبُو بَكْرٍ اسْتَأْخَرَ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ أَنْ كَمَا أَنتَ، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِذَاءَ أَبِي بَكْرٍ إِلَى جَنْبِهِ، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَاتْرَمَذِي^(۲).

عائیشہ (خوی لہسہرین) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) لہ نہخوشیہکھیدا فہرمانی کرد بہ ٹہبو بہکر کہ پیشنویژی بکا بو مہردوم، ٹہویش بہرنویژی بو کردن، عورہوہ گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) روژی روانی کہمی لہشی سووک بووہ، جارویشٹ بو نویژ، کہ چوو لہو کاتہدا ٹہبو بہکر بہرنویژی دہکرد بو خہلکہکھ، ٹیتر کہ ٹہبو بہکر چاوی بہ پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) کہوت ویستی جیگہکھی بو چول بکاو بکشیٹہ دواوہ، بہلام حہزرت (درویدی خوی لہسہرین) ٹیشارہتی بو کرد: وہزع لہ خوت تیگ مہدہو خہریکی کاری خوت بہ، ٹینجا پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) ریک لہ

(۲) بخاری. اذان: ۶۶۴، ۷۱۲، ۷۱۳. مسلم. صلاة: ۹۴۰.

ئاستی ئه بو به کر له ته نیشته وه دانیشته و دهستی کرد به نویژکردن ئیت
ئبو به کر بو نویژی خوئی په پره ویی پیغه مبهری ده کردو خه لکه که ی تریش
بو نویژی خوئیان په پره ویی نویژه که ی ئبو به کریان ده کرد وه له یه ک نویژدا
دو پیشنویژ هه بوو (ش/ت).

۸۱۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَرَضِهِ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ قَاعِدًا فِي ثَوْبِهِ، مُتَوَشِّحًا بِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَلَفْظُهُ: آخِرُ صَلَاةٍ صَلَّاهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَ الْقَوْمِ صَلَّيْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُتَوَشِّحًا بِهِ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ^(۴).

ئهنهس (خوای ئا زانی بن) گوئی: پیغه مبهر (دروودی خوای له سهرین) له
نه خوشینه کهیدا له پشت ئبو به کر وه به دانیشته وه نویژی کرد، جلیکی
له بهردا بوو ئالاندبووی له خویه وه (ت-س/ص-ن) گفته ی (ن) ئاوايه:
ئاخره مین نویژی که پیغه مبهر (دروودی خوای له سهرین) له گه ل گه لدا به
جه ماعت کرد بیستی له پشتی ئبو به کر وه بوو، له نویژه دا یه ک لو جلی
له بهردا بوو ئالاندبووی به خویه وه.

۸۱۸- وَعَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ يُصَلِّي لَهُمْ فِي وَجَعِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّذِي تُوفِّيَ فِيهِ، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْإِثْنَيْنِ وَهُمْ صُفُوفٌ فِي الصَّلَاةِ، فَكَشَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سِتْرَ الْحُجْرَةِ يَنْظُرُ إِلَيْنَا، وَهُوَ قَائِمٌ كَأَنَّ وَجْهَهُ وَرَقَّةٌ مُصْحَفٌ، ثُمَّ تَبَسَّمَ يَضْحَكُ، فَهَمَمْنَا أَنْ نَفْتِنَ مِنَ الْفَرَحِ بِرُؤْيَا النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَتَكَصَّ أَبُو بَكْرٍ عَلَى عَقْبِيهِ لِيَصِلَ الصَّفَّ، وَظَنَّ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَارَجَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَأَشَارَ إِلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِيَدِهِ أَنْ أَتَمُّوا صَلَاتَكُمْ، وَأَرْخَى السِّتْرَ، فَتَوَفَّى مِنْ يَوْمِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

ديسان ئهنهس (خوای ئا زانی بن) گوئی: له وه خوشینه دا که پیغه مبهر (دروودی خوای
له سهرین) وه فاتی کرد، ئبو به کر به نویژی بو مهردوم ده کرد، روژی دوو شمه له

(۴) بسند صحیح (شرحه).

(۵) بخاری. أذان: ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۷۵۴، ۱۲۰۵، ۴۴۴۸. مسلم. صلاة: ۹۴۲. تحفة الأشراف: ۱۶۹۷۹.

نویژدا ریز بوو بووین، لهو کاته دا پیغه مېهر (درویدی خوی له سربېر) پهردهی درگی
 هوده کهی خوی لادا که له سهر مالی مزگه وت بوو ته ماشایه کی به دل و به کولی کردین
 دیمه نیکی گه ئی شیرین و رهنګین بوو پیغه مېهر (درویدی خوی له سربېر) به پیوه وه ستا بوو
 سهرنجی نیمه ی دده دیار بوو بؤ دواچار نومه ته که ی له ژیا نیا به سرده کرده وو
 مالاوایی له یارانې ده کرد رهنګ و روخساری له بهر گه شی و نازداری له رهنګ و
 روخساری نه خوشی نه ده کرد به لکوو ده تگوت په په ی گول و روپه په ی قورئانه نور
 له رووی ده تکاو گول و گه وه ری ئی ده باری! ئینجا زه رده خه نیه کی کردو پیکه نی، جا
 که پیغه مېهرمان دی له سهر هم حاله له خوشیانا خه ریک بووین بیه شوکین و
 وه خته بوو گه شکه بمان گری و نویژه که به جی بیلین! جا ئه بو به کر (خوی ئی رازی بی)
 وایزانی که و پیغه مېهر (درویدی خوی له سربېر) دی بؤ نویژ، له بهر نه وه پاشه و پاش گه رایه
 دواوه تا بجیته ناو ریزه که وه و میحرا به که چول بکا بؤ پیغه مېهر (درویدی خوی له سربېر)
 به لام پیغه مېهر (درویدی خوی له سربېر) نه هات و به دهستی ئیشاره تی بؤ کردین: که
 نویژه که تان ته و اوکه ن، ئینجا په رده که ی دیسانه وه دادایه وه، ئیتر هر نه و روزه گول
 له گولشن براو یار له یاران دابراو خوری زانست و حکمه ت مالاوایی کرد له گوی
 زه وی و دانیش تووه به ریزه کانی، وه سهر رووی خاک خوزگه ی خواست به ناو تووی
 خاک، وه گول خوزگه ی خواست به گل، وه پیغه مېهری نازدار، نه و کیوی نووو عیلم و
 عیرفانه کوچی دواویی کردو نوبووه ت و پیغه مېهرایه تی کوتایی هات و درگی
 وه چی و سرووش کورکرا (ش).

(۱۳۹) باسی دههم: باسی هیننی (جومعه)

(نهم باسه جوار به شو پاشه کییه که)

به شی یه که م: باسی خپرو که وره یی رژی هیننی و پتویستی (ووجوب) ی نویژه که ی:

الباب العاشر: فی الجمعة - (وفیه أربعة فصول وخاتمة):

الفصل الأول: فی فضلها ووجوبها:

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَانُهُ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا
 إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ - ۹/۶۲}.

خودای پایه‌به‌رزو به‌قادر ده‌فرموی: ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ باوه‌رتان به‌ خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا کردووه! کاتئ که‌ بانگ درا بو نویژی هه‌ینی له‌ روژی هه‌ینیدا به‌زوویی بچن بو یادی خودا، که‌ گوئ گرتنه‌ له‌ دوان و نویژکرنه‌ به‌ کۆمه‌لی، وه‌ واز له‌ کرین و فروشت و مامه‌له‌ بیئن! ئه‌مه‌ بو خۆتان باشتره‌ له‌ وه‌ که‌ خۆتان به‌و شتانه‌وه‌ خهریک بکه‌ن ئه‌گه‌ر تیبگه‌ن.

۸۱۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ إِلَّا فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: وَفِيهِ تَيْبٌ عَلَيْهِ، وَفِيهِ مَاتَ، وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ، وَمَا مِنْ ذَابَّةٍ إِلَّا وَهِيَ مُسِيخَةٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ حِينَ تُصْبِحُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ شَفَقًا مِنَ السَّاعَةِ إِلَّا الْجَنُّ وَالْإِنْسُ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: روژی هه‌ینی که‌وره‌ترین روژه که‌ هه‌تاوی ئی هه‌لدی، ئاده‌م له‌ روژی هه‌ینیدا خودا دروستی کردووه، هه‌ر له‌م روژه شا براوه‌ته‌ به‌هه‌شت، هه‌ر له‌ میشتا له‌ به‌هه‌شت ده‌رکراوه، قیامه‌تیش هه‌ر له‌ روژی هه‌ینیدا هه‌لده‌ستئ (م/د/ت/ن) ئه‌بو داوود (ره‌زای خودای لیئین) ئه‌مه‌شی ئی پتر کردووه: هه‌ر له‌ویشا تۆبه‌ی ئی گیراکراوه، هه‌ر له‌ویشا مردووه، هه‌ر له‌ویشا قیامه‌ت هه‌لده‌ستئ وه‌ هه‌رچی گیان له‌به‌ر هه‌یه (جنۆکه‌و ئاده‌میزادی ئی ده‌رچی) هه‌موویان له‌ روژی هه‌ینیدا له‌و کاته‌وه‌ که‌ به‌یان ده‌دا تا ئه‌و کاته‌ی که‌ خۆره‌لدی، گوئ هه‌لده‌خه‌ن له‌ ترسی هه‌لسانی قیامه‌ت!

۸۲۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْدَ أَكْثَرِهِمْ أَوْثَرُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَأَوْتَيْنَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ ثُمَّ هَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فُرِضَ عَلَيْهِمْ فَاخْتَلَفُوا فِيهِ فَهَذَا اللَّهُ لَهُ فَالْإِنْسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ فَالْيَهُودُ غَدًا وَالتَّصَارِيُّ بَعْدَ غَدٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

(۱) مسلم. جمعة: ۱۹۷۳، ۱۹۷۴. نسائي. جمعة: ۱۳۷۲. تحفة الأشراف: ۱۳۹۵۹. ترمذي. صلاة: ۴۸۸.

(۲) مسلم. جمعة: ۱۹۷۵ - ۱۹۷۹.

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: ئیمه هه‌رچهند له هاتن بۆ جیهان له دواوه‌ین به‌لام له قیامه‌تا له‌هه‌ره پیشه‌وه‌ین، نه‌وه‌نده هه‌یه که نه‌وان له پیش ئیمه‌وه نامه‌ی خوداییان بۆ هاتوو، وه ئیمه له‌پاش نه‌وانه‌وه نامه‌ی خوداییمان بۆ هاتوو، له‌پاش نه‌مه‌یش نه‌مه نه‌و روژه‌یانه که خودا داینا‌بوو له‌سه‌ریان که له‌م روژه‌دا به‌جوانی بی‌په‌رستن که‌چی نه‌وان لیان گو‌پا به‌لام له سایه‌ی خوداوه، ئیمه ری‌مان پئی بردو دوزیمان‌وهو ری‌زو قه‌دری نه‌م روژه ده‌گرین و کردوومانه به‌جه‌ژن خه‌لکه‌که‌ی تریش له دوا ئیمه‌وه‌ن: سبه‌ینئ روژی جووله‌که‌یه‌و دوو سبه‌ینیش روژی گا‌ورانه (ش/ن).

۸۲۱- و لمسلم: لَحْنُ الْآخِرُونَ الْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَحْنُ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ^(۳).

حه‌زهرت (درویدی خوی له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌رچهند له جیهاندا ئیمه قه‌ره‌و دوا‌هه‌مینین به‌لام له قیامه‌تا خو‌مان به‌که‌مینین، وه ئیمه به‌که‌م که‌سین که له پیش هه‌موو نه‌ته‌وه‌کانی تردا ده‌چینه به‌هه‌شت (م).

۸۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ عَلَى أَعْوَادٍ مِنْبَرِهِ لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ، أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ. ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَاحِدٌ^(۴).

دیسان نه‌بو هه‌ره‌یره (خوی ئی رازی بن) گوتی: گویم ئی بوو پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) له‌سه‌ر داری دووانگه‌ی خوی ده‌یفه‌رموو: نه‌و که‌سانه‌ی که نیوژی هه‌ینی نا‌که‌ن یا ده‌بی وازی‌نن له‌م کاره ناپه‌سه‌نده یاخود خودا دلیان مؤر ده‌کا، ئینجا به‌ره به‌ره بی‌ئا‌گا‌و نابه‌له‌د ده‌بن له‌دین و له‌ری‌ی ره‌به‌رو ورده ورده (نه‌م کاره‌یان سه‌ر ده‌کی‌شئ بۆ کوفرو بی‌دینی) (م/ن/ئه‌حه‌مه‌د).

۸۲۳- عَنْ أَبِي الْجَعْدِ الضَّمَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ تَهَاوَنًا بِهَا طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَالْحَاكِمُ^(۵).

(۳) مسلم. جمعة: ۱۹۷۷.

(۴) مسلم. جمعة: ۱۹۹۹. نسائي. جمعة: ۱۳۶۹.

ئەبولجەعدی ئەل-ضەمری- (خوایان فی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (درودی خوای لەسەربن) فەرمووی: ئەوەی لەبەر کەمتەرخەمی سێ نویژی هەینی نەکا خودا مۆردەنی بەسەر دایا (د/ت/ن/حاکم-س/ح).

۸۲۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًا فِي كِتَابٍ لَا يُمَحَى وَلَا يُدَلُّ رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ^(۶).

ئێبنو عباس (خوایان فی رازی بن) لە پیغەمبەرەوه دەفەرموێ (درودی خوای لەسەربن): هەر کەسێ بەبی بەهانیەکی رەوا تەرکی نویژی جومعه بکا ئەوە ئەو کەسە بە ناپاک و دوو روو لەقەڵەم دەدرێ، وە ناوی لە دەفتەری ناپاکان دەنوسرێ، وە هەتا هەتایە نەدەکوژیتەوه و نە دەسپێتەوه! (شافیعی- رحمتی خودای لێبێ).

۸۲۵- وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ: مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ بِغَيْرِ عُدْرٍ فَلْيَتَصَدَّقْ بِدِينَارٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَيَنْصِفْ دِينَارٍ^(۷).

حەزەرەت (درودی خوای لەسەربن) دەفەرموێ: (هەرکەسێ بەبی بەهانیەکی رەوا نویژێکی هەینی نەکرد بایەك دیناری زیڕ بکا بەخێر، ئەگەر نەیبوو نیو دینار بکا بەخێر!) (د/ن-سند صالح).

۱۴۰) نویژی هەینی لەسەرکی پێویستە: (الذين تجب عليهم الجمعة)

۸۲۶- عَنْ حَفْصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ رَوَاحُ الْجُمُعَةِ وَعَلَى كُلِّ مَنْ رَاحَ إِلَى الْجُمُعَةِ الْغُسْلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۸).

(۵) بسند حسن (شرحه).

(۶) سكت عنه الشارح (مترجم).

(۷) بسند صالح (شرحه)

(۸) بسند حسن (شرحه) راجع البخاري. جمعة: رقم: ۸۸۰ = ۴۶۶ تجريد بخاري بهكوردی (مترجم).

حه ففصه (خوای ئی رازی بن) له پیغه مبه ره وه (دیویدی خوای له سهرین) ده فهرموئ: نوئیژی ههینی له سهر هه موو نیژینه یه کی ره سییده فهرزو پیویسته، نه وه شی ده چی بۆ نوئیژی ههینی غوسل (خۆ شوژدن) ی له سهره (د/ن-س/ح).

۸۲۷- عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً، عَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَوْ امْرَأَةٌ، أَوْ صَبِيٌّ أَوْ مَرِيضٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابِيهَقِي وَالحَاكِمُ^(۲).

طاریقی کوپی شیهاب (خوای ئی رازی بن) له پیغه مبه ره وه ده فهرموئ (دیویدی خوای له سهرین): نوئیژی ههینی فهرزی ته واره له سهر هه موو موسولمانی که به کو مه ل بیکا نه م چوار تاقمه ی ئی ده رچی: بهنده ی زه پخریده و ژن و منال و نه خووش (د/به یه قی/حاکم).

۸۲۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْجُمُعَةُ عَلَى كُلِّ مَنْ سَمِعَ النَّدَاءَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالدَّارِ قُطْنِي^(۳).

عه بدوللای کوپی عه مر (خوایان ئی رازی بن) له پیغه مبه ره وه ده فهرموئ (دیویدی خوای له سهرین): نه وه ی که گوئی له بانگ بی نوئیژی ههینی له سهره، (د/داره قوطنی-س/ضعیف).

۱۴۱) نوئیژی ههینی له شارو له دیهات ده کری، ژماره ی نه وانه ی ههینیان بی داد مه زری ده بی چه نبی: (تصلی الجمعة في المدن والقرى. وبيان العدد)

۸۲۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ جُمُعَةٍ جُمِعَتْ بَعْدَ جُمُعَةٍ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَسْجِدِ عَبْدِ الْقَيْسِ بِجَوَائِي مِنَ الْبَحْرَيْنِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

(۲) فالحدیث صحیح (شرحه).

(۳) بسندین ضعیفین (شرحه).

(۱) بخاری. جمعة: ۸۹۲، ۴۳۷.

ئیبنو عه‌بباس (خوایان فی رازی بن) گوتی: له‌پاش مزگه‌وته‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) یه‌که‌م شوین که نویژی جومعه‌ی لی کرا مزگه‌وته‌که‌ی عه‌بدولقه‌یس بوو، که له‌گوندی جووانا بوو له‌ولاتی به‌حرین (ب/د).

۸۳۰- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَانَ يَقُودُ أَبَاهُ بَعْدَ ذَهَابِ بَصَرِهِ، قَالَ: كَانَ أَبِي إِذَا سَمِعَ النَّدَاءَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ تَرَحَّمَ لَأَسْعِدَ بْنَ زُرَّارَةَ. فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ جَمَعَ بِنَا فِي هَزْمِ النَّبِيتِ مِنْ حَرَّةِ بَنِي بَيَاضَةَ فِي نَقِيعٍ يُقَالُ لَهُ نَقِيعُ الْخَضِيمَاتِ. قُلْتُ كَمْ أَنتُمْ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: أَرْبَعُونَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَانَ وَالبَيْهَقِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۲).

ئهو ره‌حمانی کوری که‌عبی مالیک (خوایان فی رازی بن) (که باوکی چاوی کویربوو، بوو بوو به‌چاوساغی باوکی) گوتی: باوکم ده‌ستووری وابوو که روژی هه‌ینی گوئی له‌بانگ ده‌بوو ره‌حمه‌تی ده‌نارد بو‌ئه‌سعه‌دی کوری زوراره، که له‌م باره‌یه‌وه پرسیارم لی کرد گوتی: چونکه ئه‌م یه‌که‌م که‌س بوو که نویژی هه‌ینی بو‌ده‌کردین له‌دی هه‌زمولنه‌بیت له‌هه‌واری به‌نی به‌یاضه له‌نه‌قیعول خه‌ضیمات که ناوی شوینیکه ده‌وری میلی دووره له‌مه‌دینه‌وه. گوتم: چه‌ن که‌س ده‌بوون؟ گوتی: چل که‌س بووین (د/ئیبنو حه‌ببان/به‌یه‌قی/حاکم-حاکم به‌صه‌حیحی داناوه).

۱۴۲) به‌به‌هانه‌ی ره‌وا نویژی هه‌ینی له‌کۆل ده‌که‌وی: (تسقط الجمعة بالعدن قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ - ۷۸/۲۲}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: خودای گه‌وره له‌کاروباری ئه‌م ئایینه‌دا نایه‌وی زه‌حمه‌ت بخاته‌سه‌رتانو ناهه‌موارو باری هه‌لنه‌گیراوو کرده‌وه‌ی نه‌کراو بدا به‌سه‌رتانا.

۸۳۱- وَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) لِمُؤَدِّهِ فِي يَوْمٍ مَطِيرٍ: إِذَا قُلْتَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. فَلَا تَقُلْ حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ، قُلْ صَلُّوا فِي بُيُوتِكُمْ،

فَكَانَ النَّاسَ اسْتَكْرُوا، ذَالِكَ، فَقَالَ: فَعَلَهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي، إِنَّ الْجُمُعَةَ عَزْمَةٌ، وَإِنِّي كَرِهْتُ أَنْ أُخْرِجَكُمْ، فَتَمْشُونَ فِي الطَّيْنِ وَالْمَطَرِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی رازی بن) له روژیکێ باراندا به بانگده‌ره‌که‌ی خو‌ی گوت: که گوت: {أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ} مه‌ئێ: {حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ} له جیاتێ ئه‌وه‌ بلێ: {صَلُّوا فِي بَيْتِكُمْ}: له مائی خو‌تان نویژه‌کانتان بکه‌ن وه‌ک بلێ خه‌لکه‌که‌ ئه‌م قسه‌یه‌یان له‌ لا په‌سه‌ند نه‌بێ وابوو، بۆیه ئیبینو عه‌بباس گوتی: ئه‌مه‌ قسه‌ی من نیه، ئه‌مه‌ قسه‌و فه‌رمانی که‌سیکه‌ که‌ له‌ من باشترو چاکتره‌ چونکه‌ ئه‌مه‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خو‌ای له‌سه‌ربێ) خو‌ی وای ده‌کرد ئینجا گوتی: هه‌رچه‌ند که‌ نویژی هه‌ینی فه‌رزه‌و پیویسته‌ به‌لام چونکه‌ به‌هانه‌ی ره‌واهه‌یه‌ چه‌ز ناکه‌م که‌ تۆشی سه‌خه‌ته‌ی و زه‌حمه‌تتان بکه‌م و به‌ناو ئه‌م قو‌راو و بارانه‌دا هاموشۆ بکه‌ن و بێن و بچن (ش/د).

۸۳۲- عَنْ أَبِي الْمَلِیح عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ شَهِدَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) زَمَنَ الْخُدَيْيَةِ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ وَأَصَابَهُمْ مَطَرٌ لَمْ تَبْتَغِ أَسْفَلَ نِعَالِهِمْ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يُصَلُّوا فِي رِحَالِهِمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئه‌بو مه‌لیح گوتی: باوکم (خو‌ای ئی رازی بن) گوتی: له‌ سه‌رده‌می حوده‌یییه‌دا له‌ روژیکێ هه‌ینیدا له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووم (دروودی خو‌ای له‌سه‌ربێ) رشینه‌یه‌که‌ باران باری، بنی پلاوی ته‌ر نه‌ده‌کرد، که‌چی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خو‌ای له‌سه‌ربێ) فه‌رمانی پیکردن که‌ له‌ جیگه‌و شوینی خو‌یان نویژبکه‌ن (د-سند صلح).

۱۴۲) به‌شی دووهم: خه‌روه‌یه‌ی زوو چوون بو‌ نویژی هه‌ینی و
خۆشۆردنی هه‌ینی:

الفصل الثاني: في فضل التكبیر والغسل

۸۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْأُولَى فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً،

(۱) بخاری. اذان: ۶۱۶، ۶۶۸، ۹۰۱، مسلم. صلاة المسافرین: ۱۶۰۲، ۱۶۰۳. أبو داود. صلاة: ۱۰۶۶.

(۲) بسند صالح (شرحه).

وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقَرَةً وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئەو هورەیرە (خوای نازی بن) لە پیغەمبەرەو دەفەر موئی (دیوودی خوای لەسەربین): روژی هەینی ئەو هی خوئی بشوئی (لە چەشنی خوشووردنی لەشپیس) ئینجا لە کارێری یەکەما بپروا بۆ نویژی هەینی و لە مزگەوت چاوەپوانی نویژی هەینی بکا یاخود خوئی خەریک بکا بە طاعت و زیکرو یادی خوداو تا کاتی نویژەکە ئەو هی ئەمە بکا وەک وشتی بکا بە خێر وایە، وە ئەو هی لە کارێری دوو ما بچێ وەک رشە و لاخی بکا بە خێر وایە، وە ئەو هی لە کاتر میتری سییه ما بچێ وەک بەرانیکی شاخدار بکا بە خێر وایە، وە ئەو هی لە کارێری چوارە ما بچێ وەک مریشکی بکا بە خێر وایە، وە ئەو هی لە کارێری پینجە ما بچێ وەک هیلکەیی بکا بە خێر وایە، کە بەر نویژیش دەرچوو کە بچێ بۆ سەرمینبەر بۆ خوتبە خویند ئەو ئیتر فريشتهکانیش دەچن گوئی لە دوان و خوتبە کە دەگرن و ئەو هی لەو دوا بی ناوی لە دەفتەری ئەوانا نانوسری (ش/دت/ن).

۸۳۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلَائِكَةٌ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَلِأَوَّلٍ فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّأُوا الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ، وَمَثَلُ الْمُهْجَرِ كَمَثَلِ الَّذِي يُهْدَى الْبَدَنَةُ ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدَى بَقَرَةً، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدَى الْكَبْشَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدَى الدَّجَاجَةَ، ثُمَّ كَالَّذِي يُهْدَى الْبَيْضَةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

دیسان لەو وە لە پیغەمبەرەو دەفەر موئی (دیوودی خوای لەسەربین): کە روژی هەینی هات لەبەر دەرگا کانی هەموو مزگەوتی فريشته نامادە دەبن و قەلەم و

(۱) بخاري. جمعة: ۸۸۱. مسلم. جمعة: ۱۹۶۱.

(۲) بخاري. جمعة: ۹۲۹، ۳۲۱۱. مسلم. جمعة: ۱۹۸۱ - ۱۹۸۳.

دەفتەر بە دەستەووە دەگرن یەك لە دواى یەك بەریز ناوی ئەوانە دەنووسن كە دین بۆ نویژی هەینی، تا ئەو كاتەى كە پێش نویژ دى و دەچیتە سەر دوانگە ئیتر ئەوانیش دەفتەرەكانیان دەپێچنەووە دەچن گوى لە خوطبەكە دەگرن! ئەوەیشى كە زوو بچى بۆ نویژی هەینی وەك ئەو وایە كە وشترى ببەخشیتەو، ئەنجا وەك ئەو وایە كە رەشە و لاخى ببەخشیتەو، ئینجا وەك ئەو وایە كە بەرانی ببەخشیتەو، ئینجا وەك ئەو وایە كە مامرى ببەخشیتەو، ئینجا وەك ئەو وایە كە هێلكەى ببەخشیتەو (ش).

۸۳۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

ئێبنو عومەر (خوایان ئی رازی بن) گوتى: پێغه مبهەر (دروودی خوای له سەربین) فەرمووی: کاتی دەچن بۆ نویژی هەینی خۆتان بشۆرن (ش/د/ن).

۸۳۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْغُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الزَّمَذِيَّ^(۴).

ئەبو سەعید (خوای ئی رازی بن) لە پێغه مبهەرەو دەفەرمووی (دروودی خوای له سەربین): خوشۆردنی رۆژی هەینی پێویستە لەسەر هەموو پیاویکی رەسیدە (ش/د/ن).

۸۳۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِلَّهِ تَعَالَى عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ حَقٌّ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ وَلَفْظُهُ: عَلَى كُلِّ رَجُلٍ مُسْلِمٍ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ غُسْلُ يَوْمٍ وَهُوَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ^(۵).

ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بن) لە پێغه مبهەرەو دەفەرمووی (دروودی خوای له سەربین): مافی خودای گەرەیه لەسەر هەموو موسولمانی کە هەموو خەفتهی

(۳) بخاری. جمعة: ۸۸۲. مسلم. جمعة: ۱۹۵۲.

(۴) بخاری. أذان: ۸۵۷ (۸۵۸) ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۹۵، ۲۶۶۵. مسلم. جمعة: ۱۹۵۴.

(۵) بخاری. جمعة: ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۲۴۸۷، ۱۹۶۰.

جاری سهرو له شی خوی بشوری (ش/ن) گفته ی نه سائی ئاوايه: پیویسته له سهر هه موو پیاویکی موسولمان که هه موو هه فته یی رۆژی هه ینی خوی بشوری.

۸۳۸- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهَا وَنِعَمَتْ وَمَنْ اغْتَسَلَ فَأَلْغَسَ أَفْضَلَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱).

سه مووره (خوای ئی رازی بئ) له پیغه مبه ره وه ده فهرموئی (دروودی خوای له سهرین): ئه وه ی له رۆژی هه ینیدا بۆ نوپژی هه ینی ته نیا ده سنوێژ ده گری ئه وه به پیی سوننه تی پیغه مبه ر (دروودی خوای له سهرین) ره فطار ده کا، ئه مه یش ئیشیکی گه ئی جوان و شیرینه، ئه وه یشی خوی ده شوا دیاره که خوشوردن خیرتره (د/ت/ن-س/ح).

۱۴۴) خو بۆنخۆشکردن و سه روویش چه ورکردن و خۆرازانده وه و جلی جوان له به رکردن: (الطيب والدهن والتجميل)

۸۳۹- عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، وَيَدْهِنُ مِنْ دُهْنِهِ، وَيَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يَفْرُقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ، ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ، إِلَّا غَفَرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى. قَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ: وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بَعَشْرُ أَمْثَالِهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَأَبُو دَاوُدَ بَلْفُظٍ: مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَيْسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ وَمَسَّ مِنْ طِيبٍ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَغْنَاكَ النَّاسَ، ثُمَّ صَلَّى مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، ثُمَّ أَنْصَتَ إِذَا خَرَجَ إِمَامُهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ كَأَنْتَ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُمُعَتِهِ الَّتِي قَبْلَهَا^(۱).

له سه له مانه وه (خوای ئی رازی بئ) له پیغه مبه ره وه ده فهرموئی (دروودی خوای له سهرین): ئه وه پیاوه ی له رۆژی هه ینیدا خوی بشوری و تابوی ده کری خوی

(۶) بسند حسن (شرحه). {أبو داود: ۲۵۴. ترمذی: ۴۹۷ - رياض - ز: ۲۱۰، ۷، ۱۱۵۳}.

(۱) بخاري. جمعة: ۸۸۲، ۹۱۰ {ومسلم: ۹۱۰ - رياض ز: (۲۱۱) ژماره: ۱۱۵۴/۸}.

پاک و خاوین رابگری و سہرو ریشی خوئی شانہ بکاو لہ رؤنی قز رؤنیان لی داو لہو بونہ خوشہی کہ لہ مالہ وہ ہیانہ خوئی بون خوش بکا، ئینجا لہ مال دہرچی و بچی بو مزگہوت و لہوی نہبی بہ زحمہت بو کہس و خوئی نہ ترنجینیتہ نیوانی دوو کہسہ وہو سہخلہ تیان نہکا، ئینجا ئہ وہندہی کہ خودا لہ چارہی نووسیوہ نویژئی سوننہت بکا، وہ کاتی کہ پیشنوویژ دہست دہکا بہ قسہو دوان بی دہنگ بی و گوئی بگری لہ قسہکانی، ئہو پیاوہی ئہمہ بکا بیگومان کہ خودا خوش دہبی لہ گوناہی نیوانی ہینیی پیشووی و ئہم ہینییہی. لہ گیرانہ وہی ئہبو ہورہیرہدا: وہ زیادہی سی رؤیش چونکہ پاداشی چاکہ یہ کہ بہدہیہ (ش/د) گفتہی (د) ئاویہ: ئہوہی رؤی ہینیی خوئی بشوری و جلی جوان لہ بہرکاو ئہگہر بونی خوشی ہہبوو لہ خوئی بدا، ئینجا بہروا بو نویژئی ہینیی و لہ مزگہوت ہہنگاو ہہلنہنی بہسہر سہری کہساو ئہوہندہی خودا لہ چارہی نووسیوہ نویژئی سوننہت بکا، وہ کاتی پیشنوویژ ہات و دہستی کرد بہ وتاری ہینیی بی دہنگ بی و گوئی رابگری تا پیشنوویژ لہ نویژ دہبیٹہوہ، ئہوہی ئاوا بکا ئہوہ دہبی بہ کہفارہتی گوناہی نیوانی ئہم ہینیی و ہینییہکہی پیشی.

۱۴۵) خیروگہورہیی رؤیشتن بو نویژئی ہینیی : (فضل المشي للجمعة)

۸۴۰ - عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ الثَّقَفِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ غَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاغْتَسَلَ ثُمَّ بَكَرَ وَابْتَكَرَ، وَمَشَى وَلَمْ يَرْكَبْ، وَدَنَا مِنَ الْإِمَامِ فَاسْتَمَعَ وَلَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ عَمَلُ سَنَةٍ، أَجْرُ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

لہ ئہوسی کوپی ئہوسی تہقہ فیئہوہ (خوای لی رازی بی) لہ پیغہمبہرہوہ (درویدی خوای لہسربین) دہقہرموی: ہہر کہسی (لہ رؤی ہینیدا) لہشی خوئی بشوری و زور زوو بہپی (نہک بہ سواری) بہروا بو نویژئی ہینیی و لہ

(۱) بسند حسن (شرحہ).

پیشنوژ نزیك بیته وه و گوی بگری و له کاتی و تاری ههینیدا قسه نهکا،
ئه وه ئه و کهسه هه ر ههنگاویکی، خیری کرده وه یه که سالی ههیه، که به
روژ به روژووبی و به شه و شه و نویژ بکا! (د/ت/ن-س/ح).

(۱۴۶) کاتی بانگی نویژی ههینی: (وقت الجمعة والنداء)

۸۴۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُصَلِّي الْجُمُعَةَ،
حِينَ تَمِيلُ الشَّمْسُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۱).

ئه نهس (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاران پیغه مبه ر (دروودی خوای له سهرین)
ئه وکاته نویژی ههینی ده کرد که خور به دیمه ن لایده دا له ناو راستی
ئاسمان (ب/د/ت/ن) پر گزیه کانیان له نووری رحمت بن).

۸۴۲- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْجُمُعَةَ، فَنَرَجُعُ وَمَا نَجِدُ لِلْحِطَانِ فَيَتَأَسْتَظِلُّ بِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ
وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

سه له مهی کوپی ئه کوه (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاران له گه ل پیغه مبه ردا
(دروودی خوای له سهرین) که نویژی ههینیان ده کرد که ده گه پراینه وه له نویژ بو
ماله وه هیشتا دیوار ئه وه نده سیبه ری نه بوو که به سیبه ره که یا برپوین!
(م/د/ن).

۸۴۳- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّدَاءُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوَّلُهُ
إِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَى بَكْرٍ وَعُمَرَ
(رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فَلَمَّا كَانَ عُثْمَانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَثُرَ النَّاسُ زَادَ النَّدَاءُ الثَّلَاثَ عَلَى
الزُّوْرَاءِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا. وَزَادَ فِي رَوَايَةٍ: وَكَبَّتِ الْأُمُرُ عَلَى ذَلِكَ^(۳).

(۱) بخاری. جمعة: ۹۰۴.

(۲) بخاری. مفازی: ۴۱۶۸. مسلم جمعة: ۱۹۹۰. أبو داود. صلاة: ۱۰۸۵. نسائي. جمعة: ۱۳۹۰. ابن ماجه: ۱۱۰۰.

(۳) بخاری. جمعة: ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۵، ۹۱۶.

سائیپی کوپی یهزید (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاران له سهردهمی پیغه مبهه
خویدا (درویدی خوای لهسهرین) و له سهردهمی ئه بو به کړو عومهردا (رهزای خودایان لیبین)
سهه تایی بانگ ئه وکاته بوو که پینشنوږ له سهه مینبهه داده نیشت، به لام
کاتی که عوسمان بوو به جینشین و خه لک زور بوون بانگی سیهه می له سهه
زهوړاء زیادکرد^(۱)، (ب/د/ت/ن) له گیرانه وهیه کا ئه مهشی هیه: ئیتر ههروا
مایه وه له سهه ئه م شیوهیه.

۱۴۷) بهشی سییه م: باسی وتاری ههینی: (الفصل الثالث: في الخطبة)

۸۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ قَائِمًا ثُمَّ يَقْعُدُ، ثُمَّ يَقُومُ كَمَا تَفْعَلُونَ الْآنَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَجْلِسُ إِذَا صَعِدَ الْمِنْبَرَ حَتَّى يَقْرُعَ الْمُؤَذِّنُ ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ، ثُمَّ يَجْلِسُ فَلَا يَتَكَلَّمُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ. وفي رواية: كَانَتْ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُطْبَتَانِ يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا، يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَذْكُرُ النَّاسَ^(۱).

ئیبینو عومهر (خوایان ئی رازی بن) گوئی: جاران پیغه مبهه (درویدی خوای لهسهرین)
هه میسه به پیوه وتاری ههینی ده دا، له پاشا که می داده نیشت، ئینجا
هه لده سایه وه بو خویندنه وهی وتاری دووهم دهق وه که ئه مهی که ئیستا ئیوه
دهیکه ن! (ش/د/ت/ن) گفته ی (د) ئاوایه: جاران هه زههت (درویدی خوای لهسهرین)
که سهه ده که وته سهه دووانگه داده نیشت هه تا بانگدر له بانگ ده بووه، ئینجا
هه لده سا وتاریکی ده دا، ئینجا داده نیشته وه هه یج قسه ی نه ده کرد، دیسان
هه لده سایه وه وتاریکی تری ده دایه وه له گیرانه وهیه کا: ده ستووری

^(۱) زهوړاء ناوی خانوویه که بووه بانگدر بانگی له سهه ده دا، ئه م بانگی سهه زهوړایه به پیی پهیدا بوونی
سیهه مه، به لام به پیی گوئی یه که مه نه که سیهه مه، ئه مه ییش به م شیویه: به پیی پهیدا بوون یه که م
بانگی نیومړو له کاتی پیغه مبهه رو ئه بو به کړو عومهردا بووه، دووهم قامهت، سیهه م بانگی سهه زهوړا که
عوسمان زیادی کردووه تا خه لک خوایان کوڅکه نه وه، به پیی گوینیش یه که م بانگی سهه زهوړاء، دووهم
بانگی نیومړو، سیهه م قامهت. - وهرگیر- ۱۹۸۷/۲/۴

(۱) بخاری. جمعة: ۹۲۰، ۹۲۸. مسلم. جمعة: ۱۹۹۱. ترمذی. صلاة: ۵۰۶. تحفة الأشراف: ۷۸۷۹.

پیغهمبهر (دیودی خوی لهسربین) وابوو دوو وتاری دهخویندهوه، له نیوانیاننا دادهنیششت، لهو دوو وتاره‌دا قورئانی دهخویندو ئامۆژگاری موسولمانانی دهکرد. سوننه‌ته که ماوه‌ی ئەم دانیششتنی نیوانی دوو وتاره به‌قه‌ی سووره‌تی {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} بێ وه ئەم سووره‌ته‌شی تیا بخوینری.

۸۴۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أَصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَأَنِّي صَلَّاهُ قَصْدًا وَخُطْبَتُهُ قَصْدًا. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

جاییری کوری سه‌مووره (خوی ئی زانی بێ) گوئی: هه‌میشه که نویژم له‌گه‌ل پیغهمبهر‌دا (دیودی خوی لهسربین) ده‌کرد به‌ کۆمه‌لی، سه‌رنجم ده‌دا هه‌م نویژه‌که‌ی و هه‌م وتارو دوانه‌که‌ی میان‌ه‌کارو مامناوه‌ندیی بوون (م/د/ت/ن).

۸۴۶- قَالَ: أَبُو وَائِلٍ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) خَطَبْنَا عَمَّارًا فَأَوْجَزَ وَأَبْلَغَ فَلَمَّا نَزَلَ قُلْنَا: يَا أَبَا الْيَقْظَانِ لَقَدْ أَبْلَغْتَ وَأَوْجَزْتَ فَلَوْ كُنْتَ تَنْفُسْتَ. فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ مِثْنَةٌ مِنْ فَقهِهِ فَأَطِيلُوا الصَّلَاةَ وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ، وَإِنْ مِنْ الْبَيَانِ سِحْرًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَحْمَدُ^(۳).

ئهبو وائیل (خوی ئی زانی بێ) گوئی: جاری عه‌عمار (خوی ئی زانی بێ) وتاریکی کورت و پوخت و ره‌وان و دلگیری خوینده‌وه بۆمان، جا که له دوانکه که دابه‌زی گوتمان: ئە‌ی ئهبو یه‌قظان! به‌راستی وتاره‌که‌ت دلگیرو ریک و پیک و قه‌دب‌ر بوو پرواتابوو، خۆزگایه که‌می درێژه‌ت پێ ده‌دا! گوئی: بۆیه وه‌هام کرد چونکه بۆ خۆم ژنه‌وتوومه له هه‌زه‌ت (دیودی خوی لهسربین) ده‌یفه‌رموو: نویژی درێژو وتاری کورتی پیاو نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه که پیاویکی زاناو شاره‌زایه، که‌واته درێژه به‌ نویژیده‌ن و وتار کورت بکه‌نه‌وه، بشزانن که هه‌ندی په‌خشان و قسه‌ی نه‌سته‌ق و ره‌وان وه‌ک جادوو وان کار له‌دل و می‌شکی ئاده‌میزاد ده‌که‌ن و کاری جوانی له‌لا جوانتر ده‌که‌ن (م/ئه‌حمه‌د).

(۲) مسلم. جمعة: ۲۰۰۰، ۲۰۰۱. ترمذی. صلاة: ۵۰۷. نسائی. عیدین: ۱۵۸۱ تحفة الأشراف: ۲۱۶۷.

(۳) مسلم. جمعة: ۲۰۰۶. تحفة الأشراف: ۱۰۲۵۲.

۸۴۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتَّى كَأَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ يَقُولُ: صَبِّحَكُمْ وَمَسَاكُمْ. وَيَقُولُ: بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ، وَيَقْرَأُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَابَةَ وَالْوُسْطَى وَيَقُولُ أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلُّ مُحْدَثَةٍ بِذَعَةٍ وَكُلُّ بِذَعَةٍ ضَلَالَةٌ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا أَوَّلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ مَنْ تَرَكَ مَالًا فَلَا هِلَةَ، وَمَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ ضِيَاعًا فَلِيَ وَعَلَى رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

جابر (خوای ن رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای له سرین) کاتی وتاری دهدا چاوی سوور هه لده گه پرا دهنگی بهرز ده کرده وه، تهواو تووره ده بوو، به شیوه یه کی ده تگوت ترسینه ر (مونذیر) ی سوپایه و سوپا ده ترسینی له دوشمن و ده لی: وا سوپای دوژمن، سهر له به یانی، یا سهر له نیواری بهم زوانه دهدا به سه رتانا، له هه ندی وتارا په نجه ی شایه تمان و په نجه ی بهرزه لووته ی خوئی جووت ده کردو ده یفه رموو (درویدی خوای له سرین): له پاش نه مه بزائن که باشتیرین فره مایشت نامه ی خودایه که قورئانی پیروزه وه باشتیرین ریبارو ریگه ی چاکه ریبارانگه ی موحه ممده وه خراپترین کاروبارو فره مانیش له ناییندا نه و کاروبارانن که نویباو تازه قه للان، وه هه موو کاریکی ناشایسته یش سهر گهردانی و گومراییه له پاشا ده یفه رموو (درویدی خوای له سرین): من بو هه موو موسولمانی له خوئی له پیشترم بوی! چونکه ده یخه مه سهر ری رزگاریی نیجگاریی به لام نه وه ی بمری و مالی له پاش به جی بمینی نه وه ماله که ی بو که سوکاره که یه تی، وه لی نه وه ی بمری و قهرزاری، یا خود خیزانیکی بی دالده ی له پاش به جی بمینی نه وه قهرزه که ی روو به رووی من ده بیته وه خو م ده یبژیرمه وه بوی و سهره وکاریی که سوکاره که شی له سهر منه (م/ن).

۸۴۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَلَّمَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُطْبَةَ الْحَاجَةِ الْحَمْدُ لِلَّهِ نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ

(۴) مسلم، جمعة: ۲۰۰۲، ۲۰۰۳، نسائي، عیدین: ۱۵۷۷، ابن ماجه، مقدمة: ۴۵، تحفة الأشراف: ۲۵۹۹.

اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ يَقْرَأُ ثَلَاثَ آيَاتٍ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ) (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا) الْآيَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ وَاللَّفْظُ لِلنَّسَائِيِّ^(۵).

عەبدوللّا (خوای ئی زازی بێ) گوئی: پیغه مبهەر (درویدی خوای لهسهرین) فییری و تازی نیاز (خو طبهی حاجه) ی کردین ئەگەر فەرمانیکی گرنگمان هه بوو وه ک ژن ماره برین و ناو برژی کردن و شتی وا ئەوه له پینشه وه بلیین:

{الْحَمْدُ لِلَّهِ نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، فَمَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ}.

سو پاس و ستایش ههر بو خودایه، داوای کۆمهکی و لیخو شبوون ههه لهخودا دهکهن پهنا دهگرین بهخودا له ههموو خراپهیهک و زیانی دهروونی خو مان، ههروهها له کردهوهی ناپهسهندی خو مان، دیاره ئەوهی خودا ریگهی چاکهی نیشان بدا به کهسی تر له ریگه دهرناچی، وه ئەوهی خودا سهری ئی بشیوینئ و له پری دهریکا به کهسی تر ناخریته وه سهه پری راست، گهوا هو شایهتی ددهم که ههه خودا خودایه و خودای تر نیه، وه موحه ممه دیش ههه بهنده و ههه پیغه مبهری خودایه ئینجا ئەم سی ئایه تانهش به دوا یا بخوینین:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ} — ۱۰۲/۳.

واته: ئەهی کهسانئ که باوهرو ئیمان تان هی ناوه به خوداو به پیغه مبهری خودا! له خودا بترسن و تهقوای خودا بکهن، ترسان و

ته‌فوایه‌کی وا که شایسته‌ی شانی ئه‌وبی، وه کاریکی وا بکه‌ن که هه‌رکاتی مردن له‌سه‌ر ئایینی ئیسلام بمرن، له‌ پێش مردندا له‌ حالی ژياندا ئه‌وه‌نده به‌ ساغی تی بکو‌شن بۆ خودا که له‌کاتی مردندا نیشانه‌ی موسولمانه‌تیتان پێوه دیار بی:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا - ۱/۴}.

ئه‌ی مه‌ردوم! ئه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م! له‌ تۆله‌ی سه‌ختی په‌روه‌ردگارتان بترسن و خۆتانی ئی بیاریزن ئه‌و په‌روه‌ردگاره‌ی که ئیوه‌ی هه‌موو له‌یه‌ک که‌سی خستۆته‌وه که ناوی ئاده‌مه، وه هاوسه‌ری له‌ په‌راسووی خۆی بۆ دروست کرد که ناوی هه‌وایه، ئینجا له‌م دوو که‌سه‌ پیاو و ژنیکی زۆر زۆری خسته‌وه‌و بلاوی کردنه‌وه به‌سه‌ر رووی زه‌ویدا، وه له‌ خودا بترسن و ناهه‌قی و زۆرو سته‌م له‌ یه‌کتری مه‌که‌ن، چونکه ئیوه هه‌مووتان له‌ماف و حوقوقا چون یه‌که‌ن چونکه هه‌مووتان له‌ ئاده‌م و ئاده‌م له‌ گله‌، خودا ئه‌و خودایه که ناشکراو نمایانه‌و هه‌موو هۆشمه‌ندی دان ده‌نی به‌ بوونی‌او ئه‌وه‌تانی ئیوه کاتی داوای شتی له‌ یه‌کتری ده‌که‌ن ده‌لێن له‌به‌ر خاتری خودا ئه‌وه‌م بده‌ری، یا ئه‌وه مه‌که، وه خۆتان بیاریزن له‌ برینی رشته‌ی میهره‌بانی و مافی خزم و که‌سوکار به‌جی بینن، به‌راستی خودا هه‌میشه ناگاداره لی‌تان و چاودیره به‌سه‌رتانه‌وه:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا، يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا - ۷۰/۳۳ - ۷۱}.

واته: ئه‌ی که‌سانی که باوه‌رتان هی‌ناوه! له‌ خودا بترسن و خۆتان بیاریزن له‌ نافه‌رمانی ئه‌و، قسه‌یی بکه‌ن که راست بی و به‌سوود بی، ئه‌گه‌ر وابکه‌ن کرده‌وه‌کانتان گیرا ده‌کاو له‌ گونا‌هه‌کانتان خوش ده‌بی، وه هه‌ر

کہ سنی بہ گویٰ خود او پیغہ مہری خودا بکا ئہ وہ بہ کامی خوئی دہ گاو بہ مہ بہ ست و مرازی خوئی شاد دہ بی (ن/م/د/ت).

۸۴۹- عَنْ بِنْتِ لِحَارَةَ بْنِ النُّعْمَانِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا حَفِظْتُ (ق) إِلَّا مِنْ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ بِهَا كُلُّ جُمُعَةٍ. قَالَتْ: وَكَانَ تُنَوِّرُنَا وَتُنَوِّرُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَاحِدًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۶).

کچیکی حاریثی کوی نوعمان (خوای ن رازی بن) گوتی: سوورہ تی قافم له ده می پیغہ مہر خوئہ وہ (دیودی خوای له سرین) له بهر کردووه، چونکه هه موو هه یینییه که له وتاری هه یینیدا ده یخوینده وه، کچه که زرنگی و نزیکیی خوئی له پیغہ مہر وه ده ست نیشان کردو گوتی: ئه وساکه سهر تهن دوری مالی ئیمه و سهر تهن دوری مالی پیغہ مہر (دیودی خوای له سرین) یه که بوو (م/د).

۸۵۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ خُطْبَةٍ لَيْسَ فِيهَا تَشَهُّدٌ فَهِيَ كَالْيَدِ الْجَذْمَاءِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۷).

ئهبو هورهیره (خوای ن رازی بن) له پیغہ مہر وه ده فهرموی (دیودی خوای له سرین): ههر وتاری که شایه تمنای تیا نه بی وه که ده ستی که گول بی وایه! (د/ت/ن-س/ص).

۱۴۸) نویژی هه یینی: (صلاة الجمعة)

۸۵۱- قَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) صَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ، وَصَلَاةُ الْفِطْرِ رَكْعَتَانِ، وَصَلَاةُ الْأَضْحَى رَكْعَتَانِ، وَصَلَاةُ السُّفَرِ رَكْعَتَانِ تَمَامٌ غَيْرُ قَصْرٍ عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَهَ^(۸).

(۶) مسلم. جمعة: ۲۰۱. أبو داود: صلاة: ۱۱۰۰، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳. نسائي. إفتتاح: ۹۴۸.

(۷) بسند صحيح (شرحه).

(۸) باسانيد صحيحة (شرحه).

عومەر (خوای فی رازی بن) گوتی: له ده می پیغه مبه ر خویم ژنه وتوو ده یفه رموو (دروودی خوای له سرین): نویژی ههینی دوو رکاته، وه نویژی جه ژنی ره مه زان دوو رکاته، وه نویژی جه ژنی قوربان دوو رکاته، وه نویژی سه فەر دوو رکاته ئەم نویژانه که به دوو رکات ده کرین ته واون، نه وه که بلیی کورته وه کراون (ن/ئه حمه د/ئیینو ماجة-باسانید صحیحه).

۸۵۲- وَلِلنَّسَائِي وَالتِّرْمِذِيِّ: مَنْ أَذْرَكَ مِنْ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ رَكْعَةً فَقَدْ أَذْرَكَ الصَّلَاةَ^(۲).

ده فەر موئی (دروودی خوای له سرین): هەر که سێ به جه ماعت فریای یه رکات له دوو رکاته که ی نویژی ههینی بکهوئ ئەوه فریای ئەو نویژه به ته وای ده کهوئ به لام ده بی که پێشنویژ سلاوی دایه وه ئەو به ته نها رکاتیکی تربکا (ن/ت-سند صحیح).

۸۵۳- وَلِلدَّارِ قُطَيْبٍ: مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْجُمُعَةِ فَلْيُصَلِّ إِلَيْهَا أُخْرَى وَمَنْ فَاتَتْهُ الرُّكْعَتَانِ فَلْيُصَلِّ أَرْبَعًا^(۳).

حه زه رت (دروودی خوای له سرین) ده فەر موئی: ئەوه ی فریای یه رکات ده کهوئ له نویژی ههینی، با رکاتیکی تریشی له پالا بکا، به لام ئەگەر که سێ به هه ردوو رکاته که دا نه گه یشت با چوار رکاته که ی نویژی نیوه پو بکا (داره قوطنی).

۸۵۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سُورَةَ الْجُمُعَةِ وَالْمُنَافِقِينَ^(۴).

ئیینو عه باس (خوایان فی رازی بن) گوتی: گه ئی جار پیغه مبه ر (دروودی خوای له سرین) له نویژی ههینیدا سوورته ی جومعه و سوورته ی مونا فیقونه ی ده خویند (م/د/ت/ن).

(۲) بسند صحیح (شرحه).

(۳) قال الترمذی وعلیه اکثر الصحب والتابعین.. ومالك والشافعی وأحمد (شرحه).

(۴) مسلم. جمعة: ۲۰۲۸. أبو داود. صلاة: ۱۰۷۴. ترمذی. صلاة: ۵۲۰. نسائی. افتتاح: ۹۵۵.

۸۵۵- عَنْ الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَفِي الْجُمُعَةِ بِسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْفَاشِيَةِ قَالَ: وَإِذَا اجْتَمَعَ الْعِيدُ وَالْجُمُعَةُ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ يَقْرَأُ بِهِمَا أَيْضًا فِي الصَّلَاتَيْنِ^(۵).

نوعمانی کوپری بہ شیر (خوای فی رازی بن) گوئی: گہ فی جار پیغہ مبرہ (دیودی خوای لہ سربین) لہ نویژی ہر دوو جہر نہ کان و لہ نویژی ہینیدا سوورہ تی {سبح اسم ربک الاعلیٰ} و سوورہ تی {وہل اناک حدیث الفاشیہ} ی دہخویند، گوئی: نہ گہر جہر نہیش ریگہ و تی روژی ہینیی بکردایہ ئوہ لہ ہر دوو نویژہ کاندہ ہر ئہم دوو سوورہ تہی دہخویند! (م/د/ت/ن).

۸۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا صَلَّيْتُمْ بَعْدَ الْجُمُعَةِ فَصَلُّوا أَرْبَعًا. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ الْأَصُولُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۶).

ئہبو ہورہیرہ (خوای فی رازی بن) لہ پیغہ مبرہ وہ دہفہ رموی (دیودی خوای لہ سربین): نہ گہر ویستتان لہ پاش نویژی ہینیی نویژی سوننہت بکہن ئوہ چوار رکاٹ بکہن (م/د/ت/ن).

۸۵۷- (ب - ۱ - ز - ۱۰۳ - ۶۰۳) (۷).

۸۵۸- وَرَوَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الْجُمُعَةِ أَرْبَعًا وَبَعْدَهَا أَرْبَعًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۸).

دہگیرنہ وہ کہ عہدوللا (خوای فی رازی بن) لہ پییشی نویژی ہینییہ وہ چوار رکاٹ و لہ پاشیہ وہ چوار رکاٹ دہکرد (ت).

(۵) مسلم. جمعة: ۲۰۲۵ - ۲۰۲۷. أبو داود. صلاة: ۱۱۲۲. ترمذی. صلاة: ۵۲۲. نسائی. جمعة: ۱۴۲۲.

(۶) مسلم. جمعة: ۲۰۲۳ - ۲۰۲۵. نسائی. جمعة: ۱۴۲۵.

(۷) راجع رقم: ۶۱۱.

(۸) سکت عنه الشارح (مترجم).

۱۴۹) به شی جواره‌م: ده‌ستووره‌کانی دوانده‌رو وتاریژ (خطیب و
ناماده‌بووه‌کان (الحاضرين):

الفصل الرابع: في آداب الخطيب والحاضرين

۸۵۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ: مَا عَلَى أَحَدِكُمْ لَوْ اشْتَرَى ثَوْبَيْنِ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ سِوَى ثَوْبٍ مِهْنَتِهِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهٍ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

عه‌بدوللای کوپی سه‌لام (خوای فی رازی بن) گوئی: روژی هه‌ینی بوو له‌سه‌ر
دوانگه له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خوای له‌سهرین) چی تی ده‌چی
ئه‌گه‌ر یه‌کی سه‌رو دوو پارچه جل بکړن بو له‌به‌رکردنی روژی هه‌ینیتان، جگه
له به‌رگی جلاکارتان (ئیبنو ماجه/د-سند ضعیف).

۸۶۰- عَنْ الْحَكَمِ بْنِ حَزَنٍ الْكَلْفِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْنَا الْجُمُعَةَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى عَصَا أَوْ قَوْسٍ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ بِكَلِمَاتٍ خَفِيفَاتٍ طَيِّبَاتٍ مُبَارَكَاتٍ، ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ لَنْ تُطِيقُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا كُلَّ مَا أُمِرْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ سَدِّدُوا وَأَبْشِرُوا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَصَحَّحَهُ ابْنُ السَّكَنِ^(۲).

حه‌که‌می کوپی حه‌زه‌نی کوله‌فی (خوای فی رازی بن) گوئی: له‌گه‌ل
پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌سهرین) ناماده‌ی نویژی هه‌ینی بووین، کاتی پیغه‌مبه‌ر
(دروودی خوای له‌سهرین) هه‌لسایه‌وه بو وتار خویندنه‌وه خوئی دا به‌سه‌ر دار ده‌ست
(عه‌سایه‌) کا، یا خوئی به که‌وانی گرت ئینجا سوپاسی خودای کردو به‌چه‌ند
وشه‌یه‌کی سووکه‌له‌ی پوختی پیروژ وه‌سپی خودای دایه‌وه، ئه‌وجا
فه‌رمووی: ئه‌ی موسولمانینه! ئیوه نه‌ده‌ره‌قه‌تی ئه‌وه دین که ئه‌و فه‌رمانانه‌ی
دراوه به سه‌رتانا هه‌موویان بکه‌ن وه نه‌ئه‌وه‌تان بو ده‌کری، که‌واته چه‌نده‌تان

(۱) بسند ضعیف (شرحه).

(۲) صحیح عنه ابن السکن (شرحه).

فی هلهدهستئ له کردنی دریغی مه‌که‌ن و له‌سه‌ر ئه‌وه موژده‌بی لی‌تان
(د/ئه‌حمه‌د/ئیبنو سه‌که‌ن: ح/ص).

۸۶۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَلَسَ ذَاتَ
يَوْمٍ عَلَى الْمِنْبَرِ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

ئه‌بو سه‌عید (خوای فی‌رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) روژی
له‌سه‌ر دووانگه‌که دانیش‌ت ئیمه‌ش له ده‌وری له خواره‌وه دانیش‌تین (ش).

۸۶۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَعِدَ
الْمِنْبَرَ سَلَّمَ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهٍ وَالشَّافِعِيُّ^(۴).

جایر (خوای فی‌رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) که‌سه‌ر ده‌که‌وته
سه‌ر دووانگه‌که له‌وی سلاوی ده‌کرد له‌کومه‌له‌که (ئیبنو ماجه/شافیعی).

۸۶۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَأَخَذَ رَجُلٌ يَدَ النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَا زَالَ يُكَلِّمُهُ حَتَّى نَعَسَ بَعْضُ الْقَوْمِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۵).

ئه‌نه‌س (خوای فی‌رازی بئ) گوئی: جاری قامه‌ت کرا بو نویژی هه‌ینی، له‌و
کاته‌دا پیاوی ده‌ستی پیغه‌مبه‌ری گرت، ئیتر هه‌ر قسه‌ی له‌گه‌ل کرد هه‌تا
هه‌ندی که‌س خه‌و بردنیه‌وه (ت:ص).

۸۶۴- وَلِلْبَيْهَقِيِّ وَالطَّبْرَانِيِّ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَنَا مِنَ الْمِنْبَرِ
سَلَّمَ عَلَى مَنْ عِنْدَهُ، ثُمَّ صَعَدَ، فَاسْتَقْبَلَ الْقَوْمَ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ قَعَدَ (شرحه)^(۶).

گوئی: ده‌ستووری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) وابوو که‌ ده‌گه‌یشه‌ته
نزیک‌ی دووانگه‌که سلاوی ده‌کرد له‌وانه‌ی له‌وی بوون، ئینجا سه‌ر ده‌که‌وت و
له‌سه‌ر دووانگه‌که رووی ده‌کرده‌ خه‌لکه‌که‌و ئینجا سلاویکی تری ده‌کرده‌وه،

(۳) مسلم. زکاة: ۲۴۱۹ - ۲۴۲۰. بخاری. زکاة: ۱۴۶۵.

(۴) سکت عنه الشارح.

(۵) صحيح عن الترمذي.

(۶) وعليه الجمهور (شرحه).

ئینجا دانه‌نیشته هه‌تا بانگ‌ده‌ر بانگی دهاو له بانگ ده‌بووه‌وه، ئه‌وسا هه‌لده‌ساو وتاری یه‌که‌می دها (به‌یه‌قی/طه‌به‌رانی. نه‌قل کراوه له‌شه‌رحه‌که‌یه‌وه).

۸۶۵- وَلِأَصْحَابِ السُّنَنِ: كَانَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَكَلَّمُ بِالْحَاجَةِ إِذَا نَزَلَ مِنَ الْمِنْبَرِ، وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: قَالَ: أَنَسٌ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْزِلُ عَنْ الْمِنْبَرِ، فَيُعْرِضُ لَهُ الرَّجُلُ فِي الْحَاجَةِ فَيَقِفُ مَعَهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّيُ^(۷).

گوته‌ی: جاران پیغه‌مبه‌ر (دیرودی خوی له‌سهرین) که له دووانگه‌که داه‌به‌زی، هه‌ندی که‌س له‌وکاته‌دا ئیشیان پیی ده‌بوو، ئه‌ویش له‌و باب‌ته‌وه قسه‌ی له‌گه‌ل ده‌کردن (د/ت/ن). گه‌ته‌ی ئه‌بو داوود وه‌ک له‌شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی ئاوايه: ئه‌نه‌س (خوی ئی رازی بن) ده‌یگوت: دیومه پیغه‌مبه‌ر (دیرودی خوی له‌سهرین) که له دووانگه‌که داه‌به‌زی هه‌ندی که‌س به‌ره‌نگاری ده‌بوون و بو ئیشی خویان یه‌خه‌یان پیی ده‌گرت و پویان ئی دهن‌ا، ئه‌ویش له‌گه‌لیان ده‌وستا تا ئیشه‌که‌ی بو جی به‌جی ده‌کردن، ئنجا ده‌چوو نویژه‌که‌ی ده‌کرد.

۸۶۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ سُلَيْكُ الْغَطَفَانِيُّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَرَسُولُ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ فَجَلَسَ فَقَالَ: يَا سُلَيْكُ قُمْ فَارْكَعْ رَكَعَتَيْنِ وَتَجَوَّزْ فِيهِمَا، ثُمَّ قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ وَلْيَتَجَوَّزْ فِيهِمَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۸).

جایی (خوی ئی رازی بن) گوته‌ی: روژیکی هه‌ینی له‌وکاته‌دا که پیغه‌مبه‌ر (دیرودی خوی له‌سهرین) وتاری دها سوله‌یکی غه‌طه‌فانی هات و دانیشته، پیغه‌مبه‌ر (دیرودی خوی له‌سهرین) پیی فه‌رمووی: ئه‌ی سوله‌یک! هه‌سه‌ دوو ركات نویژی سووکه‌له‌ بکه ئینجا فه‌رمووی: روژی هه‌ینی ئه‌گه‌ر یه‌کیکتان له‌و کاته‌دا هات

(۷) سکت عن درجته الشارح (مترجم).

(۸) بخاری. جمعة: ۹۳۰، ۹۳۱، ۱۱۶۶. مسلم. جمعة: ۲۰۱۵ - ۲۰۲۱. أبو داود. صلاة: ۱۱۱۵. نسائي. جمعة: ۱۴۰۸. تحفة الأشراف: ۲۵۱۱.

بۆ مزگهوت که پیشنوژ و تاری ده خویندهوه با بهگورجی دوو رکات نویژی سووکه له بکا (ش/د/ت/ن - ههزاران ههزار رحمة تیان لیبی).

۸۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَدَنَا وَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَمَنْ مَسَّ الْحَصَى فَقَدْ لَغَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ^(۹).

ئهو بو هورهیره (خوای ئاززی بی) له چه زه ته وه (دروودی خوای له سه ربین) ده فهرموئی: هه ره که سێ ده سنوژیکی جوان بگری و ئینجا بچی بۆ نویژی ههینی و خوای له پیشنوژ نزیک بکاته وه ههتا به جوانی گوئی له قسه کانی بگری و له وکاته دا بی دهنگ و خاموش بی ئه وه خودا خوش ده بی له گوناھی نیوانی ئه وه ههینییه و ههینییه که ی پیشووی و زیاده ی سێ رۆژیش، هه ره که سیکیش له وکاته دا که و تارخوین و تاری ههینی ده خوینیته وه دهست له ورده به ردو زیخ و چه و شتی وا بدا واته: خوای به شتی بی هووده وه خه ریک بکا ئه وه نابهجیی ده کا (ت/م).

۸۶۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَنْصِتْ. وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْ لَغَوْتَ. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ^(۱۰).

دیسان ئه وه گوئی: چه زه ته فهرمووی (دروودی خوای له سه ربین) رۆژی ههینی له وکاته دا که پیشنوژ و تار ده خوینیته وه ئه گهر به هاو نشینی خۆت بلیی وس، بی ده نگه، ئه وه خوشت قسه ی بیجا ده که ی! (ش/د/ت/ن).

{وفی رواية في الشرح: ولا حمد: ومن قال: صه فقد تكلم، ومن تكلم فلا جمعة له}.

له گێرانه وه یه کی شه ره که دا (که ئیمامی ئه حمه د (خوای ئاززی بی) ریوایه تی ده کا) ده لی: چه زه ته (دروودی خوای له سه ربین) ده فهرموئی: ئه وه ی

(۹) مسلم. جمعة: ۱۹۸۵. ترمذی. صلاة: ۴۹۸. أبو داود. صلاة: ۱۰۵۰.

(۱۰) بخاری. جمعة: ۹۳۴. مسلم. جمعة: ۱۹۶۲. ترمذی. صلاة: ۵۱۲. نسائی. جمعة: ۱۴۰۰.

به‌یه‌کیکی تریش بلی: وس، بی دهنگ به، نه‌وه خوشی قسه‌ی کردووه، وه نه‌وه‌ی له‌وکاته‌دا قسه‌بکا جومعه‌ی بو حلیب ناکری.

۸۶۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَخْضُرُ الْجُمُعَةُ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ: رَجُلٌ حَضَرَهَا يَلْغُو وَهُوَ حَظُّهُ مِنْهَا، وَرَجُلٌ حَضَرَهَا يَدْعُو، فَهُوَ رَجُلٌ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ شَاءَ أَعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ، وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِإِئْصَاتٍ وَسُكُوتٍ، وَلَمْ يَتَخَطَّ رَقَبَةً مُسْلِمًا، وَلَمْ يُؤْذِ أَحَدًا فَهِيَ كَفَّارَةٌ إِلَى الْجُمُعَةِ الْآتِيَةِ لَهَا وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَذَلِكَ بِقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: (مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ خَزِيمَةَ فِي صَحِيحِهِ^(۱۱).

عبدوللای کوری عامر (خوایان فی رازی بی) گوئی: پیغه‌مبهر (درویدی خویا لسه‌بین) فهرموویه‌تی: نه‌وانه‌ی که ده‌چن بو نویژی هه‌ینی یه‌کیکن له‌م سئ که‌سه: هه‌ندی پیاو ده‌چن له‌وی ده‌ست ده‌که‌ن به‌چه‌لته‌و چه‌نه‌دان، نه‌مانه‌له‌و هه‌ینییه‌ ته‌نیا نه‌و چه‌نه‌دانه‌یان پی ده‌بری، هه‌ندی پیاوی تریش ده‌چن له‌وی ده‌ست ده‌که‌ن به‌نزاکردن و پارانه‌وه، نه‌مانه‌یش که‌سانیکن له‌ خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ری خو‌یان ده‌پارینه‌وه، چه‌زکا به‌شیان ده‌داو چه‌زکا به‌شیان نادا، پیاو گه‌لیکیش هه‌ن که ده‌چن بو هه‌ینی له‌وی مات و بی دهنگ ده‌بن و به‌ جوانی گوئی ده‌گرن و له‌هه‌مان کاتدا هه‌نگاو به‌سه‌ر سه‌ری که‌سدا هه‌لنانین و به‌هیچ جو‌ری نابن به‌نازارو مه‌ینه‌ت بو که‌س، جا جومعه‌ی نه‌م جو‌ره‌ که‌سانه‌ ده‌بی به‌که‌فاره‌ت و بریتی گونا‌هی ده‌روژیان له‌م جومعه‌یه‌وه هه‌تا جومعه‌ی نایینه‌ده‌له‌گه‌ل زیاده‌ی سئ روژدا نه‌مه‌یش به‌پیئی فهرمایشتی خودای گه‌وره‌ که‌له‌م نایه‌ته‌دا ده‌فهرموئی:

{مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا - ۶/۱۶۰}.

واته: هه‌ر که‌سئ چاکه‌یی بکا ده‌قاتی نه‌و چاکه‌یه‌ پاداشی باشی بو هه‌یه‌ (د-سند صالح، ئیبنو خوزه‌یمه‌ش له‌ (سه‌حیحی) خویدا ریوایه‌تی کردووه).

(۱۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۸۷۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ يَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ، فَقَالَ: لَهُ: اجْلِسْ فَقَدْ آذَيْتَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۱۲).

عہدوللای کوپی بوسر (خوای فی رازی بن) گوئی: روژی ہینی بوو لہوکاتہدا کہ پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) وتاری دہدا پیاوئی ہات دہستی کرد بہ ہہنگاونان بہسہر سہری خہلکہکہدا ہہتا جیگہیی بدوزیتہوہ بو خوئی تیا دانیشیت جا پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) پیی فہرموو: دانیشہ، لہوہ زیاتر نازاری مہردومہکہ مہدا! (د/ن-حاکم بہصہحیی داناوہ).

۸۷۱- وَلِلزَّمَذِيِّ: مَنْ تَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ اتَّخَذَ جِسْرًا إِلَى جَهَنَّمَ^(۱۳).

حہزہت دہفہرموئی (درویدی خوای لہسہرین): ہہر کہسئی لہ روژی ہہینیدا لہ مزگہوت ہہنگاو ہہلئی بہسہر سہری خہلکدا، ئہوہ پرد ہہل دہبہستئی بو ناو دوزہخ! (ت).

۸۷۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَتَحَوَّلْ مِنْ مَجْلِسِهِ ذَلِكَ إِلَى غَيْرِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَلْيَتَحَوَّلْ مِنْ مَجْلِسِهِ^(۱۴).

ئیبنو عومہر (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) فہرموویہتی: ئہگہر کہسیکتان لہناو مزگہوتدا وہنہوزی دہدا باجئ گوپکی بکا (د/ئہحمہد/ت-س/ص) گفتہی تیرمیذی: ئہگہر یہکیکتان لہ روژی ہہینیدا وہنہوزی دہدا باجیگہ دانیشتنہکہی بگوپی.

۸۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اسْتَوَى عَلَى الْمِنْبَرِ اسْتَقْبَلَنَاهُ بِوُجُوهِنَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَهَ^(۱۵).

(۱۲) صحیح عنہ الحاکم.

(۱۳) سکت عن درجتہ الشارح (مترجم).

(۱۴) بسند صحیح (شرحہ).

عەبدوللّا (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربەین) کە سەر دەکەوتە سەر مینبەر روومان تێ دەکرد (ت/ئیبینو ماجه).

۸۷۴- رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا يَتَخَطَّى الرِّقَابَ فَقَالَ: لَهُ: رَأَيْتُكَ تَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ وَتُؤْذِيهِمْ، مَنْ آذَى مُسْلِمًا فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ (شرحه)^(۱۶).

گوتی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربەین) چاوی ئی بوو پیاوی هەنگاوی هەل دەنا بەسەر سەری خەڵکە کەدا فەرمووی پێی: چاوم لێتە هەنگاو هەل دەنیی بەسەر سەری مەردومە کەداو بەم کردەوێه ئازاریان دەدەن! ئەوێ ئازاری موسولمانێ دەدا ئەو ئازاری من دەدا، ئەوێ ئازاری من دەدا ئەو ئازاری خودای گەورەو سەرور دەدا (طەبەرائی لەسەر ریاویەتی شەرەکە).

۸۷۵- ولأبي داود وابن خزيمة: وَمَنْ تَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ كَانَتْ لَهُ ظُهُراً (شرحه)^(۱۷).

حەزەرەت (درویدی خوای لەسەربەین) دەفەرموێ: ئەوێ کە لەکاتی نوێژی هەینییدا هەنگاو هەلنێ بەسەر خەڵک، نوێژی هەینییهکە بە نیوەپۆ بوو حەلب دەکری (د/ئیبینو خوزەیمە).

۱۵۰- پاشەکی - کاتی گیرابوونی نزاو پارانەو: (خاتمة - في ساعة الإجابة)

۸۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَكَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: فِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ يُقَلِّلُهَا - رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أبا داود^(۱).

(۱۵) وعليه جمهور السلف والخلف (شرحه).

(۱۶) سكت عن درجته.

(۱۷) سكت عن درجته.

(۱) بخاري. طلاق: ۹۳۵، ۶۴۳. مسلم. جمعة: ۱۹۶۶.

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جاری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) باسی روژی ھەینی ی دەکرد فەرمووی: کارژیکی تیا دایە، ھەر بەندە یەکی موسولمان بو ی بکەو ی لەوکاتەدا راوەستابی نویژ بکا، یاخود بەکول و بەدل لە خودا بپاریتەو ە ئیتر داوای ھەرشتی لە خیری دین و دنیا لە خودا بکا خودا بئ دلی ناکا و دەیداتی! گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) بە دەستی پێشانیدا کە ئەو ماو ە یە گە ئی کەمە (ش/ت/ن).

۸۷۷- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ سَاعَةً لَا يَسْأَلُ اللَّهُ الْعَبْدُ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ آيَةُ سَاعَةٍ هِيَ؟ قَالَ: حِينَ تُقَامُ الصَّلَاةُ إِلَى الْإِنْصِرَافِ مِنْهَا^(۲).

ئەبو موسا (خوای ئی رازی بئ) گوتی: لە پیغەمبەر بیست دەیفەرموو (دروودی خوای لەسەربئ): ئەو کارژی ە لەو ھەلەو ە یە کە پێشنویژ دادەنیشی لەسەر مینبەر ھەتا نویژ تەواو دەبئ (م/د/ت) گفته ی (ت): کارژی لە روژی ھەینی دا ھە یە دوو ە ی تیا گیرا دەبئ ھەر بەندە ی ھەر شتیکی تیا لە خودا داوا بکا خودا ئەو شتە ی دەداتی ەرزیا ن کرد: ئە ی پیغەمبەر ی خودا! ئەو کارژی ە لە کە یەو ە یە بو کە ی؟ فەرمووی: لەو ھەلەو ە یە کە نویژ دادەبەستری تا تەواو دەبئ.

۸۷۸- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثِنْتَا عَشْرَةَ سَاعَةً مِنْهَا سَاعَةٌ لَا يُوْجَدُ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَالْتِمِسُوهَا آخِرَ سَاعَةِ بَعْدَ الْعَصْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ^(۳).

جابر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: روژی ھەینی دوانزە کارژی ە، کارژیکیان تیا دایە، ھەر بەندە یەکی موسولمان داوای ھەر شتی لە خودا بکا لەو کارژی ەدا، مسوگەر کە خودای گەورەو

(۲) مسلم. ۱۹۷۲. أبو داود. صلاة: ۱۰۴۹.

(۳) صحيح عن الحاكم.

سه‌روهه نه‌وشتهی ده‌داتی، له دوا کارژیدا بۆی بگه‌پین، له‌پاش عه‌سر (د/ن/حاکم:ص).

۸۷۹- (ب - ۱ ز - ۱۳۹ ژماره: ۸۱۹/۱). فی هذه الرواية: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُهْبِطَ مِنْهَا وَفِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ يُصَلِّي فَيَسْأَلُ اللَّهَ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ قَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ: فَلَقِيتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَلَامٍ، فَذَكَرْتُ لَهُ هَذَا الْحَدِيثَ فَقَالَ: أَنَا أَعْلَمُ بِتِلْكَ السَّاعَةِ، فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي بِهَا وَلَا تَضَنَّ بِهَا عَلَيَّ قَالَ: هِيَ بَعْدَ الْعَصْرِ إِلَى أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ، فَقُلْتُ كَيْفَ تَكُونُ بَعْدَ الْعَصْرِ وَقَدْ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ يُصَلِّي، وَتِلْكَ السَّاعَةُ لَا يُصَلِّي فِيهَا؟ فَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: أَلَيْسَ قَدْ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ جَلَسَ يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ فَهُوَ فِي صَلَاةٍ؟ قُلْتُ: بَلَى قَالَ: فَهُوَ ذَاكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَقَالَ: هِيَ آخِرُ سَاعَةٍ قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ^(٤).

له گێڕانه‌وه‌ی ئی‌ه‌ده‌دا: ده‌لی: له‌ ئه‌بو هوره‌یره‌وه (خوای ئی‌زازی بێ) له‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموێ (دروودی خوای له‌سه‌رین): روژێ هه‌ینی گه‌وره‌ترین روژه که هه‌تاوی تیا هه‌لدی، ئاده‌م له‌م روژه‌دا خودا دروستی کردووه، هه‌ر له‌م روژه‌یشا براوه‌ته‌ ناو به‌هه‌شت، هه‌ر له‌م روژه‌یشا دایان په‌راند له‌ به‌هه‌شت بۆ سه‌ر زه‌وی ئه‌م روژه‌ تاویکی تیا‌دایه‌ هه‌ر به‌نده‌یه‌کی موسوڵمان بۆی ری بکه‌وێ له‌وکاته‌دا نویژ بکا، ئیتر داوای هه‌رشتی له‌ خودا بکا ده‌یداتی ئه‌بو هوره‌یره‌ گوتی: که توووشی عه‌بدوللای کوپی سه‌لام بووم، ئه‌م فه‌رمایشته‌م گێ‌راوه‌یه‌وه‌ بۆی، گوتی: من ده‌زانم ئه‌و تاوه‌که‌یه، گوتم: ده‌ به‌منیشی بلی و له‌منی مه‌شاره‌وه، گوتی: ئه‌و تاوه‌ له‌پاش عه‌سه‌ره‌ویه‌ هه‌تا خوێ ئاواده‌بی، گوتی: چۆن له‌پاش عه‌سه‌ره‌وه‌ ده‌بی، ئه‌گه‌ر وابی چۆن پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموێ: هه‌ر به‌نده‌یه‌کی موسوڵمان بۆی ری بکه‌وێ له‌و کاته‌دا

(٤) تقدم فی رقم: ۸۱۹/۱. رواه الترمذی وصححه، وللشيخین شرطه الأول (شرحه).

نویٹر بکا چونکہ کاتی پاش عہسر نویٹری تیا ناکری؟ عہبدولای کوری
سہ لامیش گوتی: باشہ پیغہ مہبر (درویدی خوی لہ سہریں) نافہرموی: ہر کہ سہ
دانیشی چا وہ نواری نویٹر بکا بہ نویٹر حلیبہ بوی؟ گوتم: با، وا دہ فہرموی،
گوتی: مہ بہ ست لہ نویٹر کردن لہم شوینہ دا ئہم چا وہ پروانییہ! (ت: ص-
د/ن) ئہ بو داوود و نہ سائی کہ ئہم فہرموودہ یان گپراوہ تہ وہ گوتوویانہ:
ئہ و تاوہ دوا تاوہ لہ روژی ہینی لہ پیش خورئاوا بووندایہ.

۸۸۰- (ب - ۱ - ز - ۱۸۱ ژمارہ: ۹۶۷/۳).

(۱۵۱) زور سہ لاوات دان لہ دیاری پیغہ مہبر ^{درویدی خوی لہ سہریں} لہ شہوو روژی ہینیدا:

الإختار من الصلاة على النبي ﷺ في يوم الجمعة وليلتها

۸۸۱- عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ قُبُضَ، وَفِيهِ النَّفْخَةُ، وَفِيهِ الصَّعْقَةُ، فَأَكْثَرُوا عَلَى مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرَمْتَ؟ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئہوسی کوری ئہوس (خوی نازی ہن) گوتی: پیغہ مہبر (درویدی خوی لہ سہریں)
فہرموی: روژی ہینی یہ کیکہ لہ روژہ ہہرہ باشہ کانتان، لہودا ئادہم
دروست کراوہ، وہ ہر لہویشدا مردوہ، وہ ہر لہویشدا نہ فخی سوور
دہبی و فوودہ کری بہ کہرہنا (صوور) دا، وہ ہر لہویشدا نہ عرہ تہ گہورہ کہ
دہبی کہ ہرچی زیندہ و ہرہ لہوہی لہ ئاسمان و زہویدایہ ہہمو لہ سامی
زہندہ قیان دہچی و بیہوش دہکون و دہمرن جا کہواتہ لہم روژہ دا زور
سہ لاوات لہ سہرمن بدن، چونکہ صہ لاواتہ کہ تان دہگاتہ وہ پیم و را دہ نویٹری
بوم یارانیش گوتیان: ئہی پیغہ مہبری خودا! تو کہ جہستہ پورتکا و لہشت
رزی لہ گوڑدا چون چونی صہ لاوات و درویدی ئیمہت پی دہگاتہ وہ؟

(۱) بسند صحیح (شرحہ).

فهرمووی: (درویدی خوی لهسربین) خودای گه وره و سه روه جه سته ی پیغه مبه رانی
حرام کردوه له زهوی و لهشیان له خاكا ناپزی! (د/ن-س/ص).

۸۸۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكْثَرُ مَا
الصَّلَاةُ عَلَى يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَإِنِّي أَبْلُغُ وَأَسْمَعُ. رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ وَابْنُ مَاجَهَ (۲).

عبدالوللای کوری نه بو نه وفا (خوی ن رازی بن) گوئی: پیغه مبه ر (درویدی خوی
لهسربین) فهرمووی: له روژی هه نییدا سه لاوات له سه ر من بدهن، چونکه یا پیم
ده گاته وه یا بو خوم به گوئی خوم ده بییستم (شافعی/ثیبنو ماجه).

۸۸۳- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَقْرَبُكُمْ مِنِّي فِي الْجَنَّةِ أَكْثَرُكُمْ
عَلَيَّ صَلَاةً، فَأَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ فِي اللَّيْلَةِ الْغُرَاءِ زَالِيَوْمِ الْأَزْهَرِ. رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ
وَالْبَيْهَقِيُّ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ (۳).

پیغه مبه ر (درویدی خوی لهسربین) ده فهرمووی: له به هه شتا نه و که سه تان گه لی
نزیکه له منه وه که زور تر سه لاوات له سه ر من ددها، که واته له شه وه
پرشن گداره که وه له روژه دره خشانه که دا واته: له شه وو روژی هه نییدا زور
سه لاوات له سه ر من بدهن (شافعی/به یه هقی - رحمهتی خودایان لیبین).

۱۵۲) باسی یازدهه م: باسی نویژی ترس و نویژی سه فه ر،

(نه م باسه ده بی به دوو به شه وه):

به شی یه که م: باسی نویژی ترس:

الباب الحادي عشر: في صلاة الخوف وصلاة السفر وفيه فصلان.

الفصل الأول: في صلاة الخوف

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ مَعَكَ
وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِن وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا
فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ - ۱۰۲/۴}.

(۲) سکت عن شارح.

(۳) سکت عن شارح.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموی: کاتی تۆ له‌ناویانا بووی و به‌رنویژیت بو کردن، نه‌وه با تاقمیکیان به‌ره‌و رووی دوژمن راوه‌ستنی و تاقمی له‌وان راست ببنه‌وه ده‌س بکه‌ن به‌ نویژ له‌گه‌ل تۆداو با هه‌رکه‌سه‌ی چه‌کی خوی وه‌ربگری، جاکاتی ئه‌م تاقمه‌یه سه‌جده‌کانی رکاتی یه‌که‌میان برد له‌ پشتی تۆوه با تۆ به‌جی به‌یلتن و برۆن له‌ دواوه به‌ره‌و رووی دوژمن راوه‌ستن له‌ جیگه‌ی تاقمه‌که‌ی ترداو ئاگاداربین له‌ دوژمن پاش نه‌وه تاقمی یه‌که‌م چوونه دواوه با تاقمی تر که له‌ پاشه‌وه راوه‌ستابوون و نویژیان نه‌کردوه با نه‌وانه‌بین له‌گه‌ل تۆدا نویژ بکه‌ن.

(۱۵۳) کاتی که دوژمن له‌ رووی رووه‌وه نه‌بی نویژی ترس له‌سه‌ر یه‌کی له‌م شیوه‌یانه ده‌کری: (إذا كان العدو في غير جهة القبلة)

۸۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْخَوْفِ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ فَقَامَتِ طَائِفَةٌ مَعَهُ وَطَائِفَةٌ بِإِزَاءِ الْعَدُوِّ فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رُكْعَةً ثُمَّ ذَهَبُوا وَجَاءَ الْآخَرُونَ فَصَلَّى بِهِمْ رُكْعَةً ثُمَّ قَضَتِ الطَّائِفَتَانِ رُكْعَةً رُكْعَةً قَالَ: وَقَالَ: ابْنُ عُمَرَ: فَإِذَا كَانَ خَوْفٌ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَصَلِّ رَاكِبًا أَوْ قَائِمًا ثُمَّ يُؤْمَى إِيْمَاءً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیبینو عومه‌ر (خوایان ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سه‌ری) له‌یه‌کی له‌ غه‌زاکانیا له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه نویژی ترسی بو کردن: ده‌سته‌یه‌ک له‌گه‌ل خویا نویژیان ده‌کردو ده‌سته‌یه‌کیش به‌رامبه‌ری دوژمن به‌چه‌که‌وه راده‌وه‌ستان تا رکاتیکی به‌وانیش ته‌واو کرد. هه‌ردوو ده‌سته‌که‌یش سه‌ربه‌خویه‌کی رکاتیکی به‌و ده‌سته‌یه ته‌واو کرد که له‌گه‌لیا بوون، ئینجا نه‌وانه‌ رویشتن و چوون بو ئیشک گرتن و ده‌سته‌که‌ی تره‌اتن، وه‌ رکاتیکی تریان کرد (گی‌ره‌وه‌ه: راوی) گو‌تی: ئیبینو عومه‌ر گو‌تی: نه‌گه‌ر ترس له‌مه‌ زۆر تر بوو هه‌رچۆنی بۆتان ده‌لوا نویژی‌که‌ن، به‌ سواریی بوو، به‌ پیاده‌یی بوو

(۱) مسلم. صلاة الخوف: ۱۳۹ - ۱۴۱ بخاري. صلاة الخوف: ۹۴۲.

نویژ خوت بکہ، وہ ہرچیت بونہدہکرا لہ کردارہکانی نویژ وک چہمینہوہو کورنوش بہ ئیشارہت بیکہ (ش/د/ت/ن).

۸۸۵- ولمسلم وأبي داود: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ ذَاتِ الرِّقَاعِ صَلَاةَ الْخَوْفِ أَطَافَةً صَلَّتْ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ وَجَّاهُ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رَكْعَةً، ثُمَّ تَبَتَ قَائِمًا، وَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ ثُمَّ انْصَرَفُوا، فَصَفُّوا وَجَّاهُ الْعَدُوَّ، وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى فَصَلَّى بِهِمُ الرُّكْعَةَ الَّتِي بَقِيَتْ مِنْ صَلَاتِهِ، ثُمَّ تَبَتَ جَالِسًا، وَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ^(۲).

گوتی: لہ رژی غہزای ذاتولریقاعدا پیغہمبہر (درویدی خوی لہسہرین) لہسہر ئەم شیوہیہ نویژی ترسی بۆ موسولمانہکان کرد: موسولمانہکان بوون بہ دوو تاقمہ: تاقمہیہکیان لہگہل پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) نویژیان دہکردو تاقمہکەئ تریشیان بہرامبہر دوژمن راوہستابوون، جا پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) یەک رکاتی تہواو کرد بہو تاقمہی کہ لہگہلیا نویژیان دہکرد، ئینجا پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) خوی لہ شوینی خویا بہپیوہ راوہستاو مایہوہ تا ئەوان نویژی خویان تہواو کرد واتہ: سہرو رکاتی تریان کرد، ئینجا رویشتن و چوون بہرامبہری دوشمن ریز بوون ئینجا تاقمہکەئ تریش ہاتن، پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) رکاتیکی مابوو لہگہل ئەم تاقمہدا کردی، ئینجا خوی بہ دانیشتنہوہ چاوہروانی کردن، تا ئەوانیش سہرو رکاتی تریان کرد بۆ خویان، ئینجا سہلامی بہمانہ دایہوہ! (م/د).

۸۸۶- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي خَوْفِ الظُّهْرِ، فَصَفَّ بَعْضُهُمْ خَلْفَهُ وَبَعْضُهُمْ يَزَاءِ الْعَدُوَّ، فَصَلَّى بِمَنْ خَلْفَهُ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، فَأَتَمُّوا الَّذِينَ صَلُّوا مَعَهُ فَوَقَّفُوا مَوْقِفَ أَصْحَابِهِمْ ثُمَّ جَاءَ أُولَئِكَ فَصَلُّوا خَلْفَهُ، فَصَلَّى بِهِمْ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَكَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعًا وَلِأَصْحَابِهِ رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ^(۳).

(۲) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۹۴۵. بخاري. غزوة ذات الرقاع: ۴۱۲۹. أبو داود. صلاة: ۱۲۳۷.

(۳) أنظر مسلم. صلاة الخوف مكن: ۱۹۳۹ - ۱۹۴۷.

ئەبو بەکر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جاری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) لەکاتی ترسدا نویژی نیوهرۆی لەسەر ئەم شیوێهه بۆ کردین: هیندیگمانی لە پشتی خۆیهوه ریزکردو هیندیگیشمانی روو بەرووی دوشمن ریزکرد، ئینجا دوو رکات نویژی بە جهماعەت کرد بەوانه‌ی که له پشتیهوه بوون و سه‌لامی پێ دانەوه‌و ئەمانه‌ چوون له شوینی هاوڕیکانیان روو به رووی دوشمن راوه‌ستان ئینجا ئەوانیش هاتن و له پشتیهوه ده‌ستیان کرد به نویژکردن و دوو رکات نویژی به‌مانیش کردو سلّوی پێ دانەوه، جا نویژه‌که‌ی پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) بوو به چوار رکات، هاوڕیکانیشی یه‌کی دوو رکاتیان کرد (د/م).

۱۵۴) کاتی که دوزمن له رووی رووه‌وه بئ

۸۸۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ فَكَبَّرَ وَكَبَّرُوا مَعَهُ، وَرَكَعَ وَرَكَعَ نَاسٌ مِنْهُمْ، ثُمَّ سَجَدَ وَسَجَدُوا مَعَهُ، ثُمَّ قَامَ لِلثَّانِيَةِ فَقَامَ الَّذِينَ سَجَدُوا وَحَرَسُوا إِخْوَانَهُمْ، وَأَتَتِ الطَّائِفَةُ الْأُخْرَى فَرَكَعُوا وَسَجَدُوا مَعَهُ، وَالنَّاسُ كُلُّهُمْ فِي صَلَاةٍ، وَلَكِنْ يَخْرُسُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

ئیبنو عبەباس (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جاری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) راوه‌ستا بۆ نویژی ترسو و خەڵکە‌که‌یش له پشتیهوه راوه‌ستان، جا پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) خۆی ئەلّاهو ئەکبهری کردو نویژی دابه‌ست و موسولمانەکانیش له گە‌لیا ئەلّاهو ئەکبهریان کردو هەموویان له‌گە‌ڵ ئەودا نویژیان دابه‌ست ئینجا پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) روکوع و کوپ‌نووشی بردو ده‌سته‌یه‌کیش له‌وان له‌گە‌لیا روکوع و کوپ‌نووشیان بردو رکاتی یه‌که‌میان له‌گە‌ڵ پیغەمبەر‌دا ته‌واو کرد ئینجا پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) هە‌لسایه‌وه بۆ رکاتی دووهم، ئەو ده‌سته‌یه‌شی که له‌گە‌لیا رکاتی یه‌که‌میان کردبوو هە‌لسانه‌وه‌و بوون

(۱) بخاری. صلاة الخوف: ۹۴۴.

به پاسهوانی براکانی تریان، ئینجا دهسته‌که‌ی تریش که هه‌تا ئیستا پاسهوانی پیغه‌مبه‌رو دهسته‌ی یه‌که‌م بوون هاتن له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له‌سهرین) رکاتیکیان ته‌واکرد، ئیتر به‌م پییه‌ خه‌لکه‌که‌ هه‌موویان له‌ناو نویژدا بوون، به‌لام به‌ نۆره‌ ئاگاداریی یه‌که‌تریان ده‌کرد (ش/د/ن).

۸۸۸- عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى بِأَصْحَابِهِ فِي الْخَوْفِ فَصَفَّهُمْ خَلْفَهُ صَفَّيْنِ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ يَلُونَهُ رَكْعَةً، ثُمَّ قَامَ فَلَمْ يَزَلْ قَائِمًا حَتَّى صَلَّى الَّذِينَ خَلْفَهُمْ رَكْعَةً، ثُمَّ تَقَدَّمُوا وَتَأَخَّرَ الَّذِينَ كَانُوا قُدَّامَهُمْ فَصَلَّى بِهِمْ رَكْعَةً، ثُمَّ قَعَدَ حَتَّى صَلَّى الَّذِينَ تَخَلَّفُوا رَكْعَةً ثُمَّ سَلَّمَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.^(۲)

سه‌هلی کوپی ئه‌بو جه‌شمه (خوای ئی رازی بێ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) له‌کاتی ترسدا نویژی ترسی به‌ هاو‌پیکانی به‌م شیوه‌یه‌ کرد: له‌ پشتی خۆیه‌وه‌ کردنی به‌ دووریز، له‌پیشدا رکاتیکی به‌ریزی یه‌که‌م کرد، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) هه‌لسا به‌پیوه‌ راوه‌ستا هه‌تا ریزی دووه‌م له‌ شوینی خۆیان رکاتی یه‌که‌میان بو‌ خۆیان کرد، ئینجا ریزی یه‌که‌م که‌ هه‌تا ئیستا له‌ پیشه‌وه‌ بوون چوونه‌ دواوه‌، وه‌ریزی دووه‌م که‌ هه‌تا ئیستا له‌ پاشه‌وه‌ بوون هاتنه‌ پیشه‌وه‌، ئه‌وجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) رکاتیکی به‌مانیش کرد، ئینجا دانیشتن هه‌تا ریزی یه‌که‌م که‌ چوو بوونه‌ دواوه‌ رکاتی دووه‌میان کرد، ئه‌وجا سلاوی به‌ هه‌موویان دایه‌وه‌ (م/د).

۱۵۵) به‌شی دووه‌م: باسی نویژی سه‌فه‌ر باسی کورت کردنه‌وه‌ی نویژو نه‌و ماوه‌یه‌ی که‌ نویژی تیا کورت ده‌کریته‌وه‌:

الفصل الثاني: في صلاة السفر. القصر ومسافته

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا} - ١٠١/٤.

(۲) بخاری. مغازی: ۴۱۲۹، ۴۱۳۱. مسلم. صلاة الخوف: ۱۹۴۴. أبو داود. صلاة: ۱۲۳۷.

واته: کاتی چوون بو سهفه ره گهر نویژه کانتان کورت بکه نه وه گوناختان له سه ره نیه، واته چوار رکاتی بکه نه به دوو رکات نه گهر ترستان بوو که کافره کان نار هه تتان بکه نه و تووشی ناژاوه یه کتان بکه نه.

۸۸۹- عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ قَالَ: قُلْتُ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا، فَقَدْ أَمِنَ النَّاسُ؟ فَقَالَ: عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ. فَقَالَ: صَدَقَ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَأَقْبِلُوا صَدَقَتَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۱).

یه علای کوپی ئومه ییه (خوای ئی رازی بن) گوئی: گوتم به عومهری کوپی خه طباب (خوای ئی رازی بن): خودا له قورئانی پیروزدا دهفه رموی: {لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا}:

خو ئیستا ترس نه ماوه و مهردووم هیمن بوونه ته وه که وابوو چوون دروسته بو ئیمه نویژ کورت بکه یه نه وه؟ نه ویش گوئی: نه مهی سرنجی توئی راکیشاوه سرنجی منیشی راکیشاوه منیش وه کوو تو له مه سه رسام بووم، به لام که له مباره یه وه له پیغه مبهرم پرسی فه رمووی (دروودی خوای له سه ربین): نه مه خه لاتیکه و خودا پیئتانی به خشیوه، دهی ئیوهش خه لاته که ی وه ربگرن ره تی مه که نه وه (م/د/ت/ن).

۸۹۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَكَانَ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ، قُلْتُ: أَقَمْتُمْ بِمَكَّةَ شَيْئًا قَالَ: أَقَمْنَا بِهَا عَشْرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۲).

یه حیای کوپی نه بو ئیسحاق گوئی: نه نهس (خوای ئی رازی بن) گوئی: له خزمه تی پیغه مبهردا (دروودی خوای له سه ربین) له مه دینه وه چووین بو مه که که، ئیتر

(۱) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۵۷۱. أبو داود. صلاة: ۱۱۹۹، ۱۲۰۰. ترمذی. تفسیر: ۲۰۳۴. نسائی تقصیر الصلاة فی سفر: ۱۴۲۲.

(۲) بخاری. تقصیر الصلاة: ۱۰۸۱، ۴۲۹۸، ۴۲۹۹.

هەر به دوو رکات دوو رکات نویژه چوارینه‌کانی ده‌کرد هه‌تا گه‌پاینه‌وه بۆ مه‌دینه، گوتم به ئه‌نه‌س: له مه‌ککه هیچ مانه‌وه؟ گوته: ده شهو له‌وی ماینه‌وه (ش/د/ت/ن).

۸۹۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تِسْعَةَ عَشَرَ يَقْصُرُ، فَتَحْنُ إِذَا سَافَرْنَا تِسْعَةَ عَشَرَ قَصَرْنَا، وَإِنْ زِدْنَا أَتَمَمْنَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: نَحْنُ نُصَلِّي فِيْمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ تِسْعِ عَشْرَةَ رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ فَإِذَا أَقَمْنَا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ صَلَّيْنَا أَرْبَعًا^(۳).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی زانی بئ) گوته: پیغه‌مبهر (دروودی خوای له‌سهرین) که شاری مه‌ککه‌ی گرت نۆزده‌شه‌و له‌وی مایه‌وه، له‌و ماوه‌یه‌دا نویژی کورت ده‌کرده‌وه واته: نویژه چوارینه‌کانی به دوو رکات ده‌کرد. جا له‌بهر ئه‌مه ئیغه‌میش هەر کاتی چووین بۆ سه‌فه‌ر هه‌تا نۆزده‌شه‌و له‌ شوینی ده‌میینه‌وه هەر هه‌قمان هه‌یه که نیوژ کورت بکه‌ینه‌وه، به‌لام ئه‌گهر له‌ شوینی له‌مه‌ پتر ماینه‌وه ئیتر نویژی ته‌واو ده‌که‌ین (ب/د/ت) گفته‌ی (ت): جا ئیغه‌میش هه‌تا نۆزده‌ شه‌و دوو رکات دوو رکات نویژ ده‌که‌ین، به‌لام ئه‌گهر له‌ شوینی نۆزده‌ شه‌و زیاتر ماینه‌وه ئه‌وجا چوار رکات نویژی ته‌واو ده‌که‌ین.

۸۹۲- عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَنَى رَكَعَتَيْنِ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَمَعَ عُثْمَانَ صَدْرًا مِنْ إِمَارَتِهِ ثُمَّ أَتَمَّهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

ئیبینو عومه‌ر (خوایان ئی زانی بئ) گوته: له‌مێنا له‌ رۆژه‌کانی جه‌ژنی قورباندا له‌گه‌ل پیغه‌مبهر خۆی و له‌گه‌ل ئه‌بو به‌کرو له‌گه‌ل عومه‌ردا نویژه چوار رکاتییه‌کانمان ده‌کرد به دوو رکات، وه هه‌روه‌ها له‌گه‌ل عوسمانیشدا له‌ سه‌ره‌تای فه‌رمانه‌رواییه‌که‌یدا به‌ هه‌مان چه‌شن ده‌مانکردن، به‌لام عوسمان له‌

(۳) بخاری: تقصیر الصلاة: ۱۰۸۰، ۴۲۹۸، ۴۲۹۹.

(۴) بخاری: تقصیر الصلاة: ۱۰۸۴، ۱۶۵۷. أبو داود، مناسک الحج: ۱۹۶۰. نسائی: تقصیر الصلاة: ۱۴۴۷، ۱۴۴۸.

دواییدا چوار رکاتی ته‌واوی ده‌کردو له مینا نویژی کورت نه‌ده‌کرده‌وه (ش/ن).

۸۹۳- وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ وَابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَقْصُرَانِ وَيُفْطِرَانِ فِي أَرْبَعَةِ بُرْدٍ وَهِيَ سِتَّةَ عَشَرَ فَرَسَخًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۵).

ئیبنو عومره و ئیبنو عه‌بباس (ره‌زای خودایان لی‌بن) ده‌ستووریان و ابوو بو چوار به‌رید (که ده‌کاته شانزه فرسه‌ق) هم نویژیان کورت ده‌کرده‌وه و هم روژوویان ده‌شکاند.

۸۹۴- عَنْ يَحْيَى بْنِ يَزِيدَ الْأَنْهَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ عَنْ قُصْرِ الصَّلَاةِ فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةَ أَمْيَالٍ أَوْ ثَلَاثِهِ فَرَسَخٍ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۶).

یه‌حیای کوپی یه‌زیدی ئهل هونائی (خوای فی‌رازی بن) گوئی: له‌باره‌ی کورت کردنه‌وه‌ی نویژه‌وه له‌ئه‌نه‌سی کوپی مالیکم پرسى، گوئی: ده‌ستووری پی‌غه‌مبه‌ر (درودی خوای له‌سهرین) و ابوو ئه‌گهر ماوه‌ی سئ میل (یا گوئی: ماوه‌ی سئى فرسه‌ق) ری‌گه‌ی بکر‌دایه نویژی کورته‌وه ده‌کردو نویژی چوار رکاتی به‌ دوو رکات ده‌کرد (م/د/ئه‌حمه‌د).

۱۵۶) کو‌کردنه‌وه‌ی نویژ (جه‌مع): (الجمع)

۸۹۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَيْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَلَفْظُهُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا عَجَلَ بِهِ السَّفَرُ يُؤَخِّرُ الظُّهْرَ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ، فَيَجْمَعُ بَيْنَهُمَا، وَيُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ حَتَّى يَجْمَعَ بَيْنَهُمَا وَبَيْنَ الْعِشَاءِ^(۷).

(۵) تعليق ذكره البخاري في بداية الباب ٤ من كتاب تقصير الصلاة قبل الرقم: ١٠٨٦ مباشرة (مترجم).

(۶) مسلم صلاة المسافرين: ١٥٨١. أبو داود. قصر المسافر: ١٢٠١. تحفة الأشراف: ١٦٧١.

(۱) بخاري. تقصير الصلاة: ١١٠٧. مسلم. جمع بين الصلاتين: ١٦١٩، ١٦٢٠، ١٦٢٥.

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: یاسای پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) وابوو، ئەگەر له‌سه‌فه‌ردا ببوایه‌ نوێژی نیوه‌پۆو عه‌صری پیکه‌وه کوو ده‌کرده‌وه، وه‌ نوێژی شیوان و خه‌وتنانیش پیکه‌وه کوو ده‌کرده‌وه (ش) گفته‌ی موسلیم (په‌گۆره‌کی له‌ نوورو رحمه‌تی خودای) ئاوايه: ده‌ستووری پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) ئاوا بوو: ئەگەر زوو بچوایه‌ بوو سه‌فه‌رو په‌له‌ی ببوایه‌ نوێژی نیوه‌پۆی دوا ده‌خست تا کاتی عه‌صر، ئەوجا هه‌ر دووکیانی پیکه‌وه به‌جه‌مه‌ ته‌ئخیر: به‌کوکردنه‌وه‌ی دواخراو ده‌کرد، وه‌ هه‌روه‌ها شیوانیشی دوا ده‌خست تا له‌گه‌ل خه‌وتناندا پیکه‌وه کوو ده‌کردنه‌وه.

۸۹۶- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَجِلَ جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، وَإِنْ يَرْتَجِلُ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ أَخَّرَ الظُّهْرَ حَتَّى يَنْزِلَ لِلْعَصْرِ، وَفِي الْمَغْرِبِ مِثْلَ ذَلِكَ إِنْ غَابَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَجِلَ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ وَإِنْ يَرْتَجِلُ قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ أَخَّرَ الْمَغْرِبَ حَتَّى يَنْزِلَ لِلْعِشَاءِ ثُمَّ جَمَعَ بَيْنَهُمَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ^(۲).

موعاده‌ی کوپی جه‌به‌ل (خوای ئی رازی بن) گوتی: له‌غه‌زای ته‌بووکدا عاده‌تی پیغه‌مبهر (درویدی خوی له‌سهرین) وابوو: ئەگەر له‌پیش ئه‌وه‌دا که بکه‌ویته‌ رێ و ده‌رچێ بوو سه‌فه‌ر خوێ لای بده‌یه‌و نیوه‌پۆ ببوایه‌ ئەوا نوێژی نیوه‌پۆو عه‌صری کوو ده‌کرده‌وه‌و به‌جه‌مه‌ ته‌قدیم: به‌کوکردنه‌وه‌ی پیشخراو ده‌یکردن ئەگەر له‌پیش نیوه‌پۆشدا بکه‌و تابه‌ته‌رێ ئەوا نوێژی نیوه‌پۆی دوا ده‌خست هه‌تا داده‌به‌زی بوو نوێژی عه‌صر ئەو کاته‌ هه‌ردوو نوێژه‌که‌ی پیکه‌وه به‌کوکردنه‌وه‌ی دواخراو ده‌کرد له‌شیوانیشا هه‌روه‌ها: ئەگەر له‌پاش ئاوابوونی خوێ به‌که‌وتابه‌ته‌ رێ نوێژی شیوان و خه‌وتنانی کوو ده‌کرده‌وه‌ واته‌: نوێژی خه‌وتنانی ده‌هینا له‌گه‌ل نوێژی شیوانا به‌جه‌مه‌ ده‌یکرد ئەگەر له‌پیش ئاوابوونی

(۲) حدیث حسن عند الإمام الترمذی.

خویشدا بکه وتایه ته ری نویژی شیوانی دوا ده خست هه تا داده به زی بو نویژی خه وتنان، نه و کاته هه ردو نویژه که ی به کوکردنه (به جه مع) ده کرد (د/ئه حمه د/ت: ح).

۱۵۷) شیوانو به یانی کورت نا کرینه وهو سوننه ته دامه زراوه کانیش (الرواتب) له سه فه را نا کرین

(لا تقصر المغرب والصبح ولا تصلی الرواتب فی السفر)

۸۹۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَعْجَلَهُ السَّيْرُ. يُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ، فَيُصَلِّيْهَا ثَلَاثًا ثُمَّ يُسَلِّمُ، ثُمَّ قَلَمَا يَلْبَثُ حَتَّى يُقِيمَ الْعِشَاءَ فَيُصَلِّيْهَا رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ يُسَلِّمُ، وَلَا يُسَبِّحُ بَعْدَ الْعِشَاءِ حَتَّى يَقُومَ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

ئیبنو عومەر (خوای فی رازی بن) گوئی: له سه فه ردا سه رنجی پیغه مبه رم ده دا (دروودی خودای له سه رین) نه گهر په له ی رویشتنی بوايه نویژی شیوانی دوا ده خست له پاشا سنی رکاتی ته واوی نویژی شیوانی ده کردو سلای ده دایه وه ئیتر نه وه نده ی نه ده خایاند که نویژی خه وتنانی داده به ست و به دوو رکات ده یکردو سلای ده دایه وه، پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه رین) له سه فه ردا له پاش نویژی خه وتنانه وه نویژی سوننه تی نه ده کرد هه تا نیوه شه وه له دسا بو شه نویژ! (ب).

۱۵۸) باسی ده وانزه هه م: باسی نویژه سوننه ته کان،

باسی نویژی هه ردوو جه زن

(الباب الثاني: عشر في الصلوات المسنونة، صلاة العیدین)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَالْحَرُ - ۱۰۸ - ۱ - ۲}.

(۱) بخاری. تقصیر الصلاة: ۱۱۰۹.

واته: خودای گه وره ده فهرموی: ئیمه که وسهرمان دا به تو، که جو باریکه له بهه شتدا، دهی نویژه فهرزه کانت له کاتی خو یاندا بو خودای خوت بکه... وه یا خود نویژی جه ژن بکه بو خودای خوت، وه قوربانیی بو سهر بیره.

۱۵۹) دهرچوون بو نویژی جه ژن و کاتی نه م نویژه

الخروج لصلاة العيد ووقتھا

۸۹۸- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مِنْ السُّنَّةِ أَنْ تَخْرُجَ إِلَى الْعِيدِ مَاشِيًا وَأَنْ تَأْكُلَ شَيْئًا قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱).

عهلی (خوای ئی رازی بن) ده لی: وا سوننه ته که به پی بجیت بو نویژی جه ژن، وه له پیش دهرچوونیشدا شتی بخوی (ت-س/ح).

۸۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ فِي طَرِيقِ رَجْعٍ فِي غَيْرِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالبَخَارِيُّ^(۲).

ئهبو هورهیره (خوای ئی رازی بن) ده لی: له روژی جه ژندا عاده تی پیغه مبه ر (درودی خوای له سهر بن) وابوو: که دهرده چوو بو نویژی جه ژن له ریگه یه که وه ده روی، که ده ش گه پرایه وه له ریگه یه کی تره وه ده گه پرایه وه (ت/د/ب).

۹۰۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَغْدُو يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَأْكُلَ ثَمَرَاتٍ وَيَأْكُلَهُنَّ وَثَرًا. رَوَاهُ الْبَخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ لَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَطْعَمَ وَلَا يَأْكُلُ يَوْمَ الْأَضْحَى حَتَّى يُصَلِّيَ^(۳).

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) بخاری. عیدین: ۹۸۶.

(۳) بخاری. عیدین: ۹۵۲. تجرید البخاری: ۴۹۹.

ئەنەس (خوای ئی رازی بن) دەلئی: دەستووری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) لە روژی جەژنی رەمەزاندە – وابوو هەتا چەند دەنکێ خورمای تاکێ نەخواردایە نە دەچوو بو نوێژی جەژن (ب/ت) لە گێرانی وەیهکا: لە روژی جەژنی رەمەزاندە تا نانی نەخواردایە نە دەچوو بو نوێژی جەژن، لە روژی جەژنی قوربانیشا تا نوێژی جەژنی نەکردایە نانی نە دەخوارد.

۹۰۱- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أَضْحَى إِلَى الْبَقِيعِ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ وَقَالَ: إِنَّ أَوَّلَ نُسْكِنَا فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نَبْدَأَ بِالصَّلَاةِ، ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۴).

بەرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: بو نوێژی جەژنی قوربان پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەرچوو بو دەرەوێ شارو رویششت بو بەقیع کە گۆرستانی شاری مەدینە یە لەوێ دوو رکات نوێژی جەژنی کرد، لە پاشان رووی کردە ئیمە و فەرمووی: یە کەم طاعەتی دامەزراوی ئیمە – لەم رۆژەماندا – ئەو یە کە لە پێشدا نوێژی جەژن بکەن، ئینجا بگەڕێنەو و قوربانی سەر بپڕین (ب/ن).

۹۰۲- وَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَصَابَهُمْ مَطَرٌ فِي يَوْمِ عِيدٍ فَصَلَّى بِهِمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْعِيدِ فِي الْمَسْجِدِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ.

ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاری لە روژی جەژنا باران بوو، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربین) نوێژی جەژنی لەناو مزگەوتە بو کردین (د/حاکم).

۹۰۳- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى أَنْ نُخْرِجَ الْعَوَاتِقَ وَالْحَيْضَ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، وَلَكِنَّ الْحَيْضَ يَعْتَذِلْنَ الصَّلَاةَ وَيَشْهَدْنَ الْخَيْرَ وَدَعَاةَ الْمُسْلِمِينَ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَانَا لَا يَكُونُ لَهَا جِلْبَابٌ قَالَ: لِثَلْبَسْنَهَا أُخْتَهَا مِنْ جِلْبَابِهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۵).

(۴) بخاری: عیدین: ۹۵۱، ۹۵۵، ۹۶۸، ۹۷۶، ۹۸۲، ۵۵۴۵، ۵۵۵۶، ۵۵۵۷، ۵۵۶۰، ۵۵۶۳، ۶۶۷۳.

(۶) بخاری: عیدین: ۹۷۴. مسلم: عیدین: ۲۰۵۱ – ۲۰۵۲. أبو داود: صلاة: ۱۱۳۶ و ۱۱۳۷. نسائی: عیدین: ۱۵۵۸.

ئوممو عه طیبیه (خوای ئی رازی بئ) گوتی: له روژی جه ژنی ره مه زان و قوربانا پیغه مبه‌ر (دروودی خوای له سه‌ربئ) فه‌رمانی پی ده‌کردین: که گه‌وره کچ و ئافره‌تی بی‌نویژو که یبانونی ناوماڵ له‌گه‌ڵ خویمان ببه‌ین بو ئه‌و ده‌شته بو نویژی جه‌ژن، به‌لام ئافره‌ته بی‌نویژه‌کان نویژه‌که ناکه‌ن، ته‌نیا حازری کوپی پر فه‌پو نزای کومه‌لی موسولمانان ده‌بن، گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌گه‌ر واریکه‌وت یه‌کیکه‌مان چارشییوی نه‌بوو ئایا به‌بی چارشییویش هه‌ر بی بو نویژگا که بو ده‌ره‌وه‌ی شار یانا؟ فه‌رمووی: با له‌خوشکیکی موسولمانی چارشییوی بخوازی (ش/ت/ن).

۹۰۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا قَدْ فَرَعْنَا فِي هَذِهِ السَّاعَةِ، وَذَلِكَ حِينَ التَّسْبِيحِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَلفظه: خَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُسْرِ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَ النَّاسِ فِي يَوْمِ عِيدٍ فَأُكِّرَ إِنْطَاءَ الْإِمَامِ وَقَالَ: إِنَّا كُنَّا فَرَعْنَا سَاعَتَنَا هَذِهِ وَذَلِكَ حِينَ التَّسْبِيحِ^(۷).

عه‌بدوللای کوپی بوسر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خوای له سه‌ربئ) ئه‌م چه‌له له نویژی جه‌ژن ده‌بووینه‌وه، واته: ئه‌و کاته که نویژی سوننه‌ت ده‌بی و کاتی که راهه‌تی نامینی (ب/د) گه‌فته‌ی ئه‌بو داوود (خوای ئی رازی بئ) ئاوايه: عه‌بدوللای کوپی بوسر که هاوړیی پیغه‌مبه‌ر بوو (دروودی خوای له سه‌ربئ) له روژی جه‌ژندا له‌گه‌ڵ خه‌لکه‌که‌دا ده‌رکه‌وتن بو نویژی جه‌ژن عه‌بدوللا ده‌ره‌نگه‌اتنی پیش‌نویژی په‌سه‌ند نه‌کردو گوتی: جاران ئی‌مه ئه‌م چه‌له له نویژ ده‌بووینه‌وه، واته: ئه‌و کاته که خوڕ به‌قه‌د رمی به‌رز ده‌بیته‌وه و کاتی کردنی نویژی سوننه‌ت ده‌بی و ئیتر که راهه‌تی نامینی.

(۷) تعليق ذكره البخاري في بداية الباب الرقم: ۱۰ من كتاب العيدين، قبل الرقم: ۹۹۸ مباشرة (مترجم).

۱۶۰) نویژ جہڑن و وقاری نویژ جہڑن: (صلاة العيد والخطبة)

۹۰۵- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْعِيدَيْنِ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ بغيرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ رواه الأربعة^(۱).

جابر بن کبری سوموورہ (خوای فی رازی بن) گوئی: نہک جارو دوو جار بہ لکوو جارہا نویژ ہر دوو جہڑنہ کانم کردووہ لہ گہل پیغہ مبہر خویدا (دروودی خوای لہ سہرین) بہ بن بانگو قامہت (ش/د/ت).

۹۰۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يُصَلُّونَ الْعِيدَيْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ^(۲).

ئیبینو عومہر (خوایان فی رازی بن) گوئی: جاران پیغہ مبہر (دروودی خوای لہ سہرین) ئہبو بہ کرو عومہر (خوایان فی رازی بن) لہ پیش خویندنہ وہی وتار (خوتبہ) دا نویژ ہر دوو جہڑنہ کیان دہ کرد (ش/د/ت/ن).

۹۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الْفِطْرِ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۳).

ئیبینو عہ عباس (خوایان فی رازی بن) گوئی: پیغہ مبہر (دروودی خوای لہ سہرین) روژی جہڑن، بو نویژ جہڑن، لہ شارچووہ دہرہ وہ، لہو دہشتہ دوو رکات نویژ جہڑنی کرد، نہ لہ پیشیہ وہ نہ لہ پاشیہ وہ نویژ تری نہ کرد (ش/د/ت/ن).

۹۰۸- ➡ (ب - ۱ - ز - ۱۴۸ - ج: ژمارہ: ۸۵۱)^(۴).

(۱) بخاری. عیدین: ۹۶۰، ۹۵۹. مسلم. عیدین: ۲۰۴۴ - ۲۰۴۸. أبو داود. صلاة: ۱۰۷۲، ۱۱۴۸. ترمذی صلاة: ۵۳۲. تحفة الأشراف: ۲۱۶۶.

(۲) بخاری. عیدین: ۹۶۲، ۹۶۳. مسلم. عیدین: ۲۰۴۹. نسائی. عیدین: ۱۵۶۳. ترمذی. صلاة: ۵۳۱.

(۳) بخاری. عیدین: ۹۶۴، ۹۸۹، ۱۴۳۱، ۵۸۸۱. مسلم. عیدین: ۲۰۵۴. أبو داود. صلاة: ۱۱۵۹. ترمذی. صلاة:

۵۳۷. نسائی. عیدین: ۱۵۸۶.

(۴) انظر رقم: ۸۵۱ (تقدم).

۹۰۹ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُكَبِّرُ فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى فِي الْأُولَى سَبْعَ تَكْبِيرَاتٍ وَفِي الثَّانِيَةِ خَمْسًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُكَبِّرُ فِي الْعِيدَيْنِ فِي الْأُولَى سَبْعًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ وَفِي الْآخِرَةِ خَمْسًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ^(۵).

عائشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای لہ سرین) ہمیشہ لہ رکاتی یہ کہ می نویژی جہ زنی رہمہ زان و نویژی جہ زنی قوربانہ حہوت ئہ للاہو ئہ کبہری دہ کرد، وہ لہ رکاتی دو میانا پینج ئہ للاہو ئہ کبہری دہ کرد (د/ئہ حمہ د/ت-سند حسن) گفتہ ی (ت): جاران پیغمبر (درویدی خوای لہ سرین) لہ رکاتی یہ کہ می ہر دوو جہ زنی کانا لہ پیش قورئانخویندنا حہوت جار ئہ للاہو ئہ کبہری دہ کرد، وہ لہ رکاتی دووہ میانا لہ پیش قورئانخویندنا پینج جار ئہ للاہو ئہ کبہری دہ کرد.

۹۱۰ - وَسَأَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَبَا وَاقِدٍ اللَّيْثِيَّ مَا كَانَ يَقْرَأُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ فَقَالَ: كَانَ يَقْرَأُ فِيهِمَا ب (ق) وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدَ وَ (اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ). رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۶).

عومہری کوپی خہ تاب (خوایان فی رازی بن) لہ ئہ بو واقیدی لہ یثیی پرسی، گوئی: جاران پیغمبر (درویدی خوای لہ سرین) کام سوورہ تانہ ی دہ خویند لہ نویژی جہ زنی قوربان و جہ زنی رہمہ زانا؟ گوئی: لہ رکاتی بہ کہ میاندا سوورہ تی {ق وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدُ} دہ خویند، وہ لہ رکاتی دووہ میاندا سوورہ تی {اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ} دہ خویند (م/د/ت/ن).

۹۱۱ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْتُ الصِّدِّيقَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ بِغَيْرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ، ثُمَّ قَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى بِلَالٍ فَأَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَحَثَّ عَلَى طَاعَتِهِ وَوَعِظَ النَّاسَ وَذَكَّرَهُمْ ثُمَّ مَضَى حَتَّى أَتَى النِّسَاءَ

(۵) بسند حسن (شرحه).

(۶) مسلم. عیدین: ۲۰۵۶، ۲۰۵۷. أبو داود. صلاة: ۱۱۵۴. ترمذی. صلاة: ۵۲۴ و ۵۲۵. نسائی. عیدین: ۱۵۶۶.

ابن ماجہ. إقامة الصلاة: ۱۲۸۲.

فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَّرَهُنَّ فَقَالَ: تَصَدَّقْنَ فَإِنَّ أَكْثَرَكُنَّ حَطَبُ جَهَنَّمَ، فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِطَةِ النِّسَاءِ سَفْعَاءُ الْخَذَّيْنِ فَقَالَتْ: لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِأَنَّكُنَّ تُكْثِرْنَ الشَّكَاةَ وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ. قَالَ: فَجَعَلَنْ يَتَصَدَّقْنَ مِنْ حُلِيِّهِنَّ يُلْقِينَ فِي تَوْبٍ بِلَالٍ مِنْ أَقْرِطِهِنَّ وَخَوَاتِمِهِنَّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۷).

جابیر (خوای نازنی بن) گوئی: له خزمه تی چه زهت (درویدی خوای له سهرین) نامادهی نویژی جهژن بووم، به بی بانگو قامهت له پیش وتاردا دهستی کرد به نویژ، له پاشان ههلسایه سهرپی و خوای دا به سهرشانی بیلالداو وتاریکی داو فهرمانی پی کردین به تهقوای خودا، وه هانی داین له سهر طاعهت و فهرمانبهری خودا، وه په ندو ئاموژگاری مهردوومه کهی کردو له م بارهیه وه ئاگاداری کردنه وه، ئینجا چوو بولای ژنهکان و په ندو ئاموژگاری ئهوانیشی کردو هوشیاری کردنه وه فهرمووی: ئه ی ژنگه! خیرو خیرات زور بکهن چونکه زوربه تان گزهداری سووته مه نی دوزه خن! جا ژنیکی فره باشی سهرگوئا ئال ههستا گوئی: ئه ی پیغه مبهری خودا! ئه مه له بهرچی؟ فهرمووی: له بهر ئه وه که ئیوه زور دهم به هاوارن و به ههق و ناههق هه سکا لا ده کهن و سپله یی له گه ل میرددا ده کهن و چاکه ی ئه وتان له بهر چا و نیه گوئی: جا ژنهکان دهستیان کرد به خیرکردن، ئیتر خشل و گواره و ئهنگوستیله ی خویان ده کرد به خیرو هه لیان ده دانه ناو کوژی بیلاله وه! (ش/د/ن).

۱۶۱) نه گهر له روژی سیی ره مه زاندا دیتنی مانگی نویی شه شه لآن ساغ
بووه روژوو ده شکینن و بو سبهینی دهرۆن بو نویژی جهژن:
(لو ثبت الهلال يوم الثلاثين من رمضان أفطروا وخرجوا في الغد لصلاة العيد)

۹۱۲- عَنْ أَبِي عُمَيْرٍ بْنِ أَكْسٍ عَنْ عُمُومَةٍ لَهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّ رَكْبًا جَاءُوا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشْهَدُونَ أَنَّهُمْ رَأَوْا

(۷) بخاری. حیض: ۲۰۴، ۹۵۶، ۱۲۶۲، ۱۹۵۱، ۳۶۵۸. مسلم. ایمان: ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۰۵۰. نسائی. عیدین: ۱۵۷۵ و

۱۵۷۸. ابن ماجه. إقامة الصلاة: ۱۲۸۸.

الْهَالَالَ بِالْأَمْسِ فَأَمَرَهُمْ أَنْ يُفْطِرُوا وَإِذَا أَصْبَحُوا أَنْ يَغْدُوا إِلَى مُصَلَّاهُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَاحِدٌ^(۱).

ئەبو عومەیری کوپی ئەنەس گوتی: مامەکانم کە لە ھاوپیانی پیغەمبەر بوون (دروودی خوای لەسەری) گوتیان: کاروانی ھاتنە خزمەتی ھەزەرە (دروودی خوای لەسەری) شایەتیان دا گوتیان: دوینی ئیواری مانگمان دیو، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەری) ھەرمانی دا بە موسولمانان کە روژوو بشکێنن و بۆ سبەینی بەیانی ھەرچن و بچن بۆ نویژگاکیان تا لەوێ نویژی جەژن بکەن (د/ن - ئەحمەد - س/ص).

۱۶۲) لە جەژنا خو جوانکردن و خو رازاندنەو بەسەندە

(ینبغی التجمّل فی العید)

۹۱۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَخَذَ عُمَرُ جُبَّةً مِنْ إِسْتَبْرَقٍ تَبَاعُ فِي السُّوقِ فَأَخَذَهَا، فَأَتَى بِهَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ابْتَغِ هَذِهِ، الْحُلَّةُ فَتَجَمَّلَ بِهَا لِلْعِيدِ وَلِلْوُفُودِ، فَقَالَ: لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّمَا هَذِهِ لِبَاسُ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ، فَلَبِثَ عُمَرُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَلْبِثَ ثُمَّ أُرْسِلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِجُبَّةٍ دِيْبَاجٍ، فَأَقْبَلَ بِهَا عُمَرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ قُلْتَ إِنَّمَا هَذِهِ لِبَاسُ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ، وَأُرْسِلْتَ إِلَيَّ بِهَذِهِ الْجُبَّةِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): تَبِعُهَا وَتُصِيبُ بِهَا حَاجَتِكَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

ئیبنو عومەر (خوایان ئی رازی بن) گوتی: جبەیهکی ئاوریشمیان لە بازار دەفروشت عومەریش کپی و ھینای بۆ پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) و عەززی کرد: ئەو پیغەمبەری خودا! ئەمە بکەرە، وە بۆ جەژن و بۆ پیشوازی وەفد (بۆ

(۱) بسند صحیح (شرحه).

(۱) بخاری. جمعة: ۸۸۶، ۹۴۸، ۲۱۰۴، ۲۶۱۲، ۲۶۱۹، ۳۰۵۴، ۵۸۴۱، ۵۹۸۱، ۶۰۸۱. مسلم. لباس: ۲۳۳۸، ۵۳۷۵. أبو

داود. صلاة: ۱۰۷۶. نسائي. جمعة: ۱۲۸۱.

جوانی و پوشتہی) لہبہری بکہ، پیغہمبہریش (درودی خوی لہسربین) پیی فہرموو: ئەمە بەرگی ئەو کەسانە یە کە بەش و بارەیان بە رحمتی خواوە نیە و بەشیان بە بەهەشتەوہ نیە. جا چەندە ی خوا حەزکا ئەوندە ی پی چوو، ئەو جا پیغہمبەر (درودی خوی لہسربین) جبہیەکی ئاوریشمنی نارد بو عومەر، عومەریش جبہکە ی هینایەوہ بو لای پیغہمبەر و گوتی: ئە ی پیغہمبەری خودا! تو خۆت ئەو جارە نەتفہرموو: ئەمە بەرگی ئەو کەسانە یە کە بەش و بارەیان نیە لہ بەهەشتا کەچی ئیستا تو خۆت ئەم جبہیەت بو من نادووہ؟ پیغہمبہریش (درودی خوی لہسربین) پیی فہرموو: بیفرۆشەو بە پارەکە ی کاریکی خۆتی پی جببەجی بکہ، خو مەر ج نیە کە ہەر لہبہری بکہ ی (ش/د/ن).

۹۱۴- عَنْ أَبِي رَمْثَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ أَخْضَرَانِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ^(۲).

ئەبو رەمثە (خوی ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبەرم دی (درودی خوی لہسربین) خوتبە ی دەدا، لہوکاتەدا دوو بالآ پۆشی سەوزی لہبەرا بوو! (ن).

۱۶۲) لہ جەژنا یاری و شادی وازی رەوا دروستە

(يجوز في العيد اللهو المباح)

۹۱۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ مِنْ جَوَارِي الْأَنْصَارِ تُغَيَّيَانِ بِمَا تَقَاوَلَتِ الْأَنْصَارُ يَوْمَ بُعَاثَ، قَالَتْ: وَلَيْسَتْا بِمُغَيَّتَيْنِ، فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ: أَمَرَامِيرُ الشَّيْطَانِ فِي بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)!!؟ وَذَلِكَ فِي يَوْمِ عِيدٍ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا، وَهَذَا عِيدُنَا. وَفِي رِوَايَةٍ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ دَخَلَ عَلَيْهَا وَعِنْدَهَا جَارِيَتَانِ فِي أَيَّامٍ مِنْى تُغَيَّيَانِ وَكَضْرَبَانِ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُسَجًى بِثَوْبِهِ فَأَتَتْهُمَا أَبُو بَكْرٍ، فَكَشَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْهُ وَقَالَ: دَعُهُمَا يَا أَبَا بَكْرٍ فَإِلَيْهَا أَيَّامُ عِيدٍ^(۱).

(۲) سکت عنہ.

(۱) بخاری. عیدین: ۹۵۲. مسلم. عیدین: ۲۰۵۸.

عائیشه (خوای ئی رازی بن) ده‌لئ: روژی جه‌ژن بوو، دوو که‌نیشکم له‌لا بوون له یاریده‌ده‌ران بوون، نه‌و گورانییانه‌یان ده‌گوت که کاتی خوئی یاریده‌ده‌ران هه‌لیان دابوون به‌سه‌ر هه‌راکه‌ی روژه‌که‌ی بو‌عائدا عائیشه گوتی: به‌لام نه‌و دوو کچه‌گورانی بیژ نه‌بوون، جا له‌م کاته‌دا نه‌بو به‌کر هاته‌ ژووره‌وه‌و نه‌م حاله‌ی دی و گوتی: هه‌ی هه‌ی! بلویره‌و بالوره‌ی شه‌یتان و مالی پیغه‌مبه‌ریان نه‌گوتووه، نه‌مه‌ چیه‌؟! پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: نه‌ی نه‌بو به‌کر! وازیان ئی بینه، چونکه‌ هه‌موو گه‌ئێ جه‌ژنیکیان هه‌یه‌و نه‌مه‌ش جه‌ژنی ئیمه‌یه‌و گورانی و شادی و خوشی کردن له‌ وینه‌ی نه‌م‌پروژه‌دا قه‌یدی نیه‌، به‌مه‌رجئ سه‌ر نه‌کیشتی بو‌ بئ ش‌ه‌رعی و نا‌په‌وایی. له‌ گێپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: له‌ روژه‌کانی مینادا دوو که‌نیشکم له‌لا بوو، گورانییان ده‌گوت و ده‌فیان ئی ده‌دا، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سه‌ربن) پشتی له‌ ئیمه‌ کرد‌بوو وه‌ خوئی به‌ جله‌که‌ی دا‌پوشیبوو، جا له‌م کاته‌دا نه‌بو به‌کر هات به‌سه‌رمانا و به‌ کچه‌کانا هه‌ل‌شاخاو لییان تووره‌ بوو، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خوای له‌سه‌ربن) سه‌ری خوئی لادا و فه‌رمووی: نه‌ی نه‌بو به‌کر! وازیان لی بینه، چونکه‌ نه‌م سئ روژه‌یش هه‌ر به‌ جه‌ژن حلیین! (ش/ن).

۹۱۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ يَوْمَ عِيدِ يَلْعَبُ السُّودَانُ بِالْدَّرَقِ وَالْحِرَابِ فِيمَا سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِمَّا قَالَ: تَشْتَهِينَ تَنْظُرِينَ؟ فَقُلْتُ نَعَمْ. فَأَقَامَنِي وَرَاءَهُ، خَدَى عَلَى خَدِّهِ وَهُوَ يَقُولُ: دُونَكُمْ يَا بَنِي أَرْفَدَةَ، حَتَّى إِذَا مَلِئْتُ قَالَ: حَسْبُكَ، قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَادْهَبِي. وَفِي رَوَايَةٍ: جَاءَ حَبَشٌ يَزِفُّونَ فِي يَوْمِ عِيدٍ فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَضَعَتْ رَأْسِي عَلَى مَنْكِبِهِ فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى لَعِبِهِمْ حَتَّى كُنْتُ أَنَا أَلِي انْصَرَفْتُ عَنِ النَّظَرِ إِلَيْهِمْ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (٢).

ديسان عائیشه (خوای ئی رازی بن) گوتی: کات روژی جه‌ژن بوو، حه‌به‌شییه‌کان به‌قه‌لخان و نیژه‌ یارییان ده‌کرد، یا خووم داوام له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربن) کرد یاخود خوئی فه‌رمووی: حه‌زده‌که‌ی ته‌ماشا بکه‌ی؟ منیش گوتم: به‌لئ، جا

منی له پشستی خوږه وه وهستان و چه ناگه م نایه سهرشانی و روومه تم نا به روومه تیه وه، جا چه زرهت (درویدی خوی له سرین) فهرمووی: ئهی نه وهی ئه رفیده! خه ریکی یاریی خوتان بن ئیتر منیش ته ماشام کرد تا خوُم تاقه تم نه ما، چه زرهت (درویدی خوی له سرین) فهرمووی: ئیتر به سته؟ گوتم: به لئ، فهرمووی: ده برۆ. له گیرانه وه یه کا: جاریکیان روژی جه ژن بوو، چه به شیییه کان هاتن بو مزگهوت دهستیان کرد به نیږه بازی، پیغه مبه ر (درویدی خوی له سرین) بانگی کردم و سهرم له سهرشانی داناو دهستم کرد به ته ماشا کردنی یارییه که یان تا خوُم وازم هیئا له ته ماشا کردنیان (ش/ن).

۹۱۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا فَقَالَ: مَا هَذَانِ الْيَوْمَانِ؟ قَالُوا: كُنَّا نَلْعَبُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَبْدَلَكُمْ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا يَوْمَ الْأَضْحَى وَيَوْمَ الْفِطْرِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۳).

ئهنه س (خوی لئ رازی بن) گوتم: که پیغه مبه ر (درویدی خوی له سرین) هات بو مه دینه، خه لکی مه دینه دوو روژیان هه بوو، یاری و وازیان تیا ده کردن، فهرمووی (درویدی خوی له سرین): ئهم دوو روژه چین؟ گوتیان: جاران له سهرده می نه زانیدا له پیش هاتنی ئیسلامدا گه مه و یاریمان تیا ده کردن، فهرمووی: خودا له جیاتی ئهو دووانه چه ن روژیکی چاکتری پی داون، که جه ژنی قوریان و جه ژنی ره مه زانه (د/ت/ن-سند صالح).

۱۶۴) نویژی خوږ کیران و مانگ کیران: (صلاة الكسوف)

۹۱۸- عَنْ الْمُغِيرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمَ. فَقَالَ: النَّاسُ: انْكَسَفَتْ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا فَادْعُوا اللَّهَ وَصَلُّوا حَتَّى تَنْجَلِيَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ أَهْلَ

الْجَاهِلِيَّةِ كَانُوا يَقُولُونَ إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَا يَنْخَسِفَانِ إِلَّا لِمَوْتِ عَظِيمٍ مِنْ عِظَمَاءِ أَهْلِ الْأَرْضِ، وَإِنَّهُمَا لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنَّهُمَا خَلِيقَتَانِ مِنْ خَلْقِهِ، يُحْدِثُ اللَّهُ فِي خَلْقِهِ مَا يَشَاءُ، فَأَيُّهُمَا انْخَسَفَ فَصَلُّوا حَتَّى يَنْجَلِيَ^(۱).

موغیره (خوای نِ رازی بن) گوتی: ئەو رۆژە‌ی کە ئیبراهیمی کۆری پیغەمبەر (سەدیدی خوای لەسەربین) مرد، رۆژگیرا، خەڵک گوتیان: ئەو لەبەر مردنی ئیبراهیم خۆرگیراوه! پیغەمبەریش (سەدیدی خوای لەسەربین) فەرمووی: خۆرو مانگ دوو نیشانە‌ی گەورە‌ن لە نیشانە‌ گەورە‌کانی خودا، نە لەبەر مردنی کەس و نە لەبەر ژیا‌نی کەس ناگیرین، ئەگەر دیتانن کە واگیراون ئەوا لە خودا بپاری‌نە‌وه‌و دووعاو نزا بکەن تا بەر دەبن! (ش/د/ن) لە گیرانە‌وه‌یە‌کدا: خە‌ڵکی سە‌رده‌می نە‌زانی دەیانگوت گوا‌یه‌ خۆرو مانگ لەبەر مردنی گەورە‌ پیاوێ‌ لە گەورە‌پیاوانی سەر رووی زە‌وی دەگیرین! بە‌لام ئەم قە‌سه‌یه‌ راست نیە، چونکە ئەم دووانە‌ نە لەبەر مردنی کەس و نە لەبەر ژیا‌نی کەس ناگیرین، بە‌ڵکوو ئەمانیش دوو دروستکراون لە دروستکراوانی خودا، خوداش هەرچی حە‌زکا دەیکا لە مە‌خلوقات‌ی خوێ، جا هەر کامیکیان گیران ئێ‌وه‌ نویژیکە‌ن هە‌تا بە‌رده‌بی.

(۱۶۵) بانگە‌واز بۆ ئەم نویژە: (النداء لها)

۹۱۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تُودَىٰ إِنَّ الصَّلَاةَ جَامِعَةً. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱).

عەبدوللای کۆری عەمر (خوایان نِ رازی بن) گوتی: لە سە‌رده‌می پیغەمبەر‌دا (سە‌دیدی خوای لەسەربین) کە خۆر گیرا بانگە‌وازیان هە‌لدا: (الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ: وا نویژی جە‌ماعە‌ت دە‌کری بە‌ بۆ‌نە‌ی خۆرگیرانە‌وه‌ لە دە‌ستی مە‌ده‌ن!) (ش/د/ن).

(۱) بخاری. علم: ۸۶، ۸۴، ۹۲۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۶۱، ۱۲۳۵، ۱۳۳۳، ۲۵۱۹، ۲۵۲۰، ۲۲۸۷ (۱۰۵۳). مسلم.

کسوف: ۲۱۰۰. رواه البخاري تعليقا في الباب الرقم: ۱۳ من كتاب الكسوف.

(۱) بخاري. كسوف: ۱۰۶۶. مسلم. كسوف: ۲۰۸۹. نسائي. كسوف: ۱۴۶۴، ۱۴۷۲. بخاري. كسوف: ۱۰۴۵، ۱۰۶۰.

۱۶۶) نویژی خورگیران و مانگ گیران جهن جوریکی ههیه:

(أنواع صلاة الكسوف)

۹۲۰- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأُكْسِفَتِ الشَّمْسُ، فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَجُرُّ رِدَاءَهُ حَتَّى دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلْنَا فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ، حَتَّى انْجَلَتِ الشَّمْسُ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئەبو بەکرە (خوای ئی رازی بێ) گوئی: لە خزمەتی حەزەرەت (دروودی خوای لەسەری) بوین لەو کاتەدا خۆر گیرا، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەری) هەلسا بە پەله چوو بۆ مزگەوت و ئیمەش لەگەڵی دا چووین بۆ ئەوێ، جا لەناو مزگەوتەکەدا دوو رکات نویژی بۆ کردین تا خۆرەکە بەربوو (ب/ن).

۹۲۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى بِالنَّاسِ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ (كَالرُّكْعِ الْأَوَّلِ كَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي كَالثَّانِي - شرحه)، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ انْجَلَتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ النَّاسَ، فَحَمِدَ اللَّهَ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ وَكَبِّرُوا، وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا ثُمَّ قَالَ: يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَغْيَرُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَزْنِيَ عَبْدُهُ أَوْ تَزْنِيَ أُمَّتُهُ، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَصَحَحْتُكُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ^(۲).

عائیشە (خوای ئی رازی بێ) گوئی: لە سەر دەمی حەزەرەتدا (دروودی خوای لەسەری) روژ گیرا، پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەری) هەلسا نویژی بۆ موسولمانەکان کرد،

(۱) بخاری. کسوف: ۱۰۶۳.

(۲) بخاری. کسوف: ۱۰۴۴، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۵۰، ۱۰۵۶، ۱۰۵۸، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۲۱۲، ۳۲۰۳، ۴۶۲۴، ۵۲۲۱،

۳۲۶۶. مسلم. کسوف: ۲۰۸۶ - ۲۰۸۸. نسائی. کسوف: ۱۴۷۳، ۱۴۷۱. أبو داود. صلاة: ۱۸۰.

ماوهیهکی دورو دریژ له ناو نویژه که دا به راوه ستانه وه هر قورئانی ده خویند، ئینجا چه مییه وه روکووعی بردو دریژهی دا به چه مینه وه که شی، ئینجا له چه مینه وه روکووع هه لسا یه وه گه ئی به پیوه راوه ستایه وه به لام له راوه ستانی یه که می که متر، ئینجا دوباره روکووعیکی دورو دریژی تریشی برده وه به لام له روکووعی یه که می کورتتر، ئینجا دوو کوپنووشی دورو دریژی برد له چه شنی دوو روکووعه که ی، یه که م وه که یه که م دوو وه که دوو، ئینجا چی کرد له رکاتی یه که مدا له دوو هه میشدا نه وه ی کرده وه، نه و جا له نویژ بووه خویش به ربوو بوو، ئینجا وتاریکیدا بو مهردوو مه که و سوپاس و ستایشی خودای کردو فهرمووی: ئه م خوړو مانگه دوو نیشانه ی گه وره ن له نیشانه گه وره کانی خودا، نه له بهر مردنی که س و نه له بهر ژبانی که س ناگیرین، جا نه گهر شتی واتان دی نه و له خودا بیارینه وه نه لاهو نه که بهر بکه ن و نویژ بکه ن و خپرو خیرات بکه ن له پاشا فهرمووی: (درو دی خوی له سهرین) نه ی ئومه تی موحه ممه د! سویندم به خودا که س وه که خودا ئاوا خیره ت و دهمار نایگری، کاتی که به نده یه کی زینا بکا، یا که نیزیکی زینابکا، نه ی گه لی موحه ممه د! به و خودایه نه وه ی که من ده ی زانم نه گهر ئیوه بیزانن زور که م پی ده که نین و گه ئی زور ده گریان (ش/د/ت/ن) له گپرانه وه یه کا: ئینجا سه ری له روکووع هه لپری و فهرمووی: (سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) هه رکه سئ سوپاسی خودا بکا به نیازی پاداشی باش، خودا هه م سوپاس و هه م نیازه که ی قه بوول ده کا، په روه ردگارا! خودا وه ندا! سوپاس بو تو له سهر نه وه که سوپاس و نیازمان گیرا ده که ی!

۹۲۲- وَعَنْهَا أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَّى سِتَّ رَكَعَاتٍ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلفظه: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي كُسُوفٍ، فَقَرَأَ ثَمَّ رَكَعٌ، ثُمَّ قَرَأَ ثَمَّ رَكَعٌ، ثُمَّ قَرَأَ ثَمَّ رَكَعَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَالْأُخْرَى مِثْلَهَا^(۳).

دیسان عائیشہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهری خودا (دروودی خوای لهسهرین) جاری له نویژی رۆزگیرانا شه‌ش روکووع و چوار کوپنوشی برد (م/ئه‌حمهد/د/ت) گفته‌ی (ت) ئاوايه: ئیبنو عهباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: جاری پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) نویژی خۆزگیرانی به‌م شیوه‌یه کرد: جاری یه‌که‌م قورئانی خویندو روکووعی برد، ئینجا بو جاری دووهم قورئانی خویندوه‌و روکووعی برده‌وه، ئینجا بو جاری سییه‌م قورئانی خویندوه‌و روکووعی برده‌وه، له پاش ئه‌م سێ جاره ئه‌وجا دوو کوپنوشی بردو رکاتی یه‌که‌می له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه ته‌واوکرد، وه له رکاتی دووهمیشدا هه‌مان شتی کرد.

۹۲۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي كُسُوفٍ قَرَأَ ثُمَّ رَكَعَ ثُمَّ قَرَأَ ثُمَّ رَكَعَ، ثُمَّ قَرَأَ ثُمَّ رَكَعَ، ثُمَّ سَجَدَ. قَالَ: وَالْأُخْرَى مِثْلَهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۴).

دیسان ئیبنو عهباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: جاری پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) نویژی خۆزگیرانی له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه کرد: له رکاتی یه‌که‌ما چوار جار قورئانی خویندو چوار جار روکووعی تیا برد، ئینجا دوو سه‌جده‌ی برد، وه‌رکاتی دووهمیش هه‌روه‌ها (م/د/ت/ن).

۱۶۷) نویژی مانگ گیران به‌ ده‌نگی به‌رز ده‌کری و نویژی خۆزگیرانیش به‌ په‌نامه‌کی ده‌کری:

(الجمهر بالخسوف والاسرار بالكسوف)

۹۲۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: جَهَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي صَلَاةِ الْخُسُوفِ بِقِرَاءَتِهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۱).

(۴) مسلم. کسوف: ۲۱۰۹. أبو داود. صلاة: ۱۸۳. ترمذی. صلاة: ۵۶۰. نسائی. کسوف: ۱۴۶۶ و ۱۴۶۷.

(۱) بخاری. کسوف: ۱۰۶۵. مسلم. کسوف: ۲۰۹۰. أبو داود. صلاة: ۱۱۹۰. نسائی. کسوف: ۱۴۹۲، ۱۴۹۶.

عائیشه (خوای فی رازی بن) دهلی: له نویژی مانگ گیرانا پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) فاتحوا سوورته که ی پاشی به دهنگی بهرز خویند (ش/ن).

۹۲۵- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى بِنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي كُسُوفٍ لَا نَسْمَعُ لَهُ صَوْتًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۲).

سه مووره (خوای فی رازی بن) گوئی: جاری پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) نویژی خورگیرانی بو کردین، له نویژه که دا گویمان له دهنگی نه بوو (د/ت/ن-س/ص).

۱۶۸) خویندنی سوورته له نویژی خورگیرانا: (القراءة في صلاة الكسوف)

۹۲۶- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى بِهِمْ، فَقَرَأَ بِسُورَةِ مِنَ الطُّوْلِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالحَاكِمُ وَوثقه^(۱).

ئوبهیی کوپی که عب (خوای فی رازی بن) دهلی: له سه ردهمی پیغه مبهردا (دروودی خوای له سهرین) روژی خورگیرا، پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) نویژی خورگیرانی بو کردن، سوورتهی له سوورته دریژه کانی تیا خویند (د/حاکم-حاکم ئەم حەدێشە بە مەوئووق داناوە).

۹۲۷- وَقَالَتْ عَائِشَةُ: كُنَّا فِي صَلَاةٍ كُسُوفٍ. فَحَزَزْتُ قِرَاءَتَهُ فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ وَفِي الثَّانِيَةِ بِسُورَةِ آلِ عِمْرَانَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲).

عائیشه (خوای فی رازی بن) دهلی: جاری پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهرین) نویژی خورگیرانی بو کردین قورئان خویندنه که ی پیغه مبهرم قهبلاند، له رکاتی یه که ما به قهه سوورتهی به قهه ده بوو، وه له رکاتی دوو ما به قهه سوورتهی ئالی عیمران ده بوو (د).

(۲) بسند صحیح (شرحه).

(۱) موثق عند الحاكم.

(۲) سكت عنه الشارح.

١٦٩) وتاری نوێژی خۆرگیران و مانگ گیران: (الخطبة)

٩٢٨- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: فَأَنْصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ وَحَمِدَ اللَّهَ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(١).

ئەسماء (خوای ئی رازی بێ) دەلی: کاتی پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) نوێژەکە بۆوه خۆرەکه بەر بوو بوو، ئینجا حەزەت (دروودی خوای لەسەربێ) وتاریکی دا، لە پیشا بەو شیوێهێ شایستەیی خودای گەورە بێ سوپاس و ستایشیکی جوانی خودای کرد ئینجا فەرمووی: لەپاش ئەمە (ش).
٩٢٩- (ب - ١ ز - ١٦٦ پر: ژمارە: ٩٢١٢/٢)^(٢).

١٧٠) هانا بردنە بەر خودا بریتی ی ئەم نوێژە دەکەوی، هەروەها کردنی

چاکەو خێرش: (يَكْفَى عَنِ الصَّلَاةِ الْفَرْعُ إِلَى اللَّهِ وَفَعَلَ الْخَيْرُ)

٩٣٠- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْآيَاتِ الَّتِي يُرْسِلُ اللَّهُ لَا تَكُونُ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُرْسِلُهَا يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(١).

ئەبو موسا (خوای ئی رازی بێ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: ئەم نیشانەو ئەلاماتانەیی که خودا دەیان نێری وەک خۆرو مانگ گیران و بوو مەلەرزەو گەردەلوول و ئەمانە خودا بۆ ئەوەیان دەنێری که بەندەکانی خۆی هۆشیار بکاتەووە بەوانە بیان ترسینی، ئەگینا ئەم جوۆرە نیشانانە، نە لەبەر مردنی کەس و نە لەبەر ژيانی کەس روو نادەن، جا ئەگەر دیتان شتێ لەمانە رووی دا ئەوا پەلاماری یادو

(١) بخاري راجع رقم: ٩٢٦/١. مسلم. كسوف: ٢١٠٠.

(٢) ر: رقم/ ٩٢١/٢ →

(١) بخاري. كسوف: ١٠٤٠ - ١٠٤٣ ، ١٠٥٩ ، ١٠٦٠ ، ٦١٩٩. مسلم. كسوف: ٢١١٤. نسائي. كسوف: ١٥٠٢.

دیگری خودا بدن له خودا بیارینه وه داوای لی خوشبوونی لی بکن!
(ش/د/ن).

۹۳۱- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَقَدْ أَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْعَتَاقَةِ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

ئه سماء (خوای لی رازی بن) گوئی: له خوژ گیرانه که دا پیغه مبهه (دروودی
خوای له سهرین) فه رمانی کرد به بهنده ئازاد کردن تا خودا دهرووی
ره حمه تیان لی بکاته وه (ب/د).

۱۷۱) نه و شته غه بیبیانه ی که له ناو نویژی خوژ گیرانا ده رکه وتوون و بو
پیغه مبهه (دروودی خوای له سهرین) که شف بوون:

(ما كشف للنبي (صلى الله عليه وسلم) في صلاة الكسوف)

۹۳۲- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: انْخَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا، إِلَى أَنْ قَالَ: فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَأَيْتَاكَ تَنَاولْتَ شَيْئًا فِي مَقَامِكَ ، ثُمَّ رَأَيْتَاكَ كَعَكَفْتَ فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ، (مُصَوَّرَةً أَمَامِي فِي عَرْضِ هَذَا الْحَائِطِ - شرحه) فَتَنَاولْتُ عُتُقُودًا، وَلَوْ أَصَبْتُهُ لَأَكَلْتُمُ مِنْهُ مَا بَقِيَتْ الدُّنْيَا، وَأَرَيْتُ النَّارَ، فَلَمْ أَرِ مَنْظَرًا كَالْيَوْمِ قَطُّ أَفْظَعَ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ، قَالُوا بِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: بِكُفْرِهِنَّ قَالُوا: أَيْكُفْرْنَ بِاللَّهِ؟ قَالَ: يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ، وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ، لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ كُلَّهُ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

(۲) بخاری. کسوف: ۱۰۵۳. تجریدی بخاری به کوردی: ۵۲۵.

(۱) بخاری. کسوف: ۱۰۵۲ (ر: ۲۹ = ۲۷ تجرید). ۵۱۹۷، ۴۳۱، ۷۴۸. مسلم. کسوف: ۲۱۰۶. أبو داود. صلاة: ۱۱۸۹.

نسائی. کسوف: ۱۴۹۲.

ئیبینو عەبباس (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: لە سەردەمی پیڤەمبەردا (دروودی خوای لەسەربئ) خۆرگرا پیڤەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) نویژی خۆرگیرانی کرد، وە لە نویژەکەدا گەلێ راوەستاو ماوەیەکی دوورو درێژ لەناو نویژەکەدا بە راوەستانەووە هەر قورئانی دەخویند بگرە بەقەد سوورەتی بەقەرەوی خویند ئیتەر هەموو فەرموودەکەیی گێڕایەووە تا گەیشتە ئەوێ کە ئیبینو عەبباس دەلێ: جا حەزەرت (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: خۆرو مانگ دوو نیشانەیی گەورەن لە نیشانە گەورەکانی خودا کە دەبن بە بەلگەو نیشانە لەسەر بوونی خودا و هەروا دەبن بە گەورەترین بەلگە لە سەریەکتایی و تاک و تەنیاپی خودا، نە لەبەر مردنی کەس و نە لەبەر ژيانی کەس ناگیرین بەلام ئەگەر شتیکی ئاوەهاتان دی ئەوا دیکرو یادی خودا بکەن یاران (خوایان ئی رازی بئ) گوتیان: ئەوی پیڤەمبەری خودا! لەم جیگەیه تا چاومان لیت بوو دەستت برد بۆ شتی کە بیهینیت کەچی هەلسەلمیتهووە وەک کەسێ لە شتی بترسێ وابوو، ئیتەر کشایتە دواوە؟! فەرمووی: (دروودی خوای لەسەربئ): ئەو لەوکاتەدا بەهەشتەم دی، وە دەستم برد بۆ هیثوویی تری لە میوهکەیی هەتا بیهینم بۆتان، بەلام بۆم نەکرایەووە ئەگەر بۆم بکرایەتەووە تا جیهان دەما هەر لیتان دەخواردو تەواو نەدەبوو، چونکە میوهی بەهەشت کە دەنکیکی ئی دەکەیتەووە دەنکیکی تر لە لایەنی خوداوە دیتەووە جیگەیی! هەروەها ئاگری دۆزەخیشم دی! هەر گیزاو هەر گیز دیمەنی وا دزیوو بئ رەزام نەدیوه، سەرنجم دا زۆربەیی خەلکەکەیی ناوی ژنان بوون عەرزیان کرد: لەبەرچی؟ ئەوی پیڤەمبەری خودا! فەرمووی: چونکە ناسوپاسن و لەبەر ئەو کە ناسوپاس و ناشوکران. گوتیان: ئایا ناشوکرێ و نا سوپاسی خودا دەکەن؟ فەرمووی: نە، مەبەست ئەو نیه، بەلام ناسوپاسی و ناشوکرایی هاوسەر و هاوڕێ دەکەن و پینەزانن و چاکەیان لەبەر چاونیه، گریمان بە درێژایی ساڵ چاکەو پیاوێتی لەگەڵ ژندا بکەیی، بەلام ئەگەر روژێ لە روژان شتیکی ئی دیت (کە بەدلی نەبێ) دەلێ: ئەوێتی من هەم خیرم لەتۆ نەدیوه! (ش/ن).

۹۳۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسَاقَ حَدِيثًا طَوِيلًا إِلَى أَنْ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا مِنْ شَيْءٍ تُوعَدُونَهُ إِلَّا قَدْ رَأَيْتُهُ فِي صَلَاتِي هَذِهِ، لَقَدْ جِئْتُ بِالنَّارِ وَذَلِكُمْ حِينَ رَأَيْتُمُونِي تَأَخَّرْتُ مَخَافَةَ أَنْ يُصِيبَنِي مِنَ لَفْجِهَا، وَحَتَّى رَأَيْتُ فِيهَا صَاحِبَ الْمَحْجَنِ، يَجْرُ قُصْبُهُ فِي النَّارِ، كَانَ يَسْرِقُ الْحَاجَّ بِمَخْجَنِهِ فَإِنْ فُطِنَ لَهُ قَالَ: تَعْلَقَ بِمَخْجَنِي. وَإِنْ غُفِلَ عَنْهُ ذَهَبَ بِهِ، وَحَتَّى رَأَيْتُ فِيهَا صَاحِبَةَ الْهَرَّةِ الَّتِي رَبَطْتُهَا فَلَمْ تُطْعَمْهَا وَلَمْ تَدْعُهَا تَأْكُلْ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ حَتَّى مَاتَتْ جُوعًا ثُمَّ جِئْتُ بِالْجَنَّةِ وَذَلِكُمْ حِينَ رَأَيْتُمُونِي تَقْدَمْتُ حَتَّى قُمْتُ فِي مَقَامِي، وَلَقَدْ مَدَدْتُ يَدِي وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَتَنَاوَلَ مِنْ ثَمَرِهَا لَتَنْظُرُوا إِلَيَّ، ثُمَّ بَدَأَ لِي أَنْ لَا أَفْعَلَ فَمَا مِنْ شَيْءٍ تُوعَدُونَهُ إِلَّا قَدْ رَأَيْتُهُ فِي صَلَاتِي هَذِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ (۲).

جابر (خوای ن رازی بن) گوئی: له سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خوای له‌سهرین) روژگیرا، ئینجا جابیر دریژه‌ی دا به گپ‌رانه‌وه‌ی ئهم فهرمووده‌یه تا هاته سهر باسی ئه‌وه که ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فهرمووی: له‌ناو ئهم نویژه‌مدا دۆزه‌خیان هی‌نایه به‌رچاوم به‌خووی و ئاگرو سزاو ئیش و ئازاریه‌وه! وه ئه‌وه‌ره‌شه‌و گورده‌شانه‌ی که لی‌تان ده‌کرین هه‌مووم دیتن به‌چاوی خووم، ئه‌وکاته که منتان دی، کشامه‌دواوه ئه‌وه له‌ترسی بلیسه‌ی ئاگری دۆزه‌خ بوو که‌وا پشتاو پشت گه‌رامه‌دواوه، گه‌ئێ که‌سم له‌دۆزه‌خا دی کابرای خاوه‌ن گوچانیشم له‌وئ دیتن، ئه‌وه‌ی که عاده‌تی وابوو به‌گوچانه‌که‌ی دزی له‌حاجیان ده‌کرد، جا ئه‌گه‌ر پی‌یان بزانی‌بایه ده‌یگوت: خووی گیربوو له‌گوچانه‌که‌م، ئه‌گه‌ر که‌سیش ئاگای لی‌ئ نه‌بوایه ئه‌وا ده‌یبرد بو‌خووی! ئهم کابرایه‌م دی ریخۆله‌ی خووی به‌کی‌ش ده‌کرد به‌ناو ئاگره‌که‌دا، هه‌روه‌ها ئه‌و ژنه‌شم له‌دۆزه‌خا دیتن که پشیل‌یه‌که‌ی به‌ستبووه تا له‌برسانا مردبوو، نه‌خووی خۆراکی پی‌دابوو، وه نه‌به‌ره‌لاشی کردبوو

ہے تا بُوخویٰ لہ جروچانہ وہری زہوی بخوات، لہ پاشا ئہ وکاتہی کہ دیتان چوومہ وہ پیئشہ وہو لہ شوینہ کہی خوم و دستامہ وہ، ئہ وہ لہ وکاتہ دا بہہ شتیان ہیئا، ئہ وہ بوو دہستم دریژ کرد بو شتی، ئہ وہ بوئہ بوو ویستم ہئی لہ میوہی بہہ شت بہینم ہتا ئیوہش تہ ماشای بکہن، بہ لام وام بہ باش زانی کہ نہیکہم، ئیتر ئہو گفت و بہ لیئانہی کہ پیئتان دہدرین ہمووم دیتن بہ چاوی خوم لہناو ئہم نویژہ دا (م/ن)۔

۱۷۲) کورنوش بردن سونہ تہ لہ کاتی روودانی نیشانہ کان و قہ ومانی کارہ ساتی گہورہ دا: (السجود لطلق الآيات)

۹۳۴- عَنْ عِكْرِمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَائَتْ فَلَانَةٌ - بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ - (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَرَّ سَاجِدًا فَقِيلَ لَهُ: تَسْجُدُ هَذِهِ السَّاعَةَ؟ فَقَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَأَيْتُمْ آيَةً فَاسْجُدُوا وَأَيُّ آيَةٍ أَكْبَرُ مِنْ ذَهَابِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (۱)۔

عیکریمہ (خوای فی رازی بن) گوتی: بہ ئیبنو عہ عباس گوترا (خوای فی رازی بن) فیسارہ ہاوسہری پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سرین) و ہفاتی کرد، ئہ ویش کہوت بہروودا و کورنوشیکی برد بو خودا، پیئان گوت: لہم کاتہ دا بو کورنوش دہبہی؟ گوتی: پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سرین) دہفہ رموی: ہہرکاتی نیشانہ و ئایہ تیکتان دی کورنوش بہن وہ چی نیشانہ و ئایہ تیکیش ہیہ کہ لہ کوچکردنی ہاوسہرہ کانی پیغہ مہر (دروودی خوای لہ سرین) گہورہ تری! (د/ت-س/ح)۔

۱۷۳) نویژہ بارانہ (صلاتول ئیستیسقأ): (صلاة الاستسقاء)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَإِذَا اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا - ۶۰/۲}۔

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: باسی ئه‌و نیعمه‌ته بکه کاتئ که موسا داوای ئاوی کرد بو گه‌له‌که‌ی، ئیمه‌ش پی‌مان گوت: گوچانه‌که‌ت بماله به‌و تاشه به‌رده‌دا، که‌وا له پیش چاوتا، که پیامالی دوانزه کانی ئی هه‌لقوولا بو دوازه تیره‌ی نه‌وه‌ی ئیسرائیل.

۹۳۵- عَنْ إِسْحَاقَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَرْسَلَنِي الْوَلِيدُ بْنُ عُثْبَةَ وَهُوَ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ أَسْأَلُهُ عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْإِسْتِسْقَاءِ، فَقَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُتَبَدِّلًا مُتَوَاضِعًا مُتَضَرِّعًا حَتَّى أَتَى الْمُصَلَّى، فَرَقِيَ الْمِنْبَرُ، وَلَمْ يَخْطُبْ خُطْبَكُمْ هَذِهِ، وَلَكِنْ لَمْ يَزَلْ فِي الدُّعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ وَالتَّكْبِيرِ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَمَا يُصَلِّي فِي الْعِيدِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

ئیسحاق (خوای ئی رازی بئ) ده‌لی: وه‌لیدی کوپی عوتبه - له‌وکاته‌دا که فرمان‌په‌وای مه‌دینه‌بوو - ناردمی بو لای ئیبنو عه‌باس (خوایان ئی رازی بئ) هه‌تا له باره‌ی چو‌نیئتیی نویژه بارانه‌ی پی‌غه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خوای له‌سهرین) لیی بیرسم، که لیم پرسى گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) به په‌رپووتی و به کزوله‌یی و به ملکه‌چی له‌شار ده‌رچوو، له‌پئی هه‌ر ده‌پارایه‌وه ده‌لالایه‌وه تا گه‌یشته نویژگا‌که (که له ده‌ره‌وه‌ی شار‌بوو) جا له‌وئ سه‌رکه‌وته سه‌ر مینه‌ره‌که، به‌لام ئه‌و خوتبه‌یه‌ی ئه‌و دای وه‌ک ئه‌م خوتبانه‌ی ئیوه ده‌یان ده‌ن وا نه‌بوو به‌لکوو چه‌زهرت (دروودی خوای له‌سهرین) هه‌ر دو‌وعاو نزای ده‌کردو ده‌لالایه‌وه ده‌پارایه‌وه ئه‌للا‌هو ئه‌که‌بری ده‌کرد، تا له دو‌اییدا دوو رکات نویژی کرد له چه‌شنى نویژی جه‌ژنی (د/ت/ن-س/ص).

۹۳۶- وَخَرَجَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ الْأَصَارِيُّ مَعَهُ الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ وَزَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَاسْتَسْقَى، فَقَامَ لَهُمْ عَلَى رِجْلَيْهِ عَلَى غَيْرِ مَنْبَرٍ فَاسْتَغْفَرَ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، يَجْهَرُ بِالْقِرَاءَةِ، وَلَمْ يُؤدِّنْ، وَلَمْ يَقُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

(۱) بسند صحیح (شرحه).

(۲) بخاری استسقاء: ۱۰۲۲.

عبداللہ کوپی یہ زیدی ئہ نصاری (لہو کاتہدا کہ فہرمانرہوای کوفہ بوو) لہ شار دہرچوو، بہرائی کوپی عازیب و زہیدی کوپی ئہرقہ میش (خوایان ئی رازی بن) لہ گہلہا دہرچوون، جا عہدوللہ گہلئ پارایہوہ بو باران و لہسہر ہہردوو پا راوہستا، بہلام لہسہر مینبہر نہبوو ئیتر لہسہر ئہو حالہ زور پارایہوہ بو باران و داوای ئی خوشبوونی لہ خوداکرد، لہ دوا پیدا دوو رکات نوپڑی کرد، بہ دہنگی بہرز قورٹانی لہناویانا خویند، بہلام نہ بانگیدا، وہ نہقامہتی کرد بہلام دہشی کہسی رایان پہرینئ و بلی: الصلاة جامعۃ: وا نوپڑی جہماعہت دہکری بہ بونہی نوپڑہ بارانہوہ لہ دہستی مہدہن (ب).

۹۳۷- عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ خَرَجَ يَسْتَسْقِي قَالَ: فَحَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ يَدْعُو، ثُمَّ حَوَّلَ رِذَاءَهُ، ثُمَّ صَلَّى لَنَا رَكَعَتَيْنِ جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۳).

لہ عہبادی کوپی تہمیمہوہ لہ مامہیہوہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: ئہو رورہ کہ پیغہمبہر (درودی خوای لہسہرین) دہرچوو بو نوپڑہ بارانی دیتم، گوتی: لہکاتی وتار خویند نہوہ کہدا پشتی کردہ خہلکہکھو رووی کردہ رووگہو دہستی کرد بہ پارانہوہو نزاکردن، لہپاشا پوشاکہکھی ہہلسووراند واتہ: راست و چہپی کرد ئینجا دوو رکات نوپڑی نوپڑہ بارانہی بہ جہماعہت بو کردین قورٹانی بہ دہنگی بہرز لہناویانا خویند (ش/د/ت/ن).

۹۳۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ لَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنْ دُعَائِهِ إِلَّا فِي الْإِسْتِسْقَاءِ، حَتَّى يُرَى بَيَاضُ إِبْطَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۴).

(۳) بخاری. استسقاء: ۱۰۲۳، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲. مسلم. استسقاء: ۲۰۶۷ - ۲۰۷۰. أبو داود. صلاة: ۱۱۶۱ - ۱۱۶۴. ۱۱۶۶،

۱۱۶۷. ترمذی. صلاة: ۵۵۶. نسائی. استسقاء: ۱۵۰۴.

(۴) بخاری. استسقاء: ۱۰۳۱، ۲۵۶۵، ۶۳۴۱. مسلم. استسقاء: ۲۰۷۴. أبو داود. رفع یدین فی الاستسقاء: ۱۱۷۰.

نسائی. استسقاء: ۱۵۱۲. ابن ماجہ. اقامة الصلاة: ۱۸۰.

ئەنەس (خوای ئازای بئ) گوئی: پیغمبەری خودا (درویدی خوای لەسەری) لە هیچ نزیایەکیدا دەستی بەرز نەدەکردەوه، لە نزاكەي داواکردنی باراندا نەبێ، بەلام لە کاتی داواکردنی باراندا ئەوەندە دەستی هەڵدەبەری سپیڤەدی هەر دوو بنباخەلی دەرەکهوت (ش/د/ن).

۹۳۹- ولأبي يعلي والبنار: مهلاً عن الله مهلاً، فإنه لولا شَبَابُ خُشَعٍ وَبَهَائِمُ رُئَعٍ وَشُيُوخُ رُكْعٍ وَأَطْفَالُ رُضْعٍ لَصَبَّ عَلَيْكُمُ الْعَذَابُ صَبًّا، وفي رواية: لَوْلَا عِبَادُ اللَّهِ رُكْعٌ^(۵).

حەزەرت (درویدی خوای لەسەری) فەرمووی: هیواش کەن هیواش، خودا بەسەبرە! ئەگینا ئەگەر لەبەر لاوی لە خودا ترسو مالاتی بستمەزمانی گیاخوێرو مندالی شیرە خوێ نەبێ خودا بە قەمچی سزاو تۆلە داتان دەگری! لە گیرانەوهیەکا: ئەگەر لەبەر خاتری هەندێ لە بەندەگانی خودا نەبێ کە هەمیشە سەر گەرمی نویژو خودا پەرسەتەن.. (ئەبو یەعلا/بەزار/لەسەر فەرموودەدی غایەتولمەئموول شەرحی تاجول ئوصول).

۹۴۰- ولأبي نعيم (في شرحه): مَا مِنْ يَوْمٍ إِلَّا وَيُنَادِي مُنَادٍ: مَهْلًا أَيُّهَا النَّاسُ مَهْلًا، فَإِنَّ لِلَّهِ سَطَوَاتٍ، لَوْلَا رَجَالُ خُشَعٍ وَصَبِيَّانُ رُضْعٍ وَدَوَابُّ رُئَعٍ لَصَبَّ عَلَيْكُمُ الْعَذَابُ صَبًّا ثُمَّ لَتَرْضُنَّ رَضًّا^(۶).

گوئی: حەزەرت (درویدی خوای لەسەری) دەفەرموێ: رۆژ نیە لەلای خودا کە جارچییهك جار نەدا: ئەی مەردوم! مۆلەت بگرن کەمێ خودا بەسەبرەو بەجەبرە هاكا کە خودا زەبرو زەنگی خوێ نواندو بەسەختی دەستی خوێ وەشاندا! خو ئەگەر لەبەر خاتری پیاو خاسەکان و مندالە مەمکە خوێرەکان و ئازەلە گیاخوێرەکان نەبێ، خوداوەند لەناکاو بە تۆپزی تۆلەو سزا دايدەگرتن و سەر و گۆیلاکتانی باش باش پێ دەکوئایەوه! (ئەبو نەعیم - لەسەر فەرموودەدی غایەتولمەئموولی شەرحی تاجول ئوصول).

(۵) منقول من الشرح.

(۶) (شرحه).

(۱۷۴) دهقی وتاریکی داوای بارانکردن : (نص خطبة في الاستسقاء)

۹۴۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: شَكََا النَّاسُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُحُوطَ الْمَطَرِ، فَأَمَرَ بِمِنْبَرٍ، فَوُضِعَ لَهُ فِي الْمُصَلَّى. وَوَعَدَ النَّاسَ يَوْمًا يَخْرُجُونَ فِيهِ. قَالَتْ: عَائِشَةُ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ بَدَأَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَقَعَدَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَكَبَّرَ وَحَمِدَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّكُمْ شَكَوْتُمْ جَذَبَ دِيَارِكُمْ وَاسْتِخَارَ الْمَطَرُ عَنْ إِبَانِ زَمَانِهِ عَنْكُمْ وَقَدْ أَمَرَكُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ تَدْعُوهُ وَوَعَدَكُمْ أَنْ يَسْتَجِيبَ لَكُمْ ثُمَّ قَالَ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ) لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَرِيدُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَبَلَاغًا إِلَى حِينٍ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَلَمْ يَزَلْ فِي الرَّفْعِ حَتَّى بَدَأَ بَيَاضُ بَطْنِهِ، ثُمَّ حَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ وَقَلَّبَ رِدَاءَهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ وَنَزَلَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، فَأَنْشَأَ اللَّهُ سَحَابَةً فَرَعَدَتْ وَبَرَقَتْ، ثُمَّ أَمْطَرَتْ بِإِذْنِ اللَّهِ، فَلَمْ يَأْتِ مَسْجِدَهُ حَتَّى سَأَلَتِ السُّيُولُ فَلَمَّا رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُرْعَتَهُمْ إِلَى الْكِنِّ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ وَرَسُولُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَانَ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۱).

عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: موسولمانان له لای چه زرهت (درویدی خوای له سهرین) سکالایان له دهستی بن بارانی کرد، چه زرهتیش (درویدی خوای له سهرین) فهرمانی کرد دووانگه یه کیان له نویژگا که له دهشته که بو دانا، به لینیشی دا به خه لکه که و روژیکی بو دیاریکردن که له و روژووکاته دا هه موو دهرچن بو ئه وئی و له وئی ئاماده بن عائیشه (خوای فی رازی بن) گوئی: جا له گه ل گزنگی خوړدا چه زرهت (درویدی خوای له سهرین) له شار دهرچوو وه رویشت له سهر دووانگه که دانیشت و دهستی کردبه ئه لاهو ئه کبه ر کردن و سوپاسی خودای گه وره و سهروره ی کردو ئینجا فهرمووی: ئیوه

دادو ھاوارتانه له دهستی قات و قری و لاتہ کھتان و له دهستی بی بارانی و ھه لباردنی له کات و ساتی خوئی، وه خودای گه وره و سه روریش فھرمانی پی کردوون که لیی بیارینه وه و به لئینیشی پی داوون که لیقان گیرا بکا، ئینجا فھرمووی: سوپاس و ستایش ھر بۆ خودایه، که په رورددگاری ھه موو جیھانیانه، خودایه کی به خشنده و میهره بانه، خاوه نی روژی تۆله و سزادانه، بیجگه له یه زدان خودای تر نیه، خودایه کی وایه ئه وهی بیهوئی دهیکا، ئه ی خودایه! ھر خۆت خودایت و بیجگه له تۆ خودایه کی تر نیه، تۆ ده وله مندو داراو بی نیازیت، وه ئیمه ھه ژارو نه داراین، خودایه! بارانمان فریا خه و بیکه به مایه ی هیژو دهستمایه ی ماوه ی ژیانمان! ئینجا پیغه مبه ر (دروودی خوی له سرین) به دهم دووعاو پارانه وه به ره به ره ھر دهسته کانی به رز ده کرده وه، ھه تا سپیده ی ھه ردو و بنباخه لی ده رکه وت ئینجا پشتی کرده خه لکه که و ئه و به رماله ی دا بووی به شانیا ئاوه ژووی کردو ئینجا راست و چه پیشی کرد له پاشا رووی کرده وه خه لکه که و له دووانگه که دابه زی و دوو رکات نویژی به جه ماعت بۆ کردن ئیتر خودا گورج په له یی ھه وری پیکه یینا و ھه وره که دهستی کرد به گرماندن و تریشقه و بروسکه دان، وه به فھرمانی خودا باران باری! هیشتا پیغه مبه ر (دروودی خوی له سرین) نه گه یشتبو وه مزگه وته که ی خوئی که لافاو ھه لسا، پیغه مبه ر (دروودی خوی له سرین) سه رنجی دا که و خه لکه که به په له پروزه خویان ده که ن به کونی ژووردا و له تاو بارانه که ھه را ده که ن له به ر ئه وه پیکه نی به راده یه کی واکه کاکیله کانی ده رکه وتن. جا فھرمووی: شایه تی دهم که خودا ته وانا ی ھه موو شتیکی ھه یه، وه منیش به نده و پیغه مبه ری خودام. (د/ئیبنو حه بان/حاکم: حاکم ئه م حه دیسه ی به صحیح داناوه).

۱۷۵) کاتی مهردوم داوای نویژه بارانه‌یان له پیتش‌نویژ (یا له فرمانبره‌وا) کرد ده‌شی داواکه‌یان به جی بینئ:

(يجيب الإمام طلب الناس في الاستسقاء)

٩٤٢ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتَ الْمَوَاشِي وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللَّهَ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). فِي رِوَايَةٍ: فَرَفَعَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، اللَّهُمَّ أَغْنِنَا، فَمَطَرُوا مِنْ جُمُعَةٍ إِلَى جُمُعَةٍ، فَجَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَهْدَمَتِ النُّبُوتُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ، وَهَلَكْتَ الْمَوَاشِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اللَّهُمَّ عَلَى رُءُوسِ الْجِبَالِ وَالْأَكَامِ وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَايِبِ الشَّجَرِ. فِي رِوَايَةٍ: اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا، فَأَنجَابَتْ عَنِ الْمَدِينَةِ النُّجَابَ الثُّوبَ فَجَعَلَتْ تُمْطِرُ حَوْلَهَا وَلَا تُمْطِرُ بِهَا قَطْرَةً، فَظَنَرْتُ إِلَى الْمَدِينَةِ وَإِنَّهَا لَفِي مِثْلِ الْإِكْلِيلِ. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيُّ (١).

ئەنەس (خوای ئازادی بێ) دەلی: رۆژی هەینی بوو، پیڤەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) وتاری دەدا، پیاوی هات پیی گوت! ئەی پیڤەمبەری خودا! لەبەر بێ بارانی مالآت و ئازاڵ قەبوون و رێگەوبان برا چونکە وڵاخی سواری نەماوە جا کەوايە لە خودا بپاړێرەووە بۆمان، پیڤەمبەریش (دروودی خوای لەسەربێ) پارایەو. لە گێڕانەوێهەکا: هەردوو دەستی بەرز کردەووە فەرمووی: ئەی خودایە! بارانمان فریاخە، ئەی خودایە بارانمان فریاخە، ئەی خودایە! بارانمان فریاخە ئیتەر لەم هەینییهوە تا ئەو هەینی هەر باران باری، جا لە هەینی ئاییندەدا پیاوی هات وتی: ئەی پیڤەمبەر خودا! خانووان رووخان، رێگاوبان بپان و ئازەل و پادار نەمان لەبەر زۆری باران! کەواتە لە خودا داوا بکە کە ئەم بارانە بگێرێتەو! پیڤەمبەریش (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: ئەی خودایە! بەسەر سەری کێوو یال و ناوشیوو دۆل و لەو پگاکانا ببیارینە. لە گێڕانەوێهەکی تردا: ئەی خودایە! لە دەورووبەرمان ببیارینەو بەسەر سەرمانا

(١) بخاري. استسقاء: ١٠١٣، ٩٣٣. مسلم. استسقاء: ٢٠٧٥. أبو داود. صلاة: ١١٧٥. نسائي. استسقاء: ١٥٠٣، ١٥١٤.

نا! گوتی: ئیتەر هه وره که (وهك جلی دایکه نی) ئاوا له سه ر مه دینه ره وییه وه و له ده ورو به ری ده باری، وه له ناو مه دینه یه ك دلۆپ نه ده باری، جا كه سه یری سه ر مه دینه م كرد هه وره که وهك تاجه گولینه چۆن ئه لقه ده دا به ده وری سه ردا ئاوا ئه لقه ی له مه دینه دا بوو! (ش/د/ن).

۱۷۶) گوته ی کاتی بارینی باران و هه لکردنی با:

(ما يقال عند المطر والريح)

۹۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ: اللَّهُمَّ صَيِّبًا نَافِعًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَلَفْظُهُ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ صَيِّبًا نَافِعًا^(۱).

عائیشه (خوای ئی رازی بن) ده لێ: پیغه مبه ر (درودی خوای له سه رین) كه بارانی ده دی ده یغه رموو: ئه ی خودایه! بارانیکی خورزم و سوودمه ند (ب/ن) گفته ی (ن): ئه ی خودایه! بیگیڤری به بارانیکی لیزمه ی به خوڤری به سوود: اللهم اجعله صيبا نافعا.

۹۴۴- وَتَمَثَّلَ ابْنُ عُمَرَ بِشِعْرِ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ: رَبُّمَا ذَكَرْتُ قَوْلَ الشَّاعِرِ وَأَنَا أَنْظَرُ إِلَى وَجْهِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَسْقَى، فَمَا يَنْزِلُ حَتَّى يَجِيشَ كُلُّ مِيزَابٍ، وَهُوَ قَوْلُ أَبِي طَالِبٍ.

وَأَبْيَضَ يُسْتَسْقَى الْعِمَامُ بِوَجْهِهِ ثِمَالِ الْيَتَامَى عِصْمَةً لِلْأَرَامِلِ^(۲).

رواه البخاري

ئيبنو عومه ر (خوایان ئی رازی بن) هونرا وه كه ی ئه بو طالیبی ده خوینده وه و ده یگوت: زۆر جاران كه ته ماشای روخساری چه زره تم ده كرد له و كاتانه دا كه دووعای داوای بارانی ده كرد، كه هیشتا كه له مینه به ره كه دانه ده به زی هه تا

(۱) بخاری. استسقاء: ۱۰۲۲.

(۲) بخاری. استسقاء: ۱۰۰۹ = تجرید: ۵۱۹.

هه‌موو پلووسکه‌کان ده‌خورو‌شان و چۆ‌پ‌او‌گه هه‌ل ده‌سا، ئی‌بینو عومهر (خوایان ئی رازی بن) ده‌ی‌گوت: زۆر جار ان که ته‌ماشای ئەم حالەم ده‌کرد ئەم شیعره‌ی ئەبو طالیبم وه‌بیر ده‌که‌وته‌وه که‌له مه‌دحی حه‌زده‌تدا ده‌ئێ:

وَأَبْيَضُ يَسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِوَجْهِهِ ثَمَالُ أَلْتَامِي عِصْمَةً لِلْأَرَامِلِ

واته:

سپیکاری‌که هه‌وور به‌روخساری ده‌بارینن باران

نه‌وه پشتو په‌ناس هه‌تیوان و دالده‌ی بی‌توه‌کان (ب).

۹۴۵- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحَدِيثِيَّةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: هَلْ تَذَرُونَ مَاذَا قَالَ: رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَغْلَمُ، قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطَرِّئًا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوَاكِبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: بِنُوءٍ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوَاكِبِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

زه‌یدی کو‌پی خالیدی جو‌هه‌نی (خوای ئی رازی بن) گوتی: له حوده‌ی‌بییه بووین، شه‌وباران باریبوو، پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌س‌رین) نویژی به‌یانی بو کردین، که سل‌اوی دایه‌وه رووی کرده خه‌لکه‌که‌وه فه‌رمووی: ئایا ده‌زانن که په‌روه‌دگارتان چی ده‌فه‌رموئ؟ گوتیان: خوداو پی‌غه‌مبه‌ری خودا خو‌یان باش ده‌زانن، فه‌رمووی: ده‌فه‌رموئ: ئەم به‌یانییه به‌ه‌وی ئەم بارانه‌وه به‌نده‌کانم بوون به‌ دو‌تاقم: تاقمیکیان باوه‌ریان به‌من بوو، وه تاقمیکیان باوه‌ریان به‌من نه‌بوو ئەوه‌ی بلی له‌ سایه‌ی خوداو‌وه به‌ رحمه‌تی ئەو بارانمان بو باریوه، ئەوه باوه‌ری ته‌واوی به‌من هه‌یه‌و باوه‌ری به‌ بورج و ئەستیره‌و شتی وانیه، به‌لام ئەو که‌سه‌ی بلی: له‌ فیساره‌ بورجا بارانمان بو

(۳) بخاری. صلاة: ۸۴۶، ۱۰۳۸، ۴۱۴۷، ۷۵۰۳. مسلم. ایمان: ۲۲۸، ۲۲۹.

باریوه ئه‌وه باوه‌ری به‌من نیه‌و به‌لکوو باوه‌ری به‌بورج و ئه‌ستیران هیه (ش)،

۹۴۶- وَلَمُسْلِمٌ أَلَمْ تَرَوْا إِلَى مَا قَالَ: رَبُّكُمْ قَالَ: مَا أُنْعَمْتُ عَلَى عَبْدِي مِنْ نِعْمَةٍ إِلَّا أَصْبَحَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِهَا كَافِرِينَ. يَقُولُونَ: الْكَوَكِبُ وَالْكَوَكِبُ^(۴).

حه‌زرت (دروودی خوی له‌سربین) ده‌فه‌رموئ: سه‌رنجی ئه‌م فه‌رمایشته‌ی په‌روه‌ردگارتان ناده‌ن که ده‌فه‌رموئ: هه‌رچاکه‌یی ده‌که‌م له‌گه‌ل به‌نده‌کانما ده‌سته‌یه‌کیان خویانی پی پینه‌زان ده‌که‌ن و سپله‌یی پیشان ده‌ده‌ن به‌رابه‌ر به‌و چاکه‌یه‌ی منه، من باران ده‌بارینم بویان که‌چی ئه‌وان ده‌لین: ئه‌ستیره‌و بورج بارانی بۆ باراندین و له‌فیساره‌ بورجا بارانمان بۆ باری! (م- غه‌ریقی ره‌حمه‌تی خودا بئ).

۹۴۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا عَصَفَتِ الرِّيحُ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، قَالَتْ وَإِذَا تَخَيَّلَتِ السَّمَاءُ تَغْيِيرَ لَوْنِهِ وَخَرَجَ وَدَخَلَ وَأَقْبَلَ وَأَدْبَرَ، فَإِذَا امْطَرَتْ سُرِّي عَنْهُ، فَعَرَفْتُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ. فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: لَعَلَّهُ يَا عَائِشَةُ كَمَا قَالَ: قَوْمٌ عَادٍ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا: هَذَا عَارِضٌ مُمَطِّرُنَا). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵).

عائیشه (خوی ئی‌زازی بئ) ده‌لئ: جاران که‌بای توند هه‌لئ ده‌کرد پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سربین) ده‌یفه‌رموو:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ}.

داوات ئی ده‌که‌م که‌به‌شم بده‌ی له‌خیره‌و سوودی ئه‌م بایه‌ خوی، وه‌هه‌ر وه‌ها له‌و خیره‌و سووده‌یش که‌له‌ناو ئه‌م بایه‌دا هیه‌، وه‌هه‌روه‌ها له‌و خیره‌و

(۴) مسلم. ایمان: ۲۲۰، ۲۲۹.

(۵) مسلم. استقاء: ۲۰۸۱ - ۲۰۸۲. ترمذی. دعوات: ۲۴۴۹. بخاری. تفسیر: ۴۸۲۸، ۳۲۰۶، ۴۸۲۹ = تجرید رقم:

سووده‌یش که ئەم بایه‌ی بۆ ره‌وانه‌ کراوه، وه په‌نا ده‌گرم به‌تۆ له‌ شه‌ری ئەم بایه‌ خۆی، وه هه‌روه‌ها له‌و شه‌ره‌یش که له‌ناو ئەم بایه‌دا هه‌یه، وه هه‌روه‌ها له‌و شه‌ره‌یش که ئەم بایه‌ی بۆ ره‌وانه‌ کراوه! عائیشه‌ ده‌یگوت: که به‌ری ئاسمان لیڵ ده‌بوو، ره‌نگی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) ده‌گۆراو ده‌چوو ده‌ره‌وه‌و ده‌هاته‌ ژووره‌وه‌و ده‌هات و ده‌چوو، جا کاتی که ده‌باری ئیتر هه‌زه‌ت (دروودی خوی له‌سهرین) فه‌رامۆشی بۆ ده‌هات، منیش که شه‌ره‌زای ئەم حاله‌ی بووم له‌م باره‌یه‌وه‌ پرسیارم ئی کرد، فه‌رمووی: ئەه‌ی عائیشه‌! مه‌ترسی ئەوه‌م هه‌یه‌ که ئەم هه‌ورو هه‌لایه‌ وه‌ک رۆژه‌که‌ی که‌ئێ عا‌د وابێ، ئەوان به‌ ته‌مای باران بوون، که‌چی بوو به‌ هه‌وری عه‌زاب و سزا، وه‌ک خودا له‌ قورئانا ده‌فه‌رموئ:

{فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا: هَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ: رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ - ۲۴/۴۶}.

واته‌: جا کاتی که دییان وا په‌له‌ هه‌ورێ له‌ ئاسو‌ی ئاسمانه‌وه‌ به‌ره‌و ئەوان ده‌کشێ، گوتیان: ئەمه‌ هه‌وری بارانه‌، بارانمان بۆ ده‌بارینێ! نه‌خه‌یر! هه‌ور نیه‌، به‌لکوو ئەوه‌ ئەو تۆله‌و سزایه‌یه‌ که ئیوه‌ په‌له‌په‌لتان بوو بۆهاتنی وا هات بۆتان ئەوه‌ بایه‌ک و شه‌پۆله‌ هه‌وایه‌کی ئاسمانیه‌ سزایه‌کی سه‌ختی تیا هه‌یه‌ (م/ت).

۱۷۷) باران موفه‌رکه‌: (یتبرک بالمطر)

۹۴۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصَابَنَا وَكُنْزُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَطَرٌ، قَالَ: فَحَسَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَوْبَهُ حَتَّى أَصَابَهُ مِنَ الْمَطَرِ. فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ صَنَعْتَ هَذَا؟ قَالَ: لِأَنَّهُ حَدِيثُ عَهْدٍ بِرَبِّهِ تَعَالَى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ئهنه‌س (خوی ئی زانی بن) گوتی: جارێ له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر بووین (دروودی خوی له‌سهرین) باران باری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سهرین) جله‌کانی خۆی هه‌لمائی و

سه‌ری خوئی قوٓت کردو قول و لاقی خوئی روت کردو خوئی دایه به‌بارانه‌که،
ئیمه‌ش گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بو وا ده‌که‌ی؟ فه‌رمووی: چونکه ئه‌م
بارانه تازه له‌لای په‌روه‌ردگاری گه‌وره‌وه هاتوو له‌به‌ر ئه‌وه مووفه‌رکه (م).

۱۷۸) دروسته که دۆستانی خودا بکړین به ده‌ستگړو ده‌سکه‌لا له‌لای خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر: (يجوز التوسل الى الله بأحبابه)

۹۴۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ إِذَا
قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بَيْنِنَا
فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ كَيْتِنَا فَاسْقِنَا. قَالَ: فَيُسْقَوْنَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (۱).

ئهنه‌س (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جاران که تووشی بئ بارانی ده‌بون
عومه‌ری کوپی خه‌تاب (خوای ئی رازی بئ) به‌خاتری عه‌باسی کوپی
عه‌بدولموطه‌لیب له‌خودا ده‌پارایه‌وه بو باران و ده‌یگوت: خودایه! ئیمه
له‌مه‌وپیئش له‌کاتی پیوپیستی باراندا، کاتی که پیغه‌مبه‌ر خوئی (سه‌ری خوای
سه‌ری) له‌ژیاندا بوو ئه‌و زاته‌مان ده‌کرد به‌ده‌ستگړو ده‌سکه‌لا له‌لای تو، وه
به‌خاتری ئه‌و له‌تو ده‌پاراینه‌وه تویش خاتری ئه‌وت ده‌گرت و ده‌هاتیت به
هاوارمانه‌وه و بارانت بو ده‌بارانین، ئیستایش بیکه به‌خاتری عه‌باسی مامه‌ی
پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویستمان بارانمان بو بره‌خسینه! گوتی: ئیتیر بارانیان بو
ده‌باری (ب).

۹۵۰- وَقَالَ: مُصَنَّبُ بْنُ سَعْدٍ إِنَّ أَبِي رَأَى لَهُ فَضْلاً عَلَى مَنْ دُونَهُ فَقَالَ:
النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَلْ تُنْصَرُونَ وَتُرْزَقُونَ إِلَّا بِضِعْفَائِكُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا
مُسْلِمًا وَلَفْظُ النَّسَائِيِّ: إِنَّمَا يَنْصُرُ اللَّهُ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِضِعْفِهَا بِدَعْوَتِهِمْ وَصَلَاتِهِمْ
وَإِخْلَاصِهِمْ. وَسَيَأْتِي فِي الْجِهَادِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى (۲).

(۱) بخاری. استسقاء: ۱۰۱۰، ۳۷۱.

(۲) بخاری. جهاد: ۲۸۹۶.

موصعهبی کوپی سهعد (خوایان فی رازی بن) گوتی: باوکم خوئی به گه وره تر ده زانی به رابه به خوارده سته کانی، پیغه مبه ریش (دروودی خوای له سرین) فهرمووی: نیوه که خودا نه صره تتان دهاو سهرتان ده خاو روژیتان دها ته نیا له بهر خاتری لازه بوون و بی هیژو هه ژاره کانتانه ئیتر چون خوتان له وان به زلترو باشتر ده زانن! (ب/ت/د/ن) گفته ی (ن): خودای گه وره که نه م ئومه تی ئیسلامه سهر ده خاو زالی دهکا ئه وه له بهر خاتری لازه بوون و بیینه واکانیه تی: به هوئی نه و نزاو پارانه وه و نویژه وه که نه وان به دلکی پاک ده یکن.

۹۵۱- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا ضَرِيرَ الْبَصَرِ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اذْعُ اللَّهُ أَنْ يُعَافِيَنِي قَالَ: إِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ، وَإِنْ شِئْتَ صَبَرْتُ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ، قَالَ: فَادْعُهُ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَوَضَّأَ فَيُحْسِنَ وُضْوءَهُ وَيَدْعُوَ بِهَذَا الدُّعَاءِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى لِي اللَّهُمَّ فَشَقَّعُهُ فِي. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ (۳).

عوسمانی کوپی حه نیف (خوای فی رازی بن) گوتی: پیاو یکی بی چاو هاته خزمه تی هه زره ت (دروودی خوای له سرین) گوتی: دووعام بو بکه که خودا چاو م چاک بکاته وه، فهرمووی (دروودی خوای له سرین): نه گهر هه ز ده که ی دووعات بو ده که م، نه گهر هه زیش ده که ی دیان به خوتا بگره و نارام بگره له ژیر باری خودادا نارام گرتنه که شت باشتره بو ت گوتی: قهینا که له خودا بیاریره وه بو م، جا پیغه مبه ر (دروودی خوای له سرین) پیی گوت که له پیشا ده سنو یژیکی جوان بگری و ئینجا به م نزا به بکا:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى لِي اللَّهُمَّ فَشَقَّعُهُ فِي}.

ئه ی خوايه! داوات لی ده که م و رووت لی ده نیم که له بهر خاتری موحه مبه دی پیغه مبه ری خوت (که پیغه مبه ری رهحه ته) مرازم بده ی، ئه ی موحه مبه د! تو ده که م به ده ستگیرو به ده سکه لاو به تکا کار له لای خودای

خوم کہ ئەم مرازم بئینیتەجی، ئەهی خودایە! تکای محمد گێراکە بۆمن!
(ت/ئیبینو ماجە - سند حسن صحیح).

۹۵۲- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْعُمْرَةِ فَأَذِنَ لِي وَقَالَ: لَا تَنْسَنَا يَا أَخِيَّ مِنْ دُعَائِكَ، فَقَالَ: عُمَرُ: كَلِمَةً مَا يَسْرُنِي أَنَّ لِي بِهَا الدُّنْيَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْعُمْرَةِ فَقَالَ: أَيُّ أَخِيَّ أَشْرِكُنَا فِي دُعَائِكَ وَلَا تَنْسَنَا. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۴).

عومەر (خوای ئا زانی بێ) گوئی: روخصەتم خواست لە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) کە بچم بۆ عەمرە، ئەویش رێگەی دام و فەرمووی: برالە! فەرماوشمان مەکە لە نزای خێرت. عومەر دەیگوت: ئەم وشەییە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) کە بەمنی فەرموو: برالە فەرماوشمان مەکە لە نزای خێرت، بە هەموو سامان و مولکی دنیا ناگۆرەوه! (د/ت - سند حسن صحیح).

(۱۷۹) نویژی چیشته‌نگاو: (صلاة الضحی)

۹۵۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ رَأَى قَوْمًا يُصَلُّونَ مِنَ الضُّحَى فَقَالَ: أَمَا لَقَدْ عَلِمُوا أَنَّ الصَّلَاةَ فِي غَيْرِ هَذِهِ السَّاعَةِ أَفْضَلُ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الْفِصَالُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَاحِدٌ^(۱).

زەیدی کوپی ئەرقەم (خوای ئا زانی بێ) کۆمەلیکی دی لە کاتی خۆرکەوتندا چیشته‌ نویژ (صلاة الضحی) یان دەکرد، گوئی: ئەدی ئەمانە خوشیان باش باش دەزانن کە ئەم نویژە لە کاتیکی تردا بکری باشترە، چونکە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) دەفەرموئی: نویژی توبەکاران واتە: چیشته‌ نویژ ئەوکاتە دەبی کە خۆر گەرم دەبی و چەوو لم تاو دەسەنئ و سم و قاچی پارێنە و شتر داخ دەبی! (م/ئەحمەد).

(۴) بسند حسن صحیح (شرحه).

(۱) مسلم. صلاة الأوابین: ۱۷۴۳، ۱۷۴۴.

۹۵۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِثَلَاثٍ: بِصِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكَعَتَيِ الضُّحَى وَأَنْ أُوتِرَ قَبْلَ أَنْ أَنَامَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بێ) گوئی: دۆستی ئازیزم پیغەمبەری خوشەویست (دروودی خوای لەسەربێ) ئەم سێ ئامۆزگارییە کردووم: کە ھەموو مانگی سێ رۆژ بە رۆژوو بم، وە ھەموو رۆژی دوو رکات چیشتە نویژ بکەم، وە ھەموو شەوی لەپیش خەوتندا نویژی وەتر بکەم (ش/د/ت/ن).

۹۵۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي الضُّحَى أَرْبَعًا وَيَزِيدُ مَا شَاءَ اللَّهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ^(۳).

عائیشە (خوای ئی رازی بێ) گوئی: یاسای پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) وابوو، ھەموو چیشتەنگاوی چوار رکات نویژی چیشتەنگاوی دەکرد، گەلی جارانیشت چەندە خودا لە چارە نووسیبوو زیاتری دەکرد! (د/م/ن/ئەحمەد).

۹۵۶- عَنْ هَانِئِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الْفَتْحِ صَلَّى سُبْحَةَ الضُّحَى ثَمَانِي رَكَعَاتٍ يُسَلِّمُ مِنْ كُلِّ رَكَعَتَيْنِ. وَفِي رَوَايَةٍ: أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ بَيْتَهَا يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ. فَاغْتَسَلَ وَصَلَّى ثَمَان رَكَعَاتٍ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۴).

ئومو ھانیئ کچی ئەبو طالیب (خوای ئی رازی بێ) گوئی: رۆژی گرتنی شاری مەككە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) ھەشت رکات نویژی سوننەتی چیشتەنگاوی کرد، لە ھەموو دوو رکاتی کا سلاوی دەدا یەو لە گێرانیەو یەکا:

(۲) بخاری. تہجد: ۱۱۷۶. مسلم. ضحی: ۱۶۶۹. نسائی. قیام الیل: ۱۶۷۶، ۱۶۷۷.

(۳) مسلم. صلاة ضحی: ۱۶۶۱. ابن ماجہ: ۱۲۸۱.

(۴) بخاری. تقصیر الصلاة: ۱۱۰۲، ۱۱۷۶، ۴۲۹۲. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۶۴. أبو داود. صلاة: ۱۲۹۱. ترمذی.

روژی فہتھی مہککہ پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) ہات بو مالی ئیمہ، جا خوی شورودو ہشت رکات نویژی چیشٹہنگاوی کرد (ش/د/ت).

۹۵۷- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سُلَامَى مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ، فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزَى مِنْ ذَلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۵).

ئہبو ذہر (خوی فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) فہرمووی: ہہموو روژی گشت جومگہو ئیسکیکی ئادہمیزاد خیریکی دہکہویتہ سہر جا لہہر ئہوہی کہ ہہموو کہسئ، سئ سہدو شہست ئیسک و ئہندامی ہہیہ سئ سہدو شہست خیری دہکہویتہسہر: ہہموو تہسبیحات و یادی خودا کردنی خیریکہ، ہہموو حہمدو سوپاسکردنیکی خودا خیریکہ، ہہموو تہلیلہو (لا الہ الا اللہ) کردنی خیریکہ، ہہموو ئہللأھو ئہکبہر کردنی خیریکہ، فہرمانکردنی بہ چاکہی خیریکہ نہہی کردنی لہ خراپہی خیریکہ، وہ کردنی دوو رکات نویژی چیشٹہنگاویش بریتیسی ئہم خیرانہ سہرجہم دہکہوی (م/د/ئہحمہد).

۹۵۸- وَلَهُمَا: يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سُلَامَى مِنْ ابْنِ آدَمَ صَدَقَةٌ: تَسْلِيمُهُ عَلَى مَنْ لَقِيَ صَدَقَةٌ وَأَمْرُهُ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيُهُ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَإِمَاطَتُهُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ وَبُضْعَةُ أَهْلِهِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزَى مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ رَكْعَتَانِ مِنَ الضُّحَى^(۶).

دیسان ئہبو ذہر (خوی فی رازی بن) گوئی: حہزہت (درویدی خوی لہسربین) دہفہرمووی: ہہموو روژی گشت ئہندامیکی ئادہمیزاد خیریکی دہکہویتہ سہر: تووشی کہسئ ببئ و سلأوی لی بکا خیریکہ، فہرمانی بکا بہ چاکہی خیریکہ، نہہی بکا لہ خراپہی خیریکہ، ئازاری لہ ریگہی دور بختہوہ

(۵) مسلم. صلاة ضحی: ۱۶۶۸ - ۱۶۷۱. أبو داود. صلاة الضحی: ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۵۲۴۳.

(۶) مسلم. صلاة ضحی: ۱۶۶۸. رياض رقم: ۱۱۴۰/۲. أبو داود. صلاة: ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۵۲۴۳، ۵۲۴۴.

خیریکہ، دروست ببیٰ له گہلٰں حہ لآلی خو یا خیریکہ، وہ کردنی دوو رکات نویرئی چیشتنہ گاویش بریتییٰ ئہم خیرانہ سہرجہم دہکەوئی! (م/د).

۹۵۹- عَنْ نَعِيمِ بْنِ هَمَّارٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: يَا ابْنَ آدَمَ لَا تُعْجِزْنِي مِنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ فِي أَوَّلِ نَهَارِكَ أَكْفِكَ آخِرَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: ابْنَ آدَمَ ارْكَعْ لِي مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ أَكْفِكَ آخِرَهُ^(۷).

نوعه یمی کوپی هه مھمار (خوای ئا زانی بن) گوئی: له پیغه مبهرم بیست دھیفه رموو (دروودی خوای له سهرین): خودای گه وره و سهرور دھفرموی: ئه ی ئاده میزادا! سهر له به یانیان چوار رکات نویرم بۆ بکه و یادم بکه، ئیتر ماوه ی ئه و رۆژت له سهرخۆم! (د/ئه حمه د/ت-س/ح) گفته ی (ت): ئه ی ئاده می! سهر له به یانی چوار رکات نویرم بۆ بکه، ئیتر ماوه ی ئه و رۆژت له سهرخۆم.

۹۶۰- عَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَعَدَ فِي مُصَلَّاهُ حِينَ يَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى يُسَبِّحَ رَكَعَتَيِ الصُّحَى لَا يَقُولُ إِلَّا خَيْرًا غُفِرَ لَهُ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ زَبَدِ الْبَحْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: مَنْ صَلَّى الْعِدَّةَ فِي جَمَاعَةٍ، ثُمَّ قَعَدَ يَذْكُرُ اللَّهَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَانَتْ لَهُ كَأَجْرِ حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ تَامَّةٍ تَامَةً^(۸).

موعادی کوپی ئه نه سی جوه نی (دروودی خوای له سهرین) گوئی: پیغه مبهرم (دروودی خوای له سهرین) فهرمووی: ههر که سی (که له نویرئی به یانی دهبیته وه) له سهر جیگه نویرته که ی خو ی دانیشی و قسه ی چاک و باش نه بی قسه ی تر نه کا هه تا دوو رکاته سونه ته که ی چیشتنه گاویش ده کا، ههر که سی ئاوا بکا ئیتر خودا له گوناوه و تاوانه کانی خو ش ده بی، ئه گهر چی له که فی دهریاش زۆر تر بن! (د/ت-س/ح) گفته ی (ت): ههر که سی نویرئی به یانی به کو مه لی به جه ماعت بکا، ئینجا دابنیشی و خهریکی یادی خودا بی تا خو ره لدی،

(۷) بسند حسن (شرحه).

(۸) بسند حسن (شرحه).

له پاشا دوو رکات نویژی سوننه تی چیشته نگاو بکا ئه وه پاداشی هه جیکی ته واو ته واو ته واو عه مره یه کی ته واو ته واو ته واو بۆ هه یه.

۹۶۱- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ مُتَطَهِّرًا إِلَى صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ. فَأَجْرُهُ كَأَجْرِ الْحَاجِّ الْمُحْرِمِ، وَمَنْ خَرَجَ إِلَى تَسْبِيحِ الصُّحَى لَا يُنْصِبُهُ إِلَّا إِيَّاهُ فَأَجْرُهُ كَأَجْرِ الْمُعْتَمِرِ، وَصَلَاةٌ عَلَى أَكْثَرِ صَلَاةٍ لَا لَفْوَ بَيْنَهُمَا كِتَابٌ فِي عِلِّيْنِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۹).

ئه بو ئومامه (خوای ئی رازی بئ) له پیغه مبه ره وه ده فهرموئ: (دیودی خوای له سه ربئ): هه رکه سی به پاکی و به ده سنوئژ وه له مال ده رچی به نیازی چوون بۆ نویژی فهرز، ئه وه وهك ئه و حاجیه ی که له ئیحرام دابی پاداشی باشی بۆ هه یه، وه هه رکه سی به تایبه تی بچی بۆ نویژی سوننه تی چیشته نویژ ئه وه به قه د پاداشی عه مره که ری پاداشی بۆ هه یه، نویژ له سه ر نویژیش (که قسه ی پرپوچیان له نیواندا نه بی) ده کری به شانامه و له روو په ره ی دیوانی عیلین تو مار ده کری، عیلین ناوی ده فته ریکی گه وه ی پیروژه، ناوی هه رکه سیکی تیا دانرا ئه وه نیشانه ی هات و خوشبه ختیته ی، ئه و ده فته ره ده سته ده سته فریشته و نزیکانی باره گا ده چن ته ماشای ده که ن! (د-سند صالح).

۹۶۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَافَظَ عَلَى شُعْعَةِ الصُّحَى غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبْدِ الْبَحْرِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۰).

ئه بو هورهیره (خوای ئی رازی بئ) گوئی: هه زه رت (دیودی خوای له سه ربئ) ده فهرموئ: هه رکه سی ناگاداری دوو رکاته که ی نویژی چیشته نگاو بکا و نه یان فه وتینن خودا له گونا هه کانی خوش ده بی، ئه گه ر چی وهك که فی ده ریاش ئاوا زۆربن! (ت).

(۹) بسند صالح (شرحه).

(۱۰) سکت عنه الشارح.

۱۸۰) نویژی سوننه تی لادانی خور له ناوه راستی ناسمان

(سوننه تی زه وال): (سنة الزوال)

۹۶۳- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ لَيْسَ فِيهِنَّ تَسْلِيمٌ تُفْتَحُ لَهُنَّ أَبْوَابُ السَّمَاءِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي أَرْبَعًا بَعْدَ أَنْ تَزُولَ الشَّمْسُ قَبْلَ الظُّهْرِ وَقَالَ: إِنَّهَا سَاعَةٌ تُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَأَحَبُّ أَنْ يَصْعَدَ لِي فِيهَا عَمَلٌ صَالِحٌ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

ئەبو ئەییوب (خوای ئی زانی بێ) گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهربێ) ده فهرموی: چوار ركات نویژ ههیه به سه رییه که وه ده کریڤ، به یه که سلأودانه وه، له پیښ نیوه پو و ه نه وه نده په سه ندو گه وه هه موو ده رگا کانی ناسمانیان بو ده خریته سه ریشت! (د/ت-س/ح) گقته ی (ت): جارێ پيغه مبهەر (دروودی خوای له سهربێ) که خور لای ده دا له ناوه راستی ناسمان له پیښ نیوه پو دا چوار ركات نویژی ده کرد، وه ده یفه رموو (دروودی خوای له سهربێ): له م حه له دا هه موو ده رگا کانی ناسمان ده کریڤنه وه له بهر نه وه حه ز ده که م که کرده وه یه کی باشی منیان لیوه سه رکه وئ!

۹۶۴- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ بَعْدَ الزَّوَالِ تُخَسَّبُ بِمِثْلِهِنَّ مِنْ صَلَاةِ السَّحَرِ وَلَيْسَ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَهُوَ يُسَبِّحُ اللَّهَ تِلْكَ السَّاعَةَ ثُمَّ قَرَأَ (تَقِيًّا ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ ذَاخِرُونَ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ غَرِيبٍ. سَيَرَدُ نَصَ هَذَا الْحَدِيثِ فِي تَفْسِيرِ سُورَةِ النُّحْلِ فِي الْمَجْلَدِ الرَّابِعِ^(۲).

له عومه ره وه (خوای ئی زانی بێ) پیغه مبهەر (دروودی خوای له سهربێ) ده فهرموی: چوار ركات نویژی سوننه ت هه ن، له پیښ بوونی نویژی نیوه پو دا ده بن، له پاش لادانی خور له ناوه راستی ناسمان ده کریڤ، خوایان ده ده ن له

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) رواه الترمذی بسند غریب.

چوار رکات نویژی به ره به یان، له وکات و حله د شت نیه که یادی پاکی
یه زدان نه کا ئینجا ئه م ئایه ته ی خوینده وه:

{يَتَفَيَّ ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالْشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ ذَاخِرُونَ - ۴۸/۱۶}.

ئایا ته ماشای ئه و شتانه ناکه ن که خودا دروستی کردوون، که
چون سیبهره کانیا ن به هو ی خوړه وه ئه م دیوو ئه و دیو ده که ن و جاری
به لای راست و جاری به لای چه پا لار ده بیته وه، له حالیکا ئه و شتانه
هه موو کړنووشی سهر دانه واندنی خو یان پی شکه شی باره گای
په روه ردگاری جیهان ده که ن، وه هه موو رامو داماون له ژیر باری خوداو
به فهرمانی ئه و به ملکه چی دین و ده چن! (ت/سند غریب).

(۱۸۱) باسی شه و نویژو گه وره یی شه و نویژ: (صلاة الليل وفضلها)

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ
مَقَامًا مَّحْمُودًا - ۷۹/۱۷}.

خودای گه وره ده فهرمو ی: سهره پای نویژه فهرزه کان به شه و واز له
خه و بیته هه ندی شه و نویژ بکه و قورئانی تیا بخوینه، هیوا هه یه له
نوورو به ره که تی ئه م طاعه ته جوانه وه خودا له روژی قیامه تا بتباته
پایه و مه قامه په سه نده که، که پایه ی تکاو شه فاعه تی گه وره یه له دوا
روژدا.

۹۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَنْزِلُ رَبُّنَا
تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ يَقُولُ: مَنْ
يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ، مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

(۱) بخاري. توحيد: ۱۱۴۵، ۶۲۲۱، ۷۴۹۴. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۶۹ - ۱۷۷۵. أبو داود. صلاة: ۱۳۱۵، ۴۷۳۳.

ترمذي. دعوات: ۳۴۹۸.

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بئ) لە پیغەمبەرەو (دروودی خوای لەسەربئ) دەفەرموئ: لە سییەکی دواییی شەودا، ھەموو شەوئ، خودای پەرەدگاری پیروژو گەرەمان دیتە خوارەو بۆ ئاسمانی خوارو، دەفەرموئ: کئ لەم دەمەدا لیم دەپاریتەو تا بچم بە ھاواریەو، کئ لەم دەمەدا داوای شتم ئی دەکا تا بەشی بدم و بئ بەشی نەکەم، کئ داوای لیخۆشبوونم ئی دەکا تا لیی خوش بم! (ش/د/ت).

۹۶۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (مَنْ لَمْ يَلَمْزِ نَفْسَهُ فِي شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا غُفِرَ لَهُ، مَنْ دَا الْأَذَى يَسْأَلُنِي فَأَعْطِيَهُ، مَنْ دَا الْأَذَى يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ، فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يُضِيَءَ الْفَجْرُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَاتِّرْمِذِي^(۲)).

دیسان گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) دەفەرموئ: ھەموو شەوئ (کە سییەکی یەکەمی شەو دەروا) خودا دیتە خوارەو بۆ ئاسمانی خوارو کە یەکەم ئاسمانە بەنیسبەت دنیاو، دەفەرموئ: پادشای راستەقینە ھەر خۆم کییە ئەو کەسە لەم کاتی بارانی نوورو رحمتەدا بانگم ئی دەکا تا بچم بە دەنگیەو، کییە ئەو کەسە داوام ئی دەکا تا بەشی بدم، کییە ئەو کەسە کە داوای لیخۆشبوونم ئی دەکا تا لیی خوش بم، ئیتەر ھەروا دەفەرموئ لەوئ تاروژی رووناک دەبیتەو (م/ت).

۹۶۷- وَمُسْلِمٌ: إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً لَا يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ^(۳).

حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربئ) دەفەرموئ: ھەموو شەوئ ماوہیەکی تیا ھەبە ھەریاویکی موسوڵمان بۆی رئ بکەوئ لەو حەلەدا داوای ھەرچی بکا لە خودا لە خیرو بییری ھەردوو جیھان خودا بئ دلی ناکاو ئەو شتە دەدات (م- خوای ئی رازی بئ).

(۲) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۶۹ - ۱۷۷۵. ترمذی. صلاة: ۴۴۶.

(۳) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۶۷، ۱۷۶۸.

۹۶۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمُ. وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۴).

دیسان ٹہبو ہورہیرہ (خوای فی رازی بنی) گوتی: حہزرت (درویدی خوای لہسہرین) فہرموی: لہپاش روژووی رہمہزان گہورہترین روژوو روژووی موحرہمہ کہ مانگی خودایہ، لہپاش نویژی فہریش گہورہترین نویژ نویژی شہو نویژہ (م/د/ت/ن).

۹۶۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَغْفِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ، إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عَقَدٍ يَضْرِبُ كُلَّ عَقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ، فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ، فَإِنْ صَلَّى انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ، فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ (۵).

دیسان گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوای لہسہرین) دہفہرموی: کہ دہخون شہیتان سئی گری دہدا لہ پشٹی سہرتان و یہکہ یہکہ دہست دہمالی بہ گریکانا و دہلی: بخوہ شہوگاریکی دوورو دریژ لہسہرت بی، جا ٹہگہر خہوتوو خہبہری بووہو یادی خودای کرد گرییہکیان دہکریتہوہ، خو ٹہگہر دہسنویژیشتی گرت ٹہوا گرییہکی تریشیان دہکریتہوہ، وہ ٹہگہر نویژیشتی کرد ئیتر ہموو گریکان بہ تہواری دہکریتہوہ، وہ خوشی گورج و گول و دلخوش دہبیٹہوہ، ٹہگینا بہ پہستی و دلگرائی و تہمبہلی دہمینیتہوہ! (ش/د/ن).

۹۷۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَكَرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ فَقِيلَ: مَا زَالَ نَائِمًا حَتَّى أَصْبَحَ مَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ فَقَالَ: بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أَذُنِيهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۶).

(۴) مسلم. صیام: ۲۷۴۷، ۲۷۴۸. أبو داود. صوم: ۲۴۲۹. ترمذی. صلاة: ۴۲۸. نسائی. قیام اللیل: ۱۶۱۲، ۱۶۱۳.

(۵) بخاری قیام اللیل: ۱۱۴۲، ۳۲۶۹. مسلم. صلاة المسافرين: ۸۱۶. نسائی. قیام اللیل: ۱۶۰۶.

(۶) بخاری. تہجد: ۱۱۴۴، ۳۲۷۰. مسلم. صلاة المسافرين: ۸۱۴. نسائی. قیام اللیل: ۱۹۰۷، ۱۶۰۸.

عبدالوللا (خوای ئی رازی بن) دهلی: له خزمهتی پیغه مبهردا (درویدی خوای لهسربین) باسی کابرایه کرا، گوترا: ههتا به یانهکی هه ر نوستبوو، وه نه چوو بوو به لای شه ونویژه وه! پیغه مبه ریش (درویدی خوای لهسربین) فهرمووی: ئه وه شهیتان گمیزی کردو وه ته ناو گوێچکه یه وه (ش/ن).

۹۷۱- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنْ كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيَقُومُ لِيُصَلِّيَ حَتَّى تَرِمُ قَدَمَاهُ أَوْ سَاقَاهُ، فَيَقَالَ لَهُ: فَيَقُولُ: أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا؟ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى انْتَفَخَتْ قَدَمَاهُ فَقِيلَ لَهُ: أَتَتَكَلَّفُ هَذَا وَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ؟ فَقَالَ: أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا^(۷).

موغیره (خوای ئی رازی بن) دهلی: پیغه مبه ر (درویدی خوای لهسربین) ئه وه نده له شه و نویژدا به پیوه راوه ستابوو هه ردوو قاجی (یا هه ردوو لاقی) په نه مابوون، جا یاران (خوایان ئی رازی بن) پیاان دهگوت: ئه ی خو شه ویستی خودا! بو ئه وه نده خۆت ماندوو ده که ی خۆ تو خودا له هه موو گونا هیکت خو ش بووه که واته بو وا له خۆت ده که ییت و ئه وه نده خۆت ماندوو ده که ییت؟! ئه ویش (درویدی خوای لهسربین) ده یفه رموو: ئه دیی نابئ که منیش به نده یه کی شو کرکه رو عه بدییکی سوپا سگوزا ریم؟ (ش/ن/ت) گفته ی (ت): پیغه مبه ر (درویدی خوای لهسربین) ئه وه نده زۆر شه و نویژی ده کرد تا هه ر دوو پیی ئاوسا بوون، جا عه رزیا نکرد: ئه م هه موو ئه رکه بو ده کی شئ، خۆ تو خودا له گونا هی به رو دوات خو ش بووه؟! ئه ویش ده یفه رموو: ئاخه ر ده بی منیش به نده یه کی سوپا س بزیریم!

۹۷۲- أُمُّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَقِظَ لَيْلَةً فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْفَنَنِ؟ مَاذَا أُنْزِلَ مِنَ الْخَزَائِنِ؟ مَنْ يُرِقْظُ صَوَاحِبَ الْحُجُرَاتِ؟ يَا رَبُّ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةٍ فِي الْآخِرَةِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۸).

(۷) بخاری. تهجد: ۱۱۳۰، ۴۸۳۶، ۶۴۷۱. مسلم. صفات المنافقین: ۷۰۵۵ - ۷۰۵۷. ترمذی. صلاة: ۴۱۲. نسائی.

قیام اللیل: ۱۶۴۲.

(۸) بخاری. تهجد: ۱۱۳۶.

نوممو سه‌له‌مه (خوای فی رازی بن) گوتی: شهوی له شه‌وان چه‌زهرت (درویدی خوای له‌سهرین) له خه‌و هه‌ستا، فه‌رمووی: نامه‌ خوا له‌کاری خوا! ئه‌م شه‌و چی ئاژاوه‌و ئاشووب داباری؟ وه‌چی گهنج و خه‌زنه‌ داباری؟ خۆزگه‌ یه‌کی دایکانی موسولمانان (أُمّهَاتُ الْمُؤْمِنِينَ) ی له‌ خه‌وه‌لده‌ستان بو شه‌و نویژو خودا په‌رستی، ئای که‌ چه‌نده‌ها که‌س هه‌ن له‌م جیهانه‌دا پوشته‌و په‌رداخن، که‌چی له‌ دوا روژدا روت و قوتن! (ب).

۹۷۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَأَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ، وَكَانَ يَتِمُّ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ، وَيَتِمُّ سُدُسَهُ، وَيَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۹).

عه‌بدوللای کوپی عه‌مر (خوایان فی رازی بن) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: په‌سه‌ندترین نویژ له‌لای خودا ئه‌و نویژه‌یه‌ که‌ له‌سه‌ر ده‌ستووری نویژی داوودبن (درویدی خوای له‌سهرین) وه‌ هه‌روه‌ها روژووش، وه‌ یاسای داوودیش ئاوابوو: نیوه‌ی شه‌و ده‌خه‌وت، سێ یه‌کیکی شه‌ویش شه‌و نویژی ده‌کرد ئه‌مه‌ ده‌کاته‌ پینج به‌ش له‌ شه‌ش به‌ش وه‌ ئه‌و شه‌شیه‌که‌که‌ی تریشی ده‌خه‌وته‌وه‌! وه‌ روژ نا روژیکیش به‌روژوو ده‌بوو (ش/د).

۹۷۴- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَرَقَهُ وَقَاطِمَةُ لَيْلَةً فَقَالَ: أَلَا تُصَلِّيَانِ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلْفُسْنَا بِيَدِ اللَّهِ، فَإِذَا شَاءَ أَنْ يَبْعَثَنَا بَعَثْنَا. فَانصَرَفَ حِينَ قُلْنَا ذَلِكَ وَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيَّ شَيْئًا، ثُمَّ سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُوَلَّ يَضْرِبُ فَخِذَهُ وَهُوَ يَقُولُ: (وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا). رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۰).

عه‌لی (خوای فی رازی بن) گوتی: شه‌وی چه‌زهرت (درویدی خوای له‌سهرین) ته‌شریفی هیئا بو‌لای من و فاطیمه‌ (سه‌یری کرد نووستووین) فه‌رمووی: ئه‌ری بو شه‌و

(۹) بخاری. ته‌جد: ۱۱۳۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۹۷۵، ۱۹۷۶، ۱۹۷۷، ۱۹۷۸، ۱۹۷۹، ۱۹۸۰، ۲۴۱۸، ۲۴۱۹، ۲۴۲۰، ۵۰۵۲،

۵۰۵۳، ۵۰۵۴، ۵۱۹۹، ۶۱۳۴، ۶۲۷۷. مسلم. صیام: ۲۷۳۱، ۲۷۳۲. نسائی. قیام‌اللیل: ۱۶۲۹، ۲۴۴۳.

(۱۰) بخاری. ته‌جد: ۱۱۲۷، ۴۷۲۴، ۷۲۴۷، ۷۴۶۵. مسلم. صلاة‌المسافرین: ۱۸۱۵. نسائی. قیام‌اللیل: ۱۶۱۰، ۱۶۱۱.

نویژناکھن، منیش گوتم: ئہی پیغہمبہری خودا! گیانمان وا لہ دەستی خودا خویداہ، ہہرکاتی خوئی حہزکا ہہلمان بسیئنی ئہوا ہہلمان دەسیئنی! جا کہوام گوت گہراہوہ ہیچ وہلامی نہدامہوہ، لہپاشا کہ دوور کہوتہوہ گویم ئی بوو دەیدا بہ رانی خویداو دەیفہرموو:

{وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا — ۵۴/۱۸}.

واتہ: ئادہمیزاد لہ راستیدا بو دەمبارزی و دەمہ دەمی و دەمہ وہری لہ ہہموو گیانلہبہریکی تر زیاتر حہزی لیہہ کہ بہناحق شورو غہوغای زور بہریابکا! (ش/ن).

۹۷۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَيْقَظَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّيَا جَمِيعًا كُتِبَا فِي الذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ^(۱۱).

ئہبو ہورہیرہ (خوای ئی رازی بن) دەلی: حہزرت (درویدی خوای لہسہرین) دەفہرموی: ئہگہر پیاو (لہشہودا) خیژانہکھی خوئی خہبہر بکاتہوہو پیئکہوہ شہو نویژ بکہن ناویان لہناو پیاوو ژنہ زیکر کہرہکاندا دەنوووسری خودای گہورہش دەفہرموی:

{وَالذَّاكِرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُنَّ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا — ۳۵/۳۳}.

ئہو پیاوو ژنانہی کہ بہزمان و دل ہہمیشہ زیکری خودا دہکہن بہ پہنامہکی و ئاشکرا، ئہوانہ خودا لیخوئشبوونی خوئی و پاداشی گہورہی بو نامادہ کردوون (د/ن/ئیبینو ماجہ).

۹۷۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَيْقَظَ امْرَأَتَهُ، فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ. رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنْ

اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا فَإِنْ أَبَى نَضَحَتْ فِي وَجْهِ الْمَاءِ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي وَابْنُ مَاجَهَ^(۱۲).

دیسان دہلئ: پیغہ مبہر (دیودی خوی لہ سرین) دہ فہ رموی: رھمہ تی خودا لہو پیاوہ بی کہ بہ شہو ہل دہستی شہو نویژ دہ کاو ژنہ کہشی ہل دہ سیئی، خو ژہ گہر ژنہ کہی بہ گوئی نہ کردو ہل نہ سا با ئاو پیرژینئ لہ دہم و چاوی، رھمہ تی خودا لہو ژنہ بی کہ بہ شہو ہل دہستی شہو نویژ دہ کاو میردہ کہشی ہل دہ سیئی، خو ژہ گہر میردہ کہی بہ گوئی نہ کردو ہل نہ سا با ئاو پیرژینئ لہ دہم و چاوی! (د/ن/ ماہہ. ماہہ = ئیبنو ماہہ).

۹۷۷- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَهُوَ قُرْبَةٌ إِلَى رَبِّكُمْ وَمَكْفَرَةٌ لِلْسَيِّئَاتِ وَمَنْهَاجٌ لِلْإِثْمِ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَمَطَرْدَةٌ لِلدَّاءِ عَنِ الْجَسَدِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ^(۱۳).

ئہبو ئومامہ (خوی فی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (دیودی خوی لہ سرین) فہ رموی: خووبگرن بہ شہو نویژوہ، چونکہ شہو نویژ پیشہی پیاو چاکانہ لہ میژوہ، وہ ہر وہا دہ بی بہ ہوی نزیکبونہ وہ لہ خوداوہ، وہ دہ بی بہ کہ فارہ تی خراپہ و ہر وہا لہ گوناہیش دہ تانگیریتہ وہ! لہ گیرانہ وہیہ کا: وہ دہریش لہ لہ ش دہر دہ کا (ت/ئہ حمہد/حاکم).

۱۸۲) ژمارہ و چونیتی شہو نویژ: (عدد صلاة الليل وكيفيتها)

۹۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَفْتَحْ صَلَاتَهُ بِرَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۱).

(۱۲) سکت عن درجته الشارح.

(۱۳) گست عن درجته الشارح.

(۱) مسلم. صلاة المسافرين: ۸۰۴.

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بىن) گوتى: پيغەمبەر (دروودى خوای لەسەرىن) دەفەرموى: كە شەو ھەلسان بۆ شەونويژ، لە پيشا بە دوو ركاتى سووكەلە دەست پى بکەن (م/د/ئەحمەد).

۹۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ صَلَاةُ اللَّيْلِ؟ قَالَ: مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَفَتِ الصُّبْحُ فَأَوْتِرْ بِوَاحِدَةٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئيبىنو عومەر (خوای ئی رازی بىن) گوتى: پياوئى گوتى: ئەى پيغەمبەرى خودا! شەونويژ چۆنە؟ فەرموى: دوو ركاتە دوو ركات، گە ترسى بەيانت ھەبوو تا قەيەك ركات بکە (ش/د/ت/ن).

۹۸۰- وَسَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللَّيْلِ فَقَالَتْ: سَبْعٌ وَتِسْعٌ وَإِحْدَى عَشْرَةَ سِوَى رَكْعَتِي الْفَجْرِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۳).

پرسیار کرا لە عایشە (خوای ئی رازی بىن) لەبارەى شەونويژى پيغەمبەرەو (دروودى خوای لەسەرىن) گوتى: جگە لە دوو ركاتە سوننەتەكەى بەيانی، جارى وا دەبوو ھەوت ركاتى دەکرد، جارى وا دەبوو نوۆ ركاتى دەکرد، جارى وا دەبوو یازدە ركاتى دەکرد (ب- بەر شەپۆل رحمتى خودای گەورە كەوئ).

۹۸۱- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً، مِنْهَا الْوُتْرُ وَرَكْعَتَا الْفَجْرِ^(۴).

ديسان لە عایشەو (خوای ئی رازی بىن) دەلى: پيغەمبەر (دروودى خوای لەسەرىن) بە وەترو دوو ركاتە سوننەتەكەى بەيانییەو بەشەو سیازدە ركات نويژى سوننەتى دەکرد! (ش/د/ت/ن).

(۲) بخاري. وتر: ۹۹۰. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۴۵، ۱۷۴۶، ۱۷۴۷. أبو داود. صلاة الليل: ۱۳۱۶. نسائي. قيام الليل: ۱۶۹۳. تحفة الأشراف: ۷۲۲۵.

(۳) بخاري. تهجد: ۱۱۲۹.

(۴) بخاري. تهجد: ۱۱۴۰. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۱۷ - ۱۷۱۹. ترمذي. وتر: ۴۵۹. أبو داود. صلاة الليل: ۱۳۶۰.

(٥) بخاري. تهجد: ١١٤٧ ، ٢٠١٣ ، ٣٥٦٩. مسلم. صلاة المسافرين: ١٧٢٠ - ١٧٢٢. ترمذي. وصف صلاة النبي: ٤٣٩. نسائي. قيام الليل: ١٦٩٦. أبو داود. صلاة الليل: ١٣٤١.

(٦) مسلم. صلاة المسافرين: ١٨٠١. أبو داود. صلاة الليل: ١٣٦٦.

زهیدی کوپی خالیدی جوهه‌نی (خوای لآ رازی بن) گوتی: گوتم: ده‌بی نه‌م
 شه‌و سهرنجی شه‌ونویژی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) بده‌م. له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا:
 گوتی: ئینجا‌کو سهرم کرده سهر به‌رده‌رگا‌که‌ی (یا گوتی: سهرم کرده سهر
 سابات‌ه‌که‌ی) جا سهرنجمدا له‌پیشا دوو رکات نویژی سووکه‌له‌ی کرد، له‌
 پاشا دوو رکات نویژی دریژ دریژ نویژی کرد، ئینجا دوو رکاتی تریشی
 کرد، ئینجا دوو رکاتی تریشی کرد، ئینجا دوو رکاتی تریشی کرد، ئینجا
 دوو رکاتی تریشی کرد، جار له‌گه‌لّ جارا دوو رکاته‌که‌ی کورت‌تر ده‌کرده‌وه،
 ئینجا که وه‌تریشی کرد، که ئه‌مه‌یش سهرجه‌می ده‌کاته‌سیازده رکات
 (م/د/ت/ن).

۱۸۳) له شه و نوږدا قورناخویندن هم به دهنگی به رزو هم به دهنگی
نزم دروسته: (صلاة الليل بين الجهر والإسراء)

٩٨٤- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ لَيْلَةً فَبَدَأَ مُوَّ بِأَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يُصَلِّي يَخْفِضُ مِنْ صَوْتِهِ قَالَ: وَمَرَّ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَهُوَ يُصَلِّي رَافِعًا صَوْتَهُ قَالَ: فَلَمَّا اجْتَمَعَا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَرَرْتُ بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي تَخْفِضُ صَوْتَكَ قَالَ: قَدْ أَسْمَعْتُ مَنْ نَاجَيْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: وَقَالَ: لِعُمَرَ: مَرَرْتُ بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي رَافِعًا صَوْتَكَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْقِظْ الْوَسْطَانِ وَأَطْرُدِ الشَّيْطَانَ، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا أَبَا بَكْرٍ ارْفَعْ مِنْ صَوْتِكَ شَيْئًا وَقَالَ: لِعُمَرَ: اخْفِضْ مِنْ صَوْتِكَ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْعَرَمُذِيُّ (وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ: كُلُّكُمْ قَدْ أَصَابَ) ^(١).

ئەبو قەتادە (خوای ئازادی بن) گوتی: شەوێ پێغەمبەر (دروودی خوای لەسەربن) دەر دەچێ، لە لای ئەبو بەکرەووە رەت دەبن، دەبینێ خەریکی شەو نوێژەو دەنگی خوای کپ کردووە، لە لای عومەری کوپی خەطابیشەو تێ دەپەرێ دەبینێ ئەویش خەریکی شەو نوێژە بەلام بە دەنگی بەرز، کاتی که هەر

(۱) بسند غریب (شرحہ).

دوکیان یه کیان گرت له خزمه تی حه زره تدا (درویدی خوای لسه ربین) فهرمووی: ئه ی ئه بو به کرا! به لاتا تی په پیم به دهنگی نزم شه ونویژت ده کرد ئه ویش گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خودا! ئه و که سه که رازو گو فتو گو م بوو له گه لی گو یی لی م بوو. به عومه ریشی فهرموو: له لای تویش شه وه رت بووم شه ونویژت ده کرد به دهنگی به رز ئه ویش گوتی: ئه ی پیغه مبه ری خودا! هم خه وتوو خه بهر ده که مه وه وه هم شه یتان له خو م دوور ده خه مه وه! پیغه مبه ریش (درویدی خوای لسه ربین) به ئه بو به کری فهرموو: تو که می دهنگت به رز که ره وه به عومه ریشی فهرموو: تو ش که می له دهنگت نزم بکه ره وه، (د/ت-سند غریب) له گیرانه ویه کی تیر می زی دا که له شه رحه که دایه: فهرمووی: هر دوولاتان شته که تان پیکا وه.

۹۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ لِعَائِشَةَ: كَيْفَ كَانَ قِرَاءَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللَّيْلِ أَكَانَ يُسِرُّ بِالْقِرَاءَةِ أَمْ يَجْهَرُ؟ فَقَالَتْ: كُلُّ ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ رُبَّمَا أَسَرَ بِالْقِرَاءَةِ وَرُبَّمَا جَهَرَ. فَقُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۲).

عه بدولای کوپی قه یس (خوای ئی رازی بن): ده لی: گوتم به عائیشه (خوای ئی رازی بن): قورئان خویندنی شه ونویژی پیغه مبه ر (درویدی خوای لسه ربین) چون بوو، مه به ستم ئه ویه ئایا له شه ونویژدا به په نامه کی قورئانی ده خویند یا به ئاشکرا، گوتی: هر دوو لای ده کرد گه لی جار به په نامه کی ده خویندو گه لی جاریش به ئاشکرا. منیش گوتم: سوپاس و ستایش بو خودا که ئه م کاره ی و ئاسان و گوشاد کردوه (ت).

۱۸۴) خویندنی قورئان و نزاو پارانه وه له شه ودا

(القراءة والدعاء في الليل)

۹۸۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَهَجَّدُ، قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أُنْتَ قِيَمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالتَّارُ حَقٌّ، وَالتَّيْبُونُ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبِّتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا ابَا دَاوُدَ^(۱).

ئیبینو عه عباس (خوای فی رازی بن) دهلی: پیغه مبهەر (درویدی خوای له سهرین) که به شهو هه لدهسا بۆ نویژ دهیغه رموو:

{اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قِيَمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالتَّارُ حَقٌّ، وَالتَّيْبُونُ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أُنَبِّتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ}.

ئهی خودایه: سوپاس و ستایش هەر بۆ تۆیه، تۆ ههتا ههتایه پایه داری و مایه ی بوون و مانی هه موو شتیکی و پارێزهرو راگری ئاسمانه کان و زهوی و ئه وهشی له وانا ههیه (هه رچی ههیه و نیه سه ر رشتی بوون و نه بوونی به دهستی تۆیه) دیسان سوپاس و ستایش بۆ تۆ، هه ر خۆتی خاوهن و پادشای راسته قینه ی ئاسمانه کان و زهوی و ئه وهشی له وانا ههیه، دیسان سوپاس و ستایش بۆ تۆ، هه ر تۆی رووناک که ره وهی ئاسمانه کان و زه مین و ئه وهشی له وانا ههیه، دیسان سوپاس و ستایش بۆ تۆ، تۆ ههقی و راست و دروستی و به لێنت هه قه و راسته،

(۱) بخاری. تهجد: ۱۱۲۰، ۶۳۱۷، ۷۳۸۵، ۷۴۴۲، ۷۴۹۹. مسلم. صلاة المسافرين: ۸۰۵.

فهرموده‌ت راسته و شادبوون و گه‌یشتن به دیداری تو، له پاش مردن هه‌قه و راسته، به‌هه‌شت راسته، دۆزه‌خ راسته، پیغه‌مبه‌ران هه‌قن و راستن، موحه‌مه‌د (درویدی خوی له‌سهرین) هه‌قه و راسته، قیامت راسته، ئه‌ی خودایه‌! خۆم سپارد به تو باوه‌رم هه‌یه به‌تو، پشت و په‌نام هه‌رتوی، دالده‌م هی‌ناوته به‌رتو، به‌پشتی تو ده‌چم به گژ نا‌حه‌زی خۆما، مه‌حکه‌مه و دادی خۆم دینمه‌لای توو تو ده‌که‌م به‌هکه‌م له نیوانی خۆم و نه‌یارما، سا تۆش به‌که‌ره‌م و گه‌وره‌یی خۆت) له گونا‌هی به‌رو دوام خۆش به، هه‌روا له گونا‌هی نه‌هی‌نی و ناشکران، په‌روه‌ردگارا پیش‌خستن و پاش‌خستن به ده‌ستی خۆته، خودای راست و ره‌وان هه‌ر تو‌ی، بزووتن و هی‌زو ته‌وانایی هه‌ر به ده‌ستی خودا خۆیه‌تی و به‌س (ش/ت/ن).

۹۸۷- وَعَنْهُ أَنَّهُ رَقَدَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَيْقَظَ فَتَسَوَّكَ وَتَوَضَّأَ وَهُوَ يَقُولُ: (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ) فَقَرَأَ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ حَتَّى خَتَمَ السُّورَةَ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ فَأَطَالَ فِيهِمَا الْقِيَامَ وَالرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي لِسَانِي نُورًا وَفِي سَمْعِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا وَاجْعَلْ مِنْ قَوْقِي نُورًا وَمِنْ تَحْتِي نُورًا. وَعَنْ يَمِينِي نُورًا وَعَنْ شِمَالِي نُورًا زَمِنْ بَيْنَ يَدَيَّ نُورًا وَمِنْ خَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي نَفْسِي نُورًا وَأَعْظِمْ لِي نُورًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَاتِّرْمِذِي^(۲).

دیسان له‌وه‌وه ده‌لی: شه‌وی له‌لای پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سهرین) نووستبووم، که‌زهرت (درویدی خوی له‌سهرین) شه‌و هه‌لسا له‌خه‌و و سیواکی کردو ده‌سنو‌یژی گرت و نه‌م ئایه‌تانه‌ی هه‌تا کۆتایی سووره‌ته‌که خویندو فهرمووی:

{إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ - ۳ / ۱۹۰ - ۲۰۰}.

(۲) مسلم. صلاة اللیل: ۱۷۶۹. أبو داود. طهارة: ۵۸، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴. نسائي. قیام اللیل: ۱۷۰۳، ۱۷۰۴. تحفة الأشراف: ۶۲۸۷.

واته: به‌راستی له دروستکردنی ئاسمانه‌کان و له ئەوزاعی زەمین و له جیاوازی شه‌و روژدا به کورتی و درێژی، گه‌ڵی ئایه‌ت و عه‌لامات و به‌لگه‌و نیشانه‌هه‌ن بۆ ئەو که‌سانه که دارای هۆش و گوشتن و به چاوی دڵ ته‌ماشای ئەم بوونه‌وه‌ره ده‌که‌ن و به‌ووردی سه‌رنجی ئی ده‌ده‌ن، جا ئەوکاته هه‌م له خۆی و هه‌م له خاوه‌نی تی ده‌گه‌ن، ئینجا هه‌زه‌ت (دیو‌دی خۆی له‌سه‌رین) هه‌ڵسایه‌وه‌ دوو رکات نویژی کرد، درێژه‌ی دا به‌ راوه‌ستان و به‌ روکوع و به‌ کوپنوش تیا‌یا‌نا له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کا: فه‌رمووی:

{اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي لِسَانِي نُورًا فِي سَمْعِي نُورًا فِي بَصَرِي نُورًا مِنْ نُورِي نُورًا وَمِنْ تَحْتِي نُورًا. وَعَنْ يَمِينِي نُورًا وَعَنْ شِمَالِي نُورًا زَمِنْ بَيْنَ يَدَيَّ نُورًا وَمِنْ خَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ فِي نَفْسِي نُورًا وَأَعْظِمْ لِي نُورًا}.

ئهی په‌روه‌ردگارم! پێدڵ و زمان و گویچکه‌و چاوم له‌ نوورو روشتنایی بکه‌، هه‌روه‌ها سه‌رو ژێرو راست و چه‌پ و به‌رده‌م و پشتهم، هه‌روه‌ها دڵ و ده‌روونم له‌ نوور که‌یل که‌و غه‌رقی نوورم که‌! (م/د/ت).

۱۸۵) نویژی سوننه‌ت هه‌م قه‌زا ده‌گه‌ریته‌وه‌و هه‌م به‌ دانیه‌شته‌وه‌ دروسته‌:

(تَقْضَى الصَّلَاةُ الْمَسْنُونَةُ كَمَا تَجُوزُ مِنْ قَعُودِ)

۹۸۸- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

عومه‌ری کوپی خه‌تاب (خۆی ئی زانی بێ) ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ر (دیو‌دی خۆی له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمووی ئەگه‌ر که‌سه‌ئێ شه‌وخه‌وی ئی که‌وت و به‌شه‌و طاعه‌تی سوننه‌تی شه‌وی نه‌کرد (خوا هه‌مووی نه‌کرد، خوا هه‌ندیکی) به‌لام به‌پوژ قه‌زای

(۱) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۴۲. أبو داود. صلاة ۱۳۱۳. ترمذی. قضاء النوافل: ۵۸۱. نسائی. قیام اللیل:

بکاته وه له ناوهندی نویژی بهیانی و نویژی نیوه پۆدا ئه وه وهك به شهو کردییتی وه های بۆ ده نووسری (م/د/ت/ن).

۹۸۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَامَ عَنِ الْوُثْرِ أَوْ نَسِيَهُ فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَ وَإِذَا اسْتَيْقَظَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابُو دَاوُدَ^(۲).

له ئه بو سه عیده وه (خوای ئی رازی بێ) له پیغه مبه ره وه ده فه رموی (دروودی خوای له سه ربێ): ئه که ره که سی بۆ نویژی وه تر خه وی ئی که وت یا خود له بیرێ چو، با که یادی که وته وه، یا که خه به ری بۆ وه با بیگی ری ته وه (ت/د-س/صالح).

۹۹۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا عَمِلَ عَمَلًا أَتَبْتُهُ، وَكَانَ إِذَا نَامَ مِنَ اللَّيْلِ أَوْ مَرَضَ صَلَّى مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً. قَالَتْ: وَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَامَ لَيْلَةً حَتَّى الصَّبَاحِ وَمَا صَامَ شَهْرًا مُتَتَابِعًا إِلَّا رَمَضَانَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

عائیشه (خوای ئی رازی بێ) ده لێ: پیغه مبه ره (دروودی خوای له سه ربێ) ده ستووری وابوو هه رکاریکی خیری بکر دایه ده یکرد به پیشه و به رده وام ده یکرد، ئه گه ره به شه ویش خه وی ئی بکه وتایه یا نه خو ش بوایه و به شه و شه و نویژی ئه و شه وه ی بچوایه، به روژ ده یگی رایه وه له باتی ئه وه به پوژ دوا زده رکارت نویژی ده کرد، عائیشه گو تیشی به ش به حالی: خو م من نه مدیوه که پیغه مبه ره (دروودی خوای له سه ربێ) ه یچ شه وی شه و تا به یانی سه ران سه ره نه خه وی و دانیشی تا به یانی شه و نویژو طاعت بکا، یا مانگی سه ران سه ره به روژوو بێ جگه له مانگی ره مه زان (م/ن).

۹۹۱- وَرَوَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُصَلِّي بَعْدَ الْعَصْرِ فُسَيْلَ فَقَالَ: أَتَانِي نَاسٌ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ فَشَغَلُونِي عَنِ الرُّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ فَهُمَا هَاتَانِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۴).

(۲) بسند صالح (شرحه).

(۳) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۴۰، ۱۷۴۱. نسائي: ۱۷۴۱ نياي. قيام الليل: ۱۷۸۸. ترمذي. صلاة: ۴۴۵.

(۴) بخاري. مواقيت الصلاة: تعليق ذكره في الباب/ ۳۳ من كتاب مواقيت الصلاة.

بینرا که پیغهمبهر (درویدی خوی لهسرین) له پاش نویژی عهصره وه نویژی سوننه دهکا، که پرسیاریان لی کرد له باره‌ی ئهم نویژه وه فهرمووی: چند که سنی (له هوژی عهبدولقه‌یس) ئهم نیوه‌پویه له‌لام بوون، به‌هوئی ئه وه فده‌ی ئه‌وانه وه نهم په‌رژا که دوو رکاته سوننه ته‌که‌ی پاش نیوه‌پۆ بکه‌م، جا ئهم دوو رکاته‌یه که ئیستا کردم ئه‌و دوو بوون قه‌زام کردنه وه (ش/د).

۹۹۲- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا فَاتَتْهُ الْأَرْبَعُ قَبْلَ الظُّهْرِ صَلَّاهُنَّ بَعْدَ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَه وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ^(۵).

پیغهمبهر (درویدی خوی لهسرین) ده‌ستووری وابوو: ئه‌گه‌ر چوار رکاته سونه ته‌که‌ی پیش نویژی نیوه‌پۆی بجوایه له پاش دوو رکاته سوننه ته‌که‌ی پاش نیوه‌پۆ وه ده‌یکردنه وه! (ماجه/ت- تیرمیزی به‌حه‌سه‌نی داناوه).

۹۹۳- وللتِّرْمِذِيُّ: مَنْ لَمْ يُصَلِّ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَلْيُصَلِّهُمَا بَعْدَ مَا تَطْلُعُ الشَّمْسُ^(۶).

حه‌زه‌ت (درویدی خوی لهسرین) ده‌فه‌رموئی هه‌ر که‌سنی له‌کاتی خۆیدا دوو رکاته سوننه ته‌که‌ی به‌یانی بۆ نه‌کرا با له پاش خۆرکه‌وتن بیانکاته وه! (ت).

۹۹۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيُصَلِّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَةً، فَإِذَا فُتِرَ فَلْيَقْعُدْ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۷).

له ئه‌نه‌سه‌وه (خوی لی رازی بن) له پیغهمبهره وه ده‌فه‌رموئی (درویدی خوی لهسرین): ئه‌وه‌نده خه‌ریکی نویژی سوننه‌ت بن تا چالاک و گورج و گۆلن، به‌لام که سارد بوونه وه شه‌که‌ت بوون ئیتر دانیشتن و نویژ مه‌که‌ن هه‌تا ماندووتان ده‌رده‌چی (ش/د).

(۵) حسنه الترمذي.

(۶) سکت عنه.

(۷) بخاري. تهجد: ۱۱۵۰. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۸۲۸، ۱۸۲۹. أبو داود. صلاة: ۱۳۱۲. نسائي. قيام الليل:

۹۹۵- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَانَ رَجُلًا مَبْسُورًا قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَهُوَ قَاعِدٌ، فَقَالَ: مَنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ أَفْضَلُ، وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ، وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۸).

عیمرانی کوپری حوصه‌ین (خوای فی رازی بن) (که خوئی پیایوکی مه‌یاسیری داربوو) ده‌ئی: له پیغه‌مبه‌رم پرسى (درویدی خوای له‌سهرین): ئەگەر پیاوی ساخ به دانیشتنه‌وه نویژی سوننه‌ت بکا چۆنه؟ فه‌رمووی: ئەوه‌ی به‌پیوه نویژ بکات ئەوه خیرتره، به‌لام ئەوه‌ی به دانیشتنه‌وه بیکات ئەوه نیوه‌ی پاداشی راوه‌ستاوی بۆ هه‌یه، وه ئەوه‌ی به‌راکشانه‌وه نویژ بکات ئەوه نیوه‌ی پاداشی دانیشتنووی بۆ هه‌یه (ب/د/ت/ن).

۹۹۶- سَأَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِاللَّيْلِ فَقَالَتْ: كَانَ يُصَلِّي لَيْلًا طَوِيلًا قَائِمًا وَلَيْلًا طَوِيلًا قَاعِدًا، وَكَانَ إِذَا قَرَأَ قَائِمًا رَكَعَ قَائِمًا وَإِذَا قَرَأَ قَاعِدًا رَكَعَ قَاعِدًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۹).

پرسیار کرا له عایشه (خوای فی رازی بن) له باره‌ی شه‌و نویژی پیغه‌مبه‌ره‌وه (درویدی خوای له‌سهرین) گوئی: گه‌ئێ جار شه‌و نویژیکی دوورو درێژی به‌راوه‌ستانه‌وه ده‌کرد، وه گه‌ئێ جاریش شه‌و نویژیکی دوورو درێژی به دانیشتنه‌وه ده‌کرد، جا ئەگەر به پیوه فاتحاو سووره‌تی بخویندایه ئەوا به‌پیوه‌یش روکووعی ده‌برد، به‌لام ئەگەر به دانیشتنی‌شه‌وه فاتحاو سووره‌تی بخویندایه ئەوا به دانیشتنه‌وه روکووعی ده‌برد (م/ت/ن).

۹۹۷- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا بَدَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَقَلَّ كَانَ أَكْثَرُ صَلَاتِهِ جَالِسًا. وَفِي رِوَايَةٍ: لَمْ يَمُتْ حَتَّى كَانَ كَثِيرٌ مِنْ صَلَاتِهِ وَهُوَ جَالِسٌ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱۰).

(۸) بخاری. تقصیر الصلاة: ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷.

(۹) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۶۹۶ - ۱۶۹۹.

دیسان عائیشہ (خوای ئی رازی بن) گوتی: که پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) گوشتن بوو، وه لهشی له بهر گوشت گرتن که می قورس بوو، ئیتر زوربهی شهونویژی به دانیشتنه وه دهکرد. له گیرانه وهیهکا: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) وهفاتی نهکرد تا زور له نویژه سوننهتهکانی به دانیشتنه وه دهکرد (م).

۱۸۶) نویژی سوننهت له ماله وه خیرتره! : (النوافل فی البیت افضل)

۹۹۸- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلَيْكُمْ بِالصَّلَاةِ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ خَيْرَ صَلَاةٍ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ، إِلَّا الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

زهیدی کوپی تابیت (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) فهرمووی: بیکه به پیشه شهونویژو نویژی سوننهت له ماله وهتان بکهن، چونکه نویژی فهرزی ئی دهرچئ خیرترین نویژی پیاو، ئهو نویژهیهتی که له مالی خویا دهیکا (ش/ت).

۹۹۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ نَصِيبًا مِنْ صَلَاتِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا^(۲).

جاییر (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خوای لهسهرین) دهفهرمووی کاتی له مزگهوت نویژ دهکهن بهشی ماله وهش دابنن، چونکه خودا ئهو نویژهی ماله وهتان دهکا به مایهی خیر (م).

(۱۰) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۷۰۷، ۱۷۰۸. نسائي. قيام الليل: ۱۶۵۶.

(۱) بخاري. تهجد: ۱۸۷. مسلم. صلاة المسافرين: ۱۸۱۷ - ۱۸۱۹. أبو داود. تطوع: ۱۰۴۳، ۱۴۴۸.

(۲) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۸۱۹.

۱۰۰۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَثَلُ النَّبِيِّ الَّذِي يُذَكِّرُ اللَّهَ فِيهِ وَالنَّبِيِّ الَّذِي لَا يُذَكِّرُ اللَّهَ فِيهِ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ. رَوَاهُمَا مُسْلِمٌ^(۳).

ثعبو موسا (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خوای لیسرین) فهرمووی: نهو مالهی که ذیکرو یادی خودای گهورهی تیا دهکری، وهک دلی پر نووری ثاده میزادی زیندوو وایه. نهو مالهشی که ذیکرو یادی خودای تیا ناکری وهک گوپی چول و هوئی مردوو وایه! (م).

۱۰۰۱- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهِ فِي مَسْجِدِي هَذَا إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَصَحَّحَهُ الْعِرَاقِيُّ^(۴).

زهیدی کوپی ثابت (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درویدی خوای لیسرین) فهرمووی: نویژی پیاو له مالی خویا خیرتره له نویژی مزگهوت، تهنانهت له نویژی مزگهوتکهی منیش خیرتره، وهلی نویژی فهرز له مزگهوت خیرتره (د- عراقی به صهحیحی داناه).

۱۸۷) نویژی نیستیخاره (واته: نویژی نیشاندانی خیر) : (صلاة الإستخارة)

۱۰۰۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَلِّمُنَا الْإِسْتِخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ: إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ أَسْتَغْفِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أُمْرِي أَوْ قَالَ: عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ،

(۳) مسلم. صلاة المسافرين: ۸۲۰.

(۴) صححه العراقي.

وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ قَالَ: فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ، وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ قَالَ: وَيُسَمَّى حَاجَتَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

جایگزین (خوای تو را از من) گوئی: پیغمبر (درویدی خوای من) دستوری و ابوی، بگویم و کار و فرمانی فیتری نیستی خاره‌ی ده‌کردین، و هک چون فیتری سوورده‌تو کانی قورئانی ده‌کردین، ده‌یفه‌رمو: نه‌گه‌ر یه‌کیکتان نیازی کاریکی هه‌بوو و نه‌یده‌زانی باشه یا خراپه با له‌پیشا دوو رکات نویژی سوننه‌ت بکا، ئینجا بلئی:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي}.

یا فهرمووی:

{فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدِرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي}.

یا فهرمووی:

{فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ، وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ قَالَ: وَيُسَمَّى حَاجَتَهُ}.

ئهی خودایه! داوات تو ده‌که‌م که به عیلم و زانستی خووت و به ده‌سته‌لات و ته‌وانایی خووت، چاکه و خیرم نیشان بدهو، ئه‌وه‌ی باشه بوم به‌سه‌رکردنیا زالم بکه، وه داوای به‌شو و باره و به‌خششی گه‌وره‌ی خووت تو ده‌که، چونکه تو ته‌وانای هه‌موو شتیکت هه‌یه و من بئ ده‌سه‌لاتم و ته‌وانام نیه، وه تو هه‌موو شت ده‌زانی و من نازانم، وه هه‌رخووت داناو زانایی به‌هه‌موو نیهنی و ناشکرایه‌ک، په‌رومردگارم! تو ده‌زانی نه‌گه‌ر ئهم کاره باشه بو من،

(۱) بخاری. أبواب النوافل: ۱۱۶۶، ۶۲۸۲، ۷۲۹۰.

باشه بۆ دین و ئایینم و باشه بۆ ژیانم و بۆ سهرهنجامی کارم، یا فهرمووی: باشه بۆ ئیستام و باشه بۆ پاشهروژم ئەوا له چاره می بنووسه و ئاسانی بکه بۆم و له پاشیشا پیت و بهرکهتی تیخه بۆم، وه تو دهزانی ئەگەر ئەم ئیشه خراپه، بۆ من، خراپه بۆ دین و ئایینم و خراپه بۆ گوزهرانم و بۆ سهرهنجامی کارم یا فهرمووی: خراپه بۆ ئیستام و بۆ پاشهروژم ئەوا ئەو له من لاده و منیش لهو لاده، وهچی چاکه ئەوه له چاره م بنووسه له پاشا رازیم بکهپی! چهزهرت (دروودی خوی لهسهرین) فهرمووی: وه ناوی نیازهکشی بهینئ واته: لهویدا که دهلی: تو دهزانی ئەم کاره.. بلی: ئەم کاره که ژنهیانه یا خانوو کرینه، یا ئەمهیه، یا ئەوهیه باشه بۆ من... تاد (ب/د/ت/ن).

۱۰۰۳ - قَالَ: الْمُصَنَّفُ (عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ) فِي الشَّرْح: فَيُصَلِّي الرُّكْعَتَيْنِ وَيَقْرَأُ الدُّعَاءَ وَيَعْمَلُ بِمَا يَنْشُرُ لَهُ صَدْرَهُ، وَإِلَّا كَرَّرَ الصَّلَاةَ وَالْدُّعَاءَ سَبْعًا لِحَدِيثِ ابْنِ السَّيِّحِ الْحَسَنِ: إِذَا هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَاسْتَخِرْ رَبَّكَ فِيهِ سَبْعَ مَرَّاتٍ ثُمَّ أَنْظِرْ إِلَى الَّذِي يَسْبِقُ إِلَى قَلْبِكَ فَإِنَّ الْخَيْرَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: الْمُؤَلَّفُ: وَيَتَّبِعِي أَنْ يَكُونَ وَقْتُهَا تَارِكًا لِهَوَاهُ نَاسِيًا لَهُ بِالْكُلِّيَّةِ مُنْتَظِرًا لِمَا يَخْتَارُهُ اللَّهُ لَهُ فَإِنَّ الْخَيْرَ بِيَدِ اللَّهِ وَحْدَهُ يُعْطِيهِ مَنْ يَشَاءُ. انتهى كلامه. ترجمة (۲).

دانەر (په گهه موباره که می له نوو روهمهتی خودا بێ) له شه ره که دا دهلی: خاوهن نیاز ئەم دوو رکاته دهکا و ئەم دوو عایه دهخوینئ و له پاشا دلی بۆچی چوو، وه به کام لایه نی ئەو کاره دلی کرایه وه ئەوه بکا، به لام ئەگەر ههروهک خوی مایه وه ئەوا چهوت جار ئەم نویژو نزایه دووباره دهکاته وه، به پیی ئەم حدیثه هسه نهی که (ابن السنی) ریوایهتی کردوه: چهزهرت (دروودی خوی لهسهرین) ده فهرموئ ئەگەر نیاز ی کاریکت هه بوو ههتا چهوت جار پرس و راویژ به خودای خۆت بکه که چی باشه بیکا به باره وه بهشت، له پاشا دلت بۆ چی چوو، وه دلت به چی کرایه وه ئەوه بکه چونکه خیر له وه دایه، ههروه ها دانەر دهلی: دهشی خاوهن نیاز

لہو کاتہدا بہ ہیچ کولوچی بہ لای ہوا ی نہفس و ئارہزوو بازیدا نہچی،
وہ چاودہنواپی ئہو خیرہ بی کہ خوا دہیخاتہ ناو دئی، چونکہ لہ
راستیدا خیرو خوشی وا لہ دہستی خودادا، بہ کئی مہیلی لیبی
دہیداتی. قسہکھی دانہر تہواو.

۱۸۸) نویژی سہلاتوتہ سبیح: (الصلاة التسابیح)

۱۰۰۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ: يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّاهُ، أَلَا أُعْطِيكَ، أَلَا أَمْنُحُكَ، أَلَا أَحْبُوكَ، أَلَا أَفْعَلُ بِكَ عَشْرَ خِصَالٍ إِذَا أَلْتَ فَعَلْتَ ذَلِكَ غُفِرَ اللَّهُ لَكَ ذَنْبُكَ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ قَدِيمُهُ وَحَدِيثُهُ، خَطَاؤُهُ وَعَمْدُهُ صَغِيرُهُ وَكَبِيرُهُ سِرُّهُ وَعَلَانِيَتُهُ، عَشْرُ خِصَالٍ أَنْ تُصَلِّيَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ تَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَسُورَةَ فَإِذَا فَرَغْتَ مِنَ الْقِرَاءَةِ فِي أَوَّلِ رَكَعَةٍ وَأَنْتَ قَائِمٌ قُلْتَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً ثُمَّ تَرَكَعُ فَتَقُولُهَا وَأَنْتَ رَاكِعٌ عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ الرُّكُوعِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَهْوِي سَاجِدًا فَتَقُولُهَا وَأَنْتَ سَاجِدٌ عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَسْجُدُ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ فَتَقُولُهَا عَشْرًا فَلِذَلِكَ خَمْسٌ وَسَبْعُونَ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ تَفْعَلُ ذَلِكَ فِي أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُصَلِّيَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ مَرَّةً فَافْعَلْ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَقِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَقِي كُلِّ شَهْرٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَقِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَقِي عُمْرِكَ مَرَّةً. وَزَيْدٌ فِي رِوَايَةٍ: فَإِنَّكَ لَوْ كُنْتَ أَعْظَمَ أَهْلِ الْأَرْضِ ذَنْبًا غُفِرَ لَكَ بِذَلِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَعَبَّاسُهُ: فَلَوْ كَانَتْ ذُنُوبُكَ مِثْلَ رَمْلِ عَالِجٍ لَغَفَرَهَا اللَّهُ لَكَ^(۱).

ئیبنو عبباس (خودایان ئی رازی بی) گوئی: پیغہمبہر (درودی خوی لہسہرین)
فہرموی: بہ عباسی کوپی عہدولموطہلیب: ئہی عباس! ئہی مامہی
خوم! با بہشت بدم، با خہلاتت بکہم، با شاباشت بدمی، با دہ چاکہت
لہگہل بکہم، با نویژیکت فیربکہم ئہگہر بیکہیت خودا ئہم دہ چاکہیت

(۱) رواہ البخاری فی جزء القرآن وابن ماجہ وابن خزیمة والحاکم والبیہقی وصحہ. (شرحہ).

دهداتئ: له گوناخت خوش دهبی، له پېشین و پاشینی، له کۆن و نوی، له هه له و ده سه نقه سستی، له بچووک و گه و ره و وردو درشتی، له نهینی و ناشکرای، که نه مانه ش ده که نه ده جوړه گونا، نه و نویژه ییش بهم شیوه یه: چوارپکات نویژ بکه به نیاز (نییه ت) ی نویژی (صلاه التسبیح) له هه موو رکاتیکا سووره تی فاتیحاو سووره تیکی تر بخوینه، جا که له خویندنی فاتیحاو سووره ته که ئی بوو یته وه ئه وسا له رکاتی یه که ما هه ر به راوه ستانه وه پانزه جار بلئ:

{سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ}.

پاکي و بېگه ردی هه ر بۆ خودایه، وه سوپاس و ستایش هه ر بۆ خودایه، وه له خودا به ولاوه خودای تر نیه، وه خودا له هه موو که سئ گه و ره تره، ئینجا بچه میړه وه واته: روکوع به ره و له چه مینه وه شا ده جاری تری بلئ، ئینجا سه ر به رزکه ره وه له چه مینه وه ده جاری تر بیلئ، ئینجا دانه ویړه وه بۆ کوړنووش و له ناو کوړنووشیسا ده جاری تر بیلئ، ئینجا سه ر هه لپړه له کوړنووش و له دانیشتنی نیوانی دوو کوړنووشه کاند ده جاری تر بیلئ، ئینجا کوړنووشیکی تر ببه و ده فهرموئ ده جاری تر بیلئ، ئینجا سه ر به رزکه ره وه له دانیشتنی وچانی پیش هه لسانه وه ده جاری تر بیلئ، که نه مه ش ده کاته حه فتا و پینج جار له هه موو رکاتیکا ئیتر له هه ر چوار رکاته که ده هه ر نه مه بکه، جا نه گه ر ده توانیت و بۆت ده کری ئه و هه موو روژئ یه کجار نه م نویژه بکه، نه گه ر هه موو روژئ بۆت ناکرئ، نه و حه فته ی یه ک جار بیکه، نه گه ر هه موو حه فته یی بۆت ناکرئ نه و مانگی یه ک جار بیکه، نه گه ر هه موو مانگی بۆت نه کرا نه و سالی جاری بیکه، خو نه گه ر هه ر بۆت نه کرا له ژیانقا یه ک جار بیکه له گيړانه وه یه کا نه مه شی پتره. گریمان له سه ر رووی زه وی له تو گونا هه رتری تیا نه بی به هوئی نه م نویژه وه خوا لیئت خوش ده بی (د/ت) عیباره تی تیر میذی (غیر یقی رحمه تی خودای گموره بن)

ئاوايه: گريمان تاوانه كانت وهك چهو و لمى دهشتى عاليج زور بئ، خودا له هه مووى خووش ده بئ ليئت.

۱۰۰۵ - قَالَ: المؤلف (رحمه الله تعالى) في شرحه على التاج: قَالَ: أَبُو عثمان الحيري الزاهد: مَا رَأَيْتُ لِلشَّدَائِدِ وَالْهُمُومِ أَحْسَنَ مِنْ صَلَاةِ التَّسَابِيحِ^(۲).

دانهر (رحمتهى خودای گهره ی لیبئ) له شهره که دا ده لئ: ئه بو عوسمانی حیری مه شهوور به زاهید ده لئ: نه م دیوه هیچ شتئ وهك نویژئ سه لاتوته سبیح باش بئ بو کاتی ئی قهومان و تووشبوونی خه م و خه فته و په ژاره.

۱۸۹) نویژئ نهویه: (صلاة التوبة)

۱۰۰۶ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ رَجُلًا إِذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَدِيثًا نَفَعَنِي اللَّهُ مِنْهُ بِمَا شَاءَ أَنْ يَنْفَعَنِي وَإِذَا حَدَّثَنِي أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ اسْتَحْلَفْتُهُ فَإِذَا حَلَفَ لِي صَدَّقْتُهُ، وَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ وَهُوَ صَادِقٌ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا، ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ، ثُمَّ يُصَلِّي ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ، ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ (وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا الذُّنُوبَ مِنْهُ) الْآيَةَ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ^(۱).

عه لی (خوای ئی رازی بئ) ده لئ: ده ستوورم وابوو نه گهر بو خووم فه رمایشتیکم له پیغه مبهه ر (دروودی خوای له سه ربئ) بیستبئ، ئه وا چه نده هه زی خودای له سه ر بووبئ سوودم ئی وه رگرتوو، نه گهر که سیکی تریش (له یارانئ هه زه رته (دروودی خوای له سه ربئ) فه رمایشتیکئ ئه وی بوم گپرابیته وه ئه وا سویندم داوه و له پاش سویند خواردن باوه رم پئ کردوو، ئه بو به کریش (که خوئی پیاویکی راستگوویه و له بهر ئه وه پیویست به سویند ناکا) بوئی گپرامه وه گوئی: له پیغه مبهه رم ژنه وت ده یفه رموو (دروودی خوای له سه ربئ): هه ر که سئ هه ر

(۲) اثر صحیح مجرب.

(۱) بسند حسن (شرحه).

گوناهن بکا، له پاشا هه‌لستی ده‌سنویژی بگری و خوی پاک بکاته‌وه و ئینجا دوو رکات نویژی سوننه‌تی ته‌وبه بکا، یا هه‌رنویژیکی تر بکا، ئه‌وجا ئیستیغفار بکاو له‌خودا داوای لیخوشبوون بکا، بیگومان که خودا لئی خوش ده‌بی ئینجا ئه‌م ئایه‌ته‌ی تاسهر خوینده‌وه:

{وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ - ۱۳۵/۳}.

واته: ئه‌و خاوه‌ن ته‌قوایانه که حالیان وایه هه‌رکاتێ کاریکی شه‌رم ئاوه‌ری ناشیرینیان کرد، وه‌کوو داوینپرسی بی، یا سته‌میان له‌خویان کرد، وه‌کوو گوناهن نه‌گاته‌ راده‌ی فه‌حشکاری و شه‌رم ئاوه‌ری ئه‌وا بیرێ قاری خودای گه‌وره ده‌که‌نه‌وه‌و ده‌پارینه‌وه له‌خودا داوای لیخوشبوونی ئی ده‌که‌ن و له‌سه‌ر کرده‌وه ناباره‌که‌ی خویان ده‌وام ناکه‌ن، به‌لکوو به‌هیچ کولوجێ توخنی ناکه‌ونه‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه که ده‌زانن ئه‌وه تاوان و گوناهه‌و خودا پێی ناخۆشه، وه‌ له‌ راستیدا کاریکی زۆر پیاوانه ده‌که‌ن که داوای به‌خشین له‌خودا ده‌که‌ن، چونکه کێ هه‌یه که تاوان پۆش بی بو‌به‌نده‌کان جگه له‌یه‌زدانی میهره‌بان... تاد (ت/ماجه - س/ح).

۱۹۰) نویژی گیرابوونی هراز: (صلاة قضاء الحاجة)

۱۰۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَتْ لَهُ إِلَى اللَّهِ حَاجَةٌ أَوْ إِلَى أَحَدٍ مِنْ بَنِي آدَمَ فَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيُخْسِنْ الوُضوءَ ثُمَّ لْيُصَلِّ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ لْيُثْنِ عَلَى اللَّهِ وَلْيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ لْيَقُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ لِي دُثْبًا إِلَّا غَفْرَتَهُ وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجَتَهُ، وَلَا حَاجَةَ هِيَ لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاهٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

(۱) بسند حسن (شرحه).

عبدالوللا کوری ئەبو ئەوفا (خوای ئی رازی بئی) دەلئی: پیڤه مبهەر
(دروودی خوای له سه ره بئی) ده فهرموئی: ههر که سئی کارئی، فرمانیکی
هه بوو، خوا ئەوکاره له لای خووابئی یا خود له لای بهندهی خودا بئی، با
ده سنوێژئیکی جوان بگرئی، ئینجا دوو رکات نوێژی سوننهت بکاو نیازی
کار ساز بوونی ئی بینئی، ئینجا له سه ره شیوهیهکی جوان وه سپو
ستایشی خودا بکا، وه چاکتر وایه که ئەو وه سپو ستایشه بهم شیوهیه
بئی: دهوری سه ده جار بلئی: أستغفر الله، وه دهوری سه ده جاریش بلئی:
سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله أكبر، وه دهوری سه ده سه لوات له
دیاری پیڤه مبهەر بدا (دروودی خوای له سه ره بئی) ئینجا بلئی:

{لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ،
وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ لَا تَدْخُلْنِي ذُبَابًا إِلَّا غَفَرْتَهُ وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجْتَهُ، وَلَا حَاجَةَ هِيَ
لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ}.

ههر خودا خودایه و بهس، خودایهکی پیروزی به مؤلته و ئارامه، پاک و
بیگهردی بو ئەو خودایهیه که پهروهردگاری باره گای مه زنه، سوپاس و
ستایش بو خودای پهروهردگاری جیهانیان ئەو خودایه! ئەو پهروهردگاری
کردگار! ئەو که ریمی کارسان! داوای ئەو شتانهت ئی ده کهم که ده بن به هوی
میهره بانی و مایه ی رهحمه تی تو، وه ههروه ها ئەو شتانهش که ده بن به
هه وینئی لیبور دنی تو، داوای به شه خه لات له هه موو چاکه یه ک و رزگار بوون
له هه موو گونا هیکت ئی ده کهم، خودایه! یه ک به یه ک له تاوانه کانم خوش به،
وه هه موو خه میکم پره وینه وه، وه ههر مرازیکی شتم هوی خوشنوودی و
ره زامه نیی تو یه بۆم بیهینه دی، ئەو خودایه! ئەو که سهی که له هه موو
که سئی میهره باترو به ره حمتری! ت/ماجه - س/ح.

باسی سیانزههم: باسی تهرم (جه نازه)

(نهم باسه جهوت بهش و پاشه کییه که)

(۱۹۱) بهشی یه کهم: مهرگ به ناوات ناخواری و ده بی نومیدیش به ره حمه تی
خودا قهوی بی:

الباب الثالث عشر: في الجنائز. وفيه سبعة فصول وخاتمة:

الفصل الأول: في النهي عن تمنّي الموت وفي حسن الظن بالله (تعالی):

۱۰۰۸ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَتَمَنَّى أَحَدٌ مِنْكُمْ الْمَوْتَ لِضُرِّ نَزَلٍ بِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ مُتَمَنِّيًا لِلْمَوْتِ فَلْيَقُلِ اللَّهُمَّ أَخْنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ قَيْسٌ: أَتَيْتُ خَبَابًا وَقَدْ اكْتَوَى فِي بَطْنِهِ سَبْعًا فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: لَوْلَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَانَا أَنْ نَدْعُو بِالْمَوْتِ لَدَعَوْتُ بِهِ^(۱).

له نه نه سه وه (خوای نازنی بن) له پیغه مبه ره وه ده فرموی (درویدی خوای
له سرین): نه گهر یه کیکتان دوو چاری زیانی بوو با مهرگ به ناوات نه خواری،
نه گهر هر زوری بو هات و چاری نه بوو مهرگی خوای به ناوات خواست با
بلی: نهی خودایه! هه تا ژیانم با شتره بوم بم ژینه، که ییش مردنم با شتر بوو
بوم، بم مرینه! (ش/د/ت/ن) له گیرانه وه یه کا: قهیس گوتی: چووم بو لای
خه بباب، له جهوت لاهو سکی خوای داخ کرد بوو، ژنه وتم لیی دهیگوت:
پیغه مبه (درویدی خوای له سرین) یاساخی کردووه لیمان که مهرگ به ناوات
بخوایین، نه گینا مهرگی خوم به ناوات ده خواست.

۱۰۰۹ - وللبخاري: لَا يَتَمَنَّى أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ يَزْدَادُ، وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ يَسْتَفِيبُ^(۲).

(۱) بخاري. مرض: ۵۶۷۱ (۵۶۷۲) ۶۲۴۹ ، ۶۲۵۰ ، ۶۲۳۰ ، ۶۲۳۱ ۶۲۳۴. مسلم. الذكر والدعاء: ۶۷۵۸. نسائي.

جنائز: ۸۲۲.

(۲) بخاري. مرضی: ۲۵۶۲ ، ۳۹ ، ۶۲۶۳ ، ۷۲۳۵.

حه زرهت (دیودی خوی لهسهرین) دهفه رموی: کهستان مهرگ به ئاوات نه خوازی، چونکه نهوهی باشه و پیاو چاکه سا به لکوو باشت دهبی و پتر چاکه دهکا، نهوهشی خوی خراپه و پیاو خراپه سا به شکوو خودای گه وره موله تی بدا تا تهوبه دهکا و دهگه ریته وه! (ب).

۱۰۱۰- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْلَ مَوْتِهِ بِثَلَاثَةِ أَيَّامٍ يَقُولُ: لَا يَمُوتُنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ تَعَالَى. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَمُسْلِمٌ.^(۳)

جایبر (خوی ئی رازی بن) گوئی: له پیغه مبهرم بیست له پیش مردنیا به سئ روژ دهیغه رموو (دیودی خوی لهسهرین): مه مرن تا ئومیدی باشتان قهوی دهبی به که ره می خودای گه وره! (د/م).

۱۰۱۱- عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ فَقَالَتْ عَائِشَةُ أَوْ بَعْضُ أَزْوَاجِهِ: إِنَّا لَنَكْرَهُ الْمَوْتَ قَالَ: لَيْسَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ بُشِّرَ بِرِضْوَانِ اللَّهِ وَكَرَامَتِهِ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا أَمَامَهُ، فَأَحَبُّ لِقَاءَ اللَّهِ وَأَحَبُّ اللَّهُ لِقَاءَهُ، وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ بُشِّرَ بِعَذَابِ اللَّهِ وَعُقُوبَتِهِ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَهَ إِلَيْهِ مِمَّا أَمَامَهُ، فَكَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ وَكَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ. رَوَاهُ الْخَمِيسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ.^(۴)

عوبادهی کوپی صامیت (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دیودی خوی لهسهرین) فه رموی: هه که سئ هه به دیداری خودا بکا خوداش هه به دیداری نه و دهکا، وه هه که سئ هه به دیداری خودا نهکا خوداش هه به دیداری نه و ناکا عایشه (یا یه کیکی تر له ژنهکانی) گوئی: جاخو که سمان هه به مردن ناکهین گوايه دهبی خوداش هه به له ئیغه نهکا فه رموی: (دیودی خوی لهسهرین) مه بهست نه مه نیه که تو تیی گه یشتوویت به لام موسولمان له سه ره مهرگا فریشته مردهی ره زامه ندیی و ریژی گرتنی خودای دهدهنی،

(۳) مسلم. الجنة ونعيمها: ۷۱۶۰. أبو داود. جناز: ۳۱۱۳. ابن ماجه. زهد: ۴۱۶۷.

(۴) بخاري. رفاق: ۶۵۰۷. ترمذي. جناز: ۱۰۶۷. نسائي. جناز: ۸۳۷. مسلم. الذكر والدعاء: ۶۷۶۲.

ئیتەر ئه‌ویش هیچی تری وهك ئه‌و دنیا پی خوش نابئی، وه حه‌ز له دیداری
خودا ده‌كاو خوداش حه‌ز به دیداری ئه‌و ده‌كا، كافرو بی پرواش کاتئی که
مردن قورتمی ده‌گری، وه مژده‌ی سزاو تۆله‌ لی سهندنی خودای پی دهری
ئیتەر هیچی تری وهك ئه‌و دنیا پی ناخوش نابئی، وه حه‌ز له دیداری خودا
ناکاو خوداش حه‌ز به دیداری ئه‌و ناكا (ش/ت/ن).

۱۰۱۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ عَلَى شَابٍ
وَهُوَ فِي الْمَوْتِ فَقَالَ: كَيْفَ تَجِدُكَ، فَقَالَ: أَرْجُو اللَّهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنِّي أَخَافُ
ذُنُوبِي. فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا
أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ^(۵).

ئهنه‌س (خوای لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهری) چوو بو لای
لاوی، گیانی دده‌ا، فه‌رمووی: خۆت چۆن ده‌بینیت؟ گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری
خودا! سه‌رو مال و گیان به‌ قوربانت بی هیوام به‌ لوتف و که‌ره‌می خودا هه‌یه،
وه ترسیشم له‌ گونا‌هه‌کانم هه‌یه. فه‌رمووی: (درویدی خوای له‌سهری): له‌م کاتی
سه‌ره‌ مه‌رگه‌دا ئه‌م دوو شته‌ له‌ دل‌ی هه‌ر به‌نده‌یه‌کا کۆببنه‌وه، بیگومان که
خودا هیواکه‌ی ده‌هینیته‌دی و ترسه‌که‌ی ده‌ره‌وینیته‌وه (ت:ح/ح).

۱۰۱۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكْثَرُ مَا
مِنْ ذِكْرٍ هَٰذِهِمُ اللَّذَاتِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۶).

ئهبو هوره‌یره (خوای لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهری)
ده‌فه‌رمووی: زۆر یادی مه‌رگ بکه‌ن، ئه‌و مه‌رگه‌ی که هه‌موو خوشییه‌ک تیک
ده‌دات! (ت/ن-س/ح).

(۵) حدیث حسن.

(۶) بسند حسن (شرحه).

۱۹۲) ناوی خودا هیتان و پارانه وه و قورنان خویندن له لای که سی که
له گیانه لادا بی: (الذکر والدعاء والقرآن عند المحتضر)

۱۰۱۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَقُّنُوا
مَوْتَكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۱).

ئه‌بو سعید (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی:
ئه‌و که سانه‌تان که له‌سهره‌مه‌گدان { لا اله الا الله } یان بده‌ن به‌گویداو ئه‌م وشه
پیروژه‌یان له‌وکاته ناسکه‌دا یاد بخه‌نه‌وه و له‌به‌رچاویان بیلین سا به‌شکوو
ئه‌وانیش چاو له‌ئیوه بکه‌ن و بیلین و به‌ر ئه‌و فه‌رمووده پیروژه‌یه بکه‌ون که
ده‌فه‌رمووی:

{ مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ }.

که‌سی دواقسه‌ی { لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ } بی ده‌چیته به‌هه‌شت (م/د/ت/ن).

۱۰۱۵- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ
كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ
وَصَحَّحَهُ^(۲).

موعاذی کوپی جه‌به‌ل (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین)
ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی دواقسه‌ی { لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ } بی ده‌چیته به‌هه‌شت
(د/ت/حاکم/ح/ص).

۱۰۱۶- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) إِذَا حَضَرْتُمْ الْمَرِيضَ أَوِ الْمَيِّتَ فَقُولُوا خَيْرًا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤَمِّنُونَ عَلَى مَا
تَقُولُونَ، قَالَتْ: فَلَمَّا مَاتَ أَبُو سَلَمَةَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ إِنَّ أَبَا سَلَمَةَ قَدْ مَاتَ قَالَ: قُولِي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَهُ وَأَعْفِ عَنِّي مِنْهُ عُقْبَى حَسَنَةً

(۱) مسلم. جناز: ۲۱۲۰. أبو داود. جناز: ۳۱۱۷. ترمذی. جناز: ۹۷۶. نسائی. جناز: ۱۸۲۵.

(۲) صحیح عند الحاکم.

قَالَتْ: فَقُلْتُ فَأَعْقَبَنِي اللَّهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ لِي مِنْهُ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۳).

ئوممو سەلەمە (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) فەرمووی: کە دەچن بۆ لای نەخۆش و ئەو کەسانە ی کە لە گیانەلادان قەسە ی باش بکەن و قەسە ی خراب مەکەن چونکە ئیو هەرچی بڵێن: فەریشتەکان ئامینی لەسەر دەکەن! ئوممو سەلەمە گوتی: جا کە ئەبو سەلەمە ی میردم مردو ئەمری هەقی بەجێ هینا چوومە لای پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) گوتم: ئە ی پیغەمبەری خودا! ئەبو سەلەمە مرد. فەرمووی: بڵێ: {اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَهُ وَأَعْقِبْنِي مِنْهُ عَقْبَى حَسَنَةً}.

ئە ی خودایە! لەمنیش و لەویش خۆش بەو تۆلە یەکی باشم بۆ بکەرەو، گوتی: منیش وام گوت، ئەوە بوو خودا لە تۆلە ی ئەودا موخەممەدی داوە پێم کە زۆر زۆر لە ئەبو سەلەمە باشتەرە بۆم (بۆ دین و دونیام) (م/د/ت/ن).

١٠١٧ - وَعَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَبِي سَلَمَةَ وَقَدْ شَقَّ بَصَرُهُ فَأَغْمَضَهُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ، فَضَجَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهِ فَقَالَ: لَا تَذْغُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِي سَلَمَةَ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ وَاخْلُفْهُ فِي عَقْبِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَافْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ. وَتَوَزَّ لَهُ فِيهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(٤).

دیسان ئوممو سەلەمە (خوای ئی رازی بن) گوتی: حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربین) هات بۆ لای ئەبو سەلەمە ئەبو سەلەمە گیانی دەرچوو بوو، چاوی داچەقابوو، جا پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) چاوەکانی لیکنان و فەرمووی: کاتێ گیان دەکیشتی چاوشوینی دەکەوی تا بزانی بۆ کوێ دەچی جا لەم کاتەدا هەندی لە کەس و کارەکە ی کردیان بە قیژەو هەراو نزای خراپیان لە خویان

(۳) مسلم. جنانز: ۲۱۲۶، أبو داود. جنانز: ۳۱۱۵. ترمذی. جنانز: ۹۷۷. نسائی. جنانز: ۸۲۴.

(۴) مسلم. جنانز: ۲۱۲۷. أبو داود. جنانز: ۳۱۸.

کرد چه زرهت (دروودی خوی لهسیرین) فهرمووی: نزای باش بکهن، نزای خراب له خوتان مهکهن، چونکه ئیوه ههرچی بلین فریشته ئامینی لهسهر دهکهن ئینجا فهرمووی:

{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَأَبِي سَلَمَةَ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَأَفْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ. وَكَوِّزْ لَهُ فِيهِ}.

ئهی خودایه! له ئهبو سهلهمه خوش بهو پلهو پایهی (لهناو ئهه) کهسانه دا که خوت ریگهی راستت نیشان داو (به رزبکه رهوه، وه خوت سهروه کاری ئهه کهس و کارهی بکه که له پاشی به جیماون، وه له ئیمهش و لهویش به میهره بانی خوت خوشبه، ئهی پهروه دگاری جیهانیان! وه گۆره کهشی گوشاد کهو پریکه له نور بوی (م).

۱۰۱۸ - عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اِقْرَءُوا (یس) عَلَى مَوْتَاكُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَابْنُ حَبَانَ وَصَحَّحَهُ^(۵).

مهعقیلی کوپی یه سار (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دروودی خوی لهسیرین) فهرمووی: سووره تی یاسین لهسهر مردووه کانتان بخوینن و لهسهر ئهوانه شتان که وان له حالاتی سهره مه رگا (د/ن/ئه حمه د/ئیبنو حه ببا. ئیبنو حه بان به سه حیچی داناوه).

۱۹۲ نیشانهی مردنی موسولمان لهسهر نیمان و ته مه نی نهه نومه تی

موحه مه ده (دروودی خوی لهسهر بی) به تیکراییی چه نه ده:

(علامة موت المؤمن وأعمار الأمة)

۱۰۱۹ - عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمُؤْمِنُ يَمُوتُ بِعَرَقِ الْجَبِينِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَاحِدٌ^(۱).

(۵) حدیث صحیح.

(۱) بسند حسن (شرحه).

بوریده (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغمبر (درویدی خوای له سرین) ده‌فهرموی: موسولمان کاتی ده‌مری ناوچه‌وانی ئاره‌ق ده‌کا (ت/ن/ئه‌حمه‌د-س/ح).

۱۰۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ نَفْسَ الْمُؤْمِنِ تَخْرُجُ رَشْحًا وَلَا أَحَبُّ مَوْتًا كَمَوْتِ الْحِمَارِ. قِيلَ وَمَا مَوْتُ الْحِمَارِ؟ قَالَ: مَوْتُ الْفَجَاءَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۲).

عه‌بدوللا (خوای فی رازی بن) ده‌لی: پیغمبر (درویدی خوای له سرین) ده‌فهرموی: گیانی موسولمان له‌گه‌ل جواناو رشتندا ده‌رده‌چی، چه‌زیشم له‌و مردنه‌ییه که وه‌ک مردنی که‌ر وایه، یاران ده‌لین: مردنی که‌ر کامه‌یه؟ ده‌فهرموی: مردنی کوتوپرییه! (ت).

۱۰۲۱- وَلَإِبْنِ دَاوُدَ: مَوْتُ الْفَجَاءَةِ أَخَذَهُ أَسْفَى^(۳).

چه‌زهره‌ت (درویدی خوای له سرین) ده‌فهرموی: مردنی کوتوپر داخی دل پی رشتنه (د).

۱۰۲۲- وَلِإِبْنِ أَبِي شَيْبَةَ (كَمَا فِي الشَّرْحِ): مَوْتُ الْفَجَاءَةِ رَاحَةً لِلْسُّؤْمِ وَأَسْفَى عَلَى الْفَاجِرِ^(۴).

له‌شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: چه‌زهره‌ت (درویدی خوای له سرین) ده‌فهرموی: مه‌رگی کوتوپر (مه‌رگی موجافات) بو‌خاوه‌ن ئیمان بارسووکییه که بو‌خوی! به‌لام بو به‌دکاری ناهه‌موار نیشانه‌ی رقو داخی دل پی رشتنه. (ئیبنو‌ئه‌بی شه‌یبه).

۱۰۲۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوْ لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ إِلَّا وَقَّاهُ اللَّهُ فِتْنَةَ الْقَبْرِ^(۵).

(۲) سکت عنه الشارح.

(۳) سکت عنه الشارح.

(۴) سکت عنه الشارح.

(۵) سکت عنه الشارح.

عبداللّای کوپی عه‌مر (خوایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر موسولمانی له‌شه‌وو روژی هه‌ینیدا بمری بیگومان که خودا له‌ ئاژده‌وه‌و فیتنه‌ی گوڤ ده‌پیاریزی (ت).

۱۰۲۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَعْمَارُ أُمَّتِي مَا بَيْنَ السَّيِّئِ إِلَى السَّيِّئِ، وَأَقْلَهُمْ مَنْ يَجُوزُ ذَلِكَ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ (٦).

ئهبو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) ده‌لی: هه‌زه‌ت (درویدی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: ته‌مه‌نی ئومه‌تی من له‌ناوه‌ندی شه‌ست تا هه‌فتایه‌، که‌میان له‌مه‌ تی ده‌په‌رن! (ت).

۱۹۴) به‌هه‌ر حال مردن مایه‌ی هه‌سانه‌وه‌ی به‌نده‌کانه‌:

(في الموت راحة للعباد)

۱۰۲۵ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرَّ عَلَيْهِ بِجَنَازَةٍ فَقَالَ: مُسْتَرِيحٌ، وَمُسْتَرَاخٌ مِنْهُ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْمُسْتَرِيحُ وَالْمُسْتَرَاخُ مِنْهُ؟ فَقَالَ: الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَسْتَرِيحُ مِنْ نَصَبِ الدُّنْيَا وَالْعَبْدُ الْفَاجِرُ يَسْتَرِيحُ مِنْهُ الْعِبَادُ وَالْبِلَادُ وَالشَّجَرُ وَالْدُّوَابُّ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (١).

ئهبو قه‌تاده (خوای ئی رازی بئ) گوتی: ته‌رمی به‌لای پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خوای له‌سهرین) تی په‌ری فه‌رمووی (درویدی خوای له‌سهرین): یا بۆ خوی رزگاری بوو، یاخود خه‌ک له‌ ده‌ستی رزگاریان بوو، گوتیان: چۆن چۆنی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا!! فه‌رمووی: به‌نده‌ی خاوه‌ن ئیمان که‌ ده‌مری بۆ خوی له‌ کیشه‌و به‌ره‌ی جیهان قوتاری ده‌بی و ده‌حه‌ویته‌وه‌، به‌نده‌ی به‌دکاریش که‌ ده‌مری عاله‌می ده‌حه‌ویته‌وه‌: به‌نده‌گان و ولات و دره‌خت و زینده‌وه‌ران له‌ده‌ست زیان و وه‌زه‌نی رزگاریان ده‌بی! (ش/ن).

(٦) سکت عنه الشارح.

(١) بخاري. رفاق: ٦٥١٢، ٦٥١٣. مسلم. جناز: ٢١٩٩. نسائي. جناز: ١٩٢٩.

۱۹۵) به شی دووهم: شینو زاری و شیوهن و شتی و دروست نیه:

الفصل الثاني: في تحريم النياحة ونحوها

۱۰۲۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيْسَ مِنْنا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

عه دوللا (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه (درویدی خوای لیسرین) فهرمووی: نهوهی روومهت برنیتهوهو یه خه دابدپی و بانگهوازی سهردهمی نه زانی پیش هاتنی ئیسلام هه لبدات له ئیمه نیه (ش/ت/ن).

۱۰۲۷ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَرِيءٌ مِنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۲).

ئهبوو موسا (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه (درویدی خوای لیسرین) بیزارو بهرییه له و ژنه ی که شین و شهپور دهکاو سه ری خو ی ده تاشی و یه خه ی خو ی داده پی له کاتی روودانی فه لاکه تیکا (ش/د/ن).

{ولفظ أبي داود (كما في الشرح): لَيْسَ مِنْنا مَنْ حَلَقَ وَمَنْ سَلَقَ وَمَنْ خَرَقَ.

گفته ی ئهبو داود: وهک له شه رحه که دا ده لی ئاوایه: حه زه رت (درویدی خوای لیسرین) ده فهرمووی: نهوی قزی خو ی بتاشی و شیوهن بگیپی و جلی خو ی دادپی له ئیمه نیه.

۱۰۲۸ - عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُوهُنَّ: الْفَخْرُ فِي الْأَخْسَابِ وَالطُّغْنُ فِي الْأَنْسَابِ وَالْإِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ، وَقَالَ: النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تُتَبَّ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانَ وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَنْ يَدَعَهُنَّ النَّاسُ النَّيَاحَةَ وَالطُّغْنَ فِي

(۱) بخاری. جناز: ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۳۵۱۹. مسلم. لیمان: ۲۸۱. نسائی. جناز: ۸۵۹.

(۲) بخاری. جناز: ۱۲۹۶. مسلم. لیمان: ۲۸۳، ۲۸۴.

الْأَخْسَابِ وَالْعَدَوَىٰ أَجْرَبَ بَعِيرٌ، فَأَجْرَبَ مِائَةً بَعِيرٍ مِّنْ أَجْرَبِ الْبَعِيرِ الْأَوَّلِ؟
وَالْأَلْوَاءُ، مُطَرَّنَا كَذَا وَكَذَا^(۳).

ئەبو مالیکى ئەشعەرى (خوای ئى رازى بى) گوتى: پيغەمبەر (درودى خوای
لەسەرىن) فەرمووی: چوار خووی ناشیرین ماون لەناو ئۆمەتە لەگەڵ ئەو شەخسە
لە رەفتارو پیشەى بەدى سەردەمى نەزانین کەچی هیشتا ئۆمەتەم ھەر دەست
بەرداریان نابن.

یەكەم: نازین و شانازیکردن بەرەسەنیی باوبا پیرەو.

دووهم: توانج و تانەدان لە رەچەلەك و بنەچەى خەك.

سییەم: بارانى باران دەدەنە پال بورج و ئەستێران.

چوارەم: شیوەنکردن، وە فەرمووشى: سەردولكەبیژ (ئەگەر لە پیش
مردنیا) تەوبە نەكاو پەشیمان نەبیتهو، لە رۆژى قیامەتا کە زیندوو
دەبیتهو کراسى قەتران و دیزداشەى گەپى لە بەردایە (م/ت) گفتهى (ت):
چوار خووی ناشیرین ھەن لەناو ئۆمەتە، ھەرچەند لە رەفتارى سەردەمى
نەفامیشن کەچی ئەو خەلکە ھەروازیان ئى نایەنن چونکە وەھا دەقیان
بەستوو لە دلى میللەتا.

یەكەم: شیوەنکردن.

دووهم: تانە و تەشەر لە بنەچەو رەچەلەك.

سییەم: باوەر بەوەکە نەخوشى لەخۆیەو دەتەنیتەو، راستە وشتى
گەر دەبى و سەد وشتى تر گەر دەکا، راستە کە ئەمە وایە، بەلام ئەمە بە
فەرمانى خودایەو بەپى ئەو دەستوورو باوەیە کە خودای دانائو زانا دایناو
ریکی یاسای خودایە، نەو کە گەپییەکە لەخۆیەو بەبى فەرمانى خودا
دەتەنیتەو، ئەگینا ئەگەر وایە ئەى كى یەكەم وشتەر گەر دەکا؟

چوارەم: ئەو قسەى کە دەلین: لە فیسارە بورجا بارانمان بۆ دەبارى.

۱۰۲۹ - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كُنَّا نَسْمَعُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ النَّبَاةِ. رَوَاهُ الثَّلاثَةُ^(۴).

نوممو عه طیبیه (خوای فی رازی بن) دهلی: پیغهمبه (درویدی خوای له سهرین) ریگهی شیوه نکر دنی نه داوین (ش/د).

۱۰۳۰ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) النَّابِغَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

ئهبو سه عید (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه (درویدی خوای له سهرین) له عنته و نه فرینی کردوه له سهر دولکه بیژو له و ژنه ییش که گوئی لی دهگری سهر دولکه بیژ: ژنی شیوه نگیر. (د).

۱۹۶) که سی راسپیژی که له پاش مردنی شینو شتی وای بو بکری له سهر کردنه که ی سزا دهری: (يعذب الميت بالنوح ونحوه اذا أوصى به)

۱۰۳۱ - عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نِيحَ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

موغیره (خوای فی رازی بن) دهلی: پیغهمبه (درویدی خوای له سهرین) دهفه رموی ئهو که سه ی شیوه نی له سهر بکری له سهر ئهو شیوه نه ی که له سهری دهگری نازارو سزا دهری! (ش/ت).

۱۰۳۲ - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: لَمَّا أُصِيبَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) جَعَلَ صُهَيْبٌ يَقُولُ: وَأَخَاهُ فَقَالَ: عُمَرُ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِكَاءِ الْحَيِّ. فِي رِوَايَةٍ: إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِغَضِ بُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

(۴) بخاری. حیض: ۳۱۳. مسلم. جناز: ۲۱۶۴.

(۱) بخاری. جناز: ۱۲۹۱. مسلم. جناز: ۲۱۵۴.

(۲) بخاری. جناز: ۱۲۸۷، ۱۲۹۰ - ۱۲۹۲. مسلم: ۲۱۴۶ - ۲۱۴۹. نسائی. جناز: ۱۸۵۷.

ئەبو موسسا (خوای ئی زازی بئ) گوتی: کاتئ عومەر (خوای ئی زازی بئ) پیکرا، صوههیب هاواری ئی ههلسا، دهیگوت: ئای برارو! عومهریش گوتی: ئەوه چوون وا دهلییت ئەدی نازانی که پیغه مبهەر (دروودی خوای لهسهرین) دهفه رموی: مردوو له سههرگریانی زیندوو ئیش و ئازار دهری له گیرانه وهیهکا: ههندی مردوو سزادهدری بههوی ههندی لهو گریانوه که کهس و کارهکهی لهسهری دهگرین (ش/د/ت/ن- غهریتی بههری رهحمتهی خودابن).

۱۰۳۳- ذُكِرَ لِعَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَوْلُ عُمَرَ إِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذَّبُ بِكُأَةِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ، فَقَالَ: رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ، وَاللَّهِ مَا حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِذَلِكَ وَلَكِنْ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَيَزِيدُ الْكَافِرَ عَذَابًا بِكُأَةِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ. وَقَالَتْ: حَسْبُكُمْ الْقُرْآنُ (وَلَا تَزُرُّ وَازِرَةً وَزَرَ أُخْرَى) وَفِي رِوَايَةٍ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ بِقَوْلِ ابْنِ عُمَرَ: الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِكُأَةِ أَهْلِهِ فَقَالَتْ: يَغْفِرُ اللَّهُ لِأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِنَّهُ لَمْ يَكْذِبْ وَلَكِنَّهُ نَسِيَ أَوْ أَخْطَأَ إِذَا مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى يَهُودِيَةٍ يَبْكِي أَغْلَهَا، فَقَالَ: إِنَّهُمْ لَيَبْكُونَ عَلَيْهَا وَإِنَّهَا لَتُعَذَّبُ فِي قَبْرِهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (۳).

کاتئ قسهکهی عومهریان گیرایهوه بو عائیشه: گوايه مردوو سزا دهری لهسهر ئەو گریانەئە که کهس و کارهکهی بوی دهکن،، عائیشه گوتی: (رهحمتهی خودا له عومەر بئ) عومەر پیاوی درو نهبوو، بهلام یاباش له یادی نهماوه یا به ههلهدا چوو، چونکه بهخودا پیغه مبهەر (دروودی خوای لهسهرین) وههای نهفه رموو، بهلام فهرموی: (دروودی خوای لهسهرین): کافرو بئ بهروا که کهس و کارهکهی بوی دهگرین خودا بههوی ئەوهوه ئەوهندهی تر ئیش و ئازاری گرانتر دهکا، عائیشه گوتی: قورئانتان بهسه بو شایهتی راستیی ئەم قسهی منه که دهفه رموی:

{وَلَا تَزُرُّ وَازِرَةً وَزَرَ أُخْرَى - ۱۶۴/۶}.

هیچ کهسی (با گونا هباریش بئ) باروگوناھی کهسیکی تر هه لئاگری. له گیرانه وهیهکا: که عائیشه ئەم قسهی ئیبنو عومهری بیستهوه که دهلی: گوايه مردوو ئیش و ئازار دهری بههوی گریانەئە کهسو کاریهوه، گوتی: ئەبو

عہد دورہ حمان خوا لئی خوش بئی پیاوی درو نیه، به لام یا باش له یادی نه ماوه یا به هله دا چووه، چونکه شته که خوئی ئاوابو: جاری پیغه مبه (دروودی خوائ له سهرین) له لای گوپی ژنه جووله که یه که وه رت بوو، که س و کاره که ی له سهری ده گریان فهرمووی: نه وان له سهری ده گرین، که چی نه ویش له کوپره که یدا سزا دهری (ش/د/ت/ن).

۱۰۳۴ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ بَأْكِيهِ فَيَقُولُ: وَاجْبَلَاهُ وَاسْتَدَاهُ أَوْ نَحْوَ ذَلِكَ إِلَّا وَكَلَّ بِهِ مَلَكَانِ يَلْهَزَانِهِ أَهَكَذَا كُنْتَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَاحِدٌ^(۴).

ئه بو موسا (خوائ ئی رازی بئی) گوئی: پیغه مبه (دروودی خوائ له سهرین) فهرمووی: کاتی که سی دهری ئه گهر یه کی له وه دوا هه لسیته وهو به گریان وه بیلایینیته وهو بلی: کیوم رو، پشتیوانم رو، یا شتی وای، بیگومان که ئه مردوو ده دهنه ده ست دوو فریشته، خوش خوش دهمالان به هر دوو بنا گویداو به ته وسه وه پیی ده لین: ئایا تو وه که نه مه ده لی، وای بووی!! (ت/نه حمده-س/ح).

۱۹۷) گریان (به بئی دهنگ بهرزکردنه وه) دروسته: (يجوز البكاء بغير رفع صوت)
 ۱۰۳۵ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَبِي سَيْفٍ الْقَيْنِ وَكَانَ ظَنَرًا لِإِبْرَاهِيمَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِبْرَاهِيمَ فَقَبَّلَهُ وَشَمَّهُ، ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ، وَإِبْرَاهِيمُ يَجُودُ بِنَفْسِهِ، فَجَعَلَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَذَرِفَانِ، فَقَالَ: لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَأَلْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: يَا ابْنَ عَوْفٍ إِنَّهَا رَحْمَةٌ ثُمَّ أَتْبَعَهَا بِأُخْرَى، فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الْعَيْنَ تَذْمَعُ، وَالْقَلْبَ يَحْزَنُ، وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا، وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمَ لَمَحْزُونُونَ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۱) بخاری. جنانز: ۱۳۰۳. مسلم. فضائل: ۵۹۷۹، ۵۹۸۰. أبو داود. جنانز: ۲۱۲۶.

ئەنەس (خوای ئی رازی بئ) فەرمووی: لە خزمەتی پیغەمبەردا (درودی خوای لەسەرب) چوین بۆ مائی ئەبو سەیفی ئاسنگەر، کە میردی دایەنەکە ی ئیبراهیمی کوپی پیغەمبەر بوو (درودی خویان لەسەرب) واتە: باوکی شیر ی ئیبراهیم بوو، پیغەمبەر (درودی خوای لەسەرب) ئیبراهیمی هەلگرت و گرتیە باوەش و تیر تیر ماچی کردو بۆنی کرد، لە پاشان چووینەو بۆ مالیان، ئەم جارە کە چووین ئیبراهیم (درودی خوای لەسەرب) گیانی دەدا، جا چاوەکانی پیغەمبەر (درودی خوای لەسەرب) هۆن هۆن فرمیسیان پیا دەهاتە خوارەو، جا عەبدوررەحمانی کوپی عەوف پیی گوت: ئەو تۆیش دەگریت؟ ئە ی پیغەمبەری خودا! فەرمووی (درودی خوای لەسەرب): ئە ی کوپی عەوف! ریگە ی رەحم ناگری ئەمە نیشانە ی رەحم و میهرەبانییە ئینجا فرمیسیکی تری بە شوینا ریژاو فەرمووی (درودی خوای لەسەرب): چا و پەر دەبێ لە ئەسرو دل کە یل دەبێ لە خەم و خەفەت بە لام بە زمان ئەو ی رەزای خودای پەرەدگارمان ی لەسەر نەبێ نایلیین لە راستیدا ئە ی ئیبراهیم! ئیمە لە دووری تو خەمگین و خەمبارین و بە کوچی بئ وەختت پەرۆشین! (ش/د/ت).

۱۰۳۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: اشْتَكَيْ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ فَأَتَاهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعُوذُهُ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ، (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ وَجَدَهُ فِي غَاشِيَةٍ فَقَالَ: أَقْذَقَضَى؟ قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَبَكَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ بُكَائِهِ بَكَوْا فَقَالَ: أَلَا تَسْمَعُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا أَوْ يَرْحَمُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

ئیبنو عومەر (خوایان ئی خوش نوود بئ) دەلی: جار ی سەعدی کوپی عوبادە نەخۆش بوو، پیغەمبەر (درودی خوای لەسەرب) رویشت بۆ سەرلیدانی، عەبدوررەحمانی کوپی عەوف و سەعدی کوپی ئەبو وەققاص و عەبدوللای کوپی مەسعوودیشی لەگەڵ بوون، کە پیغەمبەر (درودی خوای لەسەرب) رویشتە

(۲) بخاری. جناز: ۱۳۰۴. مسلم. جناز: ۲۱۳۴. تحفة الأشراف: ۷۰۷۰.

ژووره وه بۆ لای، روانی بووراوه ته وه و پهل و پۆی شکاوه و که سوکاره که ی ده وره یان ئی داوه، جا فهرمووی: ئایا ماوه یا مردووه؟ گوتیان: ئه ی پیغه مبه ری خودا! هیشتا ماوه، ئیتر پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ربین) دهستی کرد به گریان، که خه لکه که یش دییان وا پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ربین) دهگری، ئه وانیش گریان، ئه ویش فهرمووی: (دروودی خوی له سه ربین) گویتان ئی بی: خودا له سه ر فرمیسکی چاوو له سه ر خه م و په ژاره ی دل ئازارو سزاتان نادا، به لام به هوی ئه م زمانه وه سزاتان دها ئه گه ر شیوه ن و ناسوپاسیی پی بکه ن یا ره حمتان پی ده کا ئه گه ر له کاتی سه ختی و قوورت و کوستدا قسه ی باشی پی بکه ن، وه که ئه وه بلین: {إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} - ۱۵۶/۲.

ئیمه هه موو ده ست نیژی خوداین و دیسانه وه ده چینه وه به رده ستی خوی. (شه یخان - واته: بوخاری و موسلیم، پرمه یه که یان له نوورین) ئه م فهرمووه پیروژه یان ریوایه ت کردووه له سه حیه یندا، واته: ئیمامی بوخاری ریوایه تی کردووه له سه حیحی بوخاریدا و ئیمامی موسلیم ریوایه تی کردووه له سه حیحی موسلیمدا.

۱۰۳۷ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَخَذَ الرَّأْيَةَ زَيْدٌ فَأَصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا جَفَرٌ فَأَصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا بَنُ رَوَاحَةَ فَأَصِيبَ، وَإِنْ عَيْنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَتَذَرِفَنَّ ثُمَّ أَخَذَهَا خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مِنْ غَيْرِ امْرَأَةٍ فَفُتِحَ لَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

ئهنه س (خوی ئی رازی بێ) گوتی: له غه زای موته دا، ئه و روژه ی که سه رکرده کانی له شکری ئیسلام شه هیدبوون، پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ربین) هه والی شه هید بوونی ئه وان ی پی گوتین و فهرمووی: له پیشتا زهید ئالای له شکری ئیسلامی هه لگرت، تا شه هیدکرا، ئینجا جه عفر هه لی گرت تا ئه ویش شه هیدکرا، ئینجا عه بدوللای کوپی ره واحة هه لی گرت تا ئه ویش پیکرا و شه هیدبو له پاشا خالیدی کوپی وه لید له خویه وه به بی فهرمانی

که‌س ئالاکه‌ی هه‌لگرت، وه‌ خودا سه‌ری خست و خه‌لاتی سه‌رکه‌وتنی پی به‌خشی له‌کاتی گێرانه‌وه‌ی باسی داستانی شه‌هیدبوونی ئەم پالەوانانه‌دا چاوه‌کانی چه‌زرت (درویدی خوای له‌سهرین) هۆن هۆن ئەسریان ده‌پرشت (ب/ن).

۱۰۳۸ - وَعَنْهُ قَالَ: قَتَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَهْرًا حِينَ قُتِلَ الْقُرَاءُ، فَمَا رَأَيْتُ حَزَنَ حَزُنًا قَطُّ أَشَدَّ مِنْهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۴).

ديسان گوتی: له‌و سه‌رده‌مه‌دا که‌ قورئاخوینه‌کان شه‌هیدکران که‌ ژماره‌یان چه‌فتا که‌س بوو پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) تا ماوه‌ی مانگی له‌ نویژی به‌یانیدا له‌پاش روکووی دووه‌مه‌وه‌ قونووتی ده‌خویندو نزای خراپی له‌ بکوژه‌کانی قورئاخوینه‌کان ده‌کرد هه‌رگیز نه‌مدیوه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) وه‌ک ئەو ماوه‌یه‌ ئاوا خه‌مباریی (ش).

۱۹۸) به‌شی سییه‌م: نارام و خۆراگرتن و رازی بوون به‌ به‌شی خودای که‌وره به‌هره‌یه‌کی گه‌لی که‌وره‌یه‌:

(الفصل الثالث: في الصبر والرضا وما أجعلهما)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا - ۲/۶۷}.

خودا مردن و ژیانی دروست کردوه بو ئەوه‌ تاقتان بکاته‌وه‌ هه‌تا بزانی که‌ کرده‌وه‌ی کامتان باشتره‌ جوانتره‌.

{قَالَ: اللَّهُ تَعَالَى - {وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ، الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ - ۱۵۵/۲ - ۱۵۷}.

واته‌: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست! مژده‌ بده به‌وانه‌ی که‌ کاتی مه‌ینه‌تیکیان پی ده‌گا، یا ئیشتی ده‌گات به‌ دلایان، یا تووشی کوست که‌وتنی ده‌بن، یا چورتمی دێته‌ رییان، خو ده‌گرن له‌به‌ر باری خودادا و ده‌لین: {إِنَّا لِلَّهِ

(۴) بخاري. وتر: ۱۰۰۲. مسلم. مساجد: ۱۰۴۳ - ۱۵۵۲.

وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} ئیمه هه موو ده سنیژی خوداین، لاریمان نیه له ئاستی
 فهرمانی، وه لهو دنیا دیسانه وه ده چیته وه بهر دیوانی خوی. ئهوانه که ئه مه
 حال و قسه یانه له لایه نی خودایانه وه دروودی زۆرو جوړ به جوړدا ده باری به
 سهریان، وه به خشش و رحمت و پایه و مایه ی خیر له لایه نی خوداوه دیته
 خواره وه بو سهریان، وه ئه مانه گه یشتوون به مرازی خویان و ریگه ی
 راستیان گرتووه.

۱۰۳۹ - قَالَ: عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) نِعَمَ الْعِدْلَانِ، وَنِعَمَ الْعِلَاوَةِ فِي هَذِهِ الْآيَةِ.
 رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

عومەر (خوای ئی زانی بئ) له باره ی ئه م ئایه ته وه ده لئ: به راستی له م
 ئایه ته دا مژده ی دوو تاباری چاک و سه رباریکی چاکی تیا به دوو تباره که ی
 بریتین له (صلوات) و (رحمه) ه که، سه رباره که ییش بریتیه له گه یشتن به
 مرازی خویان و گرتنی ریی هیدایه ت (ب).

۱۰۴۰ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِامْرَأَةٍ تَبْكِي
 عِنْدَ قَبْرِ فَقَالَ: اتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي فَقَالَتْ: إِلَيْكَ عَنِّي، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبِّ بِمُصِيبَتِي،
 وَلَمْ تَعْرِفْهُ. فَقِيلَ لَهَا: إِنَّهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَتْ بَابَهُ فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِينَ
 فَقَالَتْ: لَمْ أَغْرِفْكَ فَقَالَ: إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئه نه هس (خوای ئی زانی بئ) گوئی: ئافره تی له سه ر گوپی منالیکه ی خوی
 ده گریا، پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) له لایه وه ره ت بوو پیی فهرموو: له خودا
 بترسه و ددان به خوئا بگهرو ئارام بگه ره له بهر باری خودادا، ژنه که ییش
 نه یناسی که ئه وه پیغه مبه ره، گوئی: به ولاوه! تو ئاگات له ده ردی من نیه، له
 پاشا پییان گوئ: که ئه وه پیغه مبه ر بوو، ژنه که ش چوو بو مالی پیغه مبه ر
 (دروودی خوای له سه ربین) روانی ده رکه وانی ئی نیه، گوئی: ئه ی پیغه مبه ری خودا لیم

(۱) روى البخاري هذا الأثر تعليقا في بدء الباب/ ٤٢ من كتاب الجنائز (مترجم).

(۲) بخاري. جنائز: ١٢٥٢، ١٢٨٣، ١٣٠٢، ٧١٥٤، مسلم. جنائز: ٢١٣٦، ٢١٣٧، ابو داود. جنائز: ٣١٢٤، ترمذی.

جنائز: ٩٨٨. نسائي. جنائز: ١٦٨.

مہگرہ کہ ٹھو قسہ زہق و رھقم لہ رووی توڈا کرد، چونکہ نہم ناسیت، فہرمووی: (درویدی خوی لہسربین): ٹھو صہبرو نارام و خوراگرتنہی کہ خودا پیئی خوشہ دہشئی لہ سہرہتای خورپہ لی کہتنہوہ بی! (ش/د/ت/ن).

۱۰۴۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ شَوْكَةٍ فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً أَوْ حَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ.^(۳)

عائیشہ (خوی لی رازی بن) لہ پیغہمبہرہوہ (درویدی خوی لہسربین) دہفہرموئی ہہرچی تووشی موسولمان دہبی (لہ دپکیکہوہ بیگرہ تا زیاتر) بیگومان کہ خودا دہیکا بہ مایہی پایہی بہرزیی بوی و دہیکا بہہوی ہہلوہرینی تاوان و گوناہہکانی (ت/م).

۱۰۴۲- قَالَ الْمُؤَلَّفُ فِي شَرْحِهِ غَايَةَ الْأُمُورِ عَلَى تَاجِ الْأُصُولِ: وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسًا فَطُفِيَءَ الْمَصْبَاحُ فَاسْتَرْجَعَ فَقَالَتْ عَائِشَةُ: تَسْتَرْجِعُ لِلْمَصْبَاحِ؟ فَقَالَ: كُلُّ مَا سَاءَ الْمُؤْمِنُ فَهُوَ مُصِيبَةٌ.

دانہر (رہمتی خودای لیبن) لہ شہرحہکہیدا دہلی: جاری پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) دادہنیشئی، چراکہ دہکورینیتہوہ، دہفہرموئی {إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} عائیشہیش دہلی: بو چرا کورٹانہوہش {إِنَّا لِلَّهِ} دہکہیت! حہزہت (درویدی خوی لہسربین) وہلامی دہداتہوہ، دہفہرموئی: ہہر شتی نازاری دلی موسولمان بدا ٹھوہ بہمہینہت و موصیبت حلیبہ! (غایہ المامول).

۱۰۴۳- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ السُّلَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا سَبَقَتْ لَهُ مِنَ اللَّهِ مَنَزِلَةً لَمْ يُلْغَهَا بِعَمَلِهِ، ابْتِلَاءُ اللَّهِ فِي جَسَدِهِ أَوْ فِي مَالِهِ أَوْ فِي وَلَدِهِ، ثُمَّ صَبَرَهُ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى يُبْلَغَهُ الْمَنَزِلَةُ الَّتِي سَبَقَتْ لَهُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى.^(۵)

(۳) ریاض/۱ زکات-۲ رقم/۳۲/۱۳. بخاری/۵۶۴۱. مسلم/۲۵۷۳

(۵) بسند صالح (شرحہ).

موحه ممه دی کوپی خالیدی ئهل (سوله می له باوکییه وه، له باپییرییه وه) (خوایان فی رازی بن) له پیغه مبه ره وه (دیوودی خوای له سهرین) ده فره موئی: ئهو بهنده یه که خودا له پینشا پاییه کی به رزی بۆ دانابی، وه ئهو بهنده یه به کرده وهی خوئی نه گاته ئهو پاییه، ئهو خودای گه وه یا له شی یا مالی یا منائی دوو چاری ئیش و ئازارو زیان دهکا، وه له هه مان کات دا سه بووری شی ده داو سه برو ئارامی ده داتئ هه تا ده یگه یه نیته ئهو پاییه یه که له رابووردوودا خودای گه وه بۆ بریار داوه (د-سند صالح).

۱۰۴۴- عَنْ أُمِّ الْعَلَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: عَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا مَرِيضَةٌ فَقَالَ: أَبْشِرِي يَا أُمُّ الْعَلَاءِ فَإِنَّ مَرَضَ الْمُسْلِمِ يُذْهِبُ اللَّهُ بِهِ خَطَايَاهُ كَمَا تُذْهِبُ النَّارُ خَبَثَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(٦).

ئوممو عهلا (خوای فی رازی بن) گوئی: نه خوش بووم چه زهت (دیوودی خوای له سهرین) هات بۆ سه رلیدانم، فره مووی: ئهی ئوم عهلا! مژده بی لیت: که خودا به نه خوشی گونا می موسولمان پاک ده کاته وه، وه ک چون زیرو زیو به ئاگری کووره زاخاو ده درین و ژهنگ و چلکیان پاک ده بیته وه ئاوا! (د-سند صالح).

۱۰۴۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا مَرَضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ، كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ مَا كَانَ يَغْمَلُ صَاحِبًا مُقِيمًا. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ خَارِيزٍ وَأَبُو دَاوُدَ^(٧).

ئهبو موسا (خوای فی رازی بن) گوئی: چه زهت (دیوودی خوای له سهرین) ده فره موئی: بهنده ئه گه نه خوش بوو یا چوو بۆ سه فره خودای گه وه به که ره می خوئی ئهو ئه جرو پاداشه ی بۆ ده نووسی که له وه پینش له حاله تی له ش ساخیدا بۆی ده نووسی، یا به نیشته جیئی له ماله وه بۆی ده نووسی (ئه حمه د/ب/د).

(٦) بسند صالح (شرحه).

(٧) بخاری. جنانز: ١١٢٤، ١١٢٥، ٤٩٥٠، ٤٩٨٣.

(۱۹۹) پاداشی منال مردن: (جزء موت الاولاد)

۱۰۴۶ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ النَّاسِ مِنْ مُسْلِمٍ يُتَوَفَّى لَهُ ثَلَاثٌ لَمْ يَنْلُغُوا الْجَنَّةَ ، إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ فِي رِوَايَةٍ لِلنَّسَائِيِّ: مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَمُوتُ بَيْنَهُمَا ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ لَمْ يَنْلُغُوا الْجَنَّةَ إِلَّا أَدْخَلَهُمَا اللَّهُ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ الْجَنَّةَ. قَالَ: يُقَالُ لَهُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَيَقُولُونَ حَتَّى يَدْخُلَ آبَاؤُنَا فَيَقَالُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ (۱)

ئەنەس (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەفەر موی: هەر موسولمانی سێ منالی بمرن رەسیدە نەبووبین، بیگومان کە خودا لەبەر خاتری ئەو منداڵانە دەبیاتە بەهەشت (ب/ن) لە گێڕانەوێکی نەسائیدا: ئەو دوو موسولمانە کە سێ منالی نەبالتیان بمری، بیگومان کە خودا لەبەر خاتری منداڵەکانیان خۆشیان دەباتە بەهەشت، فەر موی: پێیان دەلێن: بچنە بەهەشتی، دەلێن: بەبی باوک و دایکمان ناچین! ئەوجا پێیان دەلێن: باشە خۆتان و باوک و دایکتان پێکەو بچنە بەهەشتی!

۱۰۴۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَمُوتُ لِمُسْلِمٍ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ ، فَيَلْجِ النَّارَ إِلَّا تَحِلَّةَ الْقَسَمِ. رَوَاهُ الْحُمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ (۲)

لە ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بن) پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربین) دەفەر موی: هەر موسولمانی سێ منالی بمرن مەگەر بۆ ئاهی سوین بچیتە دۆزەخ! (ش/ت/ن).

۱۰۴۸ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّسَاءَ قُلْنَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اجْعَلْ لَنَا يَوْمًا ، فَوَعَّظَهُنَّ وَقَالَ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَ لَهَا ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ كَانُوا لَهَا حِجَابًا مِنَ النَّارِ قَالَتِ امْرَأَةٌ: وَاثْنَانِ؟ قَالَ: وَاثْنَانِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ (۳)

(۱) بخاری. جنانز: ۱۲۴۸ ، ۱۲۸۱.

(۲) بخاری. ایمان ونزور: ۶۶۵۶ ، ۱۲۵۱. مسلم. البرو الصلاة: ۶۶۲۹.

ئەبو سەئید (خوای ئی رازی بئ) گوتی: ژنان گوتیان بە پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ): روژیکمان بو دابنئ، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربئ) روژیککی تایبەتی بو دیاری کردن و لەو روژەدا پەندی دادان و ئامۆژگاری کردن و فەرمووشی: هەر ژنئ سئ جگەر گوشتی بمرن دەبن بە شووراو پەرژین بوئ بەدەور ئاگری دۆزەخدا، ئافرەتیکیش گوتی: ئەو ئەگەر دوانی بمرئ چۆنە؟ فەرمووی: ئەگەر دوانیشی بمرئ هەروا! (ش/ن).

۱۰۴۹ - وَجَاءَتِ امْرَأَةٌ بِأُبْنٍ لَهَا يَشْكِي فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخَافُ عَلَيْهِ وَقَدْ قَدَّمْتُ ثَلَاثَةً فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَقَدْ احْتَضَرْتَ بِحِطَّارٍ شَدِيدٍ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَمُسْلِمٌ^(۴).

ئافرەتئ کوپیککی نەخۆش بوو هینای بو لای پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربئ) عەرزئ کرد: ئەو پیغەمبەری خودا! سئ مندائئ ترم مردوون ترسم لەمەش هەیه، پیغەمبەریش (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: بەراستی شوورایەکی گەئ قایم و مەحکەمەت بو خۆت کیشاوە بە دەوری ئاگری دۆزەخا (ن/م).

۱۰۵۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَدَّمَ ثَلَاثَةً لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ كَانُوا لَهُ حِصْنًا حَصِينًا مِنَ النَّارِ. قَالَ: أَبُو ذَرٍّ قَدَّمْتُ اثْنَيْنِ. قَالَ: وَاثْنَيْنِ فَقَالَ: أَبِي بْنُ كَعْبٍ سَيِّدُ الْقُرَاءِ: قَدَّمْتُ وَاحِدًا قَالَ: وَوَاحِدًا وَلَكِنْ إِيْمًا ذَاكَ عِنْدَ الصُّدْمَةِ الْأُولَى^(۵).

عەبدوللا (خوای ئی رازی بئ) گوتی: حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربئ) فەرمووی: هەر کەسئ سئ منائئ نابالقئ لە پێش خۆیەو بەمرن دەبن بە قەلایەکی قایم بوئ و لە ئاگر پەنای دەدەن، ئەبو زەرریش گوتی: من دوو منالم مردوون فەرمووی: دوو منالیش هەروایە! ئوبەئ کوپئ کەعبیش (کە سەرگەرەوێ)

(۳) بخاری. علم: ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۲۴۹، ۷۳۱. مسلم. البر والصلة: ۶۶۴۲.

(۴) مسلم. البر والصلة: ۶۶۴۵، ۶۶۴۶. نسائی. جنائز: ۸۷۶.

(۵) بسند غریب (شرحه).

قورٹان خوینہ کانه) گوتی: منیش منالیکم له پیش خومه وه رت کردوه،
 فهرمووی (درودی خوی له سرین): یهک منالیش ههروایه، به لام به مارجی باوک و
 دایک نه مهیان بو ههیه که له کاتی رووانی خورپه دا وره به رنه دن^(۱) (تیرمیذی
 - هزار رحمتی لین - به سه نه دیکی عه ریب).

۱۰۵۱ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
 مَنْ كَانَ لَهُ فَرْطَانٌ مِنْ أُمَّتِي أَذْخَلَهُ اللَّهُ بِهِمَا الْجَنَّةَ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: فَمَنْ كَانَ لَهُ
 فَرْطٌ مِنْ أُمَّتِكَ قَالَ: وَمَنْ كَانَ لَهُ فَرْطٌ يَا مُوقَّةُ قَالَتْ: فَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ فَرْطٌ مِنْ
 أُمَّتِكَ؟ قَالَ: فَأَنَا فَرْطٌ أُمَّتِي لَنْ يُصَابُوا بِمِثْلِي^(۲).

ئیبینو عباس (خوایان ئی رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (درودی خوی له سرین)
 فهرمووی: هه ره که سی له ئومه تم له پیش خویه وه دوو منالی بمرن ده بن به
 پیشه ره بو له به هه شتا، جیگهی بو خوش ده کهن چونکه خودا له بهر خاتری
 نهو دوو مناله ی خوشی ده باته به هه شت عایشه ش (خوی ئی رازی بن) گوتی: نه ی
 نه وه ی له ئومه تت یهک منالی پیشه وه ی هه بی؟ فهرمووی (درودی خوی له سرین):
 نه ی خودا پیداو! نه وه شی یهک منالی پیشه وه ی هه بی هه روا گوتی: نه ی
 باشه، نه ی نه وه ی له ئومه تت که هیچ منالی پیشه وه ی نه بی؟ فهرمووی: خوم
 پیشه وه ی هه موو ئومه تم، هه رگیزاو هه رگیز ئومه تم به مهرگی که سی تر وهک
 مهرگی من وا کوستی قه وییان ناکه وی! (ت-س/ح).

۱۰۵۲ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا
 مَاتَ وَلَدُ الْعَبْدِ قَالَ: اللَّهُ لِمَلَائِكَتِهِ قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي. فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَقُولُ قَبَضْتُمْ
 ثَمَرَةَ فُؤَادِهِ. فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَقُولُ مَاذَا قَالَ: عَبْدِي فَيَقُولُونَ حَمْدَكَ وَاسْتَرْجَع.
 فَيَقُولُ اللَّهُ ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَسَمُّوهُ بَيْتَ الْحَمْدِ. روى هذه الثلاثة
 الترمذي^(۳).

^(۱) هزار رحمت له توش نووی. وه رگیز

(۶) بسند حسن (شرحه).

(۷) بسند حسن (شرحه).

ئەبو موسسا (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربین) فەرمووی: کاتی کە بەندەیی منایکی دەمری، خودا بە فریشتەکانی دەفەرموی: گیانی منالی بەندەکەمتان کیشا؟ دەلین: بەلێ، دەفەرموی: جگەر گوێشەکەیتان ئی سەندو بەش و بارە ی دلتان ئی وەرگت؟ دەلین: بەلێ، جا دەفەرموی: بەندەکەم چی گوت؟ دەلین: حەمدو سوپاسی تۆی کردو گوئی: {إِنَّا لِلّٰهِ وَإِلَيْهِ رَاجِعُونَ} جا خودای گەورە دەفەرموی: کوێشکی لە بەهەشتا دروست بکەن بۆ ئەو بەندەییەم و ناوی ئی بنین کوێشکی حەمدو سوپاس (ت-س/ح).

(۲۰۰) سەرلێدانی نەخۆش و نزاکردن بۆی: (عیادة المريض والدعاء له)

۱۰۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئەبو هورەیرە (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربین) دەفەرموی: مافی موسولمان لەسەر موسولمان پینجن: وەلام دانەوہی سلّو، سەرلێدانی نەخۆش، شوین کەوتنی تەرم، چوون بۆ سەر دەعوەت و بانگیشتن، نزاکردن بۆ پڑميو (ش/د/ت/ن).

۱۰۵۴- عَنْ ثَوْبَانَ بْنِ أَبِي فَاخِتَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَخَذَ عَلِيٌّ يَدِي قَالَ: انْطَلِقْ بِنَا إِلَى الْحَسَنِ نَعُوذُ. فَوَجَدْنَا عِنْدَهُ أَبَا مُوسَى، فَقَالَ: عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَعَانِدَا جَنَّتْ يَا أَبَا مُوسَى أَمْ زَايَرَا فَقَالَ: لَا بَلْ عَانِدَا. فَقَالَ: عَلِيُّ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَعُوذُ مُسْلِمًا غَدْوَةً إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُمْسِيَ وَإِنْ عَادَهُ عَشِيَّةً إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُصْبَحَ وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابُو دَاوُدَ^(۲).

(۱) بخاری. جناز: ۱۲۴۰، مسلم. سلام: ۵۶۱۵، ابو داود ادب: ۵۰۳۰.

(۲) واحمد وابن حبان والحاكم وصححه (شرحه).

تووهیری کوپی ئه بو فاخیته له باوکیه وه (خوای ئی رازی بن) (گوتی: عه لی دهستی گرتو گوتی: بابچین بۆ هه والپرسیی حه سه نی کوپم، نه خوشه که ئیمه چووین ئه بو مووسای له لا بوو، عه لی (خوای ئی رازی بن) پیی گوت: ئه ی ئه بو موسا! بۆ سه رلیدانی نه خوش هاتوویت یا بۆ دیده نی په تی؟ گوتی: نه، به ناوی سه رلیدانی نه خوشه وه هاتووم. عه لی گوتی: له حه زره تم بیستوه (دروودی خوای له سه ربین) ده یفه رموو: هه ر موسولمانی سه ر له به یانی بچیت بۆ سه رایدانی موسولمانیکی نه خوش، حه فتا هه زار فریشه تا ئیواری ره حه متی بۆ ده نیرن، ئه گه ر سه ر له ئیواری بچیت بۆ سه رلیدانی حه فتا هه ر فریشه تا سه به نی ره حه متی بۆ ده نیرن، وه بیستانیکیشی ده ده نی له به هه شتا بۆ خو ی (ت/د/ئه حمه د: ص).

۱۰۵۵ - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ وَجَعٍ كَانَ بِعَيْنَيْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۳).

زهیدی کوپی ئه رقه م (خوای ئی رازی بن) گوتی: چاوم ده ئیشا، پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) به بۆنه ی ئه وه وه هات بۆ سه رلیدانم (د/ئه حمه د/حاکم: ص).

۱۰۵۶ - عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا عَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ وَزَادَ: حَتَّى يَرْجَعَ، قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: وَمَا خُرْفَةُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: جَنَّاها (۴).

شهوبان (خوای ئی رازی بن) ده لی: پیغه مبه ر (دروودی خوای له سه ربین) ده فه رموی: کاتی موسولمان ده چی بۆ هه والپرسینی برای موسولمانی نه خوش، ئه وه ده چی بۆ رینی میوه ی به هه شت! (ت/م) موسلیم ئه مه شی پتره: ئه وه میوه ی به هه شت ده چنی هه تا ده گه ریته وه گوترا: ئه ی پیغه مبه ری خودا! چنن یانی چی؟ فه رموی: یانی به ری باخه که ی ده رنی!

(۲) صحیح عند الحاکم

(۴) مسلم، البر والصلة: ۶۴۹۹.

۱۰۵۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الوُضُوءَ وَعَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ مُحْتَسِبًا، بُوْعِدَ مِنْ جَهَنَّمَ مَسِيرَةَ سَبْعِينَ خَرِيفًا قِيلَ: يَا أَبَا حَمْزَةَ مَا الْخَرِيفُ؟ قَالَ: الْعَامُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

نه نه س (خوای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌ربن) ده‌فرموی: هر که‌سی ده‌سنوژیکی جوان بگری و ساخ له‌بر ره‌زای خودا بچی بو هه‌والپرسینی برایه‌کی موسولمانی نه‌خوشی نه‌وه حه‌فتا پاییز له‌دوزه‌خ دور ده‌خریته‌وه گوترا: نه‌ی نه‌بو حه‌مره! پاییز یانی چی؟ گوتی: یانی سال^(د).

۱۰۵۸- عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ أَبَاهَا قَالَ: اشْتَكَيْتُ بِمَكَّةَ، فَجَاءَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَغُودُنِي وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَنْبَيْي ثُمَّ مَسَحَ صَدْرِي وَبَطْنِي ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا وَأَثِمَّ لَهُ هِجْرَتُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبُخَارِيُّ^(۶).

عائیشه‌ی کچی سه‌عد (خوایان فی رازی بن) گوتی: باو‌کم گوتی: له‌مک‌که نه‌خوش که‌وتم پیغه مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌ربن) هات بو هه‌وال پرسینم، ده‌ستی له‌سه‌ر ته‌ویلم دانا، ئینجا ده‌ستی هی‌نا به‌سینگ و سکما و فره‌مووی: خودایه! شیفای سه‌عد بده و کچه‌که‌ی بو ته‌واو‌که‌و له‌مه‌ک‌که مه‌یمرینه‌که ولات و شوینه‌زای خو‌یه‌تی (د/ب).

۱۰۵۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَحْضُرْ أَجَلُهُ فَقَالَ: عِنْدَهُ سَبْعَ مَرَارٍ: أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيكَ إِلَّا عَافَاكَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ الْمَرَضِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۷).

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خوایان فی رازی بن) گوتی: پیغه مبه‌ر (دروودی خوای له‌س‌ربن) فره‌مووی: هر که‌سی بچی بو سه‌رلی‌دان‌ی نه‌خوشی که‌ئا‌کام (ئه‌جه‌ل‌ی) نه‌هات‌بی وه‌حه‌وت جار له‌لای بلی:

(۵) سکت عنه.

(۶) بخاری. مرضی: ۵۶۵۹.

(۷) وراواه ابن جبان والکاحم وصححه (شرحه).

{أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيكَ}:

داوا ده کهم له خودای گه وره که په روه ردگاری باره گای گه وره یه، که چاکت بکاته وه و شیفات بدات. نیتر بیگومان که خودا له و نه خوشییه چاکی ده کاته وه (د/ت/ن/حاکم: ص).

۱۰۶۰ - قَالَ: الشارح (رحمه الله تعالى) في الفصل الثالث من هذا الباب: فَاَلْمَرَضُ يَكُونُ لِرَفْعِ الدَّرَجَاتِ إِنْ كَانَ الْمَرِيضُ طَاهِرًا وَإِلَّا طَهَّرَهُ مِنَ السَّيِّئَاتِ الَّتِي لَوْلَاهُ (أَيِ الْمَرَضِ) لَطَهَّرَ (أَيِ الْمَرِيضِ) بِالنَّارِ. ومنه حديث الترمذي: إِنَّمَا مَثَلُ الْمَرِيضِ إِذَا بَرَأَ وَصَحَّ مَنْ مَرَضِهِ كَالْبُرْدَةِ الَّتِي تَقَعُ مِنَ السَّمَاءِ فِي صَفَائِهَا وَلَوْنِهَا. بَلْ وَيَكُونُ الْمَرِيضُ عِبْرَةً لحديث أبي داود وأحمد: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَصَابَهُ السَّقَمُ ثُمَّ أَغْفَاهُ اللَّهُ مِنْهُ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ وَمَوْعِظَةً لَهُ فِيمَا يَسْتَقْبِلُ وَإِنَّ الْمُنَافِقَ إِذَا مَرَضَ ثُمَّ أُغْفِيَ كَانَ كَالْبَعِيرِ عَقَلَهُ أَهْلُهُ ثُمَّ أُرْسِلُوهُ فَلَمْ يَذَرِ لِمَ عَقَلُوهُ وَلَمْ يَذَرِ لِمَ أُرْسِلُوهُ. فَقَالَ: رَجُلٌ مِمَّنْ حَوَّلَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْأَسْقَامُ؟ وَاللَّهِ مَا مَرَضْتُ قَطُّ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُمْ عَنَّا فَلَسْتَ مِنَّا. (غاية المأمول) (۸).

شارح (غرفی رحمه الله) له شهرحه که دا له به شی سځیه می ئه م بابته دا ده لئ: جاری و ا هیه نه خوشی بو گه یشتن به پایه ی به رزو پله ی بلنده، وه نه خوشینی نه و که سانه که خویان پاک و بیگوناهن، وه جاری و ا هیه بو سپرینه وه ی گونا هه، چونکه گونا هبار نه گهر نه و نه خوشییه پاک ی نه کردایه ته وه به ئاگری دوزخ پاک ده کرایه وه لیئ. وه له م بابته یه ئه م فرموده یه که تیر می ذی گیراویه تیه وه که ده فرموی: کاتئ موسولمان له نه خوشین چاک ده بیته وه وه نه و ده نکه ته رزه یه وایه که تازه له ئاسمان باریبی، ئه وه نده پاک و بیگهر دو روشن و سپییه! وه ده لئ: به لکوه له گه ل ئه وه شا ده بی به په ندو ته می، به لگه ی ئه م قسه یه ش ئه م فرموده یه یه که نه بو داوود و ئه حمده ده یگیر نه وه، که چه زره ت (درودی خوی له سرین) ده فرموی: موسولمان کاتئ تووشی دهر دئ ده بی و له پاشا خودا چاکی ده کاته وه له و

دەردە ئەو دەبئ بە کەفارەتی گوناھە رابووردووھکانی، سەرەپای ئەوھیش دەبئ بە پەندو تەمئ و ئامۆژگاری بۆ روژانی لەو دەوای، بەلام ئادەمیزادی ناپاک کاتئ نەخۆش دەکەوئ و چاک دەبیتهوھ وەك وشتري وایە کە خاوەنەکەئ ناو بەناو دەیبەستیتەوھو ناو بەناو بەرەلای دەکا نازانئ بۆچی یەستووینەتەوھ، ھەر وەك نازانئ لەبەرچی بەرەلایان کردووھ پیاوئ گوتی لەوئ بوو: ئەئ پیغەمبەری خودا! نەخۆشی چییە؟ بەخودا من ھەتا ئیستا نازانم نەخۆشی چییە؟ چونکە نەخۆش نەکەوتووم. پیغەمبەر پیئ فەرموو: (ھەلسە لەگەل ئیمە دامەنیشە تو له ئیمە نیت. (غایەتول مەئموول شەرحی تاجول ئوصول).

(۲۰۱) دروستە سەری مردوو لابری و ماچ بکری: (بجوز کشف المیت وتقبیلە)

۱۰۶۱ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى فَرَسِهِ مِنْ مَسْكِنِهِ بِالسُّنَحِ حَتَّى نَزَلَ ، فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ ، فَلَمْ يُكَلِّمِ النَّاسَ ، حَتَّى نَزَلَ فَدَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فَتَيَمَّمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُسَجًى يُبْرِدُ حَبْرَةً ، فَكَشَفَ عَنْ وَجْهِهِ ، ثُمَّ أَكَبَّ عَلَيْهِ فَقَبَّلَهُ ثُمَّ بَكَى فَقَالَ: يَا أَبَى أَنْتَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ ، لَا يَجْمَعُ اللَّهُ عَلَيْكَ مَوْتَيْنِ ، أَمَّا الْمَوْتَةُ الَّتِي كُتِبَتْ عَلَيْكَ فَقَدْ مَتَّهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱)

عائیشە (خوای ئازای بن) گوتی: ئەبو بەکر لە ماڵەکەئ سونحیوھ بە سواری ماینئ ھات، کە دابەزئ یەکسەر رویشتە ناو مزگەوت، قسەئ لەگەل کەس نەکرد تا چووھ ھۆدەکەئ عائیشە (دروودی خوای لەسەربن)، یەکسەر چووھ سەر تەرمەکەئ پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربن) کە لەوئ بوو وە بەشالی یەمەنی داپۆشراوو، جا رووی پیغەمبەری ھەلدا یەوھو باوھشی پیا کردو ماچی کردو گریاو گوتی: ئەئ پیغەمبەری خودا! باوکم بە سەرگەردانت بئ ئەو مردنەئ کە خودا لەسەری نووسیووئ ئەوا مردیت، ئیتەر جاریکی تر نامریتەوھ

(۱) بخاری. جنانز: ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۳۶۶۷، ۳۶۶۹، ۴۴۵۷، ۳۶۶۹، ۴۴۵۲، ۴۴۵۵، ۵۷۱۰.

چونکہ ٹہگہر وہک ھہندی کھس دہلین وائی جاریکی تریش بمریتہوہ، ھہندی کھس دہیانگوت گواہ پیغہمبہر زیندو دہبیٹہوہو دہست و پای ٹہو کھسانہ دہپری کھ دہلین پیغہمبہر مردوہ (ب/ن)۔

۱۰۶۲ - وَعَنْهَا قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقَبِّلُ عُثْمَانَ بْنَ مَظْعُونٍ وَهُوَ مَيِّتٌ حَتَّى رَأَيْتُ الدَّمْعَ تَسِيلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (۲)۔

دیشان گوتی: دیتم کھ پیغہمبہر (درویدی خوائ لہسہرین) عوسمانی کوپی مہظعوونی بھ مردووی ماچ دہکرد، وھ ھون ھون فرمیسک بھ چاویا دہہاتہ خواروہ (د/ت-س/ص)۔

۲۰۲) ٹہوہی بو پیغہمبہر ^{درویدی} کراوہ لہکاتی مردنیدا:

ما فعل بالنبی ﷺ حین موته

۱۰۶۳ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَجَّي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ مَاتَ بِثَوْبٍ حَبْرَةٍ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ (۱)۔

عائیشہ (خوائ لی رازی بین) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوائ لہسہرین) کھمرد بھ شالی یہمہنی دایانپوشی (ش/د)۔

۱۰۶۴ - عَنْ عَامِرِ الشَّعْبِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: غَسَّلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلِيًّا وَالْفَضْلَ وَأَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، وَهُمْ أَدْخَلُوهُ فِي قَبْرِهِ، فَلَمَّا فَرَعَ عَلِيٌّ قَالَ: إِنَّمَا يَلِي الرَّجُلَ أَهْلُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۲)۔

عامیری ٹہل-شہعبی (خوائ لی رازی بین) گوتی: عہلی و فہضل و ٹوسامہی کوپی زہید تہرمہکھی پیغہمبہریان شورد، ھہر ٹہوانیش دایان ھیلایہ ناو قہبرہکھیوہ، جا عہلی کھلی بووہ گوتی: پیوا دہبی کھس و کاری خوی سہرہو کاری بکھن (د)۔

(۲) بسند صحیح (شرحہ)۔

(۱) بخاری، لباس: ۵۸۱۴، مسلم، جنازہ: ۲۸۰، ابو داود، جنازہ: ۳۲۰۔

(۲) سکت عنہ

۱۰۶۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمَّا أَرَادُوا غَسْلَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا: مَا نَذَرِي أَنْ جَرَّدَ رَسُولَ اللَّهِ مِنْ ثِيَابِهِ كَمَا نُجَرِّدُ مَوْتَانَا أَمْ نَغْسِلُهُ وَعَلَيْهِ ثِيَابُهُ، فَلَمَّا اخْتَلَفُوا أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهِمُ النَّوْمَ حَتَّى مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ إِلَّا وَدَقَّتْهُ فِي صَدْرِهِ ثُمَّ كَلَّمَهُمْ مُكَلِّمٌ مِنْ نَاحِيَةِ الْبَيْتِ لَا يَذَرُونَ مَنْ هُوَ: أَنْ اغْسِلُوا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ ثِيَابُهُ، فَقَامُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَغَسَلُوهُ وَعَلَيْهِ قَمِيصُهُ يَصُبُّونَ الْمَاءَ فَوْقَ الْقَمِيصِ وَيُدْلِكُونَهُ بِالْقَمِيصِ دُونَ أَيْدِيهِمْ وَكَانَتْ عَائِشَةُ تَقُولُ: لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا غَسَّلَهُ إِلَّا نِسَاؤُهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَّانٍ وَالْحَاكِمُ^(۳).

عائیشہ (خوای فی رازی بن) گوئی: کہ ویستیان تہرمہ کہی پیغہمبہر (درویدی خوای لہ سہربن) بشورن گوئیان: نازانین ئایا پیغہمبہریش (درویدی خوای لہ سہربن) رووت بکہینہ وہ وک چوون مردووی ترمان رووت دہکہینہ وہ یاخود ئہم ہہر بہجلہکانیہ وہ بی شورین، جا لہ سہر ئہمہ کہقسہیان یہکی نہگرت خودا خہوی ئی خستن، خہویکی وا قورس کہ یہک بہیہک سہریان بہسہر سینگیانا شوپبووہ، ئینجا قسہکہری (لہ گووشہیہکی مالہکہوہ) قسہی لہگہل کردن (بہبی ئہوہی کہ بزائن کییہ) گوئی: پییان: تہرمی پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہربن) ہہر بہجلہکانی خویہوہ بیشورن، جا ئہوانیش ہہلسان و چوون بہلای تہرمہکہوہ و ہہر بہجلہکانیہوہ شوریدیان (درویدی خودای لہ سہربن) ئاوہکہیان دہکرد بہسہر کراسہکہداو لہ سہر کراسہکہوہ دہستیان لہ لہشی دہخست، عائیشہ دہیگوت: تازہ لہ دہستم چوو ئہگہر ئہقلی ئیستم ئہوسابوایہ دہبوو ژنہکانی بیان شورداہ! (د/ئیبنو حہببان/ حاکم-س/ص).

۱۰۶۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُفِّنَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ يَمَانِيَّةٍ، بِيضٍ سَحْوَلِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ، لَيْسَ فِيْهِنَّ قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۴).

(۳) بسند صحیح (شرحہ).

(۴) بخاری. جنانز: ۱۳۶۴، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۸۷. مسلم. جنانز: ۲۱۷۷ - ۲۱۷۹. أبو داود. جنانز: ۳۶۵۲.

ترمذی. جنانز: ۹۹۶. نسائی. جنانز: ۸۹۸.

دیسان گوتی: پیغهمبهر (دروودی خوی لهسهرین) لهسی لۆ جلی یه مهنی سپی خاوینی لۆکه دا کفن کرا، نه کراس و نه میزهریان تیا نه بووا! (ش/د/ت/ن).

۱۰۶۷- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اخْتَلَفُوا فِي دَفْنِهِ فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ: سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا مَا نَسِيْتُهُ قَالَ: مَا قَبِضَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يُدْفَنَ فِيهِ، اذْفَنُوهُ فِي مَوْضِعٍ فِرَاشِهِ^(۵).

دیسان گوتی: (خوی ئی رازی بن) که پیغهمبهر (دروودی خوی لهسهرین) کوچی دواپی کرد، لهسهر جیگهی ناشتنه که ی قسه یان یه کی نه گرت، تا نه بو به کر (خوی ئی رازی بن) گوتی: لهم باره یه وه شتی کم له پیغهمبهر (دروودی خوی لهسهرین) ژنه وتوو هه له یادم ماوه، فهرمووی: (دروودی خوی لهسهرین) خودا گیانی هیچ پیغهمبهری ناکیشی، مه گهر لهو شوینه دا که خوی هزی لیبی که لهوی بنیژری که وابوو له شوینی نوینه که ی خویدا بینیزن (ت-سند غریب).

۱۰۶۸- عَنْ جَعْفَرِ ابْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) قَالَ: الَّذِي أَلْحَدَ قَبْرَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبُو طَلْحَةَ، وَالَّذِي أَلْقَى الْقَطِيفَةَ تَحْتَهُ شَقْرَانُ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّذِي قَالَ: أَنَا وَاللَّهِ طَرَحْتُ الْقَطِيفَةَ تَحْتَ رَسُولِ اللَّهِ فِي الْقَبْرِ. رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ^(۶).

له جه عهه ری کوپی موحه ممه ده وه له باوکیه وه (خویان ئی رازی بن) گوتی: نه بو طه له لاه لاد (ئه له ده دی گوپ) ه که ی بیغهمبهری دروست کرد (دروودی خوی لهسهرین) واته: له بهری قیبله ی گوپره که وه قومووشیکی بو شوینی تهرمه که دروست کرد، جا که لاشه ی پیغهمبهریان له ناوا دانا به نوخشتی کال لای پشتیان هه لچنی. گوتی: شه قرانی نوکه ری

(۵) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

(۶) بسند حسن (شرحه).

پیغهمبهریش (درویدی خوی لهسهرین) قهیفهکهی له گۆرهکهدا له ژیر تهرمهکهدا راخست ئه وشهقرانهی که خوی دهیگوت: بهخودا خووم پارچه قهیفهکهم لهناو گۆرهکهدا له ژیر تهرمهکهی پیغهمبهردا راخست (ت-س/ح).

۲۰۳) بهشی چوارهم: باسی نهوشتانه که بیویستین بو مردوو بکرتین

الفصل الرابع: فيما يلزم للمیت

۱۰۶۹- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غُسْلِ ابْنَتِهِ ابْدَأَنَّ بِمَيَامِنِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضْوءِ مِنْهَا. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۱).

ئومموعهطیهه (خوی ئا رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خوی لهسهرین) بو شووردنی تهرمی زهینهبی کچی فهرمووی پیمان: له ئەندامه راستهکانیهوه له ئەندامهکانی دهس نویژییهوه دهست پیبکهن به شووردنی (ش/د/ت/ن).

۱۰۷۰- وَعَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْ نَغْسِلُ ابْنَتَهُ فَقَالَ: اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَافُورًا، فَإِذَا فَرَعْنُ فَأَذِنِّي فَلَمَّا فَرَعْنَا آذَنَاهُ، فَأَلْفَى إِلَيْنَا حِقْوَهُ فَقَالَ: أَشْعِرْتَهَا إِيَّاهُ. وَزَادَتْ فِي رِوَايَةٍ: فَصَفَرْنَا شَعْرَهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ وَأَلْقَيْنَاهَا خَلْفَهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: اغْسِلْنَهَا وَثَرًا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۲).

ديسان گوتی: خهريك بووین زهینهبی کچی پیغهمبهرمان دهشوورد، پیغهمبهر خوی (درویدی خوی لهسهرین) هاته ژوورهوه بو لامان فهرمووی: به ئاوو موورد سئ جار بیشوورن، یا پینج جار، یا زیاتریش، وه لهدوا دهستا

(۱) بخاری. جنانز: ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶. مسلم. جنانز: ۲۱۷۲، ۲۱۷۳. أبو داود. جنانز: ۳۱۴۵. ترمذی. جنانز: ۹۹۰.

(۲) بخاری. جنانز: ۱۲۵۳. مسلم. جنانز: ۲۱۶۵ - ۲۱۷۱. أبو داود. جنانز: ۳۱۲۴، ۳۱۴۶. نسائی. جنانز: ۸۸۰، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۲.

کافووریشی تی بکهن، کاتیکیش لی بوونهوه له شۆردنهکهی ئاگادارم بکهن جا که لی بووینهوه پیمان گوت، جا هه زهت کراس (ازار) هکهی خوی هه لدا بو مان و فهرمووی: بیکه ن به ژیر کراسی واته: له سه ر گو شته وه بیکه نه به ری، له گیرانه وه یه کا ئوم عه طییه ئه مه شی پتر کردووه: قره که شیمان شانه کردو کردمان به سێ په لک و به پشتیا شو پمان کردووه له گیرانه وه یه کی تردا: فهرمووی: (دروودی خوی له سه ربێ) سێ جار یا پینج جار سه راپا هه مو له شی بشوون، نه گه ر به پیوستتان زانی زیاتریش بيشوون، به لام با جاری شۆردنه کانی تا ک بێ (ش/د/ت/ن).

٢٠٤) شه هید نه ده شووری و نه نوێژی له سه ر ده کری:

الشهید لا یغسل ولا یصلی علیه

١٠٧١- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أُخْدٍ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَقُولُ: أَيُّهُمَا أَكْثَرُ أَخْذَاً لِلْقُرْآنِ؟ فإِذَا أَشِيرَ لَهُ إِلَى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ فِي اللَّحْدِ، وَقَالَ: أَنَا شَهِيدٌ عَلَى هَؤُلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَمَرَ بِدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ، وَلَمْ يُغْسَلُوا وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(١).

جابر (خوی لی زازی بێ) گوتی: پیغه مبه ر (دروودی خوی له سه ربێ) شه هیده کانی غه زای ئو حودی دووپیاو، دوو پیاو، ده خسته ناو یه ک لو جله وه له باتی کفن ئینجا ده یفه رموو: کامه یان زیاتر قورئانی له به ر بوو؟ جا که نیشانیان ده دا کامه یان پتر قورئانی له به ر بووه ئه وه یانی له نه لحه ده که دا ده خسته لای قیبله وه! وه فهرمووی: له روژی قیامه تا من خو م ئاگاداری ئه مانه ده که م و ده بم به شایهت بویان و شایهتیان بۆ ده دم که گیانی شیرینی خویان به خت کردووه له پیناوی خودادا، له پاشا فه رمانی کرد هه ر به خوین و خو په که ی خویانه وه ناشتیان، نه شۆردان و نه نوێژیان له سه ر کرا (ب/د/ت/ن).

(١) بخاری. غزوة أحد: ٤٠٧٩.

(۲۰۵) کفنکردن: (التکفین)

۱۰۷۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا كَفَّنَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُحَسِّنْ كَفَنَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درودی خوای لهسربین) فہرموی: کہ یہکیتان برای موسولمانی خوای کفن دہکا با بہجوانی کفنی بکا (م/د/ت/ن).

۱۰۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اَلْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ، وَكَفَّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَاحِبَاهُ^(۲).

لہ ئیبینو عہبباسہوہ (خوایان فی رازی بن) دہگیرنہوہ، ئہویش لہ پیغهمبرہوہ (درودی خوای لهسربین) دہفہرموی: جل و بہرگی سپیش لہبہر بکہن، چونکہ ئہویش گہ فی جلی چاکہ بو ئیوہ، وہ ہہروہا بیکہن بہ کفنییش بو مردوہکانیشتان (ت/د/ن-س/ص).

۱۰۷۴- وَلَآيِي دَاوُدَ: لَا تَغَالَوْا فِي الْكَفَنِ فَإِنَّهُ يُسَلِّبُهُ سَلْبًا سَرِيعًا^(۳).

حہزرت دہفہرموی (درودی خوای لهسربین): زیادہرہوی مہکہن لہ کفندا چونکہ بہزووی روت دہکریتہوہ، بہئی سوود خاک دہپرزیئی (د).

۱۰۷۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَفَّنَ حَمْرَةَ ابْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فِي نَمْرَةٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۴).

جابر (خوای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبر (درودی خوای لهسربین) حہمزہی کوپی عہبولموطہلیبی لہیہک لو شالی میلدارا کفن کرد (ت-س/ص).

۱۰۷۶- ⇒ (ب - ۱ ز - ۲۰۲ رقم: ۱۰۶۶/۴)^(۵).

(۱) مسلم. جنائز: ۲۸۲. ابو داود. جنائز: ۲۱۴۸. نسائی. جنائز: ۷۹۴، ۲۰۱۳.

(۲) بسند صحیح (شرحہ).

(۳) سکت عنه الشارح.

(۴) بسند صحیح (شرحہ).

(۵) راجع رقم: ۱۰۶۶/۴ (تقدم).

۱۰۷۷- عَنْ لَيْلَى بِنْتِ قَانِفٍ الثَّقَفِيَّةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كُنْتُ فِيمَنْ غَسَلَ أُمَّ كُثُومَ بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ وَفَاتِهَا، فَكَانَ أَوَّلُ مَا أَعْطَانَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْحِقَاءَ ثُمَّ الدَّرْعَ ثُمَّ الْخِمَارَ ثُمَّ الْمَلْحَقَةَ ثُمَّ أُدْرِجَتْ بَعْدُ فِي الثُّوبِ الْآخِرِ قَالَتْ: وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسٌ عِنْدَ الْبَابِ مَعَهُ كَفْنُهَا يُنَاوِلُهَا ثَوْبًا ثَوْبًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ^(۶).

لہ یلای کچی قانیفی ئہل-ثہ قہ فیہ (خوای فی رازی بن) گوتی: ئوممو کولثومی کچی پیغہ مہر (درویدی خوای لہ سرین) کہ کوچی دواپی کرد، خویم یہ کیک بووم لہو ژنانہی کہ دہیان شوژد، پیغہ مہر خوئی (درویدی خوای لہ سرین) لہکن دہرگا کہ دانیشتبوو، کفہ کہی ئومو کولثومی پی بوو، پارچہ پارچہ دہیدایہ دہستمان: لہ پییش پیشا کراسہ کہی دایہ دہستمان، ئینجا سہرکراس، ئینجا سہرپوش، ئینجا سہر دہریی، لہ پاش ئہ مانہ ہموو چہرچہ فیکی ئاودامانیان تیوہ پیچا (د/ئہ حمہد-سند صالح).

۱۰۷۸- ولابن ماجہ (علی فی الشرح): أَحْسَنُ مَا زُرْتُمُ اللَّهَ بِهِ فِي قُبُورِكُمْ وَمَسَاجِدِكُمُ الْبَيَاضُ^(۷).

حہ زرت (درویدی خوای لہ سرین) دہ فہرموی: باشتین جل و بہرگی کہ لہ مزگہوت و گوژدا دیدہ نی خودای پیوہ بکہن جل و بہرگی سپییہ (ماجہ-غایہ المامول).

۱۰۷۹- قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) نَظَرَ أَبُو بَكْرٍ إِلَى ثَوْبِهِ الَّذِي كَانَ يُمَرِّضُ فِيهِ وَبِهِ بَقْعٌ مِّنْ زَعْفَرَانٍ فَقَالَ: اغْسِلُوا ثَوْبِي هَذَا، وَزِيدُوا عَلَيْهِ ثَوْبَيْنِ فَكَفَّنُونِي فِيهَا. قُلْتُ: إِنَّ هَذَا خَلَقَ. قَالَ: إِنَّ الْحَيَّ أَحَقُّ بِالْجَدِيدِ، إِنَّمَا هُوَ لِلْمُهْلَةِ. (شرحه)^(۸).

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۷) منقول من الشرح.

(۸) منقول من الشرح.

عائیشه (خوای فی رازی بن) دهلی: ئەبو بەکر (خوای فی رازی بن) لەسەرە مەرگا تەماشای جەلەکە‌ی بەر خۆ‌ی کرد، چەن پەلە‌یی زە‌غفەرانی پێ‌وه‌بوو، گو‌تی: ئەم جەلەم بشۆرن و لەگە‌ڵ دوو پارچە جلی تردا بیکەن بە‌کفن بۆم، گو‌تم: ئاخر ئەمە کو‌نە! گو‌تی: ئاخر زیندوو لەبەرترە بە بەرگی تازە، کفن بۆ زووخواو جەرەتاو! (نەقل کراوە لەشەرەکە‌وه).

۲۰۶) کفنی کە‌سی کە ئیحرامی هە‌ج یا عە‌مە‌دی دا‌یه‌ستی: (کفن المحرم) ۱۰۸۰- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلًا وَقَصَهُ بِعِرِّهٖ وَخَنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُحْرَمٌ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفَّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ، فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئێبنو عە‌بباس (خوایان فی رازی بن) گو‌تی: پیاوی لە ئیحرامدا‌بوو، لە و‌شترە‌کە‌ی کە‌وتە خوارە‌وه‌و ئە‌ستۆ‌ی شکاو مرد، ئێمە‌ش لە خزمە‌تی پێ‌غه‌مبە‌ردا بووین (دروودی خوای لە‌سە‌رین) پێ‌غه‌مبەر (دروودی خوای لە‌سە‌رین) خۆشی لە ئیحرامدا بوو، فە‌رمو‌وی: بە ئاوو بە مۆرد بێ شۆرن و لە دوو لۆ‌جلا کفنی بکەن، بە‌لام بۆ‌نی خۆشی ئی مە‌دەن و سە‌ریشی دامە‌پۆ‌شن، چونکە رو‌ژی قیامە‌ت کە خودا زیندو‌وی دە‌کاتە‌وه‌ بە بەرگی ئیحرامە‌وه‌ زیندو‌وی دە‌کاتە‌وه‌ وە‌ک حاجیان لە ببە‌یکە دە‌کا! (ش/د/ت/ن).

۲۰۷) لە‌کاتی شۆردن و کفنکردندا بخوردو بۆ‌نی خۆش پێ‌ویستە، هە‌روە‌ک با‌سکردنی چاکە‌کانی مردو‌وش پێ‌ویستە:
(ينبغي البخور وقت الغسل والتكفين وذكر المحاسن)
۱۰۸۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَطْيَبُ طَبِيقِكُمُ الْمِسْكُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۱).

(۱) بخاری. ج‌ناز: ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰. مسلم. حج: ۲۸۸۲ - ۲۸۹۲. نسائی. حج: ۲۷۱۲،

۲۸۵۲، ۲۸۵۴، ۲۸۵۷. ترمذی. حج: ۹۵۱. أبو داود ج‌ناز: ۲۳۲۸.

(۱) راجع صحیح مسلم رقم: ۲۸۳۱، ۲۸۳۲.

ئەبو سەئید (خوای ئی رازی بئ) گوئی: پیغەمبەر (درووی خوای لەسەربین) فرموی: باشتەین بوئی خوشتان ميسكه (م/د/ت/ن).

۱۰۸۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

عائیشە (خوای ئی رازی بئ) دەلی: حەزەت (درووی خوای لەسەربین) فرموی: جانیو بە مردووان مەدەن، چونکە ئەوان روو بەروو بوونەتەو لەگەڵ کردەوێ خوایان چ چاک، چ خراپ، وە بەپێی ئەو پاداشی خوایان وەرەگرن (ب/ن).

۱۰۸۳- ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَالِكٌ بِسَوْءٍ فَقَالَ: لَا تَذْكُرُوا هَلَكَاكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ^(۳).

لە خزمەتی پیغەمبەردا (درووی خوای لەسەربین) بە خراپ ناوی مردووێکیان هینا، فرموی (درووی خوای لەسەربین): بە چاکە نەبێ باسی مردووی خۆتان مەکەن (ن).

۱۰۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اذْكُرُوا مَحَاسِنَ مَوْتَاكُمْ، وَكُفُّوا عَنْ مَسَاوِيهِمْ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

ئیبنو عومەر (خوایان ئی رازی بئ) گوئی: حەزەت (درووی خوای لەسەربین) فرموی: باسی چاکەیی مردووتان بکەن و باسی خراپەیان مەکەن (ت-سند غریب).

۲۰۸) نویژی مردوو: (الصلاة على الميت)

۱۰۸۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى الْمَيِّتِ فَأَخْلِصُوا لَهُ الدُّعَاءَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَّانٍ وَصَحَّحَهُ^(۱).

(۲) بخاری: جنانز: ۱۳۹۳.

(۳) سکت عنه الشارح.

(۴) بسند غریب (شرحه).

(۱) صحیح عند ابن حبان.

ئەبو ھورەیرە (خوای ئازى بى) گوتى: پيغەمبەر (درودى خوای لەسەرىن) فەرمووى: کاتى نويز دەکەن لەسەر مردوو بەدليکى پاك بوى بپارينهوه! (د/ئيبنو حەببان: ص).

۱۰۸۶- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، وَخَرَجَ بِهِمْ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ، وَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعَ تَكْبِيرَاتٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ديسان گوتى: لەو رۆژەدا کە نەجاشى تيامرد کە پاشای حەبەشەبوو، وە پاشایەکی باش بوو پيغەمبەر (درودى خوای لەسەرىن) پەيامى مردنى ئەوى بە یارانى راگەیانند فەرمووى: ئەصحەمە کە بەندەیهکی باشى خودابوو ئەمڕۆ مرد، جا حەزەرت (درودى خوای لەسەرىن) لەگەڵ ھاوڕێيانا دەرچوون، وە رۆیشتن بۆ نويزگا، لەوێ لە پشت خۆیەو ریزی کردن و نويزی نادیار: (صلاة الغائب) ی بە کۆمەلى لەسەر کرد، لە نويزەکەدا چوار ئەللاھو ئەکبەری کرد (ش/د/ت/ن).

۱۰۸۷- وَكَبَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى جَنَازَةِ فَرَّعَ يَدَيْهِ فِي أَوَّلِ تَكْبِيرَةٍ وَوَضَعَ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِ قُطْنِي^(۳).

جاری پيغەمبەر (درودى خوای لەسەرىن) لەسەر تەرمی نويزی کرد، لە یەكەم ئەللاھو ئەکبەردا ھەردوو دەستی بەرز کردەو، وە دەستی راستی لەسەر دەستی چەپی دانا (ت/دارە قوطني - سند ضعيف).

۱۰۸۸- وَقَالَ: طَلْحَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: صَلَّيْتُ خَلْفَ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَلَى جَنَازَةٍ فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ، فَقَالَ: لِيَعْلَمُوا أَنَّهَا سُنَّةٌ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ

(۲) بخاري. جنانز: ۱۲۴۵، ۱۳۸، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۳، ۲۸۸۰، ۲۸۸۱. مسلم. جنانز: ۲۲۰۱ - ۲۲۰۷. أبو داود.

جنانز: ۳۲۰۴. نسائي. جنانز: ۱۹۷۰، ۱۹۷۹.

(۳) بسند ضعيف (شرحه).

وابو داود والترمذی والنسائی ولفظه: فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةَ وَجْهَرٍ، فَلَمَّا فَرَعَ قَالَ: سُنَّةٌ وَحَقٌّ^(۴).

طہ لہی کوپی عہ بدوللا دہ لئی: لہ سہر تہ رمی لہ پشٹی ئیبنو عہ عباسہ وہ نوپڑم کرد، سوورہ تی فاتیحای تیا خویند، کہ دیباچہ ی قورئانہ، وہ ئیبنو عہ عباس گوتی: بویہ وام کرد تا موسولمانان بزائن کہ خویندنی فاتیحا لہ نوپڑی مردودا یاساو، رہفتاری پیغہ مبہر خویہ تی (ب/د/ت/ن) گفتہ ی (ن): سوورہ تی فاتیحاو سوورہ تیکی تری بہ دہنگی بہرز خویند، کہ ئی بووہ وہ گوتی: ئەمە ی من کردم لہم نوپڑہ دا ہم یاساو کرداری حہزرت خویہ تی، ہم شتیکی راست و دروستہ.

۱۰۸۹ - عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى جَنَازَةٍ فَحَفِظْتُ مِنْ دُعَائِهِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ. وَنَقَّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، أَوْ مِنْ عَذَابِ النَّارِ. رواه مسلم والنسائي والترمذی^(۵).

عہ وفی کوپی مالیک (خوای ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (درویدی خوای لہ سہرین) لہ سہر تہ رمی نوپڑی دہ کرد ئەمەم لہ نزاکە ی لہ بہر کرد:
{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ. وَنَقَّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، أَوْ مِنْ عَذَابِ النَّارِ}.

(۴) بخاری. جنازہ: ۱۳۳۵.

(۵) مسلم. جنازہ: ۲۲۲۹ - ۲۲۳۱. ترمذی. جنازہ: ۱۰۲۵. نسائی. طہارہ: ۶۲، ۱۹۸۲، ۱۹۸۳.

خودایه! په‌روه‌ردگار! لی‌ی خوش به‌و ره‌حمی پی بکه‌و سه‌ر ئاسووده‌ی ه‌ردو و جیهانی که‌و لی‌ی ببوره‌و میوانه‌و ری‌زی بگه‌و گو‌پی گوشادکه‌و به‌ ئاوو به‌فرو ته‌رزه‌ بی‌شوره‌و له‌ گونا‌ه پاک‌ پاک‌ی بکه‌ره‌وه، وه‌ک چو‌ن جلی‌کی سپی پاک‌ رابگری‌و له‌ چل‌ک دووری بگری‌ ئاو، وه‌ مائی له‌ ماله‌که‌ی خو‌ی باشترو خیزانی له‌ خیزانه‌که‌ی خو‌ی باشترو هاوسه‌ری له‌ هاوسه‌ره‌که‌ی خو‌ی باشتری بده‌ری، بی‌به‌ره‌ به‌ه‌شت و په‌نای بده‌ له‌ سزای گو‌پو له‌ سزای ئاگری دو‌زه‌خ. عه‌وف گو‌تی: ته‌نانه‌ت ئه‌م نزایه‌م ئه‌وه‌نده‌ بده‌ل بوو خو‌زگه‌م خواست که‌ ئه‌و مردووه‌ من بوومایه! (م/ن/ت).

۱۰۹۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى جَنَازَةٍ فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا، وَمَمِيتِنَا، وَصَغِيرِنَا، وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا، وَأُنْثَانَا، وَشَاهِدِنَا، وَغَائِبِنَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَخِيهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

ئەبو هورەیره (خوای ئی رازی بێ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خو‌ی له‌سه‌ری) له‌سه‌ر ته‌رم‌ی نویژی ده‌کرد فه‌رمو‌ی:

{اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا، وَمَمِيتِنَا، وَصَغِيرِنَا، وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا، وَأُنْثَانَا، وَشَاهِدِنَا، وَغَائِبِنَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَخِيهِ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ}.

ئە‌ی خودایه! له‌زین‌دوو مردوومان خوش به‌، هه‌روا له‌ گ‌چ‌که‌و گه‌ره‌مان و له‌ نی‌رو می‌مان و له‌ دیارو نادیارمان، په‌روه‌ردگار! ئە‌وی له‌ ئی‌مه‌ ده‌ی‌زینی له‌سه‌ر ئی‌مان و با‌وه‌ر بی‌ ژینه‌و ئە‌وه‌ی له‌ ئی‌مه‌ ده‌ی‌م‌ری‌نی له‌سه‌ر ئی‌سلامه‌تی بی‌م‌ری‌نه‌، خودایه! له‌ پاداشی ئە‌و بی‌ به‌شمان مه‌که‌و له‌پاش ئە‌ویش گو‌م‌رامان مه‌که‌ (د/ت/ن-س/ص).

(۱) بسند صحیح (شرحه).

۱۰۹۱- وَلَآبِي دَاوُدَ وَالنَّسَائِي: اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبُّهَا وَاَنْتَ خَلَقْتَهَا وَاَنْتَ هَدَيْتَهَا لِلْاِسْلَامِ وَاَنْتَ قَبَضْتَ رُوحَهَا، وَاَنْتَ اَعْلَمُ بِسِرِّهَا وَعَلَانِيَتِهَا، جِئْنَاكَ شُفْعَاءَ فَاغْفِرْ لَهُ (۷).

حہ زہت (درویدی خوی لہ سرین) لہ سہر تہ رمی فہ رموی:

{اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبُّهَا وَاَنْتَ خَلَقْتَهَا وَاَنْتَ هَدَيْتَهَا لِلْاِسْلَامِ وَاَنْتَ قَبَضْتَ رُوحَهَا، وَاَنْتَ اَعْلَمُ بِسِرِّهَا وَعَلَانِيَتِهَا، جِئْنَاكَ شُفْعَاءَ فَاغْفِرْ لَهُ}.

خودایہ! تو خوت خودای تہم مردووی و خوت تہوت لہ نوبوون دروست کردووی و خوت ریگہی نیسلامہتیت نیشان داوہ و خوت گیانیت کیشاوہ و خوت زور چاک ٹاگات لہ نہیننی و ناشکرای ہیہ لہ ہموو کہسی تر زیاتر، نیمہ ہاتوین تکاکارین، دہساتویش بہ لوتف و کہرمی خوت دہست بہ روومانہوہ مہنن و بہ میہربانی بی پایانی خوت لیی خوشبہ (د/ن).

۱۰۹۲- عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبِرِيِّ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ كَيْفَ تُصَلِّي عَلَى الْجَنَازَةِ؟ فَقَالَ: أَنَا لَعَمْرُ اللَّهِ أَخْبِرُكَ: أَتَّبِعُهَا مِنْ أَهْلِهَا، فَإِذَا وُضِعَتْ كَبُرْتُ، وَحَمِدْتُ اللَّهَ، وَصَلَّيْتُ عَلَى نَبِيِّهِ، ثُمَّ أَقُولُ: اَللّٰهُمَّ إِنَّهُ عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ، كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ، اَللّٰهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْ سَيِّئَاتِهِ، اَللّٰهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ. رَوَاهُ الْإِمَامَانِ مَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) (۸).

تہبو سہ عیدی تہل-مہقبووری (خوی نازنی بن) گوتی: پرسیارم کرد لہ تہبو ہورہیرہ: لہ سہر تہ رمی مردو و چون نویٹر دہکھی؟ گوتی: بہخودا بہچاکی پیٹ دہلیم: لہ لای کہسو کاری مردوہ کہوہ شوینی تہرمہکھی

(۷) سکت عنہ الشارح.

(۸) هذا العاء هو الأفضل عند الامام الشافعي رحمه الله وعليه العمل (مترجم).

دهکهوم ههتا دایدهنین له سهرزهوی ئهوجا ئهلاهو ئهکبهری نویژ دابهستن دهکهوم سوپاس و ستایشی خودا دهکهوم به خویندنی سوورهتی فاتحیه و سهلاوات ددهم لهسهه پیغهمبهه (درویدی خوی لهسهرین) ئینجا دهلیم:

{اللَّهُمَّ إِنَّهُ عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أَمَتِكَ، كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ، اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْ سَيِّئَاتِهِ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ}.

ئهی خودایه! ئهه بهندهی خۆته و کوپی بهنده و کهنیزهکی خۆته، ئهه شایهتی دهتا که جگه لهتۆ خودایهکی ترنیه، وه موحهممهد بهنده و پیغهمبهه تویه، وه خۆت له ههموو کهسی باشتی ئاگات له حالیهتی، ئهی خودایه! ئهه مردوو ههگهر خۆی باشه ئهوا باشتی بۆ بکه، وه ههگهر خۆی خراپه ئهوا چاو پۆشیی لی بکه و چاو بیۆشه له خراپهکانی، خودایه! له پاداشی ئهه بیبهشمان مهکهو لهپاش ئهویش گیرۆدهمان مهکهو سههمان لی مهشیوینه! (مالیک/ شافعی — رمزای خودایان لیبین).

٢٠٩) منال نهگهر جووله یا دهنگی لیوههات نویژی لهسهه دهکری:

(یصلی علی الطفل إذا استهل)

١٠٩٣- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الرَّأِيبُ خَلْفَ الْجَنَازَةِ، وَالْمَأْشَى حَيْثُ شَاءَ مِنْهَا وَالطُّفْلُ يُصَلَّى عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ. وَزَادَ أَبُو دَاوُدَ: وَالسَّقَطُ يُصَلَّى عَلَيْهِ وَيَدْعَى لَوَالِدَيْهِ بِالْمَغْفِرَةِ وَالرَّحْمَةِ^(١).

موغیره (خوی لی رازی بن) گوئی: پیغهمبهه (درویدی خوی لهسهرین) فهرمووی: سوار له پشتی تهرمهوه دهروات و، پیاده به ئارهزووی خۆیهتی له کوپوه دهروات با بهروات، منالیش نویژی لهسهه دهکری (د/ت/ن-س/ص) ئههه داوود ئهههشی پتر کردوو: منالی له بارچووی نهههکامیش نویژی لهسهه

(١) بسند صحیح (شرحه).

دہکری، بہ لَام منال لہ باتی خوی داوای لیخو شبوون و میہرہ بانى خودا بو
باوک و دایکی دہکری.

۱۰۹۴- وللرمذي: الطَّفْلُ لَا يُصَلِّيَ عَلَيْهِ وَلَا يَرِثُ وَلَا يُورَثُ حَتَّى
يَسْتَهْلَ^(۲).

حہ زہت (درویدی خوی لہ سرین) دہ فہرموی: منال نہ نویژی لہ سہر دہکری
وہ نہ میرات و کہلہ پوور دہکری، وہ نہ کہلہ پووری ئی دہگیری ہتا جوولہ یئ یا
دہنگیکی لیوہ نہ یئ یا نیشانہ ی ژیانى پیوہ نہ یئ. (ت-مرفوعا و موقوفاً).
۱۰۹۵- وَقَالَ: الْحَسَنُ: يَقْرَأُ عَلَى الطَّفْلِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ
اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَسَلَفًا وَأَجْرًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۳).

حہ سہن (خوی ئا زازی بن) دہ لی: (نویژ خوین) سوورہ تی فاتحہ لہ سہر
منال دہ خوینئ و لہ نزای نویژہ کہدا دہ لی:
{ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَسَلَفًا وَأَجْرًا }.

خودایہ! بیکہ بہ پیشرہ و پیشہ نگ و مایہ پاداشی گہ ورہ بومان (ب).
۱۰۹۶- قال المؤلف (رحمة الله عليه) في شرحه على التاج في هذا المبحث
ما يلي: فَالصَّلَاةُ عَلَى الصَّبِيِّ وَاجِبَةٌ لِهَذِهِ (أى الاحاديث المذكورة في هذا المبحث)
ولحديث ابن ماجه: صَلُّوا عَلَى أَطْفَالِكُمْ فَإِنَّهُمْ مِنْ أَفْرَاطِكُمْ. ولحديث أبي داود:
صَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى وَلَدِهِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْمَقَاعِدِ^(۴).

دانہری بہ ہشتی لہ شہرحہ کہدا لہم شوینہدا دہ لی: نویژی مردو
لہ سہر منال فہرزہ لہ برئہم فہرمودانہ کہ لیڑہدا باس کراون، وہ لہ برئہم
حہ دیتہ ییش کہ ئیبنو ماجہ دہگیری تہوہ، کہ حہ زہت (درویدی خوی لہ سرین)

(۲) روی مرفوہا و موقوفاً و هو اصح (شرحہ).

(۳) بخاری. جنازہ: تعلیق ذکرہ البخاری فی بدایۃ الباب الرقم: ۶۵ من کتاب الجنائز قبل رقم: ۱۳۳۵
مباشرة. (مترجم).

(۴) منقول من الشرح.

ده‌فهرموی: نویژی مردوو له‌سه‌ر منالتان بکه‌ن، چونکه ئه‌وان به‌شیکن له‌و پيش‌په‌ره‌وانه‌ی که له‌به‌ه‌ه‌شتا شوینتان بو خوش ده‌که‌ن، وه له‌به‌ر ئه‌م فهرمايشته‌يش که ئه‌بو داوود گي‌راويه‌ته‌وه که ده‌لی: له‌مه‌قاعید (ناوی شوینيکه له‌مه‌دینه) پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سه‌ری) نویژی مردووی کرد له‌سه‌ر ئیبراهیمی کوری کاتی مرد. (غایه‌تول مه‌ئممول).

(۲۱۰) که‌وره‌یی نویژ له‌سه‌ر مردوو، وه نویژکه‌ره‌که له‌کوئی ته‌رمه‌که‌وه

ده‌وه‌ستی: (فضل الصلاة على الجنازة ومقام المصلی منها)

۱۰۹۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَ حَتَّى تُدْفَنَ كَانَ لَهُ قِيرَاطَانِ، قِيلَ وَمَا الْقِيرَاطَانِ؟ قَالَ: مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ أَصْغَرُهُمَا مِثْلُ أَحَدٍ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُصَلِّي عَلَيْهَا ثُمَّ يَنْصَرِفُ. فَلَمَّا بَلَغَهُ حَدِيثُ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: لَقَدْ ضَيَعْنَا قَرَارِيطَ كَثِيرَةً^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوی ئا‌زانی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوی له‌سه‌ری) فهرمووی: هه‌ر که‌سی له‌گه‌ل ته‌رمی‌کا بی تا نویژی له‌سه‌ر ده‌کا قیراطیکی بو‌ه‌یه، وه هه‌ر که‌سی له‌گه‌لیا بی هه‌تا ده‌نیژری ئه‌وه دوو قیراطی بو‌ه‌یه گو‌ترا: ئه‌و دوو قیراطه‌ چه‌ند ده‌بن؟ فهرمووی: به‌قه‌د دوو کیوی گه‌وره‌ ده‌بن (ش/د/ت/ن) له‌ گي‌را‌نه‌وه‌یه‌کا: بچکوله‌که‌یان به‌قه‌د چیا‌ی ئو‌حود ده‌بی. له‌ پيشا ئیبنو عومه‌ر که نویژی له‌سه‌ر مردوو ده‌کرد ئیتر ده‌گه‌رايه‌وه، به‌لام که ئه‌م فهرمووده‌ی ئه‌بو هوره‌یره‌ی پی گه‌یشت گو‌تی: قیراتگه‌ لیکی فره‌مان له‌کیس خو‌مان داوه‌.

۱۰۹۸- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَمْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي لِفَاسِهَا، فَقَامَ عَلَيْهَا وَسَطُهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

(۱) بخاری. جناز: ۱۳۲۵. مسلم. جناز: ۲۷۸۱ - ۲۱۹۴. نسائی. جناز: ۱۹۹۴، ۱۹۹۳. أبو داود. جناز: ۳۱۶۹.

(۲) بخاری. حیض: ۳۳۲، ۱۳۳۱ ن ۱۳۳۲. مسلم. جناز: ۲۲۳۲، ۲۲۳۳. أبو داود. جناز: ۳۱۹۵. ترمذی. جناز:

۱۰۳۵. نسائی. حیض: ۳۹۱، ۱۹۷۵، ۱۹۷۸.

سہ موورہ (خوای فی رازی بن) گوتی: لہ پشستی پیغہ مبرہ وہ (درویدی خوای لہ سہرین) بہ جہ ماعت نویژی مردووم لہ سہر تہرمی ژنی کرد، لہ زہیستانیدا مردبوو، پیغہ مبر (درویدی خوای لہ سہرین) لہ نویژہ کدا لہ ناوہ پراستی تہرمہ کدا راوہ ستابوو (ش/د/ت/ن - ہر شہ پڑی رحمہتی خود اکہون)۔

۱۰۹۹ - عَنْ أَبِي غَالِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَلَى جَنَازَةِ رَجُلٍ، فَقَامَ حِيَالَ رَأْسِهِ، ثُمَّ جَاءُوا بِجَنَازَةِ امْرَأَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ، فَقَالُوا: يَا أَبَا حَمَزَةَ صَلِّ عَلَيْهَا، فَقَامَ حِيَالَ وَسَطِ السَّرِيرِ، فَقَالَ: لَهُ الْعَلَاءُ بْنُ زِيَادٍ: هَكَذَا رَأَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَامَ عَلَى الْجَنَازَةِ مُقَامَكَ مِنْهَا وَمِنَ الرَّجُلِ مُقَامَكَ مِنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: اخْفَظُوا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۳).

ئہبو غالب (خوای فی رازی بن) گوتی: لہ پشستی ئہنہ سی کوپی مالیکہ وہ لہ سہر تہرمی پیاوی نویژم کرد، ئہنہس لہ ئاستی سہری راوہ ستابوو، لہ پاشا تہرمی ژنیکی قورہیشییان ہیئا، گوتیان بہ ئہنہس: ئہی ئہبو حمزہ! نویژی لہ سہر بکہ، ئہ مجارہ ئہنہس لہ ئاستی ناوہ پراستی دارہ تہرمہ کدا راوہ ستاو نویژی لہ سہر کرد عہ لائی کوپی زییادیش پیی گوت: دیارہ بو خوت پیغہ مبرت دیوہ (درویدی خوای لہ سہرین) کہ لہ سہر تہرمی ژن لہ نویژا لہ ئاستی ناوہ پراستی و لہ سہر تہرمی پیاو لہ نویژا لہ ئاستی سہری بوہستی و ہک ئہم راوہ ستانہی تو؟ گوتی: نا. جا کاتئی فی بووہ گوتی: ناگاداری ئہم یاسایہ بکہن (ت/د/ئہ حمہد - س/ح)۔

(۲۱۱) لہ مزکہ و تیشا نویژ لہ سہر تہرم دہ کری: (یصلی علی الجنازة فی المسجد)

۱۱۰۰ - عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا تُوفِّيَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَتْ: عَائِشَةُ ادْخُلُوا بِهِ الْمَسْجِدَ حَتَّى أَصَلِّيَ عَلَيْهِ. فَأَلْكَرَ ذَلِكَ عَلَيْهَا،

فَقَالَتْ: مَا أَسْرَعَ مَا نَسِيَ النَّاسُ! وَاللَّهِ لَقَدْ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيَّ ابْنَتِي بَيْضَاءَ فِي الْمَسْجِدِ سُهَيْلٍ وَأَخِيهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي^(۱).

ئەبو سەلەمەیی کوپی عەبدو پەرەحمان (خوای ئی رازی بێ) گوئی: کە سەعدی کوپی ئەبو وەققاس مرد، عایشە گوئی: بێبەن بۆ ناو مزگەوت تا نوێژی لەسەر بکەم، هەندی کەس ئەم قەسیان پەسەند نەکرد، عایشەش گوئی: چ زوو ئەم خەڵکە لە بیرمان چوو! بەخودا پیغەمبەر خوێ (دروودی خوای لەسەربێ) لەناو مزگەوت تا نوێژی کرد لەسەر سوهەیل و براکەیی، کە هەردووکیان کوپی بەیضاء بوون (م/د/ت/ن - رەحمتی خودایان لێبێ).

۲۱۲) نویژ لەسەر گۆڕو لەسەر مردووی نادیار دروستە

(تجوز الصلاة على القبر وعلى الغائب)

۱۱۰۱ - ➡ (ب - ۱ ز - ۱۱۸ رقم: ۷۱۵/۱۰) وفي هذه الرواية عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ امْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُّ الْمَسْجِدَ أَوْ شَابًا فَقَدَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَ عَنْهَا أَوْ عَنْهُ فَقَالُوا: مَاتَ. قَالَ: أَفَلَا كُنْتُمْ آذُنْتُمُونِي قَالَ: فَكَأَنَّهُمْ صَغَرُوا أَمْرَهَا أَوْ أَمْرَهُ فَقَالَ: ذُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ فَذَلُّوهُ فَصَلُّوا عَلَيْهَا ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلَى أَهْلِهَا وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِمْ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئەبو ھورەیرە (خوای ئی رازی بێ) گوئی: ژنیکی رەش (یا لاوێ) مزگەوتی دەمالی کە دەمری پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) ئاگای ئی نابێ، تا روژی ھەوالی دەپرسی، دەلێن: مردوو، دەفەرموێ: ئەی بۆ ھە والتان بەمن نەدا گوئی: ھەک بلیی کاری ئەو مردووھیان بەسووک گرتبێ وابوو، پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) فەرمووی: گۆرەکەیم پێ نیشان بدەن جا کە گۆرەکەیان پێ نیشاندا نوێژی لەسەر کرد، ئینجا فەرمووی (دروودی خوای لەسەربێ) ئەم گۆرانە

(۱) مسلم. جناز: ۲۲۴۹ - ۲۲۵۱. ترمذی. جناز: ۱۰۳۳. نسائی. جناز: ۱۹۶۶، ۱۹۶۷. أبو داود. جناز: ۳۱۹۰.

(۱) راجع رقم: ۷۱۵/۱۰ (فتدم -).

سیخناخن له تاریکی و له‌بهر تاریکی زۆر، خاوه‌نه‌کانیان وه‌ک له تاریکستانان وایه به‌لام خودای ته‌واناو شکۆمه‌ند به مه‌رحمه‌تی خۆی به‌هۆی ئەم نویژه‌وه که من کردم له‌سه‌ریان بۆیان روشن و روناک ده‌کاته‌وه! (ش/د - نوقمی ده‌ریای رحمه‌تی خودابن).

۱۱۰۲ - (ب - ۱ ز - ۲۰۸ رقم: ۱۰۸۶/۲) وفي هذه الرواية: عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قَدْ تُوَفِّيَ الْيَوْمَ رَجُلٌ صَالِحٌ مِنَ الْحَبَشِ فَهَلُمَّ فَصَلُّوا عَلَيْهِ، قَالَ: فَصَفَّفْنَا، فَصَلَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْهِ وَكُنْ صُفُوفًا. قَالَ: جَابِرٌ: كُنْتُ فِي الصَّفِّ الثَّانِي. أَوِ الثَّالِثِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

له گێڕانه‌وه‌ی ئی‌ره‌دا: جابیر (خوای ئی‌رازی بێ) گوتی: روژێ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌ربێ) فه‌رمووی: ئەم‌ڕۆ پیاوی‌کی باشی حه‌به‌شه‌یی مردووه‌، وه‌رن با‌جین نویژی له‌سه‌ر بکه‌ین. گوتی: ئینجا بووین به‌چه‌ند ریزی‌ک و له‌ پشتی پێغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خوای له‌سه‌ربێ) نویژی (صلاه الغائب) مان له‌سه‌ر کرد، جابیر (خوای ئی‌رازی بێ) گوتی: من خۆم یا له‌ریزی دووه‌ما‌بووم یا له‌ریزی سێیه‌ما‌بووم (ش/د/ت/ن - سه‌د مه‌زار رحمه‌ت له‌ کۆبیان).

۲۱۳) تاقه‌ نویژی بۆ چه‌ن ته‌رمی ده‌بی: (تکفي الصلاة على جنائز)

۱۱۰۳ - عَنْ عَمَّارٍ مَوْلَى الْحَارِثِ بْنِ تَوْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ شَهِدَ جَنَازَةَ أُمِّ كَلْثُومٍ وَأَبْنَيْهَا، فَجَعَلَ الْغُلَامَ مِمَّا يَلِي الْإِمَامَ فَأَلْكَرْتُ ذَلِكَ وَفِي الْقَوْمِ ابْنُ عَبَّاسٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَأَبُو قَتَادَةَ وَأَبُو هُرَيْرَةَ، فَقَالُوا: هَذِهِ السُّنَّةُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

عه‌مما‌ری نوکه‌ری حاریشی کو‌ری نه‌وفه‌ل (خوای ئی‌رازی بێ) گوتی: له‌گه‌ل ته‌رمی ئوممو کو‌لشووم و کو‌په‌که‌یا بووم، ته‌رمی کو‌په‌که‌یان له‌به‌رده‌م پێشنویژه‌وه‌ داناو ته‌رمی دایکه‌که‌شی له‌ پالیا له‌ رووی رووگه‌وه‌ دانا منیش

(۲) راجع رقم: ۱۰۸۶/۲.

(۱) سکت عنه الشارح.

ئەمەم پەسەند نەکرد، ئیبنو عەبباس و ئەبو قەتادە و ئەبو ھورەیرە (خوایان ئی رازی بى) لەوئى بوون لەگەڵ پیاوگەلا، جا گوتیان: خوئى ئاوا سوننەتە كە نیرینه لەلای مەلاکەوہ بئى و مئیینەش لەلای رووگەوہ بئى، وەك حالى ئیستای ئەم کوپو دایکە. (د/ن-س/ص).

۱۱۰۴- وَقَالَ: ابْنُ جُرَيْجٍ: سَمِعْتُ نَافِعًا يَزْعُمُ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ صَلَّى عَلَى تِسْعِ جَنَائِزَ جَمِيعًا، فَجَعَلَ الرَّجَالُ يُلُونُ الْإِمَامَ وَالنِّسَاءَ يَلِينَ الْقِبْلَةَ فَصَفَّهِنَّ صَفًّا وَاحِدًا. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ^(۲).

ئىبنو جورەيج گوتى: لە نافىعم ژنەوت دەيگوت گوايه ئىبنو عومەر نويزى لەسەر نوتهرم پيکهوہ کردوہ، تەرمى پياوہکانى دەخستە لای پيشنويزهوهو تەرمى ئافرهتەکانيشى دەخستە لای رووگەوہ، وە ھەموو شيانى کردبوو بە يەك ريز لە پيش خوێهوە يەك لە پاڵ يەکا بەرەو قىبلە داينا بوون و ئينجا يەك نويزى لەسەر ھەرنويان کرد (ن).

۲۱۴) ریزەکان نا زۆرتربن ھیوای گیرابوون زۆر ترە

(كثرة الصفوف أرجى للقبول)

۱۱۰۵- عَنْ مَالِكِ بْنِ هُبَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيُصَلَّى عَلَيْهِ ثَلَاثَةٌ صُفُوفٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أُوجِبَ قَالَ: ابْنُ هُبَيْرَةَ: فَكَانَ مَالِكٌ إِذَا اسْتَقَلَّ أَهْلَ الْجَنَازَةِ جَزَأَهُمْ ثَلَاثَةً صُفُوفٍ لِهَذَا الْحَدِيثِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

مالیکی کوپی ھوبەیرە (خوای ئی رازی بى) گوتى: پيغه مېەر (دېودى خوای لەسەربى) فەرمووی: ھەر موسولمانى بمرئى و سئ ريز لە موسولمانان نويزى لەسەر بکەن، بيگومان بە ھەشت مسوگەر دەکا بوخوئى. ئىبنو ھوبەیرە دەيگوت: ياسای مالیک وابوو ئەگەر خەلکى ئامادەبووى سەر

(۲) بسند صحيح (شرحه).

(۱) بسند حسن (شرحه).

تهرمه‌کە‌ی به‌کە‌م بزانیایه، له‌بەر به‌رکه‌وتنی مژده‌ی ئەم فەرمووده
بپروژه‌یه ده‌یکردن به‌ سێ ریزو ئەوسا نوپژیان له‌سه‌ری ده‌کرد (د/ت-
س/ح).

۱۱۰۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَيِّتٍ
يُصَلَّى عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبْلُغُونَ مِائَةَ كُلِّهُمْ يَشْفَعُونَ لَهُ إِلَّا شَفَعُوا فِيهِ. رَوَاهُ
مسلم و اترمذي والنسائي^(۲).

عائیشه (خوای فی رازی بن) ده‌لی: چه‌زده‌ت ده‌فهرموئی (درویدی خوای
له‌سه‌ربن): هەر مردوویی که‌ کۆمه‌لی موسوڵمان ژماره‌یان بگاته‌ سه‌د که‌س
نوپژێ له‌سه‌ر بکه‌ن، وه‌ هه‌موویان تکه‌ی بۆ بکه‌ن، بیگومان که‌ تکه‌که‌یان
گیرا ده‌بی (م/ت/ن).

۱۱۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ، فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا لَا يُشْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا
إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان فی رازی بن) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ده‌فهرموئی (درویدی
خوای له‌سه‌ربن): هەر پیاوی له‌ موسوڵمانان، که‌ ده‌مری، چل پیاو (که‌ هه‌چ
شه‌ریک و هاوبه‌ش بۆ خودا په‌یدا نه‌که‌ن) نوپژ له‌سه‌ر تهرمه‌کە‌ی بکه‌ن،
بیگومان که‌ خودا تکه‌یان ئی گیرا ده‌کا بۆی (م/د).

۱۱۰۸- وَقَالَ: الْإِمَامُ مَالِكٌ: بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تُوفِّيَ
يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ، وَدُفِنَ يَوْمَ الْاِثْنَاءِ، وَصَلَّى النَّاسُ عَلَيْهِ أَفْدَادًا، أَيْ فُرَادَى لَا يَوْمُئِهِمْ
أَحَدٌ. أَيُّ لِمَا عَرَاهُمْ مِنْ عَظِيمِ الْهَوْلِ وَلِعَدَمِ الْخَلِيفَةِ حِينَئِذٍ^(۴).

ئیمامی مالیک (ره‌مه‌تی خودای له‌سه‌ربن) ده‌لی: وه‌ک زانیومه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ر
(درویدی خوای له‌سه‌ربن) له‌ رۆژی دووشه‌مه‌دا مردووه‌و له‌ رۆژی سێ شه‌مه‌دا

(۲) مسلم. جناز: ۲۱۹۶. ترمذی. جناز: ۱۰۲۹. نسائی. جناز: ۱۹۹۰.

(۳) مسلم. جناز: ۲۱۹۵. أبو داود. جناز: ۲۱۷۰.

(۴) أثر صحيح (مترجم).

نیژراوه، خه لکیش یه که یه که نویژیان له سهر کردووه، واته: ههر که سپی به ته نیا خوئی نویژی له سهر کردووه و کهس بهرنویژی بو نه کردوون له کاتی نویژکردن له سهری، ئه ویش له بهر ئه و سامه قورس و گرانه ی که لییان نیشتبوو به هوئی وه فاتییه وه، وه له بهر ئه وه ویش که هیشتا جینشین دانه نرا بوو.

٢١٥) وه سپدانه وهی موسولمانان هی مردوو گیرایه

ثناء المسلمين على الميت مقبول

١١٠٩ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرُّ بِجَنَازَةٍ فَأَتْنُوا عَلَيْهَا خَيْرًا ، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَجَبَتْ وَجَبَتْ وَجَبَتْ، وَمَرٌّ بِأُخْرَى فَأَتْنُوا عَلَيْهَا شَرًّا فَقَالَ: نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَجَبَتْ، وَجَبَتْ، وَجَبَتْ، فَقَالَ: عُمَرُ: فِدَى لَكَ أَبِي وَأُمِّي مَا وَجَبَتْ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا فَوَجَبَتْ لَهُ النَّارُ. أَنتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ. أَنتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ. أَنتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي السَّمَاءِ، وَأَنتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ^(١).

ئهنهس (خوای ئاززی بن) گوئی: ته رمی تی په ری، خه لکه که وه سپی باشییان کرد، پیغه مبه ری خودایش (درویدی خوای له سهرین) فهرمووی: بوو به مال، بوو به مال، بوو به مال ته رمی کی تریش تی په ری، خه لکه که به خراپه ناویان هیئا پیغه مبه ریش (درویدی خوای له سهرین) فهرموویه وه: بوو به مال. بوو به مال، بوو به مال! عومه ریش گوئی: باوک و دایکم به سهر گهر دانت بن چی بوو به مال؟ فهرمووی: ئه وه که سه ی ئیوه وه سپی باشییی ئه و بکه ن به هه شت ده بی به مالی، وه ئه وه که سه ی ئیوه باسی خراپیی ئه و بکه ن دۆزه ده بی به مالی، ئیوه شایه تانی خودان له سهر رووی زه وی، ئیوه شایه تی خودان له سهر رووی زه وی، ئیوه شایه تانی خودان له سهر رووی زه وی (ش/د/ت/ن) گفته ی

(١) بخاری. شهادات: ٢٦٤٢. مسلم. جناز: ٢١٩٨.

(ن): فریشته له ئاسمان شایهتی خودان و ئیوهش له زهوی شایهتی خودان و شایهتی بو ههر کهس (یا له سهر ههر کهس) بدهن، خودا به پیی ئهوه پاداشی ده داتهوه.

۱۱۱۰- عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ وَقَدْ وَقَعَ بِهَا مَرَضٌ، فَجَلَسْتُ إِلَى عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَمَرَّتْ بِهِمْ جَنَازَةٌ، فَأُتِنِي عَلَى صَاحِبِهَا خَيْرًا فَقَالَ: عُمَرُ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَجَبَتْ، ثُمَّ مَرُّ بِأُخْرَى فَأُتِنِي عَلَى صَاحِبِهَا خَيْرًا، فَقَالَ: عُمَرُ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَجَبَتْ. ثُمَّ مَرُّ بِالثَّالِثَةِ، فَأُتِنِي عَلَى صَاحِبِهَا شَرًّا فَقَالَ: وَجَبَتْ. فَقَالَ: أَبُو الْأَسْوَدِ: فَقُلْتُ وَمَا وَجَبَتْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: قُلْتُ كَمَا قَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ. فَقُلْتُ: وَكَلَاكَةً؟ قَالَ: وَكَلَاكَةً، فَقُلْتُ وَاثْنَانِ؟ قَالَ: وَاثْنَانِ. ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ.

ئهبولئه سوهد (خوای ئی رازی بن) گوئی: چووم بو مه دینه، په تایئ داکه و تېوو له خزمهتی عومهردا دانیشتم (خوای ئی رازی بن) تهرمی له ویوه رت بوو، خه لکه که وه سپی باشییان ده کرد، عومهریش گوئی: مسوگه ربوو، له پاشا تهرمیکی تریش تی په ربوو، خه لکه که باسی خاوه نه که یان به باشه ده کرد، عومهریش گوئی وه: مسوگه ربوو، له پاشا تهرمیکی تریش رت بوو، خه لکه که باسی خاوه نه که یان به خراپه ده کرد عومهریش گوئی وه: مسوگه ربوو، ئهبولئه سوهد ده لی: منیش گوتم: ئهی فه رمانه وای موسولمانان! چی مسوگه ربوو؟ گوئی: ئه وه ده لیم که پیغه مبه ر (درویدی خوای له سرین) فه رموویه تی: ههر موسولمانی چوار کهس شایه تی بو بدهن خودا ده بیاته به هه شت: منیش عه رزم کرد: ئهی سی کهس شایه تی بو بدهن چونه؟ فه رمووی: سی که سیش شایه تی بو بدهن هه روا. گوتم: ئهی دوان؟ فه رمووی: دوانیش هه روا به لام بویه کی لیمان نه پرسى. (ب/ت/ن- سه د هه زار ره حمه تی خودایان لی بی).

۲۱۶) خوځوځ، واته: نهوهی خووی خووی بکوځی نویژی لهسه ر ناکړی

(لا یصلی علی قاتل نفسه)

۱۱۱۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجُلٍ قَتَلَ نَفْسَهُ بِمَشَاقِصَ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي (۱).

جایبری کورې سه مووره (خوای ن رازی بن) گوته: ته رمی پیاوړکیان هیڼا بو لای پیغه مېهر (دروډی خوای لهسره بن) به په یکانی خووی کوشتبوو، پیغه مېهر (دروډی خوای لهسره بن) نویژی لهسره نه کړد (م/د/ن).

۱۱۱۲- سیأتي في المجلد الرابع مبحث: (الْجِهَادُ فَرَضٌ كِفَايَةً) مَا نَصُّهُ وَلَأَبِي دَاوُدَ: الْجِهَادُ وَاجِبٌ عَلَيْكُمْ مَعَ كُلِّ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ وَالصَّلَاةُ وَاجِبَةٌ عَلَيْكُمْ خَلْفَ كُلِّ مُسْلِمٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ وَإِنْ عَمِلَ الْكَبَائِرَ وَالصَّلَاةُ وَاجِبَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ وَإِنْ عَمِلَ الْكَبَائِرَ (۲).

له بهرگی چواره ما لهسره ریا سی (الجهاد فرض كفاية) دا دهقی هم فهرمووده یه دی: هه زرهه (دروډی خوای لهسره بن) ده فهرموو: غه زاو تیځو شان و خه باتگی ران فهرزه لهسهرتان، له گه ل هه موو فهرمانډه وایه کا، ئیتر نه و فهرمانډه وایه باش بی یا خراب، وه نویژ فهرزه لهسهرتان له پشته ی هه موو موسولمانیکه وه، ئیتر نه و موسولمانه باش بی یا خراب نه گهر چی نه و پیشنویژه گونا هه گهره کانیش بکا نویژ له پشته یه وه هه فهرزه، وه فهرزه لهسهرتان که نویژی مردوو بکه نه لهسهر هه موو موسولمانیکي مردوو، ئیتر نه و مردوو باش بی یا خراب، گریمان نه و موسولمانه له ژیا نیا گونا هه گهره کانیشی کړد بی، فهرزه هه نویژی لهسهر بکړی (د).

(۱) بخاري. شهادات: ۲۶۴۳.

(۲) مسلم. جنائز: ۲۲۵۹. نسائي. جنائز: ۱۹۶۳.

(۲۱۷) به ریکردنی مردوو زووبه زوو، وه مردن له غه ریبی:
(التعجيل بأمر الميت وموت الغربة)

۱۱۱۳- ➡ (ب - ۱ ز - ۴۷ رقم: ۳۶۲/۱۵) (۱).

۱۱۱۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: مَاتَ رَجُلٌ
بِالْمَدِينَةِ مِمَّنْ وُلِدَ بِهَا فَصَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَالَ: يَا لَيْتَهُ مَاتَ
بِغَيْرِ مَوْلَدِهِ، قَالُوا وَلِمَ ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا مَاتَ بِغَيْرِ مَوْلَدِهِ
قِيسَ لَهُ مِنْ مَوْلَدِهِ إِلَى مُنْقَطَعِ أَثَرِهِ فِي الْجَنَّةِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ (۲).

عه بدوللای کوپی عه مر (خوایان فی رازی بن) گوتی: پیاوی له مه دینه له دایک
بوو بوو وه هه له ویش مرد، پیغه مبهه (دروودی خوی له سهرین) که نویژی له سهه
کرد فه رمووی: خوژکه له شوینیکی تر ده مرد نه که له م شوینه زای خویه.
گوتیان: ئه ی پیغه مبهه ری خودا! ئه وه له بهرچی؟ فه رمووی: له بهر ئه وه نه گهر
پیاوی له شوینه زای خوی نه مرئ، له شوینه زاکه یه وه بوئ ده پیون تا ئه و
شوینه ی که ده مرئ و شوینه واری کویر ده بیته وه، به قه ده وه ی له به هه شتا
مردنی غه ریبی ده ده نی! (ن).

(۲۱۸) به شی پیته م: ده ستووری رویشتن له گه ل ته رمدا:

(الفصل الخامس: في آداب السير في الجنابة)

۱۱۱۵- ➡ (ب - ۱ ز - ۲۰۰ رقم: ۱۰۵۳/۱) في هذه الرواية: عَنْ الْبَرَاءِ
(رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِسَبْعٍ، وَكَلَّهَانَا عَنْ سَبْعٍ، أَمَرَنَا بِاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ
(وَعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَرَدِّ السَّلَامِ،

(۱) راجع رقم: ۳۶۲/۱۵.

(۲) سکت عنه.

وَكُشِمَتِ الْعَاطِسِ. وَلَهَاكَ عَنْ آئِنَةِ الْفِطَّةِ ، وَخَائِمِ الدَّهَبِ ، وَالْحَرِيرِ ، وَالذِّيَّاجِ ،
وَالْقَسِيِّ ، وَالْإِسْتَبْرَقِ وَعَنِ الْمَيَّائِرِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دُلُودَ^(۱).

له گپړانه وهی ئیره دا: به راء (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (درویدی خوای
له سربن) فره مانې پیگردین به هوت شت و جله وگیری له هوت شت ئی
کردین“ فره مانې پی کردین بهم هوت شته:

یه کهم: شوین کهوتنی تهره.

دووه م: سه رلیدانی نه خوش.

سییه م: چوون بو سه دههوت و بانگیشتن.

چواره م: یاریده دان و پشتگرتنی سته مبار.

پینجه م: سویند بردنه سه.

شه شه م: سه ند نه وهی سلاو.

هوت ته م: دووعای خیرکردن بو پرمیو. وه جله وگیری له هوت
شته ئی کردین:

یه کهم: له قاپ و قاچاخی زیووو زپر.

دووه م: له نهنگوستیله ی زپر.

سییه م: له ئاوریشم.

چواره م: له دیباج.

پینجه م: له قه سسی که جوړه کالایی بووه، له گوندی قه سس له ولاتی
میصر دروست ده کرا، یاخود قه سسی به گنده ئاوریشم ده لین، یاخود
بریتییه له کالایی تیکه له له ئاوریشم که تان.

شه شه م: له ئیسته برهق.

(۱) بخاری. ج۱: ۱۲۲۹، ۲۴۴۵، ۵۱۷۵، ۵۶۳۵، ۵۶۵۰، ۵۸۲۸، ۵۸۴۹، ۵۸۶۳، ۶۲۲۲، ۶۶۵۴. مسلم. لباس:

۵۳۵۶. ترمذی. لباس: ۱۷۶۰. نسائی. ج۱: ۱۹۳۸، ۳۷۸۷، ۵۳۳۴.

حه و ته م: له دوشه که له ی سهرزینی ئاوریشمین (ش/ت/ن).

۱۱۱۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ يَمْشُونَ أَمَامَ الْجَنَازَةِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَأَحْمَدُ وَابْنُ حَبَّانٍ وَصَحَّحَهُ^(۲).

ئیبینو عومەر (خودایان ئی خوشنورد بئ) گوتی: دیومه که پیغه مبهەر له پیشتی تهرمه وه رویشتووه، هه روا ئه بو به کړو عومه ریشم دیوه که ئه وانیش له پیشتی تهرمه وه رویشتوون (د/ت/ن/ئینو حه ببان:ص).

۱۱۱۷- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الرَّكْبُ يَسِيرُ خَلْفَ الْجَنَازَةِ وَالْمَاشِي يَمْشِي خَلْفَهَا، وَأَمَامَهَا، وَعَنْ يَمِينِهَا، وَعَنْ يَسَارِهَا قَرِيبًا مِنْهَا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ^(۳).

موغیره (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبهەر (درویدی خوای له سهرین) قهرمووی: سوار له پشتی تهرمه وه دهراوات، پیاده به ئاره زووی خویه تی، له پشتیه وه، له پیشتیه وه، له راستیه وه، له چه پییه وه دهراوات به ئاره زووی خویه تی، ئه وهنده ههیه له نزیکي تهرمه که وه دهروژ! (د/ت/ن/حاکم:ص).

۱۱۱۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِفَرَسٍ مُغْرُورٍ فَرَكَبَهُ حِينَ الصَّرَفِ مِنْ جَنَازَةِ ابْنِ الدَّحْدَاحِ وَكُنْ نَمْشِي حَوْلَهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۴).

جابیری کوری سه مووره (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبهەر (درویدی خوای له سهرین) که له ناشتنی تهرمی ئیبینو ده حداح گه پرایه وه ئه سپیکیان به پشتی رووتی بۆ هیئا، سواری بوو، ئه و به سواری و ئیمهش به پی له دهوری بهرهمال رویشتینه وه (م/د/ت/ن).

(۲) صحیح عند ابن حبان.

(۳) صحیح عنه الحاکم.

(۴) مسلم. جناز: ۲۲۳۵. نسائی. جناز: ۲۰۲۵.

۱۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَسْرَعُوا بِالْجَنَازَةِ فَإِنْ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تُقَدَّمُ نَهَا إِلَيْهِ وَإِنْ تَكُنْ غَيْرَ ذَلِكَ فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۵).

نهبو هورهیره (خوای فی رازی بن) دهلی: پیغمبر (درویدی خوای لهسهرین) دهفهرموی: دهست و برد له بهریکردنی تهرم بکهن و زوو به زوو بیبهن بو گوپرستان و له ری خیرا پرون چونکه نهگهر خوای مروقیکی باش بی نهوا نیوه دهیبهن بهسهر خیرو خوشیدا، وه نهگهر خوای مروقیکی باش نهبی نهوا شهریکهو له کولی خوتانی دهکهنهوه (ش/د/ت/ن).

۱۱۲- عَنْ عُيَيْنَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ كَانَ فِي جَنَازَةِ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ وَكُنَّا نَمْشِي مَشْيًا خَفِيفًا فَلَحِقَنَا أَبُو بَكْرَةَ فَرَفَعَ سَوْطَهُ، فَقَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُنَا وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَرْمُلُ رَمْلًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّسَائِي^(۶).

له عویهینهی کوپی عهبدوپرهحمانهوه له باوکیهوه (خوایان فی رازی بن) گوئی: خووم لهگهل تهرمی عوسمانی کوپی نهبولعاصدا بووم، سووک سووک لهسهر خوومان دهرویشتین، بهلام نهبو بهکرهمان پی گهیشته به دهنگیکی بهرز گوئی: بوخووم له خزمهتی حهزرتدا بووم (درویدی خوای لهسهرین) تهرمیگمان رته دکرده به تهکان دهرویشتین (د/ن-س/ص).

۱۱۳- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لُهِينَا عَنْ أَتْبَاعِ الْجَنَائِزِ وَلَمْ يُعْزَمَ عَلَيْنَا. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۷).

(۵) بخاری، جنائز: ۱۳۱۵، مسلم، جنائز: ۲۸۳، أبو داود، جنائز: ۳۸۱، ترمذی، جنائز: ۱۰۱۵، نسائی، جنائز: ۱۹۰۹.

(۶) بسند صحیح (شرحه).

(۷) بخاری، حیض: ۱۲۷۸، مسلم، جنائز: ۲۱۶۳.

ئوممو عه‌طییبه (خوای ئا رازی بئ) گوتی: ئیمه‌ی ژنان نه‌هیما ن ئی کراوه له شوین کهوتنی تهره که له‌گه‌لیا بچین بو سهر گوپستان به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا یاساخ نه‌کراوه لیما ن که له‌گه‌ل تهرمدا برۆین بو سهر قه‌بران! (ش/ن).

۱۱۲۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وُضِعَتِ الْجَنَازَةُ وَاحْتَمَلَهَا الرَّجَالُ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ، فَإِنْ كَانَتْ صَالِحَةً قَالَتْ: قَدْ مُرِنِي وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةٍ قَالَتْ: يَا وَيْلَهَا أَيْنَ يَذْهَبُونَ بِهَا؟ يَسْمَعُ صَوْتُهَا كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا الْإِنْسَانَ، وَلَوْ سَمِعَهُ لَصَعِقَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ (۸).

ئهبو سه‌عید (خوای ئا رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: کاتی تهرمی مردوو داده‌نری له‌ناو داره تهرما وه پیاوان هه‌لی ده‌گرن و ده‌ینینه سهرشانیان تابیه‌ن بو سهر گوپستان، له‌وکاته‌دا مردوو ده‌که ئه‌گهر مروقیکی باش بی ده‌لی: زووکه‌ن زوو بمبه‌ن! وه‌لی ئه‌گهر مردوو ده‌که مروقیکی باش نه‌بی ده‌لی: هه‌ی هاوار! خوُم رو! بو کویم ده‌به‌ن؟ چه‌زهرت (درویدی خوای له‌سهرین) فه‌رمووی: له‌م کاته‌دا هه‌موو شتی ده‌نگی ده‌بیستی ئاده‌میزاد نه‌بی ئه‌گهر ئاده‌میزاد گوئی له‌م هاتو هاواره‌ی بی له‌ ترسانا ده‌توقی و زهنده‌قی ده‌چی (بوخاری و نه‌سائی - رحه‌تی خودایان لیئ - ئه‌م فه‌رموو ده‌یان گێراوه‌ته‌وه).

۲۱۹) فریشته‌ی ره‌حه‌تیش تهرم به‌ری ده‌که‌ن له‌گه‌لیا ده‌رۆن بو سهر

قه‌بران، کرده‌وه‌ی مردووش هه‌رچی بی، خاس بی یا خراب له‌گه‌ل خوای

ده‌چیته ناو گوپره‌که‌یه‌وه! (ملائکة الرحمة تشیع الجنابة ویلزمها عملها)

۱۱۲۳- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى بِدَابَّةٍ وَهُوَ مَعَ الْجَنَازَةِ فَأَبَى أَنْ يَرْكَبَ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَتَى بِدَابَّةٍ فَرَكِبَ فَقِيلَ لَهُ فَقَالَ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ كَانَتْ تَمْشِي، فَلَمْ أَكُنْ لَأَرْكَبْ وَهُمْ يَمْشُونَ، فَلَمَّا ذَهَبُوا رَكِبْتُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۹).

(۸) بخاری. جناز: ۱۳۱۴، ۱۳۱۶، ۱۳۸۰.

(۹) بسند صحیح (شرحه).

تهوبان (خوای ئا رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سربین) له‌گه‌ل تهرمی‌کا ده‌چوو بو سهر گۆپرستان، و لاخیکیان بو هیئا که سواری بی، به‌لام سواری نه‌بوو، له‌و سهره‌وه که گه‌پرایه‌وه و لاخیکیان بو هیئا ئه‌مجار سواربوو، که بو ئه‌مه قسه‌یان له‌گه‌لی کرد فهرمووی (درویدی خوای له‌سربین): ئه‌وسا فریشته‌کان له‌گه‌ل تهرمه‌که‌دا به‌پی ده‌پۆیشتن، جا نه‌ده‌بوو من به سواری و ئه‌وان به‌پی، به‌لام ئیستا ئه‌وان رۆیون، له‌بهر ئه‌وه منیش سوار بووم (ئه‌بو داوود ئه‌م حه‌دیثه‌ی به‌سه‌ندیکی سه‌حیح ریاویه‌ت کردوه).

۱۱۲۴- وَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي جَنَازَةِ فَرَأَى رُكْبَانًا، فَقَالَ: أَلَا تَسْتَحْيُونَ! إِنَّ مَلَائِكَةَ اللَّهِ عَلَى أَقْدَامِهِمْ وَأَنْتُمْ عَلَى ظُهُورِ الدَّوَابِّ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ^(۲).

پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سربین) جاری ده‌رچوو تهرمی به‌پری بکا، ده‌سته‌یی سواری دی له‌گه‌ل تهرمه‌که‌دا ده‌پۆیشتن، فهرمووی: نابێ شه‌رم و شکۆبکه‌ن! فریشته‌ی خودا به‌پی و ئیوه به‌سهر پشته‌ی و لاخه‌وه چۆن ده‌بی! (ت/ماجه - به‌ر شه‌پۆلی میهره‌بانێی خودا که‌ون).

۱۱۲۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَتَّبِعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةٌ، فَيَرْجِعُ اثْنَانِ وَيَبْقَى مَعَهُ وَاحِدٌ، يَتَّبِعُهُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ، فَيَرْجِعُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ، وَيَبْقَى عَمَلُهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

ئه‌نه‌س (خوای ئا رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سربین) فهرمووی: سێ شت شوین مردووده‌که‌ون و تاسهر لیواری گۆپ له‌گه‌لی ده‌چن، به‌لام له‌وی دوانیان ده‌گه‌پینه‌وه و یه‌کیکیان له‌گه‌لی ده‌میینه‌وه: که‌سوکارو مال و کرده‌وی له‌گه‌لی ده‌چن، به‌لام که‌سوکارو ماله‌که‌ی ده‌گه‌پینه‌وه، ته‌نیا کرده‌وه‌که‌ی له‌گه‌لی ده‌مینی! (ش/ت).

(۲) سکت عنه.

(۳) بخاری. رفاق: ۶۵۱۴. مسلم. زهد: ۷۳۵۰. ترمذی. زهد: ۲۳۷۹. نسائی. جنائز: ۱۹۳۶.

(۲۲۰) هه‌لسان له‌به‌ر ته‌رم: (القیام للجنازة)

۱۱۲۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا ، فَمَنْ تَبِعَهَا فَلَا يَقْعُدُ حَتَّى تُوَضَعَ . وفي رواية: إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا حَتَّى تُخَلَّفَكُمْ أَوْ تُوَضَعَ . رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئەبو سەعید (ڕەزای خودای لێبێ) دەلی: پێغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربێ) دەفەرموی: کە تەرم‌تان دی هەلسن لەبەری تا تێ دەپەرێ ئەو کەسەشی دواى دەکەوێ با دانەنیشیێ تا تەرمەکە دادەنرێ لەلای گۆرەکەى، لە گێرانه‌وه‌یه‌کا: کاتێ تەرم دەبینن هەلسن لەبەری تاپەت دەبێ لێتان یا هەتا دادەنرێ لە گوێی گۆرەکەى (ش/د/ت/ن).

۱۱۲۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّتْ جَنَازَةٌ فَقَامَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقُمْنَا مَعَهُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا يَهُودِيَّةٌ، فَقَالَ: إِنَّ الْمَوْتَ فَرْعٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ فَقُومُوا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۲).

جابر (خوای ئی زازی بێ) گوێ: تەرمێ رەت بوو، پێغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربێ) لەبەری هەلسا، ئێمەش لەگەڵیا لەبەری هەلساین، ئینجا گوتمان: ئەو پێغه‌مبەری خودا! خو ئەمە تەرمی جوولەکەبوو؟ فەرمووی (دروودی خوای لەسەربێ): مردن بە سامە! لەبەر ئەوە کە تەرم‌تان دی لە بەری هەلسن! (ش/د/ن).

۱۱۲۸- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَامَ فَقُمْنَا، وَقَعَدَ فَقَعَدْنَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۳).

عەلی (خوای ئی زازی بێ) دەلی: لەسەرە تاوێ دەمان دی پێغه‌مبەر خۆی (دروودی خوای لەسەربێ) لەبەر تەرم هەلدەسێ لەبەر ئەوە ئێمەیش لەبەری هەلدەساین، بەلام لە دوا‌ییدا پێغه‌مبەر (دروودی خوای لەسەربێ) وازی لەمە هێناو دانیشتنی لە

(۱) بخاري. جناز: ۱۳۰۷ (۱۳۰۸). مسلم. جناز: ۲۲۱۶ - ۲۲۱۹.

(۲) بخاري. جناز: ۱۳۱۱. مسلم. جناز: ۲۲۱۹.

(۳) مسلم. جناز: ۲۲۲۷. أبو داود. جناز: ۳۱۷۵. ترمذي. جناز: ۱۰۴۴. نسائي. جناز: ۱۹۹۸ ، ۱۹۹۹.

خوی تیک نه‌دهدا له‌بهر ئه‌وه ئیمه‌ش وازمان لی هی‌ناوه‌و دانیشتن له‌خومان تیک ناده‌ین (م/د/ت/ن).

(۲۲۱) باسی گۆرو به‌خاک سپاردن و کاتی مردوو ناشتن: (القبر والدفن ووقتیه)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ - ۸۰ / ۲۱ - ۲۲}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ئینجا له‌پاش ماوه‌ی ژیا‌نی دنیا خودا ده‌یم‌رینئ و ده‌یخاته ناو گۆره‌وه، له‌پاشا کاتی که‌ویستی زیندووی ده‌کاته‌وه وه‌ک جاری جاران!

۱۱۲۹ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: **اللَّحْدُ لَنَا وَالشَّقُّ لِعَيْرِنَا**. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَأَحْمَدُ^(۱).

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خوایان فی رازی بن) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خوای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: لاد‌ر (ئه‌لحه‌د) بو‌ ئیمه‌یه‌و گۆر‌پ‌چه‌ش بو‌ خه‌لکانی تر (د/ت/ن/ئه‌حمه‌د-س/ح).

۱۱۳۰ - قَالَ: سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي مَرَضِهِ الَّذِي هَلَكَ فِيهِ **الْحِدُّوا لِي لِحْدًا، وَأَنْصِبُوا عَلَيَّ اللَّيْنَ نَصْبًا كَمَا صُنِعَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ**^(۲).

سه‌عدی کو‌پی ئه‌بو وه‌ققاص (خوای فی رازی بن) له‌و نه‌خوش‌یی‌نه‌دا که‌ تیمارد رای‌سپارد گوتی: لاد‌رم بو‌ لی ده‌ن و به‌خشتی کال لای پشتم بگرن، پی‌غه‌مبه‌ریان چۆن لی‌کرد منیش ئاوا (م/ئه‌حمه‌د/ن).

(۱) بسند حسن (شرحه).

(۲) مسم. جنائز: ۲۲۳۷. نسائی. جنائز: ۲۰۰۷.

۱۱۳۱- عَنْ أَبِي الْهَيَّاجِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ: لِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَلَّا أَبْعُثَكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ لَا تَدْعَ تِمْنَالًا إِلَّا طَمَسَتْهُ وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتُهُ. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ (۳).

ئەبولههییاج (خوای ئی زازی بن) گوئی: عەلی کوپی ئەبو طالیب گوئی پێی: بزانە! لەسەر ئەو ریبازە راستە دەتئێرم کە کاتی خۆی پێغه مبهەر (دروودی خوای لەسەربین) منی لەسەر نارد: کە ئەمەیه: کە هەرچی پەیکەرێکت دی کویری بکەرەوه، وە هەرچی گوپیکی قنج و قیتت دی تەختی بکە و متی بکە بەزەوییه کەوه (م/د/ت/ن).

۱۱۳۲- عَنْ فَضَالَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُ بِتَسْوِيَةِ الْقُبُورِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ (۴).

فەضالە (خوای ئی زازی بن) گوئی: لە پێغه مبهەر خۆیم بیستوو (دروودی خوای لەسەربین) فەرمانی دەکرد بەوه کە گوپ تەخت بکری لەگەڵ زەویدا (م/د).

۱۱۳۳- عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَتِ الْأَنْصَارُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالُوا: أَصَابَنَا قَرْحٌ وَجَهْدٌ فَكَيْفَ تَأْمُرُنَا قَالَ: اخْفَرُوا وَاعْمِقُوا وَأَوْسِعُوا وَاجْعَلُوا الرَّجُلَيْنِ وَالثَّلَاثَةَ فِي الْقَبْرِ. قِيلَ فَأَيُّهُمْ يُقَدَّمُ؟ قَالَ: أَكْثَرُهُمْ قُرْآنًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (۵).

هیشامی کوپی عوروه (خوای ئی زازی بن) گوئی: روژی غەزای نوحود یاریده دهران (ئەنصار) هاتن بۆلای حەزەرەت (دروودی خوای لەسەربین) گوئیان: ئەو پێغه مبهەری خودا! خۆت دەزانێ ماندوو و شەهەتین و تووشی شکستەیی بووین و زامارو شەهیدیشمان زۆرە لەبەر ئەوه فریانا کەوهین کە هەر شەهیدە دی گوپیکی سەر بەخۆی بۆ هەلکەنین جا تۆ فەرمانت بەچییه پێمان؟ فەرمووی: گوپی قوولی پان و پۆر هەلکەنن و دوو پیاو سێ پیاو بەیه کەوه بیانخەنە ناو

(۳) مسلم. جنانز: ۲۲۳۹، ۲۲۴۰، أبو داود. جنانز: ۲۲۱۹، ۲۲۲۸، ترمذی. جنانز: ۱۰۴۹، نسائی. جنانز: ۲۰۲۰.

(۴) مسلم. جنانز: ۲۲۳۹.

(۵) بسند صحیح (شرحه).

یهک گوږهوه گوترا: کامیان بخهینه لای پیښه وه واته: کامه یان له بهری رووگه وه بی؟ فه رمووی: هر کامیکیان که قورثانی زور تر له بهر بی! (د/ت/ن-س/ص).

۱۱۳۴- عَنْ الْمُطَلِّبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا مَاتَ عُثْمَانُ ابْنُ مَظْعُونٍ أُخْرِجَ بِجَنَازَتِهِ فَدُفِنَ، أَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا أَنْ يَأْتِيَهُ بِحَجَرٍ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ حَمْلَهُ فَقَامَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَحَسَرَ عَنْ ذِرَاعِيهِ ثُمَّ حَمَلَهَا فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَأْسِهِ وَقَالَ: أَتَعْلَمُ بِهَا قَبْرَ أَخِي، وَأُذِنُ إِلَيْهِ مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِي^(۶).

موطظه لیبی کوږی ټه بو وه داعه (خوای فی رازی بی) گوتی: که عوسمانی کوږی مه ظموون مرد، تهرمه که یان بردو ناشتیان، پیښه مبهه (دروودی خوای له سربین) فه رمانی کرد به پیاوږی که کیله به ردیکی بو بیښی، پیاوه که به رده که ی بو ه لنه گیرا، پیښه مبهه (دروودی خوای له سربین) خوږی ه لساو چوو بوږی و ه ردوو قولی خوږی ه لمانی و به رده که ی ه لگرت و هیڼای و له لای سهریا دایناو فه رمووی: دهیکه به نیشانه و گوږی براکه می پی دهناسمه وه، وه ټه وه شی له کهس و کارم بمرن له لایدا دهیان نیژم. عوسمانی کوږی موزعوون برای شیري پیښه مبهه بووه (دروودی خوای له سربین) (د-سند صالح).

۱۱۳۵- عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَوْصَى الْحَارِثُ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ فَصَلَّى عَلَيْهِ ثُمَّ أَذْخَلَهُ الْقَبْرَ مِنْ قِبَلِ رِجْلِي الْقَبْرِ وَقَالَ: هَذَا مِنَ السُّنَّةِ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ^(۷).

ټه بو ئیسحاق (خوای فی رازی بی) گوتی: حاریث رایسپارد که عه بدوللای کوږی یه زید نویژي له سهر بکا، عه بدولا که نویژي له سهر کرد له پیښی گوږه که وه دایه ټیلا یه ناو گوږه که وه گوتی: ټه مه سوننه ته (د-سند صالح).

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۷) بسند صالح (شرحه).

۱۱۳۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا وَضَعَ الْمِيتَ فِي الْقَبْرِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ: بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^(۸).

نیببنو عومەر (خودایان ئی رازی بن) گوئی: پیغهمبهەر (درویدی خوای لهسهرین) که مردووی داده‌نا له‌ناو گوڤده‌کیا ده‌یفه‌رموو:

{بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ}:

به پیروزی ناوی خوداو له‌سهر سوننه‌تی پیغهمبه‌ری خودا (درویدی خوای لهسهرین) (د/ت/ن) گفته‌ی (ت) ئاوايه:

به‌ناوی خوداو به‌پشتی خوداو له‌سهر ئایین و دینی ئوممه‌تی موچه‌مه‌دی پیغهمبه‌ری خودا (د).

۱۱۳۷- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ أَوْ نَقْبُرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا: حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَارِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظُّهْرِ حَتَّى تَمِيلَ الشَّمْسُ وَحِينَ تَضِيفُ الشَّمْسُ، لِلْغُرُوبِ حَتَّى تَغْرُبَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ ^(۹).

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خوای ئی رازی بن) گوئی: جاران پیغهمبه‌ر (درویدی خوای لهسهرین) له‌م سئ کاته‌دا نه‌هی ئی ده‌کردین که نویژیان تیا بکه‌ین یا مردوو‌مانیان تیا بنیژین:

یه‌که‌م: ئه‌و کاته‌که‌ خۆر هه‌لدی و گزنگ ده‌دا هه‌تا به‌قه‌د رمیک به‌رز ده‌بیته‌وه.

دووهم: ئه‌و کاته‌ش که قرچه‌ی نیوه‌پۆ هه‌لده‌ستی و راوه‌ستاو له‌به‌ر خۆر سیبه‌ری نامیئێ هه‌تا خۆر لار ده‌بیته‌وه‌و به‌ دیمه‌ن له‌ ناوه‌راستی ئاسمان لا ده‌دات.

(۸) بسند حسن (شرحه).

(۹) مسلم. صلاة المسافرين: ۱۹۲۶. أبو داود. جناز: ۲۱۹۲. ترمذی. جناز: ۱۰۲۰. نسائی. موافیت: ۵۵۹، ۵۶۴.

سییه: ئه وکاتهش که خۆر شوپ ده بیته وه به ره و ئاوابوون هه تا ئاواده بی (م/د/ت/ن).

۱۱۳۸ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَى نَاسًا نَارًا فِي الْمَقْبَرَةِ نَارًا فَاتُّوَهَا، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْقَبْرِ، وَإِذَا هُوَ يَقُولُ: نَاوِلُونِي صَاحِبَكُمْ، فَإِذَا هُوَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ قَبْلِ الْقَبِيلَةِ وَقَالَ: رَحِمَكَ اللَّهُ إِنْ كُنْتَ لَأَوَاهَا تِلَاءً لِلْقُرْآنِ^(۱).

جابر (خوای ئا رازی بن) گوئی: شه وی خه لك ئاگریکیان دی له گوپخانه که دهگرا، که چوون به سوڤراخیه وه ته ماشایان کرد و پیغه مبه ر خوی (دیودی خوای له سهرین) له ناو گوپه که دایه وه ده فره موئ: هاوپی که تانم بده نه ده ست که ته ماشایان کرد تومه ز نه مه خوی نه و پیاوه بوو که به دهنگی به رز دیکرو یادی خودای ده کرد (د-س/ح-ت) گفته ی (ت): جا پیغه مبه ر خوی (دیودی خوای له سهرین) له پرووی رووگه وه مردووه که ی وه رگرت و فره مووی: (به سۆزو رهحه تی خودا که ریت)! به راستی تو سۆزکه رو دلنه رمو قورئانخوینی چاک بووی!

۲۲۲) نابئ گوپ برازیته وه، یا خانووی له سه ر بکری یا له سه ری دابنیشی: (لا یزین القبر ولا یبنی ولا یجلس علیه)

۱۱۳۹ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُجْصَّصَ الْقَبْرُ وَأَنْ يُقْعَدَ عَلَيْهِ وَأَنْ يُنْتَى عَلَيْهِ.. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ. وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تُجْصَّصَ الْقُبُورُ وَأَنْ يُكْتَبَ عَلَيْهَا وَأَنْ يُنْتَى عَلَيْهَا وَأَنْ تُوطَأَ^(۱).

(۱) رواه أبو داود بسند حسن (شرحه).

(۱) مسلم. جناز: ۲۲۴۲ - ۲۲۴۴. أبو داود. جناز: ۳۲۲۶، ۳۲۲۵. ترمذی. جناز: ۱۰۴۹. نسائی. جناز:

جابر (خوای ئی خوش بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) نه‌هی کردووه له‌گه‌چکاریکردنی گوڤو له‌دانیشتن له‌سهری و له‌دروستکردنی خانوو له‌سهری (م/د/ت/ن) گفته‌ی تیرمیذی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سهرین) جله‌وگیری ده‌کا له‌گه‌چکاریکردنی گوڤو له‌نووسین له‌سهری و له‌دروستکردنی گومه‌زو خانوو له‌سهری و له‌شیلان و پئی ئی نانی.

۱۱۴۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَأَنْ يَجْلِسَ أَحَدُكُمْ عَلَى جَمْرَةٍ فَتُحْرِقَ ثِيَابَهُ فَتُخْلَصَ إِلَى جِلْدِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى قَبْرِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۲).

له‌ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خوای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: ئه‌گه‌ر له‌سهر پشکویئ ئاگری سوور دابنیشن و جله‌کانتان بسووتینن و بگاته‌ پيستان و چرزهی ئی هه‌لبستینن هیشتا ئه‌مه‌تان باشته‌ له‌وه‌ که له‌سهر گوڤئ دابنیشن (م/د/ن).

۲۲۲) گواستنه‌وه‌ی مردوو، وه‌هه‌روا هه‌لدانه‌وه‌ی گوڤ، ئه‌گه‌ر له‌به‌ر پیتویستی بن‌دروستن: (يجوز نقل الميت كما يجوز نبش القبر للحاجة)

۱۱۴۱ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دُفِنَ مَعَ أَبِي رَجُلٌ فَلَمْ تَطْبُ نَفْسِي حَتَّى أَخْرَجْتُهُ فَجَعَلْتُهُ فِي قَبْرِ عَلَى حَدِّ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ: فَأَخْرَجْتُهُ بَعْدَ سِتَّةِ أَشْهُرٍ، فَمَا أَلْكَرْتُ مِنْهُ شَيْئًا إِلَّا شُعِيرَاتٍ كُنَّ فِي لِحْيَتِهِ مِمَّا يَلِي الْأَرْضَ (۱).

جابر (خوای ئی رازی بئ) گوتی: باوكم له‌غه‌زای ئوحوودا شه‌هید بوو پیاویکی تر له‌گه‌ل باوکما له‌یه‌ک گوڤدا نیژرابوون، جا دلم به‌راییی نه‌دا تا له‌شه‌که‌یم ده‌ره‌یناو له‌گوڤیکی سه‌ربه‌خوودا ناشتمه‌وه (ب/ن/د = بوخاری و نه‌سائی و ئه‌بو داوود) ئه‌بو داوود (خودا ئی خوش بئ) ئه‌مه‌شی پتره: له‌پاش

(۲) مسلم. جناز: ۲۲۴۵ تقدم تخريجه بمثل الحديث الذي قبله (الحديث ۲۲۴۲).

(۱) بخاري. جناز: ۱۳۵۲.

شهش مانگ کاتئ که لاشهکهیم دهرهینا هیچ تیڭ نه چووووه ههروهک خوی مابوو، تهنیا چهن موویهکی ریشی نهبی که له دیوی زهویهکهوه بوون.

۱۱۴۲ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَأَمَرَ بِنَاءَ الْمَسْجِدِ فَقَالَ: يَا بَنِي النَّجَّارِ ثَامِنُونِي بِحَائِطِكُمْ هَذَا فَقَالُوا: لَا وَاللَّهِ لَا نَطْلُبُ ثَمَنَهُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ، فَأَمَرَ بِقُبُورِ الْمُشْرِكِينَ فَنُبِّشَتْ، ثُمَّ بِالْخَرْبِ فَسُوِّتْ، وَبِالنَّخْلِ فَقُطِعَ، فَصَفُّوا النَّخْلَ قِبْلَةَ الْمَسْجِدِ، وَجَعَلُوا عِضَادَتِيهِ الْحِجَارَةَ، وَجَعَلُوا يَنْقُلُونَ الصَّخَرَ، وَهُمْ يَرْتَجِزُونَ، وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَعَهُمْ وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ. رواه الثلاثة^(۲)

ئهنهس (رهزای خودای نبین) گوئی: پیغهمبهه (درویدی خوی لهسهرین) که هات بو مهدينه و فرمانی پی کرا به دروستکردنی مزگهوتتهکه فهرمووی: ئهی بهنی نهجار! ئهم باخهی خوتانم پی بفروشن و نرخهکهیم پی بلین؟ گوئیان: نه بهخوا به فروشتن نایدهین، بهلام به خورایی پیشکشی دهکهین به خوداو پیغهمبههری خوداو بههاکهیمان هر له خودا دهوی! جا پیغهمبهه (درویدی خوی لهسهرین) فرمانیدا گوپی بتهپهستهکانیان ههلهکاندو چالایی شوین گوپهکانیان پر کردهوه دارخورماکانیان بری و لهلای رووگه (قیبله)ی مزگهوتتهکهوه ریزیان کردن و ههردوو لاشیپانی دهراکهشیان له تاشهبهرد دروست کرد، کاتئ که تله بهردهکانیان دهگواستهوه سوژیان دهکردو پیغهمبهه ریش (درویدی خوی لهسهرین) لهگهلیانا سوژی دهکردو دهیغهموو:

اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

واته: پهروهردگارا! باش ئهوهیه لهدوا روژا باش بی، جا چاوی خیرت له یاریدههران و کوچههران بی (ش/د).

۱۱۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَسَرُ عَظْمٍ الْمَيِّتِ كَكَسْرِهِ حَيًّا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ مَاجَهٗ (۳).

عائیشه (خوای فی رازی بن) ده‌لی: پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سربین) ده‌فه‌رموی: شکاندنی ئیسکی مردوو وهك ئەوه وایه كه له حالی ژیانیا بیشکینی (د/ماجه-سند صالح).

۱۱۴۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الطَّائِفِ فَمَرَرْنَا بِقَبْرِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذَا قَبْرُ أَبِي رِغَالٍ وَكَانَ بِهَذَا الْحَرَمِ يَدْفَعُ عَنْهُ فَلَمَّا خَرَجَ أَصَابَتْهُ النَّقْمَةُ الَّتِي أَصَابَتْ قَوْمَهُ بِهَذَا الْمَكَانِ فَدُفِنَ فِيهِ وَآيَةُ ذَلِكَ أَنَّهُ دُفِنَ مَعَهُ غُصْنٌ مِنْ ذَهَبٍ إِنْ أَتَيْتُمْ بَشْتَمَ عَنْهُ أَصَبْتُمُوهُ مَعَهُ فَابْتَدَرَهُ النَّاسُ فَاسْتَخَرَجُوا الْغُصْنَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (۴).

عه‌بدوللای کوپی عه‌مر (خودایان فی رازی بن) گو‌تی: له خزمه‌تی چه‌زه‌تدا (درویدی خوای له‌سربین) ده‌ر‌چووین بو طائف، له‌پړی دامان به‌لای گو‌پیکا پیغه‌مبهر (درویدی خوای له‌سربین) فه‌رمووی: ئەمه گو‌پی ئەو‌بوریه‌غاله، تا له‌ه‌ره‌م (به‌ست) ی مه‌ککه‌دا بوو چه‌ره‌م ده‌پیاراست، به‌لام كه له‌خاکی چه‌ره‌م ده‌رده‌چی له‌م شوینه‌دا گرفتاری هه‌مان تۆله‌و سزا ده‌بی كه له‌وه‌وپیش تووشی هۆزه‌كه‌ی بوو بوو، جا لی‌ره‌دا نی‌ژرا، وه نیشانه‌ی (راستی) ئەم (داستان)‌ه‌ش ئەمه‌یه دارده‌ستیکی زی‌پی له‌قه‌بره‌كه‌دا له‌گه‌لدا نی‌ژراوه، ئەگه‌ر گو‌په‌كه‌ی هه‌لبه‌ده‌نه‌وه له‌لایا ده‌یدۆزنه‌وه جا خه‌لكه‌كه په‌لاماری گو‌په‌كه‌یان داو شیشه زی‌په‌كه‌یان لی‌ده‌ره‌ینا! (د-سند صالح).

(۳) بسند صالح (شرحه).

(۴) بسند صالح (شرحه).

(۲۲۴) به شی شه شه م: پرسیارو وه لامی ناو گورو سزای گور:

(الفصل السادس: في سؤال القبر وعذابه)

۱۱۴۵- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أُقْعِدَ الْمُؤْمِنُ فِي قَبْرِهِ أَتَى، ثُمَّ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ) فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ^(۱).

به راء (خوای نازانی بن) له پیغه مبه ره وه (دیودی خوای له سربین) ده فره موی: موسولمان کاتی دینینژ و خه لکه که به جیی ده یلن له گوره که یا دایده نیشتین و دوو فریشته (که ناویان نه کیرو مونکهره) بو تاقی کردنه وه دینه سهری و لیبی ده پرسن: خوات کییه، پیغه مبه رت کییه، له سهرچی ثاینیکی؟ و ئه ویش خودای گهره ته و فیقی ده داو ده لی: {أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

شایه تی ده دم که هر خودا خودایه و خودای ترنیه و موحه ممه د پیغه مبه ری خودایه، خودای من ئه لایه و پیغه مبه رم موحه ممه ده جا مه به ست له م نایه ته ئه م پرسیارو وه لامیه، که خودا له قورئانا ده فره موی: {يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ - ۲۷/۱۴}.

واته: خودای گهره به هو ی ئه م وتاره دامه زراوه جوانه وه که وشه ی: {لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ}.

موسولمان رزگار ده کاو دایده مه زینن له دنیا و قیامه قدا.

۱۱۴۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وَضِعَ فِي قَبْرِهِ، وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ حَتَّى إِذَا لَيْسَ سَمْعُ قَرَعِ نِعَالِهِمْ، أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيَقْعُدَانِهِ فَيَقُولَانِ: لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ. فَيَقَالُ انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ، قَدْ

(۱) بخاری. جنانز: ۱۳۷۴. مسلم. الجنة ونعيمها: ۷۱۴۸، ۷۱۴۹.

أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا، وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ فَيَقَالُ أَلَا ذَرِيتَ وَلَا تَلَيْتَ وَيُضْرَبُ بِمِطْرَاقٍ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً، فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ^(۲).

ئەنەس (خوای ئی زانی بن) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خوای لەسەربین) دەفەر مووی: بەندە کاتی دای دەنن لەناو گوێرە کەیداو ھاوڕێکانی بەرەودوا دەگەڕێنەو هیشتا گوئی لە چرپە ی کەوشەکانیانە کە دوو فریشتە کە ناویان نەکیرو مونکەرە دەگەنە سەری و دای دەنیشینن و پئی دەلین: باوەرت چییە دەربارە ی ئەم پیاو؟ واتە: باوەرت چیه دەربارە ی موحمەد (درویدی خوای لەسەربین) فەر مووی: جا ئەو ی موسولمانبئ پئی دەلئ: ئاگادارم کە ئەم پیاو بەندەو پیغەمبەری خودایە، ئەو جا دەگوێرئ پئی: ئا ئەو جیگە ی تۆ بوو لەناو ئاگری دۆزەخدا سەیری کە خودا بۆی گوێویتەو بەو شوینە خوشە لە بەهەشتا، جا ئەویش هەردوو جیگە کە بە چاوی خوای دەبینئ حەزەت (درویدی خوای لەسەربین) فەر مووی: بەلام ببێروا یا فەر مووی: (بەلام ناپاک مونا فیق = دوو روو) کە هەمان پرسیاری ئی دەکەن دەلئ: ئاگام لە هیچ نیە، ئەو بەندە هەیه سەیری دەمی خەلکم کردووە، ئەوان چییان گوتووە ئەو دەم گوتووە! ئەو جا دەلین: دەک هەر نەزانیت! ئیتەر یەک تۆپزی ئاسنینی ئی دەدەن، ئەو سا یەک قیژە دەکا هەرچی لە دەورو بەریەتی دەیبیستنئ، مروقو جنوکە نەبی، ئەو دوو تاقمە نایبیستن! (ش/د/ت/ن).

١١٤٧ - عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: مَا مِنْ شَيْءٍ لَمْ أَكُنْ أَرِيْتُهُ إِلَّا رَأَيْتُهُ فِي مَقَامِي هَذِهِ حَتَّى الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَأَوْحَى إِلَيَّ أَلَكُمْ تُفْتَنُونَ فِي قُبُورِكُمْ، مِثْلَ أَوْ قَرِيبًا مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ، يُقَالُ مَا عَلِمْتُكَ بِهَذَا الرَّجُلِ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ أَوْ الْمُؤْمِنَةُ فَيَقُولُ هُوَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى، فَأَجَبْنَا وَابْتَعْنَا، هُوَ مُحَمَّدٌ. ثَلَاثًا، فَيُقَالُ نَمْ

(۲) بخاری. ج ۱: ۱۳۳۸، ۱۳۷۴. مسلم. الجنة ونعيمها: ۷۱۴۸. نسائي. ج ۱: ۲۰۴۹.

صَالِحًا ، قَدْ عَلِمْنَا إِنْ كُنْتَ لَمُوقِنًا بِهِ ، وَأَمَّا الْمُنَافِقُ أَوْ الْمُرْتَابُ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي ، سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ شَيْئًا فَقُلْتُهُ . رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ (۳).

ئەسماء (خوای ئی رازی بێ) گوتی: لە دوانەکەیی نوێژی رۆژ گیرانەکەدا پیغەمبەر (دروودی خوای لەسەربێ) سوپاس و ستایش و دەسپێکی جوانی خودای گەورەیی کردو فەرمووی: ئەوەشی نەم دیبوو لەم شوێن و مەقامەدا دیتم، هەتا بەهەشت و دۆزەخیشم دیتن! دەسرووشم بۆ هات: کە ئێوە (هەركەسێ) لە گۆڕی خویدا) تاقی دەکڕینەووە وەك تاقیکردنەووەیی کە لەسەر دەمی جەجالە کوێرەیی جادووگەردا روودەدات فاطیمە گوتی: ئەسماء یاواي گوت یا گوتی: فەرمووی: لە چەشنی تاقیکردنەووەیی جەجالە کوێرەیی جادووگەر. دەگوتری: چی لە بارەیی ئەم پیاووە دەزانن؟ جا ئەوەی بروادارو موسولمان بێ یا فەرمووی: ئەوەی موسولمان و خاوەن باوەرو خاوەن متمانەبێ دەلی: ئەمە موحەممەدە پیغەمبەر و فرستادەیی خوا، بەلگەیی روشن و رێگەیی راستی نیشان داوین: بۆیە ئێمەش باوەرمان پێ هیناوە شوینی کەوتووین، سێ جار لەسەر یەك دەلی: ئەمە موحەممەدە، جا ئەوجا پێی دەلین: بخەووە خەوی خیرت بێ، ئێمە خوێشان باش دەمانزانی کە تۆ بەچاکی باوەرت پێی هەبە فەرمووی: بەلام ئەوەشی ناپاک بێ یا فەرمووی: بەلام ئەوەشی بەدگومان دوو دلێ دەلی: نازانم، چاوم لە دەمی خەلک بوو" ئەوان چییان گوتوووە منیش گوتوووە! (ش/ن).

۱۱۴۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ ، إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ ، فَيُقَالُ هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ (۴).

(۳) بخاری. علم: ۸۶ ، ۱۸۴ ، ۹۲۲ ، ۱۰۵۳ ، ۱۰۵۴ ، ۱۰۶۱ ، ۱۲۲۵ ، ۱۳۲۳ ، ۲۵۱۹ ، ۲۵۲۰ ، ۷۲۸۷ . مسلم. کسوف: ۲۱۰۰ .

(۴) بخاری. جناز: ۱۳۷۹ ، ۳۲۴ ، ۶۵۱۵ . مسلم: الجنة ونعيمها: ۷۱۴۰ . نسائي. جناز: ۲۰۷۱ .

ٹیبنو عومہر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خوی لہ سمرین) فہرموی: ٹیوہ کاتی دہمرن بہیانیان و ٹیواران، ہمر کہ سہتان جیگہی خوی پیشان دہدری، جا ٹہگہر بہہشتی بن ٹہوا جیگہی خوی لہ بہہشتا دہبینی، وہ ٹہگہر دوزہخی بن ٹہوا جیگہی خوی لہ دوزہخا دہبینی، وہ پیی دہلین: ٹہمہ جیگہتہ لہ روژی قیامہتا، کہ خودا زیندوت دہکاتہوہ دییتہ ٹیرہ (ش/ت/ن).

۱۱۴۹ - (ب - ۱ ز - ۲۳ ژمارہ: ۱۶۵/۳).^(۵)

۱۱۵۰ - وللشیخین والنسائی: کَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْعُو: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ. وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا الْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ^(۶).

ہمیشہ پیغہمبہر (درویدی خوی لہ سمرین) ٹہم نزایہی دہکرد:

{اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ. وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ}.

خودایہ! پہنا دہگرم بہ تو لہ سزای گوپو لہ سزای ٹاگری دوزہخ و لہ فیتنہو ئاژاوہی ژیان و مردن و لہ فیتنہو ئاژاوہی جہجالہ کورہی ہہلاتباز (ش/ن).

۱۱۵۱ - عَنْ هَانِيٍّ مَوْلَى عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عُثْمَانُ إِذَا وَقَفَ عَلَى قَبْرِ بَكِيٍّ حَتَّى يَبْلُغَ لِحَيْتَهُ فَقِيلَ لَهُ: تُذَكِّرُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ فَلَا تَبْكِي وَتَبْكِي مِنْ هَذَا فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْقَبْرَ أَوَّلُ مَنَازِلِ الْآخِرَةِ، فَإِنْ نَجَا مِنْهُ فَمَا بَعْدَهُ أَيْسَرُ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ يَنْجُ مِنْهُ فَمَا بَعْدَهُ أَشَدُّ مِنْهُ قَالَ: وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا رَأَيْتُ مَنْظَرًا قَطُّ إِلَّا وَالْقَبْرُ أَفْظَعُ مِنْهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۷).

(۵) تقدم تخريجه بمثل الحديث (۱۶۵/۳).

(۶) مسلم. مساجد: ۱۲۲۴. أبو داود. صلاة: ۹۸۲. نسائي. سهو: ۱۳۰۹.

(۷) بسند حسن (شرحه).

هانی نوکهری عوسمان (خوای ئی رازی بئ) گوتی: جاران عوسمان که له سه‌رگۆڕ ده‌وه‌ستا ئه‌وه‌نده ده‌گه‌ریا تا ریشی به‌فرمیسک ته‌ر ده‌بوو، پێیان گوت: بۆ که‌باس و یادی به‌هه‌شت و دۆزه‌خ ده‌که‌یت ناگه‌یت که‌چی بۆ ئه‌مه ده‌گه‌یت! گوتی: چونکه‌ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموی: گۆڕیه‌که‌م هه‌واری دوا روژه، ئه‌وه‌ی له‌وێ رزگاری ببێ ئیتر له‌ قوناغه‌کانی پاشتر ئاسانه‌تر رزگاری ده‌بێ، خو ئه‌گه‌ر له‌وێ رزگاری نه‌بێ ئه‌وا له‌ قوناغه‌کانی دواتر خراپتر گه‌یۆده‌ ده‌بێ! گوتی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌شی فه‌رموو: هه‌رگه‌یزاو هه‌رگه‌یز دیمه‌نم نه‌دیوه که وه‌ک گۆڕ سامناک و سامدارو به‌سامبێ! (ت/س/ح).

۱۱۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدِينِهِ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَاحِدٌ^(۸).

ئهبو هوره‌یره (خوای ئی رازی بئ) له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خوای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموی: گه‌یانی موسوڵمان (له‌پاش مردنی) به‌ندو گه‌یۆده‌ی ئه‌و قه‌رزیه‌ که له‌سه‌ریه‌تی هه‌روا ده‌می‌نێ و پایه‌ی به‌رزى به‌ریزی خوێ ئی قه‌ده‌غه‌یه تا قه‌رزه‌که‌ی بۆ ده‌ده‌نه‌وه (ت/ماجه/ئه‌حمه‌د-س/ح).

۱۱۵۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَمِعَ صَوْتًا مِنْ قَبْرِ فَقَالَ: مَتَى مَاتَ هَذَا؟ فَقَالُوا: مَاتَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَسَرَّ بِذَلِكَ وَقَالَ: لَوْلَا أَن لَأ تَذَافَنُوا لَدَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُسَمِعَكُمْ عَذَابَ الْقَبْرِ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَمُسْلِمٌ^(۹).

ئه‌نه‌س (خوای ئی رازی بئ) گوتی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) گوئی ئی بوو، گۆڕی ده‌نگی لیوه‌ ده‌هات، فه‌رمووی (دروودی خوای له‌سه‌رین): ئه‌مه‌ که‌ی مردووه‌؟ گوتیان: ده‌می‌که‌ له‌ سه‌رده‌می نه‌زانیدا، له‌پیش هاتنی ئیسلامدا مردووه‌، پێغه‌مبه‌ر (دروودی خوای له‌سه‌رین) به‌م وه‌لامه‌ شادمان بوو، فه‌رمووی:

(۸) بسند حسن (شرحه).

(۹) مسلم، الجنة، ونعيمها: ۷۱۴۲، ۷۱۴۳.

(۱) صحیح عنه الحاکم.

۱۱۵۶- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِذَا مِتُّ فَاصْنَعُوا بِي كَمَا أَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْ إِخْوَانِكُمْ فَسَوِّتُمْ الثَّرَابَ عَلَى قَبْرِهِ، فَلْيَقُمْ أَحَدُكُمْ عَلَى رَأْسِ قَبْرِهِ ثُمَّ لِيَقُلْ: يَا فَلَانُ ابْنُ فَلَانَةَ، فَإِنَّهُ يَسْمَعُهُ وَلَا يَجِيبُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا فَلَانُ بْنُ فَلَانَةَ فَإِنَّهُ يَسْتَوِي قَاعِدًا، ثُمَّ يَقُولُ: يَا فَلَانُ ابْنُ فَلَانَةَ، فَإِنَّهُ يَقُولُ: أَرْشَدْنَا يَرْحَمُكَ اللَّهُ، وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ فَلْيَقُلْ: اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّكَ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا، فَإِنَّ مُنْكَرًا وَلَكِيرًا يَأْخُذُ كُلَّ وَاحِدٍ بِيَدِ صَاحِبِهِ وَيَقُولُ: انْطَلِقْ بِنَا مَا يَقْعَدُنَا عِنْدَ مَنْ لَقْنَحُ حُجَّتَهُ؟ فَقَالَ: رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ يَعْرِفْ أُمُّهُ قَالَ: يَنْسِبُهُ إِلَى أُمِّهِ حَوَاءُ يَا فَلَانُ بْنُ حَوَاءٍ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَالْحَبْلِيُّ فِي الشَّافِيِّ، وَقَالَ الْحَافِظُ: إِسْنَادُهُ صَالِحٌ نَقَلَ الْحَدِيثَ مِنْ غَايَةِ الْمَأْمُولِ شَرْحُ تَاجِ الْأَصُولِ^(۲).

ئەبو ئومامە (خوای نازی بن) گوئی: کە مردم وەك پیغەمبەر (سرودی خوای لەسەربن) دەفەرموئ: ئاوام ئی بکەن، پیغەمبەر (سرودی خوای لەسەربن) فەرمووی: کاتێ برایهکی موسولمانتان دەمری، لەپاش ئەوەی کە بەخاکتان سپارد بە یەکیکتان لەسەر گۆرەکهی هەلبسیتەوهو بلی: ئەی فیساری کوپی فیسارە ژن! لەم کاتەدا مردوووە گویی لێیەتی بەلام وەلام ناداتەوه، جا دیسان بلیتەوه: ئەی فیساری کوپی فیسارە ژن! ئینجا مردوووە کە لە گۆرەکهیدا ریک دادەنیشی، جا دیسانەوه بلیتەوه: ئەی فیساری کوپی فیسارە ژن!^(۱) ئینجا مردوووە کە دەلی: بەر سوۆزو رحمتی خودا کەوی، ئادەی رینموونی و رابەریمان بکە، بەلام ئیوه هەست بەمانە ناکەن، ئەوجا بە بلی:

{اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّكَ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا}.

(۲) صالح الإسناد عند الحافظ.

(۱) گریمان مردوووە کە ناوی نەرمیمانەو دایکی ناوی ریحانە، تەلقینخوین دەلی: ئەی نەرمیانی کوپی ریحان! یاخود مردوووە کە ژنەو ناوی ژیانەو دایکی ناوی جەیرانە لەم حالەدا تەلقینخوین دەلی: ئەی ژیانە کچی جەیران! - وەرگێڕ

ئەو پەیمانەى كە تا لە جیهان دەرجووى لە سەرى بووى لە یادت
نەچى و لە بىرت بى، كە ئەویش ئەمەىە: شایەتى دەدەم كە ھەر خودا
خودایەو خودای تر نیەو موخەمەد بەندەو پیغەمبەر و فرستادەى خودایە،
وہ خودام بە ھەقەو ئایینی ئیسلام بە ھەقەو موخەمەد پیغەمبەر بە ھەقەو
قورئانم بە ھەقەو قورئان پیشەوامە. ئەوجا نەکیرو مونکەر دەستى یەكترى
دەگرن و دەلین: با پرۆین بۆ بە خۆپایى لای ئەمە دانیشین، ئەمە وەلامى خۆى
خراوەتە سەرزارى و قەوالەى خۆى لە گەلیەتى پیاویكیش گوتى: ئەى
پیغەمبەر خودا! ئەى ئەگەر تەلقینخوین ناوى دایكى مردوو ەكەى نەزانى
چۆن؟ فەرمووى: با بەناوى دایكە ەواوہ بانگى بكاو بلى: ئەى فیسارى
كوپى ەوا! (طەبەرانى/ ەنبەلى - حافظ دەلى: ئیسنادى ئەم ەدیثە
صالحە. نەقل كراوہ لە غایەتولمەئموولەوہ).

(۲۲۶) بەشى ەوتەم: باسى پرسەو سەر خوشى كردن و دیدەنىو

سەردانى گۆرو گۆرستان:

(الفصل السابع: في التعزية وزيارة القبور)

۱۱۵۷ - عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أُرْسِلْتُ ابْنَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَيْهِ إِنَّ ابْنًا لِي قُبِضَ فَاتَيْنَا، فَأُرْسِلَ يُقْرَأُ السَّلَامَ وَيَقُولُ: إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَلَهُ مَا أُعْطِيَ وَكُلٌّ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى، فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ، فَأُرْسِلْتُ إِلَيْهِ تُقْسِمُ عَلَيْهِ لِيَأْتِيَنَهَا، فَقَامَ وَمَعَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأَبِيُّ بَنُ كَعْبٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَرِجَالٌ، فَرَفَعَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الصَّبْرُ وَنَفْسُهُ تَتَقَفَّعُ كَأَنَّهَا شَنْ، فَقَاضَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ: سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذَا؟ فَقَالَ: هَذِهِ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرَّحْمَاءَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِي^(۱).

(۱) بخاري. جناز: ۱۲۸۴، ۵۶۵۵، ۶۱۰۲، ۶۶۵۵، ۷۲۷۷، ۷۴۴۸. مسلم. جناز: ۲۱۳۲. أبو داود. جناز: ۳۲۲۵.

نسائي. جناز: ۸۶۷.

ئوسامہ کی کوپی زہید (خودایان ئی رازی بن) گوتی: کچیکی پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) ناردی بہ شوین باوکیا: کہوا کوپرہکہم گیان دہدا، تہ شریفیت بیغہ بؤ لامان، پیغہمبہریش (خوی ئی رازی بن) بہرہرہکہدا سلّوی بؤ ناردو فہرمووی: پیی بلّی: ئوہدی خودا دەیدا بہ بہندہی خوی تا ماوہیہک و لہ پاشا دەیباتہوہ بؤ خہزینہی خوی ہی خویہتی، وہ ہہروا ئوہوشی کہ خودا دەیبہخشئ بہ بہندہی خوی تاسہر ہہر ہی خویہتی وہ ہہموو شتیکیش لہلای خودا ماوہیہکی دیاری کراوی ہہیہو کہ ئاکامی ہات ئیتر پاش و پییشی بؤ نیہو ماوہی بہسہر دہچی! کہوابوو پیی بلّی: با صہبرو ئارام بگری ساغ لہبہر رەزای خودای گہورہ بہلّان دیسانہوہ کچہکہی ناردیہوہ بہ شوینیاو سویندی ئی خوارد کہ دہبی ہہر تہ شریف بیئی بؤ لای، پیغہمبہریش (درویدی خوی لہسربین) ہہلّسا لہگہلّ سہعدی کوپی عوبادہو موعادی کوپی جہبہل و ئوبہیی کوپی کہعب و زہیدی کوپی تابیت و چہند پیایوکی تردا چوون بؤ لای، کہ منالہکہیان ہیئا بؤ پیغہمبہر (درویدی خوی لہسربین) گیانی دہداو ہہناسہی سوار بوو بوو، وەک کوندہیی کہ بی ژہنی دہہات و دہچوو، جا ہؤن ہؤن فرمیسک بہ چاوی پیغہمبہردا (درویدی خوی لہسربین) ہاتہ خوارہوہ، سہعدیش گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! ئہم گریانہ چییہ؟ فہرمووی: ئہمہ سوؤزو رەحمہتہ خودا دہیخاتہ دلّی بہندہکانی خویہوہ، وہ خودای گہورہ لہناو بہندہکانی خویدا تہنیا رەحم بہوانہیان دہکا، کہ بہرەحم و میہرہبان! (ش/د/ن).

۱۱۵۸- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِيُعَزَّ الْمُسْلِمِينَ فِي مَصَائِبِهِمُ الْمُصِيبَةُ بِي. رَوَاهُ الْإِمَامُ مَالِكٌ^(۲).

عہبدوللای کوپی جہعفر (خودا لنین رازی بن) لہ پیغہمبہرہوہ (درویدی خوی لہسربین) دہفہرمووی: کاتی مؤسولمانان تووشی وہیی، دہردی، بہلّائی، قورتی،

دهبن با فهراموئشی خویمان بهو کوست کهوتنه بدهنهوه که بههوی مهرگی منهوه لییان کهوتووه! (ثیمامی مالیک - رمزای خودای لهسهرین).

۱۱۵۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا جَاءَ نَعْيُ جَعْفَرٍ قَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اصْنَعُوا لِأَهْلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا فَإِنَّهُ قَدْ جَاءَهُمْ مَا يَشْغَلُهُمْ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالْحَاكِمُ^(۳).

عەبدوللای کورپی جەعفەر (خودا لییان رازی بن) گوئی: که په یامی مهرگی جەعفەر گەیشت به پیغه مبهەر (دروودی خوی لهسهرین) فهرمووی: نان دروست بکهن، بو خیزانه کهی جەعفەر، چونکه نهوان توووشی خەم و خەفەت بوون و نایان پەرژیتە سەر نان و ئاو (ت/د-سند صالح).

۱۱۶۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ عَزَى مُصَابًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَالْحَاكِمُ^(۴).

عەبدوللای (خوای ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خوی لهسهرین) فهرمووی: هەر کهسێ سەر خوشی له گرفتاری بکا به قەد ئەو پاداشی بو ههیه (ت/ماجه/حاكم-سند ضعيف).

۱۱۶۱ - وَابْنُ مَاجَةَ (كَمَا هُوَ فِي الشَّرْحِ): مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُعَزِّي أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ إِلَّا كَسَاهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مِنْ حُلْلِ الْكَرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ^(۵).

وەک له شەرەحه کهدا له م باسه دا نووسراوه دهلێ: ئیبنو ماجه «رحمەتی خودای لهسهر بن» رێوایه تی کردوووه که حەزەرەت (دروودی خوی لهسهرین) فهرموویه تی: هەر موسولمانێ له هوی گرفتاری و موصیبه تیکه وه سەر خوشی بکا له برای موسولمانی، مسوگەر که خودای گه وره له روژی قیامه تا دهستی بهرگی له کالای رووسووری و سهر بهرزی له بهر دهکا (غایه تولمه ئموول).

(۳) بسند صحيح (شرحه).

(۴) بسند ضعيف (شرحه).

(۵) سكت عنه الشارح.

۲۲۷) دیدهدنی و سهردانی گۆر و گۆرستان و نرای خیر و بارانه وه بۆ مردووی گۆرستان: (زيارة القبور والدعاء لاهلها)

۱۱۶۲- عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قَدْ كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَقَدْ أُذِنَ لِمُحَمَّدٍ فِي زِيَارَةِ قَبْرِ أُمِّهِ فزوروها فَإِنَّهَا تُدَكِّرُ الْآخِرَةَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ وَاللَّفْظُ لِلرَّمْذِيِّ^(۱).

سوله یمانی کوپی بوره یده (خودایان ئی رازی بن) له باوکیه وه له پیغه مبه ره وه ده فهرمووی (دروودی خوی له سهرین) له مهو پییش جاران نه هیم ئی ده کردن له دیدهدنی گۆرستان، به لآن نهوا ریگهی من دراوه که دیدهدنی گۆری دایکم بکه، که وابوو ئیوهش له مهو دوا دیدهدنی گۆرستان بکه، چونکه دیمه نی گۆرو گۆرستان یادی قیامت تازه ده کاته وه! (ت/م/د/ن).

۱۱۶۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَتَانِي جَبْرِيلُ فَقَالَ: إِنَّ رَبَّكَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِيَ أَهْلَ الْبَقِيعِ فَتَسْتَغْفِرَ لَهُمْ قَالَتْ: قُلْتُ كَيْفَ أَقُولُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: قُولِي السَّلَامَ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأَخِرِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ. وفي رواية: السَّلَامَ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۲).

عائیشه (خوی ئی رازی بن) گوئی: پیغه مبه ره (دروودی خوی له سهرین) فهرمووی: جوبرائیل هات بۆ لام فهرمووی: پهروه ردگارت فهرمانت پی ده کا که بجیت بۆ لای گۆرنشینه کانی گۆرستان بی قیعو بۆشیان بیاریتیه وه داوای ئی خوشبوونیان بۆ بکه، عائیشه گوئی: گوتم: ئهی پیغه مبه ری خودا! نه گهر چووم بۆ سهردانی مردووان پییان بلیم چی؟ فهرمووی: بلی:

(۱) مسلم. جناز: ۲۲۵۷، ۵۰۸۶، ۵۱۷۵، ۵۱۷۷، أبو داود. أشربة: ۳۸۹، نسائي. جناز: ۲۰۳۱، ۴۴۴۱، ۵۶۶۸،

۵۶۶۹.

(۲) مسلم. جناز: ۲۲۵۲.

{السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأَخِرِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ}.

سلاو له خه لکی ئەم خانییانە، له موسوڵمان و خاوەن ئیمانیان، وەرەحمەتی خودا له پێشینان و پاشینانمان، ئێمەش (خوا یاری) هاكا نیشترین پێتانەووە هاتین بۆ لاتان! له گێرانەووەیهكا:

{السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ، أَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ}.

سلاوتان ئی بێ ئەو دانیشتوانی ئەم خانەیانە، له موسوڵمان و خاوەن باوەرتان، ئێمەش (خوا یاری) هاكا پێتانەووە نیشترین و هاتین بۆ لاتان، داوا ی ئاسوودەیی و خێرو خووشی له خودا دەکەم، بۆ خوشمان و بۆ ئێووەش (م).

۱۱۶۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى الْمَقْبَرَةَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْأَحْقُونِ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَمُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

→ (ب - ز - ۹ ذمارة: ۶۹/۹) (واته: ئەم فەرموودەیه له پێشەووە رویشت له بەرگی یەكەما له زنجیره نوڤا ژماره ۶۹/۹ وه ژماره ی فەرموودەكه لهو زنجیره دا نوویه، به لām له سه ره تاي كتي به كه وه - ۶۹).

۱۱۶۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقُبُورِ الْمَدِينَةِ، فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ أَنتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآخِرِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۴).

ئيبنو عەبباس (خودايان ئی رازی بێ) گوئی: پێغه مبهەر (دروودی خوی له سه رین) له لای گوڤرستانه كه ی مه دینه وه تی په پری، رووی تیگردن و فەرمووی: {السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ أَنتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآخِرِ}.

(۳) راجع رقم: ۶۹/۹.

(۴) بسند حسن (شرحه).

دروود له ئیوه ئه‌ی دانیشتوانی ئه‌م گۆرستانه‌! خودا له ئیمه‌ش و له ئیوه‌ش خۆش بێ، ئیوه پێشیننه‌و پێشپه‌وه‌ی ئیمه‌ن و به‌شوین ئیوه‌دا و ئیمه‌یش دین! (ت-س/ح = تیرمیزی. سند حسن).

۱۱۶۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ زَائِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَّخِذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۵).

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروود خودای نبی) فه‌رمووی: نه‌فرین و له‌عه‌تی خودا له‌و ژنانه‌ بێ که ده‌چن بۆ سه‌ردانی سه‌ر قه‌بران و له‌وێ ده‌یکه‌ن به‌بێ شه‌رعی و شین و شه‌پۆرو ناشوگری، وه‌ نه‌فرین و له‌عه‌تی خودا له‌و که‌سانه‌ش بێ که مزگه‌وت له‌سه‌ر گۆر دروست ده‌که‌ن، وه‌ له‌و که‌سانه‌ش بێ که چرای له‌سه‌ر داده‌نین! (د/ت/ن-س/ص = ئه‌بو داود، تیرمیزی، نه‌سائی. سند صحیح).

۲۲۸) سه‌ردانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سه‌ر بێ) له‌ گۆری دایکی (به‌ر ره‌حه‌تی خودا که‌وێ): (زیارة النبي ﷺ قبر أمه)

۱۱۶۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: زَارَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَبْرَ أُمِّهِ، فَبَكَى وَأَبَكَى مِنْ حَوْلِهِ، فَقَالَ: اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَسْتَغْفِرَ لَهَا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي وَاسْتَأْذَنْتُهُ فِي أَنْ أَزُورَ قَبْرَهَا فَأُذِنَ لِي فَزُورُوا الْقُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْمَوْتَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خوی ئا‌زای بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌سه‌ر بێ) رویشته‌ بۆ سه‌ردانی گۆری دایکی، له‌وێ گریاو ئه‌و که‌سانه‌شی له‌ ده‌وری بوون هیئانه‌ گریان، جا فه‌رمووی: داوام له‌ خودا کرد که ریگه‌م بدات بۆ دایکم بپاریمه‌وه‌ به‌لام ریگه‌ی ئه‌وه‌ی نه‌دام، وه‌ داوام لی‌کرد که دیدنه‌ی گۆره‌که‌ی بکه‌م بۆ ئه‌مه‌ ریگه‌ی دام، جا ئیوه‌ش دیدنه‌ی گۆرستان بکه‌ن، چونکه‌ یادی مردن تازه‌، ده‌کاته‌وه‌ (م/د/ن).

(۵) بسند صحیح (شرحه‌).

(۱) مسلم. جناز: ۲۲۵۵. أبو داود. جناز: ۲۲۲۴.

۲۲۹) پاشه‌کی و پایانی: مردوو سوود له کرده‌وهی که سیکێ تر وه‌رده‌گریت:
(خاتمه: ینتفع البیت بعمل غیره)

۱۱۶۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّي افْتَلَتَتْ نَفْسَهَا وَلَمْ تُرِصْ وَأَطْنَهَا لَوْ تَكَلَّمْتُ تَصَدَّقْتُ، أَفَلَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

عائیشه (رهزای خودای له‌سهرین) گوئی: پیاوێ هاته خزمه‌تی چه‌زده‌ت (دروودی خوی له‌سهرین) گوئی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! دایکم له ناکاو مرد، فریانه‌که‌وت که راسپیژی و وه‌صییته بکا، تا خیری بو بکه‌ین وه‌ها ده‌زانم ئه‌گه‌ر مه‌ودای قسه‌کردنی ببوایه خیریکی بپیار دهدا بو خوی، جا ئایا خیری ده‌گا ئه‌گه‌ر من له جیاتی خوی خیری بو بکه‌م؟ فه‌رمووی: به‌لێ خیری ده‌گا (ش/ن).

۱۱۶۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَ: تُوفِّيتُ أُمَّ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ وَهُوَ غَائِبٌ عَنْهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّي تُوفِّيتُ وَأَنَا غَائِبٌ عَنْهَا، أَيْنَفَعُهَا شَيْءٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَإِنِّي أَشْهَدُكَ أَنَّ حَائِطِي الْمِخْرَافَ صَدَقَةٌ عَنْهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان فی رازی بن) گوئی: سه‌عدی کوپی عوباده کاتی دایکی ده‌مری، خوی له دیاری نابێ، گوئی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! که دایکم مرد خۆم به دیاریه‌وه نه‌بووم جا ئایا ئه‌گه‌ر ئیستا من شتیکی بو بکه‌م به‌خیر سوودی ده‌بی بوی؟ فه‌رمووی: به‌لێ، گوئی: ده‌تو به‌ شایه‌تبه‌که‌وا ئه‌و باخه‌م کرد به‌ خیر بوی (ب/ت/ن).

(۱) بخاری. هدية للمشرکین: ۲۶۲۰، ۲۸۱۳، ۵۹۷۸، ۵۹۷۹. مسلم. زکاة: ۲۳۲۰ - ۲۳۲۳.

(۲) بخاری. وصایا: ۲۷۶۲.

۱۱۷۰- عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمَّ سَعْدٍ مَاتَتْ فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ قَالَ: الْمَاءُ، قَالَ: فَحَفَرَ بُئْرًا وَقَالَ: هَذِهِ لَأُمِّ سَعْدٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ وَزَادَ: فَبَلَكَ سِقَايَةَ سَعْدٍ بِالْمَدِينَةِ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۳).

سه‌عدی کوپی عوباده (خودای ن‌رانی بن) گوتی: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! دایکم مردووه کام خیره خیر تره تا بو‌ی بکه‌م به خیر؟ فه‌رمووی: ئاو.. گوتی: ئه‌ویش بیریکسی ن‌ی داو گوتی: ئه‌مه وه‌قف بی بو‌گیانی دایکم (د/ئه‌حه‌مه‌د/ن). واته: ئه‌بو داوودو ئیمامی ئه‌حه‌مدو نه‌سائی ئه‌م حه‌دیثه‌یان ریوایه‌ت کردووه نه‌سائی ئه‌مه‌شی ن‌ی پتر کردووه: جا ئه‌و کاریزی سه‌عه‌ده تا ئیستاش له مه‌دینه ماوه وه‌لک ئاوی ن‌ی ده‌خونه‌وه.

۱۱۷۱- ➡ (ب - ۱ ز - ۱۹ ژماره: ۱۳۴/۲).

۱۱۷۲- ➡ (ب - ۱ ز - ۲۲۵ ژماره: ۱۱۵۵/۱).

۱۱۷۳- ➡ (ب - ۱ ز - ۲۲۷ ژماره: ۱۱۶۵/۴).

۱۱۷۴- ➡ (ب - ۱ ز - ۲۲۴ ژماره: ۱۱۵۲/۸).

دانهر (په‌گه‌مه‌کی له‌ نووبه‌ن) ده‌لن: ژماره‌ی فه‌رمووده‌کان له‌ سه‌ره‌تای نامه‌ی نویژه‌وه هه‌تا ئیره (۸۷۵) هه‌شت سه‌دو حه‌فتاو پینج فه‌رمووده‌ن. وه‌ له‌ کۆتایی نامه‌ی پاک‌ی و خاوی‌نیشدا ئه‌وه بوو فه‌رمووی: ژماره‌ی فه‌رمووده‌کان له‌ سه‌ره‌تای نامه‌که‌وه واته: له‌ سه‌ره‌تای ئه‌م به‌رگه‌وه هه‌تا ئیره (۳۳۰) سئ سه‌دو سی فه‌رمووده‌یه. که‌واته به‌م پییه ژماره‌ی حه‌دیثه‌کان له‌ سه‌ره‌تای ئه‌م به‌رگه‌وه هه‌تا کۆتایی سه‌رپاک ده‌که‌نه $۱۲۰۵ = ۸۷۵ + ۳۳۰$ هه‌زارو دوو سه‌دو پینج حه‌دیث.

به یارمەتی خودای گەورەو مەزن دەستم کرد بە تەرجەمەس ئەم نامە بەریتۆ
پیرۆزە لە (۱۹۷۴/۱/۲۰)، وە تەواوم کرد (بەهەر پێنج بەرگەکیەو) لە رۆژی
(۱۹۷۸/۹/۱۹). ئەمڕۆکەش کە یەک شەممیه، (۵)ی رەمەزانی سالی (۱۴۰۷) کۆچیە
بە رێکەوتی (۱۹۸۷/۵/۳) لە نووسینی پاکنووسی بەرگی یەکەم بوومەو.

{غَفَرَ اللَّهُ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ، وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}.

وەرگی

نوری فارس حەسە خان حەسەن

کەرکووک - ههستشفي کرکووک العسکری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوپاسی بئی پایان بۆ خودای گه‌وره‌و میهره‌بان! به ده‌ستی خۆم له پاکنووس و هه‌له‌بژێری ئەم چاپه نوییه بوومه‌وه، وه ئەم جاره به‌پێی ته‌وانا فه‌رمووده‌کانم له په‌راویژدا ته‌خریج کردووه، وه بۆ ئەم ته‌خریجه به‌هره‌م له‌م سورچاوانه وه‌رگرتووه:

(١) غایة المأمول، شرح التاج الجامع للأصول.

(٢) مختصر صحیحی بوخاری، ناسراوه به ته‌جریدی بوخاری، ته‌رجه‌مه کوردیییه‌که‌ی.

(٣) فتح الباری شه‌رحی سه‌حیحی بوخاری.

(٤) به تایبه‌تی له ته‌خریجه‌کانی مامۆستا (شیخ خلیل مأمون شیخا) که له‌ناو شه‌رحی نه‌وه‌وی له‌سه‌ر سه‌حیحی موسلیم کردوویه‌تی (دار المعرفه. بیروت — لبنان — الطبعة الثانية عشر، سنة ١٤٢٧ هـ ٢٠٠٦ م).

(٥) هه‌ر فه‌رمووده‌ی ژماره‌ی فه‌رمووده‌که‌ت له بوخاریدا به‌پێی ته‌رقیم و ته‌سه‌لسولی فتح الباری _دار الفکر — بن‌بان) دۆزییه‌وه، ئیتر به‌ئاسانی له ته‌جریدی بوخاریدا، ته‌رجه‌مه کوردیییه‌که‌ی ده‌دۆزیته‌وه، چونکه ژماره‌ی فه‌رمووده‌که‌ له هه‌ردوولا یه‌ك شته‌و نه‌گۆره‌. له‌خوا داوا ده‌که‌م که به ئاسانی و به‌زوویی هه‌موو به‌رگه‌کانی تری تاجول ئوصول، ئاوا پوخت و ته‌خریج کراو به‌زوویی چاپ بکریته‌وه‌و به‌نده‌یش به‌شداری بکه‌م له‌و شانازی و سه‌ره‌رزییه‌دا.

نوری فارس حه‌مه‌ خان

سلیمانی کوردستان، مالی خۆمان

٢٠٠٢/٢/١٢

فهرس المواضيع

زنجيره	پښتني سهره باسه كان	لا پهره
١	نامه ي ئيسلام و ئيمان و باوه:	١١
٢	باسي يه كه م: روون كړدنه وې ئيسلام و ئيمان و باوه	١١
٣	باسي دووهم: نيشانه كاني باوه پي ته واو	١٤
٤	باوه پ زياډو كه م ده كاو و سوه سه زيانې بې ناگه يه نئ	١٩
٥	باسي سيپه م: باسي گه وړه يي نايين	٢٣
٦	خودا ته نيا ناييني ئيسلام قه بوول ده كا	٢٩
٧	باسي چوارهم: باسي باوه پ به چاره نووس	٣٠
٨	ده سته ي بېده تكارم كان و هك قه دهر ييه و مور جي نه	٣٨
٩	باسي پينجه م: باسي په يمان به ستن	٤٠
١٠	باسي شه شه م: ره قهار كړدن به قورن ان و به سووننه تي پيغه مېهر	٤٣
١١	باسي ده و ته م: ئيقتيصاد و ميپانه رپو له هه موو كاريكي	٥٣
١٢	نامه ي نياز و نياز پاكي:	٥٧
١٣	باسي يه كه م: باسي نياز و نياز پاكي و سووديان	٥٧
١٤	باسي دووهم: ناده ميزاد له سهر نيازې باشي روت پاداشي باش و مرده گري.	٦١
١٥	باسي سيپه م: هره شه كړدن له رياكاري و روا ته كړدن و ريا بازي	٦٤
١٦	نامه ي زانين (عيلم):	٦٩
١٧	باسي يه كه م: باسي فزول و گه وړه يي زانين و زانايان	٦٩
١٨	باسي دووهم: راگه يانندنې زانين پيويسته، وه بلاو كړدنه و هيشي خيرو گه وړه يه	٧٥
١٩	سهره باسي - ده شې زانين بنووسرې ته وه تا نه فقه و تي	٧٩
٢٠	باسي سيپه م: باسي ده ستوروو نادابي زانين	٨١
٢١	لا باسي - زانين دېبې همر بو رهماه ندي خودا بې	٨٤
٢٢	پاشه كي - شوپنه واري عيلم و زانست هه تا هه تايه ده مي تي	٨٦
٢٣	نامه ي پاكي و خاوي تي:	٨٩
٢٤	باسي يه كه م: باسي سوود و به هره ي خاوي تي	٨٩
٢٥	باسي دووهم: باسي نه حكامي ناو	٩٣

زنجيره	پېړستی سهره باسه كان	لا پهره
۲۶	باسی سییه م: باسی لابرډنی پیسی دوو به شه	۹۹
۲۷	بهشی یه که م: باسی پاککردنه ووی پیستی مرداره و مېوو، گلاوی سهگ و بهراز	۹۹
۲۸	بهشی دوو م: پاککردنه ووی خوین و میزو مهزی و نه و جوړه شتانه	۱۰۰
۲۹	باسی چوار م: باسی تارات گراتن نه م باسه دوو به شه	۱۰۸
۳۰	بهشی یه که م: دستووری سهر او	۱۰۸
۳۱	بهشی دوو م: تارات گرتن	۱۱۳
۳۲	باسی پینج م: باسی ده سنوئز:	۱۱۶
۳۳	بهشی یه که م: هوکانی بی ده سنوئزی	۱۱۶
۳۴	بهشی دوو م: دستووره کانی ده سنوئز	۱۲۱
۳۵	بهشی سییه م: باسی ده سنوئز ماوهی مانه ووی ده سنوئز	۱۲۶
۳۶	دهستی تهر هینان به سهر خوفندا	۱۳۱
۳۷	باسی شه شه م: باسی خو شووردن (غوسل).	۱۳۵
۳۸	بهشی یه که م: باسی هوکانی خو شووردن:	۱۳۵
۳۹	بهشی دوو م: دستووری خو شووردن و هوکمی چوون بو گهر ماو	۱۴۰
۴۰	بهشی سییه م: روونکردنه ووی چوئیتی خو شووردن و هوکمی لهش پیسی	۱۴۳
۴۱	باسی هه و ته م: باسی بیئوئزی و زه یستانی و بیئوئزی ناوخت	۱۴۹
۴۲	بهشی یه که م: باسی تیکه لی و گوزهرانکردن له گهل نه م ژنانه دا	۱۴۹
۴۳	که فارمتهی چوونه لای زنی بیئوئز	۱۵۱
۴۴	بهشی دوو م: باسی هوکمی زنی زمیستان و زنی بیئوئزو چوئیتی پاکه وه بوونیان	۱۵۳
	تیبینی: بهشی یه که می نه م باسه ره قابه لای پردووه	
۴۵	بهشی سییه م: باسی نه حکامی موسته حاضه	۱۵۶
۴۶	چوئیه تهی نوئزکردنی زنی موسته حاجه.	۱۵۶
۴۷	زنی بیئوئزی ناوخت دمتوانی خه لوه بکیشی	۱۵۸
۴۸	باسی هه شته م: ته یه موم:	۱۶۰
۴۹	بهشی یه که م: باسی په یدابوونی ته یه موم	۱۶۱
۵۰	بهشی دوو م: باسی نه و شتانهی دمن به هوئی ته یه موم	۱۶۴

زنجيره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
٥١	بهشی سینه م: چوئیتی تهیه موم	١٦٦
٥٢	پاشه کی: نه گهر به تهیه موم نوژی کردو له پاشا کاتی نهو نوژه مابوو که...	١٦٨
٥٣	ناهای نوژ:	١٧٠
٥٤	باسی یه که م: باسی پهیدا بوونی نوژ له بنه رته وهو باسی ناگاداری کردنی نوژ	١٧٠
٥٥	بهشی یه که م: باسی هه ضل و گه وره یی نوژ	١٧٠
٥٦	بهشی دوو م: باسی ناگادار کردنی نوژه کان	١٧٨
٥٧	نوژی ناوه راست (صه لاتول وسطا) بریتیه له نیوژی عهصر	١٨١
٥٨	حوکمی نوژ نه که ر	١٨٢
٥٩	باسی دوو م: باسی کاتی نوژ:	١٨٣
٦٠	بهشی یه که م: کاتی کردنی نوژه هه رزه کان	١٨٣
٦١	هر نوژی له کاتی خو یا فریای رکاتیکی بکه وی نهو فریای هه مووی دمکه ویت	١٩٠
٦٢	به هانه ی رهوای نوژ	١٩١
٦٣	بهشی دوو م: نهو کاته تابیه تیانه ی که نوژی سوننه تی تیا باش نیه	١٩٣
٦٤	باسی سینه م: باسی مهرجه کانی نوژ	١٩٦
٦٥	پاکی و خاوینی له شو بهرگو و جیگه	١٩٨
٦٦	روو کردنه رووگه	١٩٩
٦٧	نوژی سوننه ت له سه هه ردا	٢٠٣
٦٨	داپوشینی عه ورت له نوژا مهرجه	٢٠٥
٦٩	به رگی ژنی نازاد له نوژدا	٢٠٨
٧٠	به پیلاوی پاکه وه نوژ دروسته	٢٠٩
٧١	له ناو نوژدا هسه ی زورو کاری زور دروست نیه	٢٠٩
٧٢	باسی چواره م: باسی نهو شتانه ی که له پینش نوژدا کردنیان سوننه ته:	٢١١
٧٣	بهشی یه که م: باسی بانگو قامه ت	٢١١
٧٤	روونکردنه وه ی بانگو قامه ت	٢١٤
٧٥	نه وه ی له بانگدا په سه نده	٢١٦
٧٦	دمش مزگه ووت دوو بانگده ری هه بی	٢١٩

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پېړه
٧٧	کەسێ گۆیی له بانگ بێ چی باشه که بیکا	٢١٩
٧٨	دوو عاو نزای نیوان بانگ و قامەت گیرایه	٢٢٢
٧٩	بهشی دووهم: باسی سییواک	٢٢٣
٨٠	باسی میژهر	٢٢٥
٨١	بهشی سییهه: باسی بهربهست (ستره)	٢٢٦
٨٢	نزیکی له بهربهستهوه باشه	٢٢٨
٨٣	هاموشۆکەر به بهردهم نوێژکەرا گوناھی دهگا	٢٢٩
٨٤	بهربهستی پێش نوێژ هم بۆ خۆیهتی هم بۆ نهوانهیشه له پشتیهوه نوێژ دهکەن	٢٣٠
٨٥	هندئ شت که بههسهی هندئ کەس نوێژ دهبرئ	٢٣١
٨٦	باسی پینجهه: باسی چۆنییهتی نوێژ لهه باسه دوو بهشه.	٢٣٤
٨٧	بهشی یهکهه: باسی روکنهکانی نوێژ	٢٣٤
٨٨	بهشی دووهم: باسی رازاندنهوی نوێژ	٢٤٤
٨٩	نزای سهرمتای نوێژ	٢٤٦
٩٠	پهنا گرتن به خودا له شهري شهيتان	٢٤٩
٩١	گوتهی نامین له پاش فاتحاهه سوننهته	٢٥٠
٩٢	دوو ئیست سوننهته	٢٥٢
٩٣	خویندنی سوورمت له پاش فاتحاهه سوننهته	٢٥٢
٩٤	باسی نهو سوورمهتانه که پینجهمهه (د.ع) گهێ جار له نوێژی نیومرۆو عهصردا..	٢٥٤
٩٥	نهو سوورمهتانهی که ههزرم (دروودی خودای لهسهر بێ) له نوێژی شیوان و خهوتنانا خویندوونی	٢٥٥
٩٦	قورئانخویندنی نوێژی بهیانی	٢٥٦
٩٧	دروسته یهک سوورمت له دوو رکاتا دوو باره بکریتهوه	٢٥٨
٩٨	باسی روکووع و ویردو تهسبیحاتی ناو روکووع	٢٥٨
٩٩	سهر بهرزکردنهوی له چه مینهوه	٢٦١
١٠٠	باسی کورپووش و ستایشی ناوی	٢٦٤
١٠١	نزاه پارانهوه له کورپووشا گیرایه	٢٦٧
١٠٢	دانیشتنی نیوانی دوو سهجده	٢٦٨

زنجیره	پېړستی سهره باسه كان	لا پېړه
۱۰۲	دانیشتنی وچان	۲۶۹
۱۰۴	ته حیياتی یه که م و شیوه ی دانیشتنی ناو نویژ	۲۷۰
۱۰۵	کردنی نویژ به جوانی و به سه رکزی	۲۷۲
۱۰۶	کام کرداری نویژ خیری زور تره ۱۹	۲۷۵
۱۰۷	قونووت خویندنی ناو نویژ	۲۷۵
۱۰۸	نزاو پارانه وهی پیش سلاودانه وه	۲۷۸
۱۰۹	حوکمی نه و که کسی نتوانی به راوستانه وه فاتحیا بخویني یا هر نه زانی قورنان بخویني	۲۸۱
۱۱۰	ناته وای هه پز له سوننه ت ته وای ده کړئ	۲۸۲
۱۱۱	چهن شتی له نویژا به سهند نین	۲۸۴
۱۱۲	ههنديکی تر له و شته ناپه سهندانه تف روکردن و...	۲۸۶
۱۱۳	ههندي تریان نویژکردنه له کاتی ناماده بوونی خورا کا	۲۸۸
۱۱۴	ههندي تریان خپ هه لدانی هترو شوړکردنه وهی جل و بهر که	۲۸۹
۱۱۵	ههنديکی تریان باویشکدان و په نجه تیک په راندن و هوو کردنه	۲۹۰
۱۱۶	باسی شه شه م: باسی سوننه ته دامه زراوه کانی نویژ نه م باسه سی به شه :-	۲۹۲
۱۱۷	به شی یه که م: باسی سوننه ته دامه زراوه کانی نویژه	۲۹۲
۱۱۸	سوننه تی دامه زراوی نویژی به یانی	۲۹۲
۱۱۹	سوننه ته دامه زراوه کان که به جه خت گراون	۲۹۴
۱۲۰	سوننه ته دامه زراوه کان که جارو بار پیغه مبه ر ته رکی کردوون	۲۹۶
۱۲۱	به شی دووهم: باسی نویژی و هتر	۲۹۷
۱۲۲	تا چهن رگات و هتر دروسته	۳۰۰
۱۲۳	قورنانخویندی و هتر	۳۰۱
۱۲۴	به شی سییه م: باسی دوعا و نزاو پارانه وه له پاش نویژ	۳۰۲
۱۲۵	باسی ده و ته م: باسی کونووشی هه له ... نه م باسه دوو به شه .	۳۱۰
۱۲۶	به شی یه که م: باسی هو ی کورنووشی به هه له داچوون	۳۱۰
۱۲۷	به شی دووهم: باسی کورنووشی قورنانخویندن	۳۱۵
۱۲۸	حوکمی کورنووشی قورنانخویندن	۳۲۱

زنجيره	پيرستى سەرەباسەكان	لا پەرە
۱۲۹	كۆرۈنۈشى سوپاس (سەجدەى شوكر)	۲۲۲
۱۳۰	لەناو نوپزا لەكاتى ناچارى دا كارى سووكەلە دروستە	۲۲۴
۱۳۱	باسى ھەشتەم: باسى مژگەوتە ئەم باسە سى بەشە.	۲۲۸
۱۳۲	بەشى يەكەم: باسى گەورەيى و ھاموشكردنى مژگەوتە	۲۲۸
۱۳۳	باسى گەورەيى سى مژگەوتەكە	۲۳۶
۱۳۴	مژگەوتەكەى قوباو	۲۳۹
۱۳۵	رۆيشتنى ئافرەت بۆ مژگەوت	۲۳۹
۱۳۶	بەشى دووھ: دەستوورو نەريتى مژگەوت	۲۴۲
۱۳۷	چۆنيتى مژگەوتەكەى پىغەمبەر لەسەردەمى خۆيدا	۲۵۱
۱۳۸	ھەلخستىن و زەرگەشكردن و نەخشاندنى مژگەوت باش نىە	۲۵۲
۱۳۹	بەشى سىيەم: باسى ئەو شوپاننەى كە نوپزيان تيا باش نىە	۲۵۴
۱۴۰	باسى نۆھەم: باسى نوپز بە كۆمەلى:	۲۵۷
۱۴۱	بەشى يەكەم: باسى خىرو گەورەيى نوپزى جەماعەت	۲۵۷
۱۴۲	بەشى دووھ: لەم باسە حوكمى نوپزى جەماعەتە	۳۱۲
۱۴۳	بەھانەى رەواى نەچوون بۆ نوپزى جەماعەت	۳۱۴
۱۴۴	دەشنى نوپزكەر بە شىنەيى بىروا بۆ نوپز...	۳۱۶
۱۴۵	بەشى سىيەم: پيش نوپز دەبى چۆن بى	۳۱۷
۱۴۶	نوپزى سووكەلەى رىك و پىك پەسەندە	۳۷۰
۱۴۷	بەرنوپزى ئەمانە دروستە: بەندەو بەندەى ئازاد گراو	۳۷۲
۱۴۸	پاشنوپز لە كۆپى پيشنوپزەو دەووستى	۳۷۵
۱۴۹	بەشى جوارەم: باسى پەپرەويكردنى بەرنوپزو چاو ليكردنى	۳۷۶
۱۵۰	خىرو گەورەيى ريزى يەكەم و ريزەكانى پاشى	۲۸۰
۱۵۱	پياوچاكان لە پيش ترن بۆ ريزى يەكەم	۲۸۲
۱۵۲	ئەگەر پيش نوپز نوپزخويندنى ئى شىوا دەشنى سەرى باسەكەى بۆ دەرېخى.	۲۸۵
۱۵۳	بەشى بىنچەم: باسى رىك خستنى ريزو گوتەى پيش نوپز لەم بارەيەو	۲۸۵
۱۵۴	تەواو كردنى ريز بپويستەو باش نىە وەستان بە تەنيا لە نوپزى جەماعەتدا	۲۸۸

زنجیره	پېرستى سەرەباسەكان	لا پەرە
۱۵۵	باسى ئى بووردنەۋەى پېش نوپۇز لە نوپۇز رووتى كردنى لە خەلكەكە	۳۹۰
۱۵۶	پەسەندە كە نوپۇز بە جەماعەت دووبارە بكرتەۋە	۳۹۲
۱۵۷	پاشەكى: دروستە پېش نوپۇز جېنشېن بۇ خۇى دابنى	۳۹۴
۱۵۸	باسى دەھەم: باسى ھەينى ئەم باسە چوار بەش و پاشەككېيەكە .	۳۹۸
۱۵۹	بەشى يەكەم: باسى خېرو گەورمىي رۇزى ھەينى و پېويستى نوپۇزمكەى	۳۹۸
۱۶۰	نوپۇزى ھەينى لەسەر كى پېويستە؟	۴۰۱
۱۶۱	نوپۇزى ھەينى لە شارو لە دېھات دەكرى	۴۰۲
۱۶۲	بە بەھانەى رەوا نوپۇزى ھەينى لەكۆل دەكەۋى	۴۰۳
۱۶۳	بەشى دوۋەم: خېرو گەورمىي زوو چوون بۇ نوپۇزى ھەينى و خۇشورەدى ھەينى	۴۰۴
۱۶۴	خۇ بۇن خۇشكرەدى و سەرورپىش چەوركەدى	۴۰۷
۱۶۵	خېرو گەورمىي رۇيشتن بۇ نوپۇزى ھەينى	۴۰۸
۱۶۶	كاتى بانگى نوپۇزى ھەينى	۴۰۹
۱۶۷	بەشى سىيەم: باسى وتارى ھەينى	۴۱۰
۱۶۸	نوپۇزى ھەينى	۴۱۵
۱۶۹	بەشى چوارەم: دەستورەكانى خەگىب و نامادەبوۋەكان	۴۱۸
۱۷۰	پاشەكى – كاتى گىرابوۋنى نزاو پارانەۋە	۴۲۴
۱۷۱	زۆر سەلاۋات دان لە ديارى پېغەمبەر (دروۋدى خودى لەسەرىن)	۴۲۷
۱۷۲	باسى يازدەھەم: باسى نوپۇزى ترس و نوپۇزى سەفەر ئەم باسە دوو بەشە .	۴۲۸
۱۷۳	بەشى يەكەم: باسى نوپۇزى ترس	۴۲۸
۱۷۴	كاتى كە دوژمن لە روۋى روۋگەۋە نەبى	۴۲۹
۱۷۵	كاتى كە دوژمن لە روۋى روۋگەۋە بى	۴۳۱
۱۷۶	بەشى دوۋەم: باسى نوپۇزى سەفەر	۴۳۲
۱۷۷	كۆكرەنەۋەى نوپۇز	۴۳۵
۱۷۸	شېۋان و بەيانى كورت ناكىرتەۋە	۴۳۷
۱۷۹	باسى دوانزەھەم: باسى نوپۇزە سوننەتەكان: باسى نوپۇزى ھەردوو جەژن	۴۳۷
۱۸۰	باسى دەرچوون بۇ نوپۇزى جەژن	۴۳۸

زنجیره	پېړستی سهره باسه كان	لا پېره
۸۱	نویژی جهژن و وتاری نویژی جهژن	۴۴۱
۸۲	نه گهر له روژی سیی رهمه زاندا مانگ بینرا...	۴۴۳
۸۳	له جهژنا خو جوانکردن په سهنده	۴۴۴
۸۴	له جهژنا یاری و شادی و وازی رهوا دروسته	۴۴۵
۸۵	نویژی خوړگیران و مانگ گیران	۴۴۷
۸۶	بانگه واز بو نهم نویژه	۴۴۸
۸۷	نویژی خوړگیران و مانگ گیران چهند جوړیکی ههیه	۴۴۹
۸۸	نویژی مانگ گیران به دمنگی بهرز دمکری و نویژی خوړ گیرانیش به په نامه کی دمکری	۴۵۱
۸۹	خویندنی سوورمت له نویژی خوړگیرانا	۴۵۲
۹۰	وتاری نویژی خوړگیران و مانگ گیران	۴۵۳
۹۱	هانا بردنه بهر خودا بریتی نهم نویژه دهکه وئ	۴۵۳
۹۲	نهو شته غه ییبیانهی که له ناو نویژی خوړگیرانا دهرکه وتوون	۴۵۴
۹۳	کورنووش بردن سوننه ته له کاتی روودانی...	۴۵۷
۹۴	نویژه بارانه.	۴۵۷
۹۵	دهقی وتاریکی داوای باران کردن	۴۶۱
۹۶	کاتی مهردووم داوای نویژه بارانه یان...	۴۶۳
۹۷	گوته ی کاتی بارینی باران و هه لکردنی با	۴۶۴
۹۸	باران موفه پرکه	۴۶۷
۹۹	دروسته که دؤستانی خوا بکرین به دهست گیر...	۴۶۸
۲۰۰	نویژی چیشته نگاو	۴۷۰
۲۰۱	نویژی سوننه تی لادانی خوړ له ناوه پراستی ئاسمان	۴۷۵
۲۰۲	باسی شه و نویژو گه وره یی شه و نویژ	۴۷۶
۲۰۳	ژماره و چؤنیه تی شه و نویژ	۴۸۲
۲۰۴	له شه و نویژدا قورئان خویندن هم به دمنگی بهرزو هم به دمنگی نزم دروسته	۴۸۵
۲۰۵	خویندنی قورئان و نزاو پارانه وه له شه ودا	۴۸۶
۲۰۶	نویژی سوننه ته هم ههزا دهکریته وه هم به دانیشته وه دروسته	۴۸۹

زنجیره	پیرستی سهره باسه کان	لا پهره
۲۰۷	نویژی سوننهت له مائهوه خیرتره	۴۹۳
۲۰۸	نویژی ئیستیخاره	۴۹۴
۲۰۹	نویژی سهلاتو تهسبیح	۴۹۷
۲۱۰	نویژی تهوبه	۴۹۹
۲۱۱	نویژی گیرابوونی مرز	۵۰۰
۲۱۲	باسی سیانزه ههه: باسی تهرم (جه نازه) ئهم باسه جدوت بهش و پاشه کییه که.	۵۰۲
۲۱۳	بهشی یه کهم: مهرگ به ناوات ناخوازری	۵۰۲
۲۱۴	ناوی خودا هیئان و پارانهوه و قورئان خویندن له لای که سی که له گیانه لادا بی	۵۰۵
۲۱۵	نیشانهی مردنی موسولمان له سهر ئیمان و ته مهنی ئهم ئۆمهتی موحه مهده	۵۰۷
۲۱۶	بههر حال مردن مایهی حهسانهوهی بهنده گانه	۵۰۹
۲۱۷	بهشی دووهم: شین و زاری و شنی و دروست نیه	۵۱۰
۲۱۸	که سی راسپیژی که له باش مردنی شین و زاری بۆ بکری	۵۱۲
۲۱۹	گریان - به بی دهنگ بهرز کردنهوه - دروسته	۵۱۴
۲۲۰	بهشی سینیهم: نارام و خۆ راگرتن و رازی بوون به بهشی خودای گه وره ...	۵۱۷
۲۲۱	پاداشی منال مردن	۵۲۱
۲۲۲	سه رلیدانی نه خویش و نزا کردن بۆی	۵۲۴
۲۲۳	دروسته سهری مردوو لایری و ماچ بکری	۵۲۸
۲۲۴	ئهوهی بۆ پیغه مبههراوه له کاتی مردنیدا	۵۲۹
۲۲۵	بهشی چوارهه: باسی ئهو شتانه که پیویستن بۆ مردوو بکری	۵۳۲
۲۲۶	شهید نه دهشوری و نه نویژی له سهر دهگری	۵۳۳
۲۲۷	کفن کردن	۵۳۴
۲۲۸	کفنی که سی که ئیحرامی حهج یا عه مری دابهستی	۵۳۶
۲۲۹	له کاتی شۆردن و کفن کردندا بخوردو بۆنی خویش پیویسته	۵۳۶
۲۳۰	نویژی مردوو	۵۳۷
۲۳۱	منال ئه گهر جووله یا دهنگی لیوهات نویژی له سهر دهگری	۵۴۲
۲۳۲	گه ورهیی نویژ له سهر مردوو، وه نویژ که ره که له کوپی تهرمه که وه راوهستی	۵۴۴

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
۲۳۳	له مزگهوتیشا نوږز له سهر تهرم دهکړئ	۵۴۵
۲۳۴	نوږز له سهر گۆږو مردووی نادیار دروسته	۵۴۶
۲۳۵	تاقه نوږزئ بؤ چهن تهرمی دهبی	۵۴۷
۲۳۶	ریزهکانی تا زؤرتړین هیوای گیرابوونی زؤر تره	۵۴۸
۲۳۷	ومسپدانهووی موسوئمان هی مردوو گیرایه	۵۵۰
۲۳۸	نهوری خوی بکوژئ نوږزئ له سهر ناکړئ	۵۵۲
۲۳۹	بهړیکردنی مردوو زوو به زوو، وه مردن له غهریبی	۵۵۳
۲۴۰	بهشی پینجه: دستووری رویشتن له گهل تهرمدا	۵۵۳
۲۴۱	هریشتهی رهحه تیش تهرم بهړئ دهگهن...	۵۵۸
۲۴۲	ههئسان له بهر تهرم	۵۵۹
۲۴۳	باسی گۆږو به خاک سپاردن و کاتی مردوو ناشتن	۵۶۰
۲۴۴	نابی گۆږ برازیته وه، یا خانووی له سهر بکړئ یا له سهری دابنیش	۵۶۴
۲۴۵	گواستنهووی مردوو، ههروا ههئدانهووی گۆږ له بهر پئویستی بن دروسته	۵۶۵
۲۴۶	بهشی شه شه: پرسپارو وهلامی ناو گۆږ	۵۶۸
۲۴۷	نزای راگیرکردن له سهر نیمان و تهلقین	۵۷۳
۲۴۸	بهشی حه وته: باسی پرسه و سهرخوشتی کردن و دیدمنی و سمردانی گۆږو گۆږستان	۵۷۵
۲۴۹	دیدمنی و سمردانی گۆږو گۆږستان و نزای خپرو پارانوه بؤ مردووی گۆږستان	۵۷۸
۲۵۰	سمردانی پیغه مېهر (دروودی خودای له سهر بی) له گۆږی دایکی	۵۸۰
۲۵۱	پاشه کی: مردوو سوود له کردهووی که سیکی تر وهرده گړیت.	۵۸۱

به پشتیوانی خوا بهرگی یه کهم ته و او بوو
 بهرگی دووهم به (کتاب الزکاة) دهست پی دهکات

رقم الإيداع في دار الكتب والوثائق ببغداد ١١٨٣ لسنة ١٩٩٠

مطبعة الزمان ١٤١٠ هـ / ١٩٩٠ م — بغداد

التَّاجُ الْجَامِعُ لِلْأُصُولِ فِي أَحَادِيثِ الرَّسُولِ ﷺ

تأليف الشيخ منصور علي الشريف
من علماء الأزهر الشريف

المجلد الأول

دار المعرفة
بيروت - لبنان

